

ספר שמות

תוכן העניינים

v	Introduction
1	פרשת שמות
20	פרשת וארא
38	פרשת בא
56	פרשת בשלח
77	פרשת יתרו
91	פרשת משפטים
112	פרשת תרומה
129	פרשת תצוה
146	פרשת כי תשא
169	פרשת ויקהל
183	פרשת פקודי
196	פרשת ויקרא
198	שירת הים ועשרת הדברות
198	שירת הים
199	עשרת הדברות בטעם עליון
200	הפטרות
200	הפטרת שמות
202	הפטרת וארא
204	הפטרת בא
205	הפטרת בשלח
210	הפטרת יתרו
212	הפטרת משפטים
214	הפטרת תרומה
216	הפטרת תצוה

218	הפטרת כי תשא
221	הפטרת ויקהל
223	הפטרת פקודי
226	מפטיר לשבת ראש חודש
226	הפטרת שבת ראש חודש
229	הפטרת שבת מחר חודש
231	הפטרת פרשת שקלים
233	מפטיר לפרשת זכור
233	הפטרת פרשת זכור
236	מפטיר לפרשת פרה
238	הפטרת פרשת פרה
240	הפטרת פרשת החודש

Introduction

This ḥumash is intended primarily for learning *Shnayim Mikra veEchad Targum*, but to be versatile enough to be usable in a synagogue. To that end, it includes multiple texts used as the "Targum"—Targum Onkelos itself, the commentary of Rashi, and a translation into English. For Haftarot, special Maftir portions, and Shabbat Minḥa readings, only Hebrew and English are printed, since these sections are included for ease of use in synagogues rather than for study use.

The text of the Torah itself is from the *Mikra al pi Masorah* project. The text was selected for its open licensing, extensive source documentation, and accuracy in presenting the masoretic text. The text of Targum is the Wikisource Targum, which is based on Yemenite texts (particularly the 1901 edition of the Taj). It was selected for its accurate vocalization. The English translation is the 1917 JPS translation, and text of Rashi is from the Metzudah edition. All these texts were retrieved from Sefaria. Data for aliya divisions, haftarot, and lengths of parshiyot was pulled from Hebcal. Information on which special *Maftir* and *Haftarot* can occur on which Sabbaths is from the Koren Shabbat Chumash.

This text has minimal notations about various textual differences in the Masoretic text of the Torah. For information where this text varies from others, see the notes of the *Mikra al pi Masorah* project, or notes in *Minḥat Shai*. The *Mikra al pi Masorah* project also has information in its notes about variations in customs about where to divide aliyot. Kamatz Katan is indicated with a special symbol for the text of the Torah, but not in the text of the Targum.

I hope this text will be helpful to those who use it.

1	NOW THESE are the names of the sons of Israel, who came into Egypt with Jacob; every man came with his household:	וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵלֶּיִן שָׁמָּה בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרַיִם אֶת יַעֲקֹב אִישׁ וּבֵיתוֹ בָּאוּ:	שמות
2	Reuben, Simeon, Levi, and Judah;	רְאוּבֵן שִׁמְעוֹן לֵוִי וַיְהוּדָה:	
3	Issachar, Zebulun, and Benjamin;	יִשָּׁשְׁכָר זְבֻלֹן וּבִנְיָמִן:	
4	Dan and Naphtali, Gad and Asher.	דָּן וְנַפְתָּלִי גָד וַאֲשֵׁר:	
5	And all the souls that came out of the loins of Jacob were seventy souls; and Joseph was in Egypt already.	וַיְהִי כָּל־נֶפֶשׁ יֹצֵא יֶרֶךְ יַעֲקֹב שְׁבַעִים נֶפֶשׁ וַיֹּסֶף דִּהְיֶה בְּמִצְרַיִם:	
6	And Joseph died, and all his brethren, and all that generation.	וַיָּמָת יוֹסֵף וְכָל־אֶחָיו וְכָל־הַדּוֹר הַהוּא:	
7	And the children of Israel were fruitful, and increased abundantly, and multiplied, and waxed exceeding mighty; and the land was filled with them.	וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׁרְצוּ וַיִּרְבּוּ וַיַּעֲצֻמוּ בְּמֵאד מְאֹד וַתִּמָּלֵא הָאָרֶץ אֹתָם: (פ)	
8	Now there arose a new king over Egypt, who knew not Joseph.	וַיָּקָם מֶלֶךְ־חֲדָשׁ עַל־מִצְרַיִם וַיֹּסֶף לֹא־יָדַע אֶת־יוֹסֵף:	לוי
9	And he said unto his people: 'Behold, the people of the children of Israel are too many and too mighty for us;	וַיֹּאמֶר אֶל־עַמּוֹ הַהוּא עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רַב וְעֲצוּם מִמֶּנּוּ:	
10	come, let us deal wisely with them, lest they multiply, and it come to pass, that, when there befalleth us any war, they also join themselves unto our enemies, and fight against us, and get them up out of the land.'	הִבָּה נִתְחַכְמָה לוֹ פֶּן־יִרְבֶּה וַיִּהְיֶה אֲדֵי יַעֲרֵעֲנָא קָרֵב וַיִּתְּסְפוּ אִפֹּה אֲנֹנִי עַל סָנְאָנָא וַיִּגִּיחוּ בָּנָא קָרֵב וַיִּסָּקּוּ מִן־אֶרֶץ:	10

(1) ואלה שמות בני ישראל. אע"פ שמנאן צחייהן צשמותם, חזר ומנאן צמיתתן, להודיע חזתן שנמשלו לכוכבים, שמוציאן ומכניסן במספר ובשמותם, שנאמר המוציא צמקסר צצאס לקלס צצס יקרא (ישעי"מ, כו. שמו"ר א,ג):

(5) ויוסף היה במצרים. והלא הוא וצניו היו בכלל שבטים, ומה צא ללמדנו, וכי לא היינו יודעים שהוא היה צמארים, אלא להודיעך דקתו של יוסף, הוא יוסף הרועה את אציו, הוא יוסף שהיה צמארים ונעשה מלך ועמד צלדקו:

(7) וישרצו. שהיו יולדות ששה צכרס אחד:

(8) ויקם מלך חדש. רצו שמואל, חד אמר חדש ממש, וחד אמר שנחדשו גזירותיו (סוטה יא.). אשר לא ידע. עשה עצמו כאלו לא ידע:

(10) הבה נתחכמה לו. כל הצה לשון הכנה והזמנה לדרך הוא, כלומר הזמינו עצמיכם לך: נתחכמה לו. לעם, נתחכמה מה לעשות לו. ורבותינו דרשו, נתחכם למושיען של ישראל לדונם צמים, שכבר נשבע שלא יציא

11	Therefore they did set over them taskmasters to afflict them with their burdens. And they built for Pharaoh store-cities, Pithom and Raamses.	וַיִּשְׁמְרוּ עָלָיו שָׂרֵי מִסִּים לְמַעַן עֲנֹתוֹ בְּסִבְלָתָם וַיִּבְנוּ עָרֵי מִסְכָּנוֹת לַפַּרְעֹה אֶת־ פִּתּוֹם וְאֶת־רַעַמְסֵס:	11
12	But the more they afflicted them, the more they multiplied and the more they spread abroad. And they were adread because of the children of Israel.	וְכַאֲשֶׁר יַעֲנֹ אוֹתוֹ כֵּן יִרְבֶּה וְכֵן יִפְרֹץ וַיִּקְצֹוּ מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:	12
13	And the Egyptians made the children of Israel to serve with rigour.	וַיַּעֲבֹדוּ מִצְרַיִם אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּפִרְדָּי:	ישראל 13
14	And they made their lives bitter with hard service, in mortar and in brick, and in all manner of service in the field; in all their service, wherein they made them serve with rigour.	וַיַּמְרֹרוּ אֶת־חַיֵּיהֶם בַּעֲבֹדָה קָשָׁה בַחֲמֹר וּבִלְבָנִים וּבְכָל־עֲבֹדָה בַשָּׂדֶה אֶת כָּל־עַבְדֵּיהֶם אֲשֶׁר־עָבְדוּ בָהֶם בְּפִרְדָּי:	14
15	And the king of Egypt spoke to the Hebrew midwives, of whom the name of the one was Shiphrah, and the name of the other Puah;	וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ מִצְרַיִם לַמִּילְדוֹת הָעִבְרִיּוֹת אֲשֶׁר שֵׁם הָאֶחָת שִׁפְרָה וְשֵׁם הַשֵּׁנִית פּוּעָה:	15
16	and he said: 'When ye do the office of a midwife to the Hebrew women, ye shall look upon the birthstool: if it be a son, then ye shall kill him; but if it be a daughter, then she shall live.'	וַיֹּאמֶר בְּיָלְדֶכֶן אֶת־ הָעִבְרִיּוֹת וּרְאִיתֶן עַל־ הָאֲבָנִים אִם־בֶּן הוּא וְהַמַּתָּן אוֹתוֹ וְאִם־בַּת הוּא וְחִיָּה:	16

מבול לעולם (שמו"ר א, יא). (והם לא הבינו שעל כל העולם אינו מביא, אבל הוא מביא על אומה אחת. ברש"י ישן): ועלה מן הארץ. על כרחנו. ורבותינו דרשו, כאדם שמקלל עצמו, ותולה קללתו באחרים, והרי הוא כאלו כתב וקלינו מן הארץ והם יירשנו:

(11) עליו. על העם: מסיים. לשון מס, שרים שגוזין מהם המס. ומהו המס, שיצו ערי מסכנות לפרעה: למען ענותו בסבלתם. של מצרים: ערי מסכנות. כתרומתו, וכן לך זא לך הסכן הזה (ישעי' כב, טו), גזר הממונה על האזרחים (שמו"ר א, יד): את פתום ואת רעמסס. שלא היו ראויות מתחלה לכן, ועשאו חזקות וצורות לאור:

(12) וכאשר יענו אותו. בכל מה שהם נותנים לצלעות, כן לצ הקצ"ה להרבות ולהפריך. כן ירבה. כן רצה וכן פרץ. ומדרשו, רוח הקודש אומרת כן, אתם אומרים פן ירצה, ואני אומר כן ירצה: ויקצו. קלו צחייהם. (ויש מפרשים המצרים צעני עצמם וק"ל). ורבותינו דרשו, כקאים היו צעניהם:

(13) בפרך. צעזועה קשה המפרכת את הגוף ומשכרתו:

(15) למילדות. הוא לשון מלידות, אלא שיש לשון קל ויש לשון כבד, כמו שובר ומשבר, דובר ומדבר, כך מוליד ומילד: שפרה. זו יוכבד, על שם שמשפחה את הולד: פועה. זו מרים, על שם שפועה ומדברת והוגה לולד, כדרך הנשים המפייסות תינוק הצוכה (סוטה יא): פועה. לשון זעקה, כמו פיוֹלָה קפעה (ישעי' מז, יד):

(16) בילדכן. כמו צהולידכן: האבנים. מושב האשה היולדת, וצמקום אחר קוראו משבר, וכמוהו עשה מלאכה על הקצנים (ירמי' יח, ג), מושב כלי אומנות יוצר כלי חרס: אם בן הוא וגו'. לא היה מקפיד אלא על הזכרים, שאמרו לו אֶעֱגִיגְיוּ שעתיד להולד בן המושיע אותם: וחייה. ותחיה:

<p>17 But the midwives feared God, and did not as the king of Egypt commanded them, but saved the men-children alive.</p>	<p>וַתִּירָאן הַמִּילְדֹת אֶת־הָאֱלֹהִים וְלֹא עָשׂוּ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֱלֹהֵן מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַתַּחְיֶינָן אֶת־הַיִּלְדִּים׃</p>	<p>וַתִּירָאן הַמִּילְדֹת אֶת־הָאֱלֹהִים וְלֹא עָשׂוּ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֱלֹהֵן מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַתַּחְיֶינָן אֶת־הַיִּלְדִּים׃</p>
<p>18 And the king of Egypt called for the midwives, and said unto them: 'Why have ye done this thing, and have saved the men-children alive?'</p>	<p>וַיִּקְרָא מֶלֶךְ־מִצְרַיִם לַמִּילְדֹת וַיֹּאמֶר לָהֶן מִדּוּעַ עָשִׂיתֶן הַדָּבָר הַזֶּה וַתַּחְיֶינָן אֶת־הַיִּלְדִּים׃</p>	<p>וַיִּקְרָא מֶלֶךְ־מִצְרַיִם לַמִּילְדֹת וַיֹּאמֶר לָהֶן מִדּוּעַ עָשִׂיתֶן הַדָּבָר הַזֶּה וַתַּחְיֶינָן אֶת־הַיִּלְדִּים׃</p>
<p>19 And the midwives said unto Pharaoh: 'Because the Hebrew women are not as the Egyptian women; for they are lively, and are delivered ere the midwife come unto them.'</p>	<p>וַתֹּאמְרָא חֵיתָא לַפְרָעָה אֲרִי לֹא כַנְשִׁיִּם מִצְרַיִתָּא יְהוּדִיתָא אֲרִי חַיִּימָן אֲנִין עַד לֹא עָלָת לְוַתְּהוֹן חֵיתָא יִלְדִין׃</p>	<p>וַתֹּאמְרָן הַמִּילְדֹת אֶל־פְּרָעֹה כִּי לֹא כַנְשִׁים הַמִּצְרַיִת הָעִבְרִית בֵּי־חַיִּוֹת הִנֵּה בְטָרִם תָּבוֹא אֲלֵהֶן הַמִּילְדֹת וַיִּלְדוּ׃</p>
<p>20 And God dealt well with the midwives; and the people multiplied, and waxed very mighty.</p>	<p>וַאֲשִׁיב יי לְחֵיתָא וּסְגִי עָמָא וַתְּקִיפוּ לַחֲדָא׃</p>	<p>וַיֵּטֶב אֱלֹהִים לַמִּילְדֹת וַיִּרְבּוּ הָעָם וַיַּעֲצֻמוּ מְאֹד׃</p>
<p>21 And it came to pass, because the midwives feared God, that He made them houses.</p>	<p>וַהֲוָה כִּד דְּחִילָא חֵיתָא מִן קָדָם יי וַעֲבַד לָהֶן בֵּתִין׃</p>	<p>וַיְהִי כִּי־יִרְאוּ הַמִּילְדֹת אֶת־הָאֱלֹהִים וַיַּעַשׂ לָהֶם בָּתִּים׃</p>
<p>22 And Pharaoh charged all his people, saying: 'Every son that is born ye shall cast into the river, and every daughter ye shall save alive.'</p>	<p>וּפְקִיד פְּרָעָה לְכָל עַמּוּהָ לְמִימַר כָּל בֶּרֶא דִּיתִילִיד לִיהוּדָאִי בְּנִהְרָא תַרְמוּנִיהָ וְכָל בְּרִתָּא תַקְיִימוּן׃</p>	<p>וַיִּצְוּ פְּרָעֹה לְכָל־עַמּוֹ לֵאמֹר כָּל־הַבֶּן הַיִּלּוּד הַיֹּאֲרָה תִשְׁלִיכֻהוּ וְכָל־הַבִּתּוֹת תַּחְיֶינָן׃ (פ)</p>

(17) ותחיין את הילדים. מִסְפָּקוֹת להם מִיִּם וּמוֹזֵן. (סוטה יא:) תרגום הראשון וְקִיַּמָּא, והשני וְקִיַּמָּתוֹן, לפי שלשון עברית לנכבות רבות, תיבה זו וכיוצא בה משמשת לשון פעלו ולשון פעלתם, כגון ותאמרן איש מנרי, (שמות ב, יט) לשון עבר כמו ויאמרו לזכרים, וְשִׁדְּקָהָּ זָפִיקִם (ירמ' מד, כה), לשון דברתם כמו ותדברו לזכרים, וכן וְשִׁדְּקָהָּ אֶת־יָלְדָהּ עַמִּי, (יחזקאל יג, יט) לשון עבר חללתם כמו ותחללו לזכרים:

(19) כי חיות הגדה. זקיות מילדות, תרגום מילדות סִפָּא. ורבותינו דרשו, (סוטה יא: ושמו"ר) הרי הן משולות לחיות השדה שאינן זריכות מילדות, והיכן משולות לחיות, גור אריה, זאב יטורף, זכור שורו, אילה שלוחה, ומי שלא נכתב בו, הרי הכתוב כללן, ויזכר אותם ועוד כתיב מֶה אֶמֶךְ לְצִיָּא (יחזקאל יט, ב):

(20) ויישב. הטיב להם, וזה חלוק בתיבה שיסודה ב' אותיות ונתן לה וי"ו יי"ד זרעיה, כשהיא צאה לדבר בלשון ויפעל, הוא נקוד היו"ד צירי"י שהוא קמ"ץ קטן, (או בסגול שהוא פת"ח קטן) כגון וייטב אלהים למילדות, ויגב צצת יהודה (איכה ב, ה), הרבה תאניה, וכן וַיִּגְלַה הַשָּׁרִית (דברי הימים ב לו, כ), נצור אדן הגלה את השאריה, ויגב ויגב (שופטים טו, ה), הפנה הזנות זו לזו, כל אלו לשון מפעיל את אחרים, וכשהוא מדבר בלשון ויפעל, הוא נקוד היו"ד צחיר"ק, כגון וייטב צעיקיו (ויקרא י, כ), לשון הוטב, וכן וירצ העם, נתרצה העם, ויגל יהודה, הגלה יהודה, ויפן כה וכה, פנה לכאן ולכאן. ואל תשיבני, וילך, וישב, ויירד, ויזא, לפי שאינן מגזרתן של אלו, שהרי היו"ד יסוד בהן, ירד, יזא, ישב, ילך, יו"ד אות שלישית בו: ויישב אלהים למילדת. מהו הטובה:

(21) ויעש להם בתים. בתי כהונה ולויה ומלכות שקרויין בתיים, ויבן את בית ה' ואת בית המלך, כהונה ולויה מיוכזר, ומלכות ממרים, כדאיחא במסכת סוטה (יא:):

(22) לכל עמו. אף עליהם גזר, יום שנולד משה אמרו לו אֶלְטָגְנִינִי, היום נולד מושיענו, ואין אנו יודעים אם ממזרים אם מישראל, ורואין אנו שסופו ללקות במים, לפיכך גזר אותם היום אף על המזרים, שנאמר כל הבן הילוד,

II And there went a man of the house of Levi, and took to wife a daughter of Levi.	וַיֵּלֶךְ אִישׁ מִבֵּית לֵוִי וַיִּקַּח וַיִּנָּסֵב ית בַּת לֵוִי:	II וַיֵּלֶךְ אִישׁ מִבֵּית לֵוִי וַיִּקַּח וַיִּנָּסֵב ית בַּת לֵוִי:
2 And the woman conceived, and bore a son; and when she saw him that he was a goodly child, she hid him three months.	וַתַּהַר הָאִשָּׁה וַתֵּלֶד בֶּן וַתֵּרָא אָתּוּ כִּי-טוֹב הוּא וַתַּצְפְּנֵהוּ שְׁלֹשָׁה יָרְחִים:	2 וַתַּהַר הָאִשָּׁה וַתֵּלֶד בֶּן וַתֵּרָא אָתּוּ כִּי-טוֹב הוּא וַתַּצְפְּנֵהוּ שְׁלֹשָׁה יָרְחִים:
3 And when she could not longer hide him, she took for him an ark of bulrushes, and daubed it with slime and with pitch; and she put the child therein, and laid it in the flags by the river's brink.	וְלֹא-יָכְלָה עוֹד הַצְפִּינוֹ וְלֹא יָכִילָת עוֹד וַתִּקַּח-לוֹ תִּבְת גֹּמָא וַתַּחְמֶרָה בַּחֲמֹר וּבִזְפָּת וַתִּשֶׂם בָּהּ אֶת-הַיֶּלֶד וַתִּשֶׂם בְּסוּף עַל-שֹׁפֶת הַיָּאָר:	3 וְלֹא-יָכְלָה עוֹד הַצְפִּינוֹ וְלֹא יָכִילָת עוֹד וַתִּקַּח-לוֹ תִּבְת גֹּמָא וַתַּחְמֶרָה בַּחֲמֹר וּבִזְפָּת וַתִּשֶׂם בָּהּ אֶת-הַיֶּלֶד וַתִּשֶׂם בְּסוּף עַל-שֹׁפֶת הַיָּאָר:
4 And his sister stood afar off, to know what would be done to him.	וַתִּתְצַב אַחֲתוֹ מֵרָחֵק לִדְעָה מַה-יַּעֲשֶׂה לוֹ:	4 וַתִּתְצַב אַחֲתוֹ מֵרָחֵק לִדְעָה מַה-יַּעֲשֶׂה לוֹ:
5 And the daughter of Pharaoh came down to bathe in the river; and her maidens walked along by the river-side; and she saw the ark among the flags, and sent her handmaid to fetch it.	וַתֵּרֶד בַּת-פַּרְעֹה לִרְחֹץ עַל-הַיָּאָר וַנַּעֲרֹתֶיהָ הֹלְכֹת עַל-יַד הַיָּאָר וַתֵּרָא אֶת-הַתִּבְתּוֹ בְּתוֹךְ הַסּוּף וַתִּשְׁלַח אֶת-אֲמָתָהּ וַתִּקְחֶהָ:	5 וַתֵּרֶד בַּת-פַּרְעֹה לִרְחֹץ עַל-הַיָּאָר וַנַּעֲרֹתֶיהָ הֹלְכֹת עַל-יַד הַיָּאָר וַתֵּרָא אֶת-הַתִּבְתּוֹ בְּתוֹךְ הַסּוּף וַתִּשְׁלַח אֶת-אֲמָתָהּ וַתִּקְחֶהָ:
6 And she opened it, and saw it, even the child; and behold a boy that wept. And she had compassion on him, and said: 'This is one of the Hebrews' children.'	וַתִּפְתַּח וַתֵּרָאֵהוּ אֶת-הַיֶּלֶד וַהֲנֵה-נֶעַר בֹּכֶה וַתַּחֲמַל עָלָיו וַתֹּאמֶר מִי־לִדִּי הָעִבְרִים זֶה:	6 וַתִּפְתַּח וַתֵּרָאֵהוּ אֶת-הַיֶּלֶד וַהֲנֵה-נֶעַר בֹּכֶה וַתַּחֲמַל עָלָיו וַתֹּאמֶר מִי־לִדִּי הָעִבְרִים זֶה:

- ולא נאמר הילוד לעזרים, והם לא היו יודעים שסופו ללקות על מי מריצה:
- (1) ויקח את בת לוי. פרוש היה ממנה מפני גזירת פרעה, (וחזר ולקחה, וזהו וילך, שהלך בעצת צמו שאמרה לו גורתך קשה משל פרעה, אם פרעה גזר על הזכרים ואתה גס כן על הנקבות. ברש"י ישן) והחזירה ועשה זה לקוחין שניים, ואף היא נהפכה להיות נערה. ובת ק"ל שנה הייתה, שנולדה בצואה למזרים בין החומות, ומאחיס ועשר נשתתו שם, וכשינאלו היה משה בן שמונים שנה, אם כן כשנתעברה ממנו הייתה בת מאה ושלשים, וקורא אותה בת לוי:
- (2) כי טוב הוא. כשנולד נתמלאה הבית קלו אורה (סוטה יב):
- (3) ולא יכלה עוד הצפינו. שמנו לה המזריים מיום שהחזירה, והיא ילדתו לששה חדשים ויום א', שהיולדת לשבעה יולדת למקוטעין, והם דקו אחריה לסוף ט': גמא. גמי בלשון משנה ובלע"ז יו"ק, ודבר כך הוא, ועומד בפני כך וצפני קשה: בחומר ובזפת. זפת מצוחן וטיט מצפנים, כדי שלא יריח אותו ודיק ריח רע של זפת: ותשם בסוף. הוא לשון אגס רוש"ל בלע"ז, ודומה לו קנה וסוף קמלו (ישעי"י יט, ו):
- (5) לרחץ על היאור. סרס המקרא ופרשהו, ומרד בת פרעה על היאור לרחוץ בו: על יד היאור. אלל היאור, כמו קאו קלקת ויאָב קָדִי (שמואל-ב יד, ל), והוא לשון יד ממש, שיד האדם סמוכה לו. ורבותינו דרשו (סוטה יב): הולכות לשון מיתה, כמו הנה קנכי הולך למות (בראשית כה, לב), הולכות למות לפי שמיחו זה, והכתוב מסייען, כי למה לנו לכתוב ונערוהיה הולכות: את אמתה. את שפחתה. ורבותינו דרשו לשון יד, אלל לפי דקדוק לשון הקודש היה לו להנקד אמתה מ"ס דגושה, והם דרשו את אמתה, את ידה ונשתרצבה אמתה אמות הרבה (סוטה שם):
- (6) ותפתח ותראהו. את מי ראתה, הילד, זהו פשוטו. ומדרשו, שראתה עמו שכינה (סוטה שם שמו"ר א, כח): והנה נער בוכה. קולו כנער:

<p>7 Then said his sister to Pharaoh's daughter: 'Shall I go and call thee a nurse of the Hebrew women, that she may nurse the child for thee?'</p>	<p>וַתֹּאמֶר אֶחָתָהּ לְבַת פַּרְעֹה הַאִיזִיל וְאֶקְרִי לְיָד אֶתְּתָא מִיִּנְקָתָא מִן יְהוּדִיתָא וְתִנְיֶק לְיָד יְת רַבִּיָּא:</p>	<p>7 וַתֹּאמֶר אֶחָתָהּ אֶל־בֶּת־פַּרְעֹה הַאִלֶּךְ וְקִרְאתִי לָךְ אִשָּׁה מִיִּנְקָת מִן הָעִבְרִית וְתִנֶּק לָךְ אֶת־הַיֶּלֶד:</p>
<p>8 And Pharaoh's daughter said to her: 'Go.' And the maiden went and called the child's mother.</p>	<p>וַתֹּאמֶר לָהּ בֶּת פַּרְעֹה אִיזִילִי וְאֶזְלַת עוֹלִימְתָא וְקִרְת יְת אִמִּיה דְּרַבִּיָּא:</p>	<p>8 וַתֹּאמֶר־לָהּ בֶּת־פַּרְעֹה לָכִי וְתִלְךְ הַעֲלָמָה וְתִקְרָא אֶת־אִם הַיֶּלֶד:</p>
<p>9 And Pharaoh's daughter said unto her: 'Take this child away, and nurse it for me, and I will give thee thy wages.' And the woman took the child, and nursed it.</p>	<p>וַתֹּאמֶר לָהּ בֶּת פַּרְעֹה הַלִּיכִי יְת רַבִּיָּא הָדִין וְאוֹנִיקָהּ לִי וְאֶנָּא אֶתֵּן יְת אַגְרִיךָ וְנִסִּיבַת אֶתְּתָא רַבִּיָּא וְאוֹנִיקָתִיהּ:</p>	<p>9 וַתֹּאמֶר לָהּ בֶּת־פַּרְעֹה הִלִּיכִי אֶת־הַיֶּלֶד הַזֶּה וְהִנְקֵהוּ לִי וְאֶנִּי אֶתֵּן אֶת־שְׂכָרְךָ וְתִשָּׂא הָאִשָּׁה הַיֶּלֶד וְתִנְיָקֵהוּ:</p>
<p>10 And the child grew, and she brought him unto Pharaoh's daughter, and he became her son. And she called his name Moses, and said: 'Because I drew him out of the water.'</p>	<p>וַרְבָּא רַבִּיָּא וְאִיתִיתִיהּ לְבַת פַּרְעֹה וְהָיָה לָהּ לְבֵר וְקִרְאת שְׁמִיהּ מֹשֶׁה וַתֹּאמֶר אֲרִי מִן מִיָּא שְׁחַלְתִּיהּ:</p>	<p>10 וַיִּגְדַּל הַיֶּלֶד וְתִבְאָהוּ לְבַת־פַּרְעֹה וַיְהִי־לָהּ לְבֶן וְתִקְרָא שְׁמוֹ מֹשֶׁה וַתֹּאמֶר כִּי מִן־הַמַּיִם מָשִׁיתִהוּ:</p>
<p>11 And it came to pass in those days, when Moses was grown up, that he went out unto his brethren, and looked on their burdens; and he saw an Egyptian smiting a Hebrew, one of his brethren.</p>	<p>וְהָיָה בְיוֹמֵיָא הָאֵנָּון וַרְבָּא מֹשֶׁה וַיִּפֹּק לִוְת אַחֵוּהִי וַיַּחְזֵא בְּפוֹלְחָנְהוֹן וַיַּחְזֵא גִבְר מִצְרִי מַחִי לְגִבְר יְהוּדִי מֵאַחֵוּהִי:</p>	<p>שלישי וַיְהִי בַּיָּמִים הָהֵם וַיִּגְדַּל מֹשֶׁה וַיֵּצֵא אֶל־אֲחָיו וַיֵּרָא בְּסִבְלָתָם וַיֵּרָא אִישׁ מִצְרִי מִכֶּה אִישׁ־עִבְרִי מֵאֲחָיו:</p>
<p>12 And he looked this way and that way, and when he saw that there was no man, he smote the Egyptian, and hid him in the sand.</p>	<p>וַאֲחַפְנִי לָכָא וּלְכָא וַיַּחְזֵא אֲרִי לִוְת אֲנָשׁ וּמַחָא יְת מִצְרָאָה וְשִׁמְרִיהּ בְּחָלָא:</p>	<p>12 וַיַּפֵּן כָּה וְכָה וַיֵּרָא כִּי אֵין אִישׁ וַיִּךְ אֶת־הַמִּצְרִי וַיִּטְמְנֵהוּ בַּחֹל:</p>

(7) מן העבריות. שהחזירם על מזריות הרצה לינק ולא ינק, לפי שהיה עתיד לדבר עם השכינה (שמו"ר א, ל. סוטה טז):

(8) ותלך העלמה. הלכה בזריות ועלמות כעלם:

(9) הילכי. נתנבאה ולא ידעה מה נתנבאה, הי שליכי (שמו"ר טז סוטה טז):

(10) משיחיהו. כתרומתו שסליפה, והוא לשון הולאה בלשון ארמי, כמשל צניסא מלכא, ובלשון עברי משיחיהו, לשון הסירות, כמו לא ימוש (יהושע א, ח) לא משר, כך חזרו מנחם. ואני אומר שאינו ממחזרת מש, וימוש, אלא מגזרת משה, ולשון הולאה הוא, וכן ימשני מפיס רצים (שמואל-ב כב, יז), שאלו היה ממחזרת מש, לא יתכן לומר משיחיהו אלא המישותיהו, כאשר יאמר מן קס הקימותי, ומן שז השיבותי, ומן צא הביאותי, או משיחיהו, כמו ומש פִּי אֶת עֵוֹן הָאָדָם (זכריה ג, ט), אבל משיחיהו, אינו אלא מגזרת תביעה שפעל שלה מיוסד צה"א בסקן התיבה, כגון משה, צנה, עשה, צוה, פנה, כשיצא לומר צה פעלתי, תצא הי"ד במקום ה"א, כמו עשיתי, צניתי, פניתי, צויתי:

(11) ויגדל משה. והלא כבר כתב ויגדל הילד, א"ר יהודה צה"א הראשון לקומה והשני לגדולה, שמיניהו פרעה על ציתו: וירא בסבלותם. נתן ענינו ולצו להיות מיצר עליהם (שמו"ר א, כז): איש מצרי. נוגש היה, ממונה על שוטרי ישראל, והיה מעמידם מקרות הגזר למלאכתם (שמו"ר א, כח): מכה איש עברי. מלקוה ורודוה. ובעלה של שלומית צה דצרי היה, ונתן ענינו צה, ובלילה העמידו והוציאו מציתו, והוא חזר ונכנס לצית וצא על אשתו, כסצורה שהוא בעלה, וחזר האיש לציתו והרגיש צדצר, וכשראה אותו מזרי שהרגיש צדצר, היה מכה ורודוה כל היום:

(12) ויפן כה וכה. ראה מה עשה לו צנית ומה עשה לו צשדה. ולפי פשוטו כמשמעו: וירא כי אין איש.

<p>And he went out the second day, and, behold, two men of the Hebrews were striving together; and he said to him that did the wrong: 'Wherefore smitest thou thy fellow?'</p>	<p>וַיֵּצֵא בַיּוֹם הַשֵּׁנִי וַהֲגָה שְׁנֵי אֲנָשִׁים עִבְרִים נֹצִים וַיֹּאמֶר לָרֹשֶׁעַ לָמָּה תִכֶּה רֵעֶךָ לַחֲבֵרְךָ:</p>	<p>13 וַיֵּצֵא בַיּוֹם הַשֵּׁנִי וַהֲגָה שְׁנֵי אֲנָשִׁים עִבְרִים נֹצִים וַיֹּאמֶר לָרֹשֶׁעַ לָמָּה תִכֶּה רֵעֶךָ לַחֲבֵרְךָ:</p>
<p>And he said: 'Who made thee a ruler and a judge over us? thinkest thou to kill me, as thou didst kill the Egyptian?' And Moses feared, and said: 'Surely the thing is known.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מִן שׁוֹיֵךְ לְגִבּוֹר רַב וַדִּיּוֹן עָלַיָּהּ הֲלִמְקַטְלִי אֶתְּ אָמַר כְּמָא דְקַטְלָתָא יֵת מִצְרָאָה וַדְחִיל מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר בְּקִישָׁא אֲתִידַע פְּתִגְמָא:</p>	<p>14 וַיֹּאמֶר מִי שְׁמוֹךְ לְאִישׁ שָׂר וְשֹׁפֵט עָלֵינוּ הֲלִהְרַגְנִי אֶתְּ אָמַר כְּאִשְׁרֵי הֲרַגְתָּ אֶת־הַמִּצְרִי וַיִּירָא מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אַכֵּן נֹדַע הַדָּבָר:</p>
<p>Now when Pharaoh heard this thing, he sought to slay Moses. But Moses fled from the face of Pharaoh, and dwelt in the land of Midian; and he sat down by a well.</p>	<p>וַיִּשְׁמַע פַּרְעֹה אֶת־הַדְּבָר וַיִּבְקֹשׁ לְהַרְגֹּתוֹ מֹשֶׁה וַיִּבְרַח מֹשֶׁה מִפְּנֵי פַרְעֹה וַיָּשָׁב בְּאֶרֶץ־מִדְיָן וַיֵּשֶׁב עַל־הַבְּעַר:</p>	<p>15 וַיִּשְׁמַע פַּרְעֹה אֶת־הַדְּבָר הַזֶּה וַיִּבְקֹשׁ לְהַרְגֹּתוֹ מֹשֶׁה וַיִּבְרַח מֹשֶׁה מִפְּנֵי פַרְעֹה וַיָּשָׁב בְּאֶרֶץ־מִדְיָן וַיֵּשֶׁב עַל־הַבְּעַר:</p>
<p>Now the priest of Midian had seven daughters; and they came and drew water, and filled the troughs to water their father's flock.</p>	<p>וּלְרִבְקָא דְּמִדְיָן שִׁבְעָ בָנִים וְנָתַתָּה וַדְלָאָה וּמִלְכָּה יֵת רִטְיָא לְאַשְׁקָאָה עָנָא דְאַבְוֵהוֹן:</p>	<p>16 וּלְכַתֵּן מִדְיָן שִׁבְעַת בָּנוֹת וַתָּבֹאנָה וַתִּדְלְנָה וַתִּמְלְאֵנָה אֶת־הַרְהָטִים לְהַשְׁקוֹת צֹאן אֲבִיהֶן:</p>
<p>And the shepherds came and drove them away; but Moses stood up and helped them, and watered their flock.</p>	<p>וַאֲתֹו רִעִיָּא וַטְרֹוֹנִין וְקָם מֹשֶׁה וּפְרַקְנִין וְאַשְׁקִי יֵת עֲנָהוֹן:</p>	<p>17 וַיָּבֹאוּ הָרֹעִים וַיִּגְרֹשׁוּם וַיָּקָם מֹשֶׁה וַיִּוֹשַׁעַן וַיִּשְׁק אֶת־צֹאֲנָם:</p>
<p>And when they came to Reuel their father, he said: 'How is it that ye are come so soon to-day?'</p>	<p>וַאֲתַתָּה לֹוֹת רַעֲוֹאֵל אֲבִוֵּהוֹן וַיֹּאמֶר מִדְיָן אוֹחִיתִין לְמִיתִי יוֹמָא דִּין:</p>	<p>18 וַתָּבֹאנָה אֶל־רַעֲוֹאֵל אֲבִיהֶן וַיֹּאמֶר מִדְיָן מַה־רַתֵּן בָּא הַיּוֹם:</p>
<p>And they said: 'An Egyptian delivered us out of the hand of the shepherds, and moreover he drew water for us, and watered the flock.'</p>	<p>וַאֲמָרָה גִּבְרָא מִצְרָאָה שִׁיזְבָּנָא מִיָּדָא דְרִעִיָּא וְאַף מִדְלָא דְלֹא לָנָא וְאַשְׁקִי יֵת עָנָא:</p>	<p>19 וַתֹּאמְרוּן אִישׁ מִצְרִי הֲצִילָנוּ מִיַּד הָרֹעִים וְגַם־דָּלָה דָּלָה לָנוּ וַיִּשְׁק אֶת־הַצֹּאן:</p>

שאין איש עמיד לזאת ממנו סימגייר:

(13) שני אנשים עבריים. דתן ואזכרים הם, שהותירו מן המן: נצים. מריצים: למה תכה. אע"פ שלא כהו, נקרא רשע צהרמת יד: רעך. רשע כמותך:

(14) מי שמך לאיש. והרי עודך נער: הלהרגני אתה אומר. מכאן אנו למדים שהרגו בשם המפורש: ויירא משה. כפשוטו. ומדרשו, דאג לו על שראה בישראל רשעים דילטורין, אמר, מעתה שמא אינם ראויין להגאל: אכן נודע הדבר. כמשמעו. ומדרשו, נודע לי הדבר שהייתי תמה עליו, מה חטאו ישראל מכל שצעים אומות להיות נרדים בעבודת פרך, אזל רואה אני שהם ראויים לכך:

(15) וישמע פרעה. הם הלשינו עליו: ויבקש להרוג את משה. מסרו לקוסטניר להרגו ולא שלטה צו החרב, הוא שאמר משה, ויילני ממחרצ פרעה: (וישב בארץ מדין. נתעכז שם, כמו וישב יעקב:) וישב על הבאר. למד מיעקב שנודע לו וזוגו על הצאר:

(16) ולכהן מדין. רצ שצה, ופירש לו מעבודת אלילים ונידוהו מאללם: את הרהטים. את צריכות מרוצות המים העשויות צארכ:

(17) ויגרשום. מפני הנידוי:

<p>And he said unto his daughters: 20 'And where is he? Why is it that ye have left the man? call him, that he may eat bread.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר לְבָנָתָיו וְאֵיזוֹ לְמָה זֶה עָזַבְתֶּן אֶת־הָאִישׁ קְרָאִן לּוֹ וַיֹּאכַל לֶחֶם: וַאֲמַר לְבָנָתָיו וְאֵן הוּא לְמָה דְּנָן שְׂבַקְתִּין יֵת וַיִּבְרָא קֶרֶן לִיה וַיִּכּוֹל לַחְמָא:</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֶל־בְּנֹתָיו וְאֵיזוֹ לְמָה זֶה עָזַבְתֶּן אֶת־הָאִישׁ קְרָאִן לּוֹ וַיֹּאכַל לֶחֶם: וַיֹּאמֶר אֶל־בְּנֹתָיו וְאֵיזוֹ לְמָה זֶה עָזַבְתֶּן אֶת־הָאִישׁ קְרָאִן לּוֹ וַיֹּאכַל לֶחֶם:</p>
<p>And Moses was content to dwell 21 with the man; and he gave Moses Zipporah his daughter.</p>	<p>וַיֵּשֶׁב מֹשֶׁה לְמִתְּבַע עִם גִּבְיָרָא וַיֵּהֱב יֵת צִפּוֹרָה בְּרִיתָהּ לְמֹשֶׁה: וַיֵּשֶׁב מֹשֶׁה לְמִתְּבַע עִם גִּבְיָרָא וַיֵּהֱב יֵת צִפּוֹרָה בְּרִיתָהּ לְמֹשֶׁה:</p>	<p>וַיֵּשֶׁב מֹשֶׁה לְמִתְּבַע עִם גִּבְיָרָא וַיֵּהֱב יֵת צִפּוֹרָה בְּרִיתָהּ לְמֹשֶׁה: וַיֵּשֶׁב מֹשֶׁה לְמִתְּבַע עִם גִּבְיָרָא וַיֵּהֱב יֵת צִפּוֹרָה בְּרִיתָהּ לְמֹשֶׁה:</p>
<p>And she bore a son, and he called 22 his name Gershom; for he said: 'I have been a stranger in a strange land.'</p>	<p>וַיֵּלֶדֶת בֶּר וַקְרָא יֵת שְׁמִיהּ גֶרְשֹׁם אֲרִי אָמַר דִּיֵּר הָיִיתִי בְּאַרְעַ נִכְרִיָּה: וַיֵּלֶדֶת בֶּר וַקְרָא יֵת שְׁמִיהּ גֶרְשֹׁם אֲרִי אָמַר דִּיֵּר הָיִיתִי בְּאַרְעַ נִכְרִיָּה:</p>	<p>וַיֵּלֶדֶת בֶּר וַקְרָא אֶת־שְׁמוֹ גֶרְשֹׁם כִּי אָמַר גֶּר הָיִיתִי בְּאַרְץ נִכְרִיָּה: (פ) וַיֵּלֶדֶת בֶּר וַקְרָא אֶת־שְׁמוֹ גֶרְשֹׁם כִּי אָמַר גֶּר הָיִיתִי בְּאַרְץ נִכְרִיָּה:</p>
<p>And it came to pass in the course 23 of those many days that the king of Egypt died; and the children of Israel sighed by reason of the bondage, and they cried, and their cry came up unto God by reason of the bondage.</p>	<p>וַהֲוָה בְּיוֹמָיָא סְגִיָּאָא הָאֲנָן וּמִית מֶלֶכָא דְּמִצְרַיִם וְאֶתְאַנְחוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִן פּוֹלְחָנָא דְּהָוָה קָשִׁי עֲלֵיהוֹן וַיִּזְעִקוּ וְסִלִּיקַת קְבִילַתְהוֹן לְקָדָם יי מִן פּוֹלְחָנָא: וַהֲוָה בְּיוֹמָיָא סְגִיָּאָא הָאֲנָן וּמִית מֶלֶכָא דְּמִצְרַיִם וְאֶתְאַנְחוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִן פּוֹלְחָנָא דְּהָוָה קָשִׁי עֲלֵיהוֹן וַיִּזְעִקוּ וְסִלִּיקַת קְבִילַתְהוֹן לְקָדָם יי מִן פּוֹלְחָנָא:</p>	<p>וַיְהִי בַיָּמִים הָרַבִּים הָהֵם וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיֵּאֲנָחוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִן־הָעֲבָדָה וַיִּזְעִקוּ וַתַּעַל שְׁוַעְתָּם אֶל־ הָאֱלֹהִים מִן־הָעֲבָדָה: וַיְהִי בַיָּמִים הָרַבִּים הָהֵם וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיֵּאֲנָחוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִן־הָעֲבָדָה וַיִּזְעִקוּ וַתַּעַל שְׁוַעְתָּם אֶל־ הָאֱלֹהִים מִן־הָעֲבָדָה:</p>
<p>And God heard their groaning, 24 and God remembered His covenant with Abraham, with Isaac, and with Jacob.</p>	<p>וַשְּׁמִיעַ קָדָם יי יֵת קְבִילַתְהוֹן וַדְּכִיר יי יֵת קִיּוּמָהּ דְּעָם אַבְרָהָם דְּעָם יִצְחָק וְדְעָם יַעֲקֹב: וַשְּׁמִיעַ קָדָם יי יֵת קְבִילַתְהוֹן וַדְּכִיר יי יֵת קִיּוּמָהּ דְּעָם אַבְרָהָם דְּעָם יִצְחָק וְדְעָם יַעֲקֹב:</p>	<p>וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת־נַאֲקָתָם וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת־בְּרִיתוֹ אֶת־אַבְרָהָם אֶת־יִצְחָק וְאֶת־ יַעֲקֹב: וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת־נַאֲקָתָם וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת־בְּרִיתוֹ אֶת־אַבְרָהָם אֶת־יִצְחָק וְאֶת־ יַעֲקֹב:</p>
<p>And God saw the children of 25 Israel, and God took cognizance of them.</p>	<p>וַגְּלִי קָדָם יי שְׁעִבּוּדָא דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲמַר בְּמִימְרֵיהּ לְמַפְרָקְהוֹן יי: וַגְּלִי קָדָם יי שְׁעִבּוּדָא דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲמַר בְּמִימְרֵיהּ לְמַפְרָקְהוֹן יי:</p>	<p>וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֵּדַע אֱלֹהִים: (ס) וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֵּדַע אֱלֹהִים:</p>
<p>Now Moses was keeping the flock III of Jethro his father-in-law, the priest of Midian; and he led the flock to the farthest end of the wilderness, and came to the mountain of God, unto Horeb.</p>	<p>וּמֹשֶׁה הָוָה רֹעִי יֵת עֲנָא דִּיתְרוֹ חֲמוּתֵיהּ רַבָּא דְּמִדְיָן וַדְּבַר יֵת עֲנָא לְאַתְרֵי שְׂפֵר רֹעִיָּא לְמַדְבָּרָא וְאַתָּא לְטוֹרָא דְּאַתְגְּלִי עֲלוּהִי יִקְרָא דִּיֵּי לְחוּרֵב: וּמֹשֶׁה הָוָה רֹעִי יֵת עֲנָא דִּיתְרוֹ חֲמוּתֵיהּ רַבָּא דְּמִדְיָן וַדְּבַר יֵת עֲנָא לְאַתְרֵי שְׂפֵר רֹעִיָּא לְמַדְבָּרָא וְאַתָּא לְטוֹרָא דְּאַתְגְּלִי עֲלוּהִי יִקְרָא דִּיֵּי לְחוּרֵב:</p>	<p>וּמֹשֶׁה הָוָה רֹעִיָּא אֶת־צֹאן יִתְרוֹ חֲתָנֵהּ כֹּהֵן מִדְיָן וַיִּנְהַג אֶת־הַצֹּאן אַחֲרֵי תִמְדָּבָר וַיָּבֹא אֶל־הָר הָאֱלֹהִים חֲרֹבָה: וּמֹשֶׁה הָוָה רֹעִיָּא אֶת־צֹאן יִתְרוֹ חֲתָנֵהּ כֹּהֵן מִדְיָן וַיִּנְהַג אֶת־הַצֹּאן אַחֲרֵי תִמְדָּבָר וַיָּבֹא אֶל־הָר הָאֱלֹהִים חֲרֹבָה:</p>

- (20) למה זה עזבתן. הכיר צו שהוא מזרעו של יעקב, שהמים עולים לקראתו: ויאכל לחם. שמא ישא אמת מכס, כמה דאמר כי אם הלחם אשר הוא אוכל:
- (21) ויואל. כחגומו, (ס"א כמשמעו) ודומה לו הוֹאֵלָלָה וְאֵלָן (שופטים יט, ו), ולו הוֹאֵלָנוּ, הוֹאֵלָתִי לְדָצָר. ומדרשו לשון קֶלָה, נשצע לו שלא יזוז ממדין כי אם ברשותו:
- (23) וידה בימים הרבים ההם. שהיה משה גֵּר צמדִין, וימת מלך מצרים והוצרכו ישראל למשועה, ומשה היה רועה וגו' וצאת משועה על ידו, ולכך נסמכו פרשיות הללו. (צרי"י): וימת מלך מצרים. נטרע, והיה שוחט מינוקות ישראל ורוחץ צדמס (שמו"ר א, לד):
- (24) נאקתם. נעקתם, וכן מעיר מְתִים וְנָקָו (איוצ כד, יצ): את בריתו את אברהם. עם אברהם:
- (25) וידע אלהים. נתן עליהם לצולא העלים עניו:
- (1) אחר המדבר. להמרחק מן הגזל, שלא ירעו בשדות אחרים: אל הר האלהים. על שם העמיד:

<p>And the angel of the LORD 2 appeared unto him in a flame of fire out of the midst of a bush; and he looked, and, behold, the bush burned with fire, and the bush was not consumed.</p>	<p>וַיֵּרָא מִלֵּאךְ יְהוָה אֵלָיו בְּלַבַּת־אֵשׁ מִתּוֹךְ הַסִּנֵּה וַיֵּרָא וְהִנֵּה הַסִּנֵּה בֹעֵר בָּאֵשׁ וְהַסִּנֵּה אֵינָנו אֲכָל: מִתְאֲכִיל:</p>	<p>וַיֵּרָא מִלֵּאךְ יְהוָה אֵלָיו בְּלַבַּת־אֵשׁ מִתּוֹךְ הַסִּנֵּה וַיֵּרָא וְהִנֵּה הַסִּנֵּה בֹעֵר בָּאֵשׁ וְהַסִּנֵּה אֵינָנו אֲכָל: מִתְאֲכִיל:</p>
<p>And Moses said: 'I will turn aside 3 now, and see this great sight, why the bush is not burnt.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶסְתַּר־נָא וְאֵרְאֶה אֶת־הַמִּרְאֶה הַגָּדֹל הַזֶּה מִדּוּעַ לֹא־יִבָּעַר הַסִּנֵּה: מֵא דִין לֹא מִתּוֹקֵד אֲסָנָא:</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶסְתַּר־נָא וְאֵרְאֶה אֶת־הַמִּרְאֶה הַגָּדֹל הַזֶּה מִדּוּעַ לֹא־יִבָּעַר הַסִּנֵּה: מֵא דִין לֹא מִתּוֹקֵד אֲסָנָא:</p>
<p>And when the LORD saw that he 4 turned aside to see, God called unto him out of the midst of the bush, and said: 'Moses, Moses.' And he said: 'Here am I.'</p>	<p>וַיֵּרָא יְהוָה כִּי סָר לִרְאוֹת וַיִּקְרָא אֵלָיו אֱלֹהִים מִתּוֹךְ הַסִּנֵּה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מֹשֶׁה הֲאֲנִי:</p>	<p>וַיֵּרָא יְהוָה כִּי סָר לִרְאוֹת וַיִּקְרָא אֵלָיו אֱלֹהִים מִתּוֹךְ הַסִּנֵּה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מֹשֶׁה הֲאֲנִי:</p>
<p>And He said: 'Draw not nigh 5 hither; put off thy shoes from off thy feet, for the place whereon thou standest is holy ground.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר לֹא־תִקְרַב הַלָּקָא שְׂרִי סִינֶךָ מֵעַל רִגְלֶיךָ אֲרִי אֶתְרָא דְּאֵת קָאִים עֲלוּהִי אֶתֶר קֹדִישׁ הוּא:</p>	<p>וַיֹּאמֶר אַל־תִּקְרַב הַלָּם שֶׁל־נַעֲלֶיךָ מֵעַל רִגְלֶיךָ כִּי הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אַתָּה עומֵד עָלָיו אֲדַמַּת־קֹדֶשׁ הוּא:</p>
<p>Moreover He said: 'I am the God 6 of thy father, the God of Abraham, the God of Isaac, and the God of Jacob.' And Moses hid his face; for he was afraid to look upon God.</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֲנִי אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב וַיִּכְבְּשֵׁנוּ מֹשֶׁה לְאַפּוֹהִי אֲרִי דְּחִיל מִלֵּאסְתַּפְּלָא בְּצִית יִקְרָא דִּי:</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֲנִי אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב וַיִּכְבְּשֵׁנוּ מֹשֶׁה לְאַפּוֹהִי אֲרִי דְּחִיל מִלֵּאסְתַּפְּלָא בְּצִית יִקְרָא דִּי:</p>
<p>And the LORD said: 'I have 7 surely seen the affliction of My people that are in Egypt, and have heard their cry by reason of their taskmasters; for I know their pains;</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ מִגֵּלָא גְלִי קִדְמִי שְׁעִבּוּד עַמִּי דְּבַמְצָרִים וְיַת קְבִילְתִּהוֹן שְׁמִיעַ קִדְמִי מִן קִדְם מִפְּלִחִיהוֹן אֲרִי גְלִי קִדְמִי כִּי־יִתְּנוּ:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה רָאָה רְאִיתִי אֶת־עֲנֵי עַמִּי אֲשֶׁר בְּמִצְרַיִם וְאֶת־צַעֲקָתָם שְׁמַעְתִּי מִפְּנֵי נִגְשָׁיו כִּי יָדַעְתִּי אֶת־מַכְאוֹבָיו:</p>

- (2) בלבת אש. צלהצת אש לצו של אש, כמו לצ השמים, צלצ האלה, (שמואל-צ יח, יד) ואל תחמה על הסי"ו, שיש לנו כיוול צו, מה המלה לצחק (יחזקאל טו, ל): מתוך הסנה. ולא חילן אחר, משום עמו אנכי צננה: אבל. נאכל, כמו לא עזד צה, אשר לקח משם:
- (3) אסורה נא. אסורה מכאן להתקרב שם:
- (5) של. פלוג והוא, כמו ונשל הצנן (דברים יט, ה), כי ישל זיתך: אדמת קודש הוא. המקום:
- (7) כי ידעתי את מכאוביו. כמו וידע אלהים, כלומר כי שמתי לצ להצונן ולדעת את מכאוביו, ולא העלמתי עיני ולא ארטום את אזני מנעקתם:

<p>and I am come down to deliver them out of the hand of the Egyptians, and to bring them up out of that land unto a good land and a large, unto a land flowing with milk and honey; unto the place of the Canaanite, and the Hittite, and the Amorite, and the Perizzite, and the Hivite, and the Jebusite.</p>	<p>וְאֵלֶּיךָ לְהַצִּילָם מִיַּד מִצְרַיִם וְלַהֲעֲלֹתָם מִן־הָאֶרֶץ הַהִוא אֶל־אֶרֶץ טוֹבָה וְרַחֲבָה אֶל־אֶרֶץ זָבֶת חֶלֶב וְדָבָשׁ אֶל־מְקוֹם הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהָאֱמֹרִי וְהַפְּרִזִּי וְהַחִוִּי וְהַיְבוֹסִי:</p>	<p>וְאֵלֶּיךָ לְהַצִּילָם מִיַּד מִצְרַיִם וְלַהֲעֲלֹתָם מִן־הָאֶרֶץ הַהִוא אֶל־אֶרֶץ טוֹבָה וְרַחֲבָה אֶל־אֶרֶץ זָבֶת חֶלֶב וְדָבָשׁ אֶל־מְקוֹם הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהָאֱמֹרִי וְהַפְּרִזִּי וְהַחִוִּי וְהַיְבוֹסִי:</p>
<p>And now, behold, the cry of the children of Israel is come unto Me; moreover I have seen the oppression wherewith the Egyptians oppress them.</p>	<p>וְעַתָּה הִנֵּה צַעֲקַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בָּאָה אֵלַי וְגַם־רָאִיתִי אֶת־הַלֶּחֶץ אֲשֶׁר מִצְרַיִם לֹחֲצִים אֹתָם:</p>	<p>וְעַתָּה הִנֵּה צַעֲקַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בָּאָה אֵלַי וְגַם־רָאִיתִי אֶת־הַלֶּחֶץ אֲשֶׁר מִצְרַיִם לֹחֲצִים אֹתָם:</p>
<p>Come now therefore, and I will send thee unto Pharaoh, that thou mayest bring forth My people the children of Israel out of Egypt.'</p>	<p>וְעַתָּה לֵךְ וְאֶשְׁלַחְךָ אֶל־פַּרְעֹה וְהוֹצֵא אֶת־עַמִּי בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם:</p>	<p>וְעַתָּה לֵךְ וְאֶשְׁלַחְךָ אֶל־פַּרְעֹה וְהוֹצֵא אֶת־עַמִּי בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם:</p>
<p>And Moses said unto God: 'Who am I, that I should go unto Pharaoh, and that I should bring forth the children of Israel out of Egypt?'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָאֱלֹהִים מִי אֲנֹכִי כִי אֵלֶּךָ אֶל־פַּרְעֹה וְכִי אוֹצִיא אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם:</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָאֱלֹהִים מִי אֲנֹכִי כִי אֵלֶּךָ אֶל־פַּרְעֹה וְכִי אוֹצִיא אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם:</p>
<p>And He said: 'Certainly I will be with thee; and this shall be the token unto thee, that I have sent thee: when thou hast brought forth the people out of Egypt, ye shall serve God upon this mountain.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר כִּי־אֶהְיֶה עִמָּךְ וְזֶה לְטֹתְךָ הָאוֹת כִּי אֲנֹכִי שְׁלַחְתִּיךָ בְּהוֹצִיאָךָ אֶת־הָעָם מִמִּצְרַיִם תַּעֲבֹדוּן אֶת־הָאֱלֹהִים עַל הָהָר הַזֶּה:</p>	<p>וַיֹּאמֶר כִּי־אֶהְיֶה עִמָּךְ וְזֶה לְטֹתְךָ הָאוֹת כִּי אֲנֹכִי שְׁלַחְתִּיךָ בְּהוֹצִיאָךָ אֶת־הָעָם מִמִּצְרַיִם תַּעֲבֹדוּן אֶת־הָאֱלֹהִים עַל הָהָר הַזֶּה:</p>

(10) ועתה לכה ואשלחך אל פרעה. ואם תאמר מה תועיל, והוא לא את עמי, יועילו דבריך ותוציאם משם:
 (11) מי אנכי. מה אני חשוב לדבר עם המלכים: וכי אוציא את בני ישראל. ואף אם חשוב אני, מה זכו ישראל שפעשה להם נס ותוציאם ממצרים:
 (12) ויאמר כי אהיה עמך. השיבו על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון, שאמרת מי אנכי כי אלך אל פרעה, לא שלך היא, כי אם משלי, כי אהיה עמך, וזה המראה אשר ראית כנסה, לך האות כי אנכי שלחתיך, ותנליש בשליחותי וכדאי אני להליל, כאשר ראית הסנה עושה שליחותי ואיננו חָפֵל, כך תלך בשליחותי ואינך ניזוק, וששאלת מה זכות יש לישראל שיצאו ממצרים, דבר גדול יש לי על הוצאה זו, שהרי עמידים לקבל המורה על ההר הזה לסוף שלשה חדשים שיצאו מצרים. דבר אחר כי אהיה עמך, וזה שתנליש בשליחותך, לך האות על הבטחה אחרת שאני מבטיחך, שכשתוציאם ממצרים מעבדון אותי על ההר הזה, שתקבלו המורה עליו, והיא הזכות העומדת לישראל. ודוגמת לשון זה מצינו וְזֶה לְטֹתְךָ הָאוֹת שְׁלֹחַת קְפִיחַ וגו' (ישעי' לז, ל), מפלת סנחריב תהיה לך לאות על הבטחה אחרת, שארככם חריבה מפירות ואני אכרך הספיחים:

- And Moses said unto God:
'Behold, when I come unto the
13 children of Israel, and shall say
unto them: The God of your
fathers hath sent me unto you;
and they shall say to me: What is
His name? what shall I say unto
them?'
- וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָאֱלֹהִים
הִנֵּה אֲנִי בָא אֶל־בְּנֵי
13 יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתִּי לָהֶם אֱלֹהֵי
אֲבוֹתֵיכֶם שְׁלַחְנִי אֵלֵיכֶם
וְאָמְרוּ לִי מַה־שְּׁמוֹ מַה אֶמֶר
אֲלֵהֶם:
- And God said unto Moses: 'I AM
14 THAT I AM'; and He said: 'Thus
shalt thou say unto the children
of Israel: I AM hath sent me unto
you.'
- וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אֱלֹהִים אֲשֶׁר
14 אֱלֹהֵי אֲשֶׁר אֱלֹהֵי וַיֹּאמֶר כֹּה
תֹאמַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֱלֹהֵי
שְׁלַחְנִי אֵלֵיכֶם:
- And God said moreover unto
Moses: 'Thus shalt thou say unto
15 the children of Israel: The LORD,
the God of your fathers, the God
of Abraham, the God of Isaac,
and the God of Jacob, hath sent
me unto you; this is My name for
ever, and this is My memorial
unto all generations.
- וַיֹּאמֶר עוֹד יְיָ לְמֹשֶׁה כֹּדֶן
15 תִּימַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל יְיָ
אֱלֹהֵי דַאֲבֹהֶתְכֹן אֱלֹהֵי
דַאֲבֹרָהֶם אֱלֹהֵי דִיצְחָק
וְאֱלֹהֵי דִיעֶקֶב שְׁלַחְנִי
לְתַחְנוֹן דִּין שְׁמִי לְעֵלָם
וְדִין דְּיֹכְרֵנִי לְכָל דֵּר וְדֵר:
- Go, and gather the elders of
Israel together, and say unto
16 them: The LORD, the God of
your fathers, the God of
Abraham, of Isaac, and of Jacob,
hath appeared unto me, saying: I
have surely remembered you,
and seen that which is done to
you in Egypt.
- לֵךְ וְאִסַּפְתָּ אֶת־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל
וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם יְהוָה אֱלֹהֵי
16 אֲבֹתֵיכֶם נִרְאָה אֵלַי אֱלֹהֵי
אֲבֹרָהֶם יִצְחָק וְיַעֲקֹב לֵאמֹר
פֶּקֶד פְּקֹדֹתַי אֵתְכֶם וְאֶת־
הַעֲשׂוֹי לָכֶם בְּמִצְרָיִם:
- And I have said: I will bring you
up out of the affliction of Egypt
17 unto the land of the Canaanite,
and the Hittite, and the Amorite,
and the Perizzite, and the Hivite,
and the Jebusite, unto a land
flowing with milk and honey.
- וַאֲמַרְתִּי אֲסִיק יִתְּכֹן
17 מִשְׁעָבוֹד מִצְרָאִי לָאֲרֶעַ
כְּנַעֲנָאִי וְחִתָּאִי וְאַמֹּרִיתָאִי
וּפְרִזְזָאִי וְחִיבֻסָאִי וְיִבּוּסָאִי
לָאֲרֶעַ עֲבָדָא חֶלֶב וְדָבָשׁ:

(14) אהיה אשר אהיה. אהיה עמם בצרה זאת, אשר אהיה עמם בשעבוד שאר מלכיות, אמר לפניו רש"ע מה אני מזכיר להם צרה אחרת, דייס בצרה זו, אמר לו יפה אמרת, כה תאמר וגו'. (ברכות ט: שמו"ר ג, ו) (לא שהשכיל חלילה משה ביומר, אלא שלא הבין דברי השי"ת, כי לא מחשבתו מחשבת השי"ת, שמאז כך היתה דעתו בלומר יתברך אהיה אשר אהיה, למשה לצדו הגיד, ולא שיגיד לישראל, והו יפה אמרת, שגם דעתי מתחלה כך היתה, שלא תגיד לבני ישראל כדברים האלה, אלא כה תאמר לבני ישראל אהיה פעם אחת. וכן משמע במסכת ברכות ודו"ק):

(15) זה שמי לעלם. חסר וי"ו לומר, העלימהו, שלא יקרא ככתבו (שמו"ר ג, ט): וזה זכרי. למדו היאך נקרא, וכן דוד הוא אומר, ה' שמך לעולם ה' זכרך לדור ודור:

(16) את זקני ישראל. מיומדים לשיצבה. ואם תאמר זקנים סתם, היאך אפשר לו לאסוף זקנים של ס' רבוא:

<p>18 And they shall hearken to thy voice. And thou shalt come, thou and the elders of Israel, unto the king of Egypt, and ye shall say unto him: The LORD, the God of the Hebrews, hath met with us. And now let us go, we pray thee, three days' journey into the wilderness, that we may sacrifice to the LORD our God.</p>	<p>וְשָׁמְעוּ לְקוֹלִי וּבֹאֲתָ אִתָּהּ וְזָכְנִי יִשְׂרָאֵל אֶל־מֶלֶךְ מִצְרַיִם וְאֶמְרָתֶם אֵלָיו יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִיִּים נִקְרָה עֲלֵינוּ וַעֲתָה נֵלְכָה נָא דֶרֶךְ שְׁלֹשָׁת יָמִים בְּמִדְבָּר וְנִזְבַּחָהּ לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ:</p>
<p>19 And I know that the king of Egypt will not give you leave to go, except by a mighty hand.</p>	<p>וְאֲנִי יָדַעְתִּי כִּי לֹא יִתֶּן אֶתְכֶם מֶלֶךְ מִצְרַיִם לֵהֲלֹךְ וְלֹא בְיַד חֲזָקָה:</p>
<p>20 And I will put forth My hand, and smite Egypt with all My wonders which I will do in the midst thereof. And after that he will let you go.</p>	<p>וְשַׁלַּחְתִּי אֶת־יָדִי וְהִכִּיתִי אֶת־מִצְרַיִם בְּכָל נִפְלְאוֹתַי אֲשֶׁר אֶעֱשֶׂה בְּקִרְבּוֹ וְאַחֲרָיִ כֵּן יִשְׁלַח אֶתְכֶם:</p>
<p>21 And I will give this people favour in the sight of the Egyptians. And it shall come to pass, that, when ye go, ye shall not go empty;</p>	<p>וְנָתַתִּי אֶת־חֶן הָעַם־הַזֶּה בְּעֵינֵי מִצְרַיִם וְהָיָה כִּי תֵלְכוּן לֹא תֵלְכוּ רִיקִים:</p>
<p>22 but every woman shall ask of her neighbour, and of her that sojourneth in her house, jewels of silver, and jewels of gold, and raiment; and ye shall put them upon your sons, and upon your daughters; and ye shall spoil the Egyptians.'</p>	<p>וְשָׁאַלָה אִשָּׁה מִשְׁכֻּנָתָהּ וּמִגֵּרַת בֵּיתָה כְּלִי־כֶסֶף וְכְלִי זָהָב וּשְׁמֹלֶת וּשְׂמָתָם עַל־בְּנֵיהֶם וְעַל־בָּנוֹתֵיהֶם וְנִצַּלְתֶּם אֶת־מִצְרַיִם:</p>

(18) ושמעו לקולך. מאלהם, מכיון שתאמר להם לשון זה ישמעו לקולך, שכבר סימן זה מסור בידם מיעקב ומיוסף שזלשון זה הם נגאלים, יעקב אמר להם ואלהים פקוד יפקוד אתכם, יוסף אמר להם פקד יפקד עליהם אתכם (בראשית נ, כה): נקרה עלינו. לשון מקרה, וכן ויקר עליהם (במדבר כג, ד), ואנכי אקרה כה, אהא נקרה מאתו הלוס: (אלהי העבריים. יו"ד יחירה, רמז ל'י מכות. דרש"י ישן):

(19) לא יתן אתכם מלך מצרים להלך. אם אין אני מראה לו ידי החזקה, כלומר כל עוד שאין אני מודיעו ידי החזקה לא יתן אתכם להלך: לא יתן. לא יצדק, כמו על כן לא נספיק (בראשית כ, ו), לא נסגו עליהם להרע עמדי (שם לא, ח), וכלן לשון נתינה הם. וי"מ ולא ביד חזקה. ולא בשביל שידו חזקה כי מאז אשלח את ידי והכיתי את מצרים וגו' ומתרגמין אותו ולא מן קדם דחילה פקיק. משמו של רבי יעקב ברבי מנחם נאמר לי:

(22) ומגרת ביתה. מאותה שהיא גרה אפס צצית: ונצלתם. כתרנו ותרוננו, וכן ונצלו את מקרים (שמות יב, לו). ונצלו ג' ישראל את עדים (שם לג, ו), והנו"ן זו יסוד. ומנחם חזרו במחצית ד"י, עם ונצלו עליהם את מקנה הציד (בראשית לא, ט), אשר הציל אלהים מאבינו, ולא יאמנו דבריו, כי אם לא היה הנו"ן יסוד והיא נקודה בחיר"ק, לא תהא משמשת בלשון ופעלתם, אלא בלשון ונפעלתם, כמו ונסתקם מעל הצדמה (דברים כח, סג), ונתחם ביד אויב, ונפסקם לפני אציקם (ויקרא כו, יז), ונסתקם במוקד (יחזקאל כב, כא), ואמרתם נלנו, לשון נפעלנו, וכל נו"ן שהיא צאה בציצה לפרקים, וגופלת ממנה, כנו"ן של נוגף, נושא, נותן, נושך, כשהיא מדברת לשון ופעלתם, תנקד בשו"א בכתף, כגון ונפסקם את הצידים (בראשית מה, יט), ונתקם להם את ארץ הגלעד (במדבר לב, כט), ונמלחם את

<p>IV And Moses answered and said: 'But, behold, they will not believe me, nor hearken unto my voice; for they will say: The lord hath not appeared unto thee.'</p>	<p>וַיַּעַן מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר וְהֵן לֹא יֵאֱמִינוּ לִי וְלֹא יִשְׁמְעוּ בְּקוֹלִי כִּי יֹאמְרוּ לֹא-נִרְאָה אֵלֶיךָ יְהוָה:</p>	<p>IV וַיַּעַן מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר וְהֵן לֹא יֵאֱמִינוּ לִי וְלֹא יִשְׁמְעוּ בְּקוֹלִי כִּי יֹאמְרוּ לֹא-נִרְאָה אֵלֶיךָ יְהוָה:</p>
<p>2 And the LORD said unto him: 'What is that in thy hand?' And he said: 'A rod.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר לַיהוָה יְיָ מַה בְּיָדְךָ וַיֹּאמֶר חֹטְבָה:</p>	<p>2 וַיֹּאמֶר אֵלָיו יְהוָה (כ) מִזֶּה (ק) מִה־זֶּה בְּיָדְךָ וַיֹּאמֶר מִטֵּה:</p>
<p>3 And He said: 'Cast it on the ground.' And he cast it on the ground, and it became a serpent; and Moses fled from before it.</p>	<p>וַיֹּאמֶר רְמוּהִי לָאֲרֶעָ וַרְמְהִי לָאֲרֶעָ וְהָיָה לְחֹיָה וַעֲרַק מֹשֶׁה מִן קֶדְמוֹתָי:</p>	<p>3 וַיֹּאמֶר הַשְׁלִיכֵהוּ אֶרְצָה וַיִּשְׁלַכְהוּ אֶרְצָה וַיְהִי לְנָחָשׁ וַיִּנָּס מֹשֶׁה מִפָּנָיו:</p>
<p>4 And the LORD said unto Moses: 'Put forth thy hand, and take it by the tail—and he put forth his hand, and laid hold of it, and it became a rod in his hand—</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אֲשִׁיט יָדְךָ וְאֶחָיד בְּדַנְבִּיהָ וְאֲשִׁיט יָדֶיךָ וְאֶתְקִיף בִּיהָ וְהָיָה לְחֹטְבָה בְּיָדֶיךָ:</p>	<p>4 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה שְׁלַח יָדְךָ וְאַחֲזֵה בְּזַנְבּוֹ וַיִּשְׁלַח יָדוֹ וַיִּחְזַק בּוֹ וַיְהִי לְמִטָּה כַּכּוֹף:</p>
<p>5 that they may believe that the LORD, the God of their fathers, the God of Abraham, the God of Isaac, and the God of Jacob, hath appeared unto thee.'</p>	<p>כְּדִיל דִּיהִימָנוּן אַרִי אֲתִגְלִי לָךְ יְיָ אֱלֹהָ דְאַבְרָהָם וְיִצְחָק וְיַעֲקֹב וְיִצְחָק וְיַעֲקֹב וְיִצְחָק וְיַעֲקֹב:</p>	<p>5 לְמַעַן יֵאֱמִינוּ כִּי-נִרְאָה אֵלֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתָם אֱלֹהֵי אֲבֹתָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְיַעֲקֹב וְיַעֲקֹב וְיַעֲקֹב:</p>
<p>6 And the LORD said furthermore unto him: 'Put now thy hand into thy bosom.' And he put his hand into his bosom; and when he took it out, behold, his hand was leprous, as white as snow.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לִיהָ עוֹד אֲשִׁיל כְּעַן יָדְךָ בְּעִטְפֶּךָ וְאֲשִׁיל יָדֶיךָ בְּעִטְפִּיהָ וְהָיָה יָדְךָ חֹרָא כַּתְּלָנָא:</p>	<p>6 וַיֹּאמֶר יְהוָה לוֹ עוֹד הִבֵּא-נָא יָדְךָ בְּחִיקְךָ וַיִּבֵּא יָדוֹ בְּחִיקוֹ וַיּוֹצֵאָהּ וַיִּהְיֶה יָדוֹ מְצֹרֶעֶת כַּשָּׁלֵג:</p>
<p>7 And He said: 'Put thy hand back into thy bosom.—And he put his hand back into his bosom; and when he took it out of his bosom, behold, it was turned again as his other flesh.—</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֲתִיב יָדְךָ לְעִטְפֶּךָ וְאֲתִיב יָדֶיךָ לְעִטְפִּיהָ וְהָיָה תַּבַּת הָיָה כַּבְּשָׂרִיהָ:</p>	<p>7 וַיֹּאמֶר הָשֵׁב יָדְךָ אֶל-חִיקְךָ וַיָּשֻׁב יָדוֹ אֶל-חִיקוֹ וַיּוֹצֵאָהּ וַיַּחֲזִק וַיִּהְיֶה-שָׁבָה כַּבָּשָׂרוֹ:</p>

זשׂר ערלחכס. לכן אני אומר, שזאת הנקודה בחיר"ק מן היסוד היא, ויסוד שם דבר נגול, והוא מן הלשונות הכבדים, כמו דבור, כפור, למוד, כשידבר בלשון ופעלם ינקד בחיר"ק, כמו ודַרְבָּקָם חָל הַסָּלַע (שם כ, ח), וּכְפָרְקָם אֶת הַבָּיִת (יחזקאל מה, כ), וְלִמְדָרְקָם אֶת גִּינִיקָם (דברים יא, יט):

(2) מזה בידך. לכן נכחז חיצה אחת לדרוש, מִיָּה שְׂצִיךְ אַחַת חִיז ללכות, שחשדת כשכרים. ופשוטו, כאדם שאומר לחצירו, מודה אחת שזו שלפניך אכן היא, אומר לו הן, אמר לו הריני עושה אותה עץ:

(3) ויהי לנחש. רמז לו שסיפר לשון הרע על ישראל (באומרם לא יאמינו לי), ופשט אומנתו של נחש:

(4) ויחזק בו. לשון אחיזה הוא, והרצה יש במקרא, וַיִּחְזְקוּ הָאֱלֹהִים בְּיָדוֹ (בראשית יט, טז) וְהִחְזִיקָה בְּמַלְאֲכָיו (דברים כה, יא), וְהִחְזְקוּ בְּזִקְנוֹ (שמואל-א יז, לה), כל לשון חזק הדבוק לבי"ת, לשון אחיזה הוא:

(6) מצורעת בשלג. דרך צרעת להיות לבנה, אם צהרת לבנה היא, אף צאות זה רמז לו שלשון הרע סיפר באומרם לא יאמינו לי, לפיכך הלקהו בצרעת, כמו שלקתה מרים על לשון הרע:

(7) ויוציאה מחיקו והנה שבה וגו'. מכאן, שמדה טובה ממחרת לבא ממדת פורעניות, שהרי צראשונה לא נאמר מחיקו (שמו"ר ג, יח):

<p>8 And it shall come to pass, if they will not believe thee, neither hearken to the voice of the first sign, that they will believe the voice of the latter sign.</p>	<p>וְהָיָה אִם לֹא יִהְיֶינּוּ לְךָ וְלֹא יִשְׁמְעוּ לְקוֹל הָאֵת הָרִאשׁוֹן וְהָאֲמִינִי לְקוֹל הָאֵת הָאַחֲרוֹן: בְּתַרְאֵה:</p>	<p>8 וְהָיָה אִם-לֹא יִאֱמִינוּ לְךָ וְלֹא יִשְׁמְעוּ לְקוֹל הָאֵת הָרִאשׁוֹן וְהָאֲמִינִי לְקוֹל הָאֵת הָאַחֲרוֹן: בְּתַרְאֵה:</p>
<p>9 And it shall come to pass, if they will not believe even these two signs, neither hearken unto thy voice, that thou shalt take of the water of the river, and pour it upon the dry land; and the water which thou takest out of the river shall become blood upon the dry land.'</p>	<p>וְהָיָה אִם לֹא יִהְיֶינּוּ אִף לְתַרְיִן אֶתִּיא הָאֵלֶּיךָ וְלֹא יִשְׁמְעוּ לְקוֹלְךָ וְלִקְחָתָהּ מִמִּימֵי הַיָּאָר וְשִׁפְכָתָהּ תִּיבָשֶׁת וְהָיוּ הַמַּיִם אֲשֶׁר תִּקַּח מִן-הַיָּאָר וְהָיוּ לְדָם בִּיבָשֶׁת:</p>	<p>9 וְהָיָה אִם-לֹא יִאֱמִינוּ גַם לְשְׁנֵי הָאֵתוֹת הָאֵלֶּה וְלֹא יִשְׁמְעוּ לְקוֹלְךָ וְלִקְחָתָהּ מִמִּימֵי הַיָּאָר וְשִׁפְכָתָהּ תִּיבָשֶׁת וְהָיוּ הַמַּיִם אֲשֶׁר תִּקַּח מִן-הַיָּאָר וְהָיוּ לְדָם בִּיבָשֶׁת:</p>
<p>10 And Moses said unto the LORD: 'Oh Lord, I am not a man of words, neither heretofore, nor since Thou hast spoken unto Thy servant; for I am slow of speech, and of a slow tongue.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קְדָם יְיָ בָּבְעוּ יְיָ לֹא גִבֹר דְּמַלּוּל אֲנִי אִף מֵאֲתָמָלִי אִף מִדְּקִמּוֹתֵי אִף מֵעַדָן דְּמַלִּילְתָּא עִם עֲבָדְךָ אֲרִי יָקִיר מְמַלֵּל וְעַמִּיק לִישָׁן אֲנִי:</p>	<p>10 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-יְהוָה בִּי אֲדֹנָי לֹא אִישׁ דְּבָרִים אֲנִכִּי גַם מִתְּמוּל גַּם מִשְׁלֶשֶׁם גַּם מֵאֲזַז דְּבַרְךָ אֶל-עֲבָדְךָ בִּי כְבֹד-פָּה וְכְבֹד לְשׁוֹן אֲנִכִּי:</p>
<p>11 And the LORD said unto him: 'Who hath made man's mouth? or who maketh a man dumb, or deaf, or seeing, or blind? is it not I the LORD?</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לִיה מִן שְׁוֵי פִּמָּא לְאִנְשָׁא אוּ מִן שְׁוֵי אֱלִימָא אוּ חֲרָשָׁא אוּ פְתִיחָא אוּ עוֹרָא הֲלֵא אֲנִי יְיָ:</p>	<p>11 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָיו מִי שֵׁם פֶּה לְאָדָם אוּ מִי-יָשׁוּם אֱלִים אוּ חֲרָשׁ אוּ פִקֵּחַ אוּ עוֹר הָלֵא אֲנִכִּי יְהוָה:</p>
<p>12 Now therefore go, and I will be with thy mouth, and teach thee what thou shalt speak.'</p>	<p>וְכַעַן אֵינִי לְךָ וְיִמְרֵי יְהִי עִם פִּמְךָ וְאֶלְפִנְךָ דִּתְמַלִּיל:</p>	<p>12 וְעַתָּה לֵךְ וְאֲנִכִּי אֶהְיֶה עִם-פִּיךָ וְהוֹרִיתִיךָ אֲשֶׁר תִּדְבֹּר:</p>
<p>13 And he said: 'Oh Lord, send, I pray Thee, by the hand of him whom Thou wilt send.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר בָּבְעוּ יְיָ שְׁלַח בְּעַן בְּיַד מִן דְּכָשֶׁר לְמִשְׁלַח:</p>	<p>13 וַיֹּאמֶר בִּי אֲדֹנָי שְׁלַח-נָא בְיַד-תְּשַׁלַּח:</p>

(8) והאמינו לקול האות האחרון. משתאמר להם ששילכם לקיתי על שספרתי עליכם לשון הרע, יאמינו לך, שכבר למדו צדק שהמזדווגין להרע להם לוקים בנגעים, כגון פרעה ואציתלך ששיל שרה: (9) ולקחת ממימי היאור. רמז להם שצמחה ראשונה נפרע מאלהותם, (פירוש, כשהקצ"ה נפרע מן האומות, נפרע מאלהותם מחלה, שהיו עובדים לנילוס הממחיה אותם, והפסד לדם. בראש"י ישן): והיו המים וגו'. והיו, והיו, שני פעמים, נראה בעיני, אלו נאמר והיו המים אשר תקח מן היאור לדם ביצשת, שומע אני שצידו הם נהפכים לדם, ואז כשירדו לארץ יהיו בהוייתן, אבל עכשיו מלמדנו, שלא יהיו דם עד שהיו ביצשת: (10) גם מחמול וגו'. למדנו שכל שצעה ימים היה הקצ"ה מפחה את משה בצנה לילך בשליחותו, מחמול שלשום מאז דברך הרי שלשה, ושלשה גמין רבויין הם, הרי ששה, והוא היה עומד ביום ה' כשאמר לו זאת, עוד שלח נא ביד תשלח, עד שחרה בו וקבל עליו. (שמו"ר ג, טז) וכל זה, שלא היה רוצה ליטול גדולה על אהרן אחיו שהיה גדול הימנו, ונציא היה, שנאמר (הלל אהרן אחיך הלוי וגו', ועוד נאמר לעלי הכהן) הַגְּלָה נִגְלִיתִי אֵל צִית אֲבִיךָ צִהִיּוֹתָם צִמְכָּרִים (שמואל א' ב, כז), הוא אהרן, וכן וְאִדְעָה לָהֶם צִמְכָּרִים מִכָּרִים וגו' (יחזקאל כ, ה) וְאִמַּר אֵלֶיךָ אִישׁ שְׁקִינִי עֵינִי הִשְׁלִיכוּ, ואותה נצואה לאהרן נאמרה: כבד פה. בכצידות אני מדבר, ובלשון לע"ז בלצ"ו (11) מי שם פה וגו'. מי למדך לְדַבֵּר כשהיית נדון לפני פרעה על המצרי: או מי ירשום אלה. מי עשה פרעה אלם שלא נתאמן צמזות הריגתך, ואת משרתיו חרשים שלא שמעו צווחו עליך, וְאֶלְפִנְךָ לְטוֹרִין (שבת קה). ההורגים מי עשאו עוֹרִים, שלא ראו כשצרחת מן הצימה ונמלטת (תנחומא שמות י): הלא אנכי. ששמי ה' עשיתי כל זאת: (13) ביד תשלח. ביד מי שאתה רגיל לשלוח והוא אהרן. דבר אחר, ביד אחר שתרצה לשלוח, שאין סופי להכניסם לארץ ולהיות גואלים לעמיד, יש לך שלוחים הרבה:

<p>And the anger of the LORD was kindled against Moses, and He said: 'Is there not Aaron thy brother the Levite? I know that he can speak well. And also, behold, he cometh forth to meet thee; and when he seeth thee, he will be glad in his heart.</p>	<p>וַיִּחַר־אַף יְהוָה בְּמֹשֶׁה וַתִּקְרַף רוּחוֹ אַיִן בְּמֹשֶׁה וַיֹּאמֶר הֲלֹא אֶהְרֶן אֶחָיו הֲלוֹי יָדְעָתִי כִּי־דָבָר יִדְבֹר הוּא וְגַם הִנֵּה־הוּא יֵצֵא לִקְרֹאתְךָ וְרָאֶךָ וְשָׂמַח בְּלִבּוֹ:</p>	<p>14</p>
<p>And thou shalt speak unto him, and put the words in his mouth; and I will be with thy mouth, and with his mouth, and will teach you what ye shall do.</p>	<p>וְדַבַּרְתָּ אֵלָיו וְשַׁמַּתָּ אֶת־הַדְּבָרִים בְּפִיו וְאֲנֹכִי אֶהְיֶה עִם־פִּיךָ וְעִם־פִּיהוּ וְהוֹרִיתִי אֶתְכֶם אֵת אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּן:</p>	<p>15</p>
<p>And he shall be thy spokesman unto the people; and it shall come to pass, that he shall be to thee a mouth, and thou shalt be to him in God's stead.</p>	<p>וְדַבֵּר־הוּא לָךְ אֶל־הָעָם וְהָיָה הוּא יְהִי־לָךְ לִפֶּה וְאַתָּה תִּהְיֶה־לּוֹ לְאֱלֹהִים:</p>	<p>16</p>
<p>And thou shalt take in thy hand this rod, wherewith thou shalt do the signs.'</p>	<p>וְאֶת־הַמִּטֶּה הַזֶּה תִּקַּח בְּיָדְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה־בּוֹ אֶת־הָאֵתוֹת: (פ)</p>	<p>17</p>
<p>And Moses went and returned to Jethro his father-in-law, and said unto him: 'Let me go, I pray thee, and unto my brethren that are in Egypt, and see whether they be yet alive.' And Jethro said to Moses: 'Go in peace.'</p>	<p>וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וַיָּשָׁבוּ אֶל־יֶתְרוֹ חֹתֵנוּ וַיֹּאמֶר לוֹ אֶלְכָּה נָא וְאֲשׁוּבָה אֶל־אֶחָי אֲשֶׁר־בְּמִצְרַיִם וְאֶרְאֶה הָעוֹדִים חַיִּים וַיֹּאמֶר יִתְּרוֹ לְמֹשֶׁה לֵךְ לְשָׁלוֹם:</p>	<p>שט</p>
<p>And the LORD said unto Moses in Midian: 'Go, return into Egypt; for all the men are dead that sought thy life.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּמִדְיָן לֵךְ שָׁב מִצְרַיִם כִּי־מָתוּ כָּל־הָאֲנָשִׁים הַמְּבַקְשִׁים אֶת־נַפְשְׁךָ:</p>	<p>19</p>

(14) ויחר אף. (זכחיס קצ.). רבי יהושע בן קרחה אומר, כל חרון אף שצתורה נאמר בו רושם, וזה לא נאמר בו רושם, ולא מנינו שצא עונש על ידי אותו חרון, אמר לו רבי יוסי אף בזה נאמר בו רושם, הלא אהרן אחיך הלוי, שהיה עמיד להיות לו ולא כהן, והכהונה הייתי אומר לנאת ממך, מעתה לא יהיה כן, אלא הוא יהיה כהן ואתה הלוי, שנאמר ומשה איש הגללים צניו וקראו על שצט הלוי (דברי הימים-א כג, יד): הנה הוא יצא לקראתך. כשתלך למצרים: וראך ושמוח בלבך. לא כשאתה סבור שיהא מקפיד עליך שאתה עולה לגדולה, ומשם זכה אהרן לנעדי החסן הנחמן על הלצ:

(16) ודבר הוא לך. נשצילך ידבר אל העם, וזה יוכיח על כל לך ולי ולו ולכם ולהם הסמוכים לדבור, שכולם לשון על הס: יהיה לך לפה. למליך, לפי שאתה כצד פה: לאלהים. לרצולשר: (18) וישב אל יתר חתנו. ליטול רשות, שהרי נשצע לו (שלא יזוז ממדין כי אס צרשמו). (מכילתא יתרו) ושצעה שמות היו לו, רעואל, יתר, יתרו, קיני, וכו': (19) כי מתו כל האנשים. מי הם, דתן ואצירס, חייס היו, אלא שירדו מנכסיהם, והעני חשוצ כמת (נדרים סד:):

<p>20 And Moses took his wife and his sons, and set them upon an ass, and he returned to the land of Egypt; and Moses took the rod of God in his hand.</p>	<p>וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־אִשְׁתּוֹ וְאֶת־בָּנָיו וַיִּרְכָּבֵם עַל־הַחֲמֹר וַיָּשָׁב אֶרֶצָהּ מִצְרַיִם וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־מִטֵּה הָאֱלֹהִים בְּיָדוֹ:</p>	<p>20 וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־אִשְׁתּוֹ וְאֶת־בָּנָיו וַיִּרְכָּבֵם עַל־הַחֲמֹר וַיָּשָׁב אֶרֶצָהּ מִצְרַיִם וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־מִטֵּה הָאֱלֹהִים בְּיָדוֹ:</p>
<p>21 And the LORD said unto Moses: 'When thou goest back into Egypt, see that thou do before Pharaoh all the wonders which I have put in thy hand; but I will harden his heart, and he will not let the people go.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה בְּמַהֲכָךְ לִמְתָּב לְמִצְרַיִם חֲזִי כָל מוֹפְתָי דְּשִׁוִּיתִי בְיָדְךָ וְתַעֲבִידֵנּוּ קֹדֶם פָּרְעָה וְאֲנִי אֶתְקַרֵּף יָת לִבִּיה וְלֹא יִשְׁלַח יָת עַמִּי:</p>	<p>21 וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל־מֹשֶׁה בְּלִכְתְּךָ לָשׁוּב מִצְרַיִם רְאֵה כָל־הַמִּפְתִּים אֲשֶׁר־שָׂמֵתִי בְיָדְךָ וְעָשִׂיתָם לִפְנֵי פָרְעָה וְאֲנִי אֶחְזָק אֶת־לִבּוֹ וְלֹא יִשְׁלַח אֶת־הָעָם:</p>
<p>22 And thou shalt say unto Pharaoh: Thus saith the LORD: Israel is My son, My first-born.</p>	<p>וְתִימַר לְפָרְעָה כִּדְנֹן אָמַר יְיָ בְּרִי בּוֹכְרִי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>22 וְאָמַרְתָּ אֶל־פָּרְעָה כֹּה אָמַר יְיָ הִנֵּה בְּנִי בּוֹכְרִי יִשְׂרָאֵל:</p>
<p>23 And I have said unto thee: Let My son go, that he may serve Me; and thou hast refused to let him go. 'Behold, I will slay thy first-born.'</p>	<p>וְאָמַרְתָּ לָךְ שְׁלַח יָת בְּרִי וַיִּפְלַח קֹדְמִי וּמִסְרִיב אֶת לְשַׁלְחוֹתֶיהָ הֵא אֲנִי קָטִיל יָת בְּרָךְ בּוֹכְרְךָ:</p>	<p>23 וְאָמַר אֵלֶיךָ שְׁלַח אֶת־בְּנִי וַיַּעֲבִדֵנִי וְתִמְאָן לְשַׁלְחוֹ הִנֵּה אֲנִי הֹרֵג אֶת־בְּנְךָ בּוֹכְרְךָ:</p>
<p>24 And it came to pass on the way at the lodging-place, that the LORD met him, and sought to kill him.</p>	<p>וַתְּהִה בְּאֹרְחָא בְּבֵית מִבְתָּא וַעֲרַע בֵּיה מְלֹאכָא דִּי וּבָעָא לְמַקְטִילֶיהָ:</p>	<p>24 וַיְהִי בַדְרֶךְ בְּמִלּוֹן וַיִּפְגְּשֶׁהוּ יְהוָה וַיִּבְקֹשׁ הַמִּיתוֹ:</p>

(20) על החמור. חמור המיוחד, הוא החמור שחנש אברהם לעקידת יצחק, והוא שעמיד מלך המשיח להגלות עליו, שנאמר עֲנִי וְלָכֶז עַל פְּמֹר (זכריה ט, ט): וישב ארצה מצרים ויקח משה את משה. אין מוקדם ומאוחר מדוקדקים במקרא:

(21) בלכתך לשוב מצרימה וגו'. דע, שעל מנת כן תלך, שתהא גבור בשליחותי לעשות כל מופתי לפני פרעה ולא חירא ממנו: אשר שמתי בידך. לא על שלשה אותות האמורות למעלה, שהרי לא לפני פרעה זה לעשותם אלא לפני ישראל שישאלו שישאלו לפניו, אלא מופתים שאני עתיד לשום בידך במצרים, כמו כי ידָּרַג הַלָּקֶס פְּרָעָה וגו' (שמות ז, ט), ואל תחמה על אשר כתיב אשר שמתי, שכן משמעו, כשתדבר עמו כבר שִׁמְתִּים בידך:

(22) ואמרת אל פרעה. כשתשמע שלבו חזק וימאן לשלוח, אמור לו כן: בני בכרי. לשון גדולה, כמו אף אֶנִּי כְּחֹר אֶתְּנֶהוּ (תהלים פט, כח), וזו פשוטו. ומדרשו, כאן חתם הקב"ה על מכירת הבכורה שלקח יעקב מעשו:

(23) ואומר אליך. בשליחותו של מקום: שלח את בני וגו'. הנה אנכי הרג וגו'. היא מכה אחרונה, וזה התרהו מחלה מפני שהיא קשה, וזה הוא שנאמר באיזו הן אל יִשְׁגִּיב צֶלְחוֹ, לפיכך, מי קמהו מורה (איזו לו, כב), צער ודם המבקש להנקם מחזירו, מעלים את דבריו שלא יבקש הַלָּה, אבל הקב"ה יִשְׁגִּיב צֶלְחוֹ ואין יכולת להמלט מידו כי אם בשונו אליו, לפיכך הוא מורה ומתרה זו לשון:

(24) ויהי בדרך במלון. משה: ויבקש המיתו. למשה, לפי שלא מל את אליעזר בנו, ועל שנחשלו נענש עונש מיתה. תניא אמר רבי יוסי ח"ו לא נחשלו, אלא אמר, אמול ואנא לדרך, סכנה היא לתינוק עד שלשה ימים, אמול ואשה שלשה ימים, הקב"ה לזני לך שוב מצרים, ומפני מה נענש מיתה, לפי שנחשק במלון תחלה (במסכת נדרים לא:), והיה המלאך נעשה כמין נחש, וזולעו מראשו ועד ירכיו, וחוזר וזולעו מרגליו ועד אוחו מקום, הצינה לפורה שבשזיל המילה הוא:

<p>25 Then Zipporah took a flint, and cut off the foreskin of her son, and cast it at his feet; and she said: 'Surely a bridegroom of blood art thou to me.'</p>	<p>וַתִּקַּח צִפּוֹרָה צְפוּרָה מִנְּקָרָא וַיִּזְרֹת אֶת-עֶרְלַת בְּנָהּ וַתַּגַּע לְרִגְלָיו וַתֹּאמֶר כִּי חֵתֵן-דָּמִים אַתָּה לִּי:</p>	<p>25 וַתִּקַּח צִפּוֹרָה צְפוּרָה מִנְּקָרָא וַיִּזְרֹת אֶת-עֶרְלַת בְּנָהּ וַתַּגַּע לְרִגְלָיו וַתֹּאמֶר כִּי חֵתֵן-דָּמִים אַתָּה לִּי:</p>
<p>26 So He let him alone. Then she said: 'A bridegroom of blood in regard of the circumcision.'</p>	<p>וַיַּרְף מִמֶּנּוּ אַזְ אָמְרָה חֵתֵן דָּמִים לְמוּלָתִ: (פ)</p>	<p>26 וַיַּרְף מִמֶּנּוּ אַזְ אָמְרָה חֵתֵן דָּמִים לְמוּלָתִ: (פ)</p>
<p>27 And the LORD said to Aaron: 'Go into the wilderness to meet Moses.' And he went, and met him in the mountain of God, and kissed him.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְאַהֲרֹן אֵיזֵל לְקַדְמוֹת מֹשֶׁה לְמַדְבָּרָא וַאֲזַל וַעֲרֵיעָה בְּטוֹרָא דְאַתְגִּיל עֲלוֹהֵי יִקְרָא דִּי וַנִּשָּׂק לִיה:</p>	<p>27 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-אַהֲרֹן לֵךְ לִקְרֹאת מֹשֶׁה הַמַּדְבָּרָה וַיֵּלֶךְ וַיִּפְגְּשֵׁהוּ בְּהַר הָאֱלֹהִים וַיִּשָּׁק-לוֹ:</p>
<p>28 And Moses told Aaron all the words of the LORD wherewith He had sent him, and all the signs wherewith He had charged him.</p>	<p>וַיַּגֵּד מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן אֶת כָּל-דְּבָרֵי יְהוָה אֲשֶׁר שְׁלָחוּ וְאֵת כָּל-הָאֱתָת אֲשֶׁר צִוָּהוּ:</p>	<p>28 וַיַּגֵּד מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן אֶת כָּל-דְּבָרֵי יְהוָה אֲשֶׁר שְׁלָחוּ וְאֵת כָּל-הָאֱתָת אֲשֶׁר צִוָּהוּ:</p>
<p>29 And Moses and Aaron went and gathered together all the elders of the children of Israel.</p>	<p>וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וַיֵּאסְפוּ אֶת-כָּל-זִקְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>29 וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וַיֵּאסְפוּ אֶת-כָּל-זִקְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>
<p>30 And Aaron spoke all the words which the LORD had spoken unto Moses, and did the signs in the sight of the people.</p>	<p>וַיַּדְבֵּר אַהֲרֹן אֶת כָּל-הַדְּבָרִים אֲשֶׁר-דִּבֶּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וַיַּעַשׂ הָאֱתָת לְעֵינֵי הָעָם:</p>	<p>30 וַיַּדְבֵּר אַהֲרֹן אֶת כָּל-הַדְּבָרִים אֲשֶׁר-דִּבֶּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וַיַּעַשׂ הָאֱתָת לְעֵינֵי הָעָם:</p>
<p>31 And the people believed; and when they heard that the LORD had remembered the children of Israel, and that He had seen their affliction, then they bowed their heads and worshipped.</p>	<p>וַיֵּאֱמֶן הָעָם וַיִּשְׁמְעוּ כִּי-פָקֵד יְהוָה אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְכִי רָאָה אֶת-עֲנִיָּם וַיִּקְדּוּ וַיִּשְׁתַּחֲווּ:</p>	<p>31 וַיֵּאֱמֶן הָעָם וַיִּשְׁמְעוּ כִּי-פָקֵד יְהוָה אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְכִי רָאָה אֶת-עֲנִיָּם וַיִּקְדּוּ וַיִּשְׁתַּחֲווּ:</p>
<p>V And afterward Moses and Aaron came, and said unto Pharaoh: 'Thus saith the LORD, the God of Israel: Let My people go, that they may hold a feast unto Me in the wilderness.'</p>	<p>וַאֲחֵר בָּאוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֶל-פַּרְעֹה כֹּה-אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שְׁלַח אֶת-עַמִּי וַיַּחֲגּוּ לִי בַמִּדְבָּר:</p>	<p>וַאֲחֵר בָּאוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֶל-פַּרְעֹה כֹּה-אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שְׁלַח אֶת-עַמִּי וַיַּחֲגּוּ לִי בַמִּדְבָּר:</p>

(25) ותגע לרגליו. השליכתו לפני רגליו של משה: ותאמר. על צנה: כי חתן דמים אתה לי. אמה היית גורם להיותם חתן שלי נרצח עליך. הורג אישי אמה לי:
(26) וירף. המלאך ממנו. אז, בינה שעל המילה צא להורגו: אמרה חתן דמים למוולת. חתני היה נרצח על דבר המילה. (שינה רש"י בלשון, לעיל כחצאנה היית גורם, דקשה לרש"י, מה זה אז אמרה חתן דמים, והלא גס לעיל אמרה חתן דמים, אלא מתחלה סברה דזה וזה גורם, חטא המילה וחטא אחר, אח"כ כשראחה וירף לגמרי, אז הבינה דעל דבר המילה לצד צא, ובזה מתורץ גס כן שינוי לשון צתרגוס ואונקלוס צחתן דמים, ודו"ק כנ"ל): למוולת. על דבר המולות, שם דבר הוא, והלמ"ד משמשת בלשון על, כמו ואמר פרעה לִצְנִי יִשְׂרָאֵל (שמות יד, ג). ואונקלוס תרגם דמים, על דם המילה:

<p>And Pharaoh said: 'Who is the LORD, that I should hearken unto His voice to let Israel go? I know not the LORD, and moreover I will not let Israel go.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה שְׂמָא דִּי לֹא אֲתֹגְלִי לִי דְאַקְבִּיל לְמִימְרֵיהּ לְשַׁלְּחָא יִתְּ יִשְׂרָאֵל לֹא אֲתֹגְלִי לִי שְׂמָא דִּי וְאַף יִתְּ יִשְׂרָאֵל לֹא אֲשַׁלַּח:</p>	<p>וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה מִי יְהוָה אֲשֶׁר אֲשַׁמְעֵ בְקוֹלִי לְשַׁלַּח אֶת־יִשְׂרָאֵל לֹא יָדַעְתִּי אֶת־יְהוָה וְגַם אֶת־יִשְׂרָאֵל לֹא אֲשַׁלַּח:</p>
<p>And they said: 'The God of the Hebrews hath met with us. Let us go, we pray thee, three days' journey into the wilderness, and sacrifice unto the LORD our God; lest He fall upon us with pestilence, or with the sword.'</p>	<p>וַאֲמָרוּ אֱלֹהֵא דִּיהוּדָאִי אֲתֹגְלִי עֲלֵנָּא נִיזִיל כְּעַן מִהַלָּךְ תִּלְחָא יוֹמִין בְּמִדְבָּרָא וְנִדְבַח קֹדֶם יְיָ אֱלֹהֵנָּא דְלָמָּא יַעֲרַעֲנָנָא בְּמוֹת אוֹ בְּקִטּוֹל:</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ אֲלֹהֵי הָעִבְרִים נִקְרָא עֲלֵינוּ גִלְכָּה נָּא דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בְּמִדְבָּר וְנִזְבַּחַת לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ כִּן יִפְגְּעֵנוּ בְּדָבָר אוֹ בְּחֶרֶב:</p>
<p>And the king of Egypt said unto them: 'Wherefore do ye, Moses and Aaron, cause the people to break loose from their work? get ye unto your burdens.'</p>	<p>וַאֲמַר לַהּוֹן מֶלֶכָּא דְּמִצְרַיִם לָמָּא מַנְשֵׁה וְאַהֲרֹן תִּבְטְלוּן יִתְּ עֲמָא מַעֲבִידְתַּהּוֹן אִיזִילוּ לְפִוְלְחָנְכוֹן:</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵם מֶלֶךְ מִצְרַיִם לָמָּה מַנְשֵׁה וְאַהֲרֹן תִּפְרִיעוּ אֶת־הָעָם מִמַּעֲשֵׂיו לָכוּ לִסְבֹּלְתִיכֶם:</p>
<p>And Pharaoh said: 'Behold, the people of the land are now many, and will ye make them rest from their burdens?'</p>	<p>וַאֲמַר פַּרְעֹה הָא מִדְּסִגְיָאִין כְּעַן עֲמָא דְאַרְעָא וְתִבְטְלוּן יִתַּהּוֹן מִפּוֹלְחָנְהוֹן:</p>	<p>וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה הֵן־רַבִּים עֲתָה עִם הָאָרֶץ וְהִשְׁבַּתֶּם אֹתָם מִסְבֹּלְתָם:</p>
<p>And the same day Pharaoh commanded the taskmasters of the people, and their officers, saying:</p>	<p>וּפְקִיד פַּרְעֹה בְּיוֹמָא הַהוּא יִתְּ שְׁלֹטוֹנֵי עֲמָא וְיִתְּ סְרֻכּוֹהִי לְמִימַר:</p>	<p>וַיִּצְוּ פַּרְעֹה בְּיוֹם הַהוּא אֶת־הַנְּגִשִּׁים בָּעָם וְאֶת־שֹׁטְרֵיוֹ לֵאמֹר:</p>
<p>'Ye shall no more give the people straw to make brick, as heretofore. Let them go and gather straw for themselves.'</p>	<p>לֹא תִסְפּוּן לְמַתָּן תִּבְנָא לָעָם לִלְבָּן הַלְבָּנִים כְּתָמוֹל שְׁלֹשָׁם הֵם יִלְכוּ וְקִשְׁשׁוּ לָהֶם תִּבְנָן:</p>	<p>לֹא תֹאסְפוּן לָתֵת תִּבְנָן לָעָם לִלְבָּן הַלְבָּנִים כְּתָמוֹל שְׁלֹשָׁם הֵם יִלְכוּ וְקִשְׁשׁוּ לָהֶם תִּבְנָן:</p>

(1) ואחר באו משה ואהרן וגו'. אבל הזקנים נשמעו אחד אחד מאחר משה ואהרן, עד שנשמעו כולם קודם שהגיעו לפלטיין, לפי שיראו ללכת (שמו"ר ה, יד), ובסיני נפרעו להם, ונגש משה לדבור והם לא יגשו, החזירים לאחריהם:

(3) כן יפגענו. כן יפגעו היו צריכים לומר, אלא שחלקו כבוד למלכות. פגיעה זו, לשון מקרה מות הוא: (4) תפריעו את העם ממעשיו. תצילו ותרחיקו אותם ממלאכתם, ששומעין לכם וסבורים לנוח מן המלאכה, וכן פָּרַעְהוּ אֶל פֶּעֶזֶר צו (משלי ד, טו), רחקהו, וכן וּפְקִידוֹ קָל עֲלָתִי (שם א, כה), כִּי פָּרַעְהוּ (שמות לב, כה), נרחק ונמעז: לכו לסבולותיכם. לכו למלאכתכם שיש לכם לעשות צדיקכם, אבל מלאכת שעבוד מצרים לא היתה על שצטו של לוי, ומדע לך, שהרי משה ואהרן יוצאים וצאים שלא צרשות: (5) הן רבים עתה עם הארץ. שהעבודה מוטלת עליהם, ואתם מצדיקים אותם מסבלותם, הפסד גדול הוא זה:

(6) הנוגשים. מצריים היו, והשוטרים היו ישראלים, הנוגש ממונה על כמה שוטרים, והשוטר ממונה לְרִדוֹת צעושי המלאכה:

(7) תבן. אשטו"צלא, היו גובלין אותו עם הטיט: לבנים. טויו"לש צלע"ז, שעושים מטיט, ומיצטין אותו צחמה, ויש ששורפין אותו צכנשן: כתמול שלשם. כאשר הייתם עושים עד הנה: וקששו. ולקטו:

<p>And the tale of the bricks, which they did make heretofore, ye shall lay upon them; ye shall not diminish aught thereof; for they are idle; therefore they cry, saying: Let us go and sacrifice to our God.</p>	<p>וְאֶת־מִתְכַּנַּת הַלְבָּנִים אֲשֶׁר הֵם עֹשִׂים תָּמֹל שְׁלֹשׁ תַּשְׁיִמוּ עֲלֵיהֶם לֹא תִגְרְעוּ מִמֶּנּוּ כִּי־נִרְפִּים הֵם עַל־כֵּן הֵם צֹעֲקִים לֵאמֹר נִלְכָּה נִזְבְּחָה לֵאלֹהֵינוּ:</p>	<p>8</p>
<p>Let heavier work be laid upon the men, that they may labour therein; and let them not regard lying words.'</p>	<p>וַתִּבְדֹּה הָעֶבְרָה עַל־הָאֲנָשִׁים וַיַּעֲשׂוּ־בָהּ וְאֶל־יִשְׁעוּ בְּדַבְרֵי־שָׁקֶר:</p>	<p>9</p>
<p>And the taskmasters of the people went out, and their officers, and they spoke to the people, saying: 'Thus saith Pharaoh: I will not give you straw.</p>	<p>וַיֵּצְאוּ נֹגְשֵׁי הָעָם וּשְׁטָרְיוֹ וַיֹּאמְרוּ אֶל־הָעָם לֵאמֹר כֹּה אָמַר פַּרְעֹה אֵינֶנִּי נֹתֵן לָכֶם תִּבְנֶן:</p>	<p>10</p>
<p>Go yourselves, get you straw where ye can find it; for nought of your work shall be diminished.'</p>	<p>אֲתֶם לָכוּ קַחוּ לָכֶם תִּבְנֶן מֵאֲשֶׁר תִּמְצְאוּ כִּי אֵין נִגְרַע מִעֲבַדְתְּכֶם דָּבָר:</p>	<p>11</p>
<p>So the people were scattered abroad throughout all the land of Egypt to gather stubble for straw.</p>	<p>וַיִּפֶץ הָעָם בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם לִקְשֹׁשׁ קֹשׁ לַתִּבְנֶן:</p>	<p>12</p>
<p>And the taskmasters were urgent, saying: 'Fulfil your work, your daily task, as when there was straw.'</p>	<p>וַהֲנִגְשִׁים אֲצִים לֵאמֹר כְּלוּ מַעֲשֵׂיכֶם דְּבַר־יוֹם בְּיוֹמוֹ כַּאֲשֶׁר בְּהַיּוֹת הַתִּבְנֶן:</p>	<p>13</p>

(8) ואת מתכנת הלבנים: סכום חשבון הלבנים שהיה כל אחד עושה ליום כשהיה התנן נתן להם, אותו סכום תשימו עליהם גם עתה, למען תכדד העבודה עליהם: כי נרפים. מן העבודה הם, לכך לצם פונה אל הבטלה וצועקים לאמר נלכה וגו': מתכנת. ותכן לצנים, ולו נמכנו עלילות, את הכסף הממכר, כולן לשון חשבון הם: נרפים. המלאכה רפויה צידם ועוצה מהם, והם נרפים ממנה רטר"יש בלע"ז

(9) ואל ישעו בדברי שקר. ואל יהגו וידצרו תמיד דדברי רות, לאמר נלכה נזכרה, ודומה לו ואשעה בחקין תמיד, למשל ולשנינה מתרגמין ולשועין, ויפסר ואשקעי, ואי אפשר לומר ואל ישעו לשון וישע ה' אל הצל וגו' ואל קין ואל מנחתו לא שעה, ולפרש אל ישעו אל יפנו, שא"כ היה לו לכתוב ואל ישעו אל דברי שקר, או לדברי שקר, כי כן גזרת כלם, ויפסר הקדש על עשהו (ישעיה יז, ז), ולא שועו על קדוש ישרא'ל (שם לא, א), ולא ישעו על המן צחות (שם יז, ח), ולא מנאחי שמו של צי"ת סמוכה לאחרים, אבל אחר לשון דבור כמתעסק לדבר דדבר, נופל לשון שמו של צי"ת, כגון הנדצרים צד (יחזקאל לג, ל), ותדצור מרזם ואלהן צמשה (צמד צד, א), המלאך הדצור צי (זכריה ד, א), לדצור צם (דברים יא, יט), ולדצרה צעלדוסיף (תהלים קיט, מה), אף כאן אל ישעו דדברי שקר, אל יהיו נדצרים דדברי שוא והבאי:

- (11) אתם לכו קחו לכם תבן. ואריכים אתם לילך בזריות, כי אין נגרע דבר מכל סכום לצנים שהייתם עושים ליום זהיוות התנן גפן לכם מזומן מבית המלך:
- (12) לקשש קש לתבן. לאסוף אסיפה, ללקוט לקט לאורך תנן הטיט: קש. לשון לקוט, על שם שדצר המתפור הוא ונריך לקוששו, קרוי קש בשאר מקומות:
- (13) אצים. דוחקים: דבר יום ביומו. חשבון של כל יום פלו ציומו, כאשר עשיתם זהיוות התנן מוכן:

<p>And the officers of the children of Israel, whom Pharaoh's taskmasters had set over them, were beaten, saying: 'Wherefore have ye not fulfilled your appointed task in making brick both yesterday and today as heretofore?'</p>	<p>וַיִּכּוּ שְׂטָרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּמְנוּא דְּמִנְיָא עֲלֵיהוֹן שְׁלֹטֹנֵי פִרְעָה לְמִימַר מַדּוּעַ לֹא אֲשַׁלְּמִתּוֹן גְּזִירַתְכוֹן לְמַרְמֵי לְבָנִין כְּמָאֲתָמְלִי וּמָדָקְמוּהִי אֲפֻ תְּמָלִי אֲפֻ יוֹמָא דִּין:</p>	<p>וַיִּכּוּ שְׂטָרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר-שָׁמוּ עֲלֵהֶם נֹגְשֵׁי פִרְעָה לֵאמֹר מַדּוּעַ לֹא כָלִיתֶם חֶקְכֶם לִלְבֵּן כְּתָמוֹל שְׁלֹשָׁם גַּם-תָּמוֹל גַּם-הַיּוֹם:</p>
<p>Then the officers of the children of Israel came and cried unto Pharaoh, saying: 'Wherefore dealest thou thus with thy servants?'</p>	<p>וַיָּבֹאוּ שְׂטָרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּצְעֲקוּ אֶל-פִּרְעָה לֵאמֹר לָמָּה תַעֲשֶׂה כֹה לַעֲבָדֶיךָ:</p>	<p>וַיָּבֹאוּ שְׂטָרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּצְעֲקוּ אֶל-פִּרְעָה לֵאמֹר לָמָּה תַעֲשֶׂה כֹה לַעֲבָדֶיךָ:</p>
<p>There is no straw given unto thy servants, and they say to us: Make brick; and, behold, thy servants are beaten, but the fault is in thine own people.'</p>	<p>תִּבְנֵא אֵין נָתַן לַעֲבָדֶיךָ וּלְבָנִים אֲמָרִים לָנוּ עָשׂוּ וְהִנֵּה עֲבָדֶיךָ מָכִים וְחָטָאת עִמָּךְ:</p>	<p>תִּבְנֵא אֵין נָתַן לַעֲבָדֶיךָ וּלְבָנִים אֲמָרִים לָנוּ עָשׂוּ וְהִנֵּה עֲבָדֶיךָ מָכִים וְחָטָאת עִמָּךְ:</p>
<p>But he said: 'Ye are idle, ye are idle; therefore ye say: Let us go and sacrifice to the LORD.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר נִרְפִּים אַתֶּם נִרְפִּים עַל-כֵּן אַתֶּם אֲמָרִים גִּלְגָּה נִזְבַּחַה לַיהוָה:</p>	<p>וַיֹּאמֶר נִרְפִּים אַתֶּם נִרְפִּים עַל-כֵּן אַתֶּם אֲמָרִים גִּלְגָּה נִזְבַּחַה לַיהוָה:</p>
<p>Go therefore now, and work; for there shall no straw be given you, yet shall ye deliver the tale of bricks.'</p>	<p>וַיֵּצֵא אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּתְּנוּ לָכֶם וְתָכוֹן לְבָנִים תִּתְּנוּ:</p>	<p>וַיֵּצֵא אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּתְּנוּ לָכֶם וְתָכוֹן לְבָנִים תִּתְּנוּ:</p>
<p>And the officers of the children of Israel did see that they were set on mischief, when they said: 'Ye shall not diminish aught from your bricks, your daily task.'</p>	<p>וַיִּרְאוּ שְׂטָרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲתָם בִּרְעָה לֵאמֹר לֹא-תִגְרַעוּ מִלְּבָנֵיכֶם דְּבַר-יוֹם בְּיוֹמוֹ:</p>	<p>וַיִּרְאוּ שְׂטָרֵי בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֲתָם בִּרְעָה לֵאמֹר לֹא-תִגְרַעוּ מִלְּבָנֵיכֶם דְּבַר-יוֹם בְּיוֹמוֹ:</p>

(14) ויכו שטרי בני ישראל. השוטרים ישראלים היו, וחסים על חזריהם מלדחקם, וכשהיו משלימין הלִצְגִּים לנוגשים שהם מצריים, והיה חסר מן הסכום, היו מלקין אותם על שלא דחקו את עושי המלאכה, לפיכך זכו אותן שוטרים להיות סנהדרין, וגאלל מן הרוח אשר על משה והושע עליהם, שנאמר אספה לי שבעים איש מוקני ישראל, מאותן שידעת הטובה שעשו במצרים, כי הם זקני העם ושוטריה: ויכו שטרי בני ישראל. אשר שָׁמוּ נגשי פרעה אותם לשוטרים עליהם, לאמר מדוע וגו', למה ויכו, שהיו אומרים להם מדוע לא כליתם גם תמוול גם היום, חק הקצוב עליכם ללצון כתמוול השלישי, שהוא יום שלפני אתמוול, והוא היה צהיית התצון נתן להם: ויכו. לשון ויפְעֵלוּ, הוכו מיד אחריהם, הנוגשים הכוס:

(16) ולבנים אומרים לנו עשו. הנוגשים אומרים לנו עשו לִצְגִּים כמנין הראשון: וחטאת עמך. אלו היה נקוד פתח, הייתי אומר שהוא דבוק, ודבר זה חטאת עמך הוא, עכשיו שהוא קמץ, שם דבר הוא, וכך פירושו, ודבר זה מציא חטאת על עמך, כאילו כתוב וחטאת לעמך, כמו בְּצֹאֲהָהּ צִית לָקֵס (רות א, יט), שהוא כמו לבית לחם, וכן הרצה:

(18) ותכן לבנים. חשצון הלִצְגִּים, וכן אֵת הַקֶּסֶף הַמֵּתָקֵן (מלכים"ב זי, זב), המנוי, כמו שאמר צענין וַיִּזְרְאוּ וַיִּמְנוּ אֵת הַקֶּסֶף (שם יא):

(19) ויראו שוטרי בני ישראל. את חזריהם הנרדים על ידם: ברע. ראו אותם צרעה וצרה המולאת אותם, צהכצידם העצודה עליהם לאמר לא תגרעו וגו':

20 And they met Moses and Aaron, who stood in the way, as they came forth from Pharaoh;	וַיִּפְגְּעוּ אֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן נֹצְבִים לְקִרְיָתָם בְּצֵאתָם מִמִּצְרָיִם:	20 וַיִּפְגְּעוּ אֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן נֹצְבִים לְקִרְיָתָם בְּצֵאתָם מִמִּצְרָיִם:
21 and they said unto them: 'The LORD look upon you, and judge; because ye have made our savour to be abhorred in the eyes of Pharaoh, and in the eyes of his servants, to put a sword in their hand to slay us.'	וַיֹּאמְרוּ אֶל־הָיָה יְיָ עֲלֵיכֶם וַיִּשְׁפֹּט אֲשֶׁר הַבְּשָׂתֶם אֶת־רֵיחוֹנוּ בְּעֵינֵי פַרְעֹה וּבְעֵינֵי עַבְדָּיו לְתַת־חֶרֶב בְּיָדָם לְהַרְגֵנוּ:	21 וַיֹּאמְרוּ אֶל־הָיָה יְיָ עֲלֵיכֶם וַיִּשְׁפֹּט אֲשֶׁר הַבְּשָׂתֶם אֶת־רֵיחוֹנוּ בְּעֵינֵי פַרְעֹה וּבְעֵינֵי עַבְדָּיו לְתַת־חֶרֶב בְּיָדָם לְהַרְגֵנוּ:
22 And Moses returned unto the LORD, and said: 'Lord, wherefore hast Thou dealt ill with this people? why is it that Thou hast sent me?	וַיָּשָׁב מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי לָמָּה הִרְעַתָּה לְעַם הַזֶּה לָמָּה זֶה שְׁלַחְתָּנִי:	22 וַיָּשָׁב מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי לָמָּה הִרְעַתָּה לְעַם הַזֶּה לָמָּה זֶה שְׁלַחְתָּנִי:
23 For since I came to Pharaoh to speak in Thy name, he hath dealt ill with this people; neither hast Thou delivered Thy people at all.'	וּמֵאֲזַי בָּאתִי אֶל־פַּרְעֹה לְדַבֵּר בְּשֵׁם־יְיָ הָיָה וְהִצַּל לֹא־הִצַּלְתָּ אֶת־עַמְּךָ:	23 וּמֵאֲזַי בָּאתִי אֶל־פַּרְעֹה לְדַבֵּר בְּשֵׁם־יְיָ הָיָה וְהִצַּל לֹא־הִצַּלְתָּ אֶת־עַמְּךָ:
VI And the LORD said unto Moses: 'Now shalt thou see what I will do to Pharaoh; for by a strong hand shall he let them go, and by a strong hand shall he drive them out of his land.'	וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה כֵּן תַּחֲזִי תִרְאֶה אֲשֶׁר אֶעֱשֶׂה לְפַרְעֹה כִּי בְיָד חֲזָקָה יִשְׁלַחֵם וּבְיָד חֲזָקָה יִגְרֹשֵׁם מֵאֶרְצוֹ: (ס)	VI וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה כֵּן תַּחֲזִי תִרְאֶה אֲשֶׁר אֶעֱשֶׂה לְפַרְעֹה כִּי בְיָד חֲזָקָה יִשְׁלַחֵם וּבְיָד חֲזָקָה יִגְרֹשֵׁם מֵאֶרְצוֹ: (ס)
<i>The Haftarah is Isaiah 27:6 - 28:13 & 29:22 - 29:23 on page 200. Sepharadim read Jeremiah 1:1 - 2:3.</i>		
2 And God spoke unto Moses, and said unto him: 'I am the LORD;	וַיִּדְבֹר אֱלֹהִים אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי יְהוָה:	2 וַיִּדְבֹר אֱלֹהִים אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי יְהוָה:
3 and I appeared unto Abraham, unto Isaac, and unto Jacob, as God Almighty, but by My name 'I' I made Me not known to them.	וְאֶת־אַבְרָהָם אֶל־יִצְחָק וְאֶת־יִשְׁכָּב בְּאֵל שְׁדֵי וַיִּשְׁמִי יְיָ לֹא נִודַעְתִּי לָהֶם:	3 וְאֶת־אַבְרָהָם אֶל־יִצְחָק וְאֶת־יִשְׁכָּב בְּאֵל שְׁדֵי וַיִּשְׁמִי יְיָ לֹא נִודַעְתִּי לָהֶם:

(20) ויפגעו. אנשים מישראל את משה ואת אהרן וגו'. ורבותינו דרשו, כל נאים ונצבים דתן ואזירים היו, שנאמר זהם ילאו נצבים:

(22) למה הרעתה לעם הזה. ואם תאמר מה איכפת לך, קיבל אני על ששלחתני (שמו"ר ה, כב):

(23) הרע. לשון הפעיל הוא, הרעה רעה עליהם, ותרגומו אֶבְרָהָם:

(1) עתה תראה וגו'. (סנהדרין קיא). ההרעת על מדותי, לא כהרעה שאמרתי לו כי בִּיזְכָק יִקְרָא לָךְ זָרַע (בראשית כא, יז), ואחר כך אמרתי לו העלוהו לעולה, ולא ההרר אחרי מדותי, לפיכך עתה תראה, העשוי לפרעה תראה, ולא העשוי למלכי שבעה אומות כשאביאם לארץ: כי ביד חזקה ישלחם. מפני ידי החזקה שתחזק עליו, ישלחם: וביד חזקה יגרשם מארצו. על כרחם של ישראל יגרשם, ולא יספיקו לעשות להם נדב, וכן הוא אומר ותחזק מנרים על העם למהר לשלחם וגו':

(2) וידבר אלהים אל משה. דָּבַר אִתּוֹ מִשְׁפָּט, על שהקשה לדבר ולומר למה הרעותה לעם הזה: ויאמר אליו אני ה'. נאמן לשלם שכר טוב למתהלכים לפני, ולא לחנם שלחתך כי אם לקיים דברי שדברתי לאבות הראשונים. ובלשון הזה מנינו שהוא נדרש בזמנה מקומות אני ה' נאמן ליפרע, כשהוא אומר אלל עונש, כגון וחללת את שם אלהיך אני ה', וכשהוא אומר אלל קיום מלות, כגון ושמרם מלואי ועשיתם אותם אני ה', נאמן ליתן שכר:

(3) וארא. אל האבות: באל שדי. הצטחמים הצטחמות, וצכולן אמרתי להם אני אל שדי: ושמי ה' לא

10	And the LORD spoke unto Moses, saying:	וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִימְרֹ:	יִשְׂרָאֵל לְאֻמָּר:	ישראל
11	'Go in, speak unto Pharaoh king of Egypt, that he let the children of Israel go out of his land.'	בֹּא דַבֵּר אֶל־פַּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרַיִם וְיִשְׁלַח אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶצוֹ:	עוֹל מִלִּיל עִם פַּרְעֹה מֶלֶךְאֵת מִצְרַיִם וְיִשְׁלַח יְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶצִיהָ:	11
12	And Moses spoke before the LORD, saying: 'Behold, the children of Israel have not hearkened unto me; how then shall Pharaoh hear me, who am of uncircumcised lips?'	וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה לִפְנֵי יְהוָה לֵאמֹר הֵן בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לֹא־שָׁמְעוּ אֵלַי וְאִיךָ יִשְׁמְעֵנִי פַרְעֹה וְאֲנִי עֵרֶל שְׁפָתַיִם: (פ)	וּמִלִּיל מֹשֶׁה קִדְּם יְיָ לְמִימְרוֹ הֵא בְנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא קִבִּילוּ מִנִּי וְאִיכְדִין יִקְבִּיל מִנִּי פַרְעֹה וְאֲנִי יָקִיר מִמָּלָל:	12
13	And the LORD spoke unto Moses and unto Aaron, and gave them a charge unto the children of Israel, and unto Pharaoh king of Egypt, to bring the children of Israel out of the land of Egypt.	וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן וַיְצַוֵּם אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶל־פַּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְהוֹצִיא אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: (ס)	וּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וַיִּשְׁלַח וַיִּצְוֵם לְבֵית אֲבֹתָהֶן בְּנֵי רְאוּבֵן בְּכֹרֵא דִישְׂרָאֵל חֲנוּךְ וּפְלֹא וְחִזְרֹן וְכַרְמִי אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת רְאוּבֵן:	13
14	These are the heads of their fathers' houses: the sons of Reuben the first-born of Israel: Hanoch, and Pallu, Hezron, and Carmi. These are the families of Reuben.	אֵלֶּה רְאִשֵׁי בֵית־אֲבֹתָם בְּנֵי רְאוּבֵן בְּכֹרֵא דִישְׂרָאֵל חֲנוּךְ וּפְלֹא וְחִזְרֹן וְכַרְמִי אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת רְאוּבֵן:	וּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וַיִּשְׁלַח וַיִּצְוֵם לְבֵית אֲבֹתָהֶן בְּנֵי רְאוּבֵן בְּכֹרֵא דִישְׂרָאֵל חֲנוּךְ וּפְלֹא וְחִזְרֹן וְכַרְמִי אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת רְאוּבֵן:	שני

(9) ולא שמעו אל משה. לא קבלו תחומיין: מוקצר רוח. כל מי שהוא מיצר רוחו ונשימתו קצרה ואינו יכול להאריך בנשימתו. קרוב לענין זה שמעתי בפרשה זו מרבי ברוך ב"ר אליעזר, והביא לי ראה ממקרא זה, צפסע ה'את אודיעס את ידו ואת גבורתו וידעו כי שמי ה' (ירמי' טו, כא), למדנו כשהקב"ה מאמן את דבריו אפילו לפורענות, מודיע ששמו ה', וכל שכן האמנה לטובה. ורבותינו דרשוהו (שמו"ר, ד. סנהדרין קיא). לענין של מעלה, שאמר משה למה הרעקה (שמות ה, כב), אמר לו הקב"ה חבל על דאדין ולא משתכחין, יש לי להסתאון על מיתת האבות, הרבה פעמים נגליתי עליהם באל שדי, ולא אמרו לי מה שמך, ואתה אמרת מה שמו מה אומר אליהם: וגם הקימותי וגו'. וכשצקס אברהם לקבור את שרה, לא מצא קרקע עד שקנה בדמים מרובים, וכן ביצחק ערערו עליו על הצארות אשר חפר, וכן ביעקב וי'קן את חלקת השדה לנטות אהלו (בראשית לג, יט), ולא הרהרו אחר מדותי, ואתה אמרת למה הרעותה. ואין המדרש מחשיב את המקרא מפני כמה דברים, אחת, שלא נאמר ושמי ה' לא שאלו לי, ואם תאמר לא הודיעם שך שמו, הרי תחלה כשנגלה לאברהם בין הצהרים נאמר ח'ני ה' ה'אֶלֶף הוֹאֲתִיךָ מֵאֵר פְּשָׁדִים (שם טו, ז), ועוד, היאך הסמיכה נמשכת בדברים שהוא סומך לכאן וגם אני שמעתי וגו', לכן אמור לבני ישראל, לכן אני אומר יתישב המקרא על פשוטו דְּבַר דְּבַר על אֶפְרָיִם (משלי כה, יא), והדרש תדרש, שנאמר הֲלוֹא לֵה דְבַרִּי בְּאֵשׁ נֶאֱמַר ה' וּבַפִּטִּישׁ יִפְצֵץ סֵלַע (ירמיה כג, כט), מתחלק לכמה ניוזות:

(12) ערל שפתים. אטום שפתים, וכן כל לשון ערלה אני אומר שהוא אטום. גְּרֵלָה אָזְנָם (שם ו', י), אטום משמוע. עָרְלִי לֵב (שם ט, כה), אטומים מהבין. שָׁתָה גַם אֶתָּה וְהָעָרֶל (חזקוני ב, טז), והאטם משכרות כוח הקללה (נ"א התרעלה). וְעָרֶל דָּפָר (יחזקאל מד, ט) שהגיד אטום ומכוסה זה. וְעָרֶלְתָם עָרְלָתוֹ (ויקרא יט, כג), עשו לו אטום וכיסוי, איסור שיצדיל בפני אכילתו. שָׁלַט שָׁנִים יְהִיָּה לָקֵם עָרְלִים (שם), אטום ומכוסה ומוצדל מלאכלו: ואיך ישמעני פרעה. זה אחד מעשרה ק"ו שבתורה (ב"ר זב, י):

(13) וידבר ה' אל משה ואל אהרן. לפי שאמר משה ואני ערל שפתיים, נִיָּךְ לוֹ הַקִּצָּה אֶת אֹהֶרֶן לְהִיטֵל לוֹ לָקֶה וּלְמַלִּיץ: וַיֵּצֵא אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. כֹּה עָלִיהֶם לְהַנְהִיגֵם בְּנַחַת וּלְסַבּוֹל אֹתָם (שמו"ר ג, א): ואל פרעה מֶלֶךְ מִצְרַיִם. קָם עָלָיו לְחַלּוֹק לוֹ כְּכֹד דְּצַדִּיקָהּ, זֶה מִדְּרָשׁוֹ. וּפְשׁוּטוֹ, קָם עַל דְּבַר יִשְׂרָאֵל וְעַל שְׁלִיחוֹתָיו אֶל פְּרַעֲה. ודַּבַּר הַזֶּה מֵהוּ, מִפְּרֹשׁ בְּפִרְשָׁה שְׁנִיָּה לְאַחַר סֵדֶר הַיָּחַס, אֲלֵא מִתּוֹךְ שֶׁזְכִּיר מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן, הַפְסִיק הָעֵינִין בְּאַלֵּא רֵאשִׁי בֵּית אֲבוֹתָם, לְלַמַּדְנוּ הָיֵךְ נוֹלָדוֹ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן, וּבְמִי נִתְחַסָּה:

15	And the sons of Simeon: Jemuel, and Jamin, and Ohad, and Jachin, and Zohar, and Shaul the son of a Canaanitish woman. These are the families of Simeon.	וּבְנֵי שִׁמְעוֹן יִמְיָן וְיָחִיד וְזָהָר וְיָכִין וְזֹהָר וְשָׂאוּל בֶּן־הַכְּנַעֲנִית אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת שִׁמְעוֹן:	15
16	And these are the names of the sons of Levi according to their generations: Gershon and Kohath, and Merari. And the years of the life of Levi were a hundred thirty and seven years.	וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי־לֵוִי לְתֹלְדֹתָם גֵּרְשׁוֹן וְקָהָת וּמֶרָרִי וּשְׁנֵי חַיֵּי לֵוִי מֵאָה וְשִׁלְשִׁים וּמֵאֵת שָׁנָה:	16
17	The sons of Gershon: Libni and Shimei, according to their families.	בְּנֵי גֵרְשׁוֹן לִבְנֵי וְשִׁמְעִי לְזֹרְעֵיהֶן:	17
18	And the sons of Kohath: Amram, and Izhar, and Hebron, and Uzziel. And the years of the life of Kohath were a hundred thirty and three years.	וּבְנֵי קָהָת עֲמָרָם וְיִזְחָר וְחֶבְרֹן וְעֻזִּיאֵל וּשְׁנֵי חַיֵּי קָהָת שְׁלֹשׁ וּשְׁלֹשִׁים וּמֵאֵת שָׁנָה:	18
19	And the sons of Merari: Mahli and Mushi. These are the families of the Levites according to their generations.	וּבְנֵי מֶרָרִי מַחְלִי וּמוּשִׁי אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת חֲלָוֵי לְתֹלְדֹתָם:	19
20	And Amram took him Jochebed his father's sister to wife; and she bore him Aaron and Moses. And the years of the life of Amram were a hundred and thirty and seven years.	וַיִּקַּח עֲמָרָם אֶת־יֹכְבֵד אָחֵת אָבִיהָ לִיהָ לְאִשָּׁה וַיֵּלֶדְתָּ לוֹ אֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־מֹשֶׁה וּשְׁנֵי חַיֵּי עֲמָרָם מֵאָה וְשִׁלְשִׁים וּשְׁבַע שָׁנָה:	20
21	And the sons of Izhar: Korah, and Nepheg, and Zichri.	וּבְנֵי יִזְחָר קֹרַח וְנִפְגַּח וְזִיכְרִי:	21
22	And the sons of Uzziel: Mishael, and Elzaphan, and Sithri.	וּבְנֵי עֻזִּיאֵל מִישָׁאֵל וְאֶלְצָפָן וְסִתְרִי:	22

- (14) אלה ראשי בית אבותם. מתוך שהזקק ליחס שצטו של לוי עד משה ואהרן צשביל משה ואהרן, התחיל ליחסם דרך תולדותם מראובן. (וצפסיקתא גדולה ראיתי, לפי שִׁקְנִטְרָם יעקב אֲזִינו לשלשה שבטים הללו בשעת מותו, חזר הכתוב ויחסם כאן לצדם, לומר שחשובים הם):
- (16) ושני חיי לוי וגר. למה נמנו שנותיו של לוי, להודיע כמה ימי השעבוד, שכל זמן שאחד מן השבטים קיים, לא היה שעבוד, שנאמר וַיָּמָת יוֹסֵף וְכָל אֶסְיוֹ (שמות א, ו), ואח"כ וַיָּקָם מֶלֶךְ כָּדָשׁ, ולוי האריך ימים על כולם:
- (18) ושני חיי קהת. ושני חיי עמרם וגר. מחשבון זה אנו למדים על מושב בני ישראל ארבע מאות שנה שאמר הכתוב, שלא בצורך מנרים לצדה היו, אלא מיום שנולד יחזק, שהרי קהת מיורדי מנרים היה, חשוב כל שנותיו ושנות עמרם ושמונים של משה, לא תמנאס ד' מאות שנה, והרבה שנים נכלעים לצנים בשני האצות:
- (20) יוכבד דדתו. אחת אבואה, צת לוי אחות קהת:

<p>23 And Aaron took him Elisheba, the daughter of Amminadab, the sister of Nahshon, to wife; and she bore him Nadab and Abihu, Eleazar and Ithamar.</p>	<p>וַיִּקַּח אֶהֱרֹן אֶת־אֵלִישֶׁבַע בַּת־עַמִּינָדָב אַחֹת נַחֲשֹׁן לֹאֲשָׁה וַתֵּלֶד לּוֹ אֶת־נָדָב וְאֶת־אֲבִיהוּא אֶת־אֶלְעָזָר וְאֶת־אִיתָמָר:</p>	<p>23 וַיִּקַּח אֶהֱרֹן אֶת־אֵלִישֶׁבַע בַּת־עַמִּינָדָב אַחֹת נַחֲשֹׁן לֹאֲשָׁה וַתֵּלֶד לּוֹ אֶת־נָדָב וְאֶת־אֲבִיהוּא אֶת־אֶלְעָזָר וְאֶת־אִיתָמָר:</p>
<p>24 And the sons of Korah: Assir, and Elkanah, and Abiasaph; these are the families of the Korahites.</p>	<p>וּבְנֵי קָרַח אֲסִיר וְאֶלְקָנָה וְאַבְיָאֶסָף אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת הַקְּרָחִי:</p>	<p>24 וּבְנֵי קָרַח אֲסִיר וְאֶלְקָנָה וְאַבְיָאֶסָף אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת הַקְּרָחִי:</p>
<p>25 And Eleazar Aaron's son took him one of the daughters of Putiel to wife; and she bore him Phinehas. These are the heads of the fathers' houses of the Levites according to their families.</p>	<p>וְאֶלְעָזָר בֶּן־אֶהֱרֹן נָסִיב לִיה מִבָּנוֹת פּוּטִיאל לִיה לְאִתּוֹ וַיֵּלֶד לִיה יִתְּיָנָח אֵלֶּיךָ רִישֵׁי אֲבֹתָם לְיֹאֵי לְמִשְׁפַּחָתָם:</p>	<p>25 וְאֶלְעָזָר בֶּן־אֶהֱרֹן לָקַח לֹא מִבָּנוֹת פּוּטִיאל לֹאֲשָׁה וַתֵּלֶד לּוֹ אֶת־פִּינְחָס אֵלֶּה רִאשֵׁי אֲבוֹת הַלְוִיִּם לְמִשְׁפַּחָתָם:</p>
<p>26 These are that Aaron and Moses, to whom the LORD said: 'Bring out the children of Israel from the land of Egypt according to their hosts.'</p>	<p>הוּא אֶהֱרֹן וּמֹשֶׁה דָּאָמַר יְיָ לְהוֹן אֲפִיקוּ יִתְּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל חִילֵיהֶן:</p>	<p>26 הוּא אֶהֱרֹן וּמֹשֶׁה אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה לָהֶם הוֹצִיאוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל־צְבָאָתָם:</p>
<p>27 These are they that spoke to Pharaoh king of Egypt, to bring out the children of Israel from Egypt. These are that Moses and Aaron.</p>	<p>אֵנֶּה דְּמַמְלִיךְ עִם פֶּרַעַה מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְאַפְקֹא יִתְּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם הוּא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן:</p>	<p>27 הֵם הַמְּדַבְּרִים אֶל־פֶּרַעַה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם לְהוֹצִיא אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם הוּא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן:</p>
<p>28 And it came to pass on the day when the LORD spoke unto Moses in the land of Egypt,</p>	<p>וַיְהִי בַיּוֹם בִּיּוֹמָא דְּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>	<p>28 וַיְהִי בַיּוֹם דְּבִרַּי יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם: (ס)</p>
<p>29 that the LORD spoke unto Moses, saying: 'I am the LORD; speak thou unto Pharaoh king of Egypt all that I speak unto thee.'</p>	<p>וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִימַר אֲנִי מַלִּיל יְיָ עִם פֶּרַעַה מֶלֶךְ מִצְרַיִם יִתְּ כָּל דְּאָנָא מַמְלִיל עִמָּךְ:</p>	<p>29 וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר אֲנִי יְהוָה דְּבִרַּי אֶל־פֶּרַעַה מֶלֶךְ מִצְרַיִם אֵת כָּל־אֲשֶׁר אֲנִי דֹבֵר אֵלֶיךָ:</p>

שלישי

(23) אחות נחשון. מכאן למדנו, הנושא אשה צריך לצדוק באחיה (ב"צ קי. שמו"ר ז, ד):
(25) מבנות פוטיאל. מוצר יתרו שפסס עגלים לעבודת אלילים, ומזרע יוסף שפטט ביצרו (ב"צ קט):
(26) הוא אהרן ומשה. אלו שהזכרו למעלה שילדה יוכד לעמרם. הוא אהרן ומשה אשר אמר ה', יש מקומות שמקדים אהרן למשה ויש מקומות שמקדים משה לאהרן, לומר לך ששקולין כאחד: על צבאותם, צבאותם, כל צבאם לשצטיהם, יש על, שאינו אלא במקום אות אחת, ועל סך צבאותם (צבאית כז, מ), כמו בחרצך. עמדתם על סך צבאם (יחזקאל לג, כו), כמו בחרצכם:
(27) הם המדברים וגו'. הם שנזכרו הם שקיימו: הוא משה ואהרן. הם בשליחותם וצדקתם מתחלה ועד סוף:
(28) ויהי ביום דבר וגו'. מחוצר למקרא שלאחריו:
(29) וידבר ה'. הוא הדבור עצמו האמור למעלה בא דבר אל פרעה מלך מצרים, אלא מתוך שהפסיק הענין כדי ליחסם, חזר הענין עליו להתחיל בו: אני ה'. כדאי אני לשלח ולקיים דברי שליחותי:

<p>And Moses said before the LORD: 30 'Behold, I am of uncircumcised lips, and how shall Pharaoh hearken unto me?'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קִדְּם יְיָ הֲאֵאָנָה יִקְרַע מִמֶּלֶל וְאֵיכָדִין יִקְבִּיל מִנִּי פִרְעֹה:</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לִפְנֵי יְהוָה הֵן אֲנִי עֶרְל שְׁפָתַיִם וְאֵיךְ יִשְׁמַע אֵלַי פִּרְעֹה: (פ)</p>
<p>And the LORD said unto Moses: VII 'See, I have set thee in God's stead to Pharaoh; and Aaron thy brother shall be thy prophet.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה חֲזִי דְמִיתִךָ רַב לְפִרְעֹה וְאַהֲרֹן אַחִיךָ יְהִי מִתּוֹרְגְמָנֶךָ:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה רְאֵה נִתְּתִיךָ אֱלֹהִים לְפִרְעֹה וְאַהֲרֹן אַחִיךָ יְהִי נְבִיאֲךָ:</p>
<p>Thou shalt speak all that I 2 command thee; and Aaron thy brother shall speak unto Pharaoh, that he let the children of Israel go out of his land.</p>	<p>אֵת תְּמַלִּיל יְת כָּל דְּאִפְקִדְךָ וְאַהֲרֹן אַחִיךָ יְמַלִּיל עִם פִּרְעֹה וְיִשְׁלַח יְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ:</p>	<p>אֲתָה תְּדַבֵּר אֵת כָּל־אֲשֶׁר אֲצַוְךָ וְאַהֲרֹן אַחִיךָ יְדַבֵּר אֶל־פִּרְעֹה וְיִשְׁלַח אֶת־בְּנֵי־ יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ:</p>
<p>And I will harden Pharaoh's 3 heart, and multiply My signs and My wonders in the land of Egypt.</p>	<p>וְאֲנִי אֶקְשֶׁה יְת לִבָּא דְּפִרְעֹה וְאֶסְגִּי יְת אֶתְנִיתִי וְיֵת מִוִּפְתִּי בְּאֶרֶץ דְּמִצְרַיִם:</p>	<p>וְאֲנִי אֶקְשֶׁה אֶת־לִב פִּרְעֹה וְהִרְבֵּיתִי אֶת־אֲתֹתַי וְאֶת־ מוֹפְתֵי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>
<p>But Pharaoh will not hearken 4 unto you, and I will lay My hand upon Egypt, and bring forth My hosts, My people the children of Israel, out of the land of Egypt, by great judgments.</p>	<p>וְלֹא יִקְבִּיל מִנְכּוֹן פִּרְעֹה וְאֲתִין יְת מַחַת גְּבוּרָתִי בְּמִצְרַיִם וְאֶפִּיק יְת חִילִי יְת עַמִּי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ דְּמִצְרַיִם בְּדִינִין רַבִּינִין:</p>	<p>וְלֹא־יִשְׁמַע אֲלֵכֶם פִּרְעֹה וְנִתְּתִי אֶת־יָדִי בְּמִצְרַיִם וְהוֹצֵאתִי אֶת־צְבָאָתִי אֶת־ עַמִּי בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּשַׁפְטִים גְּדֹלִים:</p>
<p>And the Egyptians shall know 5 that I am the LORD, when I stretch forth My hand upon Egypt, and bring out the children of Israel from among them.'</p>	<p>וַיֵּדְעוּן מִצְרַאִי אֲרִי אֲנִי יְיָ כַּד אֲרִים יְת מַחַת גְּבוּרָתִי עַל מִצְרַיִם וְאֶפִּיק יְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִבִּיְהוּדָה:</p>	<p>וַיֵּדְעוּ מִצְרַיִם כִּי־אֲנִי יְהוָה בְּנִטְתִּי אֶת־יָדִי עַל־מִצְרַיִם וְהוֹצֵאתִי אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִתּוֹכֶם:</p>
<p>And Moses and Aaron did so; as 6 the LORD commanded them, so did they.</p>	<p>וַעֲבַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כְּמֹא דְּפִשְׁיֵד יְיָ יְתְּהוּן כֵּן עֲבָדוּ:</p>	<p>וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתָם כֵּן עָשׂוּ:</p>
<p>And Moses was fourscore years 7 old, and Aaron fourscore and three years old, when they spoke unto Pharaoh.</p>	<p>וּמֹשֶׁה בָּר תְּמַנָּן שָׁנִין וְאַהֲרֹן בָּר תְּמַנָּן וּתְלָת שָׁנִין בְּמַלְלֵיתְהוּן עִם פִּרְעֹה:</p>	<p>וּמֹשֶׁה בֶּן־שְׁמֹנִים שָׁנָה וְאַהֲרֹן בֶּן־שְׁלֹשׁ וּשְׁמֹנִים שָׁנָה בְּדַבְּרָם אֶל־פִּרְעֹה: (פ)</p>

(30) ויאמר משה לפני ה'. היא האמירה שאמר למעלה הן בני ישראל לא שמעו אלי, וְשָׁנָה הכתוב כאן, כיון שהפסיק הענין, וכך היא הַשְׁמִיעַ, כאדם האומר נחזור על הראשונות:

(1) נתתיך אלהים לפרעה. שופט ורודה לרדותו צמכות ויסורין: יהיה נביאך. כתרגומו יְהִי מִתּוֹרְגְמָנֶךָ, וכן כל לשון נבואה, אדם המכריז ומשמיע לעם דברי תוכחות, והוא מגזרת גִּיב שְׁפָטִים (ישעי' ג, יט), גִּיב צִקְמָה (משלי י, לא), ויכל מהתנצות דשמואל (שמואל־א י, יג), ובלע"ז קוראין לו פרידי"גר

(2) אתה תדבר. פעם אחת כל שליחות ושליחות כפי ששמעת מפי, ואהרן אחיך ימליצנו ויטעימנו באזני פרעה:

(3) ואני אקשה. מאחר שהרשיע והתריס כנגדי, וגלוי לפני שאין נחת רוח באומות עובדי אלילים, לתת לב שלם לשו, טוב לי שיחקשה לבו, למען הרבות בו אותותי ותכירו את גבורתי, וכן מדחו של הקדוש ב"ה, מציא פורענות על האומות עובדי אלילים, כדי שישמעו ישראל וייראו, שנאמר הִכְרַתִּי גוֹיִם קְשָׁמוּ פְנוּסִים וגו' (נפניה ג, ו), קְמַרְתִּי אֶךְ פִּקְרָאִי אוֹתִי פִקְחִי מוֹסֵר (סס ו), ואף על פי כן צמחש מכות הראשונות לא נאמר ויחוק ה' את לב פרעה, אלא ויחוק לב פרעה. (ועיין ברא"ש שגורם כאן דבור המתחיל בלכתך לשו, עד שמתים בידך, וכדלעיל בפרשת שמות בפסוק בלכתך לשו ע"ש):

(4) את ידי. יד ממש, להכות בהם:

8	And the LORD spoke unto Moses and unto Aaron, saying:	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן לֵאמֹר:	וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה וְלְאַהֲרֹן לֵמֹר:
9	'When Pharaoh shall speak unto you, saying: Show a wonder for you; then thou shalt say unto Aaron: Take thy rod, and cast it down before Pharaoh, that it become a serpent.'	כִּי יִדְבָר אֲלֵכֶם פֶּרֶעַה לֵאמֹר תֵּנוּ לָכֶם מֹפֶת וְאָמַרְתָּ אֶל-אַהֲרֹן קַח אֶת-מִטְּךָ וְהִשְׁלַךְ לִפְנֵי-פֶרֶעַה יְהִי לְתַנִּין:	אֲרִי יִמְלִיל עִמָּכֶם פֶּרֶעַה לֵמֹר הִבּוּ לָכֶם אֶת־אֶתְּ וְתִמַּר לְאַהֲרֹן סֹב יְתַּ חוּטְרְךָ וְרָמִי קֶדֶם פֶּרֶעַה יְהִי לְתַנִּינָא:
10	And Moses and Aaron went in unto Pharaoh, and they did so, as the LORD had commanded; and Aaron cast down his rod before Pharaoh and before his servants, and it became a serpent.	וַיָּבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל-פֶּרֶעַה וַיַּעֲשׂוּ כִן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה וַיִּשְׁלַךְ אַהֲרֹן אֶת-מִטְּהוּ לִפְנֵי פֶרֶעַה וּלְפָנֵי עֲבָדָיו וַיְהִי לְתַנִּין:	וַיָּבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן לְפָנֵי פֶרֶעַה וַיַּעֲשׂוּ כִן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה וַיִּשְׁלַךְ אַהֲרֹן אֶת-מִטְּהוּ לִפְנֵי פֶרֶעַה וּלְפָנֵי עֲבָדָיו וַיְהִי לְתַנִּינָא:
11	Then Pharaoh also called for the wise men and the sorcerers; and they also, the magicians of Egypt, did in like manner with their secret arts.	וַיִּקְרָא גַם-פֶּרֶעַה לְחֹכְמָיִם וּלְמַכְשָׁפִים וַיַּעֲשׂוּ גַם-הֵם חֲרָטְמֵי מִצְרַיִם בְּלַחְשֵׁיהֶם כֵּן:	וַיִּקְרָא אַף פֶּרֶעַה לְחֹכְמָיִם וּלְחֲרָשָׁיִם וַיַּעֲבֹדוּ אַף אֲנֹנֵי חֲרָשֵׁי מִצְרַיִם בְּלַחְשֵׁיהֶם כֵּן:
12	For they cast down every man his rod, and they became serpents; but Aaron's rod swallowed up their rods.	וַיִּשְׁלִיכוּ אִישׁ מִטְּהוּ וַיְהִיו לְתַנִּינִים וַיִּבְלַע מִטְּהַ-אַהֲרֹן אֶת-מִטְּהֵם:	וְרָמּוּ גַבְרַ חוּטְרֵיהֶם וַיְהִיו לְתַנִּינִין וַיִּבְלַע חוּטְרָא דְאַהֲרֹן יְתַ חוּטְרֵיהֶון:
13	And Pharaoh's heart was hardened, and he hearkened not unto them; as the LORD had spoken.	וַיַּחֲזֹק לֵב פֶּרֶעַה וְלֹא שָׁמַע אֲלֵהֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: (ס)	וַאֲתַקַּף לֵבָא דְפֶרֶעַה וְלֹא קִבִּיל מִנְהֶון כְּמָא דְמַלְּיִל יְיָ:
14	And the LORD said unto Moses: 'Pharaoh's heart is stubborn, he refuseth to let the people go.	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה כְּבֹד לֵב פֶּרֶעַה מֵאֵן לְשַׁלַּח הָעָם:	וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אַחֲשֹׁר לֵבָא דְפֶרֶעַה סָרִיב לְשַׁלְחָא עַמָּא:
15	Get thee unto Pharaoh in the morning; lo, he goeth out unto the water; and thou shalt stand by the river's brink to meet him; and the rod which was turned to a serpent shalt thou take in thy hand.	לֵךְ אֶל-פֶּרֶעַה בִּבְקֹר הַנֶּה יֵצֵא הַמִּימָה וְנִצַּבְתָּ לִקְרֹאתוֹ עַל-שֹׁפַת הַיָּאֵר וְהִמַּטְתָּ אֲשֶׁר-נָהַפְּךָ לְנָחָשׁ תִּקַּח בְּיָדְךָ:	אֵיזִיל לְפָנֵי פֶרֶעַה בְּצַפְרָא הָא נָפִיק לְמִיָּא וְתַתַּעַתַּד לְקַדְמוּתִיהָ עַל כִּיָּא נִהְרָא וְחוּטְרָא דְאַתְתַּהֲפִיד לְחוּיָא תִּסְבּ בְּיָדְךָ:

(9) מופת. אומ, להודיע שיש צורך (נרוך) צמי ששולח אתכם:

(10) לתנין. נחש:

(11) בלחשיהם גלגלשיהון, ואין לו דמיון במקרא, ויש לדמות לו להט הקרצ המקהפקת (צראשית ג, כד), דומה שהיא מתהפכת על ידי לחש:

(12) ויבלע מטה אהרן. מאחר שחזר ונעשה מטה בלע את כלן (שבת 15):

(14) כבד. תרגומו וקרי, ולא אחיקר, מפני שהוא שם דבר, כמו פִּי קֶדֶם מִמְּךָ הַדָּבָר (שמות יח, יח):

(15) הנה יצא המימה. לנקציו, שהיה עושה עצמו אלוה, ואומר שאינו צריך לנקציו, ומשכים ויוצא לנילוס ועושה שם צרכיו (שמו"ר ט, ט):

- 16 And thou shalt say unto him:
The LORD, the God of the
Hebrews, hath sent me unto
thee, saying: Let My people go,
that they may serve Me in the
wilderness; and, behold, hitherto
thou hast not hearkened;
- 17 thus saith the LORD: In this
thou shalt know that I am the
LORD—behold, I will smite
with the rod that is in my hand
upon the waters which are in the
river, and they shall be turned to
blood.
- 18 And the fish that are in the river
shall die, and the river shall
become foul; and the Egyptians
shall loathe to drink water from
the river.'
- 19 And the LORD said unto Moses:
'Say unto Aaron: Take thy rod,
and stretch out thy hand over
the waters of Egypt, over their
rivers, over their streams, and
over their pools, and over all
their ponds of water, that they
may become blood; and there
shall be blood throughout all the
land of Egypt, both in vessels of
wood and in vessels of stone.'
- 20 And Moses and Aaron did so, as
the LORD commanded; and he
lifted up the rod, and smote the
waters that were in the river, in
the sight of Pharaoh, and in the
sight of his servants; and all the
waters that were in the river were
turned to blood.
- וַאֲמַרְתָּ אֵלָיו יְהוָה אֱלֹהֵי
הָעִבְרִים שְׁלַחְנִי אֵלֶיךָ
לֵאמֹר שְׁלַח אֶת־עַמִּי
וַיַּעֲבֹדֵנִי בַּמִּדְבָּר וְהִנֵּה
לֹא־שָׁמַעַתָּ עֵד־כֹּה:
- כֹּה אָמַר יְהוָה בְּזֹאת תֵּדָע
כִּי אֲנִי יְהוָה הֵנָּה אֲנִכִּי מִכָּהוּ
בַּמַּטֶּה אֲשֶׁר־בְּיָדִי עַל־הַמַּיִם
אֲשֶׁר בַּיָּאֵר וְנִהְפְּכוּ לְדָם:
- וְהַדָּגָה אֲשֶׁר־בַּיָּאֵר תָּמוּת
וּבָאֵשׁ הַיָּאֵר וְנִלְאָו מִצְרִים
לִשְׁתּוֹת מַיִם מִן־הַיָּאֵר: (ס)
- וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
אָמַר אֶל־אַהֲרֹן קַח מַטֶּה
וְנִטְּה־יִדְדֶךָ עַל־מֵימֵי מִצְרַיִם
עַל־נְהַרְתָּם עַל־יְאֻרֵיהֶם
וְעַל־אֲגֻמֵיהֶם וְעַל־כָּל־מִקְוֵה
מֵימֵיהֶם וַיְהִי־דָם וְהָיָה דָם
בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וּבַעֲצִים
וּבְאֲבָנִים:
- וַיַּעֲשׂוּ־כֵן מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן
כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה וַיִּרָם
בַּמַּטֶּה וַיִּדְּ אֶת־הַמַּיִם אֲשֶׁר
בַּיָּאֵר לְעֵינֵי פֶרַעַה וּלְעֵינֵי
עֲבָדָיו וַיִּהְפְּכוּ כָל־הַמַּיִם
אֲשֶׁר־בַּיָּאֵר לְדָם:
- וַתִּימַר לִיהוָה אֱלֹהֵי
דִּיהוּדָא שְׁלַחְנִי לְנִתְחַ
לֵאמֹר לְמִימַר שְׁלַח יְת עַמִּי
וַיִּפְלְחוּן קְדָמִי בַּמִּדְבָּרָא
וְהָא לֹא מְבִילְתָּא עַד כְּעַן:
- כְּדָנֹן אָמַר יְיָ בְּדָא תִדְעַ
אֲדִי אֲנָא יְיָ הָא אֲנָא מְחִי
בְּחוּטְרָא דְבִידִי עַל מִיָּא
דְּבִנְהָרָא וַיִּתְהַפְּכוּן לְדָמָא:
- וְנִינִי דְּבִנְהָרָא יָמוּתוּן
וַיִּסְרִי נְהָרָא וַיִּלְאוּן מִצְרָאִי
לְמִשְׁתֵּי מִיָּא מִן נְהָרָא:
- וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה אֵימַר
לְאַהֲרֹן סֹב חוּטְרְךָ וְאֲרִים
יִדְךָ עַל מִיָּא דְּמִצְרָאִי
עַל נְהַרֵיהוֹן עַל אֲרֻתֵיהוֹן
וְעַל אֲגֻמֵיהוֹן וְעַל כָּל בֵּית
כְּנִישַׁת מִימֵיהוֹן וַיְהוֹן דָּמָא
וַיְהִי דָּמָא בְּכָל אֶרֶעָא
דְּמִצְרַיִם וּבְמִנִּי אֶעָא וּבְמִנִּי
אֲבָנָא:
- וַעֲבָדוּ כֵן מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן
כַּמָּא דְּפִשְׁרֵי יְיָ וְאֲרִים
בְּחוּטְרָא וּמִחָא יְת מִיָּא
דְּבִנְהָרָא לְעֵינֵי פֶרַעַה
וּלְעֵינֵי עֲבָדָהּ וַאֲתִהְפִּיכוּ
כָּל מִיָּא דְּבִנְהָרָא לְדָמָא:

(16) עד כה. עד הנה. ומדרשו, עד שתשמע ממני מכת זכורות, שאפתח זה צבה לה אָמַר ה' בְּחַלְתָּ הַלֵּילָה:
(17) ונהפכו לדם. לפי שאין גשמים יורדים צמרים, ונילוס עולה ומשקה את הארץ, ומצרים עוזדים לנילוס,
לפיכך הלקה את ירחם ואחר כך הלקה אותם:
(18) ונלאו מצרים. לנקש רפואה למי היאור שהיה ראויין לשמות:
(19) אמר אל אהרן. לפי שהגין היאור על משה כשנשלך לחוכו, לפיכך לא לקה על ידו לא צדס ולא צנפרדעים,
ולקה על ידי אהרן: נהרותם. הם נהרות המושכים כעין נהרות שלנו: 'יאוריהם. הם צריכות נגרים
העשויות בידי אדם משפת הנהר לשדות, ונילוס מימיו מתצרכים ועולה דרך היאורים ומשקה השדות: אגמיהם.
קבוצת מים שאינן נוצעין ואין מושכין, אלא עומדין במקום אחד, וקורין לו אשטנ"ק: בכל ארץ מצרים. אף
צמחנאות וצמחנאות שצמחים: ובעצים ובאבנים. מים שצכלי עץ וצכלי אבן:

- 21 And the fish that were in the river died; and the river became foul, and the Egyptians could not drink water from the river; and the blood was throughout all the land of Egypt. וַהֲדָגָה אֲשֶׁר-בַּיָּאֵר מָתָה וַיָּבֹאֵשׁ הַיָּאֵר וְלֹא-יָכְלוּ נִהְרָא וְלֹא יָכִילוּ מִצְרָאִי מִצְרַיִם לְשִׁתּוֹת מַיִם מִן-הַיָּאֵר וַיְהִי הַדָּם בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם: 21
- 22 And the magicians of Egypt did in like manner with their secret arts; and Pharaoh's heart was hardened, and he hearkened not unto them; as the LORD had spoken. וַיַּעֲשׂוּ-כֵן חֲרָטְמֵי מִצְרַיִם בְּלִטְיָהֶם וַיִּחָזֶק לִב-פַּרְעֹה וְלֹא-שָׁמַע אֲלֵהֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: 22
- 23 And Pharaoh turned and went into his house, neither did he lay even this to heart. וַיִּפֶּן פַּרְעֹה וַיָּבֹא אֶל-בֵּיתוֹ וְלֹא-שָׁת לְבוֹ גַּם-לְזֹאת: 23
- 24 And all the Egyptians digged round about the river for water to drink; for they could not drink of the water of the river. וַיַּחֲפְרוּ כָל-מִצְרַיִם סְבִיבַת הַיָּאֵר מַיִם לְשִׁתּוֹת כִּי לֹא יָכְלוּ לְשִׁתּוֹת מִמֵּי הַיָּאֵר: 24
- 25 And seven days were fulfilled, after that the LORD had smitten the river. וַיִּמָּלֵא שִׁבְעַת יָמִים אַחֲרֵי הַכּוֹת-יְהוָה אֶת-הַיָּאֵר: (פ) 25
- 26 And the LORD spoke unto Moses: 'Go in unto Pharaoh, and say unto him: Thus saith the LORD: Let My people go, that they may serve Me. וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה בֹּא אֶל-פַּרְעֹה וְאָמַרְתָּ אֵלָיו כֹּה אָמַר יְהוָה שְׁלַח אֶת-עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי: 26
- 27 And if thou refuse to let them go, behold, I will smite all thy borders with frogs. וְאִם-מָאֵן אַתָּה לְשַׁלַּח הַנֶּה אֲנִי נֹגֵף אֶת-כָּל-גְּבוּלְךָ בְּצַפְרֹדָעִים: 27

(22) בלטיהם. לחש שאומרינ אותו זלט וזחשאי. ורבותינו אמרו, זלטיהם מעשה שדים, זלטיהם מעשה כשפים (סנהדרין טז:). ויחזק לב פרעה. לומר על ידי מכשפות אחס עושים כן, חזן אחס מכניסין לַעֲפָרָיִם (מנחות פה). עיר שכולה חזן, אף אחס מביאין מכשפות למזרים שכולה כשפים: (23) גם לזאת. למופת המטה שנהפך לחנין ולא לזה של דם: (25) וימלא. מניין שזבעת ימים שלא שז היאור לקדמותו, שהיתה המכה משמשת רביע חדש, ושלשה חלקים היה מעיד ומתרה זהם (שמו"ר ט, יז): (27) ואם מאן אחת. ואם סרבן אחס. מאן כמו ממאן, מסרב, אלא כינה האדם על שם המפעל, כמו שָׁלוּ (איוב טו, יז) וַשָּׁקַט (ירמיה מח, יא), סר וַשָּׁקַט (מלכים"א כ, מג): נגף את כל גבולך. מכה, וכן כל לשון מגפה אינו לשון מיתה אלא לשון מכה, וכן וַנִּגְפוּ אֶשֶׁה הָרָה (שמות כא, כז) אינו לשון מיתה, וכן וַיִּטְקֶם וַיִּנְגְּפוּ רגליכם (ירמיה יג, טז), פֶּן תִּגָּף צִדְקֹן רִגְלְךָ (תהלים זא, יז), וְלֹאֲכֹן נִגָּף (ישעיה ח, יד):

<p>28 And the river shall swarm with frogs, which shall go up and come into thy house, and into thy bed-chamber, and upon thy bed, and into the house of thy servants, and upon thy people, and into thine ovens, and into thy kneading-troughs.</p>	<p>וַיִּרְבֵּי נְחָרָא עוֹרְדֵּנְיָא וַיִּסְקוּן וַיֵּיעֲלוּן בְּבֵיתָךְ וּבְאֹדְרוֹן בֵּית מִשְׁכַּבְךָ וְעַל עֶרְסְתָךְ וּבְבֵית עַבְדֶּיךָ וּבַעֲמֻךְ וּבִתְנֹרֶיךָ וּבַמִּשְׁאֲרוֹתֶיךָ:</p>	<p>28 וְשָׂרָץ הַיָּאֵר צִפְרָדַיִם וַעֲלוּ וַבָּאוּ בְּבֵיתְךָ וּבַחֲדָר מִשְׁכַּבְךָ וְעַל־מִטְתְּךָ וּבְבֵית עַבְדֶּיךָ וּבַעֲמֻךְ וּבִתְנֹרֶיךָ וּבַמִּשְׁאֲרוֹתֶיךָ:</p>
<p>29 And the frogs shall come up both upon thee, and upon thy people, and upon all thy servants.'</p>	<p>וְכָךְ וּבַעֲמֻךְ וּבְכָל עַבְדְּךָ וַיִּסְקוּן עוֹרְדֵּנְיָא:</p>	<p>29 וּבִכְהָ וּבַעֲמֻךְ וּבְכָל־עַבְדֶּיךָ יַעֲלוּ הַצִּפְרָדַיִם:</p>
<p>VIII And the LORD said unto Moses: 'Say unto Aaron: Stretch forth thy hand with thy rod over the rivers, over the canals, and over the pools, and cause frogs to come up upon the land of Egypt.'</p>	<p>וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה אֵימַר אֶל־אַהֲרֹן נִטֵּה אֶת־יָדְךָ בַּחֲוֹטְךָ עַל נְחָרִיא עַל אֲרֻתָּא וְעַל אֲגֻמָּא וְאָסִיף יְת עוֹרְדֵּנְיָא עַל אֲרֻעָא דְּמִצְרַיִם:</p>	<p>VIII וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אֲמַר אֶל־אַהֲרֹן נִטֵּה אֶת־יָדְךָ בַּחֲוֹטְךָ עַל־הַנְּחָלֹת עַל־הַיָּאֵרִים וְעַל־הָאֲגֻמִּים וְהֵעַל אֶת־הַצִּפְרָדַיִם עַל־אֶרֶץ מִצְרָיִם:</p>
<p>2 And Aaron stretched out his hand over the waters of Egypt; and the frogs came up, and covered the land of Egypt.</p>	<p>וַאֲרִים אַהֲרֹן יְת יָדִיהָ עַל מֵיא דְּמִצְרַאי וְסָלִיקוּ עוֹרְדֵּנְיָא וַחֲפּוּ יְת אֲרֻעָא דְּמִצְרַיִם:</p>	<p>2 וַיִּטֵּ אַהֲרֹן אֶת־יָדוֹ עַל מֵימַי מִצְרַיִם וַתַּעַל הַצִּפְרָדַיִם וַתִּכָּס אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>
<p>3 And the magicians did in like manner with their secret arts, and brought up frogs upon the land of Egypt.</p>	<p>וַעֲבָדוּ כֵן חֲרָשֵׁיא בְּלַחֲשִׁיהוֹן וְאָסִיקוּ יְת עוֹרְדֵּנְיָא עַל אֲרֻעָא דְּמִצְרַיִם:</p>	<p>3 וַיַּעֲשׂוּ־כֵן הַחֲרָשִׁמַיִם בְּלִטְיָהֶם וַיַּעֲלוּ אֶת־הַצִּפְרָדַיִם עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>
<p>4 Then Pharaoh called for Moses and Aaron, and said: 'Entreat the LORD, that He take away the frogs from me, and from my people; and I will let the people go, that they may sacrifice unto the LORD.'</p>	<p>וַקְרָא פֶּרְעָה לְמֹשֶׁה וְלְאַהֲרֹן וַאֲמַר צַלּוּ קָדָם יְיָ וַיַּעֲדֵי עוֹרְדֵּנְיָא מִנִּי וּמִעַמִּי וַאֲשַׁלַּח יְת עַמָּא וַיִּדְּבָחוּן קָדָם יְיָ:</p>	<p>4 וַיִּקְרָא פֶּרְעָה לְמֹשֶׁה וְלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר הִעֲתִירוּ אֶל־יְהוָה וְיִסַּר הַצִּפְרָדַיִם מִמֶּנִּי וּמִעַמִּי וַאֲשַׁלַּח אֶת־הָעָם וַיִּזְבְּחוּ לַיהוָה:</p>
<p>5 And Moses said unto Pharaoh: 'Have thou this glory over me; against what time shall I entreat for thee, and for thy servants, and for thy people, that the frogs be destroyed from thee and thy houses, and remain in the river only?'</p>	<p>וַאֲמַר מֹשֶׁה לְפֶרְעָה שְׂאֵל לָךְ גְּבוּרָא הֵב לָךְ זָמָן לְאַמְתִּי אֲצִלִּי עֲלֶיךָ וְעַל עַבְדְּךָ וְעַל עַמְּךָ לְשִׁיבָאָה עוֹרְדֵּנְיָא מִנְּךָ וּמִבְּתֶיךָ לְחוּד דְּבִנְהָרָא וְשִׁתְּאֲרוּן:</p>	<p>5 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְפֶרְעָה הִתְפָּאֵר עָלַי לְמַתִּי אֵעֲתִיר לָךְ וְלַעֲבָדֶיךָ וְלָעַמְּךָ לְהַכְרִית הַצִּפְרָדַיִם מִמֶּנִּי וּמִבְּתֵיךָ רַק בַּיָּאֵר תִּשְׁאָרְנָה:</p>

(28) ועלו. מן היאור: בביתך. ואחר כך צמחי עצדיך, הוא החמיל צענה תחלה, ויאמר אל עמו, וממנו התחילה הפורענות (סוטה יא. שמו"ר י, ד):
 (29) ובכה ובעמדך. צחוק מעיהם נכנסים ומקרקרין:
 (2) ותעל הצפרדע. צפרדע אחת היתה, והיו מְכִין אותה והיא מתזת נחילים נחילים, זהו מדרשו (שמו"ר י, ה). ופשוטו יש לומר, שרוץ הצפרדעים קורא לשון יחידות, וכן ומהי הכנס, הרחישה גדוליר"א צלע"ז, ואף ותעל הצפרדע גרינולי"רא צלע"ז

6 And he said: 'Against to-morrow.' And he said: 'Be it according to thy word; that thou mayest know that there is none like unto the LORD our God.	וַיֹּאמֶר לְמַחֵר וַיֹּאמֶר לְמַחֵר וַיֹּאמֶר כִּפְתָּגְמָךְ בְּדִיל דְּתִדַּע אֲרִי לִית כִּי אֱלֹהֵנָא:	וַיֹּאמֶר לְמַחֵר וַיֹּאמֶר לְמַחֵר וַיֹּאמֶר כִּדְבָרְךָ לְמַעַן תֵּדַע כִּי־אִין כִּיהוָה אֱלֹהֵינוּ:	6
7 And the frogs shall depart from thee, and from thy houses, and from thy servants, and from thy people; they shall remain in the river only.'	וְיִעָדוּן עוֹרְדֵּעֲנִיָּא מִנְּךָ וּמִבֵּיתְךָ וּמִעֲבָדֶיךָ וּמִעַמְּךָ לְחוּד דְּבִנְהֵרָא יִשְׁתְּאַרוּן:	וְיִסְרוּ הַצִּפְרָדִּים מִמְּךָ וּמִבֵּיתְךָ וּמִעֲבָדֶיךָ וּמִעַמְּךָ רַק בַּיָּאֵר תִּשְׁאֲרֶנָּה:	חמישי
8 And Moses and Aaron went out from Pharaoh; and Moses cried unto the LORD concerning the frogs, which He had brought upon Pharaoh.	וַיֵּצֵא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן מִמֶּמֶם וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה עַל־דְּבַר הַצִּפְרָדִּים אֲשֶׁר־שָׂם לַפְּרָעָה:	וַיֵּצֵא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן מִמֶּמֶם וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה עַל־דְּבַר הַצִּפְרָדִּים אֲשֶׁר־שָׂם לַפְּרָעָה:	8
9 And the LORD did according to the word of Moses; and the frogs died out of the houses, out of the courts, and out of the fields.	וַיַּעַשׂ יְהוָה כְּדִבְרֵי מֹשֶׁה וַיָּמָתוּ הַצִּפְרָדִּים מִן־הַבָּתִּים מִן־הַחֲצֹצֹת וּמִן־הַשָּׂדֶה:	וַיַּעַשׂ יְהוָה כְּדִבְרֵי מֹשֶׁה וַיָּמָתוּ הַצִּפְרָדִּים מִן־הַבָּתִּים מִן־הַחֲצֹצֹת וּמִן־הַשָּׂדֶה:	9
10 And they gathered them together in heaps; and the land stank.	וַיִּצְבְּרוּ אֹתָם חֲמָרִם חֲמָרִם וַתִּבְאֹשׁ הָאֶרֶץ:	וַיִּצְבְּרוּ אֹתָם חֲמָרִם חֲמָרִם וַתִּבְאֹשׁ הָאֶרֶץ:	10
11 But when Pharaoh saw that there was respite, he hardened his heart, and hearkened not unto them; as the LORD had spoken.	וַיִּרְא פְּרָעָה כִּי הִיָּתַל הָרִנְחָה וַתִּכְבַּד אֶת־לִבּוֹ וְלֹא שָׁמַע אֲלֵהֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: (ס)	וַיִּרְא פְּרָעָה כִּי הִיָּתַל הָרִנְחָה וַתִּכְבַּד אֶת־לִבּוֹ וְלֹא שָׁמַע אֲלֵהֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: (ס)	11
12 And the LORD said unto Moses: 'Say unto Aaron: Stretch out thy rod, and smite the dust of the earth, that it may become gnats throughout all the land of Egypt.'	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אָמַר אֶל־אַהֲרֹן נִטֵּה אֶת־מִטְּרֶךָ וְהָדָא אֶת־עֲפָר הָאֶרֶץ וְהָיָה לְכֹנָם בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרָיִם:	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אָמַר אֶל־אַהֲרֹן נִטֵּה אֶת־מִטְּרֶךָ וְהָדָא אֶת־עֲפָר הָאֶרֶץ וְהָיָה לְכֹנָם בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרָיִם:	12

(5) התפאר עלי. כמו הימספאר הנקצן על האצב צו (ישעי' י, טו), משחצח לומר אני גדול ממך ונטי"ר בלע"ז, וכן המפאר עלי, השחצח להחמכס ולשאול דבר גדול ולומר שלא אוכל לעשותו: למתי אשתיר לך. את אשר אשתיר לך היום על הכרתם הנפרדעים, למתי תרצה שיכרתו, ומראה אם אשלים דברי למועד שחקצע לי. אלו נאמר מתי אשתיר, היה משמע מתי אחפלל, עכשיו שנאמר למתי, משמע אני היום אחפלל עליך שיכרתו הנפרדעים לזמן שחקצע עלי, אמור לאיזה יום תרצה שיכרתו. אשתיר העתירו והעתרתי, ולא נאמר אשתיר עתרו ועתרתי, מפני שכל לשון עתה הרבות פלל הוא, וכאשר יאמר הרצו ארצה והרציתי לשון הפעיל, כך יאמר, אשתיר העתירו והעתרתי דברים, ואז לכולם והעשקס עלי דצריקס (יחזקאל לה, יג), הרציתם:

(6) ויאמר למחר. החפלל היום שיכרתו למחר:

(8) ויצא. ויצעק. מיד, שיכרתו למחר:

(10) חמרים חמרים. צבירים צבירים, כמרגמו דגורין, פליין:

(11) והכבד את לבו. לשון פעול הוא, כמו הלוך ונאשע (צראשית יב, ט), וכן והפזת את מואב (מלכים"ג, כד), ושאול לו באלהים (שמואל"א כב, יג), הבה ופצע (מלכים"א כ, לו): כאשר דבר ה'. והיכן דבר, ולא ישמע אליכם פרעה:

(12) אמר אל אהרן. לא היה העפר כדאי ללקות על ידי משה, לפי שהגין עליו כשהרג את המצרי ויטמנהו בחול, ולקה על ידי אהרן:

<p>And they did so; and Aaron stretched out his hand with his</p> <p>13 rod, and smote the dust of the earth, and there were gnats upon man, and upon beast; all the dust of the earth became gnats throughout all the land of Egypt.</p>	<p>וַיַּעֲשׂוּ כֵן וַאֲרִים אֶהָרֹן יָת יְדִיה בַּחוּטְרִיה וּמָחָא יָת עֲפָרָא דְאָרְעָא וְהָוֹת קַלְמָתָא בְּאַנְשָׁא וּבִבְעִירָא כָּל עֲפָרָא דְאָרְעָא הָוֹת קַלְמָתָא בְּכָל אָרְעָא דְּמִצְרַיִם:</p>	<p>וַיַּעֲשׂוּ-כֵן וַיִּטּ אֶהָרֹן אֶת־יָדוֹ בַּמָּטָהוּ וַיִּדּ אֶת־עֲפָר הָאָרֶץ וַתְּהִי חֲכָנִים בְּאָדָם וּבַבְּהֵמָה כָּל־עֲפָר הָאָרֶץ הָיָה כִּנּוּם בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרָיִם:</p> <p>13</p>
<p>And the magicians did so with their secret arts to bring forth gnats, but they could not; and there were gnats upon man, and upon beast.</p>	<p>וַעֲבָדוּ כֵן חֲרָשָׁא בְּלַחֲשִׁיהוֹן לְאַפְקָא יָת קַלְמָתָא וְלֹא יָכִילוּ וְהָוֹת קַלְמָתָא בְּאַנְשָׁא וּבִבְעִירָא:</p>	<p>וַיַּעֲשׂוּ-כֵן הַחֲרָטְמִים בְּלִטְיָהֶם לְהוֹצִיא אֶת־הַכִּנּוּם וְלֹא יָכֻלוּ וַתְּהִי הַכִּנּוּם בְּאָדָם וּבַבְּהֵמָה:</p> <p>14</p>
<p>Then the magicians said unto Pharaoh: 'This is the finger of God'; and Pharaoh's heart was hardened, and he hearkened not unto them; as the LORD had spoken.</p>	<p>וַאֲמָרוּ חֲרָשָׁא לְפָרְעָה מָחָא מִן קָדָם יי הִיא וְאַתְּמָךְ לִבָּא דְּפָרְעָה וְלֹא קַבִּיל מְנַהוֹן כְּמָא דְּמַלְיִל יי:</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ הַחֲרָטְמִים אֶל־פָּרְעָה אֲצַבֵּעַ אֱלֹהִים הִוא וַיַּחֲזֹק לִב־פָּרְעָה וְלֹא־שָׁמַע אֲלֵהֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: (ס)</p> <p>15</p>
<p>And the LORD said unto Moses: 'Rise up early in the morning, and stand before Pharaoh; lo, he cometh forth to the water; and say unto him: Thus saith the LORD: Let My people go, that they may serve Me.</p>	<p>וַאֲמַר יי לְמֹשֶׁה אֶקְדִּים בְּצַפְרָא וְאַתְעַתֵּד קָדָם פָּרְעָה הָא נָפִיק לְמִיָּא וְתִימַר לִיה כְּדָנָן אָמַר יי שְׁלַח עַמִּי וַיִּפְּלְחוּן קְדָמִי:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הֲשִׁבֶם בִּפְקָרְךָ וְהִתְנַצֵּב לִפְנֵי פָרְעָה הַנֶּה יוֹצֵא תַּמְיִמָה וְאָמַרְתָּ אֵלָיו כֹּה אָמַר יְהוָה שְׁלַח עַמִּי וַיַּעֲבֹדְנִי:</p> <p>16</p>
<p>Else, if thou wilt not let My people go, behold, I will send swarms of flies upon thee, and upon thy servants, and upon thy people, and into thy houses; and the houses of the Egyptians shall be full of swarms of flies, and also the ground whereon they are.</p>	<p>אָרִי אִם לִיתִךְ מְשַׁלַּח יָת עַמִּי הָאֵנָּא מְשַׁלַּח בְּךָ וּבִעְבָדֶיךָ וּבִעְבָדֶיךָ וּבְבֵתֶיךָ וּבְתֵיבֶיךָ וּבְתֵיבֵי בְּתֵי מִצְרַיִם יָת עֲרוּבָא וְיִתְמַלּוּן בְּתֵי מִצְרַיִם יָת עֲרוּבָא וְאַף אָרְעָא דְּאַמּוֹן עֲלֶיהָ:</p>	<p>כִּי אִם־אֵינְךָ מְשַׁלַּח אֶת־עַמִּי הִנְנִי מְשַׁלֵּיחַ בְּךָ וּבִעְבָדֶיךָ וּבִעְבָדֶיךָ וּבְבֵתֶיךָ אֶת־הָעֲרָב וּמִלְּאוּ בְּתֵי מִצְרַיִם אֶת־הָעֲרָב וּגַם הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־הֵם עָלֶיהָ:</p> <p>17</p>
<p>And I will set apart in that day the land of Goshen, in which My people dwell, that no swarms of flies shall be there; to the end that thou mayest know that I am the LORD in the midst of the earth.</p>	<p>וְאַפְרִישׁ בְּיוֹמָא הַהוּא יָת אָרְעָא דְּגֹשֶׁן דְּעַמִּי שְׂרֵי עֲלֶיהָ בְּדִיל דְּלֹא לְמַהֲנִי תַּמָּן עֲרוּבָא בְּדִיל דְּתִדַּע אָרִי אֵנָּא יי שְׁלִיט בְּגוֹ אָרְעָא:</p>	<p>וְהַפְּלִיתִי בְּיוֹם הַהוּא אֶת־אֶרֶץ גֹּשֶׁן אֲשֶׁר עַמִּי עֹמֵד עָלֶיהָ לְבִלְתִּי הָיוֹת־שָׁם עֲרָב לְמַעַן תֵּדַע כִּי אֲנִי יְהוָה בִּקְרֵב הָאָרֶץ:</p> <p>18</p>

- (13) ותהי הכנב. הקטישה, פדוליר"א בלע"ז:
- (14) להוציא את הכנבים. לצרואתם (נ"א ולהוציאם) ממקום אחר: ולא יכלו. שאין השד שולט על צריה פחותה מכשעורה:
- (15) אצבע אלהים היא. מכה זו אינה על ידי כשפים, מאת המקום היא: כאשר דבר ה'. ולא ישמע אליכם פרעה:
- (17) משליח בך. מגרה בך, וכן וְשָׁן דְּהַמַּת אֶשְׁלַחְסָם (דצרים לב, כד), לשון שסוי אינניט"ר בלע"ז: את הערב. כל מיני חיות רעות ונחשים ועקרבים צערצוציא, והיו משחיתים צהם. ויש טעם דצצר באגדה בכל מכה ומכה למה זו ולמה זו, בטכסיסי מלחמות מלכים צא עליהם, כסדר מלכות, כשצרה על עיר, צתחלה מקלקל מעיינותיה, ואחר כך תוקעין עליהם ומריעין צשופרות ליראם ולצהלם, וכן הצפרדעים מקרקרים והומים וכו', כדאי' צמדדש רצי תנחומא (צא 7):

19	And I will put a division between My people and thy people—by to-morrow shall this sign be.	וַאֲשֹׁנִי פִּוּרְקֹן לְעַמִּי וְעַל עַמֶּךָ לְמַחֵר יִהְיֶה אֶתָּא הָרִיזִין:	שְׁמַתִּי פִּדּוֹת בֵּין עַמִּי וּבֵין עַמֶּךָ לְמַחֵר יִהְיֶה הָאֵת הַזֶּה:	שְׁמִי
20	And the LORD did so; and there came grievous swarms of flies into the house of Pharaoh, and into his servants' houses; and in all the land of Egypt the land was ruined by reason of the swarms of flies.	וַעֲבַד יְיָ כֵן וַאֲתָא עֲרוּבָא תַּקִּיף לְבֵית פַּרְעֹה וּלְבֵית עֲבָדָיו וּבְכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם אֶתְחַבֵּל לְמִן קֳדָם עֲרוּבָא:	וַיַּעַשׂ יְהוָה כֵּן וַיֵּבֹא עָרֹב כְּבֹד בֵּיתָה פַּרְעֹה וּבֵית עַבְדָּיו וּבְכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם תִּשְׁחַת הָאָרֶץ מִפְּנֵי הָעָרֹב:	20
21	And Pharaoh called for Moses and for Aaron, and said: 'Go ye, sacrifice to your God in the land.'	וַיִּקְרָא פַּרְעֹה וַיִּקְרָא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר אֵלֶיךָ דְּבַחוּ קֳדָם אֱלֹהֵיכֶם בְּאֶרֶץ:	וַיִּקְרָא פַּרְעֹה אֶל-מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר לָכֵן זָבַחוּ לֹא-לֵהִיכֶם בְּאֶרֶץ:	21
22	And Moses said: 'It is not meet so to do; for we shall sacrifice the abomination of the Egyptians to the LORD our God; lo, if we sacrifice the abomination of the Egyptians before their eyes, will they not stone us?	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לֹא תִּקְוִי לְמַעַבְד כֵּן אֲדִי בְּעִירָא דְּמִצְרַאִי דְּחִלִּין לִיהַ מְנִיָּה אֲנַחְנָא נִסְבִּין לְדְּבַחָא קֳדָם יְיָ אֱלֹהֵנָא הָא נִדְּבַח יִת בְּעִירָא דְּמִצְרַאִי דְּחִלִּין לִיהַ וְאֲנֹן יִהְיוֹן חֲזֹן הָלָא יִימְרוּן לְמַרְגָּמָא:	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לֹא נִכּוֹן לַעֲשׂוֹת כֵּן כִּי תוֹעֵבַת מִצְרַיִם נִזְבַּח לִיהוָה אֱלֹהֵינוּ תֵּן נִזְבַּח אֶת-תוֹעֵבַת מִצְרַיִם לְעֵינֵיהֶם וְלֹא יִסְקֻלְנוּ:	22
23	We will go three days' journey into the wilderness, and sacrifice to the LORD our God, as He shall command us.'	מִהַלֵּךְ תִּלְתָּא יוֹמִין נִיזִיל בְּמִדְבָּרָא וְנִדְּבַח קֳדָם יְיָ אֱלֹהֵנָא כְּמָא דִּימַר לָנָא:	דִּרְךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים נִלְךְ בְּמִדְבָּר וְנִזְבַּחְנוּ לִיהוָה אֱלֹהֵינוּ כְּאֲשֶׁר יֹאמַר אֱלֹהֵינוּ:	23
24	And Pharaoh said: 'I will let you go, that ye may sacrifice to the LORD your God in the wilderness; only ye shall not go very far away; entreat for me.'	וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה אֲנִי אֲשַׁלַּח אֶתְכֶם וְנִזְבַּחְתֶּם לִיהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּמִדְבָּר רֶק הִרְחַק לֹא-תִרְחִיקוּ לָלֶכֶת הַעֲתִירוּ בְּעַדִּי:	וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה אֲנִי אֲשַׁלַּח אֶתְכֶם וְנִזְבַּחְתֶּם לִיהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּמִדְבָּר רֶק הִרְחַק לֹא-תִרְחִיקוּ לָלֶכֶת הַעֲתִירוּ בְּעַדִּי:	24

(18) והפליתי. והפרשתי, וכן והקלה ה' (שמות ט, ד), וכן לא תלאת היא ממך (דברים ל, יא), לא מוזדלת ומופרשת היא ממך: למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ. אע"פ ששכינתי בשמים, גזרתי מתקיימת בתחתונים:

(19) ושמתי פדות. שיצדיל צין עמי וצין עמך:

(20) תשחת הארץ. נשחתה הארץ, אסתכלת ארעא:

(21) זבחו לאלהיכם בארץ. במקומכם, ולא תלכו במדבר:

(22) תועבת מצרים. יראת מצרים, כמו ולמלכס פועצת דגני עמון (מלכים-ב כג, יג), ואכל ישראל קורא אותם תועבה. ועוד יש לומר בלשון אחר תועבת מצרים, דבר שנאוי הוא למצרים זכיחה שאנו זוכים, שהרי יראתם אנו זוכים: ולא יסקלנו. נתמיה:

25	<p>And Moses said: 'Behold, I go out from thee, and I will entreat the LORD that the swarms of flies may depart from Pharaoh, from his servants, and from his people, tomorrow; only let not Pharaoh deal deceitfully any more in not letting the people go to sacrifice to the LORD.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה הִנֵּה אֲנִי יוֹצֵא מֵעַמְּךָ וְהִתְפַּלְתִּי אֶל־יְהוָה וְיִסֹּר הָעָרֹב מִפְּרֹעָה מֵעַבְדֶּיךָ וּמֵעַמּוֹ מִחֵר לֶקַח אֶל־יִסְרָף פְּרֹעָה הַתֵּל לְבִלְתִּי שַׁלַּח אֶת־הָעָם לְזִבְחַת לַיהוָה:</p>	25
26	<p>And Moses went out from Pharaoh, and entreated the LORD.</p>	<p>וַיֵּצֵא מֹשֶׁה מֵעַם פְּרֹעָה וַיִּתְפַּל אֶל־יְהוָה:</p>	26
27	<p>And the LORD did according to the word of Moses; and He removed the swarms of flies from Pharaoh, from his servants, and from his people; there remained not one.</p>	<p>וַיַּעַשׂ יְהוָה כְּדִבְרֵי מֹשֶׁה וַיִּסֹּר הָעָרֹב מִפְּרֹעָה מֵעַבְדֶּיךָ וּמֵעַמּוֹ לֹא נִשְׁאַר אֶחָד:</p>	27
28	<p>And Pharaoh hardened his heart this time also, and he did not let the people go.</p>	<p>וַיִּכְבֵּד פְּרֹעָה אֶת־לִבּוֹ גַּם בַּפֶּעַם הַזֹּאת וְלֹא שַׁלַּח אֶת־הָעָם: (פ)</p>	28
IX	<p>Then the LORD said unto Moses: 'Go in unto Pharaoh, and tell him: Thus saith the LORD, the God of the Hebrews: Let My people go, that they may serve Me.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בֹּא אֶל־פְּרֹעָה וְדַבַּרְתָּ אֵלָיו כֹּה אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִים שַׁלַּח אֶת־עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי:</p>	IX
2	<p>For if thou refuse to let them go, and wilt hold them still,</p>	<p>כִּי אִם־מָאֵן אַתָּה לְשַׁלַּח וְעוֹדֶךָ מַחֲזִיק בָּם:</p>	2
3	<p>behold, the hand of the LORD is upon thy cattle which are in the field, upon the horses, upon the asses, upon the camels, upon the herds, and upon the flocks; there shall be a very grievous murrain.</p>	<p>הִנֵּה יַד־יְהוָה הִנִּיחָה בְּמִקְנֶךָ אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה בַּסּוֹסִים בַּחֲמֹרִים בַּגְּמָלִים בַּבָּקָר וּבַצֹּאן דָּבָר כָּבֵד מְאֹד:</p>	3
4	<p>And the LORD shall make a division between the cattle of Israel and the cattle of Egypt; and there shall nothing die of all that belongeth to the children of Israel.'</p>	<p>וְהִפְלָה יְהוָה בֵּין מִקְנֵה יִשְׂרָאֵל וּבֵין מִקְנֵה מִצְרַיִם וְלֹא יָמוּת מִכָּל־לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל דָּבָר:</p>	4

(25) התל. כמו להטל:

(26) ויעתר אל ה'. נתאמץ צתפלה, וכן אם צא לומר ויעתיר, היה יכול לומר, ומשמע וירצה צתפלה, עכשיו

כשהוא אומר בלשון ויפעל, משמע וירצה להתפלל:

(27) ויסר הערוב. ולא מתו כמו שמתו הפרדעים, שאם מתו יהיה להם הנאה בעורות:

(28) גם בפעם הזאת. אע"פ שאמר אנכי אשלח אתכם, לא קיים הצטחחו:

(2) מחזיק בם. אומרו צס, כמו וקח ויקח צמץ (דברים כה, יא):

(3) הנה יד ה' הויה. לשון הויה, כי כן יאמר בלשון נקבה, על שצד היתה, ועל העמיד תהיה, ועל העומד הויה,

כמו עושה, רוצה, רועה:

5 And the LORD appointed a set time, saying: 'Tomorrow the LORD shall do this thing in the land.'	וַיָּשֶׂם יְהוָה יוֹם מוֹעֵד לְאַמֵּר מָחָר יַעֲשֶׂה יְהוָה הַדָּבָר הַזֶּה בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם	5 וַיָּשֶׂם יְהוָה מוֹעֵד לְאַמֵּר מָחָר יַעֲשֶׂה יְהוָה הַדָּבָר הַזֶּה בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם
6 And the LORD did that thing on the morrow, and all the cattle of Egypt died; but of the cattle of the children of Israel died not one.	וַעֲבַד יְיָ ית פתגמא הדין ביומא דבחרוהי ומית כל בעירא דמצראי ומבעירא דבני ישראל לא מית חד:	6 וַיַּעַשׂ יְהוָה אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה מִמָּחָר־וַיָּמָת כָּל מִקְנֵה מִצְרָיִם וּמִמִּקְנֵה בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לֹא־מָת אֶחָד:
7 And Pharaoh sent, and, behold, there was not so much as one of the cattle of the Israelites dead. But the heart of Pharaoh was stubborn, and he did not let the people go.	וַיִּשְׁלַח פַּרְעֹה וְהָא לֹא מִית מִמִּקְנֵה יִשְׂרָאֵל עַד חַד וַאֲתִישׁוּר לְבָא דַּפַּרְעָה וְלֹא שְׁלַח אֶת־הָעָם: (פ)	7 וַיִּשְׁלַח פַּרְעֹה וְהִנֵּה לֹא־מָת מִמִּקְנֵה יִשְׂרָאֵל עַד־אֶחָד וַיִּכְבְּד לֵב פַּרְעֹה וְלֹא שְׁלַח אֶת־הָעָם: (פ)
8 And the LORD said unto Moses and unto Aaron: 'Take to you handfuls of soot of the furnace, and let Moses throw it heavenward in the sight of Pharaoh.	וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן סִבּוּ לָכוּן מִלִּי חוֹפְנִיכּוֹן פִּיחַ דְּאֶתוּנָא וַיִּזְרְקֵיהּ מֹשֶׁה לְצִית שְׁמַיָא לְעֵינֵי פַרְעֹה:	8 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאַל־אַהֲרֹן קְחוּ לָכֶם מִלֵּא חֲפְנֵיכֶם פִּיחַ כִּבְשָׁן וַיִּזְרְקוּ מֹשֶׁה הַשְּׁמִימָה לְעֵינֵי פַרְעֹה:
9 And it shall become small dust over all the land of Egypt, and shall be a boil breaking forth with blains upon man and upon beast, throughout all the land of Egypt.'	וַיְהִי לְאַבְקָא עַל כָּל אֶרֶעַא דְּמִצְרָיִם וַיְהִי עַל אָנְשָׁא וְעַל בְּעִירָא לְשַׁחִין סָגִי אֲבַעְבוּעִין בְּכָל אֶרֶעַא דְּמִצְרָיִם:	9 וַתִּהְיֶה לְאַבְקָא עַל כָּל־אֶרֶץ מִצְרָיִם וַתִּהְיֶה עַל־הָאָדָם וְעַל־הַבְּהֵמָה לְשַׁחִין פָּרַח אֲבַעְבֻּעֵת בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרָיִם:
10 And they took soot of the furnace, and stood before Pharaoh; and Moses threw it up heavenward; and it became a boil breaking forth with blains upon man and upon beast.	וַנְּסִיבוּ ית פִּיחַ דְּאֶתוּנָא וַקְמוּ קְדָם פַּרְעֹה וַיִּזְרַק יְתִיה מֹשֶׁה לְצִית שְׁמַיָא וַתִּהְיֶה שַׁחִין אֲבַעְבוּעִין סָגִי בְּאָנְשָׁא וּבְבְּהֵמָה:	10 וַיִּקְחוּ אֶת־פִּיחַ הַכִּבְשָׁן וַיַּעֲמְדוּ לִפְנֵי פַרְעֹה וַיִּזְרַק אֹתוֹ מֹשֶׁה הַשְּׁמִימָה וַיְהִי שַׁחִין אֲבַעְבֻּעֵת פָּרַח בְּאָדָם וּבַבְּהֵמָה:
11 And the magicians could not stand before Moses because of the boils; for the boils were upon the magicians, and upon all the Egyptians.	וְלֹא יָכִילוּ חֲרָטְמַיָא לְמַקָּם קְדָם מֹשֶׁה מִן קְדָם שַׁחִין אֲרִי הָיָה שַׁחִין בְּחֲרָטְמַיָא וּבְכָל מִצְרָאִי:	11 וְלֹא־יָכְלוּ הַחֲרָטְמַיִם לַעֲמֹד לִפְנֵי מֹשֶׁה מִפְּנֵי הַשַּׁחִין כִּי־הָיָה הַשַּׁחִין בְּחֲרָטְמָם וּבְכָל־מִצְרָיִם:

(4) והפלה. והנזיל:

(8) מלא חפניכם. ילוינו"ש זלע"ז פִּיחַ כִּבְשָׁן. דצר הנפסח מן הגחלים עוממים הנשרפים כזבשן, וזלע"ז אולז"ש. פִּיחַ לשון הפחה, שהרוח מפיתון ומפריחן: וזרקו משה. וכל דצר הנזרק זכח, אינו נזרק אלא ציד אחס, הרי נסים הרצה, אחד שהחזיק קוממו של משה מלא חפנים שלו ושל אהרן, ואחד שהלך האזק על כל ארץ מצרים:

(9) לשחין פרח אבעבועות. כחרגומו לשחין סָגִי, אֲבַעְבוּעִין שעל ידו לומחין זהן בועות: שחין. לשון חמימות, והרצה יש זלשון משנה, שנה שחונה:

(10) באדם ובבהמה. ואם תאמר מאין היו להם הבהמות, והלא כבר נאמר וַיָּמָת כָּל מִקְנֵה מִצְרָיִם, אלא לא נגזרה גזרה אלא על אותן שזשדות זלזד, שנאמר וַמִּקְנֵה אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה, והיָרָא אֶת דְּצֵר ה' הָנִים אֶת מִקְנֵהוּ אֶל הַבָּתִּים. וכן שנויה במכילתא אלל וַיִּקַּח שָׁם מֵאוֹת רָקֵב צָחור (שמות יד, ז):

<p>12 And the LORD hardened the heart of Pharaoh, and he hearkened not unto them; as the LORD had spoken unto Moses.</p>	<p>וַיַּחֲזֹק יְהוָה אֶת־לֵב פַּרְעֹה וְלֹא שָׁמַע אֲלֵהֶם כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה: (ס)</p> <p>וַתְּקִיף יְיָ יָת לֵבָא דְּפַרְעֹה וְלֹא קִבִּיל מִנְהוֹן כְּמֹא דְּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה:</p>	<p>12 וַיַּחֲזֹק יְהוָה אֶת־לֵב פַּרְעֹה וְלֹא שָׁמַע אֲלֵהֶם כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה: (ס)</p>
<p>13 And the LORD said unto Moses: 'Rise up early in the morning, and stand before Pharaoh, and say unto him: Thus saith the LORD, the God of the Hebrews: Let My people go, that they may serve Me.</p>	<p>וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה אֲקִדִּים בַּצֶּפְרָא וְאֶתְעַתֵּד קֶדֶם פַּרְעֹה וְתִימַר לִיָּה בְּדִנּוֹ אָמַר יְיָ אֱלֹהֵא דִּי־הוֹדְאִי שְׁלַח יָת עַמִּי וַיַּפְלְחוּן קֶדְמִי:</p>	<p>13 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הִשָּׁכֶם בַּבֶּקֶר וְהִתְנַצֵּב לִפְנֵי פַרְעֹה וְאָמַרְתָּ אֵלָיו כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִים שְׁלַח אֶת־עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי:</p>
<p>14 For I will this time send all My plagues upon thy person, and upon thy servants, and upon thy people; that thou mayest know that there is none like Me in all the earth.</p>	<p>אֲרִי בְּזִמְנָא הָדָא אֲנִי שְׁלַח יָת כָּל מַחְתִּי בְּלִבְךָ וּבַעֲבָדֶיךָ וּבַעַמְּךָ בְּדִיל דְּתִדַּע אֲרִי לִית דְּכֹתִי בְּכָל אֶרֶעָא:</p>	<p>14 כִּיּוּ בַּפַּעַם הַזֹּאת אֲנִי שְׁלַח אֶת־כָּל־מִגַּפְתִּי אֶל־לִבְךָ וּבַעֲבָדֶיךָ וּבַעַמְּךָ בַּעֲבוּר תִּדַּע כִּי אֵין כָּמוֹנִי בְּכָל־הָאָרֶץ:</p>
<p>15 Surely now I had put forth My hand, and smitten thee and thy people with pestilence, and thou hadst been cut off from the earth.</p>	<p>אֲרִי כַּעַן קָרִיב קֶדְמִי דְּשִׁלַּחִית פּוֹן יָת מַחַת גְּבוּרְתִּי וּמַחִית יָתְךָ וְיָת עַמְּךָ בְּמוֹתָא וְאַשְׁתִּיבִיתָא מִן אֶרֶעָא:</p>	<p>15 כִּי עַתָּה שְׁלַחֲתִי אֶת־יָדִי וְאֵד אֹתְךָ וְאֶת־עַמְּךָ בַּדֶּבֶר וְתִכָּחַד מִן־הָאָרֶץ:</p>
<p>16 But in very deed for this cause have I made thee to stand, to show thee My power, and that My name may be declared throughout all the earth.</p>	<p>וּבִרְם בְּדִיל דָּא קִיַּיְמַתְךָ בְּדִיל לְאַחֲזִייתְךָ יָת חִילִּי וּבְדִיל דִּיהוֹן מִשְׁתַּעַן גְּבוּרַת שְׁמִי בְּכָל אֶרֶעָא:</p>	<p>16 וְאֹלָם בַּעֲבוּר זֹאת הָעֲמֻדָתְךָ בַּעֲבוּר הַרְאֵתְךָ אֶת־כְּחָי וּלְמַעַן סַפֵּר שְׁמִי בְּכָל־הָאָרֶץ:</p>
<p>17 As yet exaltest thou thyself against My people, that thou wilt not let them go?</p>	<p>עַד כַּעַן כְּבִישַׁתָּ לִיָּה בַּעַמִּי בְּדִיל דְּלֹא לְשַׁלְּחוּתְהוֹן:</p>	<p>שְׂצִיעִי עוֹדֶךָ מִסְתַּוָּלָל בַּעַמִּי לְבִלְתִּי שְׁלַחֵם:</p>
<p>18 Behold, tomorrow about this time I will cause it to rain a very grievous hail, such as hath not been in Egypt since the day it was founded even until now.</p>	<p>הָאֲנִי מַחִית בַּעֲדָנָא הָדִין מִחַר בְּרָדָא תְּקִיף לְחָדָא דְּלֹא הָוָה דְּכֹתִיָּה בְּמִצְרַיִם לְמַן יִזְמַא דְּאַשְׁתַּכְּלִלַת וְעַד כַּעַן:</p>	<p>18 הִנְנִי מִמְטִיר כְּעַת מִחַר בְּרָד כָּבֵד מְאֹד אֲשֶׁר לֹא־הָיָה קָמָהוּ בְּמִצְרַיִם לְמִן־הַיּוֹם הַזֶּה וְעַד־עַתָּה:</p>

(14) את כל מגפתי. למדנו מכאן, שמכת זכורות שקולה כנגד כל המכות:
 (15) כי עתה שלחתי את ידי וגו'. כי אלו רצימי, כשהיתה ידי במקנן שהכיתים צדצר, שלחתי והכיתי אותך ואת עמך עם הזהמות: ותכחד מן הארץ. אצל צעזעז וזאת העמדתך וגו':
 (17) עורך מסתולל בעמי. כתרומו קצישת ציה בעמי, והיא מגזרת מסלה דמתרגמינן אורח קצישא, וזלע"ז קלקי"ר וכצר פירשתי צסוף ויהי מקץ, כל חיבה שחללת יסודה סמ"ך והיא צאה לדצר כלשון מתפעל, נותן הצי"ר של שמוס צאמצע אומיות של עיקר, כגון זו, וכגון ויִסְפַּל דְּסָנָב (קהלת יב, ה), מגזרת סבל. כי תִּשְׁפָּר עָלֵינוּ (דניאל ז, ח), מגזרת שר וגיד. וכן מִשְׁפָּל הָיִית (דניאל ז, ח):
 (18) בעת מחר. כעת הזאת למחר, שרט לו שריטה זכותל, למחר כשחגיע חמה לכאן, ירד הצרד: הוסדה. שגתיסדה. וכל חיבה שחללת יסודה יו"ד, כגון יסד, ילד, ידע, יסר, כשהיא מתפעלת, תצא הוי"ו במקום היו"ד, כמו הוסדה, הולדה (הושע ב, ה), ויִנְדַּע (אסתר ב, כב), ויִנְדַּע לְיוֹסֵף (בראשית מו, כ), בְּדָרִים לֹא יִשָּׁר עָצֶד (משלי כט, יט):

- 19 Now therefore send, hasten in thy cattle and all that thou hast in the field; for every man and beast that shall be found in the field, and shall not be brought home, the hail shall come down upon them, and they shall die.
- 20 He that feared the word of the LORD among the servants of Pharaoh made his servants and his cattle flee into the houses;
- 21 and he that regarded not the word of the LORD left his servants and his cattle in the field.
- 22 And the LORD said unto Moses: 'Stretch forth thy hand toward heaven, that there may be hail in all the land of Egypt, upon man, and upon beast, and upon every herb of the field, throughout the land of Egypt.'
- 23 And Moses stretched forth his rod toward heaven; and the LORD sent thunder and hail, and fire ran down unto the earth; and the LORD caused to hail upon the land of Egypt.
- 24 So there was hail, and fire flashing up amidst the hail, very grievous, such as had not been in all the land of Egypt since it became a nation.
- וְעַתָּה שְׁלַח הָעֵז אֶת־מִקְנֶךָ וְאֶת כָּל־אֲשֶׁר לְךָ בַּשָּׂדֶה כָּל־הָאָדָם וְהַבְּהֵמָה אֲשֶׁר־יִמָּצֵא בַּשָּׂדֶה וְלֹא יֵאָסֶף הַבֵּיתָה וַיֵּרֶד עֲלֵהֶם הַבָּרָד וּמָתוּ׃
- וְהַיֵּרָא אֶת־דָּבָר יְהוָה מֵעַבְדֵי פָרְעֹה הַנִּיס אֶת־עַבְדָּיו וְאֶת־מִקְנֵהוּ אֶל־הַבָּתִּים׃
- וְאֲשֶׁר לֹא־שָׂם לְבוֹ אֶל־דָּבָר יְהוָה וַיַּעֲזֹב אֶת־עַבְדָּיו וְאֶת־מִקְנֵהוּ בַּשָּׂדֶה׃ (פ)
- וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נִטֵּה אֶת־יָדְךָ עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהִי בָרָד בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם עַל־הָאָדָם וְעַל־הַבְּהֵמָה וְעַל כָּל־עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם׃
- וַיֹּשֶׁת מֹשֶׁה אֶת־מִטְּהוֹ עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהִי נָתַן קֶלֶת וַיִּבָּרֵד וַתִּהְלַךְ אֵשׁ אֶרֶצָה וַיִּמָּטֶר יְהוָה עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם׃
- וַיְהִי בָרָד וְאֵשׁ מִתְּלַקַּחַת בְּתוֹךְ הַבָּרָד כִּבְדֹּ מְאֹד אֲשֶׁר לֹא־הָיָה כִּמְהוּ בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאִזְ הָיְתָה לְגוֹי׃
- וַיְהִי בָרָד וַיֵּרֶד אֶת־מִשְׁחֵהוּ עַל־הַשָּׁמַיִם וַיִּהְיֶה נָתַן קֶלֶת וַיִּבָּרֵד וַתִּהְלַךְ אֵשׁ אֶרֶצָה וַיִּמָּטֶר יְהוָה עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם׃
- וַיְהִי בָרָד וַיֵּרֶד אֶת־מִשְׁחֵהוּ עַל־הַשָּׁמַיִם וַיִּהְיֶה נָתַן קֶלֶת וַיִּבָּרֵד וַתִּהְלַךְ אֵשׁ אֶרֶצָה וַיִּמָּטֶר יְהוָה עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם׃

(19) שלח העז. כתרגומו שלח פנוש, וכן יסגרי הגזים העיזו (ישעיה י, לא), העיזו צגרי צגיקמן (ירמיה ו, א): ולא יאסף הביתה. לשון הכנסה היא:
 (20) הנס. הצריח, לשון וינס:
 (22) על השמים. ללד השמים. ומדרש אגדה, הגזיהו הקצ"ה למשה למעלה מן השמים:
 (24) מתלקחת בתוך הברד. נס צמוך נס, האש והצדד מעורצין, והצדד מים הוא, ולעשות רצון קונס עשו שלום ציניהס (שמו"ר יב, ו):

25 And the hail smote throughout all the land of Egypt all that was in the field, both man and beast; and the hail smote every herb of the field, and broke every tree of the field.	וַיִּדּוּ הַבָּרָד בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם אֶת כָּל-אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה מֵאָדָם וְעַד-בְּהֵמָה וְאֶת כָּל-עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה הִכָּה הַבָּרָד וְאֶת-כָּל-עֵץ הַשָּׂדֶה שִׁבַּר:	וַיִּדּוּ הַבָּרָד בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם אֶת כָּל-אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה מֵאָדָם וְעַד-בְּהֵמָה וְאֶת כָּל-עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה הִכָּה הַבָּרָד וְאֶת-כָּל-עֵץ הַשָּׂדֶה שִׁבַּר:
26 Only in the land of Goshen, where the children of Israel were, was there no hail.	לְחֹד בְּאֶרְעָא דְגִשֹּׁן דְתַמָּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא הָיָה בָרָד:	רַק בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן אֲשֶׁר-שָׁם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא הָיָה בָרָד:
27 And Pharaoh sent, and called for Moses and Aaron, and said unto them: 'I have sinned this time; the LORD is righteous, and I and my people are wicked.	וַיִּשְׁלַח פַּרְעֹה וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר לָהֹן חַבִּית זִמְנָא הָדָא יְיָ זָכָא וְנָאנָא וְעַמִּי חַיִּיבִין:	וַיִּשְׁלַח פַּרְעֹה וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם חַטָּאתִי הַפֶּעַם יְהוָה הַצַּדִּיק וְאֲנִי וְעַמִּי הָרָשָׁעִים:
28 Entreat the LORD, and let there be enough of these mighty thunderings and hail; and I will let you go, and ye shall stay no longer.'	צַלּוּ קָדָם יְיָ וְסַגֵּי קִדְמוֹתֵי רוּחַ דְּלֹא יְהוֹן עַלְנָא קִלִּין דְּלִנֹּשׁ כְּאֵלִין מִן קָדָם יְיָ וּבְרָד וְאִשְׁלַח יִתְכוּן וְלֹא תִסָּפּוּן לְאַתְעָכְבָּא:	הַעֲתִירוּ אֶל-יְהוָה וְרַב מִהֵנָּה קִלְת אֱלֹהִים וּבְרָד וְאִשְׁלַחְתָּה אֹתְכֶם וְלֹא תִסָּפּוּן לַעֲמֹד:
29 And Moses said unto him: 'As soon as I am gone out of the city, I will spread forth my hands unto the LORD; the thunders shall cease, neither shall there be any more hail; that thou mayest know that the earth is the LORD's.	וַיֹּאמֶר אֵלָיו מֹשֶׁה כְּבָאתִי אֶת-הָעִיר אֶפְרָשׁ אֶת-כַּפֵּי אֶל-יְהוָה הַקָּלֹת יִתְדַלֹּן וְהַבָּרָד לֹא יִהְיֶה-עוֹד לְמַעַן תֵּדַע כִּי לַיהוָה הָאָרֶץ:	וַיֹּאמֶר אֵלָיו מֹשֶׁה כְּבָאתִי אֶת-הָעִיר אֶפְרָשׁ אֶת-כַּפֵּי אֶל-יְהוָה הַקָּלֹת יִתְדַלֹּן וְהַבָּרָד לֹא יִהְיֶה-עוֹד לְמַעַן תֵּדַע כִּי לַיהוָה הָאָרֶץ:
30 But as for thee and thy servants, I know that ye will not yet fear the LORD God.'	וְאַתָּה וְעַבְדֶּיךָ יָדַעְתִּי כִּי טָרִם תִּירָאוּן מִפָּנַי יְהוָה אֱלֹהִים:	וְאַתָּה וְעַבְדֶּיךָ יָדַעְתִּי כִּי טָרִם תִּירָאוּן מִפָּנַי יְהוָה אֱלֹהִים:
31 And the flax and the barley were smitten; for the barley was in the ear, and the flax was in bloom.	וּכְתָנָא וְסַעֲרֵי לָקוּ אֲרִי סַעֲרֵא אֲבִיב וּכְתָנָא גִבְעוּלִין:	וְהַפְשֵׁתָה וְהַשְׁעֵרָה נִכְתָּה כִּי הַשְׁעֵרָה אֲבִיב וְהַפְשֵׁתָה גִבְעוּל:
32 But the wheat and the spelt were not smitten; for they ripen late.—	וְחִטָּא וּכְנֹתִיא לֹא לְקָאָה אֲרִי אֶפְלָתָא אֲגִין:	וְהַחֲטָא וְהַכְסֵּמֶת לֹא נָכוּ כִּי אֶפְלָתָה הֵנָּה:

(28) ורב. דילו צמה שהוריד כזר:

(29) כצאתי את העיר. מן העיר, אבל צמח העיר לא התפלל, לפי שהיתה מלאה גלולים (שם יב, ז):

(30) טרם תיראון. עדיין לא תיראון. וכן כל טרם שצמקרא עדיין לא הוא, ואינו לשון קודם, כמו טרם יִשְׁכְּבוּ (בראשית יט, ד), עד לא שכבו. טרם יִלָּמְדוּ (שם ז, ה), עד לא למדו. אף זה כן הוא, ידעתי כי עדיין אינכם יראים, ומשתהיה הרוחה תעמדו צלקולכם:

(31) והפשתה והשערה נכתה. נשצרה, לשון פרעה נכה, נכאים, וכן לא נכו, ולא יתכן לפרשו לשון הכאה, שאין נון צמקוס ה"א לפרש נכתה כמו הוכחה, נכו כמו הכו, אלא הנו"ן שורש צמיצה, והרי הוא מגזרת וְשָׁפַע עֲמָקָיו (איוב לג, כא): כי השערה אביב. כזר זיכרה ועומדת צִקְצָקָה, ונשמצרו ונפלו, וכן הפשטה גדלה כזר והוקשה לעמוד בגזעוליה: השעורה אביב. עמדה בצמיצה, לשון צִלְצִל (שיר השירים ו, יא):

<p>And Moses went out of the city from Pharaoh, and spread forth his hands unto the LORD; and the thunders and hail ceased, and the rain was not poured upon the earth.</p>	<p>וַיֵּצֵא מֹשֶׁה מִן־הָעִיר וַיִּפְרֹשׂ אֶל־יְהוָה וַיִּחַדְּלוּ הַקּוֹלֹת וַתִּבְרָד וַיִּמְטַר לֹא־נִתְּךְ אֶרְצָה:</p>	<p>מפטיר</p>
<p>And when Pharaoh saw that the rain and the hail and the thunders were ceased, he sinned yet more, and hardened his heart, he and his servants.</p>	<p>וַיֵּרָא פֶרֶעַה כִּי־חָדַל הַמֶּטֶר וַתִּבְרָד וְהַקּוֹלֹת נִסְּף לַחֲטָא וַיִּכְבֹּד לִבּוֹ הוּא וְעַבְדָּיו:</p>	<p>34</p>
<p>And the heart of Pharaoh was hardened, and he did not let the children of Israel go; as the LORD had spoken by Moses.</p>	<p>וַיִּחְזַק לֵב פֶרֶעַה וְלֹא שְׁלַח אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה: (פ)</p>	<p>קכא פסוקים</p>

The Haftarah is Ezekiel 28:25 – 29:21 on page 202. On Rosh Hodesh, read the Maftir and Haftarah on page 226.

<p>And the LORD said unto Moses: 'Go in unto Pharaoh; for I have hardened his heart, and the heart of his servants, that I might show these My signs in the midst of them;</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה עוֹל לֹת פֶּרֶעַה אֲרִי אֲנִי יִשְׁרִית יֵת לְבִיָּה וְיֵת לְבָא דְעַבְדֵּיהּ בְּדִיל לְשׁוּאָה אֹתִי אֵלֶּיךָ בִּינְיָהוֹן:</p>	<p>בא</p>
<p>and that thou mayest tell in the ears of thy son, and of thy son's son, what I have wrought upon Egypt, and My signs which I have done among them; that ye may know that I am the LORD.'</p>	<p>וּבְדִיל דְּתַשְׁתַּעֵי קְדָם בְּרַךְ וּבְרַךְ יֵת נְסִין דְּעַבְדֵּיךָ בְּמַצְרַיִם וְיֵת אֲתֹנֵתִי דְשׁוּתִי בְּהוֹן וְתִדְעוֹן אֲרִי אֲנִי יְיָ:</p>	<p>2</p>
<p>And Moses and Aaron went in unto Pharaoh, and said unto him: 'Thus saith the LORD, the God of the Hebrews: How long wilt thou refuse to humble thyself before Me? let My people go, that they may serve Me.</p>	<p>וַיָּבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל־פֶּרֶעַה וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִיִּים עַד־מַתִּי מֵאֲנִיתָ לַעֲנֹת מִפְּנֵי שְׁלַח עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי:</p>	<p>3</p>

- (32) כי אפילת הנח. מאוחרות, ועדיין היו רכות, ויכולות לעמוד בפני קשה, ואע"פ שנאמר ואת כל עשב השדה הכה הצרד, יש לפרש פשוטו של מקרא בעשבים העומדים בקלחם הראויים ללקות בצרד. ומדרש רבי תנחומא (וארא טז) יש מצבותינו שנחלקו על זאת, ודרשו כי אפילות, פלאי פלאות נעשו להם שלא לקו:
- (33) לא נתך. לא הגיע, ואף אותם שהיו צאור לא הגיעו לארץ, ודומה לו ונשפך עלינו הקלה והשפעה (דניאל ט, יא) דעורא, ומגיע עלינו. ומנחם בן סרוק חזרו בחלק פהתוך פקף (יחזקאל כב, כב), לשון יריקת מתכת, ורואה אני את דבריו כמרגומו ויזק, ונשפך. לנשק, לנשקא. אף זה לא נתך לארץ, לא הונק לארץ:
- (1) ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה. והתרה זו: שתי. שמי, שאשית אני:
- (2) התעללתי. שחקתי, כמו פי התעללתי בי (במדבר כב, כט), הלא פאשר התעלל בזהם (שמואל א ו, י) האמור במזרים, ואינו לשון פועל ומעללים, שא"כ היה לו לכתוב עוללתי, כמו ועולל למו פאשר עולל לך (איכה א, כב), פאשר עולל לך (שם יב):
- (3) לענות. כמרגומו לנשקא, והוא מגזרת עני, מנאק להיות עני ושפל מפני:

<p>4 Else, if thou refuse to let My people go, behold, to-morrow will I bring locusts into thy border;</p>	<p>אָרִי אִם מִסְרִיב אֶת לְשַׁלַּח יְת עֲמִי הֲנֵנִי מִבְּיֹא מִחֵר אֲרַבָּה בְּגֹבְלֶיךָ:</p>	<p>כִּי אִם־מֵאֵן אֶתָּה לְשַׁלַּח אֶת־ עֲמִי הֲנֵנִי מִבְּיֹא מִחֵר אֲרַבָּה בְּגֹבְלֶיךָ: נוי</p>
<p>5 and they shall cover the face of the earth, that one shall not be able to see the earth; and they shall eat the residue of that which is escaped, which remaineth unto you from the hail, and shall eat every tree which groweth for you out of the field;</p>	<p>וַיִּחַפּוּ יְת עֵין שְׁמַשׁ דְּאֲרַעַא וְלֹא יִכּוֹל לְמַחֲזִי יְת אֲרַעַא וַיִּכּוֹל יְת שְׂאֵר שְׂיֻבָתָא דְּאִשְׁתְּאַרְת לְכוֹן מִן בְּרָדָא וַיִּכּוֹל יְת כָּל אֵילָנָא דְּאִצְמַח לְכוֹן מִן חֻקְלָא:</p>	<p>5 וְכִסָּה אֶת־עֵין הָאָרֶץ וְלֹא יִכּוֹל לִרְאֹת אֶת־הָאָרֶץ וְאָכְלוּ אֶת־יֹתֵר הַפֶּלֶטָה הַנִּשְׁאָרֶת לָכֶם מִן־הַבָּרָד וְאָכְלוּ אֶת־כָּל־הָעֵץ הַצֹּמֵחַ לָכֶם מִן־הַשָּׂדֶה:</p>
<p>6 and thy houses shall be filled, and the houses of all thy servants, and the houses of all the Egyptians; as neither thy fathers nor thy fathers' fathers have seen, since the day that they were upon the earth unto this day.' And he turned, and went out from Pharaoh.</p>	<p>וַיִּתְמָלֵן בְּתֵד וּבְתֵי כָל עֲבָדָי וּבְתֵי כָל מִצְרָאִי דְּלֹא חָזוּ אֲבִהֶתֶד וְאֲבִהֶתֶד מִיּוֹם מִהְיִיהוֹן עַל אֲרַעַא עַד יוֹמָא הַדִּין וְאַתְפְּנִי וַנִּפַק מִלֹּת פִּרְעָה:</p>	<p>6 וּמָלְאוּ בָתֵּי וּבְתֵי כָל־ עֲבָדָי וּבְתֵי כָל־מִצְרָיִם אֲשֶׁר לֹא־רָאוּ אֲבֹתֵיךָ וְאֲבוֹת אֲבֹתֶיךָ מִיּוֹם הַיּוֹתָם עַל־הָאֲדָמָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה וַיִּפֹּן וַיֵּצֵא מֵעַם פִּרְעָה:</p>
<p>7 And Pharaoh's servants said unto him: 'How long shall this man be a snare unto us? let the men go, that they may serve the LORD their God, knowest thou not yet that Egypt is destroyed?'</p>	<p>וַאֲמָרוּ עֲבָדֵי פִרְעָה לַיהוָה עַד אִמְתִּי יְהִי דִין לָנָא לְתַקְלָא שְׁלַח יְת גּוֹבְרִיא וַיִּפְלְחוּן קָדָם יְיָ אֱלֹהֵהוֹן הָעַד כַּעַן לֹא יָדַעְתָּא אָרִי אֲבִדַת מִצְרַיִם:</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ עֲבָדֵי פִרְעָה אֵלָיו יִשְׂרָאֵל עַד־מִתִּי יִהְיֶה זֶה לָנוּ לְמוֹקֵשׁ שְׁלַח אֶת־הָאֲנָשִׁים וַיַּעֲבְדוּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם הַטֶּרֶם תֵּדַע כִּי אֲבִידָה מִצְרַיִם:</p>
<p>8 And Moses and Aaron were brought again unto Pharaoh; and he said unto them: 'Go, serve the LORD your God; but who are they that shall go?'</p>	<p>וַאֲתַתֵּב יְת מֹשֶׁה וַיְת אַהֲרֹן לֹת פִּרְעָה וַאֲמַר לְהוֹן אִיזִילוּ פִלְחוּ קָדָם יְיָ אֱלֹהֵכֹן מִן וּמִן אִזְלִין:</p>	<p>8 וַיּוֹשֶׁב אֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן אֶל־פִּרְעָה וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם לָכוּ עֲבָדוּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מִי וּמִי הֵהָלֵכִים:</p>
<p>9 And Moses said: 'We will go with our young and with our old, with our sons and with our daughters, with our flocks and with our herds we will go; for we must hold a feast unto the LORD.'</p>	<p>וַאֲמַר מֹשֶׁה בְּעוֹלִימָנָא וּבְסִבְנָא גִיזִיל בְּכַנָּא וּבְכַנָּתָנָא בְּעֻנָּא וּבְתוֹרָנָא גִיזִיל אָרִי חָגָא קָדָם יְיָ לָנָא:</p>	<p>9 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּנַעֲרֵינוּ וּבְזִמְנֵינוּ גִלְדָּ בְּכַנֵּינוּ וּבְכַנּוֹתֵנוּ בְּצֹאנֵנוּ וּבְבָקָרֵנוּ גִלְדָּ כִּי חֲגִי־יְהוָה לָנוּ:</p>
<p>10 And he said unto them: 'So be the LORD with you, as I will let you go, and your little ones; see ye that evil is before your face.</p>	<p>וַאֲמַר לְהוֹן יְהִי כֵן מִימְרָא דִּי בְּסַעֲדָכוֹן כִּד אֲשַׁלַּח יְתָכוֹן וַיְת טַפְלָכוֹן חָזוּ אָרִי בִישָׂא אֲתוֹן סְבִירִין לְמַעַבְד לִית קָבִיל אִפִּיכוֹן לְאַסְתָּחֶרָא:</p>	<p>10 וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יְהִי כֵן יְהוָה עִמָּכֶם כַּאֲשֶׁר אֲשַׁלַּח אֶתְכֶם וְאֶת־טַפְכֶּם רְאוּ כִּי רָעָה נִגִּיד בְּנִיכֶם:</p>

- (5) את עין הארץ. את מראה הארץ: ולא יוכל וגו'. הרואה, לראות את הארץ, ולשון קצרה דבר:
(7) הטרם תדע. העוד לא ידעת כי אצדה מצרים:
(8) ויושב. הושבו ע"י שליח ששלחו אחריהם, והושבו אל פרעה:

<p>Not so; go now ye that are men, and serve the LORD; for that is what ye desire.' And they were driven out from Pharaoh's presence.</p>	<p>לֹא כֵן לְכוּנָא הַעֲבָרִים וְעַבְדוּ אֶת־יְהוָה כִּי אֵתָּה אַתֶּם מִבְקָשִׁים וַיַּגִּדֶשׁ אֹתָם מֵאֵת פַּנֵּי פַרְעֹה: (ס)</p>	<p>II</p>
<p>And the LORD said unto Moses: 'Stretch out thy hand over the land of Egypt for the locusts, that they may come up upon the land of Egypt, and eat every herb of the land, even all that the hail hath left.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נִטֵּה יָדְךָ עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאַרְבֶּה וַיַּעַל עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיֹּאכֵל אֶת־כָּל־עֵשֶׂב הָאֶרֶץ אֵת כָּל־אֲשֶׁר הִשְׁאִיר הַבָּרָד:</p>	<p>שני</p>
<p>And Moses stretched forth his rod over the land of Egypt, and the LORD brought an east wind upon the land all that day, and all the night; and when it was morning, the east wind brought the locusts.</p>	<p>וַיִּשֹׁט מֹשֶׁה אֶת־מִטְּהוֹ עַל־ אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיַּהֲרֹה נֶהֱג רוּחַ־קָדִים בְּאֶרֶץ כָּל־הַיּוֹם הַהוּא וְכָל־הַלַּיְלָה הַבֹּקֶר הָיָה וְרוּחַ הַקָדִים נָשָׂא אֶת־ הָאַרְבֶּה:</p>	<p>13</p>
<p>And the locusts went up over all the land of Egypt, and rested in all the borders of Egypt; very grievous were they; before them there were no such locusts as they, neither after them shall be such.</p>	<p>וַיַּעַל הָאַרְבֶּה עַל כָּל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיָּנַח בְּכָל־גְּבוּל מִצְרַיִם כִּבְד מְאֹד לִפְנֵי לֹא־תָהִה בֵּן אַרְבֶּה כְּמֹהוּ וְאַחֲרָיו לֹא יִהְיֶה־בֵּן:</p>	<p>14</p>

(10) כאשר אשלח אתכם וגו'. אף כי אשלח גם את הנאן ואת הצקר כאשר אמרתם: ראו כי רעה נגד פניכם. כתרוממו. ומדרש אגדה שמעתי, כוכב אחד יש ששמו רעה, אמר להם פרעה, רואה אני צאיטנגינות שלי אותו כוכב עולה לקראתכם במדבר, והוא סימן דם והריגה, וכשחטאו ישראל בעגל וצקש הקדש להרגם, אמר משה בתפלתו, לָמָּה יִאֲמְרוּ מִצְרַיִם לְאֹמֶר צָרָעָה הוֹיָאָם (שמות לב, יז), זו היא שאמר להם ראו כי רעה נגד פניכם, מיד וַיִּקָּם ה' עַל הָרָעָה, והפך את הדם לדם מילה שמל יהושע אותם, וזהו שנאמר היום גִּלּוּתִי אֶת קֶרְפֶּת מִצְרַיִם מַעֲלִיקָם (יהושע ה, ט), שהיו אומרים לכם דם אנו רואין עליכם במדבר:

(11) לא בן. כאשר אמרתם להוליך הטף עמכם, אלא לכו הגזרים ועצדו את ה': כי אותה אתם מבקשים. (אומה עבודה) צקשתם עד הנה, נזכחה לאלהינו, ואין דרך הטף לזכות: ויגרש אותם. הרי זה לשון קצר, ולא פירש מי המגרש:

(12) בארבה. צביל מכת הארבה:

(13) ורוח הקדים. רוח מזרחית נשא את הארבה, לפי שצא כנגדו, שמצרים צדומוית מערבית היתה, כמו שפורש במקום אחר:

(14) ואחריו לא יהיה בן. ואותו שהיה בימי יואל, שנאמר פמהו לא נָהִי מִן הָעוֹלָם (יואל ב, ז), למדנו שהיה כבד משל משה, (כי של יואל היה) ע"י מינין הרבה, שהיו יחד ארבה, ילק, חסיל, גזם, אצל של משה לא היה אלא של מין אחד, (כ"ג רא"ס יע"ש) וכמוהו לא היה ולא יהיה:

<p>15 For they covered the face of the whole earth, so that the land was darkened; and they did eat every herb of the land, and all the fruit of the trees which the hail had left; and there remained not any green thing, either tree or herb of the field, through all the land of Egypt.</p>	<p>וַיִּכֶס אֶת-עֵינֵי כָל-הָאָרֶץ וַתְּחָשֶׁךְ הָאָרֶץ וַיֹּאכַל אֶת-כָּל-עֵשֶׂב הָאָרֶץ וְאֵת כָּל-פְּרֵי הָעֵץ אֲשֶׁר הִותִיר הַבֶּרֶד וְלֹא-נֹתַר כָּל-יֶרֶק בְּעֵץ וּבְעֵשֶׂב הַשָּׂדֶה בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>
<p>16 Then Pharaoh called for Moses and Aaron in haste; and he said: 'I have sinned against the LORD your God, and against you.</p>	<p>וַיִּמְחַר פַּרְעֹה לִקְרֹא לְמֹשֶׁה וְלֵאחֶרָן וַיֹּאמֶר חֲטָאתִי לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְלָכֶם:</p>
<p>17 Now therefore forgive, I pray thee, my sin only this once, and entreat the LORD your God, that He may take away from me this death only.'</p>	<p>וַעֲתָה שָׂא נָא חַטָּאתִי אֵךְ הַפֵּעַם וְהַעֲתִירוּ לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְיִסַּר מֵעָלַי רַק אֶת-הַמָּוֶת תְּהַחֲיֶה:</p>
<p>18 And he went out from Pharaoh, and entreated the LORD.</p>	<p>וַיֵּצֵא מֵעַם פַּרְעֹה וַיַּעֲתֵר אֵל-יְהוָה:</p>
<p>19 And the LORD turned an exceeding strong west wind, which took up the locusts, and drove them into the Red Sea; there remained not one locust in all the border of Egypt.</p>	<p>וַיִּתְּפֹךְ יְהוָה רוּחַ-יָם חֲזָק מְאֹד וַיִּשָּׂא אֶת-הָאֲרָבָה וַיִּתְּקַעְהָ יָמָה סוּף לֹא נִשְׁאָר אֲרָבָה אֶחָד בְּכָל גְּבוּל מִצְרַיִם:</p>
<p>20 But the LORD hardened Pharaoh's heart, and he did not let the children of Israel go.</p>	<p>וַיִּחַזֵּק יְהוָה אֶת-לֵב פַּרְעֹה וְלֹא שְׁלַח אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (פ)</p>
<p>21 And the LORD said unto Moses: 'Stretch out thy hand toward heaven, that there may be darkness over the land of Egypt, even darkness which may be felt.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה נִטֵּה יָדְךָ עַל-הַשָּׁמַיִם וַיְהִי חֹשֶׁךְ עַל-אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּמַּשׁ חֹשֶׁךְ:</p>

(15) כל ירק. עֵלֶה ירוק, וירדור"א צלע"ו:

(19) רוח ים. רוח מערבית: ימה סוף. אומר אני, שֵׁים סוף היה מקצתו צמערב כנגד כל רוח דרומית, וגם צמורח של ארץ ישראל, לפיכך רוח ים תקעו לארצה צימה סוף כנגדו, וכן מצינו לענין תחומין שהוא פונה לַצֶּד מורח, שנאמר מֵיִם סוּף וְעַד יָם פְּלִשְׁתִּים (שמות כג, לא), ממורח למערב, שים פלשתיים צמערב היה, שנאמר צפלשתיים יִשְׂרָאֵל קָצֶל הֵיִם גְּוֵי פְּרִתִים (פסיה 3, ה): לא נשאר ארבה אחד. אף המלוחים שמלחו מהם (שמו"ר יג, ו):

(21) וימש חשך. ויחשיך עליהם חשך יותר מחשכו של לילה, וחשך של לילה יאמיש ויחשיך עוד: וימש. כמו ויאמש. יש לנו תיבות הרבה חסרות אל"ף, לפי שאין הצרת האלף נכרת כל כך אין הכתוב מקפיד על חסרונה, כגון וְלֹא יִהְיֶה עָרְבִי (ישע"י יג, כ), כמו לא יאהל לא יטה אהלו. וכן וּפְאָרְגִי חֵיל (שמואל"ב כב, מ), כמו וּפְאָרְגִי. ואונקלוס תרגם לשון הסרה, כמו לא ימיש צִסְרִי קָצֶל לִילִיָא, כשיגיע סמוך לאור היום. אבל / אין הדבור מיושז על הוי"ו

<p>22 And Moses stretched forth his hand toward heaven; and there was a thick darkness in all the land of Egypt three days;</p>	<p>וַיִּט מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהִי חֹשֶׁךְ־אֲפֹלָה בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם שְׁלֹשֶׁת יָמִים:</p>	<p>22 וַיִּט מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהִי חֹשֶׁךְ־אֲפֹלָה בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם שְׁלֹשֶׁת יָמִים:</p>
<p>23 they saw not one another, neither rose any from his place for three days; but all the children of Israel had light in their dwellings.</p>	<p>לֹא־רָאוּ אִישׁ אֶת־אָחִיו וְלֹא־קָמוּ אִישׁ מִמְּקוֹמֹו שְׁלֹשֶׁת יָמִים וְלִכְלֹל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיָה אֹר בְּמוֹשְׁבֹתָם:</p>	<p>23 לֹא־רָאוּ אִישׁ אֶת־אָחִיו וְלֹא־קָמוּ אִישׁ מִמְּקוֹמֹו שְׁלֹשֶׁת יָמִים וְלִכְלֹל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיָה אֹר בְּמוֹשְׁבֹתָם:</p>
<p>24 And Pharaoh called unto Moses, and said: 'Go ye, serve the LORD; only let your flocks and your herds be stayed; let your little ones also go with you.'</p>	<p>וַיִּקְרָא פַרְעֹה אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר וַיֵּלֶךְ עִבְדֹּי אֶת־יְהוָה רְק צֹאנְכֶם וּבָקָרְכֶם יֵצֵג גַּם־טַפְכֶּם יֵלְךְ עִמָּכֶם:</p>	<p>שלישי וַיִּקְרָא פַרְעֹה אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר לְכֹו עִבְדֹּי אֶת־יְהוָה רְק צֹאנְכֶם וּבָקָרְכֶם יֵצֵג גַּם־טַפְכֶּם יֵלְךְ עִמָּכֶם:</p>
<p>25 And Moses said: 'Thou must also give into our hand sacrifices and burnt-offerings, that we may sacrifice unto the LORD our God.</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה גַם־אַתָּה תִּתֶּן בִּידֵינוּ זִבְחִים וְעֹשְׂתֵינוּ לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ:</p>	<p>25 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה גַם־אַתָּה תִּתֶּן בִּידֵינוּ זִבְחִים וְעֹשְׂתֵינוּ לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ:</p>
<p>26 Our cattle also shall go with us; there shall not a hoof be left behind; for thereof must we take to serve the LORD our God; and we know not with what we must serve the LORD, until we come thither.'</p>	<p>וְגַם־מִקְנֵנוּ יֵלְךְ עִמָּנוּ לֹא תִשָּׂאֵר פֶּרֶסָה בִּי מִמֵּנוּ נֶחֱךָ לַעֲבֹד אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאִנְּנוּ לֹא־נֵדַע מַה־נַּעֲבֹד אֶת־יְהוָה עַד־בֹּאֵנוּ שָׁמָּה:</p>	<p>26 וְגַם־מִקְנֵנוּ יֵלְךְ עִמָּנוּ לֹא תִשָּׂאֵר פֶּרֶסָה בִּי מִמֵּנוּ נֶחֱךָ לַעֲבֹד אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאִנְּנוּ לֹא־נֵדַע מַה־נַּעֲבֹד אֶת־יְהוָה עַד־בֹּאֵנוּ שָׁמָּה:</p>
<p>27 But the LORD hardened Pharaoh's heart, and he would not let them go.</p>	<p>וַיַּחֲזֶק יְהוָה אֶת־לֵב פַּרְעֹה וְלֹא אָבָה לְשַׁלְּחָם:</p>	<p>27 וַיַּחֲזֶק יְהוָה אֶת־לֵב פַּרְעֹה וְלֹא אָבָה לְשַׁלְּחָם:</p>
<p>28 And Pharaoh said unto him: 'Get thee from me, take heed to thyself, see my face no more; for in the day thou seest my face thou shalt die.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר לֹו פַרְעֹה לֵךְ מֵעַלִי הֲשֹׁמֵר לֹךְ אֶל־הַתֶּסֶף רְאוֹת פָּנַי כִּי בְּיוֹם רִאֲתֹךָ פָּנַי תָּמוּת:</p>	<p>28 וַיֹּאמֶר לֹו פַרְעֹה לֵךְ מֵעַלִי הֲשֹׁמֵר לֹךְ אֶל־הַתֶּסֶף רְאוֹת פָּנַי כִּי בְּיוֹם רִאֲתֹךָ פָּנַי תָּמוּת:</p>

של וימש, לפי שהוא כחוצ אחר ויהי חשך. ומדרש אגדה פותרו, לשון ממשש צִנְהָרִים (דברים כח, כט), שהיה כפול ומכופל ועב עד שהיה צו ממש: (22) ויהי חשך אפלה שלשת ימים וגו'. חשך של אופל שלא ראו איש את אחיו ג' ימים, ועוד שלשת ימים אחרים חשך מוכפל על זה, שלא קמו איש מתחתיו, יושב אין יכול לעמוד ועומד אין יכול לישב (שמו"ר יד, ג). ולמה הביא עליהם חשך, שהיו בישראל צרותו הדור רשעים, ולא היו רוצים לזאת, ומתו בשלשת ימי אפלה, כדי שלא יראו מזרים במפלסם ויאמרו אף הם לוקין כמונו. ועוד, שחפשו ישראל וראו את כליהם, וכשיצאו והיו שואלין מהן והיו אומרים אין בידינו כלום, אומר לו, אני ראיתי צדיק וצדיקו וצדיקו פלוגי הוא (שם): שלשת ימים, שלוש של ימים, טרזי"נא בלע"ז, וכן ז' ימים בכל מקום, שטיי"נא של ימים: (24) יצג. יהא מוצג במקומו: (25) גם אתה תתן. לא דייק שמקנו ילך עמנו, אלא גם אתה תתן: (26) פרסה. פרסת רגל פלנט"א בלע"ז. לא נדע מה נעבד. כמה תכבד העבודה, שמה ישאל יותר ממה שיש בידינו:

<p>29 And Moses said: 'Thou hast spoken well; I will see thy face again no more.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה כֵּן דִּבַּרְתָּ לֹא־ אֶסְפֶּה עוֹד רְאוֹת פָּנֶיךָ: (פ)</p> <p>וַאֲמַר מֹשֶׁה יְהוָה מִלִּילָתָא לֹא אוֹסִיף עוֹד לִמְחוֹזי אַפְּךָ:</p>	<p>29 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה כֵּן דִּבַּרְתָּ לֹא־ אֶסְפֶּה עוֹד רְאוֹת פָּנֶיךָ: (פ)</p>
<p>XI And the LORD said unto Moses: 'Yet one plague more will I bring upon Pharaoh, and upon Egypt; afterwards he will let you go hence; when he shall let you go, he shall surely thrust you out hence altogether.'</p>	<p>וַאֲמַר יי לְמֹשֶׁה עוֹד מִכְתָּשׁ חַד אֵיתִי עַל פְּרַעְהַ וְעַל מִצְרָאִי בְּתֵר כֵּן יִשְׁלַח יִתְכוֹן מִכָּא פְּשִׁלְחוּתִיהָ גְמִירָא תִרְכָּא יִתְרִיד יִתְכוֹן מִכָּא:</p>	<p>XI וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עוֹד נִגַע אֶחָד אָבִיא עַל־פְּרַעְהַ וְעַל־מִצְרָיִם אַחֲרֵי־כֵן יִשְׁלַח אֶתְכֶם מִזֶּה פְּשִׁלְחוּ כָּלָה גֵרֶשׁ יִגְרֶשׁ אֶתְכֶם מִזֶּה:</p>
<p>2 Speak now in the ears of the people, and let them ask every man of his neighbour, and every woman of her neighbour, jewels of silver, and jewels of gold.'</p>	<p>מִלִּיל כַּעַן קָדָם עָמָא וַיִּשְׁאַלּוּן גִּבֵּר מִן חֲבֵרִיהָ וְאִתְתָּא מִן חֲבֵרְתָּהּ מְנִין דְּכֶסֶף וּמְנִין דְּדָהָב:</p>	<p>2 דִּבְרַגְנָא בְּאַזְנֵי הָעָם וַיִּשְׁאַלּוּ אִישׁ מֵאֵת רֵעֵהוּ וְאִשָּׁה מֵאֵת רֵעוּתָהּ כָּל־כֶּסֶף וְכָל־זָהָב:</p>
<p>3 And the LORD gave the people favour in the sight of the Egyptians. Moreover the man Moses was very great in the land of Egypt, in the sight of Pharaoh's servants, and in the sight of the people.</p>	<p>וַיִּהְיֶה יי יֵת עָמָא לְרַחֲמִין בְּעֵינֵי מִצְרָאִי אַף גּוֹבְרָא מֹשֶׁה רַב לַחֲדָא בְּאַרְעָא דְּמִצְרָיִם בְּעֵינֵי עַבְדֵי פְּרַעְהַ וּבְעֵינֵי עָמָא:</p>	<p>3 וַיִּתֵּן יְהוָה אֶת־תֵּן הָעָם בְּעֵינֵי מִצְרָיִם גַּם הָאִישׁ מֹשֶׁה גָּדוֹל מְאֹד בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם בְּעֵינֵי עַבְדֵי־פְרַעְהַ וּבְעֵינֵי הָעָם: (ס)</p>
<p>4 And Moses said: 'Thus saith the LORD: About midnight will I go out into the midst of Egypt;</p>	<p>וַאֲמַר מֹשֶׁה כִּדְּנִן אָמַר יי כַּפְּלִגוּת לִילְיָא אָנָּא מִתְּגַלִּי בְּגוֹ מִצְרָיִם:</p>	<p>רביעי וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה כֹּה אָמַר יְהוָה כַּחֲצֵת הַלַּיְלָה אֲנִי יוֹצֵא בְּתוֹךְ מִצְרָיִם:</p>
<p>5 and all the first-born in the land of Egypt shall die, from the first-born of Pharaoh that sitteth upon his throne, even unto the first-born of the maid-servant that is behind the mill; and all the first-born of cattle.</p>	<p>וַיָּמוּת כָּל בּוֹכְרָא בְּאַרְעָא דְּמִצְרָיִם מִבּוֹכְרָא דְּפְרַעְהַ דַּעֲתִיד לְמִתָּב עַל כּוֹרְסֵי מַלְכוּתִיהָ עַד בּוֹכְרָא דְּאַמְתָּא דְּבִבְתָּר רַחֲיָא וְכָל בּוֹכְרָא דְּבַעֲיָרָא:</p>	<p>5 וּמָת כָּל־בְּכוֹר־ בְּאַרְץ מִצְרָיִם מִבְּכוֹר פְּרַעְהַ הַיֹּשֵׁב עַל־כִּסְאוֹ עַד בְּכוֹר הַשֹּׁפְחָה אֲשֶׁר אַחֲרֵי הָרָחִים וְכָל בְּכוֹר בְּהֵמָה:</p>
<p>6 And there shall be a great cry throughout all the land of Egypt, such as there hath been none like it, nor shall be like it any more.</p>	<p>וַתְּהִי צוֹחָתָא רַבָּתָא בְּכָל אַרְעָא דְּמִצְרָיִם דְּכֹתָהּ לֹא הָיָת וְדְכֹתָהּ לֹא תוֹסִיף:</p>	<p>6 וַתִּיָּתֶה צַעֲקָה גְּדֹלָה בְּכָל־ אֶרֶץ מִצְרָיִם אֲשֶׁר כָּמֹהוּ לֹא נִהְיָתָה וְכָמֹהוּ לֹא תִסָּף:</p>

(29) כן דברת. יפה דצרת וצזמנו, דצרת אמת שלא אוסיף עוד ראות פניך (שמו"ר יד, ד):

(1) כלה. גמירא, כלה כליל, כוללם ישלח:

(2) דבר נא. אין נא אלל לשון צקה, צצקה ממך הזהירם על כך, שלא יאמר אותו זדיק אצרהם, ועזדוס וענו

אותם קיים זהם, ואחרי כן ילאו צרכוש גדול לא קיים זהם (צרכות ט):

(4) ויאמר משה כה אמר ה'. צעמדו לפני פרעה נאמרה לו נצואה זו, שהרי משינא מלפניו לא הוסיף ראות

פניו: כחצות הלילה. כחלק הלילה, כחצות כמו פְּעוֹת (שופטים יג, כ), צְּפִירוֹת אֶפְסֵי צְנוֹ (מהלים קכד, ג),

זהו פשוטו ליטבו על אופניו, שאין חצות שם דבר של חצי. ורצונו דרשו, כמו כחצות הלילה, ואמרו שאמר משה

כחצות, דמשמע סמוך לו או לפניו או לאחוריו, ולא אמר כחצות, שמה יטעו אצטגניני פרעה ויאמרו, משה צְּדָאֵי הוא

(צרכות ד), אצל הקצ"ה יודע עתיו ורגעיו, אמר כחצות:

(5) עד בכור השבוי. מה לקו השבויים, כדי שלא יאמרו יראתם חצעה עלצונם, והציאה פורענות על מזרעם:

מבכור פרעה עד בכור השפחה. כל הפחותים מבכור פרעה וחשונים מבכור השפחה היו בכלל. ולמה לקו בני

השפחות, שאף הם היו משעבדים זהם ושמהים צרחתם: וכל בכור בהמה. לפי שהיו עוזדין לה, וכשהקצ"ה

נפרע מן האומה עוזדי כוכבים, נפרע מאלהיה (מכילתא פי"ג):

<p>But against any of the children of Israel shall not a dog whet his tongue, against man or beast; that ye may know how that the LORD doth put a difference between the Egyptians and Israel.</p>	<p>וְלֹכַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִגְזֹם כָּלֹב לְשׁוֹנוֹ לְמֵאִישׁ וְעַד-בְּהֵמָה לְמַעַן תֵּדְעוּן אֲשֶׁר יַפְלֶה יְהוָה בֵּין מִצְרַיִם וּבֵין יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>וְלֹכַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִחְרֹץ כָּלֹב לְשׁוֹנוֹ לְמֵאִישׁ וְעַד-בְּהֵמָה לְמַעַן תֵּדְעוּן אֲשֶׁר יַפְלֶה יְהוָה בֵּין מִצְרַיִם וּבֵין יִשְׂרָאֵל:</p>
<p>And all these thy servants shall come down unto me, and bow down unto me, saying: Get thee out, and all the people that follow thee; and after that I will go out.' And he went out from Pharaoh in hot anger.</p>	<p>וְיִרְדּוּ כָל-עֲבָדֶיךָ אֵלַי וְהִשְׁתַּחֲוּוּ-לִי לֵאמֹר צֵא אִתָּהּ וְכָל-הָעָם אֲשֶׁר-בְּרִגְלֶיךָ וְאַחֲרֵי-כֵן אֵצֶא וְיֵצֵא מֵעַם-פָּרְעֹה בַּחֲרִי-אַרְי: (ס)</p>	<p>וְיִרְדּוּ כָל-עֲבָדֶיךָ אֵלַי וְהִשְׁתַּחֲוּוּ-לִי לֵאמֹר צֵא אִתָּהּ וְכָל-הָעָם אֲשֶׁר-בְּרִגְלֶיךָ וְאַחֲרֵי-כֵן אֵצֶא וְיֵצֵא מֵעַם-פָּרְעֹה בַּחֲרִי-אַרְי: (ס)</p>
<p>And the LORD said unto Moses: 'Pharaoh will not hearken unto you; that My wonders may be multiplied in the land of Egypt.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה לֹא יִשְׁמַע אֲלֵיכֶם פָּרְעֹה לְמַעַן רַבּוֹת מוֹפְתֵי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֹא-יִשְׁמַע אֲלֵיכֶם פָּרְעֹה לְמַעַן רַבּוֹת מוֹפְתֵי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>
<p>And Moses and Aaron did all these wonders before Pharaoh; and the LORD hardened Pharaoh's heart, and he did not let the children of Israel go out of his land.</p>	<p>וּמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עָשׂוּ אֶת-כָּל-הַמּוֹפְתִים הָאֵלֶּה לְפָנֵי פָרְעֹה וַיַּחֲזֹק יְהוָה אֶת-לֵב פָּרְעֹה וְלֹא-שָׁלַח אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מֵאֶרְצוֹ: (ס)</p>	<p>וּמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עָשׂוּ אֶת-כָּל-הַמּוֹפְתִים הָאֵלֶּה לְפָנֵי פָרְעֹה וַיַּחֲזֹק יְהוָה אֶת-לֵב פָּרְעֹה וְלֹא-שָׁלַח אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מֵאֶרְצוֹ: (ס)</p>
<p>And the LORD spoke unto Moses and Aaron in the land of Egypt, saying:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה וְלֵאחֲרָיו בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וְאַל-אַהֲרֹן בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר:</p>
<p>'This month shall be unto you the beginning of months; it shall be the first month of the year to you.</p>	<p>הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ חֳדָשִׁים רֹאשׁוֹן הוּא לָכֶם לְחֹדְשֵׁי הַשָּׁנָה:</p>	<p>הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ חֳדָשִׁים רֹאשׁוֹן הוּא לָכֶם לְחֹדְשֵׁי הַשָּׁנָה:</p>

(7) לא יחרץ כלב לשונו. אומר אני שהוא לשון שנון, לא ישן. וכן לא קרץ לגדי ישקאל לאיש את לשונו (יהושע י, כא), לא שנו. אז תתקן (שמואל-ב, כד), תשתכן. למוצג קרוץ (ישעי' מא, טו), שנון. מקשצות קרוץ (משלי כא, ה), אדם חריף ושנון. ונד קרואים פשע'ר (סס י, ד), חריפים, סוחרים שנונים: אשר יפלה. יצדיל: (8) וירדו כל עבדיך. חלק כבוד למלכות (זבחים קג), שהרי צסוף ירד פרעה צעמו אליו זלילה ואמר קומו זאו מתוך עמי, ולא אמר לו משה מתחלה וירדת אלי והשתחוית לי: אשר ברגליך. ההולכים אחר ענתך והלוך: ואחרי כן אצא. עם כל העם מארץ: ויצא מעם פרעה. כשגמר דצרו ילא מלפניו: בחרו אף. על שאמר לו אל תוסף ראות פני:

(9) למען רבות מופתי. מופתי פנים, רבות שלשה, מכת בכורות וקריעת ים סוף ולנער את מצרים: (10) ומשה ואהרן עשו וגו'. כבר כתב לנו זאת בכל המופתים, ולא שנהא כאן אלא בשציל לסמכה לפרשה של אחריה:

(1) ויאמר ה' אל משה ואל אהרן. בשציל שאהרן עשה וטרח צמופתים כמשה, חלקו לו כבוד זה צמזה ראשונה, שכללו עם משה דצור: בארץ מצרים. חוץ לכרך, או אינו אלא צמוץ הכרך, תלמוד לומר כלאתי את העיר וגו', ומה תפלה קלה לא החפלל צמוץ הכרך, לפי שהיתה מלאה גילולים, דצר חמור כזה לא כל שכן (מכילתא פסחא פ"א): (2) החדש הזה. הראשו לצנה צמזשה (שמו"ר טו, כא), ואמר לו, כשהירח מתחדש יהיה לך ר"ח. ואין מקרא יוצא מידי פשוטו, על חדש ניסן אמר לו, זה יהיה ראש לסדר מנין החדשים, שיהא אייר קרוי שני, סיון שלישי (מכילתא

- 3 Speak ye unto all the congregation of Israel, saying: In the tenth day of this month they shall take to them every man a lamb, according to their fathers' houses, a lamb for a household;
- 4 and if the household be too little for a lamb, then shall he and his neighbour next unto his house take one according to the number of the souls; according to every man's eating ye shall make your count for the lamb.
- 5 Your lamb shall be without blemish, a male of the first year; ye shall take it from the sheep, or from the goats;
- 6 and ye shall keep it unto the fourteenth day of the same month; and the whole assembly of the congregation of Israel shall kill it at dusk.
- וַדַּבְּרוּ אֶל-כָּל-עֵדַת יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּעֲשֹׂר לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וַיִּקְחוּ לָהֶם אִישׁ שֵׂה לְבֵית-אָבֹת שֵׂה לְבֵיתוֹ:
- וְאִם יִמְעַט הַבַּיִת מִהֵנֹת מִשֵּׂה וְלָקַח הוּא וְשִׁכְנוֹ הַקָּרֵב אֶל-בֵּיתוֹ בַּמִּכְסֹת וְשִׁיבֵיהֶם דֹּקְרִיב לְבֵיתָהּ נִפְשֹׁת אִישׁ לִפִּי אֲכָלוּ תִכְסּוּ עַל-הַשֵּׂה:
- וְשֵׂה תָמִים זָכָר בֶּן-שָׁנָה יִהְיֶה לָכֶם מִן-הַכֹּבָשִׁים וּמִן-הָעִזִּים תִּקְחוּ:
- וְהָיָה לָכֶם לְמִשְׁמֶרֶת עֵד אַרְבַּעַת עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וְשַׁחֲטוּ אוֹתוֹ כָּל קְהַל עֵדַת-יִשְׂרָאֵל בֵּין הָעֶרְבָיִם:
- מִלִּילָו עִם כָּל כְּנֹשְׁתָּא דִּישְׂרָאֵל לְמִימְרָא בַּעֲסָרָא לְיִרְחָא הָדִין וַיִּסְבוּן לַהוֹן גִּבְרָא אֶמֶר לְבֵית אָבָא אֶמְרָא לְבֵיתָא:
- וְאִם זָעִיר בֵּיתָא מִלְּאִתְמַנָּא עַל אֶמְרָא וַיִּסְבּ הוּא וְשִׁיבֵיהֶם דֹּקְרִיב לְבֵיתָהּ בַּמִּנְיָן נִפְשָׁתָא גִבְרָא לַפּוּם מִיכְלִיָּה תַתְּמַנּוּן עַל אֶמְרָא:
- אֶמֶר שְׁלִים דְּכֹר בֵּר שְׁתִּיה וְהִי לָכוֹן מִן אֶמְרִיא וּמִן בְּנֵי עֲזִיא תִסְבוּן:
- וְהִי לָכוֹן לְמִשְׁרָא עֵד אַרְבַּעַת עָסָרָא יוֹמָא לְיִרְחָא הָדִין וַיִּכְסּוּן יִתְיָה כָּל קְהֵלָא כְּנֹשְׁתָּא דִּישְׂרָאֵל בֵּין שְׁמִשְׁיָא:

(ס): הַזֶּה. נִתְקַשָּׁה מִשֵּׁה עַל מוֹלַד הַלְבֵנָה, בְּאִיזוֹ שְׁעוֹר תִּרְאָה וְתִהְיֶה רְאוּיָה לְקֹדֶשׁ, וְהִרְאָה לוֹ בְּאִזְעָה אֶת הַלְבֵנָה בְּרִקְיעַ, וְאָמַר לוֹ כֹּזֶה רְאָה וְקֹדֶשׁ. וְכִינֹד הִרְאָהוּ, וְהֵלֵא לֹא הִיָּה מַדְבַּר עִמּוֹ אֲלֵא בְּיוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר וַיְהִי בְּיוֹם דְּקָרָה ה' (לְעִיל ז, כח), בְּיוֹם נִזְוָתוֹ (וַיִּקְרָא ז, לח), מִן הַיּוֹם הַשֶּׁשֶּׁר נָהָה ה' וְהָלָאָה (בַּמִּדְבָּר טו, כג), אֲלֵא סַמּוּךְ לְשִׁקִּיעַת הַחֲמָה נִאֲמַרְהָ לוֹ פִּרְשָׁה זו, וְהִרְאָהוּ עִם חֲשֹׁכָה:

(3) דַּבְּרוּ אֶל כָּל עֵדַת. וְכִי אֶהְרֵן מַדְבַּר, וְהֵלֵא כִּזְרָא נִאֲמַר אֶתָּה תַּדְבֵּר, אֲלֵא חוֹלְקִין כְּבוֹד זֶה לְזֶה, וְאֹמְרִים זֶה לְזֶה לְמַדְנִי, וְהַדְּבֹר יוֹאֵל מִצֵּין שְׁנִיָּה כֹּלָּו שְׁנִיָּה מַדְבְּרִים (מִכִּילָתָא פִּסְחָא פ"ג): אֵל כָּל עֵדַת יִשְׂרָאֵל וְגו' בַּעֲשׂוֹר לַחֹדֶשׁ. דַּבְּרוּ הַיּוֹם בְּרֹאשׁ חוֹדֶשׁ, שִׁקְחוּהוּ בַּעֲשׂוֹר לַחֹדֶשׁ (ס): הַזֶּה. פִּסְחָא מִנְרִים מִקְחוּ בַּעֲשׂוֹר, וְלֹא פִּסְחָא דְּדוֹרֹת (פִּסְחִים לו): שֶׁהָ לְבֵית אֲבוֹת. לְמַשְׁפַּחָה אֶחָד, הִרְיָ שֶׁהוּא מְרֻצֵּין יוֹכֵל שֶׁהָ אֶחָד לְכוּלָן, תַּלְמוּד לֹמַר שֶׁהָ לְבֵית (מִכִּילָתָא פ"ג):

(4) וְאִם יִמְעַט הַבַּיִת מִהֵנֹת מִשֵּׂה. וְאִם יִהְיֶה מוֹעֲטִין מֵהֵיּוֹת מִשֵּׁה אֶחָד, שְׁאִין יוֹכֵלִין לְאֲכָלוֹ וַיִּזְאֵל לִידֵי נוֹתָר, וְלָקַח הוּא וְשִׁכְנוֹ וְגו', זֶהוּ מִשְׁמַעְטוֹ לִפִּי פִּשְׁטוֹ. וְעוֹד יֵשׁ בּוֹ מַדְרַשׁ, לְלַמֵּד שֶׁאֶחָד שֶׁנִּמְנוּ עֲלָיו יוֹכֵלִין לְהַתְמַעֲמֵט וּלְמַשׁוֹךְ יְדֵיהֶם הֵימָנוּ, וְלִהְיוֹת עַל שֶׁהָ אֶחָד, אֲךָ אִם בָּאוּ לְמַשׁוֹךְ יְדֵיהֶם וְלִהְיוֹת מִשְׁמַעְט מֵהֵיּוֹת מִשֵּׁה, יִתְמַעֲמְטוּ בַּעֲדוֹ הַשֵּׂה קִיִּים, בְּהֵיּוֹת בְּחַיִּים וְלֹא מִשְׁנַחֲמַט (פִּסְחִים פט): בַּמִּכְסֹת. חֲשִׁבּוֹן, וְכֵן מִקְסָתָא דְּעֶרְכָן (וַיִּקְרָא כו, כג): לִפִּי אֲכָלוּ. הִרְאָיו לְאֲכִילָה, פִּרְטָה לְחוֹלָה וּזְקָן שְׁאִינוּ יוֹכֵל לְאֲכָלוֹ כֹּזִית (מִכִּילָתָא פ"ג): תִּכְסּוּ. תִּתְּמַנּוּ:

(5) תָּמִים. בְּלֹא מוּם: בֶּן שָׁנָה. כָּל שְׁנֵתוֹ קְרוּי בֶּן שָׁנָה, כְּלוּמַר שֶׁנּוֹלַד בְּשָׁנָה זו: מִן הַכֹּבָשִׁים וּמִן הָעִזִּים. אִו מוֹזֶה אִו מוֹזֶה, שֶׁאֵין עוֹ קְרוּיָה שֶׁהָ, שֶׁנֶּאֱמַר וְשֵׂה עִזִּים (דְּבָרִים יד, ד):

(6) וְהָיָה לָכֶם לְמִשְׁמֶרֶת. זֶה לְשׁוֹן בְּקוֹר, שֶׁטַעוֹן בְּקוֹר מִמּוֹם אַרְבַּעַת יָמִים קוֹדֶם שְׁחִיטָה. וּמִפְּנֵי מַה הִקְדִּים לְקִיחָתוֹ לְשִׁחִיטָתוֹ אַרְבַּעַת יָמִים מִשֵּׁה שֶׁלֹּא כֹּזֶה כֵּן בַּפִּסְחָא דְּדוֹרֹת, הִיָּה ר' מַתִּיאֵל בֶּן חֲרַשׁ אֹמֵר, הִרְיָ הוּא אֹמֵר וְאֶפְרָיִם עֲלִיָן וְאֶפְרָיִם וְהָגָה עֲפָרָה עֵת לְדִים (יִחְזָקֵאל טז, ח), הִגִּיעָה שְׁבוּעָה שֶׁנִּשְׁבַּעְתִּי לְאַדְבָּרָהּ שֶׁאֶגְאֵל אֶת בְּנָיו, וְלֹא הָיוּ בִּידָם מִזֹּת לְהַתְמַעֲמֵק בָּהֶם כְּדִי שִׁיגְאֵלוּ, שֶׁנֶּאֱמַר וְאֶת עַרְסָא עַרְסָא וְעַרְיָה (שם ז), וְנָתַן לָהֶם שְׁמֵי מִזֹּת, דִּם פִּסְחָא וְדִם מִילָה שֶׁמֶלּוֹ בְּאִתּוֹ הַלִּילָה, שֶׁנֶּאֱמַר מִתְּבַרְכָּתָא דְּזִמְרִין (שם ו), בְּשָׁנֵי דְּמִים, וְאֹמֵר גַּם אֶת דְּמֵי דְּרִיתָן שֶׁלִּקְשִׁי אֶתִּירִיךְ מִזֹּר אֵין מִים בּוֹ (זכְרִיָה ט, יא), וְשֶׁהִיוּ שְׁטוּפִים בְּאֲלִילִים, אֶמֶר לָהֶם מִשְׁכּוֹ וְקָחוּ לָקֶם, מִשְׁכּוֹ יְדִיכֶם מִאֲלִילִים וְקָחוּ לָכֶם זָאֵן שֶׁל מִזֹּה: וְשַׁחֲטוּ אוֹתוֹ וְגו'. וְכִי כוֹלֵן שׁוֹחֲטִין, אֲלֵא מִכָּאן שֶׁשְׁלּוּחוֹ שֶׁל אָדָם כְּמוֹתוֹ (מִכִּילָתָא פ"ה קִידוּשִׁין מ"א): קְהַל עֵדַת יִשְׂרָאֵל. קָהָל וְעֵדָה וְיִשְׂרָאֵל, מִכָּאן אֶמֶר פִּסְחֵי בְּקוֹר נִשְׁחַטִּין בְּשִׁלְשָׁה כְּחוֹת ז' אַחֵר ז', נִכְנַסְתָּ כֵּת רִאשׁוֹנָה נִנְעַלְוּ לְחַתוֹת הָעֲזָרָה וְכו', כְּדִאִיתָא בַּפִּסְחִים (סד): בֵּין הָעֶרְבָיִם. מִשֵּׁשׁ שְׁעוֹת וּלְמַעֲלָה קְרוּי בֵּין הָעֶרְבָיִם,

7 And they shall take of the blood, and put it on the two side-posts and on the lintel, upon the houses wherein they shall eat it.	וַיִּסְבוּ מִן דְּמַא וַיַּתְּנוּ עַל תְּרִין סְפִיא וְעַל שְׁקָפָא עַל בְּתִיא דַּיִיכְלוֹן יִתִּיה בְּהוּן:	וְלָקְחוּ מִן־הַדָּם וַיָּתְנוּ עַל־ שְׁתֵּי הַמְּזוּזֹת וְעַל־הַמִּשְׁקוֹף עַל הַבְּתִיִּים אֲשֶׁר־יֹאכְלוּ אֹתוֹ בָּהֶם:
8 And they shall eat the flesh in that night, roast with fire, and unleavened bread; with bitter herbs they shall eat it.	וַיִּיכְלוּ ית בִּסְרָא בְּלִילִיא הַדֵּין טַי נֹר וּפְטִיר עַל מָרְרִין יִיכְלוּנִיה:	וַאֲכָלוּ אֶת־הַבָּשָׂר בַּלַּיְלָה הַזֶּה צִלִּי־אֵשׁ וּמִצּוֹת עַל־ מָרְרִים יֹאכְלוּנָה:
9 Eat not of it raw, nor sodden at all with water, but roast with fire; its head with its legs and with the inwards thereof.	לֹא תִיכְלוּן מִנִּיה כֹּד חַי וְאֵף לֹא כֹד בִּשְׁלָא מְבוּשָׁל בְּמִיא אֱלֵהִין טַי נֹר רִישִׁיה עַל בְּרֻעָהּ וְעַל גִּוְיָה:	אֶל־תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ זָא וּבִשָּׁל מְבֻשָׁל בְּמַיִם כִּי אִם־צִלִּי־אֵשׁ רֹאשׁוֹ עַל־כְּרָעָיו וְעַל־קֶרְבּוֹ:
10 And ye shall let nothing of it remain until the morning; but that which remaineth of it until the morning ye shall burn with fire.	וְלֹא תִשְׁאַרְוֵן מִנִּיה עַד צִפְרָא וְדִישְׁתָּאֵר מִנִּיה עַד צִפְרָא בְּנוֹרָא תִיֻקְדּוּן:	וְלֹא־תֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר וְהִנָּתַר מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר בָּאֵשׁ תִּשְׂרְפוּ:
11 And thus shall ye eat it: with your loins girded, your shoes on your feet, and your staff in your hand; and ye shall eat it in haste—it is the LORD's passover.	וְכִדֵּין תִּיכְלוּן יִתִּיה חֲרָצִיכוֹן יְהוֹן אֲסִירִין מְסֻיכוֹן בְּרִגְלִיכוֹן וְחוּטְרִיכוֹן בִּידְכוֹן וְתִיכְלוּן יִתִּיה בְּבִתְּלֹו פִסְחָא הוּא קָדֵם יִי:	וְכָכָה תֹאכְלוּ אֹתוֹ מִתְּנִיכֶם חֲגָרִים נָעֲלִיכֶם בְּרִגְלֵיכֶם וּמִקְלָכֶם בְּיָדְכֶם וְאֹכְלֹתֶם אֹתוֹ בַּחֲפָזוֹן פֶּסַח הוּא לִיהוָה:

שהשמש נוטה לבית מצואו לערוב, ולשון בין הערבים נראה צעיר, אותן שעות שצין עריצת היום לעריצת הלילה, עריצת היום בתחלת שבע שעות מכי ינטו כללי ערב, ועריצת הלילה בתחלת הלילה. ערב לשון נשף וחשך, כמו עֲרָבָה קָל שְׁמָקָה (ישעי' כד, יא):

(7) ולקחו מן הדם. זו קבלת הדם, יכול ביד, תלמוד לומר אשר צסק: המזוזות. הם הזקופות, אחת מכאן לפתח ואחת מכאן: המשקוף. הוא העליון, שהדלת שוקק עליו כשסוגרין אותו, לינט"ל בלע"ז ולשון שקיפה, חצטה, כמו קול עֶלָה נָדָף (ויקרא כו, לו), טִרְפָּא דְשָׁקִיף. מצורה, מִשְׁקוּפִי: על הבתים אשר יאכלו אותם בהם. ולא על משקוף ומזוזות שצצית התצן וצצית הַקָּרָה, שאין דרין צמוכו: (8) את הבשר. ולא גידים ועצמות (מכילתא פ"ו): על מדרים. כל עשב מר נקרא מרור, ואיום לאכול מרור זכר לומר מרור את חייהם:

(9) אל תאכלו ממנו נא. שאינו כלוי כל צרכו קוראו נא בלשון ערבי: ובשל מבושל. כל זה באזהרת לא תאכלו (פסחים מא:). במים. מניין לשאר משקין, תלמוד לומר וצשל מצושל מכל מקום (פסחים מא:). כי אם צלי אש. למעלה גזר עליו צמזות עשה, וכאן הוסיף עליו לא תעשה, אל תאכלו ממנו כי אם צלי אש: ראשו על כרעיו. כולו כולו כאחד עם ראשו ועם כרעיו ועם קרבו, וצני מעיו נותן לתוכו אחר הדחתן (שם עד). ולשון על כרעיו ועל קרבו, כלשון על צִבְאָתָם (שמות ו, כו), כמו בצצאותם כמות שהן, אף זה כמות שהוא, כל צצרו משלם: (10) והנותר ממנו עד בקר. מה תלמוד לומר עד בקר פעם שניה, ליתן צקר על צקר, שהצקר משמעו משעת הנץ החמה, וצא הכתוב להקדים שאסור באכילה מעלות השחר, וזה לפי משמעו. ועוד מדרש אחר, למד שאינו נשרף צי"ע אלא ממחרת, וכך תדרשנו, והנותר ממנו צקר ראשון, עד צקר שני תעמוד ותשרפו:

(11) מתניכם חגורים. מוזמנים לדרך: בחפזון. לשון צהלה ומהירות, כמו וַיְהִי דָוִד נִקְפָּז לָלֶכֶת (שמואל"א כג, כו), אֲשֶׁר הִשְׁלִיכוּ יָרֵם בְּקָפָס (מלכים"ב ז, טו): פסח הוא לה. הקרצן הוא קרוי פסח, על שם הדלוג והפסיחה שהקצ"ה מדלג צחי ישראל מצין צחי מצרים, וקופץ ממצרי למצרי וישראל אמצעי נמלט, ואחם עשו כל עצודותיו לשם שמים (דבר אחר) דרך דילוג וקפיצה, זכר לשמו שקרוי פסח, וגם פסק"א לשון פסיעה:

<p>For I will go through the land of Egypt in that night, and will smite all the first-born in the land of Egypt, both man and beast; and against all the gods of Egypt I will execute judgments: I am the LORD.</p>	<p>וְעָבַרְתִּי בָאָרֶץ-מִצְרַיִם וְאֶתְגַּלִּי בָאָרֶעָא דְּמִצְרַיִם בְּלַיְלָא הַדִּין וְאֶקְטֹל כָּל בּוֹכְרָא בָאָרֶעָא דְּמִצְרַיִם מֵאִנְשָׁא וְעַד בְּעִירָא וּבְכָל טְעוֹת מִצְרַאִי אֶעֱבִיד דִּינִין אֲנָא יי׃</p>	<p>וְעָבַרְתִּי בָאָרֶץ-מִצְרַיִם בְּלַיְלָא הַזֶּה וְהָפִיתִי כָל-בְּכוֹר בָּאָרֶץ מִצְרַיִם מֵאָדָם וְעַד-בְּהֵמָה וּבְכָל-אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים אֲנִי יְהוָה׃</p>
<p>And the blood shall be to you for a token upon the houses where ye are; and when I see the blood, I will pass over you, and there shall no plague be upon you to destroy you, when I smite the land of Egypt.</p>	<p>וְיָהִי דְמָא לְכוּן לְאֵת עַל בִּתְיָא דְּאִתּוֹן תַּמָּן וְאֶחְזִי יָת דְּמָא וְאֶחֹס עֲלֵיכוֹן וְלֹא יִהְיִי בְכוּן מוֹתָא לְחִבְלָא בְּמִקְטְלֵי בָאָרֶעָא דְּמִצְרַיִם׃</p>	<p>וְהָיָה הַדָּם לָכֶם לְאֵת עַל הַבָּתִּים אֲשֶׁר אַתֶּם שָׁם וְרָאִיתִי אֶת-הַדָּם וּפָסַחְתִּי עֲלֵיכֶם וְלֹא-יְהִיָּה בְכֶם נֶגֶף לְמִשְׁחִית בְּהַכְתִּי בָאָרֶץ מִצְרַיִם׃</p>
<p>And this day shall be unto you for a memorial, and ye shall keep it a feast to the LORD; throughout your generations ye shall keep it a feast by an ordinance for ever.</p>	<p>וְיָהִי יוֹמָא הַדִּין לְכוּן לְדוֹכְרָנָא וְתִיחְגֹּן יִתְיָה חֲגָא קָדָם יי׃ לְדִרְיִכוֹן קָנִים עֹלָם תִּיחְגֹּנִינָה׃</p>	<p>וְהָיָה הַיּוֹם הַזֶּה לָכֶם לְזִכְרוֹן וְחִגַּתֶּם אֹתוֹ חֲגַ לַיהוָה לְדֹרֹתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם תִּחְגַּהוּ׃</p>
<p>Seven days shall ye eat unleavened bread; howbeit the first day ye shall put away leaven out of your houses; for whosoever eateth leavened bread from the first day until the seventh day, that soul shall be cut off from Israel.</p>	<p>שִׁבְעָא יוֹמִין פְּטִירָא תִּיכְלוּן בָּרִם בְּיוֹמָא קִדְמָאָה תִּבְטְלוּן חֲמִירָא מִבִּתְיִכוֹן אֲדִי כָּל דְּיִיכּוֹל חֲמִיעַ וְיִשְׁתִּיצִי אִנְשָׁא תִּהְוָא מִיִּשְׂרָאֵל מִיוֹמָא קִדְמָאָה עַד יוֹמָא שְׁבִיעָאָה׃</p>	<p>שִׁבְעַת יָמִים מִצּוֹת תֹּאכְלוּ אֶךְ בְּיּוֹם הָרִאשׁוֹן תִּשְׁבִּיתוּ שָׂאֵר מִבִּתְיֵיכֶם כִּי כָל-אֶכֶל חֲמֵץ וְנִכְרַתָּה הַנֶּפֶשׁ תִּהְוָא מִיִּשְׂרָאֵל מִיּוֹם הָרִאשׁוֹן עַד-יוֹם הַשְּׁבִיעִי׃</p>

(12) ועברתי. כמלך העוזר ממקום למקום (מכילתא פ"ו), ובהעברה אחת וברגע אחד כולן לוקין: כל בכור בארץ מצרים. אף זכורות אחרים והם זמרים, ומנין אף זכורי מזרים שבמקומות אחרים, תלמוד לומר לְמִקְטָה מִצְרַיִם בְּכוֹרֵיהֶם (תהלים קלו, י): מאדם ועד בהמה. מי שהחליט בעצירה תחלה ממנו מתחלת הפורענות: ובכל אלהי מצרים. של עץ נרקצת, ושל מתכת נמסת ונתכת לארץ: אעשה שפטים אני ה'. אני בעצמי, ולא על ידי שליח:

(13) והיה הדם לכם לאות. לכם לאות ולא לאחרים לאות, מכאן שלא נתנו הדם אלא מצפנים: וראיתי את הדם. הכל גלוי לפניו, אלא אמר הקב"ה נותן אני את עיני לראות שאתם עסוקים צמזמתי, ופוסח אני עליכם: ופסחת. וחמלתי, ודומה לו פסוח והמליט (ישעיה לא, ה). ואני אומר, כל פסחה לשון דלוג וקפיצה, ופסחתי, מדלג היה מצתי ישראל לצתי מזרים, שהיו שרוים זה בתוך זה, וכן פסחים על פְּטִי הַסְּעִפִּים (מלכים א' יח, כא), וכן כל הפסחים הולכים כקופצים, וכן פסוח והמליט, מדלגו וממלטו מבין המומתים: ולא יהיה בכם נגף. אבל הווה הוא צמזמרים. הרי שהיה מצרי צביתו של ישראל יכול ימלט, תלמוד לומר ולא יהיה בכם נגף, אבל הווה צמזמרי שצמזמרים. הרי שהיה ישראל צביתו של מצרי שומע אני ילקה כמותו, תלמוד לומר ולא יהיה בכם נגף (מכילתא פ"ו): (14) לזכרון. לדורות: וחגתם אותו. יום שהוא לך לזכרון אתה חוגגו (שם), ועדיין לא שמענו אי זה יום הזכרון, תלמוד לומר וְזָכַרְתָּ הַיּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר יָצָאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם, למדנו שיום היציאה הוא יום של זכרון, ואיזה יום יצאו, תלמוד לומר מִמִּצְרַת הַסְּעִפִּים יָצָאוּ (במדבר לג, ג), הוי אומר יום ט"ו בניסן הוא של יו"ט, שהרי ליל ט"ו אכלו את הפסח ולצקר יצאו (מכילתא שם): לדרכיכם וגו'. שומע אני מעוט דורות שנים, תלמוד לומר חקת עולם תחגוהו (מכילתא פ"ו):

(15) שבעת ימים. שטיינ"ג של ימים: שבעת ימים מצות תאכלו. וצמקום אחר הוא אומר שִׁשֶּׁת יָמִים תֹּאכְלוּ מִצּוֹת (דברים טז, ח), למד על שביעי של פסח שאינו חוצה לאכול מנה, ובלבד שלא יאכל חמץ, מניין אף שזה

- 16 And in the first day there shall be to you a holy convocation, and in the seventh day a holy convocation; no manner of work shall be done in them, save that which every man must eat, that only may be done by you.
- 17 And ye shall observe the feast of unleavened bread; for in this selfsame day have I brought your hosts out of the land of Egypt; therefore shall ye observe this day throughout your generations by an ordinance for ever.
- 18 In the first month, on the fourteenth day of the month at even, ye shall eat unleavened bread, until the one and twentieth day of the month at even.
- 19 Seven days shall there be no leaven found in your houses; for whosoever eateth that which is leavened, that soul shall be cut off from the congregation of Israel, whether he be a sojourner, or one that is born in the land.
- וּבַיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ וּבַיּוֹם הַשְּׂבִיעִי מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מְלָאכָה לֹא־יַעֲשֶׂה בָהֶם אִךְ אֲשֶׁר יֹאכַל לְכָל־נֶפֶשׁ הוּא לִבְדּוֹ יַעֲשֶׂה לָכֶם:
- וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־הַמִּצְוֹת כִּי בַעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצֵאתִי אֶת־עַבְדֵיכֶם מִמִּצְרָיִם וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־הַיּוֹם הַזֶּה לְדֹרֹתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם:
- בְּרֵאשׁוֹן בְּאַרְבַּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בָּעֶרֶב תֹּאכְלוּ מִצֵּת עַד יוֹם הָאֶחָד וְעֶשְׂרִים לַחֹדֶשׁ בָּעֶרֶב:
- שִׁבְעַת יָמִים שָׁאֵר לֹא יִמָּצָא בְּבֵיתְכֶם כִּי כָל־אֹכֵל מִחֻמֶּצֶת וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעֵדֶת יִשְׂרָאֵל בִּגְרַם וּבְאַזְרַח הָאָרֶץ:
- וּתְטַרְוּ יָת פִּטְיָא אַרִי בְכָרָו יוֹמָא הַדִּין אִפִּיקִית יָת חִילִּיכֹן מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם וּתְטַרְוּ יָת יוֹמָא הַדִּין לְדִרְיֹכֹן קַיָּם עָלֵם:
- בְּגִיסָן בְּאַרְבַּעַת עֶסְרָא יוֹמָא לִירְחָא בְּרִמְשָׁא תִּיכְלוּן פִּטְיָא עַד יוֹמָא חַד וְעֶסְרִין לִירְחָא בְּרִמְשָׁא:
- שִׁבְעָא יוֹמִין חֲמִירָא לֹא יִשְׁתַּכַּח בְּבֵיתְכֹן אַרִי כָּל דְּיִיכּוֹל מִחֻמֶּצָא וְיִשְׁתַּיְצִי אֲנָשָׁא הַהוּא מִכְּנִשְׁתָּא דִּישְׂרָאֵל בְּגִיּוֹרָא וּבִיְצִיבָא דְאַרְעָא:

רשות, תלמוד לומר ששת ימים. זו מדה צחורה, דבר שהיה בכלל וינא מן הכלל ללמד, לא ללמד על עצמו בלבד ינא אלא ללמד על הכלל כולו ינא, מה שזיעי רשות אף ששה רשות, יכול אף לילה הראשון רשות, תלמוד לומר בערב תאכלו מצות, הכתוב קצצו חוצה (פסחים קכ.). אך ביום הראשון תשביתו שאור. מערב יום טוב, וקרוי ראשון לפי שהוא לפני השבעה, ומצינו מוקדם קרוי ראשון, כמו הראשון אדם תולד (איו טו, ז), הלפני אדם נולדת, או אינו אלא ראשון של שבעה, תלמוד לומר לא תשטט על סמך, לא תשטט הפסח ועדיין חמץ קיים: הנפש ההוא. כשהיא צנפשה וצדעמה, פרט לאנוס (מכילתא פ"ח): מישראל. שומע אני תכרת מישראל ותלך לה לעם אחר, תלמוד לומר במקום אחר, מלפני, בכל מקום שהוא רשות:

(16) מקרא קדש. מקרא שם דבר, קרא אותו קדש, לאכילה, ושחייה, וכסות (מכילתא פ"ט): לא יעשה בהם. אפי' על ידי אחרים: הוא לבדו. (יכול אף לעודד גלולים, תלמוד לומר הוא לבדו יעשה לכם, לכם ולא לעודד גלולים) הוא ולא מכשיריו שאפשר לעשותן מערב יום טוב: לכל נפש. אפילו לזהמה, יכול אף לנכרים, תלמוד לומר לכם (נ"א אף) (צ"ה כח):

(17) ושמרתם את המצות. שלא יבאו לידי חמוץ, מכאן אמרו, קפח, פלגוש צונן. רבי יאשיה אומר, אל תהי קורא את המצות, אלא את המצות, כדרך שאין מחמיצין את המצות, כן אין מחמיצין את המצות, אלא אם בזה לידך עשה אותה מיד: ושמרתם את היום הזה. ממלאכה: לדרכיכם חקת עולם. לפי שלא נאמר דורות וחקת עולם על המלאכה אלא על החגיגה, לכך חזר ושנאו כאן, שלא תאמר, אזכרת כל מלאכה לא יעשה, לא לדורות נאמרה אלא לאותו הדור:

(18) עד יום האחד ועשרים. למה נאמר, והלא כבר נאמר שבעת ימים, לפי שנאמר ימים, לילות מנין, תלמוד לומר עד יום האחד וגו':

(19) לא ימצא בבתיכם. מנין לגדולין, תלמוד לומר בכל גדולך. מה תלמוד לומר בבתיכם, מה ביתך ברשותך אף גדולך ברשותך, ינא חמא של נכרי שהוא אצל ישראל ולא קבל עליו אחריות: כי כל אוכל מחמצת. לענוש כרת על השאור, והלא כבר ענש על החמץ, אלא שלא תאמר, חמץ שראוי לאכילה ענש עליו, שאור שאינו ראוי לאכילה

<p>20 Ye shall eat nothing leavened; in all your habitations shall ye eat unleavened bread.'</p>	<p>כָּל־מִחְמֶצֶת לֹא תֹאכְלוּ בְּכָל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם תֹּאכְלוּ פֶּתִיחַ:</p>	<p>20 כָּל־מִחְמֶצֶת לֹא תֹאכְלוּ בְּכָל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם תֹּאכְלוּ מִצּוֹת: (פ)</p>
<p>21 Then Moses called for all the elders of Israel, and said unto them: 'Draw out, and take you lambs according to your families, and kill the passover lamb.</p>	<p>וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְכָל סְבִי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר לְהוֹן אֶת־גִּידוֹ וְסִבּוּ לָכּוֹן מִן בְּנֵי עֵנָא לְזֶרְעֵיכֶם וְכֹסוּ פֶסַח:</p>	<p>חמשי 21 וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְכָל־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מִשְׁכּוֹ וּקְחוּ לָכֶם צֹאן לְמִשְׁפַּחְתֵּיכֶם וְשַׁחֲטוּ הַפֶּסַח:</p>
<p>22 And ye shall take a bunch of hyssop, and dip it in the blood that is in the basin, and strike the lintel and the two side-posts with the blood that is in the basin; and none of you shall go out of the door of his house until the morning.</p>	<p>וְתִסְבֹּן אֶסְרֵת אֵיזוֹבָא וְתִטְבְּלוּן בַּדָּמָא דְּבִמְנָא וְתִדְוֹן לְשִׁקְפָא וְלִתְרִין סְפִיָא מִן דָּמָא דְּבִמְנָא וְאַתּוֹן לֹא תִפְקוּן אֲנִשׁ מִתַּרְע בֵּיתָה עַד צַפְרָא:</p>	<p>22 וְלִקְחֶתֶם אֶגְדַּת אֵזוֹב וְטִבַּלְתֶּם בָּדָם אֲשֶׁר־בַּסֶּף וְהַגַּעְתֶּם אֶל־הַמִּשְׁקוֹף וְאֶל־ שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת מִן־הַדָּם אֲשֶׁר בַּסֶּף וְאַתֶּם לֹא תֵצְאוּ אִישׁ מִבֵּיתוֹ עַד־בֹּקֶר:</p>
<p>23 For the LORD will pass through to smite the Egyptians; and when He seeth the blood upon the lintel, and on the two side-posts, the LORD will pass over the door, and will not suffer the destroyer to come in unto your houses to smite you.</p>	<p>וַיַּתְגַּלִּי יְיָ לְמַמְחֵי יֵת מִצְרָאִי וַיַּחֲזִי יֵת דָּמָא עַל שִׁקְפָא וְעַל תְּרִין סְפִיָא וַיַּיְחֹס יְיָ עַל תַּרְעָא וְלֹא יִשְׁבּוּק מִחֲבֵלָא לְמֵיעַל לְבִתִּיכֶם לְמַמְחֵי:</p>	<p>23 וְעָבַר יְהוָה לַנִּגָּף אֶת־מִצְרָיִם וַרְאָה אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּשְׁקוֹף וְעַל שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת וַפֶּסַח יְהוָה עַל־הַפֶּתַח וְלֹא יָתֵן הַמַּשְׁחִית לָבֹא אֶל־בְּתִיכֶם לַנִּגָּף:</p>
<p>24 And ye shall observe this thing for an ordinance to thee and to thy sons for ever.</p>	<p>וְתִטְרֹן יֵת פְּתִיחָא הָדִין לְקִים לָךְ וּלְבָנֶיךָ עַד עֲלָמָא:</p>	<p>24 וְשָׁמַרְתֶּם אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה לְחֻק־לָךְ וּלְבְנֶיךָ עַד־עוֹלָם:</p>
<p>25 And it shall come to pass, when ye be come to the land which the LORD will give you, according as He hath promised, that ye shall keep this service.</p>	<p>וַיְהִי אֲרִי תִיעֲלוּן לְאַרְעָא דִּיתִין יְיָ לָכּוֹן כְּמָא דְּמִלִּיל וְתִטְרֹן יֵת פּוֹלְחָנָא הָדִין:</p>	<p>25 וְהָיָה כִּי־תָבֹאוּ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יִתֵּן יְהוָה לָכֶם כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר וְשָׁמַרְתֶּם אֶת־הַעֲבֹדָה הַזֹּאת:</p>

לא יענש עליו, ואם ענש על השאור ולא ענש על החמץ, הייתי אומר, שאור שהוא מחמץ אחרים ענש עליו, חמץ שאינו מחמץ אחרים לא יענש עליו, לכן נאמרו שניהם (מכילתא פ"י): בגר ובאזרח הארץ. לפי שהנס נעשה לישראל, הוצרך לרצות את הגרים:

(20) מחמצת לא תאכלו. אזהרה על אכילת שאור: כל מחמצת. להציא את תערוצתו: בכל מושבתיכם תאכלו מצות. זה צא למד שמהא ראויה ליאכל בכל מושבתיכם, פרט למעשר שני וחלות תודה (מכילתא פ"י ע"ש) (שאינה ראויה להאכל בכל מושבות אלא בירושלים):

(21) משכו. מי שיש לו צאן ימסוך משלו: וקחו. מי שאין לו יקח מן השוק: למשפחותיכם. שה לצית אבות: (22) אזור. מין ירק שיש לו גזעולין: אגדת אזור. ג' קלחין קרויין אגודה: אשר בסף. צכלי, כמו ספות כסף: מן הדם אשר בסף. למה חזר ושנאו, שלא תאמר טבילה אחת לשלש המתנות, לכן נאמר עוד אשר בסף, שמהא כל נמינה ונמינה מן הדם אשר בסף, על כל הגעה טבילה: ואתם לא תצאו וגו'. מגיד, שמאחר שנחנה רשות למשחית לחבל, אינו מצחין צין צדיק לרשע, ולילה רשות למחצלים היא, שנאמר צו תרמש קל חילו יער (תהלים קד, כ):

(23) ופסח. וחמל וי"ל ודלג: ולא יתן המשחית. ולא יתן לו יכולת לצא, כמו ולא יקחו ילדיהם להרע עמדי (צראשית לא, ז):

(25) והיה כי תבאו. תלה הכתוב מנוה זו בצדאתם לארץ, ולא נחייבו צמדכר אלא פסח אחד שעשו בשנה השנית

- 26 And it shall come to pass, when your children shall say unto you: What mean ye by this service? וַיְהִי כִּי־יֹאמְרוּ אֲלֵיכֶם בְּנֵיכֶם מָה הָעֲבֹדָה הַזֹּאת לָכֶם: לְכוּן: וַיֹּאמְרוּן דִּיבַח חֵיס הוּא לַיהוָה אֲשֶׁר פָּסַח עַל־בְּתִי בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בַּמִּצְרִים בְּנִגְפוֹ אֶת־מִצְרַיִם וְאֶת־בְּתִינוּ הֵצִיל וַיִּקְדּוּ הָעָם וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ:
- 27 that ye shall say: It is the sacrifice of the LORD's passover, for that He passed over the houses of the children of Israel in Egypt, when He smote the Egyptians, and delivered our houses.' And the people bowed the head and worshipped. וַתִּמְרוּן דִּיבַח חֵיס הוּא קָדֶם יְיָ דָּחַס עַל בְּתִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בַּמִּצְרִים כִּד מַחֵא יְת מִצְרָאִי וַיִּת בַּתָּנָא שִׁיזִיב וְכָרַע עָמָא וּסְגִידוּ:
- 28 And the children of Israel went and did so; as the LORD had commanded Moses and Aaron, so did they. וַיֵּלְכוּ וַיַּעֲשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן בֶּן עֲשׂוֹ: (ס)
- 29 And it came to pass at midnight, that the LORD smote all the firstborn in the land of Egypt, from the first-born of Pharaoh that sat on his throne unto the first-born of the captive that was in the dungeon; and all the first-born of cattle. וַיְהִי בַּחֲצִי הַלַּיְלָה וַיַּהֲרֹג הַכָּהֵן כָּל־בְּכוֹרֵי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּכֹר פַּרְעֹה הַיֹּשֵׁב עַל־כִּסְאוֹ עַד בְּכוֹר הַשִּׁבְי אֲשֶׁר בְּבֵית הַבּוֹר וְכָל בְּכוֹר בַּהֲמָה:
- 30 And Pharaoh rose up in the night, he, and all his servants, and all the Egyptians; and there was a great cry in Egypt; for there was not a house where there was not one dead. וַיָּקָם פַּרְעֹה לַיְלָה הוּא וְכָל־עַבְדָּיו וְכָל־מִצְרַיִם וַתְּהִי צָעֲקָה גְדֹלָה בַּמִּצְרַיִם כִּי־אֵין בֵּית אִישׁ אֲשֶׁר אֵין־שָׁם מֵת:

על פי הדצור: כאשר דבר. והיכן דבר, והצאתי אתכם אל הארץ וגו' (שמות ו, ח):

(27) ויקד העם. על צעורת הגאולה, וציאת הארץ, וצעורת הצנים שיהיו להם:

(28) וילכו ויעשו בני ישראל. וכי כזר עשו, והלא מראש חודש נאמר להם, אלא מכיון שקבלו עליהם, מעלה עליהם הכתוב כאלו עשו (מכילתא פ"ז): וילכו ויעשו. אף ההליכה מנה הכתוב, לימן שכר להליכה ושכר לעשייה: כאשר צוה ה' את משה ואהרן. להגיד שצנן של ישראל שלא הפילו דבר מכל מצוות משה ואהרן, ומהו כן עשו, אף משה ואהרן כן עשו:

(29) וד'. כל מקום שנאמר וד', הוא וצית דינו, שהיו"ו לשון תוספת הוא, כמו פלוני ופלוני: הכה כל בכור. אף של אומה אחרת והוא צמרים: מבכור פרעה. אף פרעה צבור היה וגשתייר מן הצבורים, ועליו הוא אומר צַעֲבוֹר זֹאת הָעֵמֶדְסִיף (שמות ט, טו): עד בכור השבי. שהיו שמחין לאידם של ישראל, ועוד שלא יאמרו יראתנו הציאה הפורענות וזכור השפחה בכלל היה, שהרי מנה מן החשוב שצנן עד הפחות, וזכור השפחה חשוב מזכור השני:

(30) ויקם פרעה. ממטתו: לילה. ולא כדרך המלכים ששלש שעות ציוס: הוא. תחלה, ואחר כך עצדיו, מלמד שהיה הוא מחזר על צתי עצדיו ומעמיד: כי אין בית אשר אין שם מת. יש שם צבור, מת, אין שם צבור, גדול שצצית קרוי צבור, שנאמר אף אני צבור אֶתְנָהוּ (תהלים פט, כח). דבר אחר, מצריות מזונות תחת בעליהן ויולדות מרווקים פנויים, והיו להם צבורות הרבה, פעמים הם חמשה לאשה אחת, כל אחד צבור לאציו:

<p>31 And he called for Moses and Aaron by night and said: 'Rise up, get you forth from among my people, both ye and the children of Israel; and go, serve the LORD, as ye have said.</p>	<p>וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן בַּלַּיְלָה וַיֹּאמֶר קוּמוּ פִּנּוּ מִתּוֹךְ עַמִּי אֲתָם גַּם־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּלְכוּ עֲבַדוּ אֶת־יְהוָה כִּדְבָרְכֶם:</p>	<p>31 וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן לַיְלָה וַיֹּאמֶר קוּמוּ צֵאוּ מִתּוֹךְ עַמִּי גַם־אַתֶּם גַּם־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּלְכוּ עֲבַדוּ אֶת־יְהוָה כִּדְבָרְכֶם:</p>
<p>32 Take both your flocks and your herds, as ye have said, and be gone; and bless me also.'</p>	<p>אֵף עֲנֹכּוֹן אֵף תּוֹרִיכּוֹן דְּבִירוֹ כְּמָא דְּמַלְיָתוֹן וַאֲיִזְלוּ וַצִּלוּ אֵף עָלַי:</p>	<p>32 גַּם־צֹאנְכֶם גַּם־בָּקָרְכֶם קָחוּ כָאֲשֶׁר דִּבַּרְתֶּם וּלְכוּ וּבִרְכַתְּם גַּם־אֹתִי:</p>
<p>33 And the Egyptians were urgent upon the people, to send them out of the land in haste; for they said: 'We are all dead men.'</p>	<p>וּתְקִיפוּ מִצְרַיִם עַל עַמָּא לְאוֹחָאָה לְשַׁלְחוֹתְהוֹן מִן אֶרֶצָא אַרִי אַמְרוּ כּוּלָּנָא מִיתִין:</p>	<p>33 וַתַּחֲזֹק מִצְרַיִם עַל־הָעָם לְמַהֵר לְשַׁלְּחָם מִן־הָאָרֶץ כִּי אָמְרוּ כָלָנוּ מֵתִים:</p>
<p>34 And the people took their dough before it was leavened, their kneading-troughs being bound up in their clothes upon their shoulders.</p>	<p>וַנִּטֵּל עַמָּא יֵת לִישְׁחֹן עַד לֹא חֲמַע מוֹתֵר אֲצוֹתְהוֹן צְרִיר בְּלִבוֹשֵׁיהוֹן עַל כַּתְפֵיהוֹן:</p>	<p>34 וַיִּשָּׂא הָעָם אֶת־בֹּצֵקוֹ טָרֵם יַחְמֹץ מִשְׁאֲרֵתָם צִרְתָּת בְּשִׁמְלָתָם עַל־שִׁכְמָם:</p>
<p>35 And the children of Israel did according to the word of Moses; and they asked of the Egyptians jewels of silver, and jewels of gold, and raiment.</p>	<p>וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדוּ כְּפִתְגָמָא דְּמֹשֶׁה וּשְׁאַלּוּ מִמִּצְרַיִם מְנִין דְּכֶסֶף וּמָאֲנִין דְּדָהָב וּלְבוּשִׁין:</p>	<p>35 וּבְנֵי־יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ כַדְבָּר מֹשֶׁה וַיִּשְׁאַלּוּ מִמִּצְרַיִם כֶּלִי־כֶסֶף וְכֶלִי זָהָב וְשִׁמְלֹת:</p>
<p>36 And the LORD gave the people favour in the sight of the Egyptians, so that they let them have what they asked. And they despoiled the Egyptians.</p>	<p>וַיִּי יְהֵב יֵת עַמָּא לְרַחֲמִין בְּעֵינֵי מִצְרַיִם וַאֲשְׁאִילוֹנוֹן וְרוֹקִינוֹ יֵת מִצְרַיִם:</p>	<p>36 וַיִּתְּנָה יְהוָה אֶת־חֶן הָעָם בְּעֵינֵי מִצְרַיִם וַיִּשְׁאֲלוּם וַיִּנְצְלוּ אֶת־מִצְרַיִם: (פ)</p>
<p>37 And the children of Israel journeyed from Rameses to Succoth, about six hundred thousand men on foot, beside children.</p>	<p>וַנִּטֵּלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִרַעַמְסֵס לְסֻכּוֹת כְּשִׁית מֵאָה אֶלְפִין גּוֹבְרָא רִגְלָאָה בָּר מִטְפְּלָא:</p>	<p>37 וַיִּסְעוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל מִרַעַמְסֵס סֻכְתָּה כֶּשֶׁשׁ־מֵאוֹת אֶלְפָּה רִגְלֵי הַגְּבָרִים לְבָד מִטָּף:</p>

(31) ויקרא למשה ולאהרן לילה. מגיד שהיה מחזור על פתחי העיר וכו', היכן משה שרוי, היכן אהרן שרוי: גם אתם. הגזרים: גם בני ישראל. הטף: ולכו עבדו וגו' כדברכם. הכל כמו שאמרתם, ולא כמו שאמרתי אני, בטל לא אשלח, בטל מי ומי ההולכים, בטל רק לאנכם וצדקכם יג: (32) גם צאנכם גם בקרכם קחו. מהו כאשר דברתם, גם אףה פתן צידינו וצדקים ועלות (שמות י, כה): וברכתם גם אותי. התפללו עלי שלא אמות, שאני צדור (מכילתא פי"ג): (33) כלנו מתים. אמרו, לא כגזרת משה הוא, שהרי אמר ומת כל צדור, וכאן אף הפשוטים מתים, ה' או י' צדית אחד (שס): (34) טרם יחמץ. המצריים לא הניחום לשהות כדי חיומן: משארתם. שירי מזה ומרור (שס): על שכמם. אע"פ שזהמנות הרבה הוליכו עמם, מחצצים היו את המנות (שס): (35) כדבר משה. שאמר להם צמזרים, ויִשְׁאֲלוּ אִישׁ מֵאֵת רָעָהוּ (שמות יא, ז): אף הן היו חשוכות להם מן הכסף ומן הזהב, והמאחר צפסוק חשו (מכילתא שס): (36) וישאלום. אף מה שלא היו שואלים מהם היו נותנים להם, אתה אומר אחד טול שנים ולך: וינצלו. ורוקינו: (37) מרעמסס סכתה. ק"ך מיל היו, וצאו שס לפי שעה, שנאמר וְאֶשָּׂא אֶתְכֶם עַל פְּנֵי יָם (שמות יט, ז):

38 And a mixed multitude went up also with them; and flocks, and herds, even very much cattle.	וְגַם-עָרֶב רַב עָלָה אִתָּם וַיֵּצְאוּ וּבָקָר מִקְנֵה כְּבֹד מְאֹד: סִי לַחֲדָא: וְאִף נִיכְרָאִין סִינְאִין סְלִיקוּ עִמָּהוֹן וְעֵנָא וְתוֹרֵי בְעִירָא סִי לַחֲדָא:	38 וְגַם-עָרֶב רַב עָלָה אִתָּם וַיֵּצְאוּ וּבָקָר מִקְנֵה כְּבֹד מְאֹד:
39 And they baked unleavened cakes of the dough which they brought forth out of Egypt, for it was not leavened; because they were thrust out of Egypt, and could not tarry, neither had they prepared for themselves any victual.	וַיֹּאֲפוּ אֶת-הַבֶּצֶק אֲשֶׁר הוֹצִיאוּ מִמִּצְרַיִם עִגְת מִצּוֹת כִּי לֹא חֻמֶּץ כִּי-גִרְשׁוּ מִמִּצְרַיִם וְלֹא יָכִילוּ לְהִתְמַהֵּמֶה וְגַם-צָדָה לֹא-עָשׂוּ לָהֶם: וַאֲפוּ ית לִישָׁא דְאִפִּיקוּ מִמִּצְרַיִם גְּרִיזִין פְּטִירִין אֲרִי לֹא חֻמֶּע אֲרִי אֶתְרִכוּ מִמִּצְרַיִם וְלֹא יָכִילוּ לְאִתְעַכְבָּא וְאִף זְוֹדִין לֹא עֲבָדוּ לָהֶם:	39 וַיֹּאֲפוּ אֶת-הַבֶּצֶק אֲשֶׁר הוֹצִיאוּ מִמִּצְרַיִם עִגְת מִצּוֹת כִּי לֹא חֻמֶּץ כִּי-גִרְשׁוּ מִמִּצְרַיִם וְלֹא יָכִילוּ לְהִתְמַהֵּמֶה וְגַם-צָדָה לֹא-עָשׂוּ לָהֶם:
40 Now the time that the children of Israel dwelt in Egypt was four hundred and thirty years.	וּמוֹשֵׁב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָשְׁבוּ בְּמִצְרַיִם שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה: וּמוֹשֵׁב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דִּיתִיבוּ בְּמִצְרַיִם אַרְבַּע מֵאָה וּתְלָתִין שָׁנִין:	40 וּמוֹשֵׁב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָשְׁבוּ בְּמִצְרַיִם שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה:
41 And it came to pass at the end of four hundred and thirty years, even the selfsame day it came to pass, that all the host of the LORD went out from the land of Egypt.	וַיְהִי מִקֵּץ שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה וַיְהִי בַּעֲצֹם הַיּוֹם הַזֶּה יֵצְאוּ כָל-צְבָאוֹת יְהוָה מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: וַיְהִי מִקֵּץ שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה וַיְהִי בַּעֲצֹם הַיּוֹם הַזֶּה יֵצְאוּ כָל-צְבָאוֹת יְהוָה מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:	41 וַיְהִי מִקֵּץ שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה וַיְהִי בַּעֲצֹם הַיּוֹם הַזֶּה יֵצְאוּ כָל-צְבָאוֹת יְהוָה מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:
42 It was a night of watching unto the LORD for bringing them out from the land of Egypt; this same night is a night of watching unto the LORD for all the children of Israel throughout their generations.	לֵיל שְׁמֵרִים הוּא לֵיל הַהוּא לְהוֹצִיאֵם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם הוּא-הַלַּיְלָה הַזֶּה לְכָל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְדֹרֹתָם: (פ) לֵיל שְׁמֵרִים הוּא לֵיל הַהוּא לְהוֹצִיאֵם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם הוּא-הַלַּיְלָה הַזֶּה לְכָל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְדֹרֹתָם:	42 לֵיל שְׁמֵרִים הוּא לֵיל הַהוּא לְהוֹצִיאֵם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם הוּא-הַלַּיְלָה הַזֶּה לְכָל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְדֹרֹתָם: (פ)

הגברים: מזן עשרים שנה ומעלה:
(38) ערב רב. תערובות אומות של גרים:
(39) עגות מצות. חררה של מנה. צֶמֶק שלא החמיץ קרוי מנה: וגם צדה לא עשו להם. לדרכך. מגיד שצחק של ישראל, שלא אמרו האין נאל למדבר בלא צדה, אלא האמינו והלכו (מכילתא פי"ד), הוא שמפורש בקבלה וְכָרְפִי לָךְ קָסֵד דְּעִירִיךָ סְבִיבִיתָ לְכֹלִיךָ לְכֹסֶף אֶתְרִיךָ צְמִדְךָ צֶמֶךְ לֹא זְרוּעָה (ירמיה ז, ז), ומה שזכר מפורש אחריו קָדַשׁ יִשְׂרָאֵל לְה' וְגו':
(40) אשר ישבו במצרים. אחר שאר הישיבות שישבו גרים צאֵרֶן לא להם: שלשים שנה וארבע מאות שנה. צין הכל, משנולד יצחק עד עכשיו היו ארבע מאות שנה, משהיה לו זרע לאברהם נתקיים כי גר יהיה זרעך, ושלשים שנה היו משנגזרה גזירת צין הצתרים עד שנולד יצחק. ואי אפשר לומר צאֵרֶן מצרים לצדה, שהרי קהת מן הצאים עם יעקב היה, ואז חשבו כל שנותיו וכל שנות עמרם בנו ושמונים של משה, לא תמצאם כל כך, ועל כרחך הרבה שנים היו לקהת עד שלא ירד למצרים, והרבה משנות עמרם נצלעים בשנות קהת, והרבה משמונים של משה נצלעים בשנות עמרם, הרי שלא תמצא ארבע מאות לצאת מצרים, והזקקת לומר על כרחך שאף שאר הישיבות נקראו גרות, אפילו בחצרון, כענין שנאמר אֶשְׁרָךְ גֵר אֶם אֶבְרָהָם וְיִצְחָק (בראשית לה, כז), ואומר אֵת אֶרֶץ מִגְרִיָּהֶם אֶשְׁרָךְ גֵרִי זָה (שמות ו, ד), לפיכך אחז נרצח לומר כי גר יהיה זרעך, משהיה לו זרע, וכשתמנה ארבע מאות שנה משנולד יצחק, תמצא מציאתן למצרים עד יציאתן ר"ש שנה, וזה אחד מן הדברים ששינו לתלמי המלך:
(41) ויהי מקץ שלשים שנה וגו' ויהי בעצם היום הזה. מגיד, שכיון שהגיע הקץ, לא עכבן המקום כהרף עין, צט"ו צניסן באו מלאכי השרת אל הצהרם לצשרו, צט"ו צניסן נולד יצחק, וצט"ו צניסן נגזרה גזירת צין הצתרים (מכילתא פי"ד):
(42) ליל שמרים. שהיה הקצ"ה שומר ומנפה לו לקיים הצטחתו להוציאם מארץ מצרים: הוא הלילה הזה לה. הוא הלילה שאמר לאברהם בלילה הזה אני גואל את צניך: שמרים לכל בני ישראל לדרתם. מְשֻׁמֵּר

<p>And the LORD said unto Moses 43 and Aaron: "This is the ordinance of the passover: there shall no alien eat thereof;</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן דָּא גְזִירַת פֶּסַחא כָּל בֶּר יִשְׂרָאֵל דִּישְׁתַּמֵּד לָא יִיכּוֹל בֵּיהּ:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן זֹאת חֻקַּת הַפֶּסַח כָּל־בֶּן־נֶכֶר לֹא־יֹאכַל בּוֹ:</p>
<p>but every man's servant that is 44 bought for money, when thou hast circumcised him, then shall he eat thereof.</p>	<p>וְכָל־עֶבֶד אִישׁ מִקְנֵת־כֶּסֶף וְתִגְזֹר יְתִיב בְּכִין יִיכּוֹל בֵּיהּ:</p>	<p>וְכָל־עֶבֶד אִישׁ מִקְנֵת־כֶּסֶף וּמִלְתָּה אֹתוֹ אִזְּיֹאכַל בּוֹ:</p>
<p>A sojourner and a hired servant 45 shall not eat thereof.</p>	<p>תּוֹשָׁב וְשָׂכִיר לֹא־יֹאכַל בּוֹ:</p>	<p>תּוֹשָׁב וְשָׂכִיר לֹא־יֹאכַל בּוֹ:</p>
<p>In one house shall it be eaten; 46 thou shalt not carry forth aught of the flesh abroad out of the house; neither shall ye break a bone thereof.</p>	<p>בְּבֵית אֶחָד יֹאכַל לֹא־תוֹצִיא תִּפְקִין מִן בֵּיתָא מִן בִּשְׂרָא לְבָרָא וְגִרָמָא לָא תִתְּבִיר בֵּיהּ:</p>	<p>בְּבֵית אֶחָד יֹאכַל לֹא־תוֹצִיא מִן־הַבַּיִת מִן־הַבֶּשֶׂר חוּצָה וְעֵצִים לֹא תִשְׁבְּרוּ־בּוֹ:</p>
<p>All the congregation of Israel 47 shall keep it.</p>	<p>כָּל כְּנִשְׁתָּא דִּישְׂרָאֵל יַעֲבִדוּן יְתִיב:</p>	<p>כָּל־עַדַּת יִשְׂרָאֵל יַעֲשׂוּ אֹתוֹ:</p>
<p>And when a stranger shall sojourn with thee, and will keep 48 the passover to the LORD, let all his males be circumcised, and then let him come near and keep it; and he shall be as one that is born in the land; but no uncircumcised person shall eat thereof.</p>	<p>וְאִרִי יִתְגִּיר עִמָּכֹן גִּירָא וְיַעֲבִיד פֶּסַחא קֳדָם יְיָ מְגִזֵּר לֵיהּ כָּל דְּכֹנְרָא וּבְכֹן יִקְרַב לְמַעֲבָדֶיהּ וְיִהִי כְנִיצִיב אַדְעָא וְכָל עַרְלָא לֹא יִיכּוֹל בֵּיהּ:</p>	<p>וְכִי־יִגֹּר אִתְּךָ גֵּר וַעֲשֵׂה פֶסַח לִיהוֹהִי הַמּוֹל לּוֹ כָּל־זָכָר וְאִזְּ יִקְרַב לַעֲשֹׂתוֹ וְהָיָה כְּאֶזְרָח הָאָרֶץ וְכָל־עַרְלָא לֹא־יֹאכַל בּוֹ:</p>
<p>One law shall be to him that is 49 homeborn, and unto the stranger that sojourneth among you.'</p>	<p>אִזְרִיתָא תְּהִי לְנִיצִיבָא וְלִגְיֹרָא דִּיתְגִּירִין בְּיַיִכֹן:</p>	<p>תּוֹרָה אֶחָת יְהִי לְאֶזְרָח וְלִגֵּר חֹגֵר בְּתוֹכְכֶם:</p>

וזא מן המזיקין, כענין שנאמר ולא יסן המשחית וגו':

(43) זאת חקת הפסח. זי"ד בניסן נאמרה להם פרשה זו: כל בן נכר. שנתנכרו מעשיו לאזיו שצשמים (פסחים 15), ואחד נכרי ואחד ישראל מומר במשמע (מכילתא פט"ו):

(44) ומלתה אותו אז יאכל בו. רצו, מגיד שמילת עצדיו מעכבתו מלאכול בפסח (יצמות ע:), דצרי רצי יהושע. רצי אליעזר אומר, אין מילת עצדיו מעכבתו מלאכול בפסח, א"כ מה תלמוד לומר אז יאכל בו, העבד:

(45) תושב. זה גר תושב: ושכיר. זה הנכרי, ומה תלמוד לומר, והלא ערלים הם ונאמר וְכָל עַרְלָא לֹא יֹאכַל בּוֹ, אלא כגון ערבי מהול וגבועני מהול והוא תושב או שכיר:

(46) בבית אחד יאכל. בחצורה אחת, שלא יעשו הנמנין עליו שתי חצורות ויחלקוהו, אחת אומר בחצורה אחת או אינו אלא צבית אחד כמשמעו, וללמד שאם התחילו והיו אוכלים בחצר וירדו גשמים שלא יכנסו לבית, תלמוד לומר על הצבית אשר יאכלו אותו זהם, מכאן שהאוכל, אוכל צבתי מקומות (מכילתא פט"ו): לא תוציא מן הבית. מן החצורה: ועצם לא תשברו בו. הראוי לאכילה, כגון שיש עליו כזית צמר יש צו משום שצירת ענש, אין עליו כזית צמר או מוח, אין צו משום שצירת ענש:

(47) כל עדת ישראל יעשו אותו. למה נאמר, לפי שהוא אומר בפסח מזרים שה לבית אבות, שנמנו עליו למשפחות, יכול אף פסח דורות כן, תלמוד לומר כל עדת ישראל יעשו אותו:

(48) ועשה פסח. יכול כל המתגייר יעשה פסח מיד, תלמוד לומר והיה כאזרח הארץ, מה אזרח בארבעה עשר אף גר בארבעה עשר: וכל ערל לא יאכל בו. להציא את שמתו אחיו מחמת מילה, שאינו מומר לערלות ואינו נלמד מצו נכר לא יאכל בו:

(49) תורה אחת וגו'. להשוות גר לאזרח אף לשאר מצוות שבתורה (מכילתא שם):

<p>Thus did all the children of Israel; as the LORD commanded Moses and Aaron, so did they.</p>	<p>וַיַּעֲשׂוּ כָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה וְאַתָּה אֹהֲרֹן בֶּן־עֲשׂוֹ: (ס)</p>	<p>וַיַּעֲשׂוּ כָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה וְאַתָּה אֹהֲרֹן בֶּן־עֲשׂוֹ: (ס)</p>
<p>And it came to pass the selfsame day that the LORD did bring the children of Israel out of the land of Egypt by their hosts.</p>	<p>וַיְהִי בַעֲצָם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצִיא יְהוָה אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל־צְבָאָתָם: (פ)</p>	<p>וַיְהִי בַעֲצָם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצִיא יְהוָה אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל־צְבָאָתָם: (פ)</p>
<p>XIII And the LORD spoke unto Moses, saying:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וּמִלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִימָר:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וּמִלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִימָר:</p>
<p>'Sanctify unto Me all the first-born, whatsoever opens the womb among the children of Israel, both of man and of beast, it is Mine.'</p>	<p>קִדְשִׁילִי כָל־בְּכוֹר פֶּטֶר כָּל־רֶחֶם בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה לִי הוּא:</p>	<p>קִדְשִׁילִי כָל־בְּכוֹר פֶּטֶר כָּל־רֶחֶם בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה לִי הוּא:</p>
<p>And Moses said unto the people: 'Remember this day, in which ye came out from Egypt, out of the house of bondage; for by strength of hand the LORD brought you out from this place; there shall no leavened bread be eaten.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לָעָם הַזֶּה הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצִיא יְהוָה אֶתְכֶם מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדֵיךָ יְהוָה אֶתְכֶם מִזֶּה וְלֹא יֵאָכֵל חֻמֶּץ:</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם זְכוֹר אֶת־הַיּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר יָצְאתֶם מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדֵיכֶם כִּי בְחֹזֶק יָד הוֹצִיא יְהוָה אֶתְכֶם מִזֶּה וְלֹא יֵאָכֵל חֻמֶּץ:</p>
<p>This day ye go forth in the month Abib.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶתְכֶם יֵצְאוּ בַחֹדֶשׁ הָאֲבִיב:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶתְכֶם יֵצְאוּ בַחֹדֶשׁ הָאֲבִיב:</p>
<p>And it shall be when the LORD shall bring thee into the land of the Canaanite, and the Hittite, and the Amorite, and the Hivite, and the Jebusite, which He swore unto thy fathers to give thee, a land flowing with milk and honey, that thou shalt keep this service in this month.</p>	<p>וַיְהִי אֲרִי יְעִילֶנָּה יְיָ לָאָרֶץ כְּנַעֲנִי וְחִתִּי וְאַמֹּרִי וְחִוִּי וְיִבְסָאִי דִקְשִׁים לָאֲבֵהֶתָּה לְמַתַּן לָךְ אֶרֶץ חֶלֶב וְדָבָשׁ וְתַפְלַח יְיָ פּוֹלְחָנָה תִּדָּא בִּירְחָא הַדִּין:</p>	<p>וַיְהִי כִי־יְבִיאֲךָ יְהוָה אֶל־אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהָאֲמֹרִי וְהַחִוִּי וְהַיְבוֹסִי אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאֲבֹתֶיךָ לָתֵת לָךְ אֶרֶץ זָבֶת חֶלֶב וְדָבָשׁ וְעֵבְדָתָ אֶת־יְהוָה הַזֶּה בַּחֹדֶשׁ הַזֶּה:</p>

(2) פטר כל רחם. שפתח את הרחם תחלה, כמו פטר מים ראשית מלון (משלי יז, יד). וכן יפטריו צִפְּקָה (תהלים כז, ח), יפתחו שפתים: לי הוא. לעזמי קניתיים, ע"י שהכיתי בכורי מנרים: (3) זכור את היום הזה. למד, שמזכירין יציאת מנרים בכל יום: (4) בחדש האביב. וכי לא היינו יודעין צאיזה חדש יצאו, אלא כך אמר להם, ראו חסד שגמלכם, שהוציא אתכם בחדש שהוא קָשָׁר לנחת, לא חמה, ולא זנה, ולא גשמים, וכן הוא אומר מוציא חֲסִירִים צְפוֹרָתוֹ (תהלים סח, ז), חֲדָשׁ שהוא כשר לנחת: (5) אל ארץ הכנעני וגו'. אע"פ שלא מנה אלא חמשה עממין, כל שצעה גוים במשמע (תנחומא בא יב), שכולן בכלל כנעני הם, ואחת ממספחת כנען היתה שלא נקרא לה שם, אלא כנעני: נשבע לאבותיך וגו'. באברהם הוא אומר, ציוס יהוא קרת ה' את אֲבִרְכָּה וגו' (בראשית טו, יח), וביצחק הוא אומר גור צִפְּקָן הוצאת וגו' (שם כו, ג), וביעקב הוא אומר הֲרָקָן הֲשָׁר חֲסֶה שָׁכַב עֲלֵיָהּ וגו' (שם כח, יג): זבת חלב ודבש. חלב זמן העזים, והדבש זמן התמרים ומן התאנים (רש"י מגילה ו.ו): את העבודה הזאת. של פסח (פסחים לו.ו), והלא כבר נאמר למעלה והיה כי תצאו אל הארץ וגו', ולמה חזר ושנאה, בשביל דבר שנחמדש זה, בפרשה ראשונה נאמר וְיָהּ פִּי יֹאמְרוּ חֲלִיקִים צִנְקִים מֶה הַעֲצָה הַזֹּאת לָכֵס (שמות יב, כו), בצן רשע הכחז מדבר שהוציא את עצמו מן הכלל, וכאן והגדת לבנך בצן שאינו יודע לשאול, והכחז מלמדך שתפתח לו אתה בדברי אגדה המושכין את הלב:

<p>6 Seven days thou shalt eat unleavened bread, and in the seventh day shall be a feast to the LORD.</p>	<p>שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל מִצֶּת וּבַיּוֹמָא שְׁבִיעָאָה חֲגָא קֳדָם יי:</p>	<p>6 שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל מִצֶּת וּבַיּוֹמִים הַשְּׁבִיעִי חֵג לַיהוָה:</p>
<p>7 Unleavened bread shall be eaten throughout the seven days; and there shall no leavened bread be seen with thee, neither shall there be leaven seen with thee, in all thy borders.</p>	<p>מִצֹּת יֹאכַל אֶת שִׁבְעַת הַיָּמִים וְלֹא־יֵרָאֶה לְךָ חֲמֵץ וְלֹא־יֵרָאֶה לְךָ שָׂאֵר בְּכָל־גְּבֻלְךָ:</p>	<p>7 מִצֹּת יֹאכַל אֶת שִׁבְעַת הַיָּמִים וְלֹא־יֵרָאֶה לְךָ חֲמֵץ וְלֹא־יֵרָאֶה לְךָ שָׂאֵר בְּכָל־גְּבֻלְךָ:</p>
<p>8 And thou shalt tell thy son in that day, saying: It is because of that which the LORD did for me when I came forth out of Egypt.</p>	<p>וְהַגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר בַּעֲבוּר זֶה עָשָׂה יְהוָה לִי בְצֵאתִי מִמִּצְרַיִם:</p>	<p>8 וְהַגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר בַּעֲבוּר זֶה עָשָׂה יְהוָה לִי בְצֵאתִי מִמִּצְרַיִם:</p>
<p>9 And it shall be for a sign unto thee upon thy hand, and for a memorial between thine eyes, that the law of the LORD may be in thy mouth; for with a strong hand hath the LORD brought thee out of Egypt.</p>	<p>וְהָיָה לְךָ לְאוֹת עַל־יָדְךָ וּלְזִכְרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ בְּדִיל דְּתִהִי אוֹרִיתָא דִּי בְּפִיךָ אֲרִי בְּיַד תְּקִיפָא אֶפְקֶד יי מִמִּצְרַיִם:</p>	<p>9 וְהָיָה לְךָ לְאוֹת עַל־יָדְךָ וּלְזִכְרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹרַת יְהוָה בְּפִיךָ כִּי בְּיַד חֲזָקָה הוֹצֵאתָ יְהוָה מִמִּצְרַיִם:</p>
<p>10 Thou shalt therefore keep this ordinance in its season from year to year.</p>	<p>וְשָׁמַרְתָּ הַזֹּאת לְמוֹעֲדָהּ מִיָּמִים יָמִימָה: (פ)</p>	<p>10 וְשָׁמַרְתָּ הַזֹּאת לְמוֹעֲדָהּ מִיָּמִים יָמִימָה: (פ)</p>
<p>11 And it shall be when the LORD shall bring thee into the land of the Canaanite, as He swore unto thee and to thy fathers, and shall give it thee,</p>	<p>וְהָיָה כִּי־יָבֹאֲךָ יְהוָה אֶל־אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְךָ וּלְאֲבֹתֶיךָ וְנָתַתָּה לְךָ:</p>	<p>11 וְהָיָה כִּי־יָבֹאֲךָ יְהוָה אֶל־אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְךָ וּלְאֲבֹתֶיךָ וְנָתַתָּה לְךָ:</p>
<p>12 that thou shalt set apart unto the LORD all that openeth the womb; every firstling that is a male, which thou hast coming of a beast, shall be the LORD's.</p>	<p>וְהַעֲבַרְתָּ כָל־פֶּטֶר־רֶחֶם לַיהוָה וְכָל־פֶּטֶר שֹׁגֵר בַּחֲמָה אֲשֶׁר יִהְיֶה לְךָ הַזֹּכֵר לַיהוָה:</p>	<p>12 וְהַעֲבַרְתָּ כָל־פֶּטֶר־רֶחֶם לַיהוָה וְכָל־פֶּטֶר שֹׁגֵר בַּחֲמָה אֲשֶׁר יִהְיֶה לְךָ הַזֹּכֵר לַיהוָה:</p>

- (8) בעבור זה. צעבור שאקיים מצותיו, כגון פסח מצה ומרור הללו: עשה ה' לי. רמז תשובה לזן רשע לומר, עשה ה' לי ולא לך, שאלו היית שם לא היית כדאי ליגאל (מכילתא פי"ו):
- (9) והיה לך לאות. יציאת מצרים תהיה לך לאות: על ידך ולזכרון בין עיניך. רוצה לומר, שכתוב פרשיות הללו ותקשרם צראש וצורוע: על ידך. יד שמאל, לפיכך ידכה מלא צפרשה שנייה (פסוק טו), לדרוש זה יד שהיא כהה (מכילתא שם מנחות לו):
- (10) מימים ימימה. משנה לשנה (שם לו):
- (11) והיה כי יבאך. יש מרבותינו שלמדו מכאן, שלא קדשו בכורות הנולדים צמדצר, והאומר קדשו מפרש ציאה זו, אם תקיימוהו צמדצר, תזכו ליכנס לארץ ותקיימוהו שם (מכילתא שם): נשבע לך. והיכן נשבע לך, והצאתי אתכם ממצרים (שמות ו, ח): ונתתה לך. תהא צעניך כאילו נתנה לך צו ציוס, ואל תהי צעניך כי רשע אצות (מכילתא פי"ח):
- (12) והעברת. אין והעברת אלא לשון הפרשה, וכן הוא אומר והעברתם את נפשותם לזבחו (צמדצר כו, ח): שגר בהמה. גפיל, שגורמו אמו ושלחתו בלא עמו, ולמדך הכתוב שהוא קדוש צבכורה לפטור את הצאצאים, ואף שאינו נפל קרוי שגר, כמו שגר פלפלין, אבל זה לא צא אלא ללמד על הנפל, שהרי כבר כתב כל פטור רחם, ואם תאמר אף צבור

I3

I4

15

16

13

מפטיר

15

קו
פסוקים

The Haftarah is Jeremiah 46:13 – 46:28 on page 204.

17

צפלה

בהמה טמאה במשמע, בא ופירש במקום אחר צִקְקִי וְיִצְחָק. לשון אחר יש לפרש והעצרת כל פטר רחם, צבור אדם הכתוב מדבר:

(13) פטר חמור. ולא פטר שאר זהמה טמאה, גזרת הכתוב היא, לפי שנמשלו כדורים מזכרים לחמורים, ועוד שסייעו את ישראל ביצירתן ממזרים, (שאלו לך אחד מישראל שלא נטל הרבה חמורים) טעונים מכספם ומוהבם של מזכרים: תפדה בשדה. נותן זה לכהן, ופטר חמור מותר בהנאה והשה חולין ביד כהן: וערפתו. עורפו בקופיץ מאחוריו והורגו, הוא הפסיד ממונו של כהן לפיכך יפסיד ממונו (מכילתא פי"ח): וכל בכור אדם בבניין תפדה. חמש סלעים פדיונו, קלוב במקום אחר:

(14) כי ישאלך בנך מחר. יש מחר שהיא עכשיו ויש מחר שהיא לאחר זמן, כגון זה, וכגון מקור יאמרו צדיקים לְצִינּוֹ (יהושע כב, כז), דצניגד וצני ראובן: מזה זאת. זה תינוק טפס שאינו יודע להעמיק שאלתו, וסותם ושואל מה זאת, ובמקום אחר הוא אומר מֶה הָעֵלָה וְהַסִּקִּים וְהַמַּשְׁפָּטִים וגו' (דברים ו, כ), הרי זאת שאלת בן חכם. דברה תורה כנגד ארבעה צנים, תם, רשע, ושאינו יודע לשאול, והשואל דרך חכמה:

(16) ולטוטפות בין עיניך. תפילין, ועל שם שהם ארבעה צמים קרוין טטפת, טט צַפְתִּי שחיס, פת צאפריקי שחיס (סנהדרין ד:). ומנחם חזרו עם וְהָטַף אֶל דְּרוֹם (יחזקאל כא, ז), אֶל פְּטִיפוֹ (מכהב ז, ו), לשון דבור, כמו ולזכרון צין עיניך האמורה צפרשה ראשונה, שהרואה אותם קשורים צין העינים, יזכור הנס וידבר צו:

- 18 But God led the people about, by the way of the wilderness by the Red Sea; and the children of Israel went up armed out of the land of Egypt.
- 19 And Moses took the bones of Joseph with him; for he had surely sworn the children of Israel, saying: 'God will surely remember you; and ye shall carry up my bones away hence with you.'
- 20 And they took their journey from Succoth, and encamped in Etham, in the edge of the wilderness.
- 21 And the LORD went before them by day in a pillar of cloud, to lead them the way; and by night in a pillar of fire, to give them light; that they might go by day and by night:
- וַיֹּסֶב אֱלֹהִים אֶת־הָעָם הַדֶּרֶךְ הַמִּדְבָּר יַם־סוּף וַחֲמִשִּׁים עָלוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל מִאֶרֶץ מִצְרַיִם:
- וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־עַצְמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ כִּי הִשְׁבַּע הַשִּׁבְיעַ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר פֶּקֶד יִפְקֹד אֱלֹהִים אֶתְכֶם וְהֵעֲלִיתֶם אֶת־עַצְמוֹתַי מִזֶּה אִתְּכֶם:
- וַיֵּסְעוּ מִסֻּכּוֹת וַיַּחֲנּוּ בְּאֵתָם בַּקֶּצֶה הַמִּדְבָּר:
- וַיֵּיחֹל הַלֵּךְ לִפְנֵיהֶם יוֹמָם בַּעֲמֹד עָנָן לְנַחֲתָם הַדֶּרֶךְ וּלְלַיְלָה בַּעֲמֹד אֵשׁ לְהָאִיר לָהֶם לָלֶכֶת יוֹמָם וּלְלַיְלָה:
- וַיִּי מְדַבֵּר קִדְמֵיהוֹן בִּימָמָה בַּעֲמֹדָא דְעֲנָנָא לְדַבְרוֹתְהוֹן בְּאוֹרְחָא וּבְלֵילִיא בַּעֲמֹדָא דְאִישְׁתָּא לְאַנְהֶרָא לְהוֹן לְמִיּוֹל בִּימָמָה וּבְלֵילִיא:

(17) ויהי בשלח פרעה וגו' ולא נחם. ולא נהגם, כמו לך נחה את העם (שמות לב, לד), צהלה לקף פקדה אתם (משלי, כב): כי קרוב הוא. ונוח לשוץ צאותו הדרך למצרים. ומדרש אגדה יש הרצה: בראותם מלחמה. כגון מלחמת ויגד העמלקי והקנעני וגו' (במדבר יד, מז), אם הלכו דרך ישר היו חוזרים, ומה אם כשהקיפם דרך מעוקם אמרו נקנה ראש ונשיצה מנרמיה, אם הולכים בפשוטה על אחת כמה וכמה (מכילתא פסחא פ"ח). (לפי סדר הכתוב נראה הרשימות מהופכים, ועיין ברא"ס ובג"א וצ"מ ישוב נכון ע"ז): פן ינחם. יחשבו מחשבה על שיאלו, ויתנו לז לשוץ:

(18) ויסב. הסיצם מן הדרך הפשוטה לדרך העקומה: ים סוף. כמו לים סוף. וסוף הוא לשון אגם שגדלים בו קנים, כמו וספס צסוף (שמות ז, ג), קנה וסוף קמלו (ישעיה יט, ו). וחמשים. אין חמושים אלא מזוינים, (לפי שהסיבתו צמד צרם להם שעלו חמושים, שאילו היה דרך ישוב לא היו מחמושים להם כל מה שצרכין, אלא כאדם שעובר ממקום למקום וצדעתו לקנות שם מה שיצטרך, אבל כשהוא פורש למדבר צריך לזמן כל הצורך. וכתוב זה לא נכתב כי אם לשצר את האוזן, שלא תאמר, צמלחמת עמלק וצמלחמת סיחון ועוג ומדין מהיכן היו להם כלי זיין שהכו ישראל צחרצ. צרש"י ישן) וכן הוא אומר, וספס פערצו פמשים (יהושע א, יד), וכן תרגם אונקלוס מן צין, כמו וצרק את פני ציו (צראשית יד, יד) וציו. דבר אחר חמושים מחמושים, אחד מחמשה יאלו, וארבעה חלקים מתו צשלשת ימי אפילה:

(19) השבע השביע. השציעם שישציעו לצניהם, למה לא השציע צניו שישאווה לארץ כנען מיד, כמו שהשציע יעקב, אמר יוסף, אני שליט הייתי צמרים והיה ספוק צידי לעשות, אבל צני לא יניחום מצרים לעשות, לכך השציעם לכשיאלו ויצאו משם, שישאווה (מכילתא פ"ח): והעליתם את עצמותי מזה אתכם. לאחיו השציע כן, למדנו שאף עצמות כל השצעים העלו עמהם, שנאמר אתכם:

(20) ויסעו מסכות. ציום השני, שהרי צראשון צאו מרעמסס לסכות:

(21) לבחחם הדרך. נקוד פתח, שהוא כמו להנחותם, כמו לראתם צצריך פלכו צה (דברים א, לג), שהוא כמו להראותם, אף כאן להנחותם ע"י שליח, ומי הוא השליח, עמוד הענן, והקצה צכצודו מוליכו לפניהם, ומכל מקום את עמוד הענן הכין להנחותם על ידו, שהרי על ידי עמוד הענן הם הולכים. עמוד הענן אינו לאורה אלא להורותם הדרך:

22 the pillar of cloud by day, and the pillar of fire by night, departed not from before the people.	לֹא יָמִישׁ עַמּוּד הָעֲנַן יוֹמָם בַּיּוֹמָם וְאֵף לֹא עַמּוּדָא דְּאִישָׁתָא בְּלִילְיָא מִן קֳדָם עַמָּא:	22 לֹא-יָמִישׁ עַמּוּד הָעֲנַן יוֹמָם וְעַמּוּד הָאֵשׁ לַיְלָה לִפְנֵי הָעָם: (פ)
XIV And the LORD spoke unto Moses, saying:	וַיֹּמַר יְיָ עִם מֹשֶׁה לֵּמֹר:	נֹי וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:
2 'Speak unto the children of Israel, that they turn back and encamp before Pi-hahiroth, between Migdol and the sea, before Baal-zephon, over against it shall ye encamp by the sea.	מִלִּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיָּחֲבִיטוּ וַיִּשְׁרוּן קֳדָם פּוֹם חִירְחָא בֵּין מִגְדוֹל וּבֵין יָמָא קֳדָם בְּעִיל צִפּוֹן לְקַבְלִיָּה תִּשְׁרוּן עַל יָמָא:	2 דִּבֶּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיָּשָׁבוּ וַיִּחַנּוּ לִפְנֵי פִי תְּחִירֹת בֵּין מִגְדָּל וּבֵין הַיָּם לִפְנֵי בְעֵל צִפּוֹן נִכְחוּ תַחְנוּ עַל-הַיָּם:
3 And Pharaoh will say of the children of Israel: They are entangled in the land, the wilderness hath shut them in.	וַיֹּמַר פַּרְעֹה עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מְעוֹרְבִלִין אֲנִינוּ בְּאַרְעָא אֶחָד עֲלִיהוֹן מִדְּבָרָא:	3 וְאָמַר פַּרְעֹה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל נִבְכִּים הֵם בְּאַרְצִי סָגַר עֲלֵיהֶם הַמִּדְבָּר:
4 And I will harden Pharaoh's heart, and he shall follow after them; and I will get Me honour upon Pharaoh, and upon all his host; and the Egyptians shall know that I am the LORD.' And they did so.	וְאֶתְקִיף יָת לִבָּא דְּפַרְעֹה וַיִּרְדֹּף בְּתַרְהִיוֹן וְאֶתְקִיף בְּפַרְעֹה וּבְכָל מִשְׁרִיתָיָה וַיֵּדְעוּן מִצְרָאִי אֲדֹרִי אֲנִי יְיָ וַעֲבָדוּ בֵן:	4 וְחִזַּקְתִּי אֶת-לִב-פַּרְעֹה וַרְדֵּף אַחֲרֵיהֶם וְאֶכְבְּדָהּ בְּפַרְעֹה וּבְכָל-חִילוֹ וַיֵּדְעוּ מִצְרַיִם כִּי-אֲנִי יְהוָה וַיַּעֲשׂוּ- כֵן:
5 And it was told the king of Egypt that the people were fled; and the heart of Pharaoh and of his servants was turned towards the people, and they said: 'What is this we have done, that we have let Israel go from serving us?	וְאֶתְחִנּוּ לְמַלְכָּא דְּמִצְרַיִם אֲדֹרִי אֲזַל עַמָּא וְאֶתְהַפִּיף לִבָּא דְּפַרְעֹה וְעַבְדֹּהִי בְּעַמָּא וְאָמְרוּ מָא דָּא עֲבַדְנָא אֲדֹרִי שְׁלַחְנָא יָת יִשְׂרָאֵל מִפּוֹלְחָנָא:	יִשְׂרָאֵל וַיֵּגֵד לְמַלְכָּא דְּמִצְרַיִם כִּי בָּרַח הָעָם וַיִּהְיֶה לִּבָּב פַּרְעֹה וְעַבְדָּיו אֶל-הָעָם וַיֹּאמְרוּ מַה-נָּעַת עֲשִׂינוּ כִּי-שְׁלַחְנוּ אֶת-יִשְׂרָאֵל מִעֲבָדֵנוּ:

(22) לא ימיש. הקצ"ה את עמוד הענן יומם ועמוד האש לילה, מגיד שעמוד הענן משלים לעמוד האש ועמוד

האש משלים לעמוד הענן, שעד שלא ישקע זה עולה זה (שבת כג):

(2) וישבו. לאחריהם, ללד מצרים היו מקרבים כל יום השלישי, כדי להטעות את פרעה, שיאמר תועים הם בדרך, כמו שנאמר ואמר פרעה לבני ישראל וגו': ויחנו לפני פי החירות. הוא פיתוס, ועכשיו נקרא פי החירות, על שם שנעשו שם בני חורין (מכילתא בשלח פ"א), והם שני סלעים גבוהים זקופים, והגיא שביניהם קרוי פי הסלעים: לפני בעל צפון. הוא נשאר מכל אלהי מצרים, כדי להטעותו, שיאמרו קשה יראתו (שם), ועליו פירש איוב מִקְּגִיֵּא לְגֹוִים וְאֶצְדָּם (איוב יז, כג):

(3) ואמר פרעה. כשישמע שהם עוזבים לאחריהם: לבני ישראל. על בני ישראל. וכן ה' יִלְחֶם לָכֶם, עליכם. אמרי לי אִסִּי הוא (צראשית כ, יג), אמרי עלי: נבכים הם. כלואים ומשוקעים, וזלע"ו שיר"ר כמו צִעֲמֶק הַצָּבָא (תהלים פד, ז), מִצְבֵּי נְהֹרוֹת (איוב כה, יא), נָבְכֵי יָם (שם לח, טז). נבכים הם, כלואים הם במדבר, שאינן יודעין ללכת ממנו ולהיכן ילכו:

(4) ואכבדה בפרעה. כשהקצ"ה מתנקס צרשעים שמו מתגדל ומתכבד, וכן הוא אומר וְנִשְׁפָּטְתִּי אֶת־וְגו', ואחר כך וְהִסְגַּדְתִּי וְהִתְקַדַּשְׁתִּי וְנִזְדַּעַשְׁתִּי וְגו' (יחזקאל לח, כבג), ואומר שְׁמָה שָׁצַר רָשָׁפִי קָשֶׁת, ואחר כך נִזְדַּע צִהֲוִידָה לְלֵהִים (תהלים עו, כד), ואומר נִזְדַּע ה' מִשְׁפָּט עָשָׂה (שם ט, יז): בפרעה ובכל חילו. הוא החליל צעצירה וממנו התחילה הפורענות (מכילתא פ"א): ויעשו בן. להגיד שזכנו ששמעו לקול משה, ולא אמרו היאך נתקרב אל רודפינו, אנו נריכים לצרות, אלא אמרו אין לנו אלא דברי בן עמרם (שם):

- 6 And he made ready his chariots, and took his people with him. וַיַּאֲסֵר אֶת־רֶכֶבּוֹ וְאֶת־עַמּוֹ וַיִּשְׁקֵם יֵת רַתְּפִיָּה וַיֵּת עִמָּיהָ לָקַח עִמּוֹ:
- 7 And he took six hundred chosen chariots, and all the chariots of Egypt, and captains over all of them. וַיִּקַּח שֵׁשׁ־מֵאוֹת רֶכֶב בְּחֹר וְכָל רֶכֶב מִצְרַיִם וְשָׁלָשָׁם בְּחִירָן וְכָל רַתְּפֵי מִצְרָאִי וַיִּגְבְּרִין מִמֶּנּוּ עַל בּוֹלְהוֹן: עַל־כָּלָו:
- 8 And the LORD hardened the heart of Pharaoh king of Egypt, and he pursued after the children of Israel; for the children of Israel went out with a high hand. וַיַּחֲזֶק יְהוָה אֶת־לֵב פַּרְעֹה וַתְּקִיף יְיָ יֵת לְבָא דְפַרְעֹה מִלֶּךְ מִצְרַיִם וַיִּרְדֹּף אַחֲרָיו מִלֶּכָּא דְּמִצְרַיִם וַיִּרְדֹּף בְּתֵר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יָצְאוּ בְּיָד רַמָּה: נִפְקִין בְּרִישׁ גְּלִי:
- 9 And the Egyptians pursued after them, all the horses and chariots of Pharaoh, and his horsemen, and his army, and overtook them encamping by the sea, beside Pi-hahiroth, in front of Baal-zephon. וַיִּרְדְּפוּ מִצְרַיִם אַחֲרֵיהֶם וַיִּשְׁיִגּוּ אוֹתָם חֲנִים עַל־הָיָם וְכָל־סוֹס רֶכֶב פַּרְעֹה וּפָרָשָׁיו וַיִּפְרְשׁוּהוּ וּמִשְׁרִיתָהּ עַל פֶּם וַיִּחִלּוּ עַל־פִּי תַּחֲרִית לִפְנֵי בַעַל צֶפּוֹן:
- 10 And when Pharaoh drew nigh, the children of Israel lifted up their eyes, and, behold, the Egyptians were marching after them; and they were sore afraid; and the children of Israel cried out unto the LORD. וּפַרְעֹה הִקְרִיב וַיִּשְׁאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־עֵינֵיהֶם וַהֲגִתָּה מִצְרַיִם נֹסַע אַחֲרֵיהֶם וַיִּירָאוּ מְאֹד וַיִּצְעֲקוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶל־יְהוָה:

(5) ויוגד למלך מצרים. איקטורין שלח עמהם (מכילתא פ"א), וכיון שהגיעו ימים שקצבו לילך ולשוב, וראו שאינן חוזרין למצרים, באו והגידו לפרעה ציוס הרביעי, ובחמישי ובששי רדפו אחריהם, וליל שביעי ירדו לים, בשחרית אמרו שירה, והוא יום שביעי של פסח, לכך אנו קורין השירה ציוס השביעי: ויהפך. נהפך ממה שהיה, שהרי אמר להם קומו ואלו מפורץ עמי (שמות יב, לא), ונהפך לצב עצדיו, שהרי לשעבר היו אומרים לו עד מתי יהיה זה לנו למוקש, ועכשיו נהפכו לרדוף אחריהם בשביל ממונם שהשילום: מעבדנו. מעבד אותנו:

(6) ויאסר את רכבו. הוא עצמו (מכילתא פ"א): ואת עמו לקח עמו. מִקָּסָם דְּבָרִים, לקינו ונטלו ממוננו ושלחנו, בואו עמי, ואני לא אתנהג עמכם כשאר מלכים, דרך שאר מלכים עצדיו קודמין לו במלחמה, ואני אקדים לפניכם, שנאמר ופרעה הקריב, הקריב עצמו מיהר לפניי חילותיו, דרך שאר מלכים ליטול ציוה בראש כמו שיבחר, אני אשוה עמכם בחלק, שנאמר חֶלֶק שָׁלָל:

(7) בחור. נבחרים, בחור לשון יחיד, כל רכב ורכב שצמנין זה היה בחור: וכל רכב מצרים. ועמהם כל שאר הרכב, ומהיכן היו הבהמות הללו, אם תאמר משל מצרים, הרי נאמר וַיִּמָּת כָּל מִקְנֵה מִצְרַיִם (שמות ט, י), ואם תאמר משל ישראל, והלא נאמר וַיִּגָּם מִקְנֵהוּ בַּיּוֹם הַהוּא (שם י, כו), משל מי היו, מהירא את דבר ה', מכאן היה רבי שמעון אומר, כשר שצמנרים הרוג, טוב שצנחשים רנוץ את מוחו (מכילתא פ"א): ושלשים על כלו. שרי צבאות כתרומה:

(8) ויחזק ה' את לב פרעה. שהיה תולה אס לרדוף אס לאו, וחזק את לבו לרדוף: ביד רמה. גבורה גבוהה ומפורסמת (מכילתא פ"א):

(10) ופרעה הקריב. היה לו לכתוב ופרעה קרב, מהו הקריב, הקריב עצמו ונתאמץ לקדם לפניהם, כמו שהתנה עמהם: נסע אחריהם. נלב אחד כאיש אחד. דבר אחר והנה מצרים נוסע אחריהם, ראו שר של מצרים נוסע מן השמים לעזור למצרים (תנחומא בשלח יג): ויצעקו. תפשו אומנות אבותם (מכילתא פ"ב). באברהם הוא אומר, אל המקים אשר עמד עם (בראשית יט, כז). ביצחק, לשבח בְּשֵׁדָה (שם כד, כג). ביצחק, ויפגע בְּמִקְלוֹ (שם כה, יא):

<p>And they said unto Moses: 11 'Because there were no graves in Egypt, hast thou taken us away to die in the wilderness? wherefore hast thou dealt thus with us, to bring us forth out of Egypt?</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ אֶל־מֹשֶׁה הַמִּדְבָּרִית אֵין־קְבָרִים בְּמִצְרַיִם לְקַחְתָּנוּ לָמוֹת בַּמִּדְבָּר מֵה־ זֹאת עָשִׂיתָ לָּנוּ לְהוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם:</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ אֶל־מֹשֶׁה הַמִּדְבָּרִית אֵין־קְבָרִים בְּמִצְרַיִם לְקַחְתָּנוּ לָמוֹת בַּמִּדְבָּר מֵה־ זֹאת עָשִׂיתָ לָּנוּ לְהוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם:</p>
<p>Is not this the word that we spoke unto thee in Egypt, saying: 12 Let us alone, that we may serve the Egyptians? For it were better for us to serve the Egyptians, than that we should die in the wilderness.'</p>	<p>הֲלֹא־זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אֵלֶיךָ בְּמִצְרַיִם לֵאמֹר חַדְלָ מִמֶּנּוּ וְנַעֲבֹדָה אֶת־מִצְרַיִם כִּי טוֹב לָנוּ עֲבֹד אֶת־מִצְרַיִם מִמָּוְתוֹנוּ בַּמִּדְבָּר:</p>	<p>הֲלֹא־זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אֵלֶיךָ בְּמִצְרַיִם לֵאמֹר חַדְלָ מִמֶּנּוּ וְנַעֲבֹדָה אֶת־מִצְרַיִם כִּי טוֹב לָנוּ עֲבֹד אֶת־מִצְרַיִם מִמָּוְתוֹנוּ בַּמִּדְבָּר:</p>
<p>And Moses said unto the people: 13 'Fear ye not, stand still, and see the salvation of the LORD, which He will work for you to-day; for whereas ye have seen the Egyptians to-day, ye shall see them again no more for ever.</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לָעָמָּה לֹא תַדְחִלוּן אֶת־עַתִּידוֹ וְחִזּוּ יְת פִּוְרָקָא דִּינָא דִּינָא דִּינָא יוֹמָא דִּינָא אֲרִי דִּחְזִיתוּן יְת מִצְרַיִם יוֹמָא דִּינָא לֹא תִּסְכּוּן לְמַחְזִיתוֹן עוֹד עַד עָלְמָא:</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם אַל־תִּירְאוּ הַתִּיַּצְבוּ וּרְאוּ אֶת־יְשׁוּעַת יְהוָה אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה לָכֶם הַיּוֹם כִּי אֲשֶׁר רִאִיתֶם אֶת־מִצְרַיִם הַיּוֹם לֹא תִסְכּוּ לְרֹאֲתָם עוֹד עַד־עוֹלָם:</p>
<p>The LORD will fight for you, and 14 ye shall hold your peace.'</p>	<p>יְיָ יִגִּית לָכֶן קִרְב וְאַתּוֹן תִּשְׁתַּקֵּוּן:</p>	<p>יְהוָה יִלָּחֶם לָכֶם וְאַתֶּם תִּחְרְשׁוּן: (פ)</p>
<p>And the LORD said unto Moses: 15 'Wherefore criest thou unto Me? speak unto the children of Israel, that they go forward.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה קְבִילִית צְלוֹתְךָ מִלִּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּטְלוּן:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה מֵה־ תַּצְעַק אֵלַי דְּבַר אֶל־בְּנֵי־ יִשְׂרָאֵל וַיִּסָּעוּ:</p>
<p>And lift thou up thy rod, and 16 stretch out thy hand over the sea, and divide it; and the children of Israel shall go into the midst of the sea on dry ground.</p>	<p>וְאַתָּה טוֹל יְת חוֹטְרֶךָ וְאַרְיִם יְת יָדְךָ עַל יָמָא וּבְזַעְהִי וַיִּיעָלוּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּגוֹ יָמָא בִּיבִשְׁתָּא:</p>	<p>וְאַתָּה תִּרְם אֶת־מִטְרְךָ וְנִטְטָה אֶת־יָדְךָ עַל־הַיָּם וּבִקַּעְתָּהּ וַיִּבָּאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל בַּתּוֹךְ הַיָּם בִּיבִשְׁתָּא:</p>

(11) המבלי אין קברים. וכי מחמת חסרון קברים, שאין קברים צמנרים ליקצר שם, לקחתנו משם. שיפוי"ר פליגנס"א דינו"ן פוש"ש:

(12) אשר דברנו אליך במצרים. והיכן דברו, יראה' עליקס ויטפוט (שמות ה, כא מכילתא פ"ג): ממותנו. מאשר נמות, ואם היה נקוד מלאפ"ס, (ר"ל חול"ס, כנודע לצעלי דקדוק שקראו חול"ס מלאפ"ס, ועיין לקמן פרשת יתרו דרש"י פסוקן יפרוץ) היה נבאר ממיתתנו, עכשיו שנקוד בשורק, נבאר מאשר נמות. וכן מי יתן מותנו, שמות. וכן מי יתן מותי (שמואל"ב יט, יט) דאצטלוס, שאמות. כמו ליום קומי לעד (נפניה ג, ח), עד שובי בצלום (דברי הימים"ב יח, כו) שאקום שאשז:

(13) כי אשר ראיתם את מצרים וגו'. מה שראיתם אותם אינו אלא היום, היום הוא שראיתם אותם ולא מוסיפו עוד:

(14) ה' ילחם לכם. נשזילנס, וכן פי' ה' נלחם להם, וכן אס לאל תריבון (איוז יג, ח), וכן ואלך דער לי (בראשית כד, ז), וכן ה' אס תריבון לעל (שופטים ו, לא):

(15) מזה תצעק אלי. למדנו, שהיה משה עומד ומתפלל, אמר לו הקב"ה, לא עת עתה להאריך בתפלה, שישאל נתונין צורה. דבר אחר מה תצעק אלי, עלי הדבר תלוי ולא עליך, כמ"ש להלן, על צני ועל פעל ד'י תלוי (ישעיה מה, יא): דבר אל בני ישראל ויסעו. אין להם אלא ליסע, שאין הם עומד בפניהם, כדאי זכות אבותיהם, והם, והאמונה שהאמינו כי וינאו, לקרוע להם הים (מכילתא פ"ג):

17	And I, behold, I will harden the hearts of the Egyptians, and they shall go in after them; and I will get Me honour upon Pharaoh, and upon all his host, upon his chariots, and upon his horsemen.	וְאֲנִי הֶעֱנֵי מִחֻק אֶת־לֵב מִצְרַיִם וַיִּבְּאוּ אַחֲרֵיהֶם וְאֶכְבְּדָה בַּפָּרְעָה וּבְכָל־חֵילוֹ בְּרִכְבּוֹ וּבַפָּרָשָׁיו:	17
18	And the Egyptians shall know that I am the LORD, when I have gotten Me honour upon Pharaoh, upon his chariots, and upon his horsemen.'	וַיֵּדְעוּ מִצְרַיִם כִּי־אֲנִי יְהוָה בְּהַכְבֵּדִי בַּפָּרְעָה בְּרִכְבּוֹ וּבַפָּרָשָׁיו:	18
19	And the angel of God, who went before the camp of Israel, removed and went behind them; and the pillar of cloud removed from before them, and stood behind them;	וַיֵּסַע מִלֶּאךָ הָאֱלֹהִים הַהֹלֵךְ לִפְנֵי מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל וַיֵּלֶךְ מֵאַחֲרֵיהֶם וַיֵּסַע עִמּוֹד הָעֲנָן מִפְּנֵיהֶם וַיַּעֲמֵד מֵאַחֲרֵיהֶם:	19
20	and it came between the camp of Egypt and the camp of Israel; and there was the cloud and the darkness here, yet gave it light by night there; and the one came not near the other all the night.	וַיָּבֹא בֵּין מַחֲנֵה מִצְרַיִם וּבֵין מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל וַיְהִי הָעֲנָן וְהַחֹשֶׁךְ וַיָּאֵר אֶת־הַלַּיְלָה וְלֹא־קָרַב זֶה אֶל־זֶה כָּל־הַלַּיְלָה:	20
21	And Moses stretched out his hand over the sea; and the LORD caused the sea to go back by a strong east wind all the night, and made the sea dry land, and the waters were divided.	וַיִּשָּׂא מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ עַל־הַיָּם וַיּוּלָךְ יְהוָה אֶת־הַיָּם בְּרוּחַ קָדִים עֹזָה כָּל־הַלַּיְלָה וַיִּשָּׁם אֶת־הַיָּם לַחֲרֹבָה וַיִּבָּקְעוּ הַמַּיִם:	21
22	And the children of Israel went into the midst of the sea upon the dry ground; and the waters were a wall unto them on their right hand, and on their left.	וַיָּבֹאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַיָּם בַּיַּבֶּשֶׁה וַתְּמִים לְהֶם חֹמָה מִיְּמִינֵם וּמִשְׁמָאלָם:	22

(19) וילך מאחריהם. להדליל צין מחנה מצרים וצין מחנה ישראל, ולקבל חצים וצליסקטראות של מצרים. בכל מקום הוא אומר מלאך ה', וכאן מלאך האלהים, אין אלהים בכל מקום אלא דין, מלמד שהיו ישראל נחמין ודין בצרותה שעה, אם להנצל אם להאבד עם מצרים: ויסע עמוד הענן. כשחשיכה, והשלים עמוד הענן את המחנה לעמוד האש, לא נסתלק הענן כמו שהיה רגיל להסתלק ערצית למצרים, אלא נסע והלך לו מאחריהם, להחשיך למצרים:

(20) ויבא בין מחנה מצרים. משל למהלך דרך וצו מהלך לפניו, צאו לסטים לשבותו, נטלו מלפניו ונתנו לאחוריו, צא זאב מאחוריו, נתנו לפניו, צאו לסטים לפניו וזאבים מאחוריו, נתנו על זרועו ונלחם בהם. כך ואנכי סָרְגָלְטִי לְאֶפְרַיִם קָסָם עַל אֶרְוַעְתִּי (הושע יא, ג): ויהי הענן והחושך. למצרים: ויאר. עמוד האש את הלילה לישראל, והלך לפנייהם כדרכו ללכת כל הלילה, והחשך של ערפל ללכת מצרים: ולא קרב זה אל זה. מחנה אל מחנה (מכילתא פ"ד):

(21) ברוח קדים עזה. ברוח קדים שהיא עזה שצרותות, הוא הרוח שהקצ"ה נפרע זה מן הרשעים, שנאמר קְרוּחַ קָדִים אֶפְרַיִם (ירמ' יח, יז), יצא קדים רוח ה' (הושע יג, טו), רוח הקדים שָׁרָךְ צֶלֶז יָמִים (יחזקאל כז, כו), הָגָה צְרוּחוֹ הַקָּסָה צִיּוֹם קָדִים (ישעיה כז, ח): ויבקעו המים. כל מים שצעולם (מכילתא פ"ד):

<p>23 And the Egyptians pursued, and went in after them into the midst of the sea, all Pharaoh's horses, his chariots, and his horsemen.</p>	<p>וַיִּרְדְּפוּ מִצְרַיִם וַיָּבֹאוּ אַחֲרֵיהֶם כָּל סוּסֵי פָרְעֹה וְרֶכֶב וּפָרָשָׁיו אֶל-תּוֹךְ הַיָּם: וַיִּרְדְּפוּ מִצְרַיִם וַיָּבֹאוּ אַחֲרֵיהֶם כָּל סוּסֵי פָרְעֹה בְּתַרְיֵהוֹן כָּל סוּסֹת פָּרְעֹה רֶכֶב וּפָרָשָׁיו אֶל-תּוֹךְ הַיָּם:</p>
<p>24 And it came to pass in the morning watch, that the LORD looked forth upon the host of the Egyptians through the pillar of fire and of cloud, and discomfited the host of the Egyptians.</p>	<p>וַיְהִי בַּאֲשֶׁמֶרֶת הַבֹּקֶר וַיִּשְׁקֹף יְהוָה אֶל-מַחֲנֵה מִצְרַיִם בְּעַמּוּד אֵשׁ וְעָנָן וַיַּהֲרֹג אֶת מַחֲנֵה מִצְרַיִם: וַיְהִי בַּאֲשֶׁמֶרֶת הַבֹּקֶר וַיִּשְׁקֹף יְהוָה אֶל-מַחֲנֵה מִצְרַיִם וַיַּהֲרֹג אֶת מַחֲנֵה מִצְרַיִם בְּעַמּוּד אֵשׁ וְעָנָן וַיַּהֲרֹג אֶת מַחֲנֵה מִצְרַיִם דְּמִצְרַיִם בְּעַמּוּד אֵשׁ וְעָנָן וַיַּהֲרֹג אֶת מַחֲנֵה מִצְרַיִם דְּמִצְרַיִם:</p>
<p>25 And He took off their chariot wheels, and made them to drive heavily; so that the Egyptians said: 'Let us flee from the face of Israel; for the LORD fighteth for them against the Egyptians.'</p>	<p>וַיִּסַּר אֶת אַפְנֵי מֶרְכָּבוֹתָיו וַיִּנְהֲגוּ בִּכְבֹּדֶת וַיֹּאמְרוּ מִצְרַיִם אֲנִיכֶם מִפְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי יְהוָה נִלְחָם לָהֶם בְּמִצְרַיִם: (פ) וַיִּסַּר אֶת אַפְנֵי מֶרְכָּבוֹתָיו וַיִּנְהֲגוּ בִּכְבֹּדֶת וַיֹּאמְרוּ מִצְרַיִם אֲנִיכֶם מִפְּנֵי יִשְׂרָאֵל קָדָם יִשְׂרָאֵל אֲרִי דָא הִיא גְבוּרָתָא דִּי דַּעְבַּד לַהּוֹן קָרְבִּין בְּמִצְרַיִם:</p>
<p>26 And the LORD said unto Moses: 'Stretch out thy hand over the sea, that the waters may come back upon the Egyptians, upon their chariots, and upon their horsemen.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה נִטֵּה אֶת-יָדְךָ עַל-הַיָּם וַיָּשָׁבוּ הַמַּיִם עַל-מִצְרַיִם עַל-רֶכֶבוֹ וְעַל-פָּרָשָׁיו: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה נִטֵּה אֶת-יָדְךָ עַל-הַיָּם וַיָּשָׁבוּ הַמַּיִם עַל-מִצְרַיִם עַל-רֶכֶבוֹ וְעַל-פָּרָשָׁיו:</p>
<p>27 And Moses stretched forth his hand over the sea, and the sea returned to its strength when the morning appeared; and the Egyptians fled against it; and the LORD overthrew the Egyptians in the midst of the sea.</p>	<p>וַיִּטֵּ מֹשֶׁה אֶת-יָדוֹ עַל-הַיָּם וַיָּשָׁב הַיָּם לַפְּנוֹת בֹּקֶר לְאִיתָנוֹ וּמִצְרַיִם נָסוּ לִקְרָאתוֹ וַיַּנְהֵם יְהוָה אֶת-מִצְרַיִם בְּתוֹךְ הַיָּם: וַיִּטֵּ מֹשֶׁה אֶת-יָדוֹ עַל-הַיָּם וַיָּשָׁב הַיָּם לַפְּנוֹת בֹּקֶר לְאִיתָנוֹ וּמִצְרַיִם נָסוּ לִקְרָאתוֹ וַיַּנְהֵם יְהוָה אֶת-מִצְרַיִם בְּתוֹךְ הַיָּם: וַיִּטֵּ מֹשֶׁה אֶת-יָדוֹ עַל-הַיָּם וַיָּשָׁב הַיָּם לַפְּנוֹת בֹּקֶר לְאִיתָנוֹ וּמִצְרַיִם נָסוּ לִקְרָאתוֹ וַיַּנְהֵם יְהוָה אֶת-מִצְרַיִם בְּתוֹךְ הַיָּם: וַיִּטֵּ מֹשֶׁה אֶת-יָדוֹ עַל-הַיָּם וַיָּשָׁב הַיָּם לַפְּנוֹת בֹּקֶר לְאִיתָנוֹ וּמִצְרַיִם נָסוּ לִקְרָאתוֹ וַיַּנְהֵם יְהוָה אֶת-מִצְרַיִם בְּתוֹךְ הַיָּם: וַיִּטֵּ מֹשֶׁה אֶת-יָדוֹ עַל-הַיָּם וַיָּשָׁב הַיָּם לַפְּנוֹת בֹּקֶר לְאִיתָנוֹ וּמִצְרַיִם נָסוּ לִקְרָאתוֹ וַיַּנְהֵם יְהוָה אֶת-מִצְרַיִם בְּתוֹךְ הַיָּם:</p>

(23) כל סוס פרעה. וכי סוס אחד היה, אלא מגיד שאין כולם חשוצין לפני המקום אלא כסוס אחד:
(24) באשמורת הבוקר. שלשת חלקי הלילה קרוין אשמורת, ואותה שלפני הצקר קורא אשמורת הבוקר (ברכות ג.). ואומר אני, לפי שהלילה חלוק למשמרות שיר של מלאכי השרת, כת אחר כת לשלשה חלקים, לכך קרוי אשמורת, וזהו שתרגס אונקלוס מקראת: וישקף. ויבט, כלומר פנה אליהם להשחיתם. ותרגומו ואִשְׁקֹף, אף הוא לשון הצטפה, כמו שְׁדָה צָפִים (צמדצר כג, יד), לַתְּקַל סְכוּסָה: בעמוד אש וענן. עמוד ענן יורד ועושה אותו כטיט, ועמוד אש מרחיחו, וטלפי סוסיהם משתמטות (מכילתא פ"ה): ויהם. לשון מהומה, אשטורד"יטון זלע"וערצבס, נטל סגִיזות שלהם. ושנינו צפרקי ר' אליעזר זנו של ר' יוסי הגלילי, כל מקום שנאמר זו מהומה, הרעשת קול הוא, וזה אצ לכלן, ויִקְרַע ה' צָקוֹל גָּדוֹל וגו' על פִּלְשְׁתִּים וַיְהִי (שמואל א"א ז, י):
(25) ויסר את אפני מרכבותיו. מכה האש נשרפו הגלגלים, והמרכבות נגררות, והיו צבים צהם נעים ואצריהן מתפרקין: וינהגו בכבודות. צהנהגה שהיא כצדה וקשה להם, צמדה שחדדו ויִצְקָד לָצוּ הוא וַעֲבָדָיו (שמות ט, לד), אף כאן וינהגו בכצדות: נלחם להם במצרים. צמריים. דצר אחר צמריים, צארץ מַרְרִים, שכשם שאלו לוקים על הים, כך לוקים אותם שנסארו צמריים:
(26) וישבו המים. שזקופים ועומדים כחומה, ישבו למקומם ויכסו על מצרים:
(27) לפנות בקר. לעת שהצוקר פונה לצא: לאיתנו. לתקפו הראשון: נסים לקראתו. שהיו מהומים ומטורפים ורצין לקראת המים: וינער ה'. כאדם שמנער את הקדירה והופך העליון למטה והסתחון למעלה, כך היו עולין ויורדין ומשתצרי צים, ונחם הקצ"ה צהם חיות לקבל היסורין: וינער. וַעֲבָדָיו, והוא לשון טרוף זלשון ארמי. והרצה יש צמדרכש אגדה:

28 And the waters returned, and covered the chariots, and the horsemen, even all the host of Pharaoh that went in after them into the sea; there remained not so much as one of them.

וַיָּשֻׁבוּ הַמַּיִם וַיִּכְסּוּ אֶת־הָרֶכֶב וְאֶת־הַפָּרָשִׁים לְכָל־חֵיל פְּרָעָה הַבָּאִים אַחֲרֵיהֶם בַּיּוֹם לֹא־נִשְׁאָר בָּהֶם עֵד־אֶחָד:

29 But the children of Israel walked upon dry land in the midst of the sea; and the waters were a wall unto them on their right hand, and on their left.

וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הָלְכוּ בִּיבֻשָּׁה בְּתוֹךְ הַיָּם וְהַמַּיִם לָהֶם חֹמָה מִיְּמִינָם וּמִשְׁמָאלָם:

30 Thus the LORD saved Israel that day out of the hand of the Egyptians; and Israel saw the Egyptians dead upon the sea-shore.

וַיֹּשַׁע יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא אֶת־יִשְׂרָאֵל מִיַּד מִצְרַיִם וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת־מִצְרַיִם מֵת עַל־שַׁפַּת הַיָּם:

31 And Israel saw the great work which the LORD did upon the Egyptians, and the people feared the LORD; and they believed in the LORD, and in His servant Moses.

וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת־הַיָּד הַגְּדֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה בַּמִּצְרַיִם וַיִּירָאוּ הָעָם אֶת־יְהוָה וַיֵּאֱמְנוּ בַּיהוָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ: (פ)

For brevity, all notes of breaks in the Song of the Sea are omitted. For the proper formatting for this passage, see page 198.

XV Then sang Moses and the children of Israel this song unto the LORD, and spoke, saying: I will sing unto the LORD, for He is highly exalted; The horse and his rider hath He thrown into the sea.

אָז יָשִׁיר מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת לַיהוָה וַיֹּאמְרוּ לֵאמֹר אֲשִׁירָה לַיהוָה כִּי־גָאֵה גָאֵה סוֹס וְרֹכְבוֹ רָמָה בַּיָּם:

(28) ויכסו את הרכב וגו' לכל חיל פרעה. כך דרך המקראות לכחוצ למ"ד יתירה, כמו לָקַל פְּלִיז פִּעֲשָׁה נְחָשֶׁת (שמות כז, ג), וכן לָקַל פְּלִיז הַמִּשְׁכָּן, צָלַל עֲצָדָהוּ (שם יט), וַיִּתְחַסֵּם וַיִּמְתְּרֵהֶם לָקַל פְּלִיזָם, ואינה אלא תקון לשון: (30) וירא ישראל את מצרים מת. שפלטן הים על שפתו, כדי שלא יאמרו ישראל, כשם שאנו עולים מנזר זה, כך הם עולים מנזר זה, אחר רחוק ממנו, וירדפו אחרינו:

(31) את הים הגדולה. את הגבורה הגדולה שעשתה ידו של הקב"ה. והרבה לשונות נופלין על לשון יד, וכולן לשון יד ממש הן, והמפרשו יתקן הלשון אחר ענין הדבור:

(1) אז ישיר משה. אז כשראה הנס, עלה בלבו שישיר שירה. וכן אָז יִדְבֹר יְהוֹשֻׁעַ (יהושע י, יז). וכן וצִית יַעֲשֶׂה לְבַת פִּקְעָה (מלכים א' ז, ח), חשב בלבו שיעשה לה. אף כאן ישיר, אמר לו לבו שישיר, וכן עשה, ויאמרו לאחר אשירה לה'. וכן ביהושע כשראה הנס, אמר לו לבו שידבר, וכן עשה, ויאמר לְעִינֵי יִשְׂרָאֵל. וכן שירת הבאר, שפתח בה אָז יִשְׁיֵר יִשְׂרָאֵל (במדבר כא, יז), פירש אחריו עָלֵי בָאֵר עָנִי לָהּ. אָז יִצְנֶה שְׁלֹמֹה בָּמָה (מלכים א' יא, ז), פירשו בו חכמי ישראל שבקש לבנות ולא בנה, למדנו שהי"ד על שם המחשבה נאמרה, זה ליישב פשוטו. אבל מדרשו אמרו רז"ל, מכאן רמז לתחיית המתים מן המדבר, וכן בכלן, חוץ משל שלמה שפירשוהו בקש לבנות ולא בנה. ואין לומר וליישב לשון הזה כשאר דברים הנכתבים בלשון עמיד והן מיד, כגון קָבַה יַעֲשֶׂה אֵיזֵב (איוב א, ה), על פי ה' יִשְׁנוּ (במדבר ט, כג), וַיֵּשׁ אֶשֶׁר יִהְיֶה הָעָקֹב, לפי שהן דבר ההווה חמיד, ונופל בו צִין לשון עמיד וצִין לשון עזר, אבל זה שלא היה אלא לשעה, אינו יכול לישוב בלשון הזה: כי גאה גאה. כתרוממו. (דבר אחר, בא הכפל לומר שעשה דבר שאי אפשר לבצר ודם לעשות, כשהוא נלחם בחזירו ומתגבר עליו, מפילו מן הסוס, וכאן סוס ורוכבו רמה בים, וכל שאי אפשר לעשות

<p>2 The LORD is my strength and song, And He is become my salvation; This is my God, and I will glorify Him; My father's God, and I will exalt Him.</p>	<p>תִּקְפֵי וְתִשְׁבַּחְתִּי דְחִילָא יְיָ אָמַר בְּמִימְרֵיהּ וְהָיָה לִי לְפָרִיק דִּין אֱלֹהֵי וְאֶבְנִי לֵיהּ מְקַדֵּשׁ אֱלֹהָא דְאַבְהָתִי וְאִפְלַח קְדָמוּהִי:</p>	<p>2 עֲזִי וְזִמְרַת יְהוָה יִהְיֶה-לִּי לְיִשׁוּעָה זֹה אֱלֹהֵי וְאֶנְהוּ אֱלֹהֵי אָבִי וְאֶרְמְמָנָהּ:</p>
<p>3 The LORD is a man of war, The LORD is His name.</p>	<p>יְיָ מַאֲרִי נִצָּחֵן קִרְבָּא יְיָ שְׁמִיהּ:</p>	<p>3 יְהוָה אִישׁ מִלְחָמָה יְהוָה שְׁמוֹ:</p>
<p>4 Pharaoh's chariots and his host hath He cast into the sea, And his chosen captains are sunk in the Red Sea.</p>	<p>רַתְּכִי פִרְעֹה וּמִשְׁרֵיתָיָהּ שְׂדֵי בִימָא וּמִבְּחָר גְּבֻרָוּהִי אִשְׁבַּעוּ בִּימָא דִּסּוּף:</p>	<p>4 מִרְכַּבַּת פִּרְעֹה וַחֲיָלוּ יָרָה בֵּימָם וּמִבְּחָר שְׁלִשּׁוֹ טָבַעוּ בֵּימָם-סּוּף:</p>
<p>5 The deeps cover them— They went down into the depths like a stone.</p>	<p>יִרְדּוּ תְהוֹמֵיָא חִפּוּ עֲלֵיהוֹן נַחְתָּו לְעוֹמְקֵיָא כְּאַבְנָא:</p>	<p>5 תְּהוֹמֹת יִכְסִימוּ בְּמַצּוֹלֹת כְּמוֹ-אַבֵּן:</p>

על ידי זולתו נופל צו לשון גאות, כמו כי גאות עשה (ישעיה יב, ה), וכן כל השירה תמצא כפולה, עזי וזמרת יה ויהי לי ליסועה, ה' איש מלחמה ה' שמו, וכן כולם. דרש"י (שן). דבר אחר כי גאה גאה, על כל השירות וכל מה שאקלס צו, עוד יש צו תוספת, ולא כמדת דבר ודס, שמקלסין אותו ואין צו: סוס ורכבו. שניהם קשורים זה בזה, והמים מעלין אותם לרום ומורידין אותם לעומק ואין נפרדין: רמח. השליך, וכן וקמיו לגוה חסון נקרא (דניאל ג, כא). ומדרש אגדה, כתוב אחד אומר רמה, וכתוב אחד אומר ירה, מלמד שהיו עולין לרום ויורדין לתהום, כמו מי ירה אבן פנקס (איוב לח, ו), מלמעלה למטה:

(2) עזי וזמרת יה. אונקלוס תרגם תוקפי וְתִשְׁבַּחְתִּי, עזי כמו עזי בשור"ק, וזמרת כמו וזמרת, ואני תמה על לשון המקרא, שאין לך כמוהו בנקודתו במקרא, אלא בשלשה מקומות שהוא סמוך אלל וזמרת, וכל שאר מקומות נקוד שור"ק, ה' עזי ומעזי (ירמיה טז, יט), עזי אלִיךְ אֶשְׁמְךָ (תהלים נט, י), וכן כל חיצה בת שתי אותיות הנקודה מלאפ"ס, כשהיא מארכת באות שלישית ואין השנייה (בשור"א) בחטף, הראשונה נקודה בשור"ק, כגון עז עזי, רוק רוקי, חק חקי, על עולו, יסור עולו, כל כלו, ושלשים על כלו. ואלו שלשה עזי וזמרת, של כאן ושל ישעיה ושל תהלים, נקודה בחטף קמ"ץ, ועוד אין באחד מהם כתוב וזמרת, אלא וזמרת, וכלס סמוך להס ויהי לי ליסועה. לכך אני אומר ליישב לשון המקרא, שאין עזי כמו עזי, ולא וזמרת כמו וזמרת, אלא עזי שס דבר הוא, כמו הַיִּשְׂרָאֵלִי בְּשִׁמְיָם (שם כג, א), שְׂכָנֵי צִפְּרֵי שְׁלֵט (עובדיה א, א), שְׂכָנֵי סֻנָּה (דברים לג, טז). וזהו השבח, עזי וזמרת יה, הוא היה לי ליסועה, וזמרת דבוק הוא לחיצה ה', כמו לְעֶזְרָתִי ה' (שופטים ה, כג), דְּעֶזְרָתִי ה' (ישעיה ט, יח), על דְּעֶזְרָתִי בְּיָדֶיךָ (קהלת ג, יח). ולשון וזמרת, לשון לא תזמור (ויקרא כה, ד), זְמִיר עֲרֵיכֶם (ישעיה כה, ה), לשון כסוף וכריתה, עזו ונקמתו של אלהינו היה לנו ליסועה. ואל תתמה על לשון ויהי, שלא נאמר היה, שיש לנו מקראות מדברים בלשון זה, וזה דוגמתו, אֶת קִירוֹת הַצִּיָּת סָבִיב לְהִיכָל וְלְדָבָר וַיַּעַשׂ לָעוֹת סָבִיב (מלכים א, ו, ה), היה לו לומר עשה ללעות סביב. וכן וַיִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הַיִּשְׂרָאֵלִי בְּעֶרְי יְהוָה וַיִּמְלֵךְ עֲלֵיהֶם רְחַבְעָם (דברי הימים ב, י, יז), היה לו לומר מלך עליהם רחבעם. מַלְּתִי בְּלָתִי ה' וַיִּשְׁקָט (במדבר יד, טז), היה לו לומר שחטם. וְהַיִּשְׂרָאֵלִי בְּשִׁמְיָם ה' וַיִּמְלֵךְ עֲלֵיהֶם רְחַבְעָם (שם לו, ז), מתו היה לו לומר. וַיִּשְׁרָט לֹא שֶׁם לָצוּ אֶל דָּבָר ה' וַיַּעַז (שמות ט, כא), היה לו לומר עז: זה אלי. בַּבְּכוּד נִגְלָה עֲלֵיהֶם וְהָיוּ מֵרָאִי אֹתוֹ בְּאֶזְבֵּעַ, ראתה שפחה על הים מה שלא ראו נביאים: ואנוהו. אונקלוס תרגם לשון ניה, נוה שֶׁאֵין (ישעיה לג, כ), לְנוֹה אֵין (שם סה, י). דבר אחר ואנוהו, לשון נוי, אספר נוי ושבחו לזכאי עולם, כגון מה דודך מדוד, דודי נח ואלדוס (שיר השירים ה, טי), וכל הענין: אלהי אבי. הוא זה, וארוממנהו. אלהי אבי, לא אני תחלת הקדושה, אלא מוחזקת ועומדת לי הקדושה, ואלהותו עלי מימי אבותי:

(3) ה' איש מלחמה. בעל מלחמה, כמו איש נְעָמִי (רות א, א), וכל איש ואישך מתורגמין בעל, וכן וְסוֹקֶס וְהִיִּס לְאִישׁ (מלכים א-ב, צ), לגבור: ה' שמו. מלחמותיו לא בכלי זין, אלא בשמו הוא נלחם, כמו שאמר דוד וְאֶנְכִּי צָא אֲלִיךָ בָּשֶׁם ה' בְּצִחוֹת (שמואל א-ב, יז, מה). דבר אחר ה' שמו, אף בשעה שהוא נלחם ונוקם מאויביו, אוחז הוא במדתו לרחם על בראיו ולזון את כל בראיו עולם, ולא כמדת מלכי אדמה, כשהוא עוסק במלחמה פונה עצמו מכל עסקים, ואין צו כח לעשות זו וזו:

(4) ירה בים. שְׂדֵי צִימָא, שדי לשון ירייה. וכן הוא אומר או ירה יִרְה (שמות יט, יג), או אֶשְׁפָּדָה אִישׁ־דִּי, והתיי' משתמש באלו במקום התפעל: ומבחר. שס דבר, כמו מרכב, משכב, מקרא קדש: טבעו. אין טביעה אלא במקום טיט, כמו טַבַּעְטִי צִיּוֹן מְאֹלָה (תהלים סט, ג), וַיִּטַּע עֵץ מִיְהוּדָה וְצִיטִי (ירמיה לח, ו). מכילתא פ"ד. מלמד שגעשה הים טיט, לגמול להם כמדתם ששעבדו את ישראל בחומר ובלבדים:

<p>6 Thy right hand, O LORD, glorious in power, Thy right hand, O LORD, dasheth in pieces the enemy.</p>	<p>יְמִינְךָ יְיָ אֲדִירָא בְּחִילָא יְמִינְךָ יְיָ תִּבְרַת סִנְאָה:</p>	<p>6 יְמִינְךָ יְהוָה נֹאדָרִי בִפֶּתַח יְמִינְךָ יְהוָה תִּרְעֵץ אוֹיֵב:</p>
<p>7 And in the greatness of Thine excellency Thou overthrowest them that rise up against Thee; Thou sendest forth Thy wrath, it consumeth them as stubble.</p>	<p>וּבְסִגְיָ תוֹקֶפְךָ תִּבְרַתְּנוֹן לְדָקְמוֹ עַל עֲמֹךְ שְׁלַחַת רוּחְךָ שִׁיִּצִּינוֹן כְּנוֹרָא לְקֶשֶׁא:</p>	<p>7 וּבִרְלָב גְּאוּנְךָ תִּהְרָס קְמוֹךְ תִּשְׁלַח חֲרֹנְךָ יֹאכֻלְמוֹ פֶּקֶשׁ:</p>
<p>8 And with the blast of Thy nostrils the waters were piled up— The floods stood upright as a heap; The deeps were congealed in the heart of the sea.</p>	<p>וּבְמִימְרָא פּוּמְךָ חֲכִימוֹ מֵיָא קְמוֹ כְּשׁוּר אֲזִלְיָא קִפּוֹ תְּחוּמֵי בִּלְבָא דִּימָא:</p>	<p>8 וּבְרִיחַ אֲפִיךָ גַּעְרָמוֹ מַיִם נִצְבּוּ כְּמוֹ יַגְד נְזִלִים קִפְּאוּ תְּהֻמַּת בִּלְבָיָם:</p>

(5) יבסימו. כמו יכסום, והיו"ד האמצעית יתירה זו, ודרך מקראות בכך, כמו וַיִּקְרָךְ וְלֹאנֶךְ יִרְצֵן (דברים ח, יד), יְרוֹן מִדָּעַן צִיָּק (תהלים לו, ט), והיו"ד ראשונה שמשמעה לשון עתיד, כך פרשוהו, טבעו צים סוף כדי שיחזרו המים ויכסו אותן. יכסומו, אין דומה לו במקרא בנקודתו, ודרכו להיות בנקודתו יכסומו במל"א"פוס (גס כן מוכח להיות חולם כמ"ש): כמו אבן. ובמקום אחר כללו כעופרת, ובמקום אחר יאכלמו כקש, הרשעים כקש, הולכים ומטורפין עולין ויורדין. צינונים כאבן, והכשרים כעופרת, שנחו מיד:

(6) ימינך. ימינך. שני פעמים, כשישראל עושין רצונו של מקום השמאל נעשית ימין: ימינך ה' נאדרי בבח. להזיל את ישראל, וימינך השנית תרעץ אויב. ולי נראה, אותה ימין עזמה תרעץ אויב, מה שאי אפשר לאדם לעשות שחי מלאכות ביד אחת. ופשוטו של מקרא, ימינך הנאדרת בכח מה מלאכתה, ימינך, היא תרעץ אויב, וכמה מקראות דוגמתו, פ' הנה איציק ה' פ' הנה איציק יאצדו (תהלים צב, י), עד מתי רשעים ה' עד מתי רשעים יעלזו (שם צד, ג), גשאו גירות ה' גשאו גירות קולם (שם צג, ג), לא לנו ה' לא לנו (שם קטו, א), אֲטַעֲהָ נֶאֱמָה ה' אֲטַעֲהָ אֶת הַשָּׁמַיִם (הושע ז, כג), אֲנֹכִי לֹהֶ' אֲנֹכִי אֲשִׁירָה (שופטים ה, ג), לולי ה' וגו' לולי ה' אֲשִׁירָה לנו צָקוּס עֲלֵינוּ אָדָם (תהלים קכד, א), עורי עורי דבורה עורי עורי דצרי שיר (שופטים ה, יב), תִּרְמָסְנָה רָגְלֵי רָגְלֵי עֲנִי (ישעיה כו, ו), וְנָתַן אֶרֶץ לְנִתְּלָה נִתְּלָה לִי אֶרֶץ לֹא עָצְדוֹ (תהלים קלו, כאכב): נאדרי. היו"ד יתירה, כמו רצתי עם, שְׁרָתִי צְמִידִינוֹת (איכה א, א), גִּנְגָדִי יוֹם (צדקיהו א, לט): תרעץ אויב. תמיד היא רועצת ומשברת האויב, דומה לו ויִרְעֵצוּ ויִרְצֵאוּ את צְנִי אֶרֶץ לֹא, בשופטים י, ח). (דבר אחר, ימינך הנאדרת בכח היא משברת ומלקה אויב):

(7) וברב גאונך. אם היד כלצד רועצת האויב, כשהוא מרימה צרוב גאונו אז יהרוס קמיו, ואם צרוב גאונו לצד אויביו נהרסים, ק"ו כששלח צם חרון אף יאכלמו: תהרס. תמיד אחת הורס קמיו הקמים נגדך, ומי הם הקמים כנגדו, אלו הקמים על ישראל, וכן הוא אומר, פ' הנה אוציק יקמיון (תהלים פג, ג), ומה היא ההמיה, על עמך יערימו סוד (שם שם, ד), ועל זה קורא אותם אויביו של מקום:

(8) וברוח אפיק. היואל משני נחירים של אף, דצד הכחוש כצידול בשכינה דוגמת מלך צשר ודם, כדי להשמיע אוזן הצריות כפי ההרה, שיוכלו להצין דבר. כשאלם כועס יואל רוח מנחיריו, וכן עֲלָה עֲשָׂן אֶפְסוֹ (תהלים יח, ט), וכן ומרוח אפיו יכלו (איוז ד, ט), וזהו שאמר למען שמי אֶפְרִיךָ אֶפִי (ישעיה מח, ט), כשזעפו נחה נשימתו ארוכה, וכשהוא כועס נשימתו קצרה. ותהלטי אֶתְקַטְס לך (שם), ולמען תהלטי אשים חטם צאפי, לסתום נחירי צפני האף והרוח שלא יאלו. לך, צשצילך. אחטם, כמו נאקה צחטם, צמסכת שצת (נא:), כך נראה צעיני. וכל אף וחרון צצמקרא אני אומר כן, חרה אף, כמו וְעֲלִמִי סָרָה מִנִּי חָרָב (איוז ל, ל), לשון שרפה ומוקד, שהנחירים מתחממים ונחירים צעת הקצף וחרון, מגזרת חרה, כמו רָחוּ מַגְזֵרֵת רָחָה, וכן חמה לשון חמימות, על כן הוא אומר וְעֲלִמִי אֶפְסוֹ (אסתר א, ג), וצנוח החמה אומר, נחקרה דעתו: בערמו מים. אונקלוס תרגם לשון ערמימות, ולשון נחמת המקרא כמו עֲרַמַּת חָטָיִם (שיר השירים ז, ג), ונצבו כמו נד יוכיח: בערמו מים. ממוקד רוח שיאל מאפך יבשו המים, והם נעשו כמין גלים וכריות של ערימה שהם גזוהים: כמו נד. כתרמומו קשור, כחומה: נד. לשון צבור וכונוס, כמו גִּד קָצִיר צִיּוֹם נִתְּלָה (ישעיה יז, יא), פָּגַם פָּגַד (תהלים לג, ו), לא כתב כונס כנאד אלא כנד, ואילו היה כנד כמו כנאד, וכונוס לשון הכנסה, היה לו לכתוב מכניס כנאד מי הים, אלא כונס לשון אסוף וצובר הוא, וכן קמו גִּד אָסַד (יהושע ג, טז), ויעמדו גִּד אָסַד (שם יג), ואין לשון קימה ועמידה כנאדות אלא צחומות וצורים, ולא מצנו נאד נקוד אלא במלפא"ס (חול"ס), כמו אִימָה דְּמַשְׁתִּי צִנְאֶדְךָ (תהלים נו, ט), אֶת נאוד הָקֶלֶב (שופטים ד, כ): קפאו. כמו וְכַבְדִּינָה סִפְפִּיאֲנִי (איוז ז, ו), שהוקשו ונעשו כאצנים, והמים זורקים את המצרים על האבן בכח ונלחמים צם צכל מיני קושי: בלב ים. צחוק הים, ודרך המקראות לדבר כן, עד לַב הַשָּׁמַיִם (דברים ז, יא), צָלַב הָאֵלָה (שמואל"ב יח, יד), לשון עקרו ותקפו של דבר:

- 9 The enemy said: 'I will pursue, I will overtake, I will divide the spoil; My lust shall be satisfied upon them; I will draw my sword, my hand shall destroy them.'
- 10 Thou didst blow with Thy wind, the sea covered them; They sank as lead in the mighty waters.
- 11 Who is like unto Thee, O LORD, among the mighty? Who is like unto Thee, glorious in holiness, Fearful in praises, doing wonders?
- 12 Thou stretchedst out Thy right hand— The earth swallowed them.
- 13 Thou in Thy love hast led the people that Thou hast redeemed; Thou hast guided them in Thy strength to Thy holy habitation.
- 14 The peoples have heard, they tremble; Pangs have taken hold on the inhabitants of Philistia.
- 15 Then were the chiefs of Edom affrighted; The mighty men of Moab, trembling taketh hold upon them; All the inhabitants of Canaan are melted away.
- אָמַר אוֹיֵב אֶרְדֹּף אֲשִׁיג אֲחַלֵּק שָׁלָל תִּמְלֹאמוּ נַפְשִׁי אֲרִיק חֲרָבִי תוֹרִישְׁמוּ יָדִי:
- נִשְׁפַּת בְּרוּיַחְךָ כִּסְמוּ יָם צָלְלוּ כַּעֲוֵפֶרֶת בָּמִים אֲדִירִים:
- מִי־כַמֻּכָּה בָּאֱלֹם יְהוָה מִי כַמֻּכָּה נֶאֱדָר בְּקֹדֶשׁ נִוְרָא תַהֲלֵת עֲשֵׂה פִלֵּא:
- נְטִית יְמִינְךָ תִּבְלַעְמוּ אֶרֶץ: אֲדִירַת יְמִינְךָ בִּלְעֲתָנוּן אֲרַעָא:
- נְחִית בְּחַסְדְּךָ עַם־נוּ גְּאֻלַּת יִתְּלַת בְּעֻזָּךְ אֶל־גִּוְהָ קֹדֶשְׁךָ:
- שָׁמְעוּ עַמִּים יִרְגָּזוּן חֵיל אֲחֹזִי יִשְׁבִּי פִלֶּשֶׁת:
- אֲזַ נִבְהִלוּ אֱלֹפֵי אֲדוֹם אֵילֵי מוֹאָב יֶאֱחָזְמוּ רָעַד נִמְגּוּ כָּל יִשְׁבֵּי כְנָעַן:
- אָמַר סִנְאָה אֶרְדֹּף אֲדִבִּיק אֶפְלִיג בְּזֹתָא תִּסְבַּע מִנְהוֹן נַפְשִׁי אֲשַׁלֹּף חֲרָבִי תְשִׁי־נִינוּן יָדִי:
- אֲמַרְתָּ בְּמִימְרְךָ תִּפֹּא עֲלִיהוֹן יִמָּא אֲשַׁתְּקֵעוּ כַּאֲבָרָא בְּמִיָּין תִּקִּיפִין:
- לֵית בַּר מִנְּךָ אֵת הוּא אֱלֹהָא יְיָ לֵית אֱלֹהָ אֵלָא אֵת אֲדִיר בְּקוֹדֶשָׁא דְּחֵיל תוֹשְׁבְּתָן עָבִיר פְּרִישָׁן:
- אֲדִירַת יְמִינְךָ בִּלְעֲתָנוּן אֲרַעָא:
- דְּבִרְהִי בְּטִבְחוֹךָ לְעִמָּא דִּנָּן דְּפִרְקִתָּא דְּבִרְהִי בְּתוֹקְפָךָ לְדִירָא דְּקוֹדֶשְׁךָ:
- שָׁמְעוּ עַמֻּמָּא וְזָעוּ דְּחֵלָא אַחַדְתָּנוּן לְדִתּוֹ יִתְבִּין בִּפְלֶשֶׁת:
- בְּכֵן אֲתַבְּהִילוּ רִבְרָבֵי אֲדוֹם תִּקִּיפֵי מוֹאָב אַחַדְתָּנוּן רְתִיתָא אֲתַבְּרוּ כָּל דִּתּוֹ יִתְבִּין בְּכְנָעַן:

(9) אמר אויב. לעמו, קִשְׁפָּס דְּזַנְרִים אֶרְדֹּף וְאֲשִׁיג וְאֲחַלֵּק שָׁלָל עַם שְׂרִי וְעַדְדִי: תִּמְלֹאמוּ. תִּמְלֹא מֵהֶם נַפְשִׁי. רוחי וְרוּגִי, וְאֵל תַּחֲמָה עַל תִּיבָה הַמְדַּבֶּרֶת בְּשִׁחִים, תִּמְלֹאמוּ תִּמְלֹא מֵהֶם, יֵשׁ הִרְבֵּה כְּלָשׁוֹן זֶה, פִּי אֶרֶץ הַגֶּגֶז נִסְתָּנִי (שׁוֹפְטִים א, טו), כְּמוֹ נַחַת לִי. וְלֹא יָכְלוּ דְּצָרוּ לְשָׁלֵם (בְּרַאשִׁית לו, ד), כְּמוֹ דְּבַר עֲמוּ. צָנִי יִלְאֲנִי (יִרְמִיָּה י, כ), כְּמוֹ יֵאָח מִמֶּנִּי. מִסְפָּר לְעַדִּי אֲגִידֵנוּ (אִיּוֹב לא, לו), כְּמוֹ אֲגִיד לוֹ. אֵף כֹּאֵן תִּמְלֹאמוּ, תִּמְלֹא נַפְשִׁי מֵהֶם: אֲרִיק חֲרָבִי. אֲשַׁלֹּף, וְעַל שֵׁם שְׁהוּא מֵרִיק אֵת הַתַּעַר בְּשִׁלְיָתוֹ וְנִשְׁאָר רִיק, נוֹפֵל צוֹ לִשׁוֹן הַרְקָה, כְּמוֹ מֵרִיקִים שְׁקִיקִים (בְּרַאשִׁית מב, לה), וְכָלוּ וְרִיקוּ (יִרְמִיָּה מח, יצ). וְאֵל תַּחֲמָר, אֵין לִשׁוֹן רִיקוֹת נוֹפֵל עַל הַיּוֹנָא, אֲלֵא עַל הַתִּיק וְעַל הַשֶּׁק וְעַל הַכְּלִישִׁי אֵינִי מִמֶּנִּי, אֲזַל לֹא עַל הַחֲרָב וְעַל הַיִּין, וְלִדְחוּק וּלְפִרָשׁ אֲרִיק חֲרָבִי כְּלָשׁוֹן וְרִיקָא אֵת תְּנִיקָיו (בְּרַאשִׁית יד, ד), אֲזִידִין בְּחֲרָבִי, מַצִּינוּ הַלָּשׁוֹן מוֹסַב אֵף עַל הַיּוֹנָא, שְׁמֵן הוֹרֵק (שִׁיר הַשִּׁירִים א, ג), וְלֹא הוֹרֵק מְכָלִי אֵל פְּלִי (יִרְמִיָּה מח, יא). לֹא הוֹרֵק הַכְּלִי אֵין כְּתִיד כֹּאֵן, אֲלֵא לֹא הוֹרֵק הַיִּין מְכָלִי אֵל כְּלִי, מַצִּינוּ הַלָּשׁוֹן מוֹסַב עַל הַיִּין, וְכֵן וְהִרְיקוּ סְרָצוֹס עַל פִּי סְרָמְתָךְ (יִחְזָקֵאל כח, ז), דְּחִירִס: תוֹרִישְׁמוּ. לִשׁוֹן רִישׁוֹת וְדִלוֹת, כְּמוֹ מוֹרִישׁ וּמַעֲשִׂיר (שְׁמוּאֵל־א ז, ז):

(10) נִשְׁפַּת. לִשׁוֹן הַפִּחַח, וְכֵן וְגַם קֶשֶׁף צָהָם (יִשְׁעִיָּה מ, כד): צָלְלוּ. שְׁקֵעוּ, עֲמָקוּ לִשׁוֹן מַצֹּלָה: כַּעֲוֵפֶרֶת. אֲזַר, פְּלוֹ"ס בְּלַע"ז:

- (11) בָּאֵלִים. בְּחֻזְקִים, כְּמוֹ וָאֵת אֵילֵי הָאֶרֶץ לָקַח (יִחְזָקֵאל יז, יג), אֵילֵינוּ לְעֻזָּתִי חוּשָׁה (תְּהִלִּים כב, כ): נוֹרָא תַהֲלֵת. יִרְאִיו מֵלֵהֲגִיד תַּהֲלוֹתָיו פֶּן יַמְעִטוּ, כְּמִ"שׁ לָךְ דְּמִיָּה תַהֲלָה (שֵׁם סה, ז):
- (12) נְטִית יְמִינְךָ. כַּסְהֶקֶצ״ה נוֹטָה יְדוּ, הַרְשָׁעִים פְּלִים וְנוֹפְלִים, לְפִי שֶׁהַכֵּל נַחוּן צִידוֹ וְנוֹפְלִים בְּהִיִּתָּהּ, וְכֵן הוּא אֹמֵר, וְהִ' יִשָּׂה יָדוֹ וְכָשֶׁל עוֹזָר וְנָפֵל עֲזָר (יִשְׁעִיָּה לא, ג), מִשֵּׁל לְכָלִי זְכוּכִית הַנְּתוּנִים צִידֵי אָדָם, מַטָּה יְדוֹ מַעֲטָה וְכֵן נוֹפְלִין וּמִשְׁתַּצְרִין: תִּבְלַעְמוּ אֶרֶץ. מִכֹּאֵן שֶׁזָּכוּ לְקַצֹּרָה, בְּשִׁכְרָה שֶׁאֲמָרוּ ה' הִצִּדְקָה:
- (13) נַהֲלֵת. לִשׁוֹן מִנְהֵל. וְאִינוֹקְלוֹס תַּרְגֵּם לִשׁוֹן נוֹשָׂא וְסוֹבֵל, וְלֹא דְקִדְקֵם לְפִרָשׁ אַחֵר לִשׁוֹן הַעֲבָרִית:
- (14) יִרְגָּזוּן. מִתְרַגָּזִין: יִשְׁבִּי פִלֶּשֶׁת. מִפְּנֵי שֶׁהֲרִגוּ אֵת בְּנֵי אִפְרַיִם, שֶׁמִּהֲרִו אֵת הַקֶּץ וְיֵאָח בְּחֻזְקָה, כְּמִפּוֹרֶשׁ בְּזַנְרֵי הַיָּמִים, וְהִרְגוּם אֲנָשֵׁי גֵת:

16	<p>Terror and dread falleth upon them; By the greatness of Thine arm they are as still as a stone; Till Thy people pass over, O LORD, Till the people pass over that Thou hast gotten.</p>	<p>תפול עליהם אימתה ופחד בגדל זרועה ידמו כאבן עד-יעבר עמה יהיה עד-יעבר עם-נו קניית: ית ירדנא:</p>	16
17	<p>Thou bringest them in, and plantest them in the mountain of Thine inheritance, The place, O LORD, which Thou hast made for Thee to dwell in, The sanctuary, O Lord, which Thy hands have established.</p>	<p>תביאמו ותטעמו בהר נחלתך מכון לשבתך דאחסנתך אתר לבית שכינתך אתקניתא יי מקדשא יי אתקנהי ידך:</p>	17
18	<p>The LORD shall reign for ever and ever.</p>	<p>יהיה יי מלכותיה לעלמא ולעלמי עלמא:</p>	18
19	<p>For the horses of Pharaoh went in with his chariots and with his horsemen into the sea, and the LORD brought back the waters of the sea upon them; but the children of Israel walked on dry land in the midst of the sea.</p>	<p>כי בא סוס פרעה ברכבו ובפרשיו בים וישב יהוה עליהם את-מי הים ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים: (פ)</p>	19
20	<p>And Miriam the prophetess, the sister of Aaron, took a timbrel in her hand; and all the women went out after her with timbrels and with dances.</p>	<p>ותקח מרים הנביאה אחות אהרן את-תוף בידה ותצאן כל-הנשים אחריה בתפים ובמחלות:</p>	20

(15) אלופי אדום אילי מואב. והלא לא היה להם לירא כלום, שהרי לא עליהם הולכים, אלא מפני אניות (מכילתא שירה פ"ט), שהיו מתאוננים ומטערים על כבודם של ישראל: נמוגו. נמסו, כמו צרצרים תמנגל (תהלים סה, יא). אמרו, עלינו הם צאים, לכלותינו ולירש את ארצנו:

(16) תפול עליהם אימתה. על הרחוקים: ופחד. על הקרובים, כענין שנאמר פי שמענו את קול הוציא וגו' (יהושע ז, י). מכילתא שירה פ"ט): עד יעבור. עד יעבור. כחרגומו: קניית. חצבת משאר אומות, כחפץ הקווי צדמים יקרים שחציב על האדם:

(17) תביאמו. נתנבא משה שלא יכנס לארץ, לכך לא נאמר תביאנו, (נראה שלא יכנסו לארץ וכו', והכי איתא בהדיא פרק יט נוחלין (צא בתרא דף ק"ט):) ובמכילתא (שם פ"י), הבנים יכנסו ולא האבות, אף שלא נגזרת גזירת מרגלים עדיין, מכל מקום ניבא ולא ידע מה ניבא. מהרש"ל: מכוון לשבתך. מקדש של מטה מכוון כנגד כסא של מעלה אשר פעלת: מקדש. הטעם עליו זקף גדול, להפרידו מתיבת השם שלאחריו, המקדש אשר כוננו ידך ה'. חציב בית המקדש, שהעולם נצרא ביד אחת, שנאמר אף ידי יקדש ארץ (ישעיה מח, יג), ומקדש בשתי ידיים, ואימתי יצנה בשתי ידיים, בזמן שה' ימלוך לעולם ועד, לעמיד לצא שכל המלוכה שלו:

(18) לעולם ועד. לשון עולמית הוא, והו"ו זו יסוד, לפיכך הוא פתוחה, אצל וְאֵלֶיךָ הַיּוֹדֵעַ וְעַד (ירמיה כט, כג), שהו"ו זו שמוש, קמוצה היא:

(19) כי בא סוס פרעה. כאשר צא:

(20) ותקח מרים הנביאה. היכן נתנבאה, כשהיתה אחות אהרן קודם שנולד משה, אמרה עתידה אמי שתלד בן וכו', כדאיתא בצוטה (יז). דבר אחר אחות אהרן, לפי שמסר נפשו עליה כשנצטרעה, נקראת על שמו: את התף. כלי של מיני זמר: בתופים ובמהולות. מוצטחות היו צדקניות שצדור שהקצ"ה עושה להם נסים, והוציאו תופים ממזרים:

<p>21 And Miriam sang unto them: Sing ye to the LORD, for He is highly exalted: The horse and his rider hath He thrown into the sea.</p>	<p>וּמִצְנִיָּא לְהוֹן מָרִים שְׁבַחוּ וְאֹדּוּ קָדָם יי אֲדָרִי אֲתֹנָאִי עַל גִּיּוֹתֵנִיָּא וְגִיּאֹתָא דִּילִיָּה הִיא סוּסִיָּא וְרִכְבִּיָּה רָמָא בִּימָא:</p>	<p>21 וַתַּעַן לָהֶם מִרְיָם שִׁירוּ לַיהוָה כִּי־גָאֵה גָאֵה סוֹס וְרִכְבּוֹ רָמָה בָּיָם: (ס)</p>
<p>22 And Moses led Israel onward from the Red Sea, and they went out into the wilderness of Shur; and they went three days in the wilderness, and found no water.</p>	<p>וְאַטִּיל מֹשֶׁה יִתְּ יִשְׂרָאֵל מִיַּמָּא דְסוּף וְנִפְקוּ לְמִדְבָּרָא דְחִגְרָא וְאָזְלוּ תִלְתָּא יוֹמִין בְּמִדְבָּרָא וְלֹא אִשְׁכְּחוּ מַיָּא:</p>	<p>22 וַיֹּסֶעַ מֹשֶׁה אֶת־יִשְׂרָאֵל מִיַּם־סוּף וַיֵּצְאוּ אֶל־מִדְבַּר־שׁוּר וַיֵּלְכוּ שְׁלֹשֶׁת־יָמִים בְּמִדְבָּר וְלֹא־מָצְאוּ מַיִם:</p>
<p>23 And when they came to Marah, they could not drink of the waters of Marah, for they were bitter. Therefore the name of it was called Marah.</p>	<p>וְאָתּוּ לְמָרָה וְלֹא יָכִילוּ לְמַשְׁתֵּי מַיָּא מִמָּרָה אֲרִי מְרִירִין אֲנִין עַל כֵּן קָרָא שְׁמָהּ מָרָה:</p>	<p>23 וַיָּבֹאוּ מִרְתָּה וְלֹא יָכִילוּ לְשִׁתֵּת מַיִם מִמֶּלֶה כִּי מָרִים הֵם עַל־כֵּן קָרָא שְׁמָהּ מָרָה:</p>
<p>24 And the people murmured against Moses, saying: 'What shall we drink?' And he cried unto the LORD; and the LORD showed him a tree, and he cast it into the waters, and the waters were made sweet. There He made for them a statute and an ordinance, and there He proved them;</p>	<p>וְאִתְרַעְמוּ עֲמָא עַל מֹשֶׁה לְמִימַר מָא נָשְׁתִּי: וְצִלִּי קָדָם יי וְאַלְפִיָּה יי אָעָא וּרְמָא לְמַיָּא וּבְסִימוּ מַיָּא תִּמְן גִּזֵּר לִיהַּ קִנָּם וְדִין וְתִמְן נְסִינָה:</p>	<p>24 וַיִּלְנוּ הָעָם עַל־מֹשֶׁה לֵאמֹר מַה־נִּשְׁתֶּה: וַיֵּצֶק אֶל־יְהוָה וַיִּזְרְחוּ יְהוָה עֵץ וַיִּשְׁלַךְ אֶל־הַמַּיִם וַיִּמְתְּקוּ הַמַּיִם שֵׁם שָׁם לוֹ חֹק וּמִשְׁפָּט וְשֵׁם נִסָּהוּ:</p>
<p>26 and He said: 'If thou wilt diligently hearken to the voice of the LORD thy God, and wilt do that which is right in His eyes, and wilt give ear to His commandments, and keep all His statutes, I will put none of the diseases upon thee, which I have put upon the Egyptians; for I am the LORD that healeth thee.'</p>	<p>וְאָמַר אִם קִבְּלָא תִקְבִּיל לְמִימַרָא דִּי אֱלֹהֵךְ וּדְכַשֵּׁר קְדָמוּהִי תַעֲבִיד וְתִצִּית לְפָקוּדֵיהִי וְתִטַּר כָּל קִנְמוּהִי כָל מַרְעִין דְּשׁוּיָתִי בְּמַצְרִים לֹא אֲשׁוּיִנּוּן עֲלֶיךָ אֲדָרִי אֲנָא יי אֲסִיךְ:</p>	<p>26 וַיֹּאמֶר אִם־שְׁמוּעַ תִּשְׁמָע לְקוּלוֹ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וַהֲיִשְׁרַ בְּעִינָיו תַּעֲשֶׂה וְהִאֲזִנָּה לְמִצְוֹתָיו וְשָׁמְרָתָּ כָּל־חֻקָּיו כָּל־הַמִּצְוָה אֲשֶׁר־שָׁמַתִּי בְּמִצְרַיִם לֹא־אֲשִׁים עֲלֶיךָ כִּי אֲנִי יְהוָה רֹפֵאֲךָ: (ס)</p>

(21) וַתַּעַן לָהֶם מִרְיָם. משה אמר שירה לאנשים, הוא אומר והם עונים אחריו, ומרים אמרה שירה לאנשים (מכילתא פ"י):

(22) ויסע משה. הסיען בעל כרחם, שעטרו מנרים את סוסיהם בתכשיטי זהב וכסף ואבנים טובות, והיו ישראל מואזין אותם בים, וגדולה היתה ציזת הים מציות מנרים, שנאמר תִּצִּית וְהִאֲזִנָּה לְךָ עִם נְקֻדֹת הַבָּקָף (שיר השירים א, יא). מכילתא פסחא סוף פ"ג), לפיכך הוצרך להסיען בעל כרחם:

(23) ויבאו מרתה. כמו למרה. ה"א בקוף תיבה במקום למ"ד בתחלתה, והתי"ו היא במקום ה"א הנשרשת בתיבת מרה, ובסמיכתה כשהיא נדבקה ל"א שהוא מוסיף במקום הלמ"ד, תהפך ה"א של שרש לתי"ו, וכן כל ה"א שהיא שרש בתיבה תהפך לתי"ו בסמיכתה. כמו חֲמָה אֵין לִי (ישעיה כז, ד), וְחֲמָתוֹ צִעֲרָהּ צו (אסתר א, יב). הרי ה"א של שורש נהפכת לתי"ו מפני שנמכת אל הו"ו הנוספת. וכן עזר ואמה, הִנֵּה חֲמָתִי בָּלָהָה (בראשית ל, ג). לְנֶפֶשׁ חַיָּה (שם ב, ז), וְהִמָּתוֹ חַיָּה לְחָס (איוב לג, כ). צִין הָרְמָה (שופטים ד, ה), וְתִשְׁבְּחוּ הָרְמָה (שמואל א, ז, יז):

(24) וילכו. לשון נפעל הוא, וכן התרגום לשון נפעל הוא, וְאִתְרַעְמוּ, וכן דרך לשון תלונה להסב הדבור אל האדם, מתלונן, מתרועע, ולא אמר לונן, רועע, וכן יאמר הלווע דקומפ"ל ישנ"ק ש"י מוסב הדבור אליו באמר ש"י:

(25) שם שם לו. צמרה נתן להם מקלט פרשיות של תורה שיתעסקו בהם, שצת, ופרה אדומה, ודינין (סנהדרין נו:). ושם נסדהו. לעם, וראה קשי ערפן, שלא נמלכו במשה בלשון יפה, בקש עלינו רחמים שיהיו לנו מים לשחות, אלא נתלוננו:

חמישי

27 And they came to Elim, where were twelve springs of water, and three score and ten palm-trees; and they encamped there by the waters.

וַיָּבֹאוּ אֵילֶמָּה וּשְׁם שְׁתֵּי עֶשְׂרֵה עֵינֹת מַיִם וּשְׁבַעִים תְּמָרִים וַיַּחֲנוּ שָׁם עַל-הַמַּיִם:

XVI

XVI And they took their journey from Elim, and all the congregation of the children of Israel came unto the wilderness of Sin, which is between Elim and Sinai, on the fifteenth day of the second month after their departing out of the land of Egypt.

וַיִּסְעוּ מֵאֵילָם וַיָּבֹאוּ כָּל-עֵדֶת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶל-מִדְבַּר-סִין אֲשֶׁר בֵּין-אֵילָם וּבֵין סִינַי בְּחַמְשָׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי לְצֵאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:

2 And the whole congregation of the children of Israel murmured against Moses and against Aaron in the wilderness;

2 (כ) וַיִּלִּינוּ (ק) וַיִּלְלוּ כָּל-עֵדֶת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל עַל-מֹשֶׁה וְעַל-אַהֲרֹן בַּמִּדְבָּר:

3 and the children of Israel said unto them: 'Would that we had died by the hand of the LORD in the land of Egypt, when we sat by the flesh-pots, when we did eat bread to the full; for ye have brought us forth into this wilderness, to kill this whole assembly with hunger.'

3 וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִי־יָתֵן מוֹתֵנוּ בְּיַד-יְהוָה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּשֹׁבְתֵנוּ עַל-סִיר הַבָּשָׂר בְּאֹכְלֵנוּ לֶחֶם לְשָׂבַע כִּי-הוֹצֵאתָם אֹתָנוּ אֶל-הַמִּדְבָּר הַזֶּה לְהָמִית אֶת-כָּל-הַקָּהָל הַזֶּה בָּרָעַב: (ס)

4 Then said the LORD unto Moses: 'Behold, I will cause to rain bread from heaven for you; and the people shall go out and gather a day's portion every day, that I may prove them, whether they will walk in My law, or not.'

4 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה הִנְנִי מְמַטֵּיר לָכֶם לֶחֶם מִן-הַשָּׁמַיִם וַיֵּצֵא הָעָם וּלְקָטוּ דְבַר-יוֹם בְּיוֹמוֹ לְמַעַן אֲנֹסֵנוּ הַיֵּלֶךְ בְּתוֹרָתִי אִם-לֹא:

(26) אם שמוע תשמע. וזקצלה שיקצלו עליהם: תעשה. היא עשייה: והאזנת. תטה אזנים לדקדק בהם: כל חקיו. דברים שאינן אלא גזירת מלך בלא שום טעם, ויזר הרע מקנטר עליהם, מה איסור באלו, למה נאסרו, כגון לזיפת כלאים ואכילת חזיר ופרה אדומה וכיוצא בהם: לא אשים עליך. ואם אשים, הרי הוא כלא הושמה, כי אני ה' רופאך (מכילתא ויסע פ"א), זהו מדרשו. ולפי פשוטו כי אני ה' רופאך, ומלמדך תורה ומצוות למען תנצל מהם, כרופא הזה האומר לאדם אל תאכל דברים שמחזירים אותך לידי חולי, וזהו איוון מצוות, וכן הוא אומר רפאות תהי לך (משלי ג, ח):

(27) שתיים עשרה עינת מים. כנגד י"ז שצטים נזדמנו להם: וע' תמרים. כנגד שבעים זקנים: (1) בחמשה עשר יום. נתפרש היום של חנייה זו, לפי שזו ציוס כלתה החררה שהוציאו ממצרים והוצרכו למן, למדנו, שאכלו משירי הצֶק (או משירי המנה) ששים ואחת סעודות, וירד להם מן צט"ז צאייר, ויום א' בשבת היה, כדאיתא במסכת שבת (פז):

(2) וילינו. לפי שכלה הלחם: (3) מי יתן מורתנו. שנמות, ואינו שם דבר כמו מותנו (בחולס), אלא כמו עשותנו, חנותנו, שובנו, לעשות אנחנו, לחנות אנחנו, למות אנחנו. ותרומנו לוי דמיתקא, לו מתנו, הלואי והיינו מתים:

(4) דבר יום ביומו. נורח אכילת יום ילקטו ציומו, ולא ילקטו היום לנורח מחר (מכילתא ויסע פ"ז): לזמן אנחנו הילך בתורתו. אם ישמרו מצוות התלויות בו, שלא יתירו ממנו, ולא ילאו בשבת ללקוט:

- 5 And it shall come to pass on the sixth day that they shall prepare that which they bring in, and it shall be twice as much as they gather daily.
וַהֲיָה בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי וַהֲכִינוּ אֶת אֲשֶׁר-יָבִיאוּ וַהֲיָה מִשְׁנֶה עַל אֲשֶׁר-יִלְקְטוּ יוֹם יוֹם:
- 6 And Moses and Aaron said unto all the children of Israel: 'At even, then ye shall know that the LORD hath brought you out from the land of Egypt;
וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כָּל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֲרֹב וַיַּדְעֻם כִּי יְהוָה הוֹצִיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:
- 7 and in the morning, then ye shall see the glory of the LORD; for that He hath heard your murmurings against the LORD; and what are we, that ye murmur against us?
וּבֹקֶר וּרְאִיתֶם אֶת-כְּבוֹד יְהוָה בְּשָׁמְעוֹ אֶת-תְּלַנְתִּיכֶם עַל-יְהוָה וְנָחֲנוּ מָה כִּי (כ') תִּלְוְנוּ [ק' תִּלְוְנוּ] עָלֵינוּ:
- 8 And Moses said: 'This shall be, when the LORD shall give you in the evening flesh to eat, and in the morning bread to the full; for that the LORD heareth your murmurings which ye murmur against Him; and what are we? your murmurings are not against us, but against the LORD.
וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּתַת יְהוָה לָכֶם בָּעֶרֶב בָּשָׂר לֶאֱכֹל וּלֶחֶם בַּבֹּקֶר לְשָׂבַע בְּשָׁמְעַי יְהוָה אֶת-תְּלַנְתִּיכֶם אֲשֶׁר-אַתֶּם מְלִינִים עָלָיו וְנָחֲנוּ מָה לֹא-עָלֵינוּ תְּלַנְתִּיכֶם כִּי עַל-יְהוָה:
- 9 And Moses said unto Aaron: 'Say unto all the congregation of the children of Israel: Come near before the LORD; for He hath heard your murmurings.
וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן אֵימֹר לְכָל כְּנִשְׁתָּא דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל קְרִיבוּ קֹדֶם יְיָ אֲרִי שְׁמִיעֵן קִדְמוֹהִי תוֹרַעְמְתְּכוֹן:

(5) והיה משנה. ליום ולמחרת: משנה. על שהיו רגילים ללקוט יום יום של שאר ימות השבוע. ואומר אני אשר יביאו והיה משנה, לאחר שיביאו ימצאו משנה במדידה, על אשר ילקטו וימדו יום יום, וזהו לְקַטּוּ לָסֶם מִשְׁנֶה, בלקיטתו היה נמצא לחם משנה, וזהו על כן הוא נתן לָסֶם בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי לָסֶם יוֹמִים, נותן לָסֶם צרכה (פויש'ן) צבית, למלאות העומר פעמים ללחם יומים:

(6) ערב. כמו לערב: וידעתם כי ה' הוציא אתכם מארץ מצרים. לפי שאמרתם לנו כי הוצאתם אותנו, מדעו כי לא אנחנו המוציאים, אלא ה' הוציא אתכם שיגיו לכם את השליו:

(7) ובקר וראיתם. לא על הכבוד שנאמר וְהָיָה כְּבוֹד ה' נִרְאָה בְּעֵינֵי נֶאֱמַר, אלא כך אמר להם, ערב וידעתם כי היכולת צידו ליתן מאותכם, ובשר יתן, אך לא בפנים מאירות יתננה לכם, כי שלא כהוגן שאלתם אותו, ומכרם מלאה, והלחם ששאלתם לצורך צירידו, לבקר תראו את כבוד אור פניו, שירידוהו לכם דרך חזה בצקר, שיש שעות להכניו, וטל מלמעלה וטל מלמטה כמונה בקופסא: תלנתיכם על ה'. כמו אשר על ה': ונחנו מה. מה אנחנו חסוצין: כי תלינו עלינו. שתרעמו עלינו את הכל, את בניכם ונשיכם וצנתיכם וערב רב. ועל כרחי אני זקוק לפרש תלינו בלשון תפעילו, מפני דגשם וקרייתו, שאילוי היה רפה, הייתי מפרשו בלשון תפעילו, כמו ויִלְךְ הָעָם עַל מִשָּׁה (שמות יז, ג), או אם היה דגוש ואין בו יו"ד ונקרא תלנו, הייתי מפרשו לשון תתלוננו, עכשיו הוא משמע תלינו את אחרים, כמו במרגלים ויִלְוּנוּ עָלָיו אֵת כָּל הָעָדָה (במדבר יד, ז):

(8) בשר לאכול. ולא לשובע, למדה תורה דרך ארץ שאין אוכלין בשר לשובע. ומה ראה להוריד לחם בצקר ובשר בערב, לפי שהלחם שאלו כהוגן, שאי אפשר לו לאדם בלא לחם, אבל בשר שאלו שלא כהוגן, שהרבה צהמות היו להם, ועוד שהיה אפשר להם בלא בשר, לפיכך נתן להם בשעת טורח שלא כהוגן: אשר אתם מלינים עליו. את האחרים, השומעים אתכם מתלוננים:

<p>And it came to pass, as Aaron spoke unto the whole congregation of the children of Israel, that they looked toward the wilderness, and, behold, the glory of the LORD appeared in the cloud.</p>	<p>וַיְהִי כַּדְבָּר אֲהֲרֹן אֶל-כָּל-עַדְת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל וַיִּפְּנוּ אֶל-הַמִּדְבָּר וְהִנֵּה כְבוֹד יְהוָה נֹרָאָה בָּעָנָן: (פ)</p>	<p>10</p>
<p>And the LORD spoke unto Moses, saying:</p>	<p>וַיִּדְבֹר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וַיֹּמַר: וַיִּמְלִל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִימְרָא: לְאָמֹר:</p>	<p>שז</p>
<p>'I have heard the murmurings of the children of Israel. Speak unto them, saying: At dusk ye shall eat flesh, and in the morning ye shall be filled with bread; and ye shall know that I am the LORD your God.'</p>	<p>שָׁמַעְתִּי אֶת-תְּלוּנֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דְּבַר אֱלֹהִים לְאָמֹר בֵּין הָעַרְבִים תֹּאכְלוּ בָשָׂר וּבִבְקָר תִּשְׂבְּעוּ-לֶחֶם וַיִּדְעוּתָם כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:</p>	<p>12</p>
<p>And it came to pass at even, that the quails came up, and covered the camp; and in the morning there was a layer of dew round about the camp.</p>	<p>וַיְהִי בַעֲרֵב וַתַּעַל הַשְּׁלִי וַתִּכָּס אֶת-הַמַּחֲנֶה וּבִבְקָר הָיְתָה שִׁכְבַּת הַטָּל סָבִיב לַמַּחֲנֶה:</p>	<p>13</p>
<p>And when the layer of dew was gone up, behold upon the face of the wilderness a fine, scale-like thing, fine as the hoar-frost on the ground.</p>	<p>וַתַּעַל שִׁכְבַּת הַטָּל וְהִנֵּה עַל-פְּנֵי הַמִּדְבָּר דָּק מְחֹסֶפֶס דָּק כַּכֹּפֶר עַל-הָאָרֶץ:</p>	<p>14</p>
<p>And when the children of Israel saw it, they said one to another: a 'What is it?'—for they knew not what it was. And Moses said unto them: 'It is the bread which the LORD hath given you to eat.</p>	<p>וַיֵּרְאוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל-אָחִיו מֶן הוּא כִּי לֹא יָדְעוּ מַה-הוּא וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם הוּא הַלֶּחֶם אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה לָכֶם לֶאֱכֹלָה:</p>	<p>15</p>

(9) קרבו. למקום שהענן ירד:

(13) השליו. מין עוף, ושמן מאד (יומא עה:). היתה שכבת הטל. הטל שוכב על המן, ובמקום אחר הוא אומר וַיִּכְרַת הַטָּל וגו' (במדבר יא, ט), הטל יורד על הארץ, והמן יורד עליו, וחוזר ויורד טל עליו, והרי הוא כמונה כקופסא (יומא עה: מכילתא ויסע פ"ג):

(14) ותעל שכבת הטל וגו'. כשהחמה זורחת, עולה הטל שעל המן לקראת החמה כדרך טל עולה לקראת החמה, אף אם תמלא שפופרת של בינה טל, ותסתום את פיה ותניחה צחמה, היא עולה מאליה צאזיר. ורבותינו דרשו, שהטל עולה מן הארץ צאזיר, וכעלות שכבת הטל נתגלה המן, וראו והנה על פני המדבר וגו': דק. דבר דק: מחוספס. מגולה, ואין דומה לו במקרא, ויש לפרש מחוספס, לשון חפסיה וליסקמא שזלשון משנה, כשנתגלה משכבת הטל, ראו שהיה דבר דק מחוספס צחוכו בין שמי שכבות הטל. ואונקלוס תרגם מקלף, לשון מחשוף הלזן: ככפור. כפור גליד"א בלע"ז דַּעֲדָק כגיר, כאצני גיר, והוא מין זבוע שחור, כדאמרין גזי כסוי הדם, הגיר וְהַזְקִינָה. דַּעֲדָק כַּגִּיר כַּגִּילָדָה עַל אֶרֶץ, דק היה כגיר ושוכב מוגלד כקרח על הארץ, וכן פירשו דק ככפור, שטוח קלוש ומחוצר כגליד. דק טינצ"ש בלע"ז שהיה מגליד גלד דק מלמעלה, וכגיר שתרגס אונקלוס, תוספת הוא על לשון העצרים, ואין לו תיבה בפסוק:

<p>This is the thing which the LORD hath commanded: Gather ye of it every man according to his eating; an omer a head, according to the number of your persons, shall ye take it, every man for them that are in his tent.</p>	<p>זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צֻוְּהָ יְהוָה דִּין פִּתְגָמָא דְּפָקִיד יִי לְקִיטוֹ לְקִטּוֹ מִמֶּנּוּ אִישׁ לְפִי מִיָּה גִבֵּר לְפֹם מִיכְלִיָּה עֹמְרָא לְגֻלְגּוּלָתָא מִנִּין נַפְשֵׁיכֶם אִישׁ לְאִשּׁוֹ נַפְשָׁתְכֹן גִּבֵּר לְדַבְמִשְׁכְּנִיָּה תִּסְבִּין:</p>	<p>16 זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צֻוְּהָ יְהוָה לְקִטּוֹ מִמֶּנּוּ אִישׁ לְפִי אָכְלוּ עֹמֶר לְגֻלְגּוּלָת מִסְפָּר נַפְשֵׁיכֶם אִישׁ לְאִשּׁוֹ בָּאֵהָלוּ תִקְחוּ:</p>
<p>17 And the children of Israel did so, and gathered some more, some less.</p>	<p>וַיַּעֲבֹדוּ בֵּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּלְקְטוּ הַמֶּרְבֶּה וְהַמִּמְעִיט:</p>	<p>17 וַיַּעֲשׂוּ-כֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּלְקְטוּ הַמֶּרְבֶּה וְהַמִּמְעִיט:</p>
<p>18 And when they did mete it with an omer, he that gathered much had nothing over, and he that gathered little had no lack; they gathered every man according to his eating.</p>	<p>וַיִּמְדּוּ בְעֹמֶר וְלֹא הָעֲדִיף הַמֶּרְבֶּה וְהַמִּמְעִיט לֹא הִחְסִיר אִישׁ לְפִי-אָכְלוּ לְקִטּוֹ:</p>	<p>18 וַיִּמְדּוּ בְעֹמֶר וְלֹא הָעֲדִיף הַמֶּרְבֶּה וְהַמִּמְעִיט לֹא הִחְסִיר אִישׁ לְפִי-אָכְלוּ לְקִטּוֹ:</p>
<p>19 And Moses said unto them: 'Let no man leave of it till the morning.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לָהוֹן אִנֶּשׁ לֹא יֵשָׁאֵר מִיָּה עַד צִפְרָא:</p>	<p>19 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם אִישׁ אֶל-יֹתֵר מִמֶּנּוּ עַד-בֹּקֶר:</p>
<p>20 Notwithstanding they hearkened not unto Moses; but some of them left of it until the morning, and it bred worms, and rotted; and Moses was wroth with them.</p>	<p>וְלֹא קִבִּילוּ מִן מֹשֶׁה וַאֲשָׁרוּ גִבֵּרִיא מִיָּה עַד צִפְרָא וַרְחִישׁ רַחֲשָׂא וְסָרִי וּרְגִיז עַל־יָהוֹן מֹשֶׁה:</p>	<p>20 וְלֹא-שָׁמְעוּ אֶל-מֹשֶׁה וַיֹּותֵרוּ אֲנָשִׁים מִמֶּנּוּ עַד-בֹּקֶר וַיֵּרָם תוֹלְעִים וַיִּבָּאֵשׁ וַיִּקְצַץ עֲלֵהֶם מֹשֶׁה:</p>
<p>21 And they gathered it morning by morning, every man according to his eating; and as the sun waxed hot, it melted.</p>	<p>וַיִּלְקְטוּ יְתִיָּה בַצֹּפֶר בַּצֹּפֶר גִּבֵּר כְּפֹם מִיכְלִיָּה וּמֹא דְמִשְׁתָּאֵר מִיָּה עַל אִפִּי חֲקֵלָא כַּד חָמָא עֲלוּהִי שְׁמִשָּׁא פֶשֶׁר:</p>	<p>21 וַיִּלְקְטוּ אֹתוֹ בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר אִישׁ כְּפִי אָכְלוֹ וְחֵם הַשֶּׁמֶשׁ וַנִּמָּס:</p>
<p>22 And it came to pass that on the sixth day they gathered twice as much bread, two omers for each one; and all the rulers of the congregation came and told Moses.</p>	<p>וַהֲיָה בְיוֹמָא שְׁתִּיתָאָה לְקִטּוֹ לְחָמָא עַל חֵד תַּרְוִין תַּרְוִין עֹמְרִין לְחֵד וְאֹתוֹ כָּל רַבְרָבֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל וַחֲוִיָּאוּ לְמֹשֶׁה:</p>	<p>22 וַיְהִיּוּ בַיּוֹם הַשְּׁנִי לְקִטּוֹ לֶחֶם מִשְׁנֵה שְׁנֵי הָעֹמֶר לְאִתְּד וַיִּבָּאוּ כָּל-נְשִׂאֵי הָעֵדָה וַיִּגִּידוּ לְמֹשֶׁה:</p>

- (15) מן הוא. הכנת מזון הוא, כמו וַיִּמְנֵן לָהֶם הַמֶּלֶךְ (דניאל א, ה): כי לא ידעו מזה הוא. שיקראוהו צשמו:
 (16) עומר. שם מדה: מספר נפשותיכם. כפי מנין נפשות שיש לאיש צהלו, תקחו עומר לכל גולגולת:
 (17) המרבה והממעיט. יש שלקטו הרבה ויש שלקטו מעט, וכשצאו לציחם, ומדדו בעומר איש איש מה שלקטו, ומאז שהמרבה ללקוט לא העדיף על עומר לגולגולת אשר צהלו, והממעיט ללקוט לא מצא חסר מעומר לגולגולת, וזה נס גדול שנעשה בו:
 (20) וייתירו אנשים. דתן ואזירים (שמו"ר כה, י): וירם תולעים. לשון רמה: ויבאש. הרי זה מקרא הפוך, שצחלה הצאיש ולצסוף החלע, כענין שנאמר וְלֹא הָצִיֵּשׁ וְרָמָה לֹא הִקְטָה צו, וכן דרך כל הממלעיים:
 (21) וחרם השמש ונמס. הנשאר צשדה נמוח ונעשה נחלים, ושותין ממנו אילים וצאאים, ואומות העולם נדין מהם וטועמים צהם טעם מן (מכילתא ויסע פ"ד), ויודעים מה שצחן של ישראל. ונמס, פשר, לשון פושרים, ע"י השמש מתחמם ומפסיר: ונמס. דיטטנ"פריר (לא גיין לו שמעללען), ודוגמתו צסנהדרין צסוף ד' מיתות (סו:):
 (22) לקטו לחם משנה. כשמדדו את לקיטתם צהלהים, מצאו כפלים שני העומר לאחד. ומדרש אגדה, לחם משונה, אותו היום נשתנה לשבח צריחו וטעמו (מכילתא ויסע פ"צ), (שאם להגיד ששנים היו והלא כתיב שני העומר

<p>And he said unto them: 'This is that which the LORD hath spoken: To-morrow is a solemn rest, a holy sabbath unto the LORD. Bake that which ye will bake, and seethe that which ye will seethe; and all that remaineth over lay up for you to be kept until the morning.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה הוּא דְמַלִּיל יְיָ שָׂבָא שְׁבֻתָא קוּדְשָׁא קָדָם יְיָ מָחָר יֵת דְּאִתּוֹן עֲתִידִין לְמִיפָא אִיפּוּ וַיֵּת דְּאִתּוֹן עֲתִידִין לְבִשְׁלָא בְשִׁילוּ וַיֵּת כָּל מוֹתָרָא אֲצִנְעוּ לְכוֹן לְמַטָּרָא עַד צַפְרָא:</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים הוּא אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה שְׁבֻתוֹן שְׁבֻת-קֹדֶשׁ לַיהוָה מָחָר אֵת אֲשֶׁר-תֹּאפּוּ אִפּוּ וְאֵת אֲשֶׁר-תִּבְשְׁלוּ בִשְׁלוּ וְאֵת כָּל-תַּעְדָּף תַּנְיִחוּ לָכֶם לְמִשְׁמֶרֶת עַד-הַבֹּקֶר:</p>
<p>And they laid it up till the morning, as Moses bade; and it did not rot, neither was there any worm therein.</p>	<p>וַאֲצִנְעוּ יְתִיהָ עַד צַפְרָא כְּמָא דְפִקִּיד מֹשֶׁה וְלֹא סָרִי וְרַחֲשָׁא לֹא הָיָה בִּיהָ:</p>	<p>וַיַּנְיְחוּ אֹתוֹ עַד-הַבֹּקֶר כַּאֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה וְלֹא הִבָּאִישׁ וְרִמָּה לֹא-הָיְתָה בּוֹ:</p>
<p>And Moses said: 'Eat that to-day; for to-day is a sabbath unto the LORD; to-day ye shall not find it in the field.</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲכַלְוּהִי יוֹמָא דִּין אֲרִי שְׁבֻתָא יוֹמָא דִּין קָדָם יְיָ יוֹמָא דִּין לֹא תִשְׁכַּחוּנִיָּה בְּחַקְלָא:</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲכַלְהוּ הַיּוֹם כִּי-שְׁבֻת הַיּוֹם לַיהוָה הַיּוֹם לֹא תִמְצְאוּהוּ בַּשָּׂדֶה:</p>
<p>Six days ye shall gather it; but on the seventh day is the sabbath, in it there shall be none.'</p>	<p>שֵׁשֶׁת יוֹמִין תִּלְקַטְנִיָּה וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה שְׁבֻתָא לֹא יִהְיִי בִּיהָ:</p>	<p>שֵׁשֶׁת יָמִים תִּלְקַטְהוּ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שְׁבֻת לֹא יִהְיֶה-בּוֹ:</p>
<p>And it came to pass on the seventh day, that there went out some of the people to gather, and they found none.</p>	<p>וַהֲיָה בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה נִפְקִי מִן עַמָּא לְמַלְקֻט וְלֹא אֲשַׁכְחוּ:</p>	<p>וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יֵצְאוּ מִן-הָעָם לְלָקֵט וְלֹא מָצְאוּ: (ס)</p>
<p>And the LORD said unto Moses: 'How long refuse ye to keep My commandments and My laws?</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה עַד אֲמַתִּי אִתּוֹן מְסַרְבִּין לְמַטָּר פְּקוּדֵי וְאוֹרִיתִי:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה עַד-אֵנָּה מֵאֲנִתֶם לְשֹׁמֵר מִצְוֹתַי וְתוֹרֹתַי:</p>
<p>See that the LORD hath given you the sabbath; therefore He giveth you on the sixth day the bread of two days; abide ye every man in his place, let no man go out of his place on the seventh day.'</p>	<p>חֲזוּ אֲרִי יְיָ יְהִי לְכוֹן שְׁבֻתָא עַל כֵּן הוּא יְהִיב לְכוֹן בְּיוֹמָא שְׁתִּיתָאָה לַחִים תִּרְיִן יוֹמִין תִּיבּוּ אֲנִשׁ תַּחֲוֹתוֹהִי לֹא יִפּוֹק אֲנִשׁ מֵאֲתָרֵיהָ בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה:</p>	<p>רְאוּ כִּי-יְהִיָּה נָתַן לָכֶם הַשְּׁבֻת עַל-כֵּן הוּא נָתַן לָכֶם בַּיּוֹם הַשֵּׁשִׁי לֶחֶם יוֹמִים שְׁבֻתוֹ אִישׁ תַּחֲתָיו אֶל-יֵצֵא אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי:</p>

לאחד, חלל משונה בטעם וריח): ויגידו למשה. שאלוהו מה היום מיומים, ומכאן יש ללמוד שעדיין לא הגיד להם משה פרשת שבת, שנטוה לומר להם וְהָיָה צִיּוֹם הַשָּׁשִׁי וְהַקִּינִי וגו', עד ששאלו את זאת אמר להם הוא אשר דבר ה' שנטויתי לומר לכם, ולכן ענשו הכתוב, שאמר לו עד אֵנָּה מֵאֲנִתֶם, ולא הוציאו מן הכלל: (23) את אשר תאפו אפו. מה שאתם רוצים לאפות בתנור, אָפוּ היום הכל לשני ימים, ומה שאתם צריכים לבשל ממנו במים, בשלו היום. לשון אפייה נופל בלשון ולשון בישול בתשכיל: למשמרת. לגנייה: (25) ויאמר משה אכלוהו היום וגו'. שחרית שהיו רגילין ללכת וללקוט, באו לשאול אם נלא אם לאו, אמר להם את שצידכם אכלו. לערב חזרו לפניו ושאלוהו מהו ללכת, אמר להם שבת היום, ראה אותם דואגים שמא פסק המן ולא ירד עוד, אמר להם היום לא תמצאוהו, מה תלמוד לומר היום, היום לא תמצאוהו אבל מחר תמצאוהו (מכילתא ויסעפ"ד): (26) וביום השביעי שבת. שבת הוא, המן לא יהיה בו. ולא בא הכתוב חלל לרבות יום הכפורים וימים טובים (מכילתא ס): (28) עד אנה מאנתם. משל הדיוט הוא, צִהְדִי הוּאָ לְקִי פְרָצָא (צ"ק צ.), ע"י הרשעים מתגנני הכשרין: (29) ראו. צעיניכם כי ה' צנודו מזהיר אתכם על השבת, שהרי גם נעשה בכל ערב שבת, לתת לכם לחם יומים:

- 30 So the people rested on the seventh day. וַיִּשְׁבְּתוּ הָעָם בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי: וַיִּשְׁבְּתוּ עַמָּא בְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה:
- 31 And the house of Israel called the name thereof Manna; and it was like coriander seed, white; and the taste of it was like wafers made with honey. וַיִּקְרְאוּ בֵּית-יִשְׂרָאֵל אֶת-שְׁמוֹ מֶן וְהוּא כְזֶרַע גֹּד' לֶבֶן וְטַעְמוֹ כַּצִּפְיֹחַת בִּדְבָשׁ: וַקְרֹוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל יֵת שְׁמִיהָ מֶמָּא וְהוּא כְכֹר זֶרַע גֹּדָא חִיזָר וְטַעְמִיהָ כְּאַסְקָרִיטֹון בִּדְבָשׁ:
- 32 And Moses said: 'This is the thing which the LORD hath commanded: Let an omerful of it be kept throughout your generations; that they may see the bread wherewith I fed you in the wilderness, when I brought you forth from the land of Egypt.' וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה מֵלֵא הֵעֲמֹר מִמֶּנּוּ לְמִשְׁמֶרֶת לְדֹרֹתֵיכֶם לְמַעַן יֵרְאוּ אֶת-הַלֶּחֶם אֲשֶׁר הֵאֱכַלְתִּי אִתְּכֶם בַּמִּדְבָּר בְּהוֹצִיאִי אִתְּכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-אַהֲרֹן קַח צִנְצָנָת אַחַת וּתֵן-שָׁמָּה מֵלֵא הֵעֲמֹר מֶן וְהִנֵּחַ אֹתוֹ לִפְנֵי יְהוָה לְמִשְׁמֶרֶת לְדֹרֹתֵיכֶם: כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וַיִּנְיִיחֻהוּ אַהֲרֹן לִפְנֵי הָעֵדֻת לְמִשְׁמֶרֶת:
- 33 And Moses said unto Aaron: 'Take a jar, and put an omerful of manna therein, and lay it up before the LORD, to be kept throughout your generations.' וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן סֵב צִלּוּחִית חָדָא וְהֵב תִּמְן מֵלֵא עוֹמֶרָא מֶמָּא וְאַצְנַע יְתִיָּה קֹדֶם יִּ לְמִטְרָא לְדֹרִיכֹן:
- 34 As the LORD commanded Moses, so Aaron laid it up before the Testimony, to be kept. כַּמָּא דְּפִקִּיד יִּ לְמֹשֶׁה וְאַצְנַעִיהָ אַהֲרֹן קֹדֶם סְהִדוּתָא לְמִטְרָא:
- 35 And the children of Israel did eat the manna forty years, until they came to a land inhabited; they did eat the manna, until they came unto the borders of the land of Canaan. וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אָכְלוּ יֵת מֶמָּא אַרְבַּעִין שָׁנִין עַד דְּעָאֲלוּ בָּאֵם אֶל-אֶרֶץ נוֹשְׁבֵת אֶת-הָמֶן אָכְלוּ עַד-בָּאֵם אֶל-קֶצֶה אֶרֶץ כְּנָעַן:

שבו איש תחתיו. מכאן סמכו חכמים ד' אמות ליוזא חוץ לתחום, ג' לגופו, וא' לפישוט ידים ורגלים: אל יצא איש ממקומו. אלו אלפים אמה של תחום שבת, ולא במפורש, שאין תחומין אלא מדברי סופרים, ועיקרו של מקרא על לוקמי המן נאמר:

(31) והוא כזרע גד לבן. עשז ששמו קוליינד'רי (קאריאדער) וזרע שלו עגול ואינו לבן, והמן היה לבן, ואינו נמשל לזרע גד אלא לענין העגול כזרע גד היה, והוא לבן: בצפוחת. צנץ שמתגנן אותו בדבש, וקורין לו אסקריטון צלשון משנה, והוא תרגום של אונקלוס:

(32) למשמרת. לגניזה: לדורותיכם. צימי ירמיהו. כשהיה ירמיהו מוכיחם למה אין אחס עוסקים בתורה, והם אומרים נניח מלאכתנו ונעסוק בתורה מהיכן נחפרנס, הוציא להם צנצנת המן, אמר להם אפסם ראו דבר ה' (ירמיהו ב, לא), שמעו לא נאמר, אלא ראו, בזה נחפרנסו אבותיכם, הרבה שלוחין יש לו למקום להכין מזון ליראיו:

(33) צנצנת. צלוחית של חרס כתרגומו: והנח אותו לפני ד'. לפני הארון, ולא נאמר מקרא זה עד שנצנה אהל מועד, אלא שנכתב כאן בפרשת המן:

(35) ארבעים שנה. והלא חסר ל' יום, שהרי צט"ו צאייר ירד להם המן תחלה, וצט"ו צניסן פסק, שנאמר וַיִּשְׁכְּחוּ הָמָן מִמֶּנּוּ (יהושע ה, יב), אלא מגיד שהעוגות שהוציאו ישראל ממזרים טעמו כזה טעם מן: אל ארץ נושבת. לאחר שעברו את הירדן (קידושין לח.). (ס"א, שאותה שבעבר הירדן מיושבת וטובה, שנאמר אֶעֱצָרָהּ נָא וְאֶרְאָהָ אֶת

36 Now an omer is the tenth part of an ephah.	וְהָעֹמֶר עֲשָׂרִית הָאִיפָה וְעוֹמֶרָא חֹד מִן עֲשָׂרָא בִתְלֹת סָאִין הוּא:	וְהָעֹמֶר עֲשָׂרִית הָאִיפָה הוּא: (פ)
XVII And all the congregation of the children of Israel journeyed from the wilderness of Sin, by their stages, according to the commandment of the LORD, and encamped in Rephidim; and there was no water for the people to drink.	וַיֵּסְעוּ כָּל-עֵדֹת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מִמִּדְבַּר-סִין לְמַסְעֵיהֶם עַל-פִּי יְהוָה וַיַּחֲנוּ בְּרֶפְדִּים וְאֵין מַיִם לְשִׁתּוֹת הָעָם:	וַיֵּסְעוּ כָּל-עֵדֹת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מִמִּדְבַּר-סִין לְמַסְעֵיהֶם עַל-פִּי יְהוָה וַיַּחֲנוּ בְּרֶפְדִּים וְאֵין מַיִם לְשִׁתּוֹת הָעָם:
2 Wherefore the people strove with Moses, and said: 'Give us water that we may drink.' And Moses said unto them: 'Why strive ye with me? wherefore do ye try the LORD?'	וַיִּרְבּוּ הָעָם עִם-מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ תִּנְנוּ-לָנוּ מַיִם וְנִשְׁתֶּה וַיֹּאמֶר לָהֶם מֹשֶׁה מַה-תִּרְיֹבוּן עִמָּדִי מַה-תִּנְסֹן אֶת-יְהוָה:	וַיִּרְבּוּ הָעָם עִם-מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ תִּנְנוּ-לָנוּ מַיִם וְנִשְׁתֶּה וַיֹּאמֶר לָהֶם מֹשֶׁה מַה-תִּרְיֹבוּן עִמָּדִי מַה-תִּנְסֹן אֶת-יְהוָה:
3 And the people thirsted there for water; and the people murmured against Moses, and said: 'Wherefore hast thou brought us up out of Egypt, to kill us and our children and our cattle with thirst?'	וַיִּצְמָא שָׁם הָעָם לַמַּיִם וַיִּלֵּן הָעָם עַל-מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ לָמָּה זֶה הָעֲלִיתָנוּ מִמִּצְרַיִם לְהָמִית אֹתִי וְאֶת-בְּנֵי וְאֶת-מִקְנֵי בְצָמָא:	וַיִּצְמָא שָׁם הָעָם לַמַּיִם וַיִּלֵּן הָעָם עַל-מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ לָמָּה זֶה הָעֲלִיתָנוּ מִמִּצְרַיִם לְהָמִית אֹתִי וְאֶת-בְּנֵי וְאֶת-מִקְנֵי בְצָמָא:
4 And Moses cried unto the LORD, saying: 'What shall I do unto this people? they are almost ready to stone me.'	וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל-יְהוָה לֵאמֹר מָה אַעֲשֶׂה לָעָם הַזֶּה עוֹד מַעֲט וּסְקָלֵנִי:	וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל-יְהוָה לֵאמֹר מָה אַעֲשֶׂה לָעָם הַזֶּה עוֹד מַעֲט וּסְקָלֵנִי:
5 And the LORD said unto Moses: 'Pass on before the people, and take with thee of the elders of Israel; and thy rod, wherewith thou smotest the river, take in thy hand, and go.	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה עֲבֹר לִפְנֵי הָעָם וְקַח אִתָּךְ מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִטֶּדֶן אֲשֶׁר הִכִּיתָ בּוֹ אֶת-הַיָּאֵר קַח בְּיָדְךָ וְהִלַּכְתָּ:	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה עֲבֹר לִפְנֵי הָעָם וְקַח אִתָּךְ מִזִּקְנֵי יִשְ�רָאֵל וּמִטֶּדֶן אֲשֶׁר הִכִּיתָ בּוֹ אֶת-הַיָּאֵר קַח בְּיָדְךָ וְהִלַּכְתָּ:

הָאֶרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר צִעַר הִירְדֵן (דברים ג, כה), ותרגום של נוסחת יְתָצָא, ר"ל מיושבת. רש"י (ישן): אל קצה ארץ כנען. צמחת הגזול, קודם שעברו את הירדן והוא ערבות מואב, נמצאו מכחישים זה את זה, אלא צערות מואב כשמת משה ב'ו' באחד פסק המן מלירד, ונסתפקו ממנו שלקטו בו דיוס, עד שהקריבו העומר בששה עשר בניסן, שנאמר ויִאֲכְלוּ מֵעֹזֶר הָאֶרֶץ מִמִּצְרַת הַפֶּסַח (יהושע ה, יא):

(36) עשירית האיפה. האיפה שלש סאין, והסאה ו' קצין, והקצ ד' לוגין, והלוג ששה צינים, נמצא עשירית האיפה מ"ג צינים וחומש צינה, והוא שיעור לחלה ולמנחות:

(2) מה תנסון. לומר היוכל לחת מים בארץ ציה:

(4) עוד מעט. אם אמתין, עוד מעט וסקלוני:

(5) עבור לפני העם. וראה אם יסקלון, למה הולאת לעז על צני: וקח אתך מזקני ישראל. לעדות, שיראו שעל ידך המים יואלים מן הזור, ולא יאמרו מעינות היו שם מימי קדם: ומטדן אשר הכית בו את היאור. מה תלמוד לומר אשר הכית בו את היאור, אלא שהיו ישראל אומרים על המטה, שאינו מוכן אלא לפורענות, בו לקה פרעה, ומזרים כמה מכות, צמזרים ועל הים, לכך נאמר אשר הכית בו את היאור, יראו עתה שאף לטובה הוא מוכן:

<p>Behold, I will stand before thee there upon the rock in Horeb; and thou shalt smite the rock, and there shall come water out of it, that the people may drink.' And Moses did so in the sight of the elders of Israel.</p>	<p>הֲנִי עֹמֵד לְפָנֶיךָ שָׁם וְעַל-הַצֹּרֶךְ בְּחֹרֵב וְהִכִּיתָ בַּצּוּר וַיֵּצְאוּ מִמֶּנּוּ מַיִם וְשָׁתָה הָעָם וַיַּעַשׂ בֶּן מֹשֶׁה לַעֲיִי זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>הֲנִי עֹמֵד לְפָנֶיךָ שָׁם וְעַל-הַצֹּרֶךְ בְּחֹרֵב וְהִכִּיתָ בַּצּוּר וַיֵּצְאוּ מִמֶּנּוּ מַיִם וְשָׁתָה הָעָם וַיַּעַשׂ בֶּן מֹשֶׁה לַעֲיִי זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>
<p>And the name of the place was called Massah, and Meribah, because of the striving of the children of Israel, and because they tried the LORD, saying: 'Is the LORD among us, or not?'</p>	<p>וַיִּקְרָא שֵׁם הַמָּקוֹם מַסָּה וּמִרִיבָה עַל-רִיבוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל נִסְתָּם אֶת-יְהוָה לֵאמֹר הֲיֵשׁ יְהוָה בְּקִרְבָּנוּ אִם-אֵין: (פ)</p>	<p>וַיִּקְרָא שֵׁם הַמָּקוֹם מַסָּה וּמִרִיבָה עַל-רִיבוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל נִסְתָּם אֶת-יְהוָה לֵאמֹר הֲיֵשׁ יְהוָה בְּקִרְבָּנוּ אִם-אֵין: (פ)</p>
<p>Then came Amalek, and fought with Israel in Rephidim.</p>	<p>וַיָּבֹא עֲמָלֵק וַיִּלָּחֶם עִם-יִשְׂרָאֵל בְּרִפְדִּים:</p>	<p>וַיָּבֹא עֲמָלֵק וַיִּלָּחֶם עִם-יִשְׂרָאֵל בְּרִפְדִּים:</p>
<p>And Moses said unto Joshua: 'Choose us out men, and go out, fight with Amalek; tomorrow I will stand on the top of the hill with the rod of God in my hand.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-יְהוֹשֻׁעַ בְּחַר לָנוּ אַנְשִׁים וְצֵא הִלָּחֶם בְּעֲמָלֵק מָחָר אֲנִי נֹצֵב עַל-רֹאשׁ הַגִּבְעָה וּמִטָּה הָאֱלֹהִים בְּיָדִי:</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-יְהוֹשֻׁעַ בְּחַר לָנוּ אַנְשִׁים וְצֵא הִלָּחֶם בְּעֲמָלֵק מָחָר אֲנִי נֹצֵב עַל-רֹאשׁ הַגִּבְעָה וּמִטָּה הָאֱלֹהִים בְּיָדִי:</p>
<p>So Joshua did as Moses had said to him, and fought with Amalek; and Moses, Aaron, and Hur went up to the top of the hill.</p>	<p>וַיַּעַשׂ יְהוֹשֻׁעַ כַּאֲשֶׁר אָמַר-לוֹ מֹשֶׁה לְהִלָּחֶם בְּעֲמָלֵק וּמֹשֶׁה אֶהְרֶן וְחֹוֹר סָלְקוּ לָרִישׁ רִמְתָּא:</p>	<p>וַיַּעַשׂ יְהוֹשֻׁעַ כַּאֲשֶׁר אָמַר-לוֹ מֹשֶׁה לְהִלָּחֶם בְּעֲמָלֵק וּמֹשֶׁה אֶהְרֶן וְחֹוֹר סָלְקוּ לָרִישׁ רִמְתָּא:</p>
<p>And it came to pass, when Moses held up his hand, that Israel prevailed; and when he let down his hand, Amalek prevailed.</p>	<p>וְהָיָה כִּד מָרִים מֹשֶׁה יָדוֹ מִתְּגַבְּרִין דְּבֵית יִשְׂרָאֵל וְכִד מִנָּח יָדוֹ מִתְּגַבְּרִין דְּבֵית עֲמָלֵק:</p>	<p>וְהָיָה כַּאֲשֶׁר יָרִים מֹשֶׁה יָדוֹ וַיִּגְבֵּר יִשְׂרָאֵל וְכַאֲשֶׁר יָנִיחַ יָדוֹ וַיִּגְבֵּר עֲמָלֵק:</p>

(6) והכית בצור. על הצור לא נאמר, אלא צור, מכאן שהמטה היה של מין דבר חזק וישמו קנפרינון, והצור נזקק מפניו.

(8) ויבא עמלק וגו'. סמך פרשה זו למקרא זה לומר, תמיד אני צניכס ומזומן לכל צרכיכם, ואחס אומרים היש ה' בקרבנו אם אין, חייכס שהכל צא ונושך אחס, ואחס לועקים לי ותדעו היכן אני. משל לאדם שהרכיב צנו על כחפו וילא לדרך, היה אותו הצן רואה חפץ ואומר, אבא טול חפץ זה ותן לי, והוא נותן לו, וכן שנייה, וכן שלישיה, פגעו באדם אחד, אמר לו אותו הצן ראי את אבא, אמר לו אביו, אינך יודע היכן אני, השליכו מעליו וצא הכלב ונשכו:

(9) בחר לנו. לי ולך, השווה לו, מכאן אמרו, יהי כבוד תלמידך חביב עליך כשלך, וכבוד חבך כמורא רבך מנין, שנאמר ויאמר אלהן אל משה צי אדני (במדבר יב, יא), והלא אהרן גדול מאחיו היה, ועושה את חצרו כרצו. ומורא רבך כמורא שמים מנין, שנאמר אדני משה פלאס (שם יא, כח), כלס מן העולם, חייבין הס כלליה, המורדים כך כאילו מרדו בהקצ"ה: וצא הלחם. לא מן הענן והלחם צו (מכילתא עמלק פ"א): מחר. צעת המלחמה, אכני נצב: בחר לנו אנשים. גבורים ויראי חטא, שמהא זכותן מסייעתן. דבר אחר צחר לנו אנשים, שידעין לצטל כשפים, לפי שצני עמלק מכשפים היו:

(10) ומשה אהרן וחוור. מכאן לתענית שצריכס שלשה לעצור לפני התיצה, שצתענית היו שרויס: חור. צנה של מרים היה, וכלב צעלה:

(11) כאשר ירים משה ידו. וכי ידיו של משה נוצחות היו המלחמה וכו', כדאיתא צר"ה (כט):

But Moses' hands were heavy;
and they took a stone, and put it
12 under him, and he sat thereon;
and Aaron and Hur stayed up his
hands, the one on the one side,
and the other on the other side;
and his hands were steady until
the going down of the sun.

וַיֵּדֵי מִזֶּשֶׁה יִמְרָא וַיִּסְבּוּ
אֲבָנָא וְשִׁיאוּ תַּחְתּוֹתָי
וַיִּתֵּב עָלָה וְאַתְרֵן וְחֹזֵר
סַעֲדִין בִּידוֹתֵי מִכָּא חַד
וַיִּמְכָּא חַד וְהִנָּאָה יְדוֹתֵי
פְרִיסֵן בְּצִלּוֹ עַד דְּעָאֵל
שְׁמֵשׁ:

וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה בְּכַבְּדִים וַיִּקְחוּ-
 אָבִן וַיִּשְׁמְרוּ תַּחְתָּיו וַיֵּשֶׁב
 עָלֶיהָ וַאֲהֲרֹן וְחֹזֵר תָּמְכוּ
 בְּיָדָיו מִזֶּה אֶחָד וּמִזֶּה אֶחָד
 וַיְהִי יָדָיו אֲמוֹנָה עַד-כֹּא
 הַשָּׁמַיִם:

13 And Joshua discomfited Amalek
and his people with the edge of
the sword.

וַתִּבְרַח יְהוֹשֻׁעַ יָת עַמּוּלָק וַיֵּת
עֲמִיָּה לַפֶּתַח דְּחָרָב:

וַיַּחֲלֹשׁ יְהוֹשֻׁעַ אֶת-עַמְּלִק
וְאֶת-עַמּוֹ לַפִּי-חֶרֶב: (פ)

14 And the LORD said unto Moses:
‘Write this for a memorial in the
book, and rehearse it in the ears
of Joshua: for I will utterly blot
out the remembrance of Amalek
from under heaven.’

וַיֹּאמֶר יי לְמֹשֶׁה כְּתוּב דָּא
דְּיוֹכְרֵנָא בְּסִפְרָא וְיִשׁוּ קֳדָם
יְיָ הוֹשַׁע אֲרִי מִמַּחַא אֱמָחִי יִת
דְּיוֹכְרֵינִי דַעֲמָלֵק מִתַּחַת
שְׁמִיא:

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה כְּתֹב
זֶאת וְזָכְרוֹן בַּסֵּפֶר וְשִׁים בְּאָזְנִי
יְהוָה כִּי-מָחָה אֶמְחֶה אֶת-
זֵכְרְ עַמְּךָ מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם:

And Moses built an altar, and
15 called the name of it
Adonai-nissi.

וּבָנָא מֹשֶׁה מִדְּבָחָא וּפְלִח
עָלוּהִי קָדָם יי דַּעֲבַד לִיה
נָסִין:

וַיֵּבֶן מֹשֶׁה מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ | נָסִי:

16 And he said: ‘The hand upon the throne of the LORD: the LORD will have war with Amalek from generation to generation.’

וַיֹּאמֶר בְּשָׁבוּעָה אֲמִירָא דָּא
מִן קֳדָם דְּחִילָא דְשְׁכִינְתִּיהָ
עַל כּוּרְסֵי יִקְרָא דְעֵתִיד
דִּיִּתְגַּח קֳרָבָא קֳדָם יי
בְּבִרְבִּית עֲמֻלָּה לְשִׁיזְיוֹתְהוֹן
מִדְּרִי עֲלֵמָא:

וַיֹּאמֶר כִּי־יֵדְעַל־כֶּסֶם
 הָיָה (בכתר ארם צובה היה
 כתוב כֶּסֶף בתיבה אחת)
 מִלִּחְמָה לַיהוָה בַּעֲמֹלָק
 מִדֶּרֶךְ דָּר: (פ)

קטז
פסוקים

The Haftarah is Judges 4:4 – 5:31 on page 205. Sepharadim read Judges 5:1 – 5:31.

(12) וידי משה כבדים. בשביל שנמעלל במצוה ומנה אחר תחתיו, נתייקרו ידיו: ויקחו. אהרן וסור: אבן ולא ישב לו על כר וססא, אמר, ישראל שריוין בצער, אף אני אהיה עמם בצער: ויהי ידיו אמונה. ויהי משה ידיו באמונה, פרושות השמים בתפלה נאמנה ונכונה: עד בא השמש. שהיו עמלקים מחשצין את השעות באינטרו'לוג'יאה, באין שעה הם נוחים, והעמיד להם משה חמה וערבב את השעות:

(13) יִיחֶלֶשׁ יְהוֹשֻׁעַ. חֶמֶךְ רָאשֵׁי גִבּוֹרֵי (תַּנְחוּמָא בְּשֵׁלֶם כ"ח) וְלֹא הִשְׁאִיר אֲלֵא חֲלָשִׁים שָׂדֵה, וְלֹא הִרְגָם כּוֹלֵם, מִכֵּן אֲנוּ לְמַדִּים, שָׁעָשׂוּ עַל פִּי הַדְּבָר שֶׁל שְׂכִינִיה:

(14) כתב זאת זכרון. שצא עמלק להדונוג לישראל קודם לכל האומות (מכילתא עמלק פ"ג): ושים באזני יהושע. המכניס את ישראל לארץ, שיצא את ישראל לשלם לו את גמולו, כאן נרמז לו למשה שיהושע מכניס את ישראל לארץ: כי מוחה אמוחה. לכך אני מוהיך כן, כי חפץ אני למחות:

(15) ויקרא שמור של מוצח: ד' נסיר. הקצ"ה עשה לנו כאן גם גדול, לא שהמוצח קרוי ה', אלא המוכיר שמו של מוצח, וזכר את הנס שעשה המקום, ה' הוא נס שלנו:

(16) ויאמר משה: כי יד על כס יד. ידו של הקב"ה הורמה ליטבע בכסאו, להיות לו מלחמה ואיבה בעמלק ועולמיים, ומהו כס ולא נאמר כסא, ואף השם נחלק לחייו, נטבע הקב"ה, שאין שמו שלם ואין כסאו שלם עד שימחה שמו של עמלק כולו, וכשימחה שמו, יהיה השם שלם והכסא שלם, שנאמר הָאֵלֹהִים פָּנָיו תַּקְרִיבֹת לְנֶגְחַם (תהלים ט, ז), זהו עמלק שכתוב בו וַעֲבָדְתֻּם אֶמְקָרָה נֶגְחָה (עמוס א, יא), וְעַד כֵּן גִּשְׁתָּם אֶצֶד זָקָם הִמָּה (תהלים סם), מהו אומר אחריו, וְהָיָה לְעוֹלָם יִטָּב, הרי השם שלם, פונו למשפט פסאוו, הרי הכסא שלם:

XVIII	<p>Now Jethro, the priest of Midian, Moses' father-in-law, heard of all that God had done for Moses, and for Israel His people, how that the LORD had brought Israel out of Egypt.</p>	<p>וַיִּשְׁמַע יִתְרוֹ כֹהֵן מִדְיָן רֹבֵא דְמִדְיָן מֹשֶׁה אֶת כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה אֱלֹהִים לְמֹשֶׁה וּלְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ כִּי־הוֹצִיא יְהוָה אֶת־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם:</p>	ימרו
2	<p>And Jethro, Moses' father-in-law, took Zipporah, Moses' wife, after he had sent her away,</p>	<p>וַיָּקַח יִתְרוֹ חֲתָן מֹשֶׁה אֶת־צִפּוֹרָה אִשְׁתּוֹ מֹשֶׁה אַחֲרָיִךְ דְּשַׁלְּחָהּ:</p>	2
3	<p>and her two sons; of whom the name of the one was Gershom; for he said: 'I have been a stranger in a strange land';</p>	<p>וְאֵת שְׁנֵי בָנֶיהָ אֲשֶׁר שָׁם הָאֶחָד גֶּרְשֹׁם כִּי אָמַר גֵּר הָיִיתִי בְּאֶרֶץ נָכְרִיָּה:</p>	3
4	<p>and the name of the other was Eliezer: 'for the God of my father was my help, and delivered me from the sword of Pharaoh.'</p>	<p>וְשֵׁם הָאֶחָד אֱלִיעֶזֶר כִּי־אֱלֹהֵי אָבִי בָּעֲזָרִי וַיַּצֵּלְנִי מִמַּחֲרֵב פָּרָעָה:</p>	4
5	<p>And Jethro, Moses' father-in-law, came with his sons and his wife unto Moses into the wilderness where he was encamped, at the mount of God;</p>	<p>וַיָּבֹא יִתְרוֹ חֲתָן מֹשֶׁה וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ אֶל־מֹשֶׁה אֶל־הַמִּדְבָּר אֲשֶׁר־הָיָה שָׁם תֹּר הָאֱלֹהִים:</p>	וי
6	<p>and he said unto Moses: 'I thy father-in-law Jethro am coming unto thee, and thy wife, and her two sons with her.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֶל־מֹשֶׁה אָנֹכִי חֲתָנְךָ יִתְרוֹ בָּא אֵלַיְךָ וְאִשְׁתְּךָ וּשְׁנֵי בָנֶיהָ עִמָּהּ:</p>	6

- (1) וישמע יתרו. מה שמיעה שמע וזא, קריעת ים סוף ומלחמת עמלק (זכחים קטז): יתרו. שבע שמות נקרא לו, רעואל, יתר, יתרו, חוּבֶז, חֶזֶר, קִינִי, פוּטִיאל, (מכילתא יתרו פ"א). תר, ע"ש שְׂיָקֶר פרשה אחת צתורה, ואתה תחזה. יתרו, לכשנתגייר וקיים המצוות, הוסיפו לו אות אחת על שמו. חוּבֶז, שחֶזֶר את התורה, וחֶזֶר הוא יתרו שנאמר מִכְנִי חֶזֶק חֶזֶק מֹשֶׁה (שופטים ד, יא). ויש אומרים רעואל אביו של יתרו היה, ומהו אומר וְצִפּוֹרָה אֵל קְעוּאָל לְבָרְךָ (שמות ז, יח), שהתינוקות קורין לאבי אביהן אבא. בספרי (בהעלותך עח): חותן משה. כאן היה יתרו מתכבד במשה, אני חותן המלך, ולשעבר היה משה חולה הגדולה בחמיו, שנאמר וַיִּשָּׁב אֵל יִתְרֵךְ חֲתָנוֹ (מכילתא סס): למשה ולישראל. שְׂקוּל משה כנגד כל ישראל: את כל אשר עשה. להם צירידת המן, וצבאר, ובעמלק: כי הוציא ה' וגו'. זו גדולה על כולם (מכילתא סס):
- (2) אחר שלוחיה. כשאמר לו הקב"ה צמדן, לך שב מְרִיס, וַיָּקַם מֹשֶׁה אֶת אֲשֶׁרוֹ וְאֶת בָּנָיו וְגו' (שמות ד, יטכ), וינא אהרן לקראתו ויפגשוהו ויפגשוהו ויפגשוהו, אמר לו מי הם הללו, אמר לו זו היא אשתי שנשאתי במדין ואלו בני, אמר לו והיכן אתה מוליכן, אמר לו למצרים, אמר לו על הראשונים אנו מצטערים ואתה בא להוסיף עליהם, אמר לה לבי אל בית אביך, נטלה שני בניה וכלכה לה:
- (4) ויצלני מחרב פרעה. כשגילו דתן ואזירים על דבר המצרי, ובקש להרוג את משה, נעשה לוֹאֲרוֹ כַעֲמוּד שֶׁל שֵׁשׁ (שמו"ר א, לו):
- (5) אל המדבר. אף אנו יודעים שצמדצר היה, אלא שצמדו של יתרו דְּבָר הכתוב, שהיה יושב בצבדו של עולם, ונדדו לצו לנאח אל המדבר מקום תהו, לשמוע דברי תורה:
- (6) ויאמר אל משה. ע"ש שלח: אני חתנך יתרו וגו'. אם אין אתה יואל בגיני לא אשתך, ואם אין אתה יואל בגין אשתך לא בגין שני בניה (מכילתא סס):

7 And Moses went out to meet his father-in-law, and bowed down and kissed him; and they asked each other of their welfare; and they came into the tent.

7 וַיֵּצֵא מֹשֶׁה לִקְרַאת חֹתָנוֹ וַיִּשְׁתַּחוּ וַיִּשְׁקוּ-לוֹ וַיִּשְׁאַלוּ וַיִּשְׁאַלוּ אִישׁ-לְרֵעֵהוּ לְשָׁלוֹם וַיָּבֹאוּ הָאֵהָלָה:

8 And Moses told his father-in-law all that the LORD had done unto Pharaoh and to the Egyptians for Israel's sake, all the travail that had come upon them by the way, and how the LORD delivered them.

8 וַיִּסְפֹּר מֹשֶׁה לְחֹתָנוֹ אֵת כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה לְפָרְעֹה וּלְמִצְרַיִם עַל אוֹתֵת יִשְׂרָאֵל אֵת כָּל-הַתְּלָאָה אֲשֶׁר מָצְאתָם בְּדֶרֶךְ וַיַּצֵּלם יְהוָה:

9 And Jethro rejoiced for all the goodness which the LORD had done to Israel, in that He had delivered them out of the hand of the Egyptians.

9 וַיִּתְחַד יִתְרוֹ עַל כָּל-הַטּוֹבָה אֲשֶׁר-עָשָׂה יְהוָה לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵצִילוֹ מִיַּד מִצְרַיִם:

ישראל

10 And Jethro said: 'Blessed be the LORD, who hath delivered you out of the hand of the Egyptians, and out of the hand of Pharaoh; who hath delivered the people from under the hand of the Egyptians.

10 וַיֹּאמֶר יִתְרוֹ בְּרוּךְ יְהוָה אֲשֶׁר הֵצִיל אֶתְכֶם מִיַּד מִצְרַיִם וּמִיַּד פָּרְעֹה אֲשֶׁר הֵצִיל אֶת-הָעָם מִתַּחַת יַד-מִצְרַיִם:

10

11 Now I know that the LORD is greater than all gods; yea, for that they dealt proudly against them.'

11 עַתָּה יָדַעְתִּי כִּי-גָדוֹל יְהוָה מִכָּל-הָאֱלֹהִים כִּי בִדְבַר אֲשֶׁר זָדוּ עֲלֵיהֶם:

11

(7) ויצא משה. כבוד גדול נתכבד יתרו באותה שעה, כיון שיצא משה, ילא אהרן נדב ואביהוא, ומי הוא שראה את אלו יוצאין ולא ילא: וישתחו וישק לו. איני יודע מי השתחוה למי, כשהוא אומר איש לרעהו, מי הקרוי איש, זה משה, שנאמר וקאיש משה (מכילתא שם):

(8) ויספר משה לחותנו. למשון את לבו לקרצו לתורה (מכילתא שם): את כל התלאה. שעל היס ושל עמלק (מכילתא שם): התלאה. למ"ד אל"ף מן היסוד של תיבה, והתי"ו הוא תיקון ויסוד הנופל ממנו לפרקים, וכן תרומה, תנופה, תקומה, תנואה:

(9) ויחדד יתרו. וישמח יתרו, זה פשוטו. ומדרש אגדה, נעשה בשרו חדודין חדודין, מיצר על אבדו מזרים, היינו דאמרי אינשי, גיורא עד עשרה דרי לא תצוי ארמאה באפיה (סנהדרין 75). על כל הטובה. טובת המן והצאר והתורה (מכילתא שם), ועל כולן אשר הצילו מיד מזרים, עד עכשיו לא היה עצד יכול לצרוח ממזרים, שהיתה הארץ מסוגרת, ואלו ילאו ששים רצוא (מכילתא שם):

(10) אשר הציל אתכם מיד מצרים. אומה קשה: ומיד פרעה. מלך קשה: מתחת יד מצרים. כתרנומו לשון רדוי ומרות, היד שהיו מכזיבים עליהם, היא העבודה:

(11) עתה ידעתי. מכירו הייתי לשעבר, ועכשיו צייתר (מכילתא שם): מכל האלהים. מלמד שהיה מכיר בכל עבודת אלילים שבעולם, שלא הניח עבודת אלילים שלא עזדה (מכילתא שם): כי בדבר אשר זדו עליהם. כתרנומו, במים דמו לאצדו והם נאצדו במים: אשר זדו. אשר הרשיעו. ורצונו דרשוהו (סוטה יא.) לשון ויזד יעקב נזיד (בראשית כה, כט), בקדרה אשר בשלו זה נתבשרו:

<p>12 And Jethro, Moses' father-in-law, took a burnt-offering and sacrifices for God; and Aaron came, and all the elders of Israel, to eat bread with Moses' father-in-law before God.</p>	<p>וַיָּקָח יִתְרוֹ חֹתֵן מֹשֶׁה עֹלָה וְזִבְחִים לֵאלֹהִים וַיָּבֹא אַהֲרֹן וְכָל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל לֶאֱכֹל לֶחֶם עִם־חֹתֵן מֹשֶׁה לִּפְנֵי הָאֱלֹהִים:</p>	<p>12 וַיָּקָח יִתְרוֹ חֹתֵן מֹשֶׁה עֹלָה וְזִבְחִים לֵאלֹהִים וַיָּבֹא אַהֲרֹן וְכָל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל לֶאֱכֹל לֶחֶם עִם־חֹתֵן מֹשֶׁה לִּפְנֵי הָאֱלֹהִים:</p>
<p>13 And it came to pass on the morrow, that Moses sat to judge the people; and the people stood about Moses from the morning unto the evening.</p>	<p>וַיְהִי מִמָּחָרֶת וַיָּשָׁב מֹשֶׁה לְשַׁפֵּט אֶת־הָעָם וַיַּעֲמֵד הָעָם עַל־מֹשֶׁה מִן־הַבֹּקֶר עַד־הָעֶרֶב:</p>	<p>13 וַיְהִי מִמָּחָרֶת וַיָּשָׁב מֹשֶׁה לְשַׁפֵּט אֶת־הָעָם וַיַּעֲמֵד הָעָם עַל־מֹשֶׁה מִן־הַבֹּקֶר עַד־הָעֶרֶב:</p>
<p>14 And when Moses' father-in-law saw all that he did to the people, he said: 'What is this thing that thou doest to the people? why sittest thou thyself alone, and all the people stand about thee from morning unto even?'</p>	<p>וַיַּחֲזֹא חֲמוּהֵי דְמֹשֶׁה יֵת כָּל־דֵּהוּא עֹבִיד לְעָמָא וַאֲמַר מָא פִתְגָמָא דְדִין דְּאֵת עֹבִיד לְעָמָא מְדִין אֵת יִתִּיב בְּלַחֲוֹדָהּ וְכָל עָמָא קָיָמִין עַלְוֹד מִן צַפְרָא עַד רַמְשָׁא:</p>	<p>14 וַיַּחֲזֹא חֲמוּהֵי דְמֹשֶׁה יֵת כָּל־דֵּהוּא עֹבִיד לְעָמָא וַאֲמַר מָא פִתְגָמָא דְדִין דְּאֵת עֹבִיד לְעָמָא מְדִין אֵת יִתִּיב בְּלַחֲוֹדָהּ וְכָל עָמָא קָיָמִין עַלְוֹד מִן צַפְרָא עַד רַמְשָׁא:</p>
<p>15 And Moses said unto his father-in-law: 'Because the people come unto me to inquire of God;</p>	<p>וַאֲמַר מֹשֶׁה לְחֲמוּהֵי אָרִי אֲתָן לוֹתִי עָמָא לְמַתְבַּע אוֹלְפָן מִן קָדָם יי:</p>	<p>15 וַאֲמַר מֹשֶׁה לְחֹתְנֹו בִּי־יָבָא אֵלַי הָעָם לִדְרֹשׁ אֱלֹהִים:</p>
<p>16 when they have a matter, it cometh unto me; and I judge between a man and his neighbour, and I make them know the statutes of God, and His laws.'</p>	<p>כַּד הָנִי לְהוֹן דִּינָא אֲתָן לוֹתִי וְדַאֲיִנְנָא בֵּין גּוֹבְרָא וּבֵין חֲבֵרְיָה וּמְחַוְדְעָנָא לְהוֹן יֵת קִימָיָא דִּי וִית אוֹרִי־יָהּ:</p>	<p>16 כִּי־יְהִיָּה לָהֶם דְּבַר בָּא אֵלַי וְשִׁפְטִיתִי בֵּין אִישׁ וּבֵין רֵעֵהוּ וְהוֹדַעְתִּי אֶת־חֻקֵּי הָאֱלֹהִים וְאֶת־תּוֹרָתוֹ:</p>

(12) עולָה. כמשמעה, שהיא כולה כלי: זבחים. שלמים: ויבא אהרן וגו'. ומשה היכן הלך, והלא הוא שיאל לקראתו וגרס לו את כל הכבוד, אלא שהיה עומד ומשמש לפניו: לפני האלהים. מכאן שהנהנה מסעודה שחלמידי חכמים מסובין זה, כאילו נהנה מזיו השכינה (ברכות סד.):

(13) ויהי ממחרת. מוצאי יום הכפורים היה, כך שנינו בספרי, ומהו ממחרת, למחרת רדתו מן ההר. ועל כרחק אי אפשר לומר אלא ממחרת יום הכפורים, שהרי קודם מתן תורה אי אפשר לומר והודעתי את חוקי וגו', ומשנתנה תורה עד יום הכפורים לא ישב משה לשפוט את העם, שהרי צ"ל בתמוז ירד ושבר את הלוחות, ולמחרת עלה בהשכמה ושהה שמונים יום וירד ציום הכפורים. ואין פרשה זו כתובה כסדר, שלא נאמר ויהי ממחרת עד שנה שנייה, אף לדברי האומר יתרו קודם מתן תורה בא, שילוחו אל ארצו לא היה אלא עד שנה שנייה, שהרי נאמר כאן וישלח משה את חותנו, ומצינו במסע הדגלים שאמר לו משה נסעו וְנָחֲנוּ אֶל הַמִּקְוִים וגו' אֶל יַם סוּף (במדבר י, לא), ואם זה קודם מתן תורה, משלחו והלך היכן מצאו שחזר. ואם תאמר שם לא נאמר יתרו אלא חוצב וצנו של יתרו היה, הוא חוצב הוא יתרו, שהרי כתיב מִצְרִי חָצַב חֶטֶן מֶשֶׁה (שופטים ד, יא): וישב משה וגו' ויעמוד העם. יושב כמלך וכולן עומדים, והוקשה הדבר ליטרו שהיה מזלזל בכבודו של ישראל, והוכיחו על כך, שנאמר מדוע אתה יושב לצדך וכלם נצבים: מן הבקר עד הערב. אפשר לומר כן, אלא כל דיין שדן דין אמת לאמיתו אפילו שעה אחת, מעלה עליו הכתוב כאילו עוסק בתורה כל היום, וכאילו נעשה שותף להקצ"ה במעשה בראשית, שנאמר זו וְיָהּ עָרַב וגו' (שבת י.):

(15) כי יבא. כי בא, לשון הווה: לדרש אלהים. כמרגמו למקדע אולפן, לשאול תלמוד מפי הגבורה:

(16) כי יהיה להם דבר בא. מי שהיה לו הדבר בא אלי:

- 17 And Moses' father-in-law said unto him: "The thing that thou doest is not good. 17 וַיֹּאמֶר חֹתֵן מֹשֶׁה אֵלָיו לֹא-טוֹב הַדָּבָר אֲשֶׁר אַתָּה עֹשֶׂה:
- 18 Thou wilt surely wear away, both thou, and this people that is with thee; for the thing is too heavy for thee; thou art not able to perform it thyself alone. 18 נָבַל תִּבָּל גַּם-אַתָּה גַּם-הָעָם הַזֶּה אֲשֶׁר עִמָּךְ כִּי-כָבֵד מִמֶּךָ הַדָּבָר לֹא-תוּכַל עֲשֹׂהוּ לְבַדְּךָ:
- 19 Harken now unto my voice, I will give thee counsel, and God be with thee: be thou for the people before God, and bring thou the causes unto God. 19 עֲתָה שְׁמַע בְּקוֹלִי אֵינֶעֱצֶךָ וַיְהִי אֱלֹהִים עִמָּךְ הִנֵּה אַתָּה לָעָם מוֹל הָאֱלֹהִים וְהִבֵּאתָ אֶתָּה אֶת-הַדְּבָרִים אֶל-הָאֱלֹהִים:
- 20 And thou shalt teach them the statutes and the laws, and shalt show them the way wherein they must walk, and the work that they must do. 20 וְהִזְהַרְתָּה אֹתָהֶם אֶת-הַחֻקִּים וְאֶת-הַתּוֹרוֹת וְהוֹדַעְתָּ לָהֶם אֶת-הַדֶּרֶךְ יֵלְכוּ בָּהּ וְאֶת-הַמַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר יַעֲשֻׂן:
- 21 Moreover thou shalt provide out of all the people able men, such as fear God, men of truth, hating unjust gain; and place such over them, to be rulers of thousands, rulers of hundreds, rulers of fifties, and rulers of tens. 21 וְאַתָּה תַּחְזֶה מִכָּל-הָעָם אֲנָשֵׁי-חַיִּל יִרְאוּ אֱלֹהִים אֲנָשֵׁי אֱמֶת שְׂנֹאֵי בָצַע וְשֹׂמְתֵי עֲלֵהֶם שָׂרֵי אֲלָפִים שָׂרֵי מֵאוֹת שָׂרֵי חֲמִשִּׁים וְשָׂרֵי עֶשְׂרֵת:
- 22 And let them judge the people at all seasons; and it shall be, that every great matter they shall bring unto thee, but every small matter they shall judge themselves; so shall they make it easier for thee and bear the burden with thee. 22 וְשִׁפְטוּ אֶת-הָעָם בְּכָל-עֵת וְהָיָה כָל-הַדָּבָר הַגָּדוֹל יָבִיאוּ אֵלֶיךָ וְכָל-הַדָּבָר הַקָּטָן יִשְׁפְּטוּ-הֶם וְהָקֵל מֵעַלֶיךָ וְנִשְׁאָו אֶתְּךָ:

(17) ויאמר חתן משה. דרך כבוד קוראו הכתוב חותנו של מלך: (18) נבל תבול. כתרגומו. ולשונו לשון כמישה פלייש"טרא, כמו וְהָעֵלָה נָבַל (ירמיה ח, יג), פְּנֵל עֵלָה מִקָּפֶן וגו' (ישעיה לד, ד), שהוא כמוש ע"י חמה וע"י קרת, וכחו תש ונלאה: גם אתה. לרבות אהרן וסור וע' זקנים: כי כבוד ממך. כוזרו רבינו מנחם: (19) אינני עמך. בעצה, אמר לו לא המלך נגצורה (מכילתא פ"ב): היה אתה לעם מול האלהים. שלח ומליץ ציוותם למקום, ושאל משפטים מאתו: הדברים. דברי ריבותם: (21) ואתה תחזה. צוה הקדש שעליך: אנשי חיל. עשירים, שאין צריכין להחניף ולהכיר פנים: אנשי אמת. אלו בעלי הצמחה, שהם כדאי לסמוך על דבריהם, שע"י כן יהיו דבריהם נשמעים: שנאי בצע. ששואין את ממונם דין, כההיא דאמרין, כל דיינא דמפקין ממונא מיניה דדינא, לאו דיינא הוא (בבא בתרא נח:): שרי אלפים. הם היו שש מאות שרים לשש מאות אלף (סנהדרין יח:): שרי מאות. ששת אלפים היו: שרי חמשים. י"ז אלף: שרי עשרות. ששים אלף. (מה שפירש"י על כל השרים כמה היו. והוא לכאורה ללא צורך, והנה באמת תיקן בזה ותיקן קושיא בפסוק, דקחשיז מלמעלה למטה, ר"ל המספר מרובה קודם מספר המועט, ולא הל"ל אלא מתחלה שרי עשרות בראשונה, ואח"כ בהדרגה כולם, ולפי פירושו שהזכיר ופרט סכום מנין השרים, לא וחשוב, וכשחזקת דמנינם ולגבייה אחי שפיר, מספר המועט מתחלה ואח"כ בהדרגה, כן נ"ל נכון ודוק):

23 If thou shalt do this thing, and God command thee so, then thou shalt be able to endure, and all this people also shall go to their place in peace.	אם אתה־דבר הזה תעשה ויצונו אלהים ויכלת עמך וגם כל־העם הזה על־מקמו יבא בשלום: אם ית־פתגמא הדין תעביד ויפקדוך יי ותכול למקם ואף כל עמא הדין על אתריה יהד בשלם:	23 אם אתה־דבר הזה תעשה ויצונו אלהים ויכלת עמך וגם כל־העם הזה על־מקמו יבא בשלום:
24 So Moses hearkened to the voice of his father-in-law, and did all that he had said.	וישמע משה לקול חתנו ויעש כל אשר אמר: וקביל משה למימר חמוהי ועבד כל דאמר:	עלשי 24 וישמע משה לקול חתנו ויעש כל אשר אמר:
25 And Moses chose able men out of all Israel, and made them heads over the people, rulers of thousands, rulers of hundreds, rulers of fifties, and rulers of tens.	ויבחר משה אנשי־חיל מכל־ישראל ויתן אתם ראשים על־העם שרי אלפים שרי מאות שרי חמשים ושרי עשרות: ובחר משה גוברין דחילא מכל ישראל ומני יתהון רישין על עמא רבני אלפי רבני מאותא רבני חמשיין ורבני עשרייתא:	25 ויבחר משה אנשי־חיל מכל־ישראל ויתן אתם ראשים על־העם שרי אלפים שרי מאות שרי חמשים ושרי עשרות:
26 And they judged the people at all seasons: the hard causes they brought unto Moses, but every small matter they judged themselves.	וישפטו את־העם בכל־עת אתה־דבר הקשה יביאון אל־משה וכל־הדבר הקטן ישפטו הם: ודינין ית עמא בכל עדן ית פתגם קשי מיתן לות משה וכל פתגם זעיר דינין אנון:	26 וישפטו את־העם בכל־עת אתה־דבר הקשה יביאון אל־משה וכל־הדבר הקטן ישפטו הם:
27 And Moses let his father-in-law depart; and he went his way into his own land.	וישלח משה את־חתנו וילך לו אל־ארצו: (פ) ושלח משה ית חמוהי ואזל ליה לארעיה:	27 וישלח משה את־חתנו וילך לו אל־ארצו: (פ)
XIX In the third month after the children of Israel were gone forth out of the land of Egypt, the same day came they into the wilderness of Sinai.	בחדש השלישי לצאת בני־ישראל מארץ מצרים ביום הזה באו מדבר סיני: ובירחא תליתאה למפק בני ישראל מארעא דמצרים ביומא הדין אתו למדברא דסיני:	רביעי 19 בחדש השלישי לצאת בני־ישראל מארץ מצרים ביום הזה באו מדבר סיני:
2 And when they were departed from Rephidim, and were come to the wilderness of Sinai, they encamped in the wilderness; and there Israel encamped before the mount.	ויסעו מרפידים ויבאו מדבר סיני ויחנו במדבר ויחן־שם ישראל נגד ההר: ונטלו מרפידים ואתו למדברא דסיני וישרו במדברא וישרא תמן ישראל לקביל טורא:	2 ויסעו מרפידים ויבאו מדבר סיני ויחנו במדבר ויחן־שם ישראל נגד ההר:

(22) ושפטו. וידונו, לשון צווי. והקל מעליך. דבר זה להקל מעליך. והקל, כמו והקדד את לבו (שמות ח, יא), והפית את מואב (מלכים ב, כד), לשון הווה:

(23) וצוך אלהים ויכלת עמוד. המלך בגזורה, אם יצוה אותך לעשות כך תוכל עמוד, ואם יעכב על ידך לא תוכל לעמוד (מכילתא פ"ב): וגם כל העם הזה. אהרן נדב ואזיהוא, ושבעים זקנים הנלוים עתה עמך (מכילתא שם):

(26) ושפטו. ודינינו ית עמא: יביאון. מייסין: יספטו (בחולס) וכן לא תעצורי (רות ב, ח), כמו לא תעצרי. ותרגמו דיינין אינין. מקראות העליונים היו לשון צווי, לכך מתורגמין וידונו, ייתון, ידונו, ומקראות הללו לשון עשייה:

(27) וילך לו אל ארצו. לגייר בני משפחתו (מכילתא פ"ב):

(1) ביום הזה. בראש חדש (שבת פו):. לא היה צריך לכחוש אלא ציוס ההוא, מהו ציוס הזה, שיהיו דברי תורה חדשים עליך כאילו היום ניתנו:

(2) ויסעו מרפידים. למה הוצרך לחזור ולפרש מהיכן נסעו, והלא כבר כתב שזרפידים היו חונים, צידוע שמעם נסעו, אלא להקיש נסיעתן מרפידים לציאתן למדבר סיני, מה ציאתן למדבר סיני צתשובה, אף נסיעתן מרפידים צתשובה (מכילתא בראש פ"א): ויחן שם ישראל. כאיש אחד בלצ אחד, אבל שחר כל החניות צתערומות וצמחלות (מכילתא שם): נגד ההר. למזרחו, וכל מקום שאתה מואב נגד, פנים למזרח (מכילתא שם):

<p>And Moses went up unto God, and the LORD called unto him out of the mountain, saying: ‘Thus shalt thou say to the house of Jacob, and tell the children of Israel:</p>	<p>וּמֹשֶׁה עָלָה אֶל־הָאֱלֹהִים וַיִּקְרָא אֵלָיו יְהוָה מִן־הַהָר לֵאמֹר כֹּה תֹאמַר לְבֵית יַעֲקֹב וְתַגִּיד לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>וּמֹשֶׁה עָלָה אֶל־הָאֱלֹהִים וַיִּקְרָא אֵלָיו יְהוָה מִן־הַהָר לֵאמֹר כֹּה תֹאמַר לְבֵית יַעֲקֹב וְתַגִּיד לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>
<p>Ye have seen what I did unto the Egyptians, and how I bore you on eagles' wings, and brought you unto Myself.</p>	<p>אַתֶּם רְאִיתֶם אֲשֶׁר עָשִׂיתִי לְמִצְרַיִם וְאֲשָׂא אֶתְכֶם עַל־ כַּנְפֵי נְשָׁרִים וָאֵבָא אֶתְכֶם אֵלַי:</p>	<p>אַתֶּם רְאִיתֶם אֲשֶׁר עָשִׂיתִי לְמִצְרַיִם וְאֲשָׂא אֶתְכֶם עַל־ כַּנְפֵי נְשָׁרִים וָאֵבָא אֶתְכֶם אֵלַי:</p>
<p>Now therefore, if ye will hearken unto My voice indeed, and keep My covenant, then ye shall be Mine own treasure from among all peoples; for all the earth is Mine;</p>	<p>וְעַתָּה אִם־שָׁמַעַתְּ תִשְׁמָעוּ בְּקוֹלִי וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־בְּרִיתִי וְהָיִיתֶם לִי סֻגְלָה מִכָּל־ הָעַמִּים כִּי־לִי כָל־הָאָרֶץ:</p>	<p>וְעַתָּה אִם־שָׁמַעַתְּ תִשְׁמָעוּ בְּקוֹלִי וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־בְּרִיתִי וְהָיִיתֶם לִי סֻגְלָה מִכָּל־ הָעַמִּים כִּי־לִי כָל־הָאָרֶץ:</p>
<p>and ye shall be unto Me a kingdom of priests, and a holy nation. These are the words which thou shalt speak unto the children of Israel.’</p>	<p>וְאַתֶּם תִּהְיוּ־לִי מְמַלְכֶת כֹּהֲנִים וְגוֹי קָדוֹשׁ אֲלֶיּהָ הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תְּדַבֵּר אֶל־ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>וְאַתֶּם תִּהְיוּ־לִי מְמַלְכֶת כֹּהֲנִים וְגוֹי קָדוֹשׁ אֲלֶיּהָ הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תְּדַבֵּר אֶל־ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>
<p>And Moses came and called for the elders of the people, and set before them all these words which the LORD commanded him.</p>	<p>וַיָּבֹא מֹשֶׁה וַיִּקְרָא לְזִקְנֵי הָעָם וַיַּשֵּׁם לִפְנֵיהֶם אֶת כָּל־ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר צִוָּהוּ יְהוָה:</p>	<p>וַיָּבֹא מֹשֶׁה וַיִּקְרָא לְזִקְנֵי הָעָם וַיַּשֵּׁם לִפְנֵיהֶם אֶת כָּל־ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר צִוָּהוּ יְהוָה:</p>

חמישי

(3) וּמֹשֶׁה עָלָה. ציוס השני, וכל עליותיו זהשכמה היו, שנאמר וַיִּשְׁקֶם מֹשֶׁה בַּצֹּקֶר (שמות לד, ד): כה תאמר.

זלשון הזה וכסדר הזה: לבית יעקב. אלו הנשים, תאמר להם זלשון רכה: ותגיד לבני ישראל. עונשין ודקדוקין פירש לזכרים, דברים הקשין כגידין (שבת פו). מכילתא בחדש פ"ג:

(4) אַתֶּם רְאִיתֶם. לא מסורת היא בידכם, ולא בדברים אני משגר לכם, לא בעדים אני מעיד עליכם, אלא אתם ראייתם אשר עשיתי למצרים, על כמה עצירות היו חייבין לי קודם שנזדווגו לכם, ולא נפרעתי מהם אלא על ידכם: ואשא אתכם. זה יום שזאו ישראל לרעמסס, שהיו ישראל מפוזרין בכל ארץ גושן, ולשעה קלה כשזאו ליסע ולזאת, נקצצו כלם לרעמסס (מכילתא פ"ג). ואונקלוס תרגם ואשא, וְאִתְּלִית יְתָכוֹן, כמו ואסיע אתכם, תיכון את הדבור דרך כבוד למעלה: על כנפי נשרים. כנשר הנושא גוזליו על כנפיו, שכל שאר העופות נותנים את צניהם בין רגליהם, לפי שמחיראין מעוף אחר שפורח על גביהם, אבל הנשר הזה אינו מחירא אלא מן האדם שמא יזרוק בו חץ, לפי שאין עוף פורח על גביו, לכך נותנו על כנפיו אומר מוטב יכנס החץ בי ולא בצני, אף אני עשיתי כן, וַיִּשָּׂא מֶלֶאכָה הָאֵלֶּהִים וגו' וַיִּצֵא בֵּין מִצְרַיִם וְגו' (שמות יד, יטכ), והיו מצרים זורקים חצים ואצני בְּלִיִּסְטָקְרָאוֹת, והענן מקצצם: ואבא אתכם אלי. כתרגמו:

(5) וְעַתָּה. אם עתה תקבלו עליכם, יערב לכם מכאן ואילך, שכל התחלות קשות (מכילתא פ"ג): ושמרתם את בריתי. שאכרות עמכם על שמירת התורה: סגולה. אורח חזיב, כמו וּסְגֻלַּת מְלָכִים (קהלת ז, ח), כלי יקר ואצנים טובות שהמלכים גוזזים אותם, כך אתם תהיו לי סגולה משאר אומות, ולא תאמרו אתם לזדכם שלי ואין לי אחרים עמכם, ומה יש לי עוד שתהא חצתכם נכרת, כי לי כל הארץ, והם צעייני ולפני לכלום:

(6) וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מְמַלְכֶת כֹּהֲנִים. שרים, קָמָה דְּאֵת אָמֶר, וַצְנִי דְּוֹד פְּהִינִים קָיו (שמואל-ב ח, יח): אלה הדברים. לא פחות ולא יותר:

83

<p>And all the people answered together, and said: 'All that the LORD hath spoken we will do.' And Moses reported the words of the people unto the LORD.</p>	<p>וַיַּעֲנוּ כָל-הָעָם יַחְדָּו וַיֹּאמְרוּ כָּל אֲשֶׁר-דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶׂה וַיַּשְׁבֵּ מֹשֶׁה אֶת-דִּבְרֵי הָעָם אֶל-יְהוָה:</p>	<p>8 וַיַּעֲנוּ כָל-הָעָם יַחְדָּו וַיֹּאמְרוּ כָּל אֲשֶׁר-דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶׂה וַיַּשְׁבֵּ מֹשֶׁה אֶת-דִּבְרֵי הָעָם אֶל-יְהוָה:</p>
<p>And the LORD said unto Moses: 'Lo, I come unto thee in a thick cloud, that the people may hear when I speak with thee, and may also believe thee for ever.' And Moses told the words of the people unto the LORD.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה הִנֵּה אֲנִי בָא אֵלֶיךָ בְּעָבַת עָנָן בְּעָבֹר יִשְׁמַע הָעָם בְּדִבְרֵי עַמֶּךָ וְגַם-בְּךָ יֵאמְנוּ לְעוֹלָם וַיַּגֵּד מֹשֶׁה אֶת-דִּבְרֵי הָעָם אֶל-יְהוָה:</p>	<p>9 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה הִנֵּה אֲנִי בָא אֵלֶיךָ בְּעָבַת עָנָן בְּעָבֹר יִשְׁמַע הָעָם בְּדִבְרֵי עַמֶּךָ וְגַם-בְּךָ יֵאמְנוּ לְעוֹלָם וַיַּגֵּד מֹשֶׁה אֶת-דִּבְרֵי הָעָם אֶל-יְהוָה:</p>
<p>And the LORD said unto Moses: 'Go unto the people, and sanctify them to-day and to-morrow, and let them wash their garments,</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵּךְ עַמָּא וְתִזְמְנֵנּוּ יוֹמָא דִּין וּמָחָר וַיְחַדְּרוּן לְבוּשֵׁיהוֹן:</p>	<p>10 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵּךְ אֶל-הָעָם וְקִדְּשֵׁתֶם הַיּוֹם וּמָחָר וְכַבְּסוּ שְׂמֹלֵתָם:</p>
<p>and be ready against the third day; for the third day the LORD will come down in the sight of all the people upon mount Sinai.</p>	<p>וַיְהִי וַיִּזְמְנוּ לְיוֹמָא תְּלִיתָא אַרְי בְּיוֹמָא תְּלִיתָא וַיִּתְּגַלֵּי יְיָ לְעֵינֵי כָל עַמָּא עַל טוֹרָא דְּסִינֵי:</p>	<p>11 וַיְהִי וַיִּזְמְנוּ לְיוֹם הַשְּׁלִישִׁי כִּי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי יֵרָד יְהוָה לְעֵינֵי כָל-הָעָם עַל-הַר סִינַי:</p>
<p>And thou shalt set bounds unto the people round about, saying: Take heed to yourselves, that ye go not up into the mount, or touch the border of it; whosoever toucheth the mount shall be surely put to death;</p>	<p>וְתַתְּחִים יְת עַמָּא סְחוֹר סְחוֹר לְמִימַר אֶסְתַּמְרוּ לְכוֹן מִלְּמַסַּק בְּטוֹרָא וּלְמַקְרָב בְּסוּפֵיהָ כָּל דִּיקְרָב בְּטוֹרָא אֶתְקַטְּלָא יִתְקַטֵּיל:</p>	<p>12 וְהִגְבַּלְתָּ אֶת-הָעָם סָבִיב לְאמֹר הִשְׁמְרוּ לָכֶם עַלּוֹת בְּהָר וּנְגַע בְּקַצְהוּ כָּל-הַנֶּגַע בְּהָר מוֹת יוֹמָת:</p>
<p>no hand shall touch him, but he shall surely be stoned, or shot through; whether it be beast or man, it shall not live; when the ram's horn soundeth long, they shall come up to the mount.'</p>	<p>לֹא תִקְרַב בְּיַד אַרְי אֶתְרַגְמָא יִתְרַגֵּם אוֹ אֶשְׁתַּדָּא יִשְׁתַּדֵּי אִם בְּעִירָא אִם אִנְשָׁא לֹא יִתְקִיִּים בְּמִיגַד שׁוֹפָרָא אֲנֹן מוֹרְשֵׁן לְמַסַּק בְּטוֹרָא:</p>	<p>13 לֹא-תִגַּע בּוֹ יָד כִּי-סָקוֹל יִסָּקֵל אוֹ-יִרְחַ אִם- בְּהִמָּה אִם-אִישׁ לֹא יִחְיֶה בְּמִשְׁךְ הַיָּבֵל הַמָּה יַעֲלוּ בְּהָר:</p>

(8) וישב משה את דבריו העם וגו'. ציוס המחרת שהוא יום שלישי, שהרי צהשכמה עלה. וכי צריך היה משה להשיב, אלא צא הכתוב ללמדך דרך ארץ ממש, שלא אמר הואיל ויודע מי ששלחני, איני צריך להשיב:

(9) בעב הענן. צמעה הענן, וזהו ערפל: וגם כך. גם צנציאים הצאים אחריו: ויגד משה וגו'. ציוס המחרת שהוא רצוני לדש: את דבריו העם וגו'. תשובה על דבר זה שמעתי מהם, שרצונם לשמוע ממך, אינו דומה השומע מפי שליח לשומע מפי המלך, רצוננו לראות את מלכנו:

(10) ויאמר ה' אל משה. אם כן שמזיקין לדצר עמם, לך אל העם: וקדשתם. וזימנתם, שיכינו עצמם היום ומחר:

(11) והיו נכונים. מוצדלים מאשה (מכילתא פ"ג): ליום השלישי. שהוא ששה בחדש, וצחמישי צנה משה את המזבח תחת ההר ושמים עשרה מצבה (מכילתא שם), כל הענין האמור בפרשת ואלה המשפטים, ואין מוקדם ומאוחר בתורה: לעיני כל העם. מלמד, שלא היה צהם סומא, שנתרפאו כולם (מכילתא שם):

(12) והגבלת. קבע להם תחומין לסימן, שלא יקדצו מן הגבול והלאה: לאמר. הגבול אומר להם השמרו מעלות מכאן והלאה, ואחז תזהירם על כך: ונגע בקצהו. אפילו בקצהו:

<p>14 And Moses went down from the mount unto the people, and sanctified the people; and they washed their garments.</p>	<p>וַיֵּרֶד מֹשֶׁה מִן־הָהָר אֶל־הָעָם וַיְקַדְּשׁ אֶת־הָעָם וַיִּכְבְּסוּ שְׂמֹלֹתָם:</p> <p>וַנַּחַת מֹשֶׁה מִן שׂוֹרָא לְוַת עֲמָא וְזָמִין יַת עֲמָא וְחִנּוּרוּ לְבוּשֵׁיהוּן:</p>
<p>15 And he said unto the people: 'Be ready against the third day; come not near a woman.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֶל־הָעָם הָיוּ נָכְנִים לְשִׁלֻּשֵׁת יָמִים אֶל־תִּגְשׁוּ אֶל־אִשָּׁה:</p> <p>וְאָמַר לְעֲמָא הָיוּ זְמִינִין לְתַלְתָּא יוֹמִין לֹא תִקְרְבוּן לְצַד אִתְתָּא:</p>
<p>16 And it came to pass on the third day, when it was morning, that there were thunders and lightnings and a thick cloud upon the mount, and the voice of a horn exceeding loud; and all the people that were in the camp trembled.</p>	<p>וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בַּהֲרֹת הַבָּקָר וַיְהִי קֶלֶת וּבִרְקִים וַעֲנָן כָּבֵד עַל־הָהָר וְקוֹל שֹׁפָר חֲזָק מְאֹד וַיִּחַרַד כָּל־הָעָם אֲשֶׁר בַּמַּחֲנֶה:</p> <p>וַתְּהִי בַּיּוֹם בְּיוֹמָא תַלְתִּיתָא בְּמַהְוִי צַפְרָא וַתְּהִי קֶלֶין וּבִרְקִין וַעֲנָנָא תַקִּיף עַל שׂוֹרָא וְקוֹל שׁוֹפָרָא תַקִּיף לְחָדָא וְזַע כָּל עֲמָא דְבַמְשָׁרִיתָא:</p>
<p>17 And Moses brought forth the people out of the camp to meet God; and they stood at the nether part of the mount.</p>	<p>וַיּוֹצֵא מֹשֶׁה אֶת־הָעָם לִקְרַאת הָאֱלֹהִים מִן־הַמַּחֲנֶה וַיִּתִּיצְבוּ בְּתַחֲתִית הָהָר:</p> <p>וְאָפִיק מֹשֶׁה יַת עֲמָא לְקַדְמוֹת מִימְרָא דִּי מִן מְשָׁרִיתָא וְאִתְעַתְּדוּ בְּשַׁפּוּלֵי שׂוֹרָא:</p>
<p>18 Now mount Sinai was altogether on smoke, because the LORD descended upon it in fire; and the smoke thereof ascended as the smoke of a furnace, and the whole mount quaked greatly.</p>	<p>וַהֲרַסְנִי עֵשֶׂן כָּלֹּא מִפְּנֵי אֲשֶׁר יָרַד עָלָיו יְהוָה בָּאֵשׁ וַיַּעַל עֲשָׁנוֹ כַּעֲשָׁן הַכֹּבֶשֶׂן וַיִּחַרַד כָּל־הָהָר מְאֹד:</p> <p>וְשׂוֹרָא דְסִינַי תִּנּוּן כּוֹלִיהִי מִן קֶדֶם דְּאִתְגַּלִּי עֲלוּהִי יְיָ בְּאִישָׁתָא וּסְלִיק תַּנְנִיָּה כְּתַנְנָא דְּאִתְוַנָּא וְזַע כָּל שׂוֹרָא לְחָדָא:</p>

(13) ירה יירה. מכאן לנסקלין שהם נדחין למטה (סנהדרין מה). מצית הסקילה שהיה גזוה שתי קומות: יירה. יושלך למטה לארץ, כמו קרה צים (שמות טו, ד): במשך היובל. כשימשוך היובל קול ארוך, הוא סימן סלוק שכינה והפסקת הקול, וכיון שנמתק הס רשאים לעלות: היובל. הוא שופר של איל, שכן בערביא קורין לְדִקְרָא יוֹצֵלָא. ושופר של אילו של יחזקיה:

(14) מן ההר אל העם. מלמד שלא היה משה פונה לעסוק, אלא מן ההר אל העם:

(15) היו נכונים לשלשת ימים. לסוף שלשת ימים, הוא יום רביעי, שהוסיף משה יום אחד מדעתו, כדברי רבי יוסי (שבת פז). ולדברי האומר בשעה צדש נחתו עשרת הדברות, לא הוסיף משה כלום, ולשלשת ימים, כמו ליום השלישי: אל תגשו אל אשה. כל שלשת ימים הללו, כדי שיהיו הנשים טוהרות ליום השלישי ותהיינה טהורות לקבל תורה, שאם ישמש תוך ג' ימים, שמה תפלוט האשה שכבת זרע לאחר טבילתה ותחזור ותטמא, אבל משהסתה שלשה ימים כבר הזרע מסריח ואינו ראוי להזריע, וטהור מלטמא את הפולטת:

(16) בהיות הבקר. מלמד שהקדים על ידם, מה שאין דרך בשר ודם לעשות כן שיהא הרב ממתיין לתלמיד, וכן מצינו קום גַּא קֵל הַבְּקָרָה וגו' (יחזקאל ג, כב), וְאָקוּס וְאִלָּא קֵל הַבְּקָרָה וְהָיָה עָם כְּצֹד ה' עֹמֵד (שם כג):

(17) לקראת האלהים. מגיד שהשכינה יצאה לקראתם כחתן היוצא לקראת כלה, וזה שנאמר ה' מְסִינִי צֹא (דברים לג, ב. מכילתא פ"ג), ולא נאמר לסיני צֹא: בתחתית ההר. לפי פשוטו דרגלי ההר. ומדרשו, שנחלש ההר ממקומו וכפה עליהם כגיגית (שבת פח):

(18) עשן כלו. אין עשן זה שם דבר, שהרי נקוד השי"ן פת"ח, אלא לשון פעל, כמו אמר, שמר, שמע, לכך תרגומו שָׁנָן פְּלִיָּה ולא תרגם פְּנָנָא, וכל עשן שבמקרא נקודים קמ"ץ, מפני שהם שם דבר: הכבשן. של סיד, יכול ככבשן זה ולא יותר, תלמוד לומר דוער באש עד לב השמים, ומה תלמוד לומר כבשן, לְשַׁבֵּר את האוון מה שהיא יכולה לשמוע, נותן לצריות סימן הניכר להם. כיוצא בו פֶּאֶרְיָה יִשְׁאָג (הושע יא, י), וכי מי נתן כח בצרי אלא הוא, והכתוב מושלו כאריה, אלא אנו מכנין ומדמין אותו לצריותיו, כדי לְשַׁבֵּר את האוון מה שיכולה לשמוע. כיוצא בו וְקוֹלוֹ קָקוֹל מִים רָבִים (יחזקאל מג, ב), וכי מי נתן קול למים והלא הוא, ואתה מכנה אותו לדמותו לצריותיו כדי לְשַׁבֵּר את האוון:

19 And when the voice of the horn waxed louder and louder, Moses spoke, and God answered him by a voice.	וַיִּהְיֶה קוֹל הַשֹּׁפָר הוֹלֵךְ וְחֹזֵק מְאֹד מוֹשֶׁה יְדַבֵּר וַהֲאֱלֹהִים יַעֲנֵנּוּ בְּקוֹל: וַיְהִי קוֹל הַשֹּׁפָר הוֹלֵךְ וְחֹזֵק וַתִּשְׁמַע לַחֲדָא מוֹשֶׁה מִמְּלִיל וּמִן קָדָם יי מַתְּעִנִי לִיה בְּקָל:	19 וַיִּהְיֶה קוֹל הַשֹּׁפָר הוֹלֵךְ וְחֹזֵק מְאֹד מוֹשֶׁה יְדַבֵּר וַהֲאֱלֹהִים יַעֲנֵנּוּ בְּקוֹל:
20 And the LORD came down upon mount Sinai, to the top of the mount; and the LORD called Moses to the top of the mount; and Moses went up.	וַיֵּרֶד יְהוָה עַל-הָהָר סִינַי אֶל-רֹאשׁ הָהָר וַיִּקְרָא יְהוָה לְמוֹשֶׁה אֶל-רֹאשׁ הָהָר וַיַּעַל מוֹשֶׁה: וַיֵּרֶד יְהוָה עַל-הָהָר סִינַי וַתִּקְרָא יְהוָה לְרִישׁ טוֹרָא וַקְרָא יי לְמוֹשֶׁה לְרִישׁ טוֹרָא וּסְלִיק מוֹשֶׁה:	20 וַיֵּרֶד יְהוָה עַל-הָהָר סִינַי אֶל-רֹאשׁ הָהָר וַיִּקְרָא יְהוָה לְמוֹשֶׁה אֶל-רֹאשׁ הָהָר וַיַּעַל מוֹשֶׁה:
21 And the LORD said unto Moses: 'Go down, charge the people, lest they break through unto the LORD to gaze, and many of them perish.	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מוֹשֶׁה רֵד הָעֵד בְּעַם פֶּן-יִהְרָסוּ אֶל-יְהוָה לְרָאוֹת וְנָפְלוּ מִמֶּנּוּ רַב: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מוֹשֶׁה רֵד הָעֵד בְּעַם פֶּן-יִהְרָסוּ אֶל-יְהוָה לְרָאוֹת וְנָפְלוּ מִמֶּנּוּ רַב:	21 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מוֹשֶׁה רֵד הָעֵד בְּעַם פֶּן-יִהְרָסוּ אֶל-יְהוָה לְרָאוֹת וְנָפְלוּ מִמֶּנּוּ רַב:
22 And let the priests also, that come near to the LORD, sanctify themselves, lest the LORD break forth upon them.'	וְגַם הַכֹּהֲנִים הַנִּגְשִׁים אֶל-יְהוָה יִתְקַדְּשׁוּ פֶן-יִפְרֹץ בָּהֶם יְהוָה: וְאִף כֹּהֲנֵי דְקָרִיבִין לְשִׁמְשָׁא קָדָם יי יִתְקַדְּשׁוּ דְלִמָּא יִקְטֹל בְּהוֹן יי:	22 וְגַם הַכֹּהֲנִים הַנִּגְשִׁים אֶל-יְהוָה יִתְקַדְּשׁוּ פֶן-יִפְרֹץ בָּהֶם יְהוָה:
23 And Moses said unto the LORD: 'The people cannot come up to mount Sinai; for thou didst charge us, saying: Set bounds about the mount, and sanctify it.'	וַיֹּאמֶר מוֹשֶׁה אֶל-יְהוָה לֹא יוּכַל הָעָם לַעֲלֹת אֶל-הָהָר סִינַי כִּי-אַתָּה הִעַדְתָּה בְּנוֹ לֹאֲמֹר הִגְבַּל אֶת-הָהָר וְקִדְּשֵׁתוּ: וַיֹּאמֶר מוֹשֶׁה אֶל-יְהוָה לֹא יוּכַל הָעָם לַעֲלֹת אֶל-הָהָר סִינַי כִּי-אַתָּה הִעַדְתָּה בְּנוֹ לֹאֲמֹר הִגְבַּל אֶת-הָהָר וְקִדְּשֵׁתוּ:	23 וַיֹּאמֶר מוֹשֶׁה אֶל-יְהוָה לֹא יוּכַל הָעָם לַעֲלֹת אֶל-הָהָר סִינַי כִּי-אַתָּה הִעַדְתָּה בְּנוֹ לֹאֲמֹר הִגְבַּל אֶת-הָהָר וְקִדְּשֵׁתוּ:
24 And the LORD said unto him: 'Go, get thee down, and thou shalt come up, thou, and Aaron with thee; but let not the priests and the people break through to come up unto the LORD, lest He break forth upon them.'	וַיֹּאמֶר אֵלָיו יְהוָה לְךָ-רֵד וְעָלִית אִתָּה וְאַהֲרֹן עִמָּךְ וְהַכֹּהֲנִים וְהָעָם אֶל-יְהִירָסוּ לַעֲלֹת אֶל-יְהוָה פֶּן-יִפְרֹץ בָּם: וַיֹּאמֶר אֵלָיו יְהוָה לְךָ-רֵד וְעָלִית אִתָּה וְאַהֲרֹן עִמָּךְ וְהַכֹּהֲנִים וְהָעָם אֶל-יְהִירָסוּ לַעֲלֹת אֶל-יְהוָה פֶּן-יִפְרֹץ בָּם:	24 וַיֹּאמֶר אֵלָיו יְהוָה לְךָ-רֵד וְעָלִית אִתָּה וְאַהֲרֹן עִמָּךְ וְהַכֹּהֲנִים וְהָעָם אֶל-יְהִירָסוּ לַעֲלֹת אֶל-יְהוָה פֶּן-יִפְרֹץ בָּם:

(19) הולך וחזק מאד. מנהג הדיוט כל זמן שהוא מאריך לתקוע קולו מחליש וכוחה, אצל כאן הולך וחזק מאד, ולמה כך, מחללה לשצר אזניהם מה שיכולין לשמוע: משה ידבר. כשהיה משה מדבר ומשמיע הדברות לישראל, שהרי לא שמעו מפי הגבורה אלא אנכי ולא יהיה לך, והקדוש ברוך הוא מסייעו לתת בו כח להיות קולו מגביר וגשמע: יעננו בקול. יעננו על דבר הקול, כמו אשר יענה צאש (מלכים-א יח, כד), על דבר האש להורידו:

(20) וירד ה' על הר סיני. יכול ירד עליו ממע, תלמוד לומר כי מן השמים דברתי עמכם (שמות כ, יט), למד שהקפין שמים עליונים ותחתונים, והגיעו על גבי ההר כמעט על המטה, וירד כח הכבוד עליהם (מכילתא פ"ד): (21) העד בעם. התרה זהם שלא לעלות זהר: פן יהרסו וגו'. שלא יהרסו את מנצבם, על ידי שפאוןס אל ה' לראות, ויקרצו לזד הזהר: ונפל ממנו רב. כל מה שיפול מהם, ואפילו הוא יחידי חשוז לפני רב (מכילתא שם): יהרסו. כל הריסה מפרדת אסיפת הצנין, אף הנפרדין ממנצב אנשים הורסים את המנצב:

(22) וגם הכהנים. אף הזכורות שהעזודה זהם (וזחים קטו): הנגשים אל ה'. להקריז קרצנות, אף הם אל יסמכו על חשיבותם לעלות: יתקדשו. יהיו מוזמנים להתיצב על עמדן: פן יפרץ. לשון פרצה, יהרוג זהם ויעשה זהם פרצה:

(23) לא יוכל העם. איני צריך להעיד זהם, שהרי מותרין ועומדין הם היום שלשת ימים, ולא יוכלו לעלות, שאין להם רשות:

(24) לך רד. והעד זהם שנית, שמורזין את האדם קודם מעשה, וחורזין ומורזין אותו בשעת מעשה (מכילתא שם): ועלית אתה ואהרן עמך והכהנים. יכול אף הם עמד, תלמוד לומר ועלית אתה, אמור מעתה, אתה

- 25 So Moses went down unto the people, and told them. וַיֵּרֶד מֹשֶׁה אֶל-הָעָם וַיֹּאמֶר וַנַּחַת מֹשֶׁה לְפֶת עַמָּא וַאֲמַר לָהֶוּן: (ס)
- XX And God spoke all these words, saying: וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶת וּמִלִּיל יְיָ יֵת כָּל בְּרִיתֵימָא כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הָאֵלִין לְמִימַר: (ס) לְאִמַר:

The Ten Commandments are presented here in Ta'am Tahton. For the Ten Commandments in Ta'am Elyon, see page 199.

- 2 I am the LORD thy God, who brought thee out of the land of Egypt, out of the house of bondage. אֲנִכִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר אָנָּא יְיָ אֱלֹהֶיךָ דְּאַפִּיקְתָּךְ הוּצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּיתָא: מִבֵּית עַבְדִּים:
- 3 Thou shalt have no other gods before Me. לֹא-יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִין בִּרְ מִנִּי: עַל-פָּנֵי:
- 4 Thou shalt not make unto thee a graven image, nor any manner of likeness, of any thing that is in heaven above, or that is in the earth beneath, or that is in the water under the earth; לֹא-תַעֲשֶׂה לְךָ פֶסֶל לֹא תַעֲבִיד לְךָ צִלָּם וְכָל-תְּמוּנָה אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם דְּמוֹ דְּבִשְׁמָיָא מִלְּעִילָא מִמַּעַל וְאֲשֶׁר בָּאָרֶץ מִתַּחַת וְדְבָאָרְעָא מִלְּרַע וְדְבָמָיָא מִלְּרַע לְאָרְעָא: וְאֲשֶׁר בַּמַּיִם מִתַּחַת לָאָרֶץ:

מחיצה לעצמך, ואחרן מחיצה לעצמו, והכהנים מחיצה לעצמם, משה נגש יותר מאהרן, ואהרן יותר מן הכהנים, והעם כל עיקר אל יחרסו את מצבם לעלות אל ה': פן יפריץ בהם. אף על פי שהוא נקוד חטף קמ"ץ, אינו זו מגורתו, כך דרך כל תיבה שנקודתה מלאפ"ס, כשהיא צאה במקף, משתנה הנקוד לחטף קמ"ץ: (25) ויאמר אליהם. המראה זו:

(1) וידבר אלהים. אין אלהים אלא דיין, וכן הוא אומר לָלֵהִים לֹא תִקְלָל (שמות כז, כז) ותרגומו דִּינָא, לפי שיש פרשיות בתורה שאם עשאו אדם מקבל שכר ואם לאו אינו מקבל עליהם פורעניות, יכול אף עשרת הדברות כן, תלמוד לומר וידבר אלהים, דיין להפריע: את כל הדברים האלה. מלמד שאמר הקדוש ברוך הוא עשרת הדברות דבור אחד, מה שאי אפשר לאדם לומר כן, אם כן מה תלמוד לומר עוד אנכי ולא יהיה לך, שחזר ופירש על כל דבור ודבור בפני עצמו. (קושיית אם כן, פירוש, לפי זה שמוכח מאת כל הדברים האלה, שגם שאר עשרת הדברות כולם אמר הקב"ה דבור אחד, אם כן מה תלמוד לומר אנכי וגו', רצונו לומר מה צא להודיענו צוה שפרט לשון ד' דברות אלו מהשאר, מדהויאם בלשון זה שהמשמעות דוקא אלו שנים צפרט מפי הגבורה יצאו, והלא לפי זה כולם כמורהם, הקב"ה בכבודו ובעצמו דיברם. ומירץ שחזר ופירש וכו', ורצונו לומר, באותה החזרה, לא החזיר ללמד על הכלל יצא, אלא על הפרט אלו שתי דברות ראשונות ביחוד ודו"ק): לאמר. מלמד שהיו עונין על הן ועל לאו לאו (מכילתא שם):

(2) אשר הוצאתיך מארץ מצרים. כדאי היא ההוצאה, שהיו משועבדים לי. דבר אחר, לפי שנגלה בים כגבור מלחמה ונגלה כחן כזקן מלא רחמים, שנאמר וַתִּסַּח רַגְלֵי דְּמַעֲשֶׂה לְצַנְתָּ הַסְּפִיר (שמות כד, י), זו היתה לפניו צעדת השעבוד, וכעצם השמים משנגאלו, הואיל ואני משתנה במראות, אל תאמרו שתי רשויות הן (מכילתא פ"ה), אנכי הוא אשר הוצאתיך ממצרים ועל הים. דבר אחר, לפי שהיו שומעין קולות הרבה, שנאמר את הקולות, קולות צאין מד' רוחות ומן השמים ומן הארץ, אל תאמרו רשויות הרבה הן. ולמה אמר לשון יחיד אלהיך, ליתן פתחון פה למשה ללמד סניגוריא בצמעה העגל, וזה הוא שאמר לְמַה ה' יִתְּקֶה אֶפְקָ דְּעַמָּךְ (שמות לב, יא), לא להם צוית לא יהיה לכם אלהים אחרים, אלא לי לצדי: מבית עבדים. מצית פרעה שהייתם עבדים לו, או אינו אומר אלא מצית עבדים שהיו עבדים לעבדים, תלמוד לומר ויפדך מצית עבדים מיד פרעה מלך מצרים, אמור מעתה, עבדים למלך היו, ולא עבדים לעבדים:

(3) לא יהיה לך. למה נאמר, לפי שנאמר לא תעשה לך, אין לי אלא שלא יעשה, העשוי כבר מנין שלא יקיים, תלמוד לומר לא יהיה לך (מכילתא פ"ו): אלהים אחרים. שאינן אלהות, אלא אחרים עשאו אלהים עליהם (מכילתא שם). ולא יתכן לפרש אלהים אחרים זולתי, שגנאי הוא כלפי מעלה לקרותם אלהות אלו. דבר אחר אלהים אחרים, שהם אחרים לעובדיהם, לועקים אליהם ואינן עונים אותם, ודומה כאילו הוא אחר שאינו מכירו מעולם: על פני. כל זמן שאני קיים, שלא תאמר לא נטווי על עבודת אלילים אלא אותו הדור (מכילתא שם):

5	thou shalt not bow down unto them, nor serve them; for I the LORD thy God am a jealous God, visiting the iniquity of the fathers upon the children unto the third and fourth generation of them that hate Me;	לֹא תִסְגֹּד לְהוֹן וְלֹא תַעֲבֹדֵם כִּי אֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵל קַנָּא מַסְעֵר חֹבֵי אָבִהוֹן עַל בְּנֵי מִרְדִּין עַל דֹּר תְּלִיתַי וְעַל דֹּר רְבִיעֵי לִסְנַי כַּד מִשְׁלֵמוֹן בְּנִיא לְמַחְשֵׁי בְּתֵר אָבִהֶתְהוֹן:	לֹא-תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא תַעֲבֹדֵם כִּי אֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵל קַנָּא פֶקֶד עוֹן אָבֹת עַל-בָּנִים עַל-שְׁלֹשִׁים וְעַל-רְבָעִים לְשֹׁנָי:
6	and showing mercy unto the thousandth generation of them that love Me and keep My commandments.	וְעֹשֶׂה חֶסֶד לְאַלְפִים לְאַהֲבֵי וְעֹבֵד טִיבוֹ לְאַלְפֵי דְרִין לְרַחֲמֵי וּלְנִטְרֵי פְקוּדָי:	וְעֹשֶׂה חֶסֶד לְאַלְפִים לְאַהֲבֵי וְלִשְׁמֵרֵי מִצְוֹתַי: (ס)
7	Thou shalt not take the name of the LORD thy God in vain; for the LORD will not hold him guiltless that taketh His name in vain.	לֹא תִיַּמֵּי בִשְׁמַא דִּי אֱלֹהֶךָ לְמַגְנָא אֲרִי לֹא יִזְכִּי יְיָ יֵת דִּיַּיִמִּי בִשְׁמִיה לְשַׁקְרָא:	לֹא תִשָּׂא אֶת-שֵׁם-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹא כִּי לֹא יִנְקֶה יְהוָה אֶת אִשְׁר־יִשָּׂא אֶת-שְׁמוֹ לְשׁוֹא: (פ)
8	Remember the sabbath day, to keep it holy.	זָכוֹר דְּכִיר יֵת יוֹמָא דְּשַׁבְּתָא לְקַדְּשׁוּתִיה:	זָכוֹר אֶת-יְוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ:
9	Six days shalt thou labour, and do all thy work;	שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ כָּל-מְלָאכְתְּךָ:	שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ כָּל-מְלָאכְתְּךָ:
10	but the seventh day is a sabbath unto the LORD thy God, in it thou shalt not do any manner of work, thou, nor thy son, nor thy daughter, nor thy man-servant, nor thy maid-servant, nor thy cattle, nor thy stranger that is within thy gates;	וְיוֹמָא שְׁבִיעֵאָה שַׁבְּתָא קָדָם יְיָ אֱלֹהֶךָ לֹא תַעֲבִיד כָּל עֲבִידָא אֶת וּבְרַךְ וּבְרַתְךָ עֲבָדְךָ וְאִמָּתְךָ וּגְיֹרְךָ דְּבִקְרָוֶךָ:	וְיוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת לִיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא-תַעֲשֶׂה כָּל-מְלָאכָה אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתְךָ עֲבָדְךָ וְאִמָּתְךָ וּבְהֵמָתְךָ וְגֵרְךָ אִשְׁר־בְּשַׁעְרֶיךָ:

- (4) פסל. על שם שנפסל: וכל תמונה. תמונת כל דבר אשר בשמים:
- (5) אל קנא. מקנא להפרע, ואינו עוזר על מדתו למחול על עון עבדות אלילים. כל לשון קנא אנפרי"מנט בלע"ז (איפערנד) נותן לצ' ליפרע: לשנאי. כתרגומו, כשאוחזין מעשה אבותיהם בידיהם (סנהדרין כו:):
- (6) נוצר חסד. שאדם עושה, לשלם שכר עד לאלפים דור, נמצאת מדה טובה יתירה על מדת פורעניות אחת על חמש מאות, שזו לארבעה דורות, וזו לאלפים (תוספתא סוטה ד, א):
- (7) לשוא. (השני לשון שקר, כתרגומו) קמה דְּמִימַר אי זהו שבועת שוא, נשבע לשנות את הידוע, על עמוד של אבן שהוא של זהב, (הראשון לשון מגן, כתרגומו) זה הנשבע לחנם ולהכל על של עץ עץ, ועל אבן אבן (שבועות כט.):
- (8) זכור. זכור ושומר בדבור אחד נאמרו, וכן מְסַלְלֵיה מות יומת (שמות לא, יד) וְיָיוֹם הַשְּׁעִתָּה קָדָם (במדבר כה, ט), וכן לא תלָּבֵשׁ שְׁעִטָּה גְדָלִים שְׁעִטָּה לָךְ (דברים כב, יא), וכן עֲקֹרֹת אִשֶּׁת חָחִיף (ויקרא יח, טו) יְקָמָה יֵצֵא עֲלֶיהָ (דברים כה, ה), הוא שנאמר אִשֶּׁת דָּבָר אֲלֵהִים שָׁפִים זו שְׁמֵעָתִי (תהלים סב, יב). זכור לשון פעול הוא, כמו אָכַל וְשָׁתָה (ישעיה כב, יג), הָלוֹךְ וְכָה (שמואל-ב ג, טו), וכן פתרונו חנו לצ' לזכור תמיד את יום השבת, שאם נזדמן לך חפץ יפה, תהא מזמינו לשבת (בינה טו):
- (9) ועשית כל מלאכתך. כשתצא שבת, יהא צעניך כאילו כל מלאכתך עשויה, שלא תהרהר אחר מלאכה (מכילתא פ"ו):
- (10) אחת ובנך ובתך. אלו הקטנים, או אינו אלא גדולים, אמרת, הרי כבר מזהרין הם, אלא לא בא אלא להזהיר גדולים על שביתת הקטנים, וזה ששנינו (שבת קכא.) קטן שצא לכבוד, איך שומעים לו, מפני שביתתו עליך:

<p>for in six days the LORD made heaven and earth, the sea, and all that in them is, and rested on the seventh day; wherefore the LORD blessed the sabbath day, and hallowed it.</p>	<p>אֲרִי שֵׁשֶׁת יָמִים עָבַד יְיָ יֵת שָׁמַיָּא וְיֵת אֲרֶעָא יֵת יָמָא וְיֵת כָּל דְּבָהּוֹן וְנַח בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה עַל כֵּן בִּרְיָךְ יְיָ יֵת יוֹמָא דְשַׁבְּתָא וְקֻדְשִׁיהּ:</p>	<p>כִּי שֵׁשֶׁת־יָמִים עָשָׂה יְהוָה אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ אֶת־הַיָּם וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בָּם וַיִּנַּח בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עַל־כֵּן בֵּרַךְ יְהוָה אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת וַיְקַדְּשֵׁהוּ: (ס)</p>
<p>Honour thy father and thy mother, that thy days may be long upon the land which the LORD thy God giveth thee.</p>	<p>יִקְרַ יֵת אָבוּךָ וְיֵת אִמְךָ בְּדִיל דְּיִירָכֶוֹן יוֹמֶךָ עַל אֲרֶעָא דְיֵי אֱלֹהֶךָ יְהִיב לָךְ:</p>	<p>כְּבֹד אֶת־אָבִיךָ וְאֶת־אִמְךָ לְמַעַן יָאֲרִכֶּךָ יְמֶיךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ: (ס)</p>
<p>Thou shalt not murder. Thou shalt not commit adultery. Thou shalt not steal. Thou shalt not bear false witness against thy neighbour.</p>	<p>לֹא תַקְטוּל נַפֶּשׁ לֹא תִגְוֹף לֹא תִגְנוֹב לֹא תִסְתִּיד בְּחִבְרָךְ סִתְרוּתָא דְשִׁקְרָא:</p>	<p>לֹא תִרְצַח (ס) לֹא תִנָּאֵף (ס) לֹא תִגְנוֹב לֹא־תַעֲנֶה בִרְעֶךָ עַד שִׁקֵּר: (ס)</p>
<p>Thou shalt not covet thy neighbour's house; thou shalt not covet thy neighbour's wife, nor his man-servant, nor his maid-servant, nor his ox, nor his ass, nor any thing that is thy neighbour's.</p>	<p>לֹא תַחְמִיד בֵּית חִבְרָךְ לֹא תַחְמִיד אִתָּת חִבְרָךְ וְעַבְדִּיהּ וְאִמְתִּיהּ וְתוֹרִיהּ וְחִמְרִיהּ וְכָל דְּלִחְבְּרָךְ:</p>	<p>לֹא תַחְמֹד בֵּית רֵעֶךָ לֹא־תַחְמֹד אִשְׁתִּי רֵעֶךָ וְעַבְדּוֹ וְאִמְתּוֹ וְשׁוֹר׃ וְחִמְרוֹ וְכָל אֲשֶׁר לְרֵעֶךָ: (פ)</p>
<p>And all the people perceived the thunders, and the lightnings, and the voice of the horn, and the mountain smoking; and when the people saw it, they trembled, and stood afar off.</p>	<p>וְכָל עַמָּא חֲזַן יֵת קִלְיָא וְיֵת בְּעוֹרִיָּא וְיֵת קֹל שׁוֹפְרָא וְיֵת טוֹרָא דְתַנּוּ וְחֲזָא עַמָּא וְזָעוּ וְקָמוּ מִרְחִיק:</p>	<p>וְכָל־הָעָם רָאוּ אֶת־הַקּוֹלֹת וְאֶת־הַלְפִידִם וְאֶת־קוֹל הַשֹּׁפָר וְאֶת־הַהֶר עֹשֵׁן וַיֵּרָא הָעָם וַיִּנָּעוּ וַיַּעֲמְדוּ מֵרָחֹק:</p>
<p>And they said unto Moses: 'Speak thou with us, and we will hear; but let not God speak with us, lest we die.'</p>	<p>וַאֲמָרוּ לְמֹשֶׁה מְלִיל אֵת עִמָּנָא וְנִקְבִּיל וְלֹא יְתַמְלִל עִמָּנָא מִן קֳדָם יְיָ דְלִמָּא נִמּוּת:</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ אֶל־מֹשֶׁה דַּבֵּר־אַתָּה עִמָּנִי וְנִשְׁמָעָה וְאַל־יְדַבֵּר עִמָּנִי אֱלֹהִים פֶּן־נָמוּת:</p>

(11) וינח ביום השביעי. כזיכול הכתיב בעצמו מנוחה, ללמד הימנו קל וחומר לאדם שמלאכתו בעמל וביגיעה שיהא נוח בשבת: בריך. ויקדשהו. זרכו זמן לכופלו בששי לחם משנה, וקדשו זמן שלא היה יורד זו:

(12) למען יאריכון ימך. אם תכזב יאריכון ימך, ואם לאו יקצרון, שדברי תורה נוערין קון הם נדרשים, מכלל הן לאו ומכלל לאו הן (מכילתא פ"ח):

(13) לא תנאף. אין ניאוף אלא באשת איש, שנאמר מות יומת הניאף והנאפסת (ויקרא כ, ו), ואומר האשה הנאפסת פסת אישה פסקת את זרע (יחזקאל טז, לז): לא תגנוב. בגונז נפשות הכתוב מדבר, לא תגנוזו בגונז ממון, או אינו אלא זה בגונז ממון ולהלן בגונז נפשות, אמרת, דבר הלמד מענינו, מה לא תרצח לא תנאף מדבר דבר שחייב עליהם מיתת בית דין, אף לא תגנוז דבר שחייב עליו מיתת בית דין (סנהדרין פו):

(15) וכל העם רואים. מלמד שלא היה זה אחד קומא, ומנין שלא היה זהם אלא, תלמוד לומר ויענו כל העם, ומנין שלא היה זהם חרש, תלמוד לומר נעשה וגשמע (מכילתא פ"ט): רואים את הקולות. רואין את הנשמע, שאי אפשר לראות במקום אחר (שם): את הקולות. היוצאין מפי הגבורה: ויענו. אין נוע אלא זיע (שם): ויעמדו מרחוק. היו נרתעין לאחוריהם שנים עשר מיל, כאורך מחניהם, ומלאכי השרת באין ומסייעין אותן להחזירם, שנאמר מלכי צבאות ילדון ילדון (תהלים סח, יג. מכילתא שם):

<p>And Moses said unto the people: 17 'Fear not; for God is come to prove you, and that His fear may be before you, that ye sin not.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לָעָם לֹא תִירָאוּ כִּי לִבְעֹבֹר נִסּוּת אֶתְכֶם בָּא הָאֱלֹהִים וּבְעֹבֹר תִּהְיֶה יְרֵאתוֹ עַל-פְּנֵיכֶם לְבַלְתִּי תִחַטְּאוּ:</p> <p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לָעָם לֹא תִירָאוּ כִּי לִבְעֹבֹר נִסּוּת אֶתְכֶם בָּא הָאֱלֹהִים וּבְעֹבֹר תִּהְיֶה יְרֵאתוֹ עַל-פְּנֵיכֶם לְבַלְתִּי תִחַטְּאוּ:</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-הָעָם לֹא תִירָאוּ כִּי לִבְעֹבֹר נִסּוּת אֶתְכֶם בָּא הָאֱלֹהִים וּבְעֹבֹר תִּהְיֶה יְרֵאתוֹ עַל-פְּנֵיכֶם לְבַלְתִּי תִחַטְּאוּ:</p>
<p>And the people stood afar off; but Moses drew near unto the thick darkness where God was.</p>	<p>וְקָם עָמָּה מִרְחֵיק וּמֹשֶׁה נִגַּשׁ אֶל-הָעֲרַפֶּל אֲשֶׁר-שָׁם הָאֱלֹהִים: (ס)</p>	<p>וַיִּעַמְדוּ הָעָם מִרְחָק וּמֹשֶׁה נִגַּשׁ אֶל-הָעֲרַפֶּל אֲשֶׁר-שָׁם הָאֱלֹהִים: (ס)</p>
<p>And the LORD said unto Moses: 19 Thus thou shalt say unto the children of Israel: Ye yourselves have seen that I have talked with you from heaven.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה כִּדְבַר תִּימַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲתוֹן חֲזִיתוֹן אֲרִי מִן שָׁמַיָא מְלִילִית עֲמֻכּוֹן:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה כֹּה תֹאמַר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אַתֶּם רְאִיתֶם כִּי מִן-הַשָּׁמַיִם דִּבַּרְתִּי עִמָּכֶם:</p>
<p>Ye shall not make with Me—gods of silver, or gods of gold, ye shall not make unto you.</p>	<p>לֹא תַעֲבֹדוּן קֳדָמִי דְחָלָן דְּכֶסֶף וְדְחָלָן דְּדָהָב לֹא תַעֲבֹדוּן לְכוּן:</p>	<p>לֹא תַעֲשׂוּן אֵתִי אֱלֹהִי כֶסֶף וְאֱלֹהִי זָהָב לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם:</p>
<p>An altar of earth thou shalt make unto Me, and shalt sacrifice thereon thy burnt-offerings, and thy peace-offerings, thy sheep, and thine oxen; in every place where I cause My name to be mentioned I will come unto thee and bless thee.</p>	<p>מִזְבֵּחַ אֲדָמָה תַעֲבִיד קֳדָמִי וְתִהְיֶה דָּבַח עֲלוֹהֵי יִתְ עֲלוֹתֶיךָ וְיִת נִכְסֹת קוֹדֶשֶׁךָ מִן עֹגֶד וּמִן תּוֹרֶךְ בְּכָל אֶתֶר דְּאֲשָׁרִי שְׁכִינָתִי לְחֹמֶן אֲשַׁלַּח בְּרַכְתִּי לָךְ וְאֶבְרַכְּךָ:</p>	<p>מִזְבֵּחַ אֲדָמָה תַעֲשֶׂה-לִּי וְזִבְחֹתַ עָלָיו אֶת-עֹלֹתֶיךָ וְאֶת-שְׁלָמֶיךָ אֶת-צֹאנֶיךָ וְאֶת-בָּקָרֶךָ בְּכָל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֲזַכִּיר אֶת-שְׁמִי אֲבֹא אֵלֶיךָ וּבֵרַכְתִּיךָ:</p>

(17) לבעבור נסות אתכם. לגדל אתכם צעולם, שיאל לכם שם צאומות שהוא כבדו ונגלה עליכם: נסות. לשון הרמה וגדולה, כמו קרימו גם (ישעיה סב, י), קריס נפי (שם מט, כב), וְכִנָּם עַל הַגְּזָעָה (שם ל, יז), שהוא זקוף: ובעבור תדיה יראתו. על ידי שראיתם אותו יראוי ומאִים, תדעו כי אין זולתו, ותיראו מפניו:

(18) נגש אל הערפל. לפני משלש מחילות, חושך, ענן, וערפל, שנאמר וְהָרָצָה זָעַר בְּאֵשׁ עַד לֵב הַשָּׁמַיִם חֹשֶׁךְ עָנָן וְעָרַפֶּל (דברים ד, יא). ערפל הוא עצ הענן, שאמר לו הנה קִנְיִי בָּא אֵלַי צֶעַז הָעָנָן (שמות יט, ט):

(19) כה תאמר. כלשון הזה: אתם ראייתם. יש הפרש בין מה שאדם רואה למה שאחרים משיחין לו, שמה שאחרים משיחין לו פעמים שלבו חלוק מלהאמין: כי מן השמים דברתי. וכתוב אחר אומר, וַיִּרְדֵּה ה' עַל הַר סִינַי, בֹּא הַכְתוּב הַשְׁלִישִׁי וְהַכְרִיעַ בִּינֵיהֶם, מִן הַשָּׁמַיִם הַשְּׁמִיעַךְ אֵת קִלּוֹ לְיִסְרָךְךָ וְעַל הָאֶרֶץ הָרָחֵק אֵת אֲשׁוֹ הַגְּדֹלָה (דברים ד, לו), כבדו בשמים, ואשו וגבורתו על הארץ. דבר אחר, הַרְפִּין הַשָּׁמַיִם וְשָׁמַיִם הַשָּׁמַיִם, והלעיין על ההר, וכן הוא אומר וַיֵּט שָׁמַיִם וַיִּרְדֵּה (תהלים יח, ו). מכילתא פ"ט):

(20) לא תעשון אתי. לא תעשון דמות שמשי המשמשים לפני צמרום (מכילתא פ"י): אלהי כסף. באלהזיר על הכרובים, שאתה עושה לעמוד אתי, שלא יהיו של כסף, שאם שניחם לעשותם של כסף, הרי הן לפני כאלהות: ואלהי זהב. באלהזיר שלא יוסף על ז', שאם עשית ד', הרי הן לפני כאלהי זהב: לא תעשו לכם. לא תאמר, הריני עושה כרובים צדתי כנסיות וצדתי מדרשות כדרך שאני עושה צדית עולמים, לכך נאמר לא תעשו לכם:

(21) מזבח אדמה. מחובר באדמה, שלא יבנו על גבי עמודים או על גבי כיפין (נ"א בסיים) (מכילתא פ"א). בר אחר, שהיה ממלא את חלל מזבח הנחושת אדמה צבעת חנייתן (מכילתא סס): תעשה ל'. שמהא תחלת עשייתו לשמי: וזבחת עליו. אללו, כמו וְעָלָיו מִטָּה מְנַשָּׁה (במדבר ז, כ), ו אינו אלא עליו ממש, תלמוד לומר לומר בְּצִדְךָ וְהִדָּם עַל מִזְבֵּחַ ה' אֱלֹהֶיךָ (דברים יב, כז), ואין שחיטה בראש המזבח (מכילתא פ"א זכאים נח): את עולתך ואת שלמיך. אשר מלאך ומזקקך. את לאנך ואת בקרך. ירוש לאת עולתך ואת שלמיך: בכל המקום אשר

22 And if thou make Me an altar of stone, thou shalt not build it of hewn stones; for if thou lift up thy tool upon it, thou hast profaned it. 22 וְאִם־מִזְבֵּחַ אֲבָנִים תַּעֲשֶׂה־ וְאִם מִדְּבַח אֲבָנִין תַּעֲבִיד לִי לֹא־תִבְנֶנָּה אֶתְהֶן גָּזִית קָדְמִי לֹא תִבְנֶי יִתְהוֹן כִּי חֲרַבְךָ הִנֵּפְתָּ עָלֶיהָ פָּסִילָן לֹא תִרִים חֲרַבְךָ וַתַּחֲלִלָהּ: עָלֶיהָ וַתַּחֲלִיפָהּ:

23 Neither shalt thou go up by steps unto Mine altar, that thy nakedness be not uncovered thereon. 23 וְלֹא־תַעֲלֶה בַּמַּעֲלֹת עַל־ וְלֹא תִסַּק בַּדְּרָגִין עַל מִזְבְּחִי אֲשֶׁר לֹא־תִגָּלֶה מִדְּבָחִי דָּלָא תִתְגַּלִּי עֲרוֹתְךָ עָלָיו: (פ) עֲרוֹתְךָ עָלָיו: עַפְסוּקִים

The Haftarah is Isaiah 6:1 – 7:6 & 9:5 – 9:6 on page 210. Sepharadim read Isaiah 6:1 – 6:13.

XXI Now these are the ordinances which thou shalt set before them. 21 וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תָּשִׂים וְאֵלֶּין דִּינִינָא דִּתְסַדֵּר לִפְנֵיהֶם: קָדְמֵיהוֹן:

2 If thou buy a Hebrew servant, six years he shall serve; and in the seventh he shall go out free for nothing. 2 כִּי תִקְנֶה עֶבֶד עִבְרִי יָשׁ אָרִי תִזְבּוֹן עֲבָדָא בֵּר שְׁנָיִם יַעֲבֹד וּבְשִׁבְעַת יָצֵא חֲרָפְשִׁי חָנָם: חוֹרִין מִגֵּן: יִשְׂרָאֵל שִׁית שְׁנִין יִפְלַח וּבְשִׁבְעִיתָא יִפּוֹק לְבֵר חוֹרִין מִגֵּן:

אזכיר את שמי. אשר אתן לך רשות להזכיר שם המפורש שלי, שם אצוא אליך וזכתיך, אשרה שכינתי עליך, מכאן אהיה למד, שלא ניתן רשות להזכיר שם המפורש אלא במקום שהשכינה באה שם, וזהו בית הבחירה, שם ניתן רשות לכהנים להזכיר שם המפורש בנשיאת כפים לזרך את העם:

(22) ואם מזבח אבנים. רבי ישמעאל אומר, כל אם ואם שבתורה רשות, חוץ מג', ואם מזבח אבנים תעשה לי, הרי אם זה משמש בלשון כאשר, וכאשר תעשה לי מזבח אבנים לא תבנה אתהן גזית, שהרי חובה עליך לבנות מזבח אבנים, שנאמר אֲבָנִים תִּבְנֶנָּה (דברים כז, ו). וכן אם קָסָף פְּלֹגָה (שמות כז, כד), חובה הוא, שנאמר וְהַעֲבֹט פְּעֻצָּטוֹ (דברים טו, ח), ואף זה משמש בלשון כאשר. וכן ואם תִּקְרִיב מִנְחַת צִפּוּרִים (ויקרא ז, יד), זו מנחת העומר שהיא חובה (מכילתא פי"א), ועל כרחך אין אם הללו תלוין, אלא ודאין, ובלשון כאשר הם משמשים: גזית. לשון גזירה, שפוסלן ומכתחן בצדוק: כי חרבך הנפת עליה. הרי כי זה משמש בלשון פן, שהוא דילמא, פן תניף חרבך עליה: ותחללה. הא למדת, שאם הנפת עליה ברזל חללת שהמזבח נברא להאריך ימיו של אדם, והברזל נברא לקצר ימיו של אדם, אין זה דין שיונק המקנה על המאריך (מדות פ"ג מ"ד). ועוד, שהמזבח מטיל שלום בין ישראל לאזיהם שנשמים, לפיכך לא יבא עליו כורת ומחלל, והרי דברים קל וחומר, ומה אבנים שאינם רואות ולא שומעות ולא מדברות, על ידי שמטילות שלום אמרה חורה לא תניף עליהם ברזל, המטיל שלום בין איש לאשמו, בין משפחה למשפחה, בין אדם לחבירו, על אחת כמה וכמה שלא תבואהו פורענות:

(23) ולא תעלה במעלות. כשאתה בונה כבש למזבח, לא תעשהו מעלות מעלות, אשקנו"ש בלע"ז (שטופען שטאפלען) אלא חלוק יהא ומשופע: אשר לא תגלה ערותך. שעל ידי המעלות אהיה נרץ להרחיב פסיעותיך, ואף על פי שאינו גלוי ערוה ממנו, שהרי כתיב ועשה להם מכנסים זד, מכל מקום הרחצת הפסיעות קרוב לגלוי ערוה הוא, ואתה נוהג בהם מנהג בזיון, והרי דברים קל וחומר, ומה אבנים הללו שאין בהם דעת להקפיד על בזיון, אמרה חורה הואיל ויש בהם נורף לא תגהג בהם מנהג בזיון, חביבך שהוא צדמות יוררך, ומקפיד על בזיונו, על אחת כמה וכמה:

(1) ואלה המשפטים. כל מקום שנאמר אלה, פסל את הראשונים, ואלה, מוסיק על הראשונים (שמו"ר ל, ז), מה הראשונים מסיני אף אלו מסיני. ולמה נסמכה פרשת דינין לפרשת מזבח, לומר לך ששנים סנהדרין אצל המקדש (ס"א המזבח): אשר תשים לפניהם. אמר לו הקב"ה למשה, לא תעלה על דעתך לומר, אשנה להם הפרק וההלכה ב' או ג' פעמים, עד שתהא סדורה בפניהם כמשנתה, ואיני מטריח עמי להציג טעמי הדבר ופירושו, לכך נאמר אשר תשים לפניהם, כשלחן הערוך ומוכן לאכול לפני האדם: לפנייהם. ולא לפני עובדי אלילים (גיטין פח:), ואפילו ידעת דין אחד שהם דינין אותם כדיני ישראל, אל תביאם בערכאות שלהם, שהמציא דיני ישראל לפני ארמים, מחלל את השם ומיקר שם האלילים להשכיחם (ס"א להשיבם), שנאמר כי לא כזורנו זורם ואויבינו פלילים (דברים לז, לא), כשאויבינו פלילים זהו עדות לעלוי יראתם:

(2) כי תקנה עבד עברי. עבד שהוא עברי, או אינו אלא עבדו של עברי, עבד כנעני שלקחתו מישראל, ועליו הוא

- 3 If he come in by himself, he shall go out by himself; if he be married, then his wife shall go out with him.
- 4 If his master give him a wife, and she bear him sons or daughters; the wife and her children shall be her master's, and he shall go out by himself.
- 5 But if the servant shall plainly say: I love my master, my wife, and my children; I will not go out free;
- 6 then his master shall bring him unto God, and shall bring him to the door, or unto the door-post; and his master shall bore his ear through with an awl; and he shall serve him for ever.
- אם-בגפו יבא בגפו יצא אם- בעל אשה הוא ויצאה אשתו עמו:
אם-אדניו יתן-לו אשה וילדה-לו בנים או בנות האשה וילדיה תהיה לאדניו והוא יצא בגפו:
ואם-אמר יאמר העבד אהבתי את-אדני את-אשתי ואת-בני לא אצא חפשי:
והגישו אדניו אל-האלהים והגישו אל-הדלת או אל-המזוזה ורצע אדניו את-אזנו במרצע ועבדו לעלם: (ס)
ויקרבניה רבניה לקדם דיינא ויקרבניה לנת דשא או דלנת מזוזה וירצע רבניה ית אדניה במרצעא ויהי ליה עבד פלח לעלם:

אומר שש שנים יעבד, ומה אני מקיים והתנחלתם אתם (ויקרא כה, מו), בלקוח מן הכנענים, אבל בלקוח מישראל יצא בשש, תלמוד לומר כי ימכר לך אחיך העברי (דברים טו, יז), לא אמרתי אלא באחיך: כי תקנה. מיד בית דין שמכרוהו בגנבתו, כמו שנאמר אם אין לו ונקמר בגנבתו (שמות כז, א), או אינו אלא במוכר עצמו מפני דחקו, אבל מכרוהו בית דין לא יצא בשש, כשהוא אומר וכי ימנף אחיך עמך ונקמר לך (ויקרא כה, לט), הרי מוכר עצמו מפני דוחקו אמור, ומה אני מקיים כי תקנה, צנמכר צנית דין: לחפשי. לחירות:

(3) אם בגפו יבא. שלא היה נשוי אשה, כתרגומו אם בלחודוהי. ולשון בגפו, שלא צא אלא כמות שהוא, יחידי צתוך לבדו, כצנף בגדו: בגפו יצא. מגיד, שאם לא היה נשוי מתחלה, אין רבו מוסר לו שפחה כנענית להוליד ממנה עבדים (קידושין כ.). אם בעל אשה הוא. ישראלית (מכילתא פ"ג): ויצאה אשתו עמו. וכי מי הכניסה שחלא, אלא מגיד הכתוב, שהקונה עבד עברי חייב צמזמות אשתו וצניו (קידושין כ.).

(4) אם אדניו יתן לו אשה. מכאן, שהרשות ציד רבו למסור לו שפחה כנענית להוליד ממנה עבדים. או אינו אלא בישראלית, תלמוד לומר האשה וילדיה תהיה לאדניה, הא אינו מדבר אלא בכנענית, שהרי העבריה אף היא יוצאה בשש, ואפילו לפני שש אם הביאה סימנין יוצאה, שנאמר אחיך העברי או העבריה (דברים טו, יז) מלמד שאף העבריה יוצאה בשש:

(5) את אשתי. השפחה:

(6) אל האלהים. לבית דין, צריך שימנף במוכרו שמכרוהו לו (מכילתא פ"ג): אל הדלת או אל המזוזה. יכול שתהא המזוזה כשרה לרצוע עליה, תלמוד לומר ונתתה בְּאָזְנוֹ וּבְדָלָתָהּ (דברים טו, יז), דלת ולא צמזמות, הא מה תלמוד לומר או אל המזוזה, הקיש דלת למזוזה, מה מזוזה מעומד אף דלת מעומד (קידושין כ.): ורצע אדניו את אזנו במרצע. הימנית, או אינו אלא של שמאל, תלמוד לומר אזן און לגזירה שוה, נאמר כאן ורצע אדניו את אזנו, ונאמר במצורע פֶּנוֹךְ אֵזְן המטהר הימנית (ויקרא יד, יד), מה להלן הימנית אף כאן הימנית. ומה ראה און להרצע מכל שאר אזניים שבגוף, אמר ר' יוחנן בן זכאי, און זאת שמעיה על הר סיני לא תגנוב, והלך וגנוב, תרצע (מכילתא פ"ג), ואם מוכר עצמו, און שמעיה על הר סיני כי לי בני ישראל עבדים, והלך וקנה אדון לעצמו, תרצע. רבי שמעון היה דורש מקרא זה כמין חומר, (ר"ל קשר כרור מצושם שחולין צואר לתכשיט) מה נשתנו דלת ומזוזה מכל כלים שבצית, אמר הקב"ה, דלת ומזוזה שהיו עדים צמזמים כשפסחתי על המשקוף ועל שתי המזוזות, ואמרתי כי לי בני ישראל עבדים, עבדי הם, ולא עבדים לעבדים, והלך זה וקנה אדון לעצמו, ירצע צפניהם: ועבדו לעולם. עד היוכל, או אינו אלא לעולם כמשמעו, תלמוד לומר ואיש אל מִשְׁפָּחָתוֹ קָשָׁבוּ (ויקרא כה, י), מגיד שחמשים שנה קרוים עולם, ולא שיהא עובדו כל חמשים שנה, אלא עובדו עד היוכל, בין סמוך בין מופלג:

- 7 And if a man sell his daughter to be a maid-servant, she shall not go out as the men-servants do. וְכִי־יִמְכַר אִישׁ אֶת־בִּתּוֹ לְאִמָּה לֹא תֵצֵא כַּמִּפְקָנֹת הָעֲבָדִים:
- 8 If she please not her master, who hath espoused her to himself, then shall he let her be redeemed; to sell her unto a foreign people he shall have no power, seeing he hath dealt deceitfully with her. אִם־רָעָה בְּעֵינֵי אֲדֹנֶיהָ אִם בִּישָׁת בְּעֵינֵי רַבּוֹנָהּ אֲשֶׁר־[כ] (כ' לא) [ק' לו'] יַעֲדָהּ דִּיקֻימָהּ לַיהוָה וַיִּפְדֶּקְנָהּ וְהִפְדָּהּ לְעַם נֹכְרִי לֹא־יִמְשַׁל לְמַכְרָהּ בְּבִגְדוֹ־בָהּ:
- 9 And if he espouse her unto his son, he shall deal with her after the manner of daughters. וְאִם־לְבָנוֹ יַיעָדְנָהּ כַּמִּשְׁפָּט הַבָּנוֹת יַעֲשֶׂה־לָּהּ:
- 10 If he take him another wife, her food, her raiment, and her conjugal rights, shall he not diminish. אִם־אַחֲרֶת יִקַּח־לּוֹ שְׂאֵרָהּ אִם אוֹחֲרֶנְתָּא וְסֹב לַיהוָה וַיִּנָּה כְּסוּתָהּ וְעֲנֻתָהּ לֹא יִמְנַע:
- 11 And if he do not these three unto her, then shall she go out for nothing, without money. וְאִם־שְׁלֹש־אַלָּה לֹא יַעֲשֶׂה לָּהּ וַיֵּצֵאָהּ חֲנָם אֵין לָהּ וְתַפּוֹק מִגֵּן דְּלָא כֶּסֶף:

(7) וכי ימכר איש את בתו לאמה. בקטנה הכתוב מדבר (מכילתא פ"ג), יכול אפילו הציאה סימנים, אמרת קל וחומר, ומה מכורה קודם לכן יוצאה בסימנים, כמו שכתוב ויצאה חנם אין כסף, שאנו דורשים אותו לסימנים נעורים, שאינה מכורה אינו דין שלא תמכר (ערכין כט:): לא תצא כצאת העבדים. כיצאם עבדים כנענים שיוצאים בשן ועין, אבל זו לא תצא בשן ועין, אלא עובדת שש, או עד היוצל, או עד שתצא סימנים, וכל הקודם קודם לחירותה, ונותן לה דמי עינה או דמי סינה, או אינו אלא לא תצא כצאת העבדים בשש וציוצל, תלמוד לומר כי ימכר לך אחיך העברי או העבריה, מקיש עבריה לעברי לכל יציאותיו, מה עברי יוצא בשש וציוצל, אף עבריה יוצאה בשש וציוצל, ומהו לא תצא כצאת העבדים, לא תצא בראשי איברים כעבדים כנענים, יכול העברי יוצא בראשי איברים, תלמוד לומר העברי או העבריה, מקיש עברי לעבריה, מה העבריה אינה יוצאה בראשי איברים, אף הוא אינו יוצא בראשי איברים:

(8) אם רעה בעיני אדניה. שלא נשאה חן צעיניו לכנסה (מכילתא פ"ג): אשר לא יעדה. שהיה לו ליעדה ולהכניסה לו לאשה, וכסף קנייתה הוא כסף קדושה. וכאן רמז לך הכתוב שמצוה ביעוד, ורמז לך שאינה זריכה קדושין אחרים: והפדה. יתן לה מקום להפדות ולצאת, שאף הוא מסייע בפדיונה, ומה הוא מקום שנותן לה, שמגרע מפדיונה במספר השנים שעשתה אצלו כאילו היא שכורה אצלו, כיצד, הרי שקנאה בזמנה ועשתה אצלו ז' שנים, אומרים לו, יודע היית שעמידה לצאת לסוף שש שנה, נמצא שקנית עבדות כל שנה ושנה בששית המנה, ועשתה אצלו ז' שנים, הרי שלישית המנה, טול שני שלישות המנה ותצא מאלכך: לעם נכרי לא ימשל למכרה. שאינו רשאי למכרה לאחר, לא האדון ולא האב (קידושין יח:): בבגדו בה. אם בא לבגוד בה, שלא לקיים בה מצות יעוד, וכן אציה, מאחר שבגד בה ומכרה לזה:

(9) ואם לבנו ייעדנה. האדון, מלמד שאף בנו קם תחתיו ליעדה אם ירצה אציו, ואינו זריק לקדושין אחרים, אלא אומר לה, הרי את מיועדת לי ככסף שקיבל אצין בדמיך: כמשפט הבנות. שחר כסות ועונה:

(10) אם אחרת יקח לה. עליה: שארה כסותה ועונתה לא יגרע. מן האמה שיעד לו כצר: שארה. מזונות (כתובות מז:): כסותה. כמשמעו: ענתה. תשמיש:

(11) ואם שלש אלה לא יעשה לה. אם אחת משלש אלה לא יעשה לה, ומה הן השלש, ייעדנה לו, או לבנו, או יגרע מפדיונה ותצא, וזה לא יעדה לא לו, ולא לבנו, והיא לא היה צידה לפדות את עצמה: ויצאה חנם. ריבה לה יציאה לזו יותר ממה שריבה לעבדים, ומה היא היציאה, ללמדך שתצא בסימנים, ותשעה עמו עוד עד שתצא סימנים, ואם הגיעו שש שנים קודם סימנים, כבר למדנו שתצא, שנאמר העברי או העבריה וצדק שש שנים (דברים טו, יז), ומהו האמור כאן ויצאה חנם, שאם קדמו סימנים לשש שנים תצא בהן (מכילתא פ"ג), או אינו אומר שתצא

- 12 He that smiteth a man, so that he dieth, shall surely be put to death. **יִמָּוֶת אִישׁ וּמָוֶת מוֹת יוֹמָת: דִּימָחִי לְאַנֶּשׁ וַיִּקְטְלֵנִיהָ אֶתְקַטְלָא וַתִּקְטִיל:**
- 13 And if a man lie not in wait, but God cause it to come to hand; then I will appoint thee a place whither he may flee. **וְאִשֶּׁר לֹא צָדָה וְהָאֱלֹהִים וַיִּדְלָא כְּמֹן לִיָּהּ וּמִן קָדָם יי אָנֶה לְיָדוֹ וְשִׁמָּתִי לְךָ מְקוֹם אֶתְמַסֵּר לַיָּדִיהָ וְאִשֶּׁר לְךָ אֶתֶר דִּיעֲרוֹק לְתַמָּן:**
- 14 And if a man come presumptuously upon his neighbour, to slay him with guile; thou shalt take him from Mine altar, that he may die. **וְכִי-יִיָּוֶד אִישׁ עַל-רַעְהוֹ וְאָרִי יִרְשַׁע גֹּבֵר עַל חֲבֵרִיהָ לְהָרְגוֹ בְּעֶרְמָה מַעַם מִזְבְּחִי לְמַקְטְלִיהָ בְּנִכִּילוֹ מִן תִּקְחֶנּוּ לְמוֹת: (ס) מִדְּבָחִי תִּדְבַּרְנִיהָ לְמַקְטָל:**
- 15 And he that smiteth his father, or his mother, shall be surely put to death. **וּמִכָּה אָבִיו וְאִמּוֹ מוֹת וְדִימָחִי לְאָבוֹהִי וּלְאִמִּיהָ אֶתְקַטְלָא וַתִּקְטִיל: (ס) יוֹמָת:**
- 16 And he that stealeth a man, and selleth him, or if he be found in his hand, he shall surely be put to death. **וְגִנֵּב אִישׁ וּמָכְרוֹ וְנִמְצָא בְיָדוֹ וַיִּזְבְּנִיהָ וַיִּשְׁתַּכַּח בְּיָדֵיהָ אֶתְקַטְלָא וַתִּקְטִיל: (ס) יוֹמָת:**

אלה בצבירות (קידושין ד). תלמוד לומר אין כסף, לרבות יציאת צבירות, ואם לא נאמרו שניהם, הייתי אומר וינאפה חנם זו צבירות, לכך נאמרו שניהם שלא ליטן פתחון פה לזעל הדין לחלוק:

(12) מכה איש ומת. כמה כתובים נאמרו צפרשת רוחין, ומה שזידי לפרש למה באו כולם, אפרש: מכה איש ומת. למה נאמר, לפי שנאמר ואיש כי יכה כל נפש אדם מות יומת (ויקרא כד, יז), שומע אני הכאה בלא מיתה, תלמוד לומר מכה איש ומת, אינו חייב אלא בהכאה של מיתה (סנהדרין פד:). ואם נאמר מכה איש ולא נאמר ואיש כי יכה, הייתי אומר אינו חייב עד שיכה איש, הכה את האשה ואת הקטן מנין, תלמוד לומר כי יכה כל נפש אדם, אפילו קטן ואפילו אשה. ועוד, אילו נאמר מכה איש, שומע אני אפילו קטן שהכה והרג, יהא חייב, תלמוד לומר ואיש כי יכה (שם), ולא קטן שהכה. ועוד, כי יכה כל נפש אדם אפילו נפלים במשמע, תלמוד לומר מכה איש, שאינו חייב עד שיכה בן קיימא, הראוי להיות איש (מכילתא פ"ד):

(13) ואשר לא צדה. לא ארצ לו ולא נתכוין. דה לשון ארצ, וכן הוא אומר ואספה צדה את נפשי לקקסה (שמואל-א כד, יא). ולא יתכן לומר דה לשון הוצד, שזידת חיות אין נופל ה"א בפועל שלה, ושם דבר זה זיד, וזה שם דבר זו צדיה ופועל שלו צודה, וזהו פועל שלי ד. ואומר אני פתורנו כתרנו ודלא כמן ליה. ומנחם חזרו בחלק ד זיד, ואין אני מודה לו, ואם יש לחזרו באתת ממחלוקת של ד, נחזרנו בחלק על ד תנשא (ישעיה סו, יב), צדה אורה (שמואל-א כ, כ), ומלין לזד עלא וימלל (דניאל ז, כה), אף כאן אשר לא צדה, לא דד למנא לו שום ד מיתה, ואף זה יש להרהר עליו, מכל מקום לשון אורצ הוא: והאלהים אנה לידו. זמן לידו, לשון לא תאנה עליו קשה (תהלים נא, י), לא יאנה לנדיק כל און (משלי יב, כא), מקאנה הוא לי (מלכים-ב ה, ז), מזדמן למנא לי עלה: והאלהים אנה לידו. ולמה תא זאת מלפניו, הוא שאמר דוד, נאשר יאמר משל הקדמני מרשעים יאך קשה (שמואל-א כד, יג), ומשל הקדמוני היא התורה, שהיא משל הקד"ה שהוא קדמונו של עולם, והיכן אמרה תורה מרשעים יאך קשה, והאלהים אנה לידו, במה הכתוב מדבר, בשני בני אדם, אחד הרג שוגג ואחד הרג מזיד, ולא היו עדים בדבר שיעידו, זה לא נהרג וזה לא גלה, והקד"ה מזדמן לפונדק אחד, זה שהרג במזיד יושב תחת הסולם, וזה שהרג שוגג עולה בסולם ונופל על זה שהרג במזיד והורגו, ועדים מעידים עליו ומחייבים אותו לגלות, נמלא זה שהרג שוגג גולה, וזה שהרג במזיד נהרג: ושמתו לך מקום. אף במדבר שינוס שמה. ואי זה מקום קולטו, זה מחנה לויה (מכות יב:):

(14) וכי ייזד. למה נאמר, לפי שנאמר מכה איש וגו', שומע אני אפילו רופא שהמית, ושליח בית דין שהמית במלקות ארבעים, והאב המכה את בנו, והרב הרודה את תלמידו, והשוגג, תלמוד לומר וכי ייזד ולא שוגג, להרגו בערמה ולא שליח בית דין והרופא והרודה בנו ותלמידו, שאף על פי שהם מזידין, אין מערימין: מעם מזבחי. אם היה כהן ורוצה לעבד עבודה, תקחנו למוט (סנהדרין לה: יומא פה:):

(15) ומכה אביו ואמו. לפי שלמדנו על החובל בחבירו שהוא בחשלומוין ולא במיתתו, הוצרך לומר על החובל באביו שהוא במיתתו. ואינו חייב אלא בהכאה שיש חצורה (סנהדרין פד:). אביו ואמו. או זה או זה: מות יומת. בחנק:

(16) וגנב איש ומכרו. למה נאמר, לפי שנאמר כי ימנא איש גנב נפש מאסיו (דברים כד, ז), אין לי אלא איש שגנב

17	And he that curseth his father or his mother, shall surely be put to death.	וּמִקְלָל אָבִיו וְאִמּוֹ מוֹת וְדִילּוּשׁ לְאָבִיוֹהִי וְאִמּוֹהִי אֶתְקַטְּלָא יִתְקַטֵּיל:	17
18	And if men contend, and one smite the other with a stone, or with his fist, and he die not, but keep his bed;	וְכִי־יִרְיֹבֹן אָנָשִׁים וְהִכָּה־אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ בְּאֶבֶן אוֹ בְּאֶגְרֹף וְלֹא יָמוּת וְנָפַל לְמִשְׁכָּב: וְאִרִי יִנְצֹן גּוֹבְרִין וְיִמְחִי גֹבֵר יֵת חֲבֵרִיָּה בְּאֶבְנָא אוֹ בְּכּוֹרְמִינָא וְלֹא יָמוּת וְיִפּוֹל לְבוֹטְלָן:	18
19	if he rise again, and walk abroad upon his staff, then shall he that smote him be quit; only he shall pay for the loss of his time, and shall cause him to be thoroughly healed.	אִם יָקִים וַיִּהְיֶה בְּחַוֵּץ עַל בְּרִיָּה וַיְהִי זָכָא מְחִיא לְחֹד בּוֹטְלָנִיה יִתִּין וְאִגַּר אֶסְיָא יִשְׁלִים:	19
20	And if a man smite his bondman, or his bondwoman, with a rod, and he die under his hand, he shall surely be punished.	וְכִי־יִכּוֹ אִישׁ אֶת־עַבְדּוֹ אוֹ אֶת־אֻמָּתוֹ בְּשֹׁבֵט וַיָּמוּת תַּחַת יָדוֹ נָקָם יִנָּקֶם: וְאִרִי יִמְחִי גֹבֵר יֵת עַבְדִּיהִי אוֹ יֵת אֻמָּתִיהִי בְּשׁוּלְטָן וַיָּמוּת תַּחַת יָדֶיהָ אֶתְדָּנָא יִתְדָן:	20
21	Notwithstanding if he continue a day or two, he shall not be punished; for he is his money.	בְּרֵם אִם יוֹמָא אוֹ תִרְיָן יוֹמִין יִתְקַיֵּים לֹא יִתְדָן אֲרִי כְּסָפִיהּ הוּא:	21

נפש, אשה או טומטום או אנדרוגיטוס שגנבו מנין, תלמוד לומר וגונב איש ומכרו. ולפי שנאמר כאן וגונב איש, אין לי אלא גונב איש, גונב אשה מנין, תלמוד לומר וגונב נפש (שם), לכך הוצרכו שניהם, מה שחסר זה גילה זה (מכילתא פ"ה): ונמצא בידו. שראוהו עדים שגנבו ומכרו, ונמצא בידו כבר קודם מכירה (סנהדרין פה): מות יומת. צחנק. כל מימחה האמורה בתורה סחם, חנק היא. והפסיק הענין וכתב וגונב איש בין מכה אצלו ואמו למקלל אצלו ואמו, ונראה לי היינו פלוגתא, דמר סבר מקשינן הכאה לקללה, ומר סבר לא מקשינן (שם):

(17) ומקלל אביו ואמו. למה נאמר, לפי שהוא אומר איש איש יִקָּלֵל אֶת אָבִיו (ויקרא כ, ט), אין לי אלא איש שקלל את אצלו, אשה שקללה את אציה מנין, תלמוד לומר ומקלל אצלו ואמו, סחם, בין איש ובין אשה, אם כן למה נאמר איש אשר יקלל, להוציא את הקטן: מות יומת. בסקילה. וכל מקום שנאמר דמיו זו, בסקילה, ובנין אז לכולם, בְּאֶזְנוֹ יִרְגְּמוּ אֶת־עַבְדֶּיךָ וְעַבְדֶּיךָ (שם כ, כז), ובמקלל אצלו ואמו נאמר דמיו זו (ת"כ פ' קדושים קידושין ל:):

(18) וכי יריבון אנשים. למה נאמר, לפי שנאמר עין תחת עין, לא למדנו אלא דמי איבריו, אבל שבת ורפוי לא למדנו, לכך נאמרה פרשה זו (מכילתא פ"ו): ונפל למשכב. כתרגומו ויפל לצוטרן, לחולי שמצטלו ממלאכתו:

(19) על משענתו. על צוריו וכו' (מכילתא שם): ונקה המכה. וכי תעלה על דעתך שיהרג זה שלא הרג, אלא ללמדך כאן, שחוצצים אותו עד שנראה אם יתרפא זה, וכן משמעו, כשקם זה והלך על משענתו, אז ונקה המכה, אבל עד שלא יקום זה, לא נקה המכה: רק שבתו. צטול מלאכתו מחמת החולי, אם קטע ידו או רגלו, רואין צטול מלאכתו מחמת החולי, כאילו הוא שומר קשואין, שהרי אף לאחר החולי אינו ראוי למלאכת יד ורגל, והוא כבר נתן לו מחמת נזקו דמי ידו ורגלו, שנאמר יד תחת יד רגל תחת רגל: ורפא ירפא. כתרגומו, ישלם שכר הרופא (צבא קמא פה):

(20) וכי יכה איש את עבדו או את אמתו. בעצד כנעני הכתוב מדבר, או אינו אלא צעברי, תלמוד לומר כי כספו הוא, מה כספו קנוי לו עולמית, אף עצד הקנוי לו עולמית, והרי היה בכלל מכה איש ומת, אלא בא הכתוב והוציא מן הכלל, להיות נדון בדנין יום או יומים, שאם לא מת תחת ידו ושהה מעט לעת פטור: בשבט. כשיש בו כדילהמית הכתוב מדבר, או אינו אפילו אין בו כדילהמית, תלמוד לומר בישראל, ואם בְּאֶזְנוֹ יִדְּאֶשֶׁר יָמוּתָהּ (במדבר לה, יז) (או בכלי עץ יד אשר ימות בו. גירסת ר"ס) הכהו, והלא דברים קל וחומר, מה ישראל חמור אין חייב עליו אלא אם כן הכהו דבר שיש בו כדי להמית, ועל אצור שהוא כדי למות בהכאה זו, עצד הקל לא כל שכן: נקם ינקם. מיתת סייף (סנהדרין נב: מכילתא פ"ו), וכן הוא אומר סֶבֶד נִקְמַת נֶקֶם בְּרִית (ויקרא כו, כה):

(21) אך אם יום או יומים יעמוד לא יוקם. אם על יום אחד הוא פטור על יומים לא כל שכן, אלא יום שהוא כיומים, ואיזה, זה מעט לעת (מכילתא פ"ז): לא יוקם כי כספו הוא. הא אחר שהכהו, אף על פי ששהה מעט לעת קודם שמת, חייב:

- 22 And if men strive together, and hurt a woman with child, so that her fruit depart, and yet no harm follow, he shall be surely fined, according as the woman's husband shall lay upon him; and he shall pay as the judges determine.
- 23 But if any harm follow, then thou shalt give life for life,
- 24 eye for eye, tooth for tooth, hand for hand, foot for foot,
- 25 burning for burning, wound for wound, stripe for stripe.
- 26 And if a man smite the eye of his bondman, or the eye of his bondwoman, and destroy it, he shall let him go free for his eye's sake.
- וְכִי-יִנָּצוּ אָנָשִׁים וְנִגְפוּ אִשָּׁה הָרָה וַיֵּצְאוּ יְלֶדֶיהָ וְלֹא יִהְיֶה אֲסוֹן עָנוּשׁ יַעֲנֹשׁ כְּאִשֶּׁר יִשִּׁית עָלָיו בַּעַל הָאִשָּׁה וְנָתַן בַּפְּלָלִים:
- וְאִם-אֲסוֹן יִהְיֶה וְנָתַתָּה נַפֶּשׁ תַּחַת נַפֶּשׁ:
- עֵין תַּחַת עֵין שֵׁן תַּחַת שֵׁן יָד תַּחַת יָד רֶגֶל תַּחַת רֶגֶל:
- כּוֹנִיָּה תַּחַת כּוֹנִיָּה פָּצַע תַּחַת פָּצַע חֲבוּרָה תַּחַת חֲבוּרָה: (ס)
- וְכִי-יִכּוֹ אִישׁ אֶת-עֵין עֲבָדוֹ אוֹ-אֶת-עֵין אִמּוֹתָיו וַשְׁחַתָּהּ לַחֲפָשִׁי יִשְׁלַחְנוּ תַּחַת עֵינוֹ:
- וְאִרִי יִמְחִי גִבֹר יָת עֵינָא דַּעֲבָדִיָּה אוֹ יָת עֵינָא דַּאֲמִתִּיָּה וַיַּחֲבִלְנָה לְבַר חוֹרִין יַפְטָרְנֶיהָ חֲלָף עֵינֶיהָ:

(22) וכי ינצו אנשים. זה עס זה, ונתכוון להכות את חצירו, והכה את האשה (מכילתא פ"ח): ונגפו. אין נגיפה אלא לשון דחיפה והכאה, כמו פן תגף בלעזק רגלך (תהלים לא, יב), ובטקס תגפיו רגליכם (ירמיה יג, טו), וילאצן נגף (ישעיה ח, יד): ולא יהיה אסון צאשה: ענוש יענוש. לשלם דמי ולדות לבעל, שמין אותה כמה היתה ראויה להמכר בשוק, להעלות דמיה שציל הריונה: ענש יענוש. יגזו ממון ממנו, כמו ונעשו אלו מקלה פקס (דברים כב, יט): כאשר ישית עליו וגו'. כשימצעו הבעל צדית דין להשית עליו עונש על כך: ונתן. המכה דמי ולדות: בפללים. על פי הדיינים:

(23) ואם אסון יהיה. צאשה: ונתת נפש תחת נפש. רבותינו חולקין צדצר (סנהדרין עט.), יש אומרים נפש ממש, ויש אומרים ממון אבל לא נפש ממש, שהמתכוין להרוג את זה והרג את זה פטור ממיתה, ומשלם ליורשיו דמיו כמו שהיה נמכר בשוק:

(24) עין תחת עין. סימא עין חצירו, נותן לו דמי עינו כמה שפחתו דמיו למכור בשוק, וכן כולם, ולא נטילת אבר ממש, כמו שדרשו רבותינו בפרק החיבל (בבא קמא פד.):

(25) כויה תחת כויה. מכות אש. ועד עכשיו דבר צחצחה שיש בה פחת דמים, ועכשיו בשאין בה פחת דמים אלא זער, כגון כוואו צפוד על צפרניו, אומדים כמה אדם כיואל זה רוצה לטול להיות מצטער כך: פצע. היא מכה המוילאה דם, שפצעה את בשרו, נפר"דור בלע"ז (אפענע וואונדע) הכל לפי מה שהוא, אם יש בו פחת דמים נותן נזק, ואם נפל למשכב נותן שבת ורפוי וצבת וזער. ומקרא זה יתר הוא, ובהחובל דרשוהו רבותינו לחייב על הנער אפילו במקום נזק, שאף על פי שנותן לו דמי ידו, אין פוטריין אותו מן הנער, לומר, הואיל וקנה ידו, יש עליו לחתכה בכל מה שירצה, אלא אומרים יש לו לחתכה בצם שאינו מצטער כל כך, וזה חתכה צדצר וזער: חבורה. היא מכה שהדם נזרר בה ואינו יואל, אלא שמאדים הצער כנגדו, ולשון חבורה טק"א בלע"ז (פפלעקקן) כמו ונמר תצדקלקטיו (ירמיה יג, כג), ומרגומו משקופי, לשון חצטה, בטדור"א בלע"ז (שלג) וכן טדפות קדים, שקיפן קידום, חצוטות צרות. וכן ועל המשקוף (שמות יב, ז), על שם שהדלת נוקש עליו:

(26) את עין עבדו. כנעני, אבל עברי אינו יואל צשן ועין, כמו שאמרנו אלא לא תאחז העצדים: תחת עינו. וכן צכ"ד ראשי אצרים, אצצעות הידים והרגלים, ושתי אונים, והחוטם, וראש הגויה שהוא גיד האמה. ולמה נאמר שן ועין, שאם נאמר עין ולא נאמר שן, הייתי אומר, מה עין שנצבא עמו אף כל שנצבא עמו, והרי שן לא נצבא עמו. ואם נאמר שן ולא נאמר עין, הייתי אומר, אפילו שן חינוק שיש לה חליפין, לכך נאמר עין (מכילתא פ"ט):

27	And if he smite out his bondman's tooth, or his bondwoman's tooth, he shall let him go free for his tooth's sake.	וְאִם־שָׁן עֲבָדוֹ אוֹ־שֵׁן אִמָּתוֹ יִפּוֹל לְחֻפְשִׁי יִשְׁלַחְנוּ תַּחַת יִפְטָרְנֶיהָ חֻלָּה שְׁנִיָּה: (פ)	27
28	And if an ox gore a man or a woman, that they die, the ox shall be surely stoned, and its flesh shall not be eaten; but the owner of the ox shall be quit.	וְכִי־יִגַּח שׁוֹר אֶת־אִישׁ אוֹ אֶת־אִשָּׁה וָמָת סָקוֹל יִסָּקֵל הַשׁוֹר וְלֹא יֵאָכַל אֶת־בִּשְׂרוֹ וַבֶּעַל הַשׁוֹר נָקִי: וְאִם־שׁוֹר נִגַּח הוּא מִתְמַלֵּי וּמִדְקָמוּהִי וְאִתְּסִיחָהּ בְּמִרְיָה וְלֹא נִטְרִיהָ וְיִקְטֹל גֹּבֶר אוֹ אִתָּא תוֹרָא יִתְרָגִים וְאִף מִרְיָה יִתְקַטֵּל: (ס)	28
29	But if the ox was wont to gore in time past, and warning hath been given to its owner, and he hath not kept it in, but it hath killed a man or a woman; the ox shall be stoned, and its owner also shall be put to death.	וְאִם־שׁוֹר נִגַּח הוּא מִתְמַלֵּי וּמִדְקָמוּהִי וְאִתְּסִיחָהּ בְּמִרְיָה וְלֹא נִטְרִיהָ וְיִקְטֹל גֹּבֶר אוֹ אִתָּא תוֹרָא יִתְרָגִים וְאִף מִרְיָה יִתְקַטֵּל: (ס)	29
30	If there be laid on him a ransom, then he shall give for the redemption of his life whatsoever is laid upon him.	אִם־כֹּפֶר יוֹשַׁת עָלָיו וְנָתַן פְּדוּן נִפְשׁוֹ כָּכָל אֲשֶׁר־יוֹשַׁת עָלָיו: (ז)	30
31	Whether it have gored a son, or have gored a daughter, according to this judgment shall it be done unto him.	אוֹ לְבַר יִשְׂרָאֵל יִגַּח תוֹרָא אוֹ לְבַת יִשְׂרָאֵל יִגַּח כְּדִינָא הַדִּין יִתְעַבֵּיד לִיהָ: (ח)	31
32	If the ox gore a bondman or a bondwoman, he shall give unto their master thirty shekels of silver, and the ox shall be stoned.	אִם־עֶבֶד יִגַּח הַשׁוֹר אוֹ אִמָּתָה כֶּסֶף־שְׁלֹשִׁים שֶׁקֶלִים יִתֵּן לְאֲדֹנָיו וְהַשׁוֹר יִסָּקֵל: (ט) (ט)	32
33	And if a man shall open a pit, or if a man shall dig a pit and not cover it, and an ox or an ass fall therein,	וְכִי־יִפְתָּח אִישׁ בּוֹר אוֹ כִּי־ יִכְרֶה אִישׁ בֹּר וְלֹא יִכְסֶּנּוּ וְנָפַל־שָׁמָּה שׁוֹר אוֹ חֲמֹר: (י)	33

(28) וכי יגח שור. אחד שור ואחד כל בהמה וחיה ועוף, אלא שדצור הכתוב צהווה (צבא קמא נד): ולא יאכל את בשרו. ממשמע שנאמר סקול יסקל השור, אינו יודע שהוא נבלה, ונבלה אסורה באכילה, אלא מה תלמוד לומר ולא יאכל את בשרו, שאפילו שחטו לאחר שנגמר דינו אסור באכילה, צהנאה מנין, תלמוד לומר ובעל השור נקי, כאדם האומר לחצרו יאל פלוני נקי מנכסיו ואין לו בהם הנאה של כלום, זהו מדרשו (פסחים כז:). צבא קמא מא). ופשוטו כמשמעו, לפי שנאמר צמועד, וגם בעליו יומת, הוצרך לומר צתם ובעל השור נקי:

(29) מתמל שלשום. הרי שלש נגישות (מכילתא פ"י): והועד בבעליו. לשון התראה צעדים, כמו קעד קעד צנו קאיש (צראשית מג, ג): והמית איש וגו'. לפי שנאמר כי יגח, אין לי אלא שהמיתו צנגיחה, המיתו צנשיכה, דחיפה, וצעיטה, מניין, תלמוד לומר והמית: וגם בעליו יומת. צידי שמים, יכול צידי אדם, תלמוד לומר מות יומת המפקה ללח הוא (צמדצור לה, טז), על צריחתו אחר הורגו, ואי אחר הורגו על צריחת שורו (סנהדרין טו:):

(30) אם כופר יושת עליו. אם זה אינו תלוי, והרי הוא כמו אם כסף תלוה, לשון אשר, זה משפטו, שישיחו עליו צית דין כופר: ונתן פדיון נפשו. דמי ניזק, דצרי צי ישמעאל. רבי עקיבא אומר, דמי מזיק (צבא קמא כז:):

(31) או בן יגח. צן שהוא קטן: או בת. שהיא קטנה, לפי שנאמר והמית איש או אשה, יכול אינו חייב אלא על הגדולים, תלמוד לומר או צן יגח וגו', לחייב על הקטנים כגדולים (מכילתא נזיקין פ"א):

(32) אם עבד או אמה. כענניס (מכילתא שס): שלשים שקלים יתן. גזירת הכתוב הוא, צין שהוא שוה אלף זוז, צין שאינו שוה אלא דינר. והשקל משקלו ד' זהובים, שהם חצי אונקיא למשקל הישר של קלוני"א:

- 34 the owner of the pit shall make it good; he shall give money unto the owner of them, and the dead beast shall be his. **בְּעַל הַבּוֹר יִשְׁלַם כֶּסֶף מְרִיחַ דְּגוּבָא יִשְׁלַם כֶּסֶף יָשִׁיב לְבַעְלָיו וְהָמֶת יִהְיֶה-לּוֹ יְיָ: דִּילֵיהּ:**
- 35 And if one man's ox hurt another's, so that it dieth; then they shall sell the live ox, and divide the price of it; and the dead also they shall divide. **וְכִי-יִגָּף שׁוֹר-אִישׁ אֶת-שׁוֹר רֵעֵהוּ וָמֶת וּמָכְרוּ אֶת-הַשׁוֹר הַחַי וְחָצְוּ אֶת-כֶּסְפוֹ וְגַם אֶת-הָמֶת יַחְצִיּוּ: נָאֲרִי יִגּוֹף תּוֹר דְּגִבְרַת יֵת תּוֹרָא דְּחִבְרִיָּה וַיָּמוּת וַיִּזְבְּנוּ יֵת תּוֹרָא חֵיא וַיִּפְלְגוּן יֵת כֶּסְפִּיהּ וְאַף יֵת דְּמִי מִיתָא וַיִּפְלְגוּן:**
- 36 Or if it be known that the ox was wont to gore in time past, and its owner hath not kept it in; he shall surely pay ox for ox, and the dead beast shall be his own. **אוֹ נֹדַע כִּי שׁוֹר נִגָּח הוּא מִתְמוֹל שְׁלֹשׁ וְלֹא יִשְׁמְרֵנוּ בְּעַלָּיו שְׁלֹם יִשְׁלַם שׁוֹר תַּחַת הַשׁוֹר וְהָמֶת יִהְיֶה-לּוֹ: (ס)**
- 37 If a man steal an ox, or a sheep, and kill it, or sell it, he shall pay five oxen for an ox, and four sheep for a sheep. **כִּי יִגְנֹב-אִישׁ שׁוֹר אוֹ-שֶׂה וַיִּטְבְּחוּ אוֹ מָכְרוּ חֲמִשָּׁה בָקָר יִשְׁלַם תַּחַת הַשׁוֹר וְאַרְבַּע-צֹאן תַּחַת הַשֶּׁה: אֲרִי יִגְנֹב גִּבְרַת תּוֹר אוֹ אֶמֶר וַיִּכְסֶּנִּיהּ אוֹ וַיִּבְנֶנִּיהּ חֲמִשָּׁא תּוֹרִין יִשְׁלַם חֲלָף תּוֹרָא וְאַרְבַּע עֲנָא חֲלָף אֶמְרָא:**

(33) וכי יפתח איש בור. שהיה מכוסה וגלוי: או כי יכרה. למה נאמר, אם על הפתיחה חייב על הכרייה לא כל שכן, אלא להציג כורה אחר כורה שהוא חייב (בצא קמא נא). ולא יבסנו. הא אם כסהו פטור, ובחופר צרשות הרצים דצר הכתוב (שם נ). שור או חמור. הוא הדין לכל בהמה וחיה, שכל מקום שנאמר שור וחמור, אנו למדין אותו שור שור משבת, שנאמר למען ינוח שורך וחמורך, מה להלן כל בהמה וחיה כשור, שהרי נאמר במקום אחר וכל בהמתך, אף כאן כל בהמה וחיה כשור, ולא נאמר שור וחמור אלא שור ולא אדם חמור ולא כלים (שם נג):

(34) בעל הבור. צעל התקלה, אף על פי שאין הבור שלו, שעשאו צרשות הרצים, עשאו הכתוב צעליו להתחייב עליו בזקויו: כסף ישיב לבעליו. ישיב, לרבות שזה כסף ואפילו סודין (שם ז). (והא דכתיב מיטב שדהו וכתב רש"י שהניזקין מן העידיה, תיכף גמ' צפרק קמא דצבא קמא רב הונא צריה דרב יהושע, דזהו אם בא לגבות קרקע, אבל מטלטלי כל מילי מיטב הוא, דאי לא מוזבזן הכא מוזבזן הכא): והמת יהיה לו. לניזק, שמין את הנזלה ונוטלה בדמים, ומשלם לו המזיק עליה תשלומי נזק (מכילתא פי"א צבא קמא י):

(35) וכי יגוף. ידחוף, בין בקרניו, בין בגופו, בין צרגליו, בין שנשכו בשיניו, כולן בכלל נגיפה הם, שאין נגיפה אלא לשון מכה: שור איש. שור של איש: ומכרו את השור וגר. בשום הכתוב מדבר, שור שזה מאתים שהמית שור שזה מאתים, בין שהנזלה שזה הרבה בין שהיא שזה מעט, כשנוטל זה חצי החי וחצי המת זה חצי החי וחצי המת, נמא כל אחד מפסיד חצי נזק שהזיקה המיתה, למדנו, שהתם משלם חצי נזק, שמן השוין אתה למד לשאינן שוין, כי דין התם לשלם חצי נזק לא פחות ולא יותר. אז יכול אף בשאינן שוין בדמיהן כשהן חיים אמר הכתוב וזו את שניהם, אם אמרת כן, פעמים שהמזיק משכר הרבה, כשהנזלה שזה לימכר לעובד כוכבים הרבה יותר מדמי שור המזיק, ואי אפשר שיאמר הכתוב שיהא המזיק נשכר, או פעמים שהניזק נוטל הרבה יותר מדמי נזק שלם, שחצי דמי שור המזיק שזה יותר מכל דמי שור הניזק, ואם אמרת כן הרי תס חמור ממועד. על כרחך לא דבר הכתוב אלא בשוין, ולמדך שהתם משלם חצי נזק, ומן השוין תלמוד לשאינן שוין, שהמשלם חצי נזק, שמין לו את הנזלה, ומה שפחתו דמיו בשביל המיתה נוטל חצי הפחת והולך. ולמה אמר הכתוב צלשון זהו ולא אמר ישלם חציו, ללמד שאין התם משלם אלא מגופו, ואם נגח ומת אח"כ, אין הניזק נוטל אלא הנזלה, ואם אינה מגעת לחצי נזקו יפסיד. אז שור שזה מנה שנגח שור שזה חמש מאות זוז, אינו נוטל אלא את השור, שלא נתחייב התם לחייב את צעליו לשלם מן העליה (בצא קמא טז):

(36) או נודע. או לא היה חס, אלא נודע כי שור נגח הוא, היום ומתמול שלשום, הרי שלם נגיפות: שלם ישלם שור. נזק שלם: והמת יהיה לו. לניזק, ועליו ישלם המזיק עד שישלם ניזק כל נזקו:

(37) חמשה בקר וגר. אמר ר' יוחנן בן זכאי, חס המקום על כבודן של צריות, שור שהולך צרגליו, ולא נתבזה צו הגנב לנושאו על כחפו, משלם חמשה, שזה שנושאו על כחפו, משלם ארבעה, והואיל ונתבזה צו. אמר רבי מאיר, בא וראה כמה גדולה כחה של מלאכה, שור שצטלו ממלאכתו, חמשה, שזה שלא צטלו ממלאכתו, ארבעה: תחת השור

XXII If a thief be found breaking in, and be smitten so that he dieth, there shall be no bloodguiltiness for him.	אם במחתרת ימצא הגנב וגנבא ויתמחי וימות לית ליה דם:	XXII אם במחתרת ימצא הגנב והכה ומת אין לו דמים:
2 If the sun be risen upon him, there shall be bloodguiltiness for him—he shall make restitution; if he have nothing, then he shall be sold for his theft.	אם עינא דסהדיא נפלת עלוי דמא ליה שלמא ישלים אם לית ליה ויזדבן בגנובתיה:	2 אם זרחת השמש עליו דמים לו שלם ישלם אם אין לו ונמכר בגנובתו:
3 If the theft be found in his hand alive, whether it be ox, or ass, or sheep, he shall pay double.	אם אשתכחא תשתכח בידיה גנובתא מתור עד חמר עד אמר אגון חנין על חד תרין ישלים:	3 אם המצא תמצא בידו הגנבה משור עד תמור עד שה חיים שנים ישלם: (ס)
4 If a man cause a field or vineyard to be eaten, and shall let his beast loose, and it feed in another man's field; of the best of his own field, and of the best of his own vineyard, shall he make restitution.	ארי יוכל גבר חקל או כרם וישלח ית בעיריה ויכול בחקל אחרן שפר חקליה ושפר כרמיה ישלים:	שלישי כי יבער איש שדה או-כרם ושלח את-בעיריה ובער בשדה אחר מיטב שדהו ומיטב פרמו ישלם: (ס)
5 If fire break out, and catch in thorns, so that the shocks of corn, or the standing corn, or the field are consumed; he that kindled the fire shall surely make restitution.	ארי יתפק נור וישפח כובין ויכול גדישין או קמא או חקל שלמא ישלים דאדליק ית דליקתא:	5 כי תצא אש ומצאה קצים ונאכל גדיש או הקמה או השדה שלם ישלם המבער את הבערה: (ס)

תחת השם. שגאן הכתוב לומר, שאין מדת תשלומי ד' וה' נהגת אלא בשור ושה בלדד (שם סז):

(1) אם במחתרת. כשהיה חותר את הבית: אין לו דמים. אין זו ראייה, הרי הוא כמת מעיקרו. כאן למדתך חורה, אם בא להרגך השכם להרגו, וזה להרגך בא, שהרי יודע הוא שאין אדם מעמיד עצמו ורואה שנוטלין ממנו בפניו ושומק, לפיכך, על מנת כן בא, שאם יעמוד צעל הממון כנגדו, יהרגו (סנהדרין עב):

(2) אם זרחה השמש עליו. אין זה אלא כמין משל, אם ברור לך הדבר שיש לו שלום עמך, כשמש הזה שהוא שלום בעולם, כך פשוט לך שאינו בא להרוג אפילו יעמוד צעל הממון כנגדו, כגון אב החותר לגנוב ממון הבן, בידוע שרמתי האב על הבן ואינו בא על עסקי נפשות (מכילתא פי"ג, סנהדרין עב): דמים לו. כחי הוא חשוב, וראייה היא אם יהרגו צעל הבית: שלם ישרם. הגנב ממון שגנב, ואינו חייב מיתה. ואונקלוס שתרגם אם עינא דסהדיא נפלת עליו, לקח לו שטה אחרת, לומר שאם מצאוהו עדים קודם שבא צעל הבית, וכשבא צעל הבית נגדו החרו בו שלא יהרגו, דמים לו, חייב עליו אם הרגו, שמאחר שיש רואים לו, אין הגנב הזה בא על עסקי נפשות, ולא יהרגו את צעל הממון:

(3) אם המצא תמצא בידו. ברשותו, שלא טבח ולא מכר: משור עד חמור. כל דבר בכלל תשלומי כפל, בין שיש בו רוח חיים בין שאין בו רוח חיים, שהרי נאמר במקום אחר על שם על שלמה על פל אצדה וגו' ישלם שנים לרעהו: חיים שנים ישלם. ולא ישלם לו מתים, אלא חיים או דמי חיים:

(4) כי יבער. את בעיריה. ובער. כולם לשון זהמה, כמו חנקנו ובעירנו (במדבר כ, ד): כי יבער. יוליך זהמותיו בשדה וכרם של חצירו, ויזיק אותו באחת משתי אלו, או בשלוש בעירה, או בציפור, ופירשו רבותינו (בבא קמא ז): ושלם הוא נוקי מדרכי כף רגל, ובער הוא נוקי השן האוכלת ומבערת: בשדה אחר. בשדה של איש אחר: מיטב שדהו ישרם. שמין את הנזק, ואם בא לשלם לו קרקע דמי נזק, ישלם לו ממיטב שדותיו, אם היה נזקו סלע, יתן לו שזה סלע מעידית שיש לו. למדך הכתוב, שהנזקין שמין להם בעידית (שם ו):

(5) כי תצא אש. אפילו מעצמה: ומצאה קוצים. קרדו"נש בלע"ז: ונאכל גדיש. שליחכה בקוצים, עד שהגיעה לגדיש או לקמה המחוצרת בקרקע: או השדה. שליחכה את נירו, ונריך לניר אותה פעם שניה: שלם ישרם המבער. אף על פי שהדליק בחור שלו, והיא יצאה מעצמה על ידי קוצים שמצאה, חייב לשלם, לפי שלא שמר את גחלתו שלא תצא ותזיק:

- 6 If a man deliver unto his neighbour money or stuff to keep, and it be stolen out of the man's house; if the thief be found, he shall pay double.
- 7 If the thief be not found, then the master of the house shall come near unto God, to see whether he have not put his hand unto his neighbour's goods.
- 8 For every matter of trespass, whether it be for ox, for ass, for sheep, for raiment, or for any manner of lost thing, whereof one saith: 'This is it,' the cause of both parties shall come before God; he whom God shall condemn shall pay double unto his neighbour.
- 9 If a man deliver unto his neighbour an ass, or an ox, or a sheep, or any beast, to keep, and it die, or be hurt, or driven away, no man seeing it;
- 10 the oath of the LORD shall be between them both, to see whether he have not put his hand unto his neighbour's goods; and the owner thereof shall accept it, and he shall not make restitution.
- כִּי־יִתֵּן אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ כֶּסֶף אוֹ כְּלִים לְשָׁמֹר וְגָנֹב מִבֵּית הָאִישׁ אִם־יִמָּצָא הַגָּנֹב יִשְׁלַם שְׁנַיִם:
- אִם־לֹא יִמָּצָא הַגָּנֹב וְנִקְרַב בְּעַל־הַבַּיִת אֶל־הָאֱלֹהִים אִם־לֹא שָׁלַח יָדוֹ בְּמַלְאכַת רָעָהוּ:
- עַל־כָּל־דִּבְרֵי־פֶשַׁע עַל־שׁוֹר עַל־חֲמוֹר עַל־שֶׁה עַל־שְׁלֵמָה עַל־כָּל־אֲבֹדָה אֲשֶׁר יֹאמֶר כִּי־הוּא זֶה עַד הָאֱלֹהִים יָבֹא דִבְרֵי־שְׁנֵיהֶם אֲשֶׁר יִרְשִׁיעַן אֱלֹהִים יִשְׁלַם שְׁנַיִם לְרֵעֵהוּ: (ס)
- כִּי־יִתֵּן אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ חֲמוֹר אוֹ־שׁוֹר אוֹ־שֶׁה וְכָל־בְּהֵמָה לְשָׁמֹר וּמָת אוֹ־נִשְׁבֵּר אוֹ־נִשְׁבָּה אֵין רֹאֶה:
- שָׁבַעַת יִהְיֶה תְּהִיָּה בֵּין שְׁנֵיהֶם אִם־לֹא שָׁלַח יָדוֹ בְּמַלְאכַת רָעָהוּ וְלָקַח בְּעָלָיו וְלֹא יִשְׁלַם:
- אֲדִי יִתֵּן גָּבֵר לְחֻבְרִיהַ כֶּסֶף אוֹ מְנִין לְמַטָּר וַיִּתְּגַבּוּ מִבֵּית גּוֹבֵרָא אִם יִשְׁתַּכַּח גָּנֹבָא יִשְׁלַם עַל חֲדָתָיִן:
- אִם לֹא יִשְׁתַּכַּח גָּנֹבָא וַיִּתְקַרֵּב מֵרִיָּה דְּבֵיתָא לְקִדְם דִּיִּנְיָא אִם לֹא אוֹשִׁיט יְדֵיהּ בְּמָא דְּמָסַר לִיהּ חֻבְרִיהַ:
- עַל כָּל פְּתָגָם דְּחֻב עַל תּוֹר עַל חֲמוֹר עַל אֹמֶר עַל כֶּסֶף עַל כָּל אֲבִידָתָא דִּיִּימַר אֲדִי הוּא דִּין לְקִדְם דִּיִּנְיָא יִיעוֹל דִּין תְּרֻיְהוֹן דִּיחֻבּוֹן דִּיִּנְיָא יִשְׁלַם עַל חֲדָתָיִן לְחֻבְרִיהַ:
- אֲדִי יִתֵּן גָּבֵר לְחֻבְרִיהַ חֲמוֹר אוֹ תּוֹר אוֹ אֹמֶר וְכָל בְּעִירָא לְמַטָּר וּמָוִית אוֹ אֲתַבֵּר אוֹ אֲשַׁתְּבִי לִית דְּחֻזִּי:
- מִזְמָתָא דִּי תְּהִי בֵּין תְּרֻיְהוֹן אִם לֹא אוֹשִׁיט יְדֵיהּ בְּמָא דְּמָסַר לִיהּ חֻבְרִיהַ וַיִּקְבִּיל מֵרִיָּה מִנִּיהּ מִזְמָתָא וְלֹא יִשְׁלַם:

(6) וגנב מבית האיש. לפי דצרי (סס סג): אם ימצא הגנב. ישלם הגנב שנים לזעלים:

(7) אם לא ימצא הגנב. וזא השומר הזה שהוא צעל הבית: ונקרב. אל הדיינין, לדון עס זה, ולישבע לו שלא שלח ידו בשלו:

(8) על כל דבר פשע. שימצא שקרן בשצועתו, שיעידו עדים שהוא עצמו גנבו, וירשיעוהו אלהים על פי העדים: ישלם שנים לרעהו. למדך הכתוב, שהטוען צפקדון לומר גנב הימני, ונמצא שהוא עצמו גנבו, משלם תשלומי כפל, ואימתי, בזמן שנשבע ואחר כך צאו עדים. שכן דרשו רבותינו, ונקרב צעל הבית אל האלהים, קריצה זו שצועה היא, אחת אומר לשצועה או אינו אלא לדון, שכיון שצא לדון וכפר לומר גנבה, מיד יתחייב צכפל אס צאו עדים שהוא צידו, נאמר כאן שליחות יד, ונאמר למטה שליחות יד שצעת ה' פהיה צין שגיהס אס לא שָׁלַח יָדוֹ, מה להלן שצועה אף כאן שצועה: אשר יאמר כי הוא זה. לפי פשוטו, אשר יאמר העד כי הוא זה שנשבעת עליו הרי הוא אצלך, עד הדיינין יצא דבר שניהם ויחקרו את העדות, ואם כשרים הם וירשיעוהו לשומר זה, ישלם שנים, ואם ירשיעו את העדים שנמצאו וזממין, ישלמו הם שנים לשומר. ורבותינו ז"ל דרשו, כי הוא זה, ללמד שאין מחייבין אותו שצועה אלא אס כן הודה במקלטה, לומר כך וכך אני חייב לך, והמותר גנב ממני (סס קו):

(9) כי יתן איש אל רעהו חמור או שור. פרשה ראשונה נאמרה בשומר חנם (בבא מציעא צד:): לפיכך פטר בו את הגנבה, כמו שכתוב וגונב מבית האיש אם לא ימצא הגנב ונקרב בעל הבית, לשבועה, למדת שפוטט עצמו בשבועה זו, ופרשה זו אמורה בשומר שכר, לפיכך אינו פטור אם גנבה, כמו שכתוב אם גנב יגנב מעמו ישלם, אבל על האונס. כמו מת מעצמו, או נשבר, או נשבה בחזקה על ידי לטטים. ואין רואה. יעיד דצד:

11	But if it be stolen from him, he shall make restitution unto the owner thereof.	וְאִם-גָּנַב מֵעַמּוֹ יִשְׁלַם וְאִם-אֶתְגַּנֵּב יִתְּנֶנּוּב מֵעֲמִיּה לְבַעְלָיו: יְשָׁלִים לְמֹרֹתָי:	11
12	If it be torn in pieces, let him bring it for witness; he shall not make good that which was torn.	אִם-טָרַף יִטְרַף יִבְאֶהוּ עֵד הַטָּרְפָה לֹא יִשְׁלַם: (פ) אִם אֶתְבָּרַא יִתְּבַר יִיתִי סִדְדִין דְּתִבְרִי לֹא יִשְׁלַם:	12
13	And if a man borrow aught of his neighbour, and it be hurt, or die, the owner thereof not being with it, he shall surely make restitution.	וְכִי-יִשְׁאַל אִישׁ מֵעַם רֵעֵהוּ וְנִשְׁבַּר אוֹ-מָוֶת בְּעַלְיוֹ אֵין עֲמֻה שְׁלָמָא יִשְׁלַם: נֶאֱרִי יִשְׁאַל גִּבֵּר מִן תְּבָרִיָּה וְיִתְּבַר אוֹ יָמוֹת מָרִיָּה לִית עֲמֻה שְׁלָמָא יִשְׁלַם:	13
14	If the owner thereof be with it, he shall not make it good; if it be a hireling, he loseth his hire.	אִם-בְּעַלְיוֹ עֲמֻה לֹא יִשְׁלַם אִם-שֹׁכֵר הוּא בְּשֹׁכְרוֹ: (ס) אִם מָרִיָּה עֲמֻה לֹא יִשְׁלַם אִם אֲגִירָא הוּא עָאֵל בְּאֲגִרִיָּה:	14
15	And if a man entice a virgin that is not betrothed, and lie with her, he shall surely pay a dowry for her to be his wife.	וְכִי-יִפְתֶּה אִישׁ בְּתוּלָה אִשֶּׁר לֹא-אֲרֻשָּׁה וְשָׁכַב עִמָּה מְהֵרָה יִמְהַרְנָה לָּו לְאִשָּׁה: נֶאֱרִי יִשְׁדִּיל גִּבֵּר בְּתוּלָתָא דְלֹא מְאָרְסָא וְיִשְׁכָּב עִמָּה קִיָּמָא יְקִימְנָה לִיה לְאִתּוֹ:	15
16	If her father utterly refuse to give her unto him, he shall pay money according to the dowry of virgins.	אִם-מֵאֵן יִמָּאן אָבִיהָ לְתַתָּה לָּו בְּסָף יִשְׁקֹל כְּמָהֵרָה אִם מִצָּבָא לֹא יִצְבִּי אָבוּהָא לְמַתְנָה לִיה בְּסָפָא יִתְקוּל כְּמֹהֲרֵי בְּתוּלָתָא:	16
17	Thou shalt not suffer a sorceress to live.	מְכַשְּׁפָה לֹא תַחְיֶה: חֲרָשָׁא לֹא תַחֲיִי:	17
18	Whosoever lieth with a beast shall surely be put to death.	כָּל-שֹׁכֵב עִם-בְּהֵמָה מוֹת כָּל דִּישְׁכָּב עִם בְּעִירָא יוּמָת: (ס) אֶתְקַטְּלָא יִתְקַטֵּל:	18

- (10) שבעת ה' תחיה. ישבע שכן הוא כדצרי, והוא לא שלם זה יד להשתמש זה לעצמו, שאם שלם זה יד ואחר כך נאנסה, חייב צאונסים: ולקח בעליו. השבועה: ולא ישלם. לו השומר כלום:
- (12) אם טרף יטרף. על ידי חיה רעה: יבאהו עד. יציא עדים שנטרפה צאונם ופטור: הטרפה לא ישלם. אינו אומר טרפה לא ישלם, אלא הטרפה, יש טרפה שהוא משלם ויש טרפה שאינו משלם, טרפת חמול ושוכל ונמיה משלם, טרפת ואז ארי ודוד ונחש אינו משלם, ומי לחשך לדון כן, שהרי כתיב ומת או נשבר או נשזה, מה מיתה שאין יכול להזיל, אף שזר ושזיה שאין יכול להזיל:
- (13) וכי ישאל. צא ללמדך על השואל שחייב צאונסין: בעליו אין עמו. אם בעליו של שור אינו עם השואל במלאכתו (בצא מניעה שם):
- (14) אם בעליו עמו. צין שהוא צאונה מלאכה צין שהוא במלאכה אחרת, היה עמו בשעת שאלה, אינו צריך להיות עמו בשעת שזורה ומתה (שם זה): אם שכיר הוא. אם השור אינו שואל אלא שכור, צא בשכור ליד השוכר הוה ולא בשאלה, ואין כל הנאה שלו, שהרי על ידי שכור נשתמש, ואין לו משפט שואל להסתחיי צאונסין. ולא פירש מה דינו אם כשומר חנם או כשומר שכר, לפיכך נחלקו בו חכמי ישראל, שוכר כיצד משלם, רצי מאיר אומר כשומר חנם, רצי יהודה אומר כשומר שכר:
- (15) וכי יפתח. מדבר על לזה עד ששומעת לו, וכן תרגומו וארי ישלם. שדול בלשון ארמי כפתוי בלשון עברי: מזהר ימהרנה. יפסקו לה מזהר כמשפט איש לאשמו, שכונת לה כחוצה וישאנה:
- (16) במהר הבתולות. שהוא קצוב חמשים כסף אצל התופס את הבתולה ושוכב עמה צאונם, שנאמר וקנת קאיש השכב עמה לאצוי הנערה חמשים קסף (דברים כב, כט):
- (17) מכשפה לא תחיה. אלא תומת צבית דין, ואחד זכרים ואחד נקבות, אלא שדבר הכתוב זהוה, שהנשים מנזיות מכשפות (סנהדרין סז):
- (18) (ס"א כל שוכב עם בהמה מות יומת. צסקילה, רוצע כנרצעת, שכתוב בהן דמיהם בם):

- 19 He that sacrificeth unto the gods, **וְיִדְבַּח לְטִעֹת עֲמֹמִיָּא** **זָבַח לֵאלֹהִים יִחָרֵם בְּלִתִּי** 19
save unto the LORD only, shall **יִתְקַטֵּל אֱלֹהִין לְשָׂמָא דִּי** **לִיהוָה לְבָדּוּ:**
be utterly destroyed. **בְּלַחֲדוּדֵהּ:**
- 20 And a stranger shalt thou not **וְלִגְיֹרָא לֹא תִוָּנֹן וְלֹא** **וְגֵר לֹא־תִוָּנֶה וְלֹא תִלְחָצְנֹו** 20
wrong, neither shalt thou **תַּעֲיִקוּן אֲרִי דִּי־רִין הַוִּיתוּן** **כִּי־גֵרִים הָיִיתָם בְּאֶרֶץ** 20
oppress him; for ye were **בְּאֶרֶעָא דְּמַצְרַיִם:** **מִצְרַיִם:**
strangers in the land of Egypt.
- 21 Ye shall not afflict any widow, or **כָּל אֲרָמְלָא וַיִּיתָם לֹא** **כָּל־אַלְמָנָה וַיִּיתָם לֹא תַעֲנֹוּ:** 21
fatherless child. **תַּעֲנֹוּ:**
- 22 If thou afflict them in any **אִם עֲנָא תַעֲנִי יִתִּיה אֲרִי** **אִם־עֲנָה תַעֲנֶה אֹתוֹ כִּי אִם־** 22
wise—for if they cry at all unto **אִם מִקְבֵּל יִקְבֵּל קִדְמִי** **צַעַק יִצְעַק אֵלַי שָׁמַע אֲשַׁמַּע** 22
Me, I will surely hear their cry— **קִבְּלָא אֲקַבִּיל קִבְּלִיתִיה:** **צַעֲקָתוֹ:**
- 23 My wrath shall wax hot, and I **וַיִּתְקַף רוּגְזִי וְאֶקְטֹל יִתְכוּן** **וַיִּחַרָה אַפִּי וַיִּחַרְגָתִי אֲתֶכֶם** 23
will kill you with the sword; and **בְּחֶרֶב וַיְהִי נָשִׁיכֶם אֲלִמְנוֹת** **בְּחֶרֶב וַיְהִי נָשִׁיכֶם אֲלִמְנוֹת** 23
your wives shall be widows, and **אֲרָמְלָן וּבְנֵיכֶן יִתְמִין:** **וּבְנֵיכֶם יִתְמִים: (פ)**
your children fatherless.
- 24 If thou lend money to any of My **אִם כֶּסֶפָא תַזְוִיף בְּעַמִּי** **אִם־כֶּסֶף תַּלְוֶה אֶת־עַמִּי** 24
people, even to the poor with **לְעַנְיָא דְּעַמְּךָ לֹא תִהִי לִיָּה** **אֶת־הָעַנִּי עַמְּךָ לֹא־תִהְיֶה** 24
thee, thou shalt not be to him as **כְּרִשְׁיָא לֹא תִשְׁוֹן עֲלֹהִי** **לֹו כְּנֹשָׁה לֹא־תִשְׁיָמוּן עָלָיו** 24
a creditor; neither shall ye lay **חִיבּוּלִיא:** **בְּשָׂד:**
upon him interest.

(19) לאלהים. לעבודת גילולים. אילו היה נקוד לאלהים (הלמ"ד צר"י), היה צריך לפרש ולכתוב אחרים, עכשיו שאמר לאלהים, אין צריך לפרש אחרים, שכל למ"ד וצ"ת וה"א המשמשות בראש התיבה, אם נקודה בחטף, כגון למלך, למדבר, לעיר, צריך לפרש לאיזה מלך, לאיזה מדבר, לאיזה עיר, וכן למלכים, ולרגלים, בחיר"ק, צריך לפרש לאיזה, ואם אינו מפרש, כל מלכים במשמע, וכן לאלהים כל אלהים במשמע, אפילו קודש, אבל כשהיא נקודה פתח, כמו למלך, למדבר, לעיר, (פת"ח וקמ"ץ ענין אחד בענין זה, וגם יש לומר בדרך אחר כמ"ס בדקדוקי רש"י יעויין בו) נודע באיזה מלך מדבר, וכן לעיר נודע באיזה עיר מדבר, וכן לאלהים לאותן שהוהרתם עליהם במקום אחר. כיוצא בו אין קמ"ץ באלהים (תהלים פו, ח), לפי שלא פירש, הוצרך לניקוד פת"ח: יחרם. יומת. ולמה נאמר יחרם, והלא כבר נאמרה בו מיתה במקום אחר והוצאם ק"ת הא"ש ההוא או ק"ת הא"ש ההוא וגו' (דברים יז, ה), אלא לפי שלא פירש על איזו עבודה חייב מיתה, שלא תאמר כל עבודות במיתה, באופירש לך כאן וזבח לאלהים יחרם, לומר לך, מה זביחה עבודה הנעשית בפנים לשמים, אף אני מרצה המקטיר והמנסך שהם עבודות פנים, וחייבין עליהם לכל עבודת אלילים, בין שדרכה לעבדה בכך בין שאין דרכה לעבדה בכך, אבל שאר עבודות, כגון המכבד והמרבץ והמגפף והמנשק, אינו במיתה אלא באזהרה:

(20) וגר לא תונֶה. אונאת דברים, קונטרס לרא"ר בלע"ז (הענין) כמו והאכלתי ק"ת מוניף ק"ת צָרָם (ישעיה מט, כו): ולא תלחצֶנּוּ. בגזילת ממון: כי גרים הייתם. אם הוניתו, אף הוא יכול להונותך, ולומר לך אף אתה מגרים באת, מוס שבך אל תאמר לחצרך. כל לשון גר, אדם שלא נולד בארץ אחרת, אלא בא ממדינה אחרת לגור שם:

(21) כל אלמנה ויתום לא תענוֹן. הוא הדין לכל אדם, אלא שדבר הכתוב צהוה, לפי שהם תשושי כח ודבר מזוי לענותם:

(22) אם ענה תענה אותו. הרי זה מקרא קצר, גזס ולא פירש ענשו, (והא דכתיב והיו נשיכם וגו', זהו אם נעוק יעק, אבל באם לא יעק לא פירש, וק"ל) כמו לָקַח כָּל הָרָג קִין (בראשית ד, טו), גזס ולא פירש ענשו, אף כאן אם ענה תענה אותו, לשון גזס, כלומר סופך ליטול את שלך, למה, כי אם נעק יעק אלו וגו':

(23) והיו נשיכם אלמנות. ממשמע שנאמר והרגתי אתכם, איני יודע שנשיכם אלמנות ובניכם יתומים, אלא הרי זו קללה אחרת, שהיו הנשים נזירות כאלמנות חיות, שלא יהיו עדים למיתת בעליהן ותהיינה אסורות להנשא, והבנים יהיו יתומים, שלא יניחום בית דין לירד לנכסי אביהם, לפי שאין יודעים אם מתו או לא נשבו:

(24) אם כסף תלוֹה את עמי. רבי ישמעאל אומר, כל אדם ואדם שצורה רשות, חוץ מג', וזה אחד מהן: את

<p>25 If thou at all take thy neighbour's garment to pledge, thou shalt restore it unto him by that the sun goeth down;</p>	<p>אם משכונא תסב כסותא דתבך עד מיעל שמשא תתיבניה ליה:</p>	<p>25 אם-חבל תחבל שלמת רעה עד-בא השמש תשיבנו לו:</p>
<p>26 for that is his only covering, it is his garment for his skin; wherein shall he sleep? and it shall come to pass, when he crieth unto Me, that I will hear; for I am gracious.</p>	<p>ארי היא כסותיה בלחודה היא תותביה למשפיה במא ישכוב ויהי ארי יקבל קדמי ואקביל קבילתיה ארי חננא אנא:</p>	<p>26 כי הוא כסותה לבדה הוא שמלתו לערו במה ישכב והיה כי-יצעק אלי ושמעתי כי-חנן אני: (ס)</p>
<p>27 Thou shalt not revile God, nor curse a ruler of thy people.</p>	<p>דינא לא תקיל ורבא בעמך לא תלוט:</p>	<p>רביעי אלהים לא תקלל ונשיא בעמך לא תאר:</p>
<p>28 Thou shalt not delay to offer of the fulness of thy harvest, and of the outflow of thy presses. The first-born of thy sons shalt thou give unto Me.</p>	<p>בכורך ודמעך לא תאחר בוכרא דבנד תפריש קדמי:</p>	<p>28 מלאכתך ודמעך לא תאחר בכור בניה תתן-לי:</p>
<p>29 Likewise shalt thou do with thine oxen, and with thy sheep; seven days it shall be with its dam; on the eighth day thou shalt give it Me.</p>	<p>כן תעביר לתורך לענך שבועא יומין יהי עם אמיה ביומא תמינאה תפרישניה קדמי:</p>	<p>29 כן-תעשה לשורך לצאנך שבועת ימים יהיה עם-אמו ביום השמיני תתנו-לי:</p>
<p>30 And ye shall be holy men unto Me; therefore ye shall not eat any flesh that is torn of beasts in the field; ye shall cast it to the dogs.</p>	<p>ואנשין קדישין תהון קדמי ובשר תליש מן חיותא חיה לא תיכלון לכלבא תרמון יתיה:</p>	<p>30 ואנשי-קדש תהיו לי ובשר בשדה טרפה לא תאכלו לכלב תשלכון אתו: (ס)</p>

עמי. עמי ונכרי, עמי קודם. עמי ועשיר, עמי קודם. עמי עירך ועמי עיר אחרת, עמי עירך קודמין (צבא מניעא עא.). וזה משמעו, אם כסף תלוה, את עמי תלוהו קודם לעוצד גילולים, ולאיוה מעמי, את העני, ולאיוה עני, לאותו שעמר. (ד"א את העני, שלא תנהוג צו מנהג ציון צהלוה שהוא עמי. את העני עמד. הוי מסתכל בעצמך כאילו אתה עני): לא תהיה לו כבשה. לא תחצונו צחוקה, אם אתה יודע שאין לו, אל תהי דומה עליו כאילו הלויתו, אלא כאילו לא הלויתו, כלומר, לא תכלימהו: נשך. רבית, שהוא כנשיכת נחש, שנחש נושך חצורה קטנה ברגלו ואינו מרגיש, ופחאוס הוא מצנצן ונפח עד קדקדו, כך רבית, אינו מרגיש ואינו ניכר עד שהרבית עולה ומחסרו ממון הרבה:

(25) אם חבול תחבל. כל לשון חצלה אינו משכון צשעת הלואה, אלא שממשכנין את הלוה כשמיגיע הזמן ואינו פורע. (חבול תחבול כפל לך בחצלה עד כמה פעמים, אמר הקב"ה, כמה אתה חייב לי, והרי נפשך עולה אצלי כל אמש ואמש ונותנת דין וחשבון ומתחייבת לפני, ואני מחזירה לך, אף אתה טול והשצ טול והשצ): עד בא השמש תשיבנו לו. כל היום תשיצנו לו עד צא השמש, וכצוא השמש תחזור ותטלנו עד שיצא צקר של מחר, ובכסות יוס הכתוב מדבר שאין צריך לה צלילה (מכילתא פי"ט):

(26) כי הוא כסותה. זו טלית: שמלתו. זו חלוק: במה ישכב. לרבות את המעט:

(27) אלהים לא תקלל. הרי זו אזהרה לצרכת השם, ואזהרה לקללת דיין (סנהדרין סו.):

(28) מלאכתך. חוצה המוטלת עליך כשתמלא תצאתך להצטל, והם זכורים: ודמעך. התרומה, ואינו יודע מהו לשון דמע: לא תאחר. לא תשנה סדר הפרשמן, לאחר את המוקדם ולהקדים את המאוחר, שלא יקדים תרומה לזכורים, ומעשר לתרומה: בכור בניך תתן לי. לפדותו צחמש סלעים מן הכהן, והלא כבר נזה עליו צמקוס אחר, אלא כדי לסמוך לו כן תעשה לשורך, מה בכור אדם לאחר לי יוס פודהו, שנאמר ופדויו מן חקש תפדה (צמדבר יח, טז), אף בכור צהמה דקה מטפל צו לי יוס, ואחר כך נותנו לכהן:

(29) שבועת ימים יהיה עם אמו. זו אזהרה לכהן, שאם צא למהר את קרצו, לא ימהר קודם שמונה, לפי שהוא מחוסר זמן: ביום השמיני תתנו לי. יכול יהא חוצה לצו ציוס, נאמר כאן שמיני ונאמר להלן ומיזם השמיני וקלטה ירקה (ויקרא כב, כז), מה שמיני האמור להלן להכשיר משמיני ולהלן, אף שמיני האמור כאן להכשיר משמיני ולהלן (מכילתא פי"ט), וכן משמעו, וציוס השמיני אתה רשאי ליתנו לי:

XXIII	Thou shalt not utter a false report; put not thy hand with the wicked to be an unrighteous witness.	לֹא תִשָּׂא שְׁמַע שְׁוֹא אֶל-תָּשֶׁת יָדְךָ עִם-רָשָׁע לְהוֹת עֵד חָמָס: לֹא תִקְבִּיל שִׁמְעַ דְּשָׁקֶר לֹא תִשְׁנִי יָדְךָ עִם חֵיבָא לְמַהְוִי לִיָּה סְהִיד שָׁקֶר:	XXIII
2	Thou shalt not follow a multitude to do evil; neither shalt thou bear witness in a cause to turn aside after a multitude to pervert justice;	לֹא תִהְיֶה אַחֲרֵי-רַבִּים לְרַעַת וְלֹא-תִעֲנֶה עַל-רֹב לְנִטְת אַחֲרֵי רַבִּים לְהַטֹּת: לֹא תִהְיֶה בִּתְרֵי סִגְיָא לְאַבְאָשָׁא וְלֹא תִתְּמַנֶּה מִלְּאֵלְפָא מָא דְּבַעֲיָנָךְ עַל דִּינָא בִּתְרֵי סִגְיָא שְׁלִים דִּינָא:	2
3	neither shalt thou favour a poor man in his cause.	וְדָל לֹא תִהְדָּר בְּרִיבּוֹ: (ס) וְעַל מִסְכְּיָנָא לֹא תִרְחִים בְּדִינָיָה:	3
4	If thou meet thine enemy's ox or his ass going astray, thou shalt surely bring it back to him again.	כִּי תִפְגַּע שׁוֹר אִיבָךְ אוֹ חֲמֹר תַּעֲהֵה הָשֵׁב תְּשִׁיבֵנּוּ לוֹ: (ס) אֲרִי תִפְגַּע תּוֹרָא דְּשִׁנְאָךְ אוֹ חֲמֹרִיָּה דְּטָטִי אֲתִקְבָּא תִתִּיבֵנִיָּה לִיָּה:	4
5	If thou see the ass of him that hateth thee lying under its burden, thou shalt forbear to pass by him; thou shalt surely release it with him.	כִּי-תִרְאֶה חֲמֹר שִׁנְאָךְ רֹבֵץ תַּחַת מִשְׁאֹו וְחִדְלָתָּ מֵעֲזֹב לוֹ עֲזֹב תַּעֲזֹב עִמּוֹ: (ס) אֲרִי תַחְזִי חֲמֹרָא דְּסִנְאָךְ רֹבִיעַ תַּחְזִית שׁוֹעֲנִיָּה וְתִתְּמַנֶּה מִלְּמִשְׁקַל לִיָּה מִשְׁבָּק תִּשְׁבּוֹק מָא דְּבִלְבָּךְ עַלְזוּהִי וְתִפְרִיק עִמִּיהָ:	5

(30) ואנשי קודש תהיון לי. אם אחס קדושים ופרושים משקולי נצלות וטרפות, הרי אחס שלי, ואם לאו אינכם שלי: ובשר בשדה טרפה. אף צבית כן, אלא שדבר הכתוב זהוה (מכילתא פ"כ), מקום שדרך זהמות ליטרף, וכן פי ג' צדקה מלפס (דברים כב, כז), וכן אשך לא יזהה טהור מקרה לילה (שם כג, יא), הוא הדין למקרה יום, אלא שדבר הכתוב זהוה. (ואונקלוס תרגם) ושבר דחליש מן חיוא חיתא, בשר שנתלש על ידי טרפת ואז או ארי (או) מן חיה כשרה או מזהמה כשרה צחייה: לבלב תשליכון אותו. אף הוא כו' או אינו אלא כלב כמשמעו צנצלה או מכור לנכרי קל וחומר לטרפה שמותרת בכל הנאות א"כ מה תלוד לומר לכלב למדך הכתוב שאין הקצ"ה מקפח שכר כל צריה, שנאמר וכלל ג'י יגדל לא יקרבך כלל לשנו (שמות יא, ז), אמר הקצ"ה תנו לו שכרו (מכילתא פ"כ):

(1) לא תשא שמע שוא. כמרגומו לא תקבל שמע דשקר, אזוהרה למקבל לשון הרע, ולדיין שלא ישמע דברי בעל דין עד שיצא בעל דין חצירו: אל תשת ידך עם רשע. הטוען את חצירו תציעת שקר, שהבטיחהו להיות לו עד חמס:

(2) לא תהיה אחרי רבים לרעות. יש צמקרא זה מדרשי חכמי ישראל, אבל אין לשון המקרא מיושב בהן על אופניו. מכאן דרשו שאין מטין לחוצה בהכרעת דיין אחד (סנהדרין ז. ב.), וסוף המקרא דרשו, אחרי רבים להטות, שאם יש שנים מחייבין יותר על המזכין, הטה הדין על פיהם לחוצה, וצדיני נפשות הכתוב מדבר. ואמנע המקרא דרשו, ולא תענה על ריב, על רב, שאין חולקין על מופלא שצבית דין, לפיכך מתחילין צדיני נפשות מן הלב, לקטנים שבהן שואלין תחלה שיאמרו את דעתם. ולפי דברי רבותינו כן פתרון המקרא: לא תהיה אחרי רבים לרעת. לחייב מיתה בשביל דיין אחד שירצו מחייבין על המזכין. ולא תענה על רב. לנמות מדבריו, ולפי שהוא חסר יו"ד דרשו צו כן. אחרי רבים להטות. ויש רבים שאתה נוטה אחריהם, ואימתי, בזמן שהן שנים המכריעין צמחייבין יותר מן המזכין. וממשמע שנאמר לא תהיה אחרי רבים לרעות, שומע אני אבל היה עמהם לטובה, מכאן אמרו דיני נפשות מטין על פי אחד לזכות ועל פי שנים לחוצה. ואונקלוס תרגם לא תתמנע מלאלפא מה דבעיך על דינא, ולשון העברי לפי המרגום כן הוא נדרש: לא תענה על ריב לנשות, אם ישאלך דבר למשפט, לא תענה לנמות לצד אחד ולסלק עמך מן הריב, אלא הוי דן אותו לאמיתו. ואני אומר לישבו על אופניו כפשוטו וכך פתרונו. לא תהיה אחרי רבים לרעות. אם ראית רשעים מטין משפט, לא תאמר הואיל ורבים הם הנני נוטה אחריהם: ולא תענה על ריב לנשות וגו'. ואם ישאלך הנדון על אותו המשפט, אל תענו על הריב דבר הנוטה אחרי אותו רבים להטות את המשפט מאמיתו, אלא אמור את המשפט כאשר הוא, וקולר יהא תלוי בזואר הרבים:

(3) לא תהדר. לא תחלוק לו כבוד לזכותו צדין ולומר, דל הוא אזכנו ואכבדנו:

(5) כי תראה חמור שונאך וגו'. הרי כי משמש כלשון דלמא, שהוא מד' לשונות של שמושי כי, וכה פתרונו,

6	Thou shalt not wrest the judgment of thy poor in his cause.	לֹא תִטֶּה מִשְׁפַּט אֲבִינָה לֹא תִצְלִי דִין מִסְכִּינָה בְּדִינָהּ:	חמישי
7	Keep thee far from a false matter; and the innocent and righteous slay thou not; for I will not justify the wicked.	מִדְּבַר-שָׁקֶר תִּרְחֹק וְנָקִי וְצַדִּיק אַל-תַּהַלֵּג כִּי לֹא-אֶצְדִּיק רָשָׁע:	7
8	And thou shalt take no gift; for a gift blindeth them that have sight, and perverteth the words of the righteous.	וְשֹׁחַד לֹא תִקַּח כִּי הַשְׁחָד יַעֲוֶה פְקֻחִים וַיְסַלֵּף דְּבָרֵי צַדִּיקִים:	8
9	And a stranger shalt thou not oppress; for ye know the heart of a stranger, seeing ye were strangers in the land of Egypt.	וְגֵר לֹא תִלְחֹץ וְאַתֶּם יֹדְעֵתֶם אֶת-נַפְשׁ הַגֵּר כִּי-גֵרִים הָיִיתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:	9
10	And six years thou shalt sow thy land, and gather in the increase thereof;	וְשֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע אֶת-אֲרָצְךָ וְאָסַפְתָּ אֶת-תְּבוּאָתָהּ:	10
11	but the seventh year thou shalt let it rest and lie fallow, that the poor of thy people may eat; and what they leave the beast of the field shall eat. In like manner thou shalt deal with thy vineyard, and with thy oliveyard.	וְהַשְּׁבִיעִת תִּשְׁמְטֶנָּה וְנִטְשָׁתָה וְאָכְלוּ אֲבִינֵי עַמְּךָ וְיִתְּרָם תֹּאכַל חֵית הַשָּׂדֶה כֹּן-תַעֲשֶׂה לְכַרְמְךָ לְיִיתְךָ:	11

שמה תראה חמורו רובץ תחת משאו: וחדלת מעזוב לו. צתמיה: עזב תעזב עמו. עזיזה זו לשון עזרה, וכן עָזַר וְעִזָּב (מלכים יד, י), וכן וַעֲבֹדוּ יְרוּשָׁלַיִם עַד הַיּוֹמָה (נחמיה ג, ח), מלאוה עפר לעזוב ולסייע את חוזק החומה. כיוצא בו, פי תאמר בלצנצנצן דברים הג' וים האלה ממני וגו' (דברים ז, יז), שמה תאמר כן, צתמיה, לא תיכר מָהֶם. ומדרשו כך דרשו רבותינו, כי תראה וחדלת, פעמים שאתה חודל ופעמים שאתה עוזר, הא כיצד, זקן ואינו לפי כבודו, וחדלת, או צהמת עובד כוכבים ומשאו של ישראל (צצא מניעא ל:), וחדלת: עזב תעזב עמו. לפרק המשא, מלמשקל ליה, מליטול משאוי ממנו:

(6) אבינך. לשון אזהרה, שהוא מדולדל ותאז לכל טובה (שם קיא:).
(7) ונקי וצדיק אל תהרג. מניין ליוצא מצית דין חייב, ואמר אחד יש לי ללמד עליו זכות, שמחזירין אותו, תלמוד לומר ונקי אל תהרג, ואף על פי שאינו צדיק, שלא נטדק צבית דין, מכל מקום נקי הוא מדין מיתה, שהרי יש לך לזכותו. ומניין ליוצא מצית דין זכאי, ואמר אחד יש לי ללמד עליו חובה שאין מחזירין אותו לביט דין, תלמוד לומר וצדיק אל תהרג, וזה צדיק הוא, שננטק צבית דין: כי לא אצדיק רשע. אין עליך להחזירו, כי אני לא אצדיקנו צדינו אם יאל מידך זכאי, יש לי שלוחים הרבה להמיתו צמיתה שנתחייב צה:
(8) ושחד לא תקח. אפילו לשפט אמת, וכל שכן כדי להטות את הדין, שהרי כדי להטות את הדין נאמר כבר לא חטה משפט: יעור פקחים. ואפילו חכם צמורה ונוטל שוחד, סוף שמתקדף דעמו עליו, וישתכח תלמודו, ויכהה מאור עיניו (מכילתא פ"כ): ויסלף. כתרנומו ומקלקל: דברי צדיקים. דברים המולדקים, משפטי אמת, וכן תרגומו פתגמין תריצין, ישרים:
(9) וגר לא תלחץ. צהרצה מקומות הזהירה תורה על הגר, מפני שסורו רע (צצא מניעא נט:): את נפש הגר. כמה קשה לו כשלו חצים אותו:

(10) ואספת את תבואתה. לשון הכנסה לביט, כמו וַאֲסַפְתּוּ אֶל תּוֹךְ צִיקָה (דברים כז, ז):
(11) תשמטנה. מעבודה: ונטשתה. מאכילה אחר זמן הציעור. דבר אחר תשמטנה, מעבודה גמורה, כגון חרישה וזריעה. ונטשתה, מלוצל ומלקשקש: ויתרם תאכל חית השדה. להקיש מאכל אציון למאכל חיה, מה חיה אוכלת בלא מעשר, אף אציונים אוכלים בלא מעשר, מכאן אמרו אין מעשר בשביעית (מכילתא פ"כ): כן תעשה לכרמך. ומחלת המקרא מדבר בשדה הלזן, כמו שאמר למעלה הימנו תזרע את ארצך:

12 Six days thou shalt do thy work,
but on the seventh day thou
shalt rest; that thine ox and
thine ass may have rest, and the
son of thy handmaid, and the
stranger, may be refreshed.

שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מַעֲשֶׂיךָ
וּבַיּוֹם הַשְּׂבִיעִי תִשְׁבֹּת לַמַּעַן
יִנוּחַ שׁוּרְךָ וְחִמְדְּךָ וַיִּנְפֹּשׁ
בְּרִאמְתָּה וְהִגֵּד:

13 And in all things that I have said
unto you take ye heed; and make
no mention of the name of
other gods, neither let it be
heard out of thy mouth. .

וּבְכֹל אֲשֶׁר-אָמַרְתִּי אֵלֵיכֶם
תִּשְׁמְרוּ וְשֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים
לֹא תִזְכִּירוּ לֹא יִשְׁמַע עַל-
פִּיד:

וּבְכֹל דְּאִמַּרְתִּי לָכֹן
תִּסְתַּמְרוּ וְשֵׁם טַעֲוֹת
עַמִּיזָא לֹא תִדְכְּרוּ לֹא
יִשְׁתַּמַּע עַל פּוּמְכוֹן:

¹⁴ Three times thou shalt keep a
feast unto Me in the year.

14 שְׁלֹשׁ רַגְלִים תִּחַג לִי בַשָּׁנָה: תִּלֵּת זְמַנִּין תִּיחַגּוּן בְּדָמֵי
בְּשִׁטָּא:

The feast of unleavened bread
shalt thou keep; seven days thou
15 shalt eat unleavened bread, as I
commanded thee, at the time
appointed in the month
Abib—for in it thou camest out
from Egypt; and none shall
appear before Me empty;

15 אֶת־חַג הַמִּצּוֹת תִּשְׁמֹרֶ׃ שִׁבְעַת
יָמִים תֹּאכַל מִצּוֹת פָּאֶשֶׁר
צִוִּיתְךָ לְמוֹעֵד תָּדֵשׁ הָאֲלִיב
כִּי־בֹ יֵצְאֶת מִמִּצְרַיִם וְלֹא־
יֵרְאוּ פָנָי רִיקִים׃

יְת חַג אֲדַפְטִירָא תַטֵּר
שִׁבְעָא יוֹמִין תִּיכּוֹל פִּטְרָא
כְּמָא אֲדַפְטִידְךָ לְזִמְן יִרְחָא
דְּאֲבִיבָא אֲרִי בֵית נִפְקִתָא
מִמִּצְרַיִם וְלֹא יִתְחַזֵּן קִדְמִי
רִיקִינִין׃

16 and the feast of harvest, the first-fruits of thy labours, which thou sowest in the field; and the feast of ingathering, at the end of the year, when thou gatherest in thy labours out of the field.

16 וְחָג הַקָּצִיר בְּכוֹרֵי מַעֲשֵׂיךָ
 אֲשֶׁר תִּזְרַע בַּשָּׂדֶה וְחָג הָאֵסֵף
 בְּצֵאת הַשָּׁנָה בְּאַסְפֹּת אֶת־
 מַעֲשֵׂיךָ מִן־הַשָּׂדֶה:
 וְחָג וְחָצֵדָא בְּכוֹרֵי
 עֹבְדֵךָ דְּתִזְרַע בַּחֲקֵלָא
 וְחָג דְּכִנְשָׁא בַּמַּבְסָה
 דְּשִׁתָּא בַּמְכַנְשָׁךְ יַת עֹבְדֵךָ
 מִן חֲקֵלָא:

17 Three times in the year all thy
males shall appear before the
Lord GOD.

17 שָׁלֹשׁ פַּעַמִּים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה תֵּלֶת זְמַנִּין בְּשַׁתָּא יִתְחַזֵּן
כָּל-זְכוּרָא אֶל-פְּנֵי הָאָדָן | כָּל דְּכוּרָא קָדָם רַבּוֹן
יְהוֹנֶה: עֲלֵמָא יי:

(12) וביום השביעי תשבת. אף בשנה השביעית לא תעקר שבת בראשית ממקומה (שם), שלא מאמר, והואיל וכל השנה קרויה שבת, לא תנהג בה שבת בראשית: למען ינוח שורך וחמורך. מן לו נייט, להמיר שיהא מולט ואוכל עשבים מן הקרקע, או אינו אלא יחשבונו בחוד הבית, אמרת, אין זה נייט אלא לער: בן אמתך. בעצד הערל הכחוש מדבר (שם): והגר. זה גר מושב:

(13) ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו. לעשות כל מצוות עשה בזהרה, שכל שמירה שבמורה אזהרה היא במקום לאו (י"ש שנה, בשם המכילתא): לא תזכירו. שלא יאמר לו, שמור לי בצד עבודת אלילים פלונית (סנהדרין סג:), או תעמוד עמי ביום עבודת אלילים פלונית. דבר אחר ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו ושם אלהים אחרים לא תזכירו, ללמדך, ששקולה עבודת אלילים כנגד כל המצוות כולם, והנזהר בה כשומר את כולן: לא ישמע. מן הנכרי: על פיך. שלא תעשה שותפות עם עובדי כוכבים, וישבע לך בעבודת אלילים שלו, נמצאת שאתה גורם שיזכיר על ידך:

(14) רגלים. פעמים, וכן פי הפיתני זה שלש רגלים (צמדצר כז, כח):

(15) חדש האביב. שהתבואה מתמלאת בו בלילה. אביב לשון אב, זכור וראשון לזשל פירות: ולא יראו פני ריקם. כשתבואו לראות פני זרגלים, הביאו לי עולות (חגיגה ז).

(16) וְחַג הַקִּצִּיר. הוא חג שזועות: בכורי מעשיך. שהוא זמן הבאת זכורים, ששמי הלחם הבאין צעזרת, היו מתירין החדש למנחות ולהביא זכורים למקדש, שנאמר וַיִּזְוּ הַצִּפּוּרִים וגו' (במדבר כח, כו): וְחַג הָאֲסִיף. הוא חג הסוכות: באספך את מעשיך. שכל ימות החמה התצואה מתיישבת בשדות, ונחג אוספים אותה אל הבית מפני הגשמים:

(17) שלש פעמים וגו'. לפי שהענין מדבר בשביעית, הוצרך לומר שלא יתעקרו שלש רגלים ממקומן (מכילתא

18	<p>Thou shalt not offer the blood of My sacrifice with leavened bread; neither shall the fat of My feast remain all night until the morning.</p>	<p>לֹא-תִזְבַּח עַל-חֶמֶץ דָּם- פֶּסְחִי וְלֹא יִבִּיתוּן בָּרֶךְ מִמֶּדְבָּחַא תְּרֵבִי נִכְסֵת חֲנֹא עַד צִפְרָא:</p>	<p>לֹא-תִזְבַּח עַל-חֶמֶץ דָּם- זִבְחִי וְלֹא-יֵלִין חֶלֶב-חֲגִי עַד-בֹּקֶר:</p>	18
19	<p>The choicest first-fruits of thy land thou shalt bring into the house of the LORD thy God. Thou shalt not see the kid in its mother's milk.</p>	<p>רִישׁ בְּכוּרֵי אֶרֶץ תִּיתִי לְבֵית מִקְדָּשָׁא דִּי אֱלֹהֶךָ לֹא תִכְלוּן בֶּשֶׂר בְּחֶלֶב:</p>	<p>רִאשִׁית בְּכוּרֵי אֲדָמָתְךָ תָּבִיא בֵּית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא-תִבְשֹׁל גְּדִי בְּחֶלֶב אִמּוֹ: (פ)</p>	19
20	<p>Behold, I send an angel before thee, to keep thee by the way, and to bring thee into the place which I have prepared.</p>	<p>הָא אֲנָא שְׁלַח מַלְאָכָא קִדְמָךָ לְמַטְרָךָ בְּאוֹרְחָא וּלְאַעֲלוֹתְךָ דְּאַתְקִינִית:</p>	<p>הִנֵּה אֲנִכִּי שְׁלַח מַלְאָךְ לִפְנֶיךָ לְשִׁמְרָךָ בְּדַרְךְךָ וּלְהַבִּיאֲךָ אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר הִכֵּנִתִּי:</p>	20
21	<p>Take heed of him, and hearken unto his voice; be not rebellious against him; for he will not pardon your transgression; for My name is in him.</p>	<p>אַסְתָּמַר מִן קִדְמוֹהִי וְקַבֵּיל לְמִימְרֵיהּ לֹא תִסְרִיב לְקַבְּלֶיהָ אֲרִי לֹא יִשְׁבּוּק לְחוּבִיכוֹן אֲרִי בְּשְׁמִי מִימְרֵיהּ:</p>	<p>הִשְׁמַר מִפְּנֵיו וּשְׁמַע בְּקוֹלוֹ אַל-תִּמְרָבּוּ בּוֹ כִּי לֹא יִשְׁאֵל לְפִשְׁעֵכֶם כִּי שְׁמִי בְּקֶרְבּוֹ:</p>	21
22	<p>But if thou shalt indeed hearken unto his voice, and do all that I speak; then I will be an enemy unto thine enemies, and an adversary unto thine adversaries.</p>	<p>אֲרִי אִם קַבְּלָא תִקְבִּיל לְמִימְרֵיהּ וְתַעֲבִיד כָּל דְּאַמְלִיל וְאַסְנִי יָת סְנְאָךָ וְאַעֲיִק לְדִמְעִיקִין לָךְ:</p>	<p>כִּי אִם-שְׁמוּעַ תִּשְׁמַע בְּקוֹלוֹ וַעֲשִׂיתָ כָּל אֲשֶׁר אֲדַבֵּר וְאַיִבֹתֶי אֶת-אַיִבֶיךָ וְצָרָתִי אֶת-צָרָרֶיךָ:</p>	22

פ"כ): כל זכורך. הזכרים שצד:

(18) לא תזבח על חמץ וגו'. לא תשחט את הפסח ב"ד בניסן עד שחצער החמץ (מכילתא שם פסחים סג): ולא ילין חלב חגי וגו'. חוץ למזבח: עד בקר. יכול אף על המערכה יפסל בזניה, תלמוד לומר על מזוקה על המזבח כל הלילה (ויקרא, ז): ולא ילין. אין לינה אלא בעמוד השחר, שנאמר עד בקר, אבל כל הלילה יכול להעלותו מן הרצפה למזבח:

(19) ראשית בכורי אדמתך. אף השביעית חייבת בצכורים, לכך נאמר אף כאן בכורי אדמתך. כיצד, אדם נכנס לתוך שדהו, רואה תאנה שזכרה, כורך עליה גמי לסימן ומקדישה. ואין צכורים אלא משבעת המינין האמורין במקרא אֶרֶץ חֲסֹדָה וְשִׁעְרָהּ וְגו' (דברים ח, ח): לא תבשל גדי. אף עגל וכבש בכלל גדי, שאין גדי אלא לשון ולד רך, ממה שאתה מוצא בצמה מקומות בחורה שכתוב גדי והורך לפרש אחריו עזים, כגון אֶנְכִּי אֶשְׁלַח גְּדִי עִזִּים (בראשית לח, יז). אֶת גְּדִי הָעִזִּים (שם כ, טג) גְּדִי עִזִּים (שם כז, ט). ללמדך שכל מקום שנאמר גדי סתם, אף עגל וכבש צמשה. ובג' מקומות נכתב בחורה, אחד לאיסור אכילה, ואחד לאיסור הנאה, ואחד לאיסור צטול (חולין קטו):

(20) הנה אנכי שולח מלאך. כאן נחצרו שתידין לחטוא ושכינה אומרת להם פי לא תעלה בְּקֶרְבְּךָ (שמות לג, ג): אשר הכנותר. אשר זמנתי לתת לכם, זה פשוטו. ומדרשו, אל המקום אשר הכינותרי כבר, מקומי ניכר כנגדו, וזה אחד מן המקראות שאומרים שצית המקדש של מעלה, מכון כנגד בית המקדש של מטה:

(21) אל תמר בו. לשון המראה, כמו אֶשֶׁר יִמְקֶה אֶת פִּיךָ (יהושע א, יח): כי לא ישא לפשעכם. אינו מלומד כזך, שהוא מן הכת שאין חוטאין, ועוד, שהוא שליח, ואינו עושה אלא שליחותו: כי שמי בקרבו. מחובר לראש המקרא, השמר מפניו כי שמי משותף לו. ורבותינו אמרו, זה מטטרו"ן, ששמו כשם רבו, מטטרו"ן בגימטריא שד:

(22) וצרת. כתרנומו ואעיק:

23 For Mine angel shall go before thee, and bring thee in unto the Amorite, and the Hittite, and the Perizzite, and the Canaanite, the Hivite, and the Jebusite; and I will cut them off.

כִּי־יִלְךָ מִלְאָכִי לַפְּנִיָּה אָרִי יִהְיֶה מִלְאָכִי מִדָּמָה
וְהִבִּיאֲךָ אֶל־הָאֹמֶרִי וְתַחֲתִי וְיִשְׁלַכְךָ לֹת אֲמֹרֶאִי
וְהִפְרֹזִי וְהַכְנֻעִי הַחֲנוּי וְתַחֲתִאי וּפְרֹזִאי וּכְנֻעֵנִאי
וְהַיְבוֹסִי וְהַכְחַדְתִּיו׃
הָנֹא יִבְרָכָא וְאַשְׁמִינִין׃

24 Thou shalt not bow down to
their gods, nor serve them, nor
do after their doings; but thou
shalt utterly overthrow them,
and break in pieces their pillars.

לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לְאֱלֹהִים אֲחֵרִים
וְלֹא תַעֲבֹד וְלֹא תַעֲשֶׂה
כְּמַעֲשֵׂיהֶם כִּי הָרַס תְּהָרִס
וְשִׁבַּר תִּשְׁבֹּר מִצִּבְתֵּיהֶם:

25 And ye shall serve the LORD your
God, and He will bless thy bread,
and thy water; and I will take
sickness away from the midst of
thee.

וְעַבְדְּתֶם אֶת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם
וּבְרַךְ אֶת-לַחֲמֹךְ וְאֶת-
מִימֶיךָ וְהַסְרֹתִי מִחֻלָּה
מִקֶּרְבְּךָ: (ס)

26 None shall miscarry, nor be barren, in thy land; the number of thy days I will fulfil.

לֹא תִהְיֶה מִשְׁכָּלָה וְעִקְרָה לֹא תִהְיֶה תִכְבֵּל וְעִקְרָה
בְּאַרְצֶךָ אֶת־מִסְפַּר יְמֶיךָ בְּאַרְעֶךָ יֵת מִנֵּן יוֹמֶיךָ
אִמְלֵא: אֲשֵׁלִים:

27 I will send My terror before thee,
and will discomfit all the people
to whom thou shalt come, and I
will make all thine enemies turn
their backs unto thee.

אֶת־אִמִּיתִי אֲשַׁלַּח לְפָנֶיךָ
וְהַמֹּתִי אֶת־כָּל־הָעָם אֲשֶׁר
תָּבֹא בֵּהֶם וְנִתַּתִּי אֶת־כָּל־
אֲבִיךָ אֵלֶיךָ עֶרְךָ:
יְת אִמִּיתִי אֲשַׁלַּח קִדְמָךְ
וְאֲשַׁנְּיִשׁ יְת כָּל עָמָא דְאַתָּ
אֲתִי לְאַנְחָא בְּהוֹן קִרְב
וְאֲמַסֵּר יְת כָּל בַּעְלֵי דְבִבְרָךְ
קִדְמָךְ מַחֲזֹרֵי קִדְל:

28 And I will send the hornet before thee, which shall drive out the Hivite, the Canaanite, and the Hittite, from before thee.

וַיִּשְׁלַחְתִּי אֶת־הַצִּבְרָה לְפָנֶיךָ
וְגֵרְשָׁה אֶת־הַחֹנִי אֶת־הַכְּנַעֲנִי
וְאֶת־הַחִתִּי מִלְּפָנֶיךָ׃

29 I will not drive them out from
before thee in one year, lest the
land become desolate, and the
beasts of the field multiply
against thee.

לֹא אֶגְרָשְׁנוּ מִפְּנֵיהָ בַּשָּׁנָה
אֶחָת פֶּן־תִּהְיֶה הָאָרֶץ שְׁמֵמָה
וּרְבָה עָלֶיהָ חֵית הַשָּׂדֶה:

לֹא אֶתְרִכְנוּ מִן הַדָּמָה
בַּשָּׂמָה הַדָּא דִּלְמָא תִּהְיִי
אֶרֶץ עֲדֵיָא וְתִסְגִּי עַלֶּהָ
חֵית בְּרָא:

(24) הִרְס תְּהַרְסֶם. לְאוֹתָם אֱלֹהִים: מִצְבוֹתֵיהֶם. אֲזַנִּים שֶׁהֵם מְלִיצִין לְהַשְׁתַּחוּוֹת לָהֶם:

(26) לא תהיה משכלה. אם תעשה רלווי: משכלה. מפלת נפלים או קוצרת את צניה, קרויה משכלה:

(27) והמותי. כמו והממתי, ותרגומו ואשגש. וכן כל תיבה שפועל שלה זכפל אות אחרונה, כשתהפוך לדבר

בלשון פעלתי, יש מקומות שנוטל אות הכפולה ומדגיש את האות ונוקדו במלאפו"ס, כגון והמותי, מגזרת וְהָמָם

גָּלְגַל עָלֵהוּ (ישעיה כח, כח). וְכִצְוֹתֵי, מַגְזֵרֶת וְכִצְבֵּי צֵית אֵל (שמואל-א' ז, טז). דְּלוֹתֵי, מַגְזֵרֶת דְּלָלוּ וְחִרְצֵי (ישעיה

יט, ו). על פפייס חקתיך (שם מט, טז), מגזרת חקתי לב (שופטים ה, טו). את מי רפואי (שמואל א-ב, ג), מגזרת רפך

עַזְבֵּי דָלִיִּים (אִיּוֹב כ, יט). וְהַמַּתְרַגְּם וְהַמּוֹתִי, וְאַקְטָל, טוֹעָה הוּא, שְׁאַלּוּ מִגְזֶרֶת מִיִּתְּהָ הִיִּתְּהָ, אֵין ה"א שְׁלֵה צִפְת"ח, וְלֹא

מ"ם שלה מודגשת, ולא נקודה מלאפ"ם. אלא והמפי (צירי) כגון והמפה את העם הזה (צמדצר יד, טו), והתי"ו

מודגשת לפי שתצא במקום צ' תוי"ן, האחת נשרשת לפי שאין מיתה בלא תי"ו, והאחרת משמשת כמו אמרתי, חטאתי,

עשיתי. וכן ונתתי, התי"ו מודגשת, שהיא צלחה במקום שמים, לפי שהיה לר"ך שלשה תוי"ן, שמים ליסוד כמו ביום חת

ה' (י'הושע י' יב), מפתח אלהים היא (קהלת ג' ג'), והשלישית לשמוש: עזרה. שינוסו מלפניו ויהפכו לך ערפם:

(28) הצרעה. מין שרץ העוף, והיתה מכה אותם בעיניהם, ומטילה בהם ארס והם מתים. והררעה לא עברה את

ה'רד"ו (סוטה ל"ג): וְהִתְחַדֵּר וְהִכְבֹּשְׁנִי: הֵם אֲרָז שִׁיחֵי וְשׁוּן, לְפִיכָד מָלַל ו' אֲוֻמֹּת לֹא מִנֵּה בָּאוּ אֶלֶּל אֶלְנִי, וְסוּי: אִף עַל

פי שהוא מעבד הירדן והלאה, שנו רבותיו במסכת סוטה (ס), על שפת הירדן עמדה וזרקה זהם מרה:

<p>30 By little and little I will drive them out from before thee, until thou be increased, and inherit the land.</p>	<p>מַעֲט מַעֲט אֶגְרֹשְׁנִי מִפְּנֵיךָ זְעִיר זְעִיר אֶתְּרִיכְנִי מִן עַד אֲשֶׁר תִּפְרֹחַ וְנִחַלְתָּ אֶת-הָאָרֶץ: עַד דְּתִמְךָ עַד דְּתַסְגִּי וְתַחֲסִין יֵת אֶרְעָא:</p>	<p>30</p>
<p>And I will set thy border from the Red Sea even unto the sea of the Philistines, and from the wilderness unto the River; for I will deliver the inhabitants of the land into your hand; and thou shalt drive them out before thee.</p>	<p>וְשֵׁתִי אֶת-גְּבֻלְךָ מִיַּם-סוּף וְעַד-יָם פְּלִשְׁתִּים וּמִמִּדְבָּר עַד-הַנָּהָר כִּי אֶתֵּן בְּיָדְכֶם אֶת יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ וְגִרְשְׁתֶּמוּ מִפְּנֵיךָ: וְאֲשִׁי יֵת תַּחֲוִימְךָ מִיָּמָא דְסוּף וְעַד יָמָא דְפְלִשְׁתִּי וּמִמִּדְבָּרָא עַד פְּרֵת אֶרֶי אֲמַסֶּר בְּיָדְכוֹן יֵת יִתְבִּי אֶרְעָא וְתַתְּרִיכְנִי מִן קְדָמְךָ:</p>	<p>31</p>
<p>32 Thou shalt make no covenant with them, nor with their gods.</p>	<p>לֹא-תִכְרֹת לָהֶם וְלֵאלֹהֵיהֶם לֹא-תִכְרֹת: לֹא תַגְזֵר לָהֶון וְלִטְעוֹתָהֶון קִיָּם:</p>	<p>32</p>
<p>33 They shall not dwell in thy land—lest they make thee sin against Me, for thou wilt serve their gods—for they will be a snare unto thee.</p>	<p>לֹא יֵשְׁבוּ בְּאֶרֶצְךָ פֶּן יַחֲטִיאוּ אֹתְךָ לִי כִי תַעֲבֹד אֱת־אֱלֹהֵיהֶם כִּי-יִתְּנָה לְךָ לְמוֹקֵשׁ: (פ)</p>	<p>33</p>
<p>XXIV And unto Moses He said: 'Come up unto the LORD, thou, and Aaron, Nadab, and Abihu, and seventy of the elders of Israel; and worship ye afar off;</p>	<p>וְאֶל-מֹשֶׁה אָמַר עֲלֶה אֶל-יְהוָה אֹתְךָ וְאַהֲרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא וְשִׁבְעִים מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל וְהִשְׁתַּחוּיָתָם מֵרָחֹק: וְלִמֹּשֶׁה אָמַר סֵק לְקֹדֶם יְיָ אֹת וְאַהֲרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא וְשִׁבְעִין מִסְבֵּי יִשְׂרָאֵל וְתִסְגְּדוּן מֵרָחִיק:</p>	<p>XXIV</p>
<p>2 and Moses alone shall come near unto the LORD; but they shall not come near; neither shall the people go up with him.'</p>	<p>וְנֹגֶשׁ מֹשֶׁה לְבַדּוֹ אֶל-יְהוָה וְהֵם לֹא יִגָּשׁוּ וְהָעָם לֹא יַעֲלוּ עִמּוֹ: וְיִתְקַרֵּב מֹשֶׁה בְּלַחֲדוּתֵי לְקֹדֶם יְיָ וְאַהֲרֹן לֹא וְיִתְקַרְבוּן וְעַמָּא לֹא יִסְקוּן עִמֵּיהָ:</p>	<p>2</p>
<p>3 And Moses came and told the people all the words of the LORD, and all the ordinances; and all the people answered with one voice, and said: 'All the words which the Lord hath spoken will we do.'</p>	<p>וַיָּבֹא מֹשֶׁה וַיְסַפֵּר לָעָם אֶת כָּל-דִּבְרֵי יְהוָה וְאֵת כָּל-הַמִּשְׁפָּטִים וַיַּעַן כָּל-הָעָם קוֹל אֶחָד וַיֹּאמְרוּ כָּל-הַדְּבָרִים אֲשֶׁר-דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶׂה: וְאַתָּא מֹשֶׁה וְאַשְׁתַּעֵי לְעַמָּא יֵת כָּל פְּתִיגְמִיָּא דִּי וְיֵת כָּל דִּינִיָּא וְאַתִּיב כָּל עַמָּא קָלָא חֵד וַאֲמָרוּ כָּל פְּתִיגְמִיָּא דְמַלִּיל יְיָ נַעֲבִיד:</p>	<p>3</p>

(29) שממזה. ריקנית מזני אדם, לפי שאתם מעט ואין צדק כדי למלאות אותה: ורבה עליך. ומרצה עליך:

(30) עד אשר תפדה. מרצה, לשון פרי, כמו פרו ורצו:

(31) ושתי. לשון השמה, והמ"ו מודגשת מפני שצאה תחת שמים, שאין שיתה בלא תי"ו, והאמת לשמוש: עד הנהר. פרת: וגרשתמו. ומגרשם:

(33) כי תעבד וגו'. הרי אלו כי משמשין צמקום אשר, וכן צממה מקומות, וזהו לשון אי, שהוא אחד מד' לשונות שהכי משמש, וגם מצינו בהרצה מקומות אם משמש בלשון אשר, כמו ואם סקריצ מן צפורים (ויקרא ב, יד), שהיא חוצה:

(1) ואל משה אמר. פרשה זו נאמרה קודם עשרת הדברות, ובד' צסיון נאמרה לו עלה:

(2) ונגש משה לבדו. אל הערפל:

(3) ויבא משה ויספר לעם. צו ציוס: את כל דברי ה'. מלות, פרישה, והגזלה: ואת כל המשפטים. ז' מלות שנלשו צני נח, ושבת, וכבוד אז ואם, ופרה אדומה, ודינין, שניתנו להם במרה (מכילתא בחדש פ"ג):

<p>4 And Moses wrote all the words of the LORD, and rose up early in the morning, and builded an altar under the mount, and twelve pillars, according to the twelve tribes of Israel.</p>	<p>וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה יְת כָּל פִּתְגָמֵי יְיָ וַיָּקֵם מֶזְבֶּחַ בַּבֹּקֶר וַיִּבֶן מִזְבֵּחַ תַּחַת הָהָר וּשְׁתֵּים עָשָׂר מִצְבֵּה לְשִׁנִּים עָשָׂר שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>4 וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת כָּל־דִּבְרֵי יְהוָה וַיִּשְׁכֶם בַּבֹּקֶר וַיִּבֶן מִזְבֵּחַ תַּחַת הָהָר וּשְׁתֵּים עָשָׂר מִצְבֵּה לְשִׁנִּים עָשָׂר שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל:</p>
<p>5 And he sent the young men of the children of Israel, who offered burnt-offerings, and sacrificed peace-offerings of oxen unto the LORD.</p>	<p>וַיִּשְׁלַח יְת בְּכוֹרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶסִּיקוּ עֲלֵהן וַנִּסִּיחַ קֶדֶם יְיָ תֹרִיִן:</p>	<p>5 וַיִּשְׁלַח אֶת־נְעָרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲלוּ עֹלֹת וַיִּזְבְּחוּ זְבָחִים שְׁלָמִים לַיהוָה פָּרִים:</p>
<p>6 And Moses took half of the blood, and put it in basins; and half of the blood he dashed against the altar.</p>	<p>וַיִּקַּח מֹשֶׁה חֲצֵי הַדָּם וַיָּשִׂם בְּאֵגְלֹת וְחֲצֵי הַדָּם זָרַק עַל־הַמִּזְבֵּחַ:</p>	<p>6 וַיִּקַּח מֹשֶׁה חֲצֵי הַדָּם וַיָּשִׂם בְּאֵגְלֹת וְחֲצֵי הַדָּם זָרַק עַל־הַמִּזְבֵּחַ:</p>
<p>7 And he took the book of the covenant, and read in the hearing of the people; and they said: 'All that the LORD hath spoken will we do, and obey.'</p>	<p>וַיִּקַּח סֵפֶר הַבְּרִית וַיִּקְרָא בְּאָזְנֵי הָעָם וַיֹּאמְרוּ כָּל אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע:</p>	<p>7 וַיִּקַּח סֵפֶר הַבְּרִית וַיִּקְרָא בְּאָזְנֵי הָעָם וַיֹּאמְרוּ כָּל אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע:</p>
<p>8 And Moses took the blood, and sprinkled it on the people, and said: 'Behold the blood of the covenant, which the LORD hath made with you in agreement with all these words.'</p>	<p>וַיִּקַּח מֹשֶׁה יְת דָּמָא וַיִּזְרֹק עַל הָעָם וַיֹּאמֶר הִנֵּה דַם־הַבְּרִית אֲשֶׁר כָּרַת יְהוָה עִמָּכֶם עַל כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה:</p>	<p>8 וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־הַדָּם וַיִּזְרֹק עַל־הָעָם וַיֹּאמֶר הִנֵּה דַם־הַבְּרִית אֲשֶׁר כָּרַת יְהוָה עִמָּכֶם עַל כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה:</p>
<p>9 Then went up Moses, and Aaron, Nadab, and Abihu, and seventy of the elders of Israel;</p>	<p>וַיַּעֲלֵם מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא וְשִׁבְעִים מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>9 וַיַּעֲלֵם מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא וְשִׁבְעִים מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>
<p>10 and they saw the God of Israel; and there was under His feet the like of a paved work of sapphire stone, and the like of the very heaven for clearness.</p>	<p>וַיַּרְאוּ אֶת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וַתַּחַת רַגְלָיו כְּמַעֲשֵׂה לְבִנְת הַסַּפִּיר וּכְעֶצֶם הַשָּׁמַיִם לְטָהָר:</p>	<p>10 וַיַּרְאוּ אֶת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וַתַּחַת רַגְלָיו כְּמַעֲשֵׂה לְבִנְת הַסַּפִּיר וּכְעֶצֶם הַשָּׁמַיִם לְטָהָר:</p>

(4) ויכתוב משה. מצרשית ועד מתן תורה, וכתב מלות שנשטוו צמרה (שם): וישכם בבקר. צממה צסיון:

(5) את נערי. הצכורות:

(6) ויקח משה חצי הדם. מי חלקו, מלאך צא וחלקו: באגנות. שמי אגנות, אחד לחצי דם עולה, ואחד לחצי דם שלמים, להזות אותם על העם. ומכאן למדו רבותינו, שנכנסו אצותינו לצרית צמילה וטצילה והזאת דמים, שאין הזאת צלא טצילה:

(7) ספר הברית. מצרשית ועד מתן תורה, ומלות שנשטוו צמרה:

(8) ויזרוק. ענין הזאה, ומרגומו וזרק על מדצחא לכפרא על עמא:

(10) ויראו את אלהי ישראל. נסחכלו והזינו ונחחייצו מיתה, אלא שלא רצה הקצ"ה לערצב שמחת התורה, והמתין לנדב ואציהוא עד יום חנוכת המשכן, ולזקנים עד ויהי קעם קמתאננים וגו' ויבצער צס אש ה' ויחלכל בקצה המצקה, צקניים צצמחנה: כמעשה לבנת הספיר. היא היתה לפניו צשעת השעבוד, לזכור צרתן של ישראל שהיו משועצדים צמעשה לצנים: וכעצם השמים לטהר. משנגאלו היה אור וחדוה לפניו: וכעצם.

<p>And upon the nobles of the children of Israel He laid not His hand; and they beheld God, and did eat and drink.</p>	<p>וְלִבְרָבִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא הָיָה נִזְקָא וְחָזוּ יְתִי יִקְרָא דִּי וְחָזוּ חֲדָן בְּקִדְבְּנִיהוֹן דְּאַתְקַבְּלוּ כְּאֵלוּ אֲכָלוּ וְשָׁתוּ:</p>	<p>וְאֵל-אַצִּילִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא שְׁלַח יָדוֹ וַיַּחֲזִיזוּ אֶת-הָאֱלֹהִים וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ: (ס)</p>
<p>And the LORD said unto Moses: 'Come up to Me into the mount and be there; and I will give thee the tables of stone, and the law and the commandment, which I have written, that thou mayest teach them.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יי לְמֹשֶׁה סֶק לְקִדְמִי לְטוֹרָא וְהָיוּ תַּמָּן וְאַתִּין לָךְ יֵת לוחֵי אֲבָנָא וְאוֹרֵיתָא וְתַפְסִידָתָא דְכְּתִבִית לְאַלּוּפֵיהוֹן:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה עֲלֵה אֵלַי הַהֲרָה וְהִנֵּה-שָׁם וְאַתָּה לָךְ אֶת-לַחַת הָאֵבֶן וְהַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה אֲשֶׁר כָּתַבְתִּי לְהוֹרֹתָם:</p>
<p>And Moses rose up, and Joshua his minister; and Moses went up into the mount of God.</p>	<p>וַיָּקָם מֹשֶׁה וַיְהוֹשֻׁעַ מְשִׁימָשְׁנִיה וּסְלִיק מֹשֶׁה לְטוֹרָא דְּאַתְגְּלִי עֲלוּהִי יִקְרָא דִּי:</p>	<p>וַיָּקָם מֹשֶׁה וַיְהוֹשֻׁעַ מְשִׁרְתּוֹ וַיַּעַל מֹשֶׁה אֶל-הַר הָאֱלֹהִים:</p>
<p>And unto the elders he said: 'Tarry ye here for us, until we come back unto you; and, behold, Aaron and Hur are with you; whosoever hath a cause, let him come near unto them.'</p>	<p>וּלְסָבִיא אָמַר אוֹרִיכוּ לָנָא הֵכָא עַד דְּנִתְּבוּ לְנִתְכוֹן וְהָא אֲהֲרֹן וְחֹזֵר עִמָּכוֹן מִן דְּאִית לֵיה דִּינָא יִתְקַרֵּב לְקִדְמֵיהוֹן:</p>	<p>וְאֶל-הַזִּקְנִים אָמַר שְׁבוּ-לָנוּ בֹזֶה עַד אֲשֶׁר-נָשׁוּב אֵלֵיכֶם וְהִנֵּה אֲהֲרֹן וְחֹזֵר עִמָּכֶם מִי-בְּעַל דְּבָרִים יָגֵשׁ אֲלֵהֶם:</p>
<p>And Moses went up into the mount, and the cloud covered the mount.</p>	<p>וּסְלִיק מֹשֶׁה לְטוֹרָא וַחֲפָא עֲנָנָא יֵת טוֹרָא:</p>	<p>וַיַּעַל מֹשֶׁה אֶל-הַהָר וַיִּכַּסּ הָעָנָן אֶת-הַהָר:</p>
<p>And the glory of the LORD abode upon mount Sinai, and the cloud covered it six days; and the seventh day He called unto Moses out of the midst of the cloud.</p>	<p>וּשְׁרָא יִקְרָא דִּי עַל טוֹרָא דְּסִינִי וַחֲפָהִי עֲנָנָא שְׁתָּא יוֹמִין וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה מִגּוֹ עֲנָנָא:</p>	<p>וַיִּשְׁכֵּן כְּבוֹד-יְהוָה עַל-הָר סִינִי וַיִּכַּסְהוּ הָעָנָן שֵׁשֶׁת יָמִים וַיִּקְרָא אֶל-מֹשֶׁה בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִתּוֹךְ הָעָנָן:</p>

כתרגומו לשון מראה: לטהר. לשון צרור ולול:

(11) ואל אצילי. הם נדב ואציהוא והזקנים: לא שלח ידו. מכלל שהיו ראויים להשתלח בהם יד: ויחזו את האלהים. היו מסתכלין בו בלצג, מתוך אכילה ושתייה, כך מדרש נחמיה (בהעלותך ט"ו). ואונקלוס לא תרגם כן, אצילי, לשון גדולים, כמו ומִלְאֲצִילֵיהָ קְרָאֲתִיהָ (ישעיה מא, ט), וַיִּאֲכַל מִן הָרוֹחַ (במדבר יא, כה), שֶׁשׁ מְאוֹת אֲצִילָה (יחזקאל מא, ח):

(12) ויאמר ה' אל משה. לאחר מתן תורה: עלה אלי ההרה והיה שם. מ'יוס: את לחת האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורותם. כל שש מאות ושלוש עשרה מאות ככלל עשרת הדברות הן. ורבינו סעדיה פירש בצורה שסד, לכל דבור ודבור מאות המלויות זו:

(13) ויקם משה ויהושע משרתו. לא ידעתי מה טיבו של יהושע כאן, ואומר אני שהיה התלמיד מלוה לרב עד מקום הגבלת תחומי ההר, שאינו ראוי לילך משם והלאה, ומשם ויעל משה לבדו אל הר האלהים, ויהושע נטה שם אהליו ומתעבד שם כל מ' יום, שכן מצינו כשירד משה, וישמע יהושע את קול העם צרעה, למדנו שלא היה יהושע עמהם:

(14) ואל הזקנים אמר. בצאתו מן המחנה: שבו לנו בזה. והתעכבו כאן עם שאר העם במחנה, להיות נכונים לשפוט לכל איש ריבו: חור. צנה של מרים היה, ואציו כלצ צן יפנה, שנאמר וַיִּקַּח לוֹ קֶלֶב אֶת אֶפְרַת וַיִּלָּד לוֹ אֶת חוּר (דברי הימים-א, ז, יט), אפרת זו מרים, כדאיתא בסוטה (יא:): מי בעל דברים. מי שיש לו דין:

(16) ויכסהו הענן. רבותינו חולקים בדבר (יומא ד. ט), יש מהם אומרים אלו ששה ימים שמראש חדש (עד עצרת יום מתן תורה. רש"י שם): ויכסהו הענן. להר: ויקרא אל משה ביום השביעי. לומר עשרת הדברות,

17 And the appearance of the glory of the LORD was like devouring fire on the top of the mount in the eyes of the children of Israel.

וּמִרְאֵה כְבוֹד יְהוָה כְּאֵשׁ וַחֲיוּ יִקְרָא דֵּי כְּאִישָׁא
אֲכָלַת בְּרָאשׁ הָהָר לְעֵינֵי בְנֵי אֲכָלָא בְּרִישׁ טוֹרָא לְעֵינֵי
יִשְׂרָאֵל: בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

18 And Moses entered into the midst of the cloud, and went up into the mount; and Moses was in the mount forty days and forty nights.

וַיָּבֹא מֹשֶׁה בְּתוֹךְ הָעָנָן וַיַּעֲלֵם מֹשֶׁה בְּגוֹ עֲנָנָא וְסָלִיק
וַיַּעֲלֵם אֶל-הָהָר וַיְהִי מֹשֶׁה לְטוֹרָא וַיְהִי מֹשֶׁה בְּטוֹרָא
בְּהָר אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה: (פ)

ק"ט
פסוקים

The Haftarah is Jeremiah 34:8 – 34:22 & 33:25 – 33:26 on page 212. On Shabbat Shekalim, Maftir is Exodus 30:11 – 16, and the Haftarah is the special Haftarah on page 231. When Shabbat Shekalim is Rosh Hodesh, read as before but combine the 6th and 7th aliyot from the parsha, and read the 7th aliya for Shabbat Rosh Hodesh on page 226. On Rosh Hodesh that is not Shabbat Shekalim, the Maftir and Haftarah are on page 226. On Erev Rosh Hodesh that is not Shabbat Shekalim, read the Haftarah on page 229

XXV And the LORD spoke unto Moses, saying:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִימַר: תְּרוּמָה
לְאֹמֶר:

2 'Speak unto the children of Israel, that they take for Me an offering; of every man whose heart maketh him willing ye shall take My offering.

דִּבֶּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ- מִלִּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לִי תְרוּמָה מֵאֵת כָּל-אִישׁ וַיִּפְרְשׁוּן קֶדְמִי אֶפְרָשׁוּתָא
אֲשֶׁר יִדְבְּנוּ לִבּוֹ תִקְחוּ אֶת- מִן כָּל גִּבֹּר דִּיתַרְעֵי לִבֵּיהּ
תִּסְבֹּן יֵת אֶפְרָשׁוּתִי: תְּרוּמָתִי:

3 And this is the offering which ye shall take of them: gold, and silver, and brass;

וְזֹאת הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר תִּקְחוּ וְדָא אֶפְרָשׁוּתָא דְּתִסְבֹּן
מֵאֵתָם זָהָב וְכֶסֶף וְנְחָשָׁא: מִזָּהָב וְדִהָבָא וְכֶסֶף
וְנְחָשָׁא:

4 and blue, and purple, and scarlet, and fine linen, and goats' hair;

וַיִּשֶׁשׁ וְעִזִּים: וַתִּכְלָת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי
וְתִכְלָא וְאַרְגָּמָן וְצִבְעָה: וְהוֹרִי וְבוּץ וְיַעֲזִי:

5 and rams' skins dyed red, and sealskins, and acacia-wood;

וְעֹרֹת אֵילִם מְאֻדָּמִים וְעֹרֹת וּמִשְׁכֵּי דְּדִכְרִי מְסוּמָקִי
וּמִשְׁכֵּי סִסְגוֹנָא וְאַעֲזֵי שִׁטִּין:

ומשה וכל בני ישראל עומדים, אלא שחלק הכחוצ כבוד למשה. ויש אומרים, ויכסהו הענן למשה וימים, לאחר עשרת הדברות, והם היו צוחלים מ' יום שעלה משה לקבל הלוחות, ולמדך שכל הנכנס למחנה שכינה טעון פרישה ששה ימים (שם):

(18) בתוך הענן. ענן זה כמין עשן הוא, ועשה לו הקצ"ה למשה שזיל (נ"א חופה) צחוכו:

(2) ויקחו לי תרומה. לי, לשמי. תרומה. הפרשה, יפרישו לי מממונם נדבה: ידבנו לבו. לשון נדבה, והוא לשון רצון טוב, פיישנ"ט זלע"ז (געשענק) תקחו את תרומתי. אמרו רבותינו, ג' תרומות אמורות כאן, אחת תרומת צקע לגלגלת שנעשו מהם האדנים, כמו שמפורש באלה פקודי, ואחת תרומת המוצח צקע לגלגלת, לקופות, לקנות מהן קרצנות צבור, ואחת תרומת המשכן, נדבת כל אחד ואחד שהתנדבו. י"ג דברים האמורים בענין, כולם הושרכו למלאכת המשכן או לצנדי כהונה כשתדקדק בהם:

(3) זהב וכסף ונחשת וגו'. כלם באו צנדבה איש איש מה שגדבו לבו, חוץ מן הכסף שצא בשוה, מחצית השקל לכל אחד. ולא מצינו בכל מלאכת המשכן שהוצרך שם כסף יותר, שנאמר וְכָסֶף פְּקוּדֵי הָעֵדָה וְגו' צָקַע לְגִלְגֵּלָת וְגו' (שמות לח, כוכז), ושאר הכסף הצא שם צנדבה, עשאוה לכלי שרת:

(4) ותכלת. אמר צבוע צדס חלזון (מנחות מד), וצבעו ירוק: וארגמן. אמר צבוע ממין צבוע ששמו ארגמן: ושש. הוא פשתן (יבמות ד:): ועזים. נוטה של עזים, לכך תרגם אונקלוס וַיַּעֲזִי, הצא מן העזים, ולא עזים עצמן, שמרגום של עזים עזיזא:

(5) מאדמים. צבועות היו אדום לאחר עבודן: תחשים. מין חיה, ולא הייתה אלא לשעה (שבת כח:), והרבה

6	oil for the light, spices for the anointing oil, and for the sweet incense;	מִשְׁחָא לְאַהֲרֹנָה בִּוּסְמִיא לְמִשַּׁח רְבוּתָא וְלִקְטֹרֶת בִּוּסְמִיא:	לְשֵׁמֶן לְמִאֲרַר בְּשָׂמִים לְשֵׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְלִקְטֹרֶת הַסָּמִים:	לוי
7	onyx stones, and stones to be set, for the ephod, and for the breastplate.	אֲבִנֵי בֹרֶלָא וְאֲבִנֵי אֶשְׁלִמוֹתָא לְשִׁקְעָא בְּאִפּוּדָא וּבְחוּשָׁנָא:	אֲבִנֵי-שֹׁהַם וְאֲבִנֵי מְלֵאִים לְאֶפֶד וּלְחֹשֶׁן:	7
8	And let them make Me a sanctuary, that I may dwell among them.	וַיַּעֲבֹדוּן קְדָמִי מִקְדָּשׁ וְאֲשֶׁרִי שְׁכִינָתִי בִּיְהוֹן:	וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשְׁכִנְתִּי בְּתוֹכָם:	8
9	According to all that I show thee, the pattern of the tabernacle, and the pattern of all the furniture thereof, even so shall ye make it.	כָּכָל דְּאָנָא מַחֲזִי יְתֵד יִת דְּמוֹת מִשְׁכָּנָא וְיִת דְּמוֹת כָּל מְנוּהִי וְכֵן תַּעֲבֹדוּן:	כָּכָל אֲשֶׁר אָנִי מֵרָאֶה אוֹתְךָ אֵת תְּבִנֹת הַמִּשְׁכָּן וְאֵת תְּבִנֹת כָּל-כֵּלָיו וְכֵן תַּעֲשׂוּ: (ס)	9
10	And they shall make an ark of acacia-wood: two cubits and a half shall be the length thereof, and a cubit and a half the breadth thereof, and a cubit and a half the height thereof.	וַיַּעֲבֹדוּן אֲרוֹנָא דְּאֶשִׁי שִׁטִּין תְּרֵינִי אַמִּין וּפְלָגָא אוּרְכֵיהּ וְאֶמְתָּא וּפְלָגָא פּוֹתֵיהּ וְאֶמְתָּא וּפְלָגָא רֹמֵיהּ:	וַעֲשׂוּ אֲרוֹן עֲצֵי שִׁטִּים אֲמָתִים וְחִצֵּי אַרְכּוֹ וְאֶמְתּוֹ וְחִצֵּי רָחְבּוֹ וְאֶמְתּוֹ וְחִצֵּי קִמְתּוֹ:	ישראל
11	And thou shalt overlay it with pure gold, within and without shalt thou overlay it, and shalt make upon it a crown of gold round about.	וְתַחֲפִי יִתִּיה דְּהַב דְּכִי מְגִין וּמִבְּרָא תַּחֲפִינֶיהּ וְתַעֲבִיד עֲלוֹהֵי זִיר דְּדֶהַב סָחוּר סָחוּר:	וְצִפִּיתָ אוֹתוֹ זָהָב טָהוֹר מִבֵּית וּמִחוּץ תַּצְפִּנּוּ וְעָשִׂיתָ עָלָיו זֶר זָהָב סָבִיב:	11

גוונים היו לה, לכך מתרגם סג' ונא, שש ומתפאר בגווניו שלו (שם): ועצי שטים. ומאין היו להם במדבר, פירש רבי תנחומא (תרומה ט), יעקב אזינו צפה ברוח הקדש שעתידין ישראל לבנות משכן במדבר, והביא ארזים למזרים ונטעם, וזה לבניו ליטלם עמם כשיצאו ממזרים:

(6) שמן למאור. שמן זית וזה להעלות נר תמיד: בשמים לשמן המשחה. שנעשה למשוח כלי המשכן והמשכן לקדשו, והוצרכו לו בשמים, כמו שמפורש כתיב: ולקטורת הסמים. שהיו מקטירין ככל ערב וצקר, כמו שמפורש בואתה תזוה. ולשון קטרת, העלאת קיטור ותמרות עשן:

(7) אבני שהם. שמים הוצרכו שם, לזורך האפוד האמור בואתה תזוה: מלאים. על שם שעושין להם זוהב מושב כמין גומא, ונותנין האבן שם למלאות הגומא, קרויים אבני מלואים, ומקום המושב קרוי משבצות: לאפוד ולחושן. אבני השהם לאפוד ואבני המלואים לחשן. וחשן ואפוד מפורשים בואתה תזוה, והם מיני תכשיט:

(8) ועשו לי מקדש. ועשו לשמי בית קדושה:

(9) ככל אשר אני מראה אותך. כאן, את תבנית המשכן (מנחות כט.). המקרא הזה מחובר למקרא שלמעלה הימנו, ועשו לי מקדש ככל אשר אני מראה אותך: וכן תעשו. לדורות (סנהדרין טז), שבעות יד, אם יאבד אחד מן הכלים או כשתעשו לי כלי בית עולמים, כגון שלוחות ומנורות וכיורות ומכונות שעשה שלמה, כתבנית אלו תעשו אותם. ואם לא היה המקרא מחובר למקרא שלמעלה הימנו, לא היה לו לכתוב וכן תעשו, אלא כן תעשו, והיה מדבר על עשיית אהל מועד וכלי:

(10) ועשו ארון. כמין ארונות שעושים בלא רגלים, עשויים כמין ארגז שקורין אישקריין (שריין שראנק) יושב על שוליו:

(11) מבית ומחוץ תצפנו. שלשה ארונות עשה בללל, צ' של זהב וא' של עץ (יומא עב), וד' כתלים ושולים לכל אחד, ופתוחים מלמעלה, נתן של עץ בתוך של זהב, ושל זהב בתוך של עץ, וחספה שפתו העליונה בזהב, נמצא מזוזה מצית ומחוך: זר זהב. כמין כתר מוקף לו סביב, למעלה משפתו, שעשה הארון החיצון גזרה מן הפנימי, עד שעלה למול עובי הכפורת ולמעלה הימנו משהו, וכשהכפורת שוכב על עובי הכתלים, עולה הזר למעלה מכל עובי הכפורת כל שהוא, והוא סימן לכתר תורה:

<p>12 And thou shalt cast four rings of gold for it, and put them in the four feet thereof; and two rings shall be on the one side of it, and two rings on the other side of it.</p>	<p>וַיִּצְקֶתָ לָּו אַרְבַּע טַבַּעֲתֵי זָהָב וַתִּתֵּיךְ לָיָה אַרְבַּע עֲזָקִין וַתִּתְּתָהּ עַל אַרְבַּע פַּעֲמֹתָיו וּשְׁתֵּי טַבַּעֲתַי עַל-צִלְעוֹ הָאֶחָת וּשְׁתֵּי טַבַּעֲתַי עַל-צִלְעוֹ הַשֵּׁנִית:</p>	<p>12 וַיִּצְקֶתָ לָּו אַרְבַּע טַבַּעֲתֵי זָהָב וַתִּתֵּיךְ לָיָה אַרְבַּע עֲזָקִין וַתִּתְּתָהּ עַל אַרְבַּע פַּעֲמֹתָיו וּשְׁתֵּי טַבַּעֲתַי עַל-צִלְעוֹ הָאֶחָת וּשְׁתֵּי טַבַּעֲתַי עַל-צִלְעוֹ הַשֵּׁנִית:</p>
<p>13 And thou shalt make staves of acacia-wood, and overlay them with gold.</p>	<p>וַתַּעֲבִיד אַרְיֵחִי דָאֲעִי שְׁטִין וַתִּחְפֵּי יִתְּחוֹן דְּהָבָא:</p>	<p>13 וַעֲשִׂיתָ בְּדֵי עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתָ אֹתָם זָהָב:</p>
<p>14 And thou shalt put the staves into the rings on the sides of the ark, wherewith to bear the ark.</p>	<p>וַתַּעֲלֵל יָת אַרְיֵחִיא בְּעֲזָקְתָּא עַל סַטְרֵי אַרְוֵנָא לְמַטְלָ יָת אַרְוֵנָא בְּהוֹן:</p>	<p>14 וְהִבַּאתָ אֶת-הַבָּדִים בַּטַּבַּעֲתַי עַל צִלְעֹת הָאָרֹן לְשֵׂאת אֶת-הָאָרֹן בָּהֶם:</p>
<p>15 The staves shall be in the rings of the ark; they shall not be taken from it.</p>	<p>בְּעֲזָקַת אַרְוֵנָא יִהְיוּ הַבָּדִים לֹא יֵסְרוּ מִמֶּנּוּ:</p>	<p>15 בַּטַּבַּעֲתַי הָאָרֹן יִהְיוּ הַבָּדִים לֹא יֵסְרוּ מִמֶּנּוּ:</p>
<p>16 And thou shalt put into the ark the testimony which I shall give thee.</p>	<p>וַתִּתֵּיךְ בְּאֻרְוֵנָא יָת סִדְרוֹתָא דְאֶתִּין לָךְ:</p>	<p>16 וְנָתַתָּ אֶל-הָאָרֹן אֶת הָעֵדוּת אֲשֶׁר אֶתֵּן אֵלַיךְ:</p>
<p>17 And thou shalt make an ark-cover of pure gold: two cubits and a half shall be the length thereof, and a cubit and a half the breadth thereof.</p>	<p>וַתַּעֲבִיד כְּפֹרֶתָא דְּזָהָב דְּכִי תִרְתִּין אַמִּין וּפְלָגָא אוּרְבָּה וְאַמְתָּא וּפְלָגָא בִּוְתִיָּה:</p>	<p>17 וַעֲשִׂיתָ כְּפֹרֶת זָהָב טָהוֹר אַמְתִּים וַחֲצִי אַרְבָּה וְאַמְתָּא וַחֲצִי רִבְבִיָּה:</p>
<p>18 And thou shalt make two cherubim of gold; of beaten work shalt thou make them, at the two ends of the ark-cover.</p>	<p>וַתַּעֲבִיד תְּרִין כְּרוּבִין דְּזָהָב נְגִיד תַּעֲבִיד יִתְּחוֹן מִתְרִין סַטְרֵי כְּפֹרֶתָא:</p>	<p>18 וַעֲשִׂיתָ שְׁנַיִם כְּרֻבִים זָהָב מְקֻשָּׁה תַעֲשֶׂה אֹתָם מִשְׁנֵי קְצוֹת הַכְּפֹרֶת:</p>
<p>19 And make one cherub at the one end, and one cherub at the other end; of one piece with the ark-cover shall ye make the cherubim of the two ends thereof.</p>	<p>וַעֲבִיד כְּרוּבָא חַד מִסְטְרָא מְכָא וּכְרוּבָא חַד מִסְטְרָא מְכָא מִן כְּפֹרֶתָא תַעֲבִידוּן יָת כְּרוּבִיא עַל תְּרִין סַטְרוֹהִי:</p>	<p>19 וַעֲשֶׂה כְּרוּב אֶחָד מְקֻצָּה מִזָּה וּכְרוּב-אֶחָד מְקֻצָּה מִזָּה מִן-הַכְּפֹרֶת תַעֲשִׂוּ אֶת-הַכְּרֻבִים עַל-שְׁנֵי קְצוֹתָיו:</p>

(12) ויצקת. לשון הסכה כתרומתו. פעמותיו. כתרומתו וניקיה. וזויות העליונות סמוך לכפורת היו נחומים, שמים מכאן ושמים מכאן לרחוק של ארון, והצדים נחומים זהם, וארכו של ארון מפסיק בין הצדים אמתים וחצי בין צד לצד, שיהיו שני צדי אדם הנושאים את הארון מהלכין ביניהם, וכן מפורש במנחות (נח): צפרק שתי הלחם: ושתי טבעות על צלעו האחת. הן הן ד' טבעות שצמחלת המקרא, ופירש לך היכן היו, והיו"ו יו יתירה היא, ופתרונו כמו שתי טבעות, ויש לך ליטתה כן, ושתי מן הטבעות האלו על צלעו האחת: צלעו. 170:

(13) בדי. מוטות:

(15) לא יסורו ממנו לעולם (יוםא עב):

(16) ונתת אל הארון. כמו צארו: העדת. המורה, שהיא לעדות ציני וציניכם שזוית אחכס מלות הכתובות זה:

(17) כפורת. כסוי על הארון, שהיה פתוח מלמעלה, ומניחו עליו כמין דף: אמתים וחצי ארבה. כארכו של ארון, ורחבה כרחבו של ארון, ומונחת על עזי הכתלים ארבעתם, ואף על פי שלא נתן שיעור לעוציה, פירשו רבותינו שהיה עוציה טפח (סוכה ה):

(18) כרבים. דמות פרנץ תינוק להם: מקשה תעשה. שלא תעשם צפני עולם ותחזרם צראשי הכפורת לאחר עשייתם, כמעשה לורפים שקורין שולדירי"ץ, אלא הטיל זהב הרבה בתחלת עשיית הכפורת, והכה צפטיש וצקורנס בצמחע, וראשין צולטין למעלה, וזייר הכרובים בצליטת קצותיו: מקשה. צמד"ץ בלע"ז כמו דא לָא נִקְשָׁן (דניאל ה, ו): קצות הכפורת. ראשי הכפורת:

<p>And the cherubim shall spread out their wings on high, screening the ark-cover with their wings, with their faces one to another; toward the ark-cover shall the faces of the cherubim be.</p>	<p>וַיְהִיו הַכְּרֻבִּים פְּרָשֵׁי כַנָּפִים לְמַעַל סִכְכִּים בְּכַנְפֵיהֶם עַל-הַכֹּפֶרֶת וּפְנֵיהֶם אִישׁ אֶל-אָחִיו אֶל-הַכֹּפֶרֶת וַיְהִי פְנֵי הַכְּרֻבִּים: כְּרֻבִּיא:</p>	<p>וַיְהִיו הַכְּרֻבִּים פְּרָשֵׁי כַנָּפִים לְמַעַל סִכְכִּים בְּכַנְפֵיהֶם עַל-הַכֹּפֶרֶת וּפְנֵיהֶם אִישׁ אֶל-אָחִיו אֶל-הַכֹּפֶרֶת וַיְהִי פְנֵי הַכְּרֻבִּים: כְּרֻבִּיא:</p>
<p>And thou shalt put the ark-cover above upon the ark; and in the ark thou shalt put the testimony that I shall give thee.</p>	<p>וְנָתַתָּ אֶת-הַכֹּפֶרֶת עַל-הָאָרֶן מִלְמַעַל וְאֶל-הָאָרֶן תָּתִן אֶת-הָעֵדֻת אֲשֶׁר אֶתֵּן אֵלֶיךָ: לָךְ:</p>	<p>וְנָתַתָּ אֶת-הַכֹּפֶרֶת עַל-הָאָרֶן מִלְמַעַל וְאֶל-הָאָרֶן תָּתִן אֶת-הָעֵדֻת אֲשֶׁר אֶתֵּן אֵלֶיךָ: לָךְ:</p>
<p>And there I will meet with thee, and I will speak with thee from above the ark-cover, from between the two cherubim which are upon the ark of the testimony, of all things which I will give thee in commandment unto the children of Israel.</p>	<p>וְנִצְמְנִי לָךְ וְדִבַּרְתִּי אִתָּךְ מֵעַל הַכֹּפֶרֶת מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרֻבִּים אֲשֶׁר עַל-אֲרוֹן הָעֵדֻת אֵת כָּל-אֲשֶׁר אֲצִוֶּה אוֹתָךְ אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>וְנִצְמְנִי לָךְ וְדִבַּרְתִּי אִתָּךְ מֵעַל הַכֹּפֶרֶת מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרֻבִּים אֲשֶׁר עַל-אֲרוֹן הָעֵדֻת אֵת כָּל-אֲשֶׁר אֲצִוֶּה אוֹתָךְ אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>
<p>And thou shalt make a table of acacia-wood: two cubits shall be the length thereof, and a cubit the breadth thereof, and a cubit and a half the height thereof.</p>	<p>וְתַעֲבִיד פִּתּוּרָא דְאֵעִי שִׁטִּין תְּרֵתִין אַמִּין אוּרְכֶיהָ וְאַמָּתָא פּוּתְיֶיהָ וְאַמָּתָא וּפְלָגָא רּוּמִיָּה:</p>	<p>וְתַעֲבִיד פִּתּוּרָא דְאֵעִי שִׁטִּין תְּרֵתִין אַמִּין אוּרְכֶיהָ וְאַמָּתָא פּוּתְיֶיהָ וְאַמָּתָא וּפְלָגָא רּוּמִיָּה:</p>
<p>And thou shalt overlay it with pure gold, and make thereto a crown of gold round about.</p>	<p>וְתַחֲפִי יִתִּיה דְּהַב דְּכִי וְתַעֲבִיד לִיה זִיר דְּדְּהַב סָחֹר סָחֹר:</p>	<p>וְצִפִּיתָ אוֹתוֹ זָהָב טָהוֹר וְעָשִׂיתָ לּוֹ זֶר זָהָב סָבִיב:</p>
<p>And thou shalt make unto it a border of a handbreadth round about, and thou shalt make a golden crown to the border thereof round about.</p>	<p>וְתַעֲבִיד לִיה גְּדִנְפָא רּוּמִיָּה פּוּשְׁכָא סָחֹר סָחֹר וְתַעֲבִיד זִיר דְּדְּהַב לְגְדִנְפֶיהָ סָחֹר סָחֹר:</p>	<p>וְעָשִׂיתָ לּוֹ מִסְגֶּרֶת טָפַח סָבִיב וְעָשִׂיתָ זֶר-זָהָב לְמִסְגֶּרְתּוֹ סָבִיב:</p>

(19) ועשה כרוב אחד מקצה. שלא תאמר שנים כרובים לכל קנה וקנה, לכך הוצרך לפרש כרוב אחד מקצה מזה: מן הכפורת. ענמה תעשה את הכרובים, וזה פירושו של מקשה תעשה אותם, שלא תעשה צפני ענמם ותחזרם לכפרת:

(20) פורשי כנפים. שלא תעשה כנפיהם שוכזים, אלא פרושים וגבוהים למעלה אל ראשיהם, שיהא י' טפחים בחלל שצין הכנפים לכפורת, כדאיחא צסוכה (ה:):

(21) ואל הארון תתן את העדת. לא ידעתי למה נכפל, שהרי כבר נאמר ונתת אל הארון את העדות, ויש לומר, שצא ללמד שצוודו ארון לצדו כפורת, יתן תחלה העדות לתוכו, ואחר כך יתן את הכפורת עליו, וכן מצינו כשהקים את המשכן, נאמר וישן את העדת אל הארון (שמות מ, כ), ואחר כך וישן את הכפורת על הארון מלמעלה:

(22) ונועדתי. כשאקבע מועד לך לדבר עמך, אותו מקום אקבע למועד, שאבא שם לדבר אליך: ודברתי אתך מעל הכפורת. ובמקום אחר הוא אומר, וידבר ה' אלי מלמעלה מועד לאמר (ויקרא א, א), זה המשכן מחוץ לפרכת, נמצאו שני כרובים מכחישים זה את זה, צא הכרוב השלישי והכריע ביניהם, וצא משה אל הארון מועד וישמע את הקול מדבר אלי מלמעלה הפרכת וגו' (צמדז ז, פט), משה היה נכנס למשכן, וכיון שצא בחוץ הפתח, קול יורד מן השמים לצין הכרובים, ומשם יוצא ושמע למשה צאהל מועד: ואת כל אשר אצוה אותך אל בני ישראל. הרי וי"ו זו יתירה וטפלה, וכמוהו הרבה במקרא, וכה תפתח, ואת אשר אדבר עמך שם את כל אשר אצוה אותך, אל בני ישראל הוא:

(23) קומתו. גובה רגליו עם עוצי השלחן (פסחים קט: ובתוס' שם ד"ה אמתא):

(24) זר זהב. סימן לכתר מלכות, שהשלחן שם עושר וגדולה, כמו שאומרים שלחן מלכים:

(25) מסגרת. כתר גומו ודקנפא, ונחלקו חכמי ישראל בדבר, יש אומרים למעלה היתה סביב לשולחן, כמו לצבזבין

- 26 And thou shalt make for it four rings of gold, and put the rings in the four corners that are on the four feet thereof. וַעֲשִׂיתָ לָּו אַרְבַּע טַבַּעֲת זָהָב וְנָתַתָּ אֹתָם הַטַּבַּעֲת עַל אַרְבַּע הַפְּאֵת אֲשֶׁר לְאַרְבַּע רַגְלָיו:
- 27 Close by the border shall the rings be, for places for the staves to bear the table. לָעֲמֹת הַמִּסְגֶּרֶת תַּחְתִּין לְטַבַּעֲת לְבָתִּים לְבָדִים לִשְׂאת אֶת־הַשֻּׁלְחָן:
- 28 And thou shalt make the staves of acacia-wood, and overlay them with gold, that the table may be borne with them. וַעֲשִׂיתָ אֶת־הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וְצָפִיתָ אֹתָם זָהָב וְנִשְׂא־בָם אֶת־הַשֻּׁלְחָן:
- 29 And thou shalt make the dishes thereof, and the pans thereof, and the jars thereof, and the bowls thereof, wherewith to pour out; of pure gold shalt thou make them. וַעֲשִׂיתָ קַעְרֹתָיו וְכַפֹּתָיו וְקִשּׁוֹתָיו וּמִנְקִיָּתָיו אֲשֶׁר יִסֹּף בָּהֶן זָהָב טָהוֹר תַּעֲשֶׂה אֹתָם:
- 30 And thou shalt set upon the table showbread before Me always. וְנָתַתָּ עַל־הַשֻּׁלְחָן לֶחֶם פָּנִים וְנָתַתָּ עָלָיו אֶת־הַפֶּתִיחַ לְחֵים אֲפִיָּא קָדְמִי תָדִירָא:

ששפת שולחן שרים, ויש אומרים למטה היטה תקועה, מרגל לרגל צארבע רוחות השולחן, ודף השולחן שוכב על אותה מסגרת: ועשית זר זהב למסגרתו. הוא זר האמור למעלה, ופירש לך כאן שעל המסגרת היטה: (27) לעמדת המסגרת תהיין הטבעות. צרגלים תקועות כנגד ראשי המסגרת: לבתים לבדים. אותן טבעות יהיו צמים להכניס בהן הצדים: לבתים. לצורך צמים: לבדים. כתרומתו לאתרא לאריתא: (28) ונשא בהם. לשון נפעל, יהיה נשא צם את השלחן: (29) ועשית קערותיו וכפותיו. קערותיו זה הדפוס, שהיה עשוי כדפוס הלחם, והלחם היה עשוי כמין חיבה פרוטה משתי רוחותיה, שולים לו למטה, וקופל מכאן ומכאן כלפי מעלה כמין כותלים, ולכך קרוי לחם הפנים, שיש לו פנים רואין לכאן ולכאן, לצדי הצית מזה ומזה, נותן ארכו לרחבו של שולחן, וכתליו זקופים כנגד שפת השולחן. והיה עשוי לו דפוס זהב ודפוס צרזל, צשל צרזל הוא נאפה, וכשמוציאו מן התנור נותנו צשל זהב עד למחר בשבת שמסדרו על השולחן, ואותו דפוס קרוי קערה: וכפותיו. הן ציזיזין שנותנין בהם לצונה, ושמים היו לשני קומצי לצונה שנותנין על שתי המערכות, שנאמר וְנָתַם עַל הַמַּעֲרֹכֶת לְצִדָּה זָפָה (ויקרא כד, ז): וקשותיו. הן כמין חלצי קנים חלולים הנסדקין לארכן, דוגמתן עשה של זהב, ומסדר ג' על ראש כל לחם, שיש צלחם האחד על גבי אותן הקנים, ומצד ילין צין לחם ללחם, כדי שכתנס הרוח ציניהם ולא יתעפשו, וצלשון ערצי כל דצר חלול קרוי קס"א: ומנקיותיו. תרגומו ומקילתיה, הן סניפים, כמין יתדות זהב עומדין צארך, וגבוהים עד למעלה מן השלחן הרבה כנגד גובה מערכת הלחם, ומפוצלים ששה (הרא"ם גורם חמשה) פוצלים זה למעלה מזה, וראשי הקנים שצין לחם ללחם סמוכין על אותן פוצלין, כדי שלא יכבד משא הלחם העליונים על התחתונים וישצרו, ולשון מקילתיה, סובלותיו, כמו נלאתי קביל (ירמיה ו, יא). אצל לשון מנקיות איני יודע איך נופל על סניפין, ויש מחכמי ישראל אומרים (מנחות ז), קשותיו אלו סניפין, שמקשין אותו ומחזיקים אותו שלא ישצר. ומנקיותיו. לו הקנים שמנקין אותו שלא יתעפש, אצל אונקלוס שתרסם מקילתיה, היה שונה כדברי האומר מנקיות הן סניפין: אשר יסך בהן. אשר יכוסה בהן, ועל קשותיו הוא אומר אשר יוסך, שהיו עליו כמין סכך וכסוי, וכן במקום אחר הוא אומר וְאֵת קִשּׁוֹת הַקֶּסֶךְ (במדבר ד, ז), וזה וזה, יוסך והנסך, לשון סכך וכסוי הם: (30) לחם פנים. שיש לו פנים, כמו שפירשתי, ומנין הלחם וסדר מערכותיו, מפורשים באמור אל הכהנים:

<p>And thou shalt make a candlestick of pure gold: of beaten work shall the candlestick be made, even its base, and its shaft; its cups, its knops, and its flowers, shall be of one piece with it.</p>	<p>וְעָשִׂיתָ מִנְּחָת זָהָב טָהוֹר וְתַעֲבִיד מִנְּחָתָא דְדָהָב דְּכִי נִגִּיד וְתַעֲבִיד מִנְּחָתָא שְׂדֵה וְקִנָּה כְּלִידָהָ חֲזִירָהָ וְשׁוֹשְׁנָהָ מִנְּחָת יָחִיד:</p>	<p>שְׁלִשִׁי וְעָשִׂיתָ מִנְּחָת זָהָב טָהוֹר וְתַעֲבִיד מִנְּחָתָא דְדָהָב דְּכִי נִגִּיד וְתַעֲבִיד מִנְּחָתָא שְׂדֵה וְקִנָּה כְּלִידָהָ חֲזִירָהָ וְשׁוֹשְׁנָהָ מִנְּחָת יָחִיד:</p>
<p>And there shall be six branches going out of the sides thereof: three branches of the candlestick out of the one side thereof, and three branches of the candle-stick out of the other side thereof;</p>	<p>וְשֵׁשׁ קָנִים יֵצְאוּ מִצְדָּיהָ וְשֵׁשׁ קָנִי מִנְּחָתָא מִצְדָּהָ חֵד וְתִלְתָּא קָנִי מִנְּחָתָא מִצְדָּהָ תִנְיָנָא:</p>	<p>32 וְשֵׁשׁ קָנִים יֵצְאוּ מִצְדָּיהָ וְשֵׁשׁ קָנִי מִנְּחָתָא מִצְדָּהָ חֵד וְתִלְתָּא קָנִי מִנְּחָתָא מִצְדָּהָ תִנְיָנָא:</p>
<p>three cups made like almond-blossoms in one branch, a knop and a flower; and three cups made like almond-blossoms in the other branch, a knop and a flower; so for the six branches going out of the candlestick.</p>	<p>תִּלְתָּא כְּלִידִין מִצְדָּרִין בְּקִנָּה חֵד חֲזִיר וְשׁוֹשֵׁן וְתִלְתָּא כְּלִידִין מִצְדָּרִין בְּקִנָּה חֵד חֲזִיר וְשׁוֹשֵׁן כֵּן לְשֵׁשׁ קָנִין דְּנִפְקִין מִן מִנְּחָתָא:</p>	<p>33 וְשֵׁשׁ קָנִים יֵצְאוּ מִצְדָּיהָ וְשֵׁשׁ קָנִי מִנְּחָתָא מִצְדָּהָ חֵד וְתִלְתָּא קָנִי מִנְּחָתָא מִצְדָּהָ תִנְיָנָא:</p>
<p>And in the candlestick four cups made like almond-blossoms, the knops thereof, and the flowers thereof.</p>	<p>וּבִמְנַחֲתָא אַרְבַּע כְּלִידִין מִצְדָּרִין חֲזִירָהָ וְשׁוֹשְׁנָהָ:</p>	<p>34 וּבִמְנַחֲתָא אַרְבַּע גִּבְעִים מִשְׁקָדִים כְּפִתְרֵיהָ וּפְרָחֶיהָ:</p>

(31) מקשה תיעשה המנורה. שלא יעשה חוליות, ולא יעשה קניה ונרותיה איברים איברים, ואחר כך ידציקם כדרך הנורפים שקורין שולדיר"ץ, אלא כולה צאה מחתיכה אחת, ומקיש בקורנס וחותר ככלי האומנות, ומפריד הקנים אילן ואילן: מקשה. תרגומו נגיד, לשון המשכה, שממשיך את האיברים מן העשת לכאן ולכאן בהקשת הקורנס, ולשון מקשה מכת קורנס, בטד"ץ בלע"ז כמו דא לְדא קָקָן (דניאל ה, ו): תיעשה המנורה. מאלה (תנחומא בזהלותא ג), לפי שהיה משה מתקשה בה (מנחות כט), אמר לו הקב"ה, השלך את הככר לאור והיא נעשית מאלה, לכך לא נכתב תעשה (תנחומא ס): ירכבה. הוא הרגל של מטה העשוי כמין תיבה, ושלשה רגלים יוצאין הימנה ולמטה: וקנה. הקנה האמצעי שלה העולה באמצע הירך, זקוף כלפי מעלה, ועליו נר האמצעי עשוי כמין צוך, לזוק השמן לתוכו ולתת הפחילה: גביעה. הן כמין כוסות שעושין מזכוכית, ארוכים וקצרים, וקורין להם מדירנ"ס, ואלו עשויין מזהב, וזולטין ויוצאין מכל קנה וקנה כמנין שנתן בהם הכחוב, ולא היו זה אלא לזוי: כפתריה. כמין תפוחים היו, עגולין סביב, זולטין סביבות הקנה האמצעי, כדרך שעושין למנורות שלפני השרים, וקורין להם פמל"ש, ומנין שלהם כתוב צפרשה כמה כפתורים זולטין ממנה וכמה חלק שבין כפתור לכפתור: ופרחיה. ציורין עשויין זה כמין פרחין: מנבה יהיו. הכל מקשה יוצא מתוך חתיכת העשת, ולא יעשה לזדס וידציקם:

(32) יוצאים מצדיה. לכאן ולכאן, באלכסון נמשכים ועולין עד כנגד גובהה של מנורה, שהוא קנה האמצעי, ויוצאין מתוך קנה האמצעי זה למעלה מזה, התחתון ארוך, ושל מעלה קצר הימנו, והעליון קצר הימנו, לפי שהיה גובה ראשיהן שווה לגובהו של קנה האמצעי השביעי שממנו יוצאים הששה קנים:

(33) משקדים. כתרגומו, מזויירים היו, כדרך שעושין לכלי כסף וזהב שקורין ניל"ר: ושלשה גבעים. זולטין מכל קנה וקנה: כפתור ופרח. היה לכל קנה וקנה:

(34) ובמנרה ארבעה גבעים. צגופה של מנורה היו ארבעה גביעים, אחד זולט זה למטה מן הקנים, והג' למעלה מן יציאת הקנים היוצאין מלדיה: משקדים כפתוריה ופרחיה. זה אחד מחמשה מקראות שאין להם הכרע (יומא נב:), אין ידוע אם גביעים משוקדים, או משוקדים כפתוריה ופרחיה:

35 And a knop under two branches of one piece with it, and a knop under two branches of one piece with it, for the six branches going out of the candlestick.	וְכַפֹּתָר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים וְחִזּוּר תַּחַת תְּרֵין קָנִין דְּמִנֵּה וְחִזּוּר תַּחַת תְּרֵין קָנִין דְּמִנֵּה וְחִזּוּר תַּחַת תְּרֵין קָנִין דְּמִנֵּה לְשֵׁתָא קָנִין דְּנִפְקִין מִן מְנִרְתָּא:	35 וְכַפֹּתָר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמִּנֵּה וְכַפֹּתָר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמִּנֵּה וְכַפֹּתָר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמִּנֵּה לְשֵׁתָא הַקָּנִים הַיֵּצְאִים מִן־הַמְּנִרְתָּה:
36 Their knops and their branches shall be of one piece with it; the whole of it one beaten work of pure gold.	תְּחִירֵיהֶון וְקִנֵּיהֶון מִנֵּה יִהְיוּ כֹּלָהּ נִגִּידָא חֲדָא דְדָהֵב דְכִי:	36 כַּפֹּתֵיהֶם וְקִנְתָּם מִמִּנֵּה יִהְיוּ כֹּלָהּ מִקְשָׁה אֶחָת זָהָב טָהוֹר:
37 And thou shalt make the lamps thereof, seven; and they shall light the lamps thereof, to give light over against it.	וְתַעֲבִיד יֵת בּוֹצִינְהָא שְׁבַע וְתַדְלִיק יֵת בּוֹצִינְהָא וִיהֶון מְנִרְרִין לְקַבִּיל אִפְהָא:	37 וְעָשִׂיתָ אֶת־נִרְתֵּיהָ שְׁבַע וְהִעֲלָה אֶת־נִרְתֵּיהָ וְהָאִיר עַל־עֵבֶר פָּנֶיהָ:
38 And the tongs thereof, and the snuffdishes thereof, shall be of pure gold.	וּמַחְתֵּיתָהָ וּצִבְתָּהָ דְדָהֵב דְכִי:	38 וּמִלְקָחֶיהָ וּמַחְתֵּיתֶיהָ זָהָב טָהוֹר:
39 Of a talent of pure gold shall it be made, with all these vessels.	כִּכְרָא דְדָהֵבָא דְכִיָּא יַעֲבִיד יֵתָּה יֵת כָּל מְנִיָּא הָאֵלֵין:	39 כִּכָּר זָהָב טָהוֹר יַעֲשֶׂה אֹתָהּ אֶת כָּל־הַכֵּלִים הָאֵלֶּה:
40 And see that thou make them after their pattern, which is being shown thee in the mount.	וְחִזּוּ וְעִבִּיד בְּדַמִּיתְהֶון דָּאֵת מִתְחִזּוּ בְּטוּרָא:	40 וּרְאֵה וַעֲשֶׂה בְּתַבְנִיתָם אֲשֶׁר־אֹתָהּ מֵרָאָה בְּהָרִ: (ס)

(35) וכפתור תחת שני הקנים. מתוך הכפתור היו הקנים נמשכים משני צדיה אילך ואילך. כך שנינו צמלאכת המשכן (מנחות כח); גובהה של מנורה י"ח טפחים, הרגלים והפרח ג' טפחים, הוא הפרח האמור בירך, שנאמר עד ירקע עד פקק (צמדזר ח, ד), וטפחיים חלק, וטפח שבו גביע מהארבעה גביעים, וכפתור ופרח משני כפתורים ושני פרחים האמורים צמנורה ענמה, שנאמר משוקדים כפתוריה ופרחיה, למדנו שהיו צקנה שני כפתורים ושני פרחים לצד מן הג' כפתורים שהקנים נמשכין מתוכן, שנאמר וכפתור תחת שני הקנים וגו', וטפחיים חלק, וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו אילך ואילך נמשכים ועולים כנגד גובהה של מנורה, טפח חלק, וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו, וטפח חלק, וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו ונמשכים ועולים כנגד גובהה של מנורה, וטפחיים חלק, נשתייר שם ג' טפחים, שזהם ג' גביעים וכפתור ופרח, נמצאו גביעים כ"ב, י"ח לששה קנים ג' לכל אחד ואחד, וארבעה בגופה של מנורה הרי כ"ב, ואחד עשר כפתורים, ו' בששת הקנים, וג' בגופה של מנורה שהקנים יוצאים מהם, ושנים עוד נאמרו צמנורה, שנאמר משוקדים כפתוריה, ומיעוט כפתורים שנים, האחד למטה אלל הירך, והאחד בג' טפחים העליונים עם ג' הגביעים, ומשעה פרחים היו לה, ו' לששת הקנים, שנאמר צקנה האחד כפתור ופרח, וג' למנורה, שנאמר משוקדים כפתוריה ופרחיה, ומיעוט פרחים שנים, ואחד האמור צפרשת צהלותך, עד ירכה עד פרח. ואם חדקדק צמנורה זו הכחוצה למעלה, תמצאם כמנינם איש איש צמקומו: (37) את נרותיה. כמין ציזכין שנותנין צמוכן השמן והפחילות: והאיר על עבר פניה. עשה פיששת הנרות שצראשי הקנים היוצאים מצדיה, מוסבים כלפי האמצעי, כדי שיהיו הנרות כשתדליקם מאירים על עבר פניה, מוסב אורם אל צד פני הקנה האמצעי שהוא גוף המנורה:

(38) ומלקחיה. הם הצתים העשויין ליקח בהם הפחילה מתוך השמן, לישבן ולמושכן צפי הנרות, ועל שם שלוקחים בהם קרויים מלקחים. וְצִבְתָּהָ שתרגס אונקלוס, לשון צבת, טוליי"ש צלע"ז ומחותריה. הם כמין ציזכין קטנים, שחותה בהן את האפר שצבר בצקר בצקר, כשהוא מטיב את הנרות מאפר הפחילות שדלקו הלילה וכבו, ולשון מחמה פויי"ש צלע"ז כמו לקחות אש מיקוד (ישעיה ל, יד):

(39) ככר זהב טהור. שלא יהיה משקלה עם כל כליה אלא ככר, לא פחות ולא יותר, והככר של חול ששים מנה, ושל קדש היה כפול, ק"ך מנה, והמנה הוא ליטרא ששוקלין זה כסף למשקל קולוני"א, והם ק' וזהובים, כ"ה סלעים, והסלע ארבעה זהובים:

(40) וראיה ועשה. ראה כאן צהר צבנית שאני מראה אותך. מגיד שנמקשה משה צמעשה המנורה, עד שהראה לו הקצ"ה מנורה של אש: אשר אתה מראה. כתרנומו דְאֵת מִתְחִזּוּ בְּטוּרָא, אילו היה נקוד מראה צפת"ח, היה

XXVI	Moreover thou shalt make the tabernacle with ten curtains: of fine twined linen, and blue, and purple, and scarlet, with cherubim the work of the skilful workman shalt thou make them.	וְיָת מִשְׁכַּן תַּעֲשֶׂה עֶשֶׂר יָרִיעַן דְּבוּץ שָׁזִיר וְתַכְלָא וְאַרְגָּמָא וְצָבֵעַ וְהוֹרִי צוּרַת כְּרוֹבִין עוֹבֵד אוֹמֵן תַּעֲבִיד יִתְהוֹן:	וְאֶת־הַמִּשְׁכָּן תַּעֲשֶׂה עֶשֶׂר יָרִיעַת שֵׁשׁ מִשְׁזָר וְתַכְלַת וְאַרְגָּמָן וְתִלְעַת שְׁנֵי כָרָבִים מַעֲשֶׂה חֹשֶׁב תַּעֲשֶׂה אֹתָם:	XXVI
2	The length of each curtain shall be eight and twenty cubits, and the breadth of each curtain four cubits; all the curtains shall have one measure.	אֶרְפָּא דִּירִיעָתָא חֲדָא עֶשְׂרִין וְחֲמִישׁ אַמִּין וּפְּוִתִּיא אַרְבַּע אַמִּין דִּירִיעָתָא חֲדָא מִשְׁתָּא חֲדָא לְכָל יָרִיעָתָא:	אֶרְדּוּ הִירִיעָה הָאֶחָת שְׁמֹנֶה וְעֶשְׂרִים בָּאָמָה וְרֹחַב אַרְבַּע בָּאָמָה הִירִיעָה הָאֶחָת מִדָּה אֶחָת לְכָל־הִירִיעָת:	2
3	Five curtains shall be coupled together one to another; and the other five curtains shall be coupled one to another.	חֲמִישׁ יָרִיעַן יִהְיוּ מְלֻפְּפִין חֲדָא עִם חֲדָא וְחֲמִישׁ יָרִיעַן מְלֻפְּפִין חֲדָא עִם חֲדָא:	חֲמִשׁ הִירִיעֹת תַּהְיֶינן חֲבֵרֹת אִשָּׁה אֶל־אֶחָתָהּ וְחֲמִשׁ יָרִיעֹת חֲבֵרֹת אִשָּׁה אֶל־אֶחָתָהּ:	3
4	And thou shalt make loops of blue upon the edge of the one curtain that is outmost in the first set; and likewise shalt thou make in the edge of the curtain that is outmost in the second set.	וְתַעֲבִיד עֲנוּבִין דְּתַכְלָא עַל סַפְתָּא דִּירִיעָתָא חֲדָא מִסְטָרָא בֵּית לֹפִי וְכֵן תַּעֲבִיד בְּסַפְתָּא דִּירִיעָתָא בְּסַטָּרָא בֵּית לֹפִי תִּנְיָנָא:	וְעָשִׂיתָ לְלֹאֵת תַּכְלַת עַל שֵׁפֶת הִירִיעָה הָאֶחָת מִקְצֶה בַּחֲבֵרַת וְכֵן תַּעֲשֶׂה בְּשֵׁפֶת הִירִיעָה הַקִּיצוֹנָה בְּמַחֲבַרְתָּ הַשְּׁנִיָּת:	4
5	Fifty loops shalt thou make in the one curtain, and fifty loops shalt thou make in the edge of the curtain that is in the second set; the loops shall be opposite one to another.	חֲמִשִּׁין עֲנוּבִין תַּעֲבִיד בִּירִיעָתָא חֲדָא וְחֲמִשִּׁין עֲנוּבִין תַּעֲבִיד בְּסַטָּרָא דִּירִיעָתָא דְּבֵית לֹפִי תִּנְיָנָא מְכוּנִין עֲנוּבִיָּא חֲדָא לְקַבִּיל חֲדָא:	חֲמִשִּׁים לְלֹאֵת תַּעֲשֶׂה בִּירִיעָה הָאֶחָת וְחֲמִשִּׁים לְלֹאֵת תַּעֲשֶׂה בְּקֶצֶה הִירִיעָה אֲשֶׁר בְּמַחֲבַרְתָּ הַשְּׁנִיָּת מְקַבִּילֹת תִּלְלֹאֵת אִשָּׁה אֶל־אֶחָתָהּ:	5

פתרונו אחת מראה לאחרים, עכשיו שנקוד חטף קמץ, פתרונו דאח מתחזי, שאחרים מראים לך (שהנקוד מפריד בין עושה לנעשה):

(1) ואת המשכן תעשה עשר יריעות. להיות לו לגג, ולמחיצות מחוץ לקרשים, שהיריעות תלויות מאחוריהן לכסותן: שש משזר ותכלת וארגמן ותולעת שני. הרי ארבע מינין יחד בכל חוט וחוט, אחד של פשתים, וג' של זמר, וכל חוט וחוט כפול ו', הרי ד' מינין כשהן שזרין יחד כ"ד כפלים לחוט (צרייתא דמלאכת המשכן): כרובים מעשה חשב. כרובים היו מלויירין זהם צאריגתן, ולא צרקמה שהוא מעשה מחט, אלא צאריגה בשני כותלים, פרטוף אחד מכאן ופרטוף אחד מכאן, ארי מזד זה וגשר מזד זה, כמו שאורגין חגורות של משי שקורין בלע"ז פיישיש"א

(3) תהיין חוברות. תופרין במחט זו צד זו, חמש לצד וחמש לצד: אשה אל אחותה. כך דרך המקרא לדבר בצד שהוא לשון נקבה, וצדצר שהוא לשון זכר אומר איש אל אחיו כמו שנאמר בצרובים, ופג'יקס איש קל אחיו (שמות כה, כ):

(4) לולאות. לז"ל של בלע"ז וכן תרגם אונקלוס ענובין, לשון עניצה: מקצה בחוברת. צאומה יריעה שצפוף החזור. קצולת חמשת היריעות קרויה חוברת: וכן תעשה בשפת היריעה הקיצונה במחברת השנית. צאומה יריעה שהיא קיצונה, לשון קצה, כלומר לסוף החוברת:

(5) מקבילות הלולאות אשה אל אחותה. שמור שמעשה הלולאות צמדה אחת, מכוונות הצדלען זו מזו, וכמדמן ביריעה זו כן יהא בחברתה, כשפרוש חוברת אלא חוברת יהיו הלולאות של יריעה זו מכוונות כנגד לולאות של זו, וזהו לשון מקבילות, זו כנגד זו, תרגומו של כנגד, לקבל. היריעות ארכן כ"ח ורחבן ארבע, וכשחבר חמש יריעות

<p>6 And thou shalt make fifty clasps of gold, and couple the curtains one to another with the clasps, that the tabernacle may be one whole.</p>	<p>וְעָשִׂיתָ חֲמִשִּׁים קְרָסֵי זָהָב וַתַּעֲבִיד חֲמִשִּׁין פִּוּרְפִין דָּדֶהָב וַתִּלְפֹּף יָת יְרִיעֶתָא אֶל-אַחֲתָהּ בְּקְרָסִים וַהֲיָה הַמִּשְׁכָּן אֶחָד:</p>	<p>6 וְעָשִׂיתָ חֲמִשִּׁים קְרָסֵי זָהָב וַתַּעֲבִיד חֲמִשִּׁין פִּוּרְפִין דָּדֶהָב וַתִּלְפֹּף יָת יְרִיעֶתָא אֶל-אַחֲתָהּ בְּקְרָסִים וַהֲיָה הַמִּשְׁכָּן אֶחָד:</p>
<p>7 And thou shalt make curtains of goats' hair for a tent over the tabernacle; eleven curtains shalt thou make them.</p>	<p>וְעָשִׂיתָ יְרִיעֹת עִזִּים לְאַהֲלָהּ עַל-הַמִּשְׁכָּן עֶשְׂתֵּי-עֶשְׂרֵה יְרִיעֹת תַּעֲשֶׂה אֹתָם:</p>	<p>7 וְעָשִׂיתָ יְרִיעֹת עִזִּים לְאַהֲלָהּ עַל-הַמִּשְׁכָּן עֶשְׂתֵּי-עֶשְׂרֵה יְרִיעֹת תַּעֲשֶׂה אֹתָם:</p>
<p>8 The length of each curtain shall be thirty cubits, and the breadth of each curtain four cubits; the eleven curtains shall have one measure.</p>	<p>אֶרְדּוֹ הִירִיעָה הָאֶחָת שְׁלֹשִׁים בָּאֲמָה וְרֹחַב אַרְבַּע בָּאֲמָה הִירִיעָה הָאֶחָת מִדָּה אֶחָת לַעֲשֶׂתִי עֶשְׂרֵה יְרִיעֹת:</p>	<p>8 אֶרְדּוֹ הִירִיעָה הָאֶחָת שְׁלֹשִׁים בָּאֲמָה וְרֹחַב אַרְבַּע בָּאֲמָה הִירִיעָה הָאֶחָת מִדָּה אֶחָת לַעֲשֶׂתִי עֶשְׂרֵה יְרִיעֹת:</p>
<p>9 And thou shalt couple five curtains by themselves, and six curtains by themselves, and shalt double over the sixth curtain in the forefront of the tent.</p>	<p>וַתִּלְפֹּף יָת חֲמִישׁ יְרִיעֹן לְחוּד וְיָת שֵׁשׁ יְרִיעֹן לְחוּד וַתִּיעוֹף יָת יְרִיעֶתָא שְׁתִּיתָא לְקַבִּיל אַפִּי מִשְׁכָּנָא:</p>	<p>9 וַתִּלְפֹּף יָת חֲמִישׁ הִירִיעֹת לְכֹד וְאֶת-שֵׁשׁ הִירִיעֹת לְכֹד וְכַפַּלְתָּ אֶת-הִירִיעָה הַשְּׁשִׁית אֶל-מוֹל פְּנֵי הָאֹהֶל:</p>
<p>10 And thou shalt make fifty loops on the edge of the one curtain that is outmost in the first set, and fifty loops upon the edge of the curtain which is outmost in the second set.</p>	<p>וַתַּעֲבִיד חֲמִשִּׁין עֲנֻבִין עַל סִפְתָּא דִּירִיעֶתָא חֲדָא בְּסִטְרָא בֵּית לוֹפִי וְחֲמִשִּׁין עֲנֻבִין עַל סִפְתָּא דִּירִיעֶתָא דְּבֵית לוֹפִי הַתְּנִינָא:</p>	<p>10 וְעָשִׂיתָ חֲמִשִּׁים לִלָּאֹת עַל שִׁפְתַּת הִירִיעָה הָאֶחָת הַקִּיצְנָה בַּחֲבֶרֶת וְחֲמִשִּׁים לִלָּאֹת עַל שִׁפְתַּת הִירִיעָה הַחֲבֶרֶת הַשְּׁנִיָּת:</p>

יחד נמצא רחבן כ', וכן החוצרת השנית. והמשכן ארכו שלשים מן המזרח למערב, שנאמר עשרים קרשים לפאת נגבה תימנה, וכן לנפון, וכל קרש אמה וחצי האמה, הרי שלשים מן המזרח למערב. רוחב המשכן מן הצפון לדרום עשר אמות, שנאמר ולירכתי המשכן ימה וגו', ושני קרשים למקצעות הרי עשר, ובמקומם אפרשם למקראות הללו. ונתן היריעות ארכן לרחבו של משכן, עשר אמות אמצעיות לגג חלל רוחב המשכן, ואמה מכאן ואמה מכאן לעוצי ראשי הקרשים שעוציים אמה, נשתיירו ט"ז אמה, ח' לנפון וח' לדרום מכסות קומת הקרשים שגבהן עשר, נמצאו שתי אמות התחתונות מגולות. רחבן של יריעות ארבעים אמה כשהן מחוברות, עשרים אמה לחוצרות, שלשים מהן לגג חלל המשכן לארכו, ואמה כנגד עוצי ראשי הקרשים שבמערב, ואמה לכסות עוצי העמודים שבמזרח, שלא היו קרשים צמודה אלא ד' (ברש"י שן חמשה) עמודים, שהמסך פרוש ותלוי צוין שבהן כמין וילון, נשתיירו ח' אמות התלויות על אחורי המשכן שבמערב, ושתי אמות התחתונות מגולות. זו מנצתי בצרייתא דמסכת מדות, אבל במסכת שבת (פרק הזורק טז:), אין היריעות מכסות את עמודי המזרח, ופי' אמות תלויות אחורי המשכן, והכחוצ צפרשה זו מסייענו, ונתת את הפרוכת תחת הקרשים, ואם כדברי הצרייתא הזאת, נמצאת פרוכת משוכה מן הקרשים ולמערב אמה: (6) קרסי זהב. פירמיל"ש צלע"ז ומכניסין ראשן אחד צלולאות שבחוצרת זו, וראשן אחד צלולאות שבחוצרת זו, ומחברן בהן:

(7) יריעות עזים. מנוה של עזים: לאהל על המשכן. לפרוש אותן על היריעות התחתונות: (8) שלשים באמה. כשנותן ארכן לרוחב המשכן כמו שנתן את הראשונות, נמצאו אלו עודפות אמה מכאן ואמה מכאן, לכסות אחת מהשתי אמות שנשארו מגולות מן הקרשים, והאמה התחתונה של קרש שאין היריעה מכסה אותו, היא האמה התחתונה בנקב האדן, שהאדנים גבהן אמה: (9) וכפלת את היריעה הששית. העודפת צאלו העליונות יותר מן התחתונות: אל מול פני האהל. חצי רחבה היה תלוי, וכפול על המסך שבמזרח כנגד הפתח, דומה לכלה נזופה המכוסה בצעיף על פניה:

<p>And thou shalt make fifty clasps of brass, and put the clasps into the loops, and couple the tent together, that it may be one.</p>	<p>וְעָשִׂיתָ קֶרְסִי נְחֹשֶׁת חֲמִשִּׁים וְהִבַּאתָ אֶת־הַקֶּרְסִים בְּלִלְאֵת וְחִבַּרְתָּ אֶת־הָאֹהֶל וְהָיָה אֶחָד׃</p>	<p>II וְעָשִׂיתָ קֶרְסִי נְחֹשֶׁת חֲמִשִּׁים וְהִבַּאתָ אֶת־הַקֶּרְסִים בְּלִלְאֵת וְחִבַּרְתָּ אֶת־הָאֹהֶל וְהָיָה אֶחָד׃</p>
<p>And as for the overhanging part that remaineth of the curtains of the tent, the half curtain that remaineth over shall hang over the back of the tabernacle.</p>	<p>וְכַדָּהּ בִּירֵיעַת הָאֹהֶל חֲצִי הַיְרִיעָה הַעֲדֹפֶת תִּסְרַח עַל אַחֲרֵי הַמִּשְׁכָּן׃</p>	<p>12 וְכַדָּהּ בִּירֵיעַת הָאֹהֶל חֲצִי הַיְרִיעָה הַעֲדֹפֶת תִּסְרַח עַל אַחֲרֵי הַמִּשְׁכָּן׃</p>
<p>And the cubit on the one side, and the cubit on the other side, of that which remaineth over in the length of the curtains of the tent, shall hang over the sides of the tabernacle on this side and on that side, to cover it.</p>	<p>וְהָאֲמָה מִזֶּה וְהָאֲמָה מִזֶּה בְּעֶדְף בְּאֶרֶץ יְרֵיעַת הָאֹהֶל יִהְיֶה סְרוּחַ עַל־צִדֵּי הַמִּשְׁכָּן מִזֶּה וּמִזֶּה לְכִסְתּוֹ׃</p>	<p>13 וְהָאֲמָה מִזֶּה וְהָאֲמָה מִזֶּה בְּעֶדְף בְּאֶרֶץ יְרֵיעַת הָאֹהֶל יִהְיֶה סְרוּחַ עַל־צִדֵּי הַמִּשְׁכָּן מִזֶּה וּמִזֶּה לְכִסְתּוֹ׃</p>
<p>And thou shalt make a covering for the tent of rams' skins dyed red and a covering of sealskins above.</p>	<p>וְעָשִׂיתָ מִכְסֵּה לָאֹהֶל עֹרֹת אֵילִם מְאֻדָּמִים וּמִכְסֵּה עֹרֹת תַּחְשִׁים מִלְמַעְלָה׃ (פ)</p>	<p>14 וְעָשִׂיתָ מִכְסֵּה לָאֹהֶל עֹרֹת אֵילִם מְאֻדָּמִים וּמִכְסֵּה עֹרֹת תַּחְשִׁים מִלְמַעְלָה׃ (פ)</p>
<p>And thou shalt make the boards for the tabernacle of acacia-wood, standing up.</p>	<p>וְעָשִׂיתָ אֲמֹת אֶרֶץ תִּקְרָשׁ וְאֲמָה וְחֲצִי הָאֲמָה רָחֵב תִּקְרָשׁ הָאֶחָד׃</p>	<p>רציעי וְעָשִׂיתָ אֲמֹת אֶרֶץ תִּקְרָשׁ וְאֲמָה וְחֲצִי הָאֲמָה רָחֵב תִּקְרָשׁ הָאֶחָד׃</p>
<p>Ten cubits shall be the length of a board, and a cubit and a half the breadth of each board.</p>	<p>עֶשֶׂר אַמּוֹת אֶרֶץ תִּקְרָשׁ וְאֲמָה וְחֲצִי הָאֲמָה רָחֵב תִּקְרָשׁ הָאֶחָד׃</p>	<p>16 עֶשֶׂר אַמּוֹת אֶרֶץ תִּקְרָשׁ וְאֲמָה וְחֲצִי הָאֲמָה רָחֵב תִּקְרָשׁ הָאֶחָד׃</p>

(12) וסרחה העודף ביריעות האהל. על יריעות המשכן. יריעות האהל הן העליונות של עזים, שקרוים אהל, כמו שנאמר בהן לאהל על המשכן, וכל אהל האמור בהן אינו אלא לשון גג, שמאחילות ומסככות על התחתונות, והן היו עודפות על התחתונות חצי היריעה למערב, שהחצי של יריעה אחת עשרה היתירה, היה נכפל אל מול פני האהל, נשארו שתי אמות רוחב חציה, עודף על רוחב התחתונות: תסרח על אחורי המשכן. לכסות ז' אמות שהיו מגולות בקרשים: אחורי המשכן. הוא לד מערבי, לפי שהפתח צמורח שהן פניו, ולפון ולדרום קרויין לדדן, לימין ולשמאל:

(13) והאמה מזה והאמה מזה. לפון ולדרום: בעדף באורך יריעות האהל. שהן עודפות על אורך יריעות המשכן שתי אמות: יהיה סרוח על צדי המשכן. לפון ולדרום, כמו שפירשתי למעלה. למדה תורה דרך ארץ, שיהא אדם חס על היפה:

(14) מכסה לאהל. לאותו גג של יריעות עזים, עשה עוד מכסה אחד של עורות אילים מאדמים, ועוד למעלה ממנו מכסה עורות תחשים, ואותן מכסאות לא היו מכסין אלא את הגג, ארכן ל' ורחבן י', אלו דברי רבי נחמיה. ולדברי רבי יהודה, מכסה אחד היה חציו של עורות אילים מאדמים וחציו של עורות תחשים:

(15) ועשית את הקרשים. היה לו לומר ועשית קרשים, כמו שנאמר בכל דבר ודבר, מהו הקרשים, מאותן העומדין ומיוחדין לכך. יעקב אזינו נטע ארזים צמארים, וכשמת, צוה לבניו להעלותם עמהם כשיצאו ממצרים, ואמר להם שעתיד הקב"ה לזוות אותן לעשות משכן צמדבר מעלי שטים, ראו שיהיו מזומנים צידכם, הוא שישד הצבלי צפוט שלו, טם מטע מזוקנים קורות צמינו ארזים, שנזדרזו להיות מוכנים צידם מקודם לכן: עצי שטים עומדים. אישטנצ"ש צלע"ז שיהא אורך הקרשים זקוף למעלה בקירות המשכן, ולא תעשה הכתלים בקרשים שוכצים, להיות רוחב הקרשים לגובה הכתלים קרש על קרש:

(16) עשר אמות אורך הקרש. למדנו, גובהו של משכן עשר אמות: ואמה וחצי האמה רוחב. למדנו, ארכו של משכן לכו' קרשים שיהיו צלפון וצדרום מן המזרח למערב, ל' אמה:

17	Two tenons shall there be in each board, joined one to another; thus shalt thou make for all the boards of the tabernacle.	שְׁתֵּי יָדוֹת לַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד מְשֻׁלָּבֹת אִשָּׁה אֶל-אַחֲתָהּ כֵּן תַּעֲשֶׂה לְכָל קֶרֶשׁ הַמִּשְׁכָּן:	17
18	And thou shalt make the boards for the tabernacle, twenty boards for the south side southward:	וַתַּעֲבִיד יָת דַּפְיָא לַמִּשְׁכָּן עֶשְׂרִין דַּפִּין לְרוֹחַ עֵיבֵר דְּרוֹמָא:	18
19	And thou shalt make forty sockets of silver under the twenty boards: two sockets under one board for its two tenons, and two sockets under another board for its two tenons;	וְאַרְבָּעִים אֲדָנִי-כֶסֶף תַּעֲשֶׂה תַּחַת עֶשְׂרִים הַקֶּרֶשׁ שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת-הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד לְשְׁתֵּי יָדָתָיו וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת-הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד לְשְׁתֵּי יָדָתָיו:	19
20	and for the second side of the tabernacle, on the north side, twenty boards.	וְלַצֵּלַע הַמִּשְׁכָּן הַשְּׁנִיתָ צְפוֹנָא עֶשְׂרִין דַּפִּין:	20
21	And their forty sockets of silver: two sockets under one board, and two sockets under another board.	וְאַרְבָּעִים אֲדָנִיהֶם כֶּסֶף שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד:	21
22	And for the hinder part of the tabernacle westward thou shalt make six boards.	וְלִירְכַתִּי הַמִּשְׁכָּן יָמָה תַּעֲשֶׂה שֵׁשׁ קֶרֶשִׁים:	22
23	And two boards shalt thou make for the corners of the tabernacle in the hinder part.	וּשְׁנֵי קֶרֶשִׁים תַּעֲשֶׂה לְמִקְצַעַת הַמִּשְׁכָּן בִּירְכַתָּיִם:	23

(17) שתי ידות לקרש האחד. היה חורץ את הקרש מלמטה באמצעו בגובה אמה, ומניח רביע רחבו מכאן ורביע רחבו מכאן, והן הן הידות, והחריץ חצי רוחב הקרש באמצע, (רצונו לומר, קרש נקרא מה שנשאר לאחר שחרץ מכאן ומכאן, ולא נשאר רוחב אמה, נמצא חצי רוחב הקרש שבאמצע הוא חצי אמה. וכן פירש רש"י בהדיא צ"י הזורק (שבת דף נ"ח:)) שהחריץ באמצע רחב חצי אמה, והיה חורץ רביעית אמה מכל צד, וכל יד היה רוחב רביעית אמה, וכן כל שפת אדן היה רוחב רביעית אמה. ודוק היטב ולא סרה חלונת הרמז"ן ותמיהתו מסולקת) ואותן הידות מכניס באדנים שהיו חלולים, והאדנים גבהן אמה, ויושבים רגופים מ' זה אלל זה, וידות הקרש הנכנסות בחלל האדנים חרותות משלשה צדיהן, רוחב החריץ כעוצי שפת האדן, שיכסה הקרש את כל ראש האדן, שאם לא כן נמצא ריוח בין קרש לקרש כעוצי שפת שני האדנים שיפסיקו ביניהם, וזהו שנאמר ויהיו תלמים מלמטה, שיחרוץ את צדי הידות כדי שיחברו הקרשים זה אלל זה: משולבות. עשויות כמין שליבות סולם, מוצדלות זו מזו, ומשופין ראשיהם ליכנס בתוך חלל האדן, כשליבה הנכנסת בנקב עמודי הסולם: אשה אל אחתה. מכוונות זו כנגד זו, שהיו חרציהם שוים זו כמדת זו, כדי שלא יהיו שתי ידות זו משוכה לצד פנים וזו משוכה לצד חוץ כעוצי הקרש שהוא אמה, ותרגום של ידות זריקין, לפי שדומות לזרי הדלת הנכנסים בחורי המפתח:

(18) לפאת גובה תימנה. אין פאה זו לשון מקצוע, אלא כל הרוח קרויה פאה, כתרגומו לרוח עיצר דרומא: (22) ולירכתי. לשון סוף, כתרגומו ולקסי. ולפי שהפתח במזרח קרוי מזרח פנים והמערב אחוריים, וזהו סוף, שהפנים הוא הראש: תעשה ששה קרשים. הרי ט' אמות רוחב: (23) ושני קרשים תעשה למקצעת. אחד למקצוע פגיונית מערבית ואחד למערבית דרומית, כל שמנה קרשים נסדר אחד הן, אלא שאלו השמים אינן בחלל המשכן, אלא חצי אמה מזו וחצי אמה מזו נראות בחלל להשלים רחבו

<p>And they shall be double beneath, and in like manner they shall be complete unto the top thereof unto the first ring; thus shall it be for them both; they shall be for the two corners.</p> <p>24</p>	<p>וַיְהִיוּ מִכְּנֵי מִלְרַע וּבְחִדָּא יְהִיוּ מִכְּנֵי עַל רִישֵׁיהֶן בְּעִקְתָּא חֲדָא בֵּין יְהִי לְתַרְוֵיהֶן לְתַרְתֵּין זְוִיין יְהִיוּ:</p>	<p>וַיְהִיו תְּאֵמָה מִלְמַטָּה וַיְחִדּוּ יְהִיו תְּמִים עַל-רָאשֵׁי אֵל- הַטְּבַעַת הָאֶחָת בֵּין יְהִי לְשְׁנֵיהֶם לְשְׁנֵי הַמְּקַצְעַת יְהִיו:</p> <p>24</p>
<p>Thus there shall be eight boards, and their sockets of silver, sixteen sockets: two sockets under one board, and two sockets under another board.</p> <p>25</p>	<p>וַיְהִיו תְּמִנָּה דְּפִין וְסֻמְכֵיהֶן דְּכֶסֶף שְׁתַּת עֶשֶׂר סֻמְכֵין תְּרִין סֻמְכֵין תַּחַת דְּפָא חֲדָא וְתְרִין סֻמְכֵין תַּחַת דְּפָא חֲדָא:</p>	<p>וְהָיוּ שְׁמֹנֶה קְרָשִׁים וְאַדְנֵיהֶם כְּסֶף שֵׁשֶׁה עֶשֶׂר אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקָּרֶשׁ הָאֶחָד וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקָּרֶשׁ הָאֶחָד:</p> <p>25</p>
<p>And thou shalt make bars of acacia-wood: five for the boards of the one side of the tabernacle,</p> <p>26</p>	<p>וְתַעֲבִיד עֲבָרֵי דְאֶעִי שְׁטִין חֲמֵשָׁא לְדָפֵי סֵטֵר מִשְׁכַּנָּא חֲדָא:</p>	<p>וְעָשִׂיתָ בָּרִיחִם עֲצֵי שִׁטִּים חֲמִשָּׁה לְקֶרֶשֶׁי צֶלַע-הַמִּשְׁכָּן הָאֶחָד:</p> <p>26</p>

לעשר, והאמה מזה והאמה מזה, באות כנגד אמות עוצי קרשי המשכן הנפון והדרום, כדי שיהא המקצוע מצחוץ שוה:

(24) ויהיו תואמים מלמטה. כל הקרשים תואמים זה לזה מלמטה, שלא יפסיק עוצי שפת שני האדנים ציניהם להרחיקן זו מזו, וזה שפרשתי, שיהיו צירי הידות חרוצים מזדיהן, שיהא רוחב הקרש צולט לצדיו חוץ לידי הקרש, לכסות את שפת האדן, וכן הקרש שאכלו, וגמלאו תואמים זה לזה, וקרש המקצוע שבסדר המערב, חרוץ לרחבו צעזיו כנגד חריץ של צד קרש הצפוני והדרומי, כדי שלא יפרידו האדנים ציניהם: ויחדו יהיו תמים. כמו תאומים: על ראשו. של קרש: אל הטבעת האחת. כל קרש וקרש היה חרוץ מלמעלה ברחבו שני חריצין בשני צדי כמו עוצי טבעת, ומכניסו בטבעת אחת, נמצא מתאים לקרש שאכלו. אבל אותן טבעות לא ידעתי אם קבועות הן אם מטולטלות. ובקרש שבמקצוע היה טבעת צעזי הקרש (נראה כי מלות הדרומי והצפוני אלמטה קאי, ורואה לומר שהדרומי והצפוני וראש קרש כו' נכנס לתוכו, ומה שכתב היה טבעת צעזי קרש, רואה לומר צעזי קרש המערבי. ודו"ק) הדרומי והצפוני, וראש קרש המקצוע שבסדר מערב נכנס לתוכו, נמצאו שני הכתלים מחוברים: בן יהיה לשניהם. לשני הקרשים שבמקצוע, לקרש שבסוף צפון ולקרש המערבי, וכן לשני המקצועות:

(25) והיו שמנה קרשים. הן האמורות למעלה תעשה ששה קרשים ושני קרשים תעשה למקצועות, נמצאו שמנה קרשים בסדר מערבי. כך שנויה במשנה מעשה סדר הקרשים במלאכת המשכן. היה עושה את האדנים חלולים, וחורץ את הקרש מלמטה רביע מכאן ורביע מכאן, והחריץ חציו בצלמט, ועשה לו שתי ידות כמין שני חמוקין (ולי נראה שהגרסא כמין שני חווקין) כמין שני שליבות סולם המוצלות זו מזו, ומשופות להכנס בחלל האדן כשליבה הנכנסת בנקב עמודי הסולם, והוא לשון משולבות, עשויות כמין שליבה, ומכניסן לתוך שני אדנים, שנאמר שְׁנֵי הָדָגִים שְׁנֵי הָדָגִים (שמות לו, ל), וחורץ את הקרש מלמעלה אצבע מכאן ואצבע מכאן, ונותן לתוך טבעת אחת של זהב, כדי שלא יהיו נפרדין זה מזה, שנאמר ויהיו תואמים מלמטה וגו', כך היא המשנה, והפירוש שלה הנעתי למעלה בסדר המקראות:

(26) בריחם. כתרומתו עֲבָרִין, וצלע"ז אשפרי"ש חמשה לקרשי צלע המשכן. אלו ה' ג' הן, אלא שהצריח העליון והתחתון עשוי משתי חתיכות, זה מצריח עד חצי הכותל וזה מצריח עד חצי הכותל, זה נכנס בטבעת מצד זה וזה נכנס בטבעת מצד זה, עד שמגיעין זה לזה, נמצא שעליון ותחתון שנים שהן ארבע, אבל האמצעי ארכו כנגד כל הכותל, ומצריח מקצה הכותל ועד קצהו, שנאמר והצריח התיכון וגו' מצריח מן הקצה אל הקצה, שהעליונים והתחתונים היו הן טבעות בקרשים להכנס לתוכן, שתי טבעות לכל קרש, משולשים בתוך עשר אמות של גובה הקרש, חלק אחד מן הטבעת העליונה ולמעלה, וחלק אחד מן התחתונה ולמטה, וכל חלק הוא רביע אורך הקרש, ושני חלקים בין טבעת לטבעת, כדי שיהיו כל הטבעות מכוונות זו כנגד זו, אבל לצריח התיכון אין טבעות, אלא הקרשים נקובין בעוצים, והוא נכנס בהם דרך הנקבים שהם מכוונין זה מול זה, והוא שנאמר בתוך הקרשים. הצריחים העליונים והתחתונים שבצפון ובדרום, אורך כל אחת ט"ו אמה, והתיכון ארכו ל' אמה, וזהו מן הקצה אל הקצה, מן המזרח ועד המערב, וה' צריחים שבמערב אורך העליונים והתחתונים ו' אמות, והתיכון ארכו י"ב, כנגד רוחב ח' קרשים, כך היא מפורשת במלאכת המשכן (שבת נח:):

27 and five bars for the boards of the other side of the tabernacle, and five bars for the boards of the side of the tabernacle, for the hinder part westward;	וְחֻמָּשָׁה בָּרִיחִים לְקִרְשֵׁי מִשְׁכַּן הַתְּנִינָא וְחֻמָּשָׁה עֲבָרִין לְדָפֵי סֹטֵר מִשְׁכַּן הַתְּנִינָא לְסוֹפְהוֹן מֵעֶרְבָא:	27 וְחֻמָּשָׁה בָּרִיחִים לְקִרְשֵׁי צִלְע־הַמִּשְׁכָּן הַשְּׂנִית וְחֻמָּשָׁה בָּרִיחִים לְקִרְשֵׁי צִלְע־הַמִּשְׁכָּן לִירְכַתִּים יָמָה:
28 and the middle bar in the midst of the boards, which shall pass through from end to end.	28 וְעֲבָרָא מְצִיעָאָה בְּגוּ דְּפִיא מֵעֶבֶר מִן סִיפֵי לְסִיפֵי:	28 וְהַבְּרִית הַתִּיכָן בְּתוֹךְ הַקִּרְשִׁים מִבֵּרֶחַ מִן־הַקְּצֵה אֶל־הַקְּצֵה:
29 And thou shalt overlay the boards with gold, and make their rings of gold for holders for the bars; and thou shalt overlay the bars with gold.	29 וְיִתְּ דְּפִיא תַּחְפֵּי דְּהָבָא וְיִתְּ עֲזָקְתָּהוֹן תַּעֲבִיד דְּהָבָא אֲתָרָא לְעֲבָרֵיא וְתַחְפֵּי יֵת עֲבָרֵיא דְּהָבָא:	29 וְאֶת־הַקִּרְשִׁים תַּצְפֶּה זָהָב וְאֶת־טַבְעֹתֵיהֶם תַּעֲשֶׂה זָהָב בָּתִּים לְבָרִיחֵם וְצִפִּית אֶת־הַבָּרִיחִים זָהָב:
30 And thou shalt rear up the tabernacle according to the fashion thereof which hath been shown thee in the mount.	30 וְתָקִים יֵת מִשְׁכַּן כְּהַלְכֹתֶיהָ דְּאִתְחַזִּיתָא בְּטוֹרָא:	30 וְהִקְמַת אֶת־הַמִּשְׁכָּן כְּמִשְׁפָּטוֹ אֲשֶׁר הִרְאִית בְּהָרִ: (ס)
31 And thou shalt make a veil of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen; with cherubim the work of the skilful workman shall it be made.	31 וְתַעֲבִיד פְּרוּכָתָא דְּתַכְלָא וְאַרְגָּמָנָא וְצִבְעֵי זָהָבִי וּבּוּץ שִׁזִּיר עוֹבֵד אוֹמֵן יַעֲבִיד יְתָה צוּרַת כְּרוּבִין:	31 חֲמִישִׁי וְעָשִׂית פְּרֹכֶת תַּכְלֹת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר מַעֲשֶׂה חֹשֶׁב יַעֲשֶׂה אֹתָהּ כְּרֻבִים:
32 And thou shalt hang it upon four pillars of acacia overlaid with gold, their hooks being of gold, upon four sockets of silver.	32 וְתַתִּין יְתָה עַל אַרְבַּעָא עַמּוּדֵי שְׁטִין מְחוּפֵּן דְּהָבָא וְנִיהוֹן דְּהָבָא עַל אַרְבַּעָא סְמִכִין דְּכֶסֶף:	32 וְנִתְּתָהּ אֹתָהּ עַל־אַרְבַּעָה עַמּוּדֵי שֹׁטִים מְצֻפִּים זָהָב וְנִיהֶם זָהָב עַל־אַרְבַּעָה אֲדָנֵי־כֶסֶף:

(29) בתים לבריהם. הטבעות שמעשה זה יהיו צמים להכניס בהן הצריחים: וצפית את הבריהם זהב. לא שהיה הזהב מדוּבַּק על הצריחים, שאין עליהם שום צפוי, אלא בקרש היה קובע כמין צ' פיפיות של זהב כמין צ' סדקי קנה חלול, וקובעין אלל הטבעות לכאן ולכאן, ארכן ממלא את רוחב הקרש מן הטבעת לכאן וממנה לכאן, והצריח נכנס לתוכו, וממנו לטבעת, ומן הטבעת לפה השני, נמצאו הצריחים מצופים זהב כשהן תחובין בקרשים, והצריחים הללו מצחוץ היו צולטות. הטבעות והפיפיות לא היו נראות בתוך המשכן, אלא כל הכותל חלק מצפנים: (30) והקמת את המשכן. לאחר שיגמור, הקימהו: הראית בהר. קודם לכן, שאני עתיד ללמדך ולהראותך סדר הקמתו:

(31) פרוכת. לשון מחיצה הוא, וצלשון חכמים פרגוד, דבר המצדיל בין המלך ובין העם: תכלת וארגמן. כל מין ומין היה כפול, צלחוט וחוט' חוטין: מעשה חושב. כבר פרשתי שזו היא אריגה של שתי קירות, והעירורין שמשי עזריה אינן דומין זה לזה: כרבים. ציורין של צריות יעשה זה.

(32) ארבעה עמודי שטים. ד' עמודים תקועים בתוך ד' אדנים, ואונקליות קצועין בהן, עקומין למעלה להושיב עליהן כלונס שראש הפרוכת כרוך זה, והאונקליות הן הווין, שהרי כמין ווין הן עשויים, והפרוכת ארכה י' אמות לרחבו של משכן, ורחבה י' אמות כגבהן של קרשים, פרוסה צלש' של משכן, שיהא הימנה ולפנים עשר אמות, והימנה ולחוץ כ' אמה, נמצא בית קדשי הקדשים עשר על עשר, שנאמר וְנִתְּסָה אֶת הַפְּלֶקֶת פֶּסֶת הַקִּרְסִים, המחצרים את שתי חוצרות של יריעות המשכן, ורוחב החוצרת כ' אמה, וכשפרשם על גג המשכן מן הפתח למערב, כלתה בשני שלישי המשכן, והחוצרת השנית כסתה שלישו של משכן, והמותר תלוי לאחריו לכסות את הקרשים:

<p>33 And thou shalt hang up the veil under the clasps, and shalt bring in thither within the veil the ark of the testimony; and the veil shall divide unto you between the holy place and the most holy.</p>	<p>וְנָתַתָּה אֶת־הַפָּרֹכֶת תַּחַת הַקְּרָסִים וְהִבַּאתָ שָׁמָּה מִבֵּית לַפָּרֹכֶת אֶת אֲרוֹן הָעֵדוּת וְהִבְדִּילָהּ הַפָּרֹכֶת לָכֶם בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין קֹדֶשׁ הַקֹּדֶשִׁ׃</p>	<p>33</p>
<p>34 And thou shalt put the ark-cover upon the ark of the testimony in the most holy place.</p>	<p>וְנָתַתָּה אֶת־הַכַּפֹּרֶת עַל אֲרוֹן הָעֵדוּת בְּקֹדֶשׁ הַקֹּדֶשִׁ׃</p>	<p>34</p>
<p>35 And thou shalt set the table without the veil, and the candlestick over against the table on the side of the tabernacle toward the south; and thou shalt put the table on the north side.</p>	<p>וְשַׂמְתָּ אֶת־הַשֻּׁלְחָן מִחוּץ לַפָּרֹכֶת וְאֶת־הַמְנָרָה נֹכַח הַשֻּׁלְחָן עַל צִלְע הַמַּשְׁכָּן תִּימָנָה וְהַשֻּׁלְחָן תַּתָּן עַל־צִלְע צָפוֹן׃</p>	<p>35</p>
<p>36 And thou shalt make a screen for the door of the Tent, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen, the work of the weaver in colours.</p>	<p>וְעָשִׂיתָ מָסָךְ לַפֶּתַח הָאֹהֶל תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מְשֻׁזָּר מַעֲשֵׂה רֶקֶם׃</p>	<p>36</p>
<p>37 And thou shalt make for the screen five pillars of acacia, and overlay them with gold; their hooks shall be of gold; and thou shalt cast five sockets of brass for them.</p>	<p>וְעָשִׂיתָ לַמָּסָךְ חֲמִשָּׁה עַמּוּדֵי שִׁטִּים וְצָפִיתָ אֹתָם זָהָב וְוִיהֶם זָהָב וַיִּצְקֶתָ לָהֶם חֲמִשָּׁה אֲדָנֵי נְחֹשֶׁת׃ (ו)</p>	<p>37</p>
<p>XXVII And thou shalt make the altar of acacia-wood, five cubits long, and five cubits broad; the altar shall be four-square; and the height thereof shall be three cubits.</p>	<p>וְעָשִׂיתָ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ עֲצֵי שִׁטִּים חֲמִישׁ אַמּוֹת אָרְדָּה וְחֲמִישׁ אַמּוֹת רָחֵב רִבּוּעַ יְהִי מִדְּבָחָא וְתֵלֶת אַמּוֹת רֹמְיָה׃</p>	<p>שס</p>
<p>2 And thou shalt make the horns of it upon the four corners thereof; the horns thereof shall be of one piece with it; and thou shalt overlay it with brass.</p>	<p>וְעָשִׂיתָ קַרְנֹתָיו עַל אַרְבַּע זְוִיחֶיהָ מִיָּהּ יְהוּיִן קַרְנֹתָיו וְתַחְפִּי יְהִיָּה נְחָשָׁא׃</p>	<p>2</p>

(35) ושמת את השלחן. שלחן צפוף, משוך מן הכותל הפנימי שתי אמות ומחצה, ומנורה צדדית, משוכה מן הכותל הצדדי שתי אמות ומחצה, ומזבח הזהב נחון כנגד ארבע שנים שלחן למנורה, משוך קמעא כלפי המזבח, וכולם נמונים מן חצי המשכן ולפנים. כיצד, אורך המשכן מן הפתח לפרוכת עשרים אמה, המזבח והשלחן והמנורה משוכים מן הפתח לצד מערב עשר אמות:

(36) ועשית מסך. וילון, הוא מסך כנגד הפתח, כמו שֶׁקֶסֶס בְּעֵלֹ (איוב א, י), לשון מגין: מעשה רוקם. הצורות עשויות צו מעשה מחט, כפרוף של עזר זה כך פרוף של עזר זה: רוקם. שם האומן ולא שם האומנות, ותרומו עוֹצֵד צִיִּיר, ולא עוֹצֵד צִיִּיר. מדת המסך כמדת הפרוכת י אמות על י אמות:

(1) ועשית את המזבח וגו'. ושלש אמות קומתו. דברים ככתב, דברי רבי יהודה, רבי יוסי אומר, נאמר כאן רבוע ונאמר בפנימי רבוע, מה להלן גבהו פי שנים כארכו, אף כאן גבהו פי שנים כארכו, ומה אני מקיים ושלש אמות קומתו, משפת סובב ולמעלה (זכח נט):

<p>And thou shalt make its pots to take away its ashes, and its shovels, and its basins, and its flesh-hooks, and its fire-pans; all the vessels thereof thou shalt make of brass.</p>	<p>וְתַעֲבִיד וְתַעֲבִיד לְמַסְפֵּי קֶטְמִיָּה וּמִגְרָפֵי תִּיָּה וּמִזְרָקוֹתֶיהָ וּצְנֻזֵּי תִּיָּה וּמִחֲתִיתֶיהָ לְכָל מְנוּחָי תַעֲבִיד נְחֹשֶׁא:</p>	<p>וְעָשִׂיתָ סִירָתָיו לְדִשְׁנוֹ וְיָעִי וּמִזְרָקָתָיו וּמִזְלָגָתָיו וּמִחֲתָתָיו לְכָל-כֵּלֵי תַעֲשֶׂה נְחֹשֶׁת:</p>
<p>And thou shalt make for it a grating of network of brass; and upon the net shalt thou make four brazen rings in the four corners thereof.</p>	<p>וְתַעֲבִיד לֶיהָ סֵרֶדָא עֹבֵד מְצַדָּתָא דְנְחֹשָׁא וְתַעֲבִיד עַל מְצַדָּתָא אַרְבַּע עֲזָזִין דְנְחֹשָׁא עַל אַרְבָּעָא סְטֻרוֹתֶיהָ:</p>	<p>וְעָשִׂיתָ לוֹ מִכְבָּר מַעֲשֶׂה רֶשֶׁת נְחֹשֶׁת וְעָשִׂיתָ עַל-הָרֶשֶׁת אַרְבַּע טַבַּעֲתֵי נְחֹשֶׁת עַל אַרְבַּע קְצוּתָיו:</p>
<p>And thou shalt put it under the ledge round the altar beneath, that the net may reach halfway up the altar.</p>	<p>וְתַתִּין יְתָה תַּחַת סוּבִיבָא דְמִדְבָּחָא מִלְרַע וְתַתִּי מְצַדָּתָא עַד פְּלָגוֹת מִדְבָּחָא:</p>	<p>וְנִתְּתָהּ אֹתָהּ תַּחַת כִּרְכָּב הַמִּזְבֵּחַ מִלְמַטָּה וְהִיָּתָה הָרֶשֶׁת עַד חֲצֵי הַמִּזְבֵּחַ:</p>
<p>And thou shalt make staves for the altar, staves of acacia-wood, and overlay them with brass.</p>	<p>וְתַעֲבִיד אֲרִיחָא לְמִדְבָּחָא אֲרִיחֵי דְאֲעִי שְׁטִין וְתַחֲפִי תַתְּחוֹן נְחֹשָׁא:</p>	<p>וְעָשִׂיתָ בָּדִים לַמִּזְבֵּחַ בָּדֵי עֲצֵי שְׁטִים וְצָפִיתָ אֹתָם נְחֹשֶׁת:</p>

(2) ממנו תהיין קרנותיו. שלא יעשם לצדם ויחזרם זו: וצפית אותו נחושת. לכפר על עוונות מזבח, שנאמר וימָלֶכְךָ נְחֹשֶׁת (ישעיה מח, ד):

(3) סירותיו. כמין יורות: לדשנו. להסיר דשנו למוכה, והוא שחרגם אונקלוס לְמַסְפֵּי קֶטְמִיָּה, לספות הדשן למוכה, כי יש מלות בלשון עברית מלה אחת מתחלפת בפתרון, לשמש בנין וסחירה כמו וַיִּסְפֹּרְשׁ שְׂרָשִׁי (תהלים פ, י), וַיִּלְוּ מִשְׁרֵשׁ (איוב ג, ג), וחלופו, וַיִּכְלַל צְבֻאֲתֵי שְׂרָשׁ (שם לא, יב). וכמוהו וַיִּסְפֹּרְשִׁי פְרִיָּה (ישעיה יז, ו), וחלופו מִסְפָּר פְּרִיָּה (שם י, לג), מפסח סעיפיה. וכמוהו וְזֶה הָאֶפְרָיִם עֲלָמֹו (ירמיה ג, יז), שבר עֲלָמִיו. וכמוהו וַיִּסְקָלְהוּ צֹאֲבָנִים (מלכים א-ב כא, יג), וחלופו סָקְלוּ מֵאֶבֶן (ישע' סב, י), הסירו אבניה, וכן וַיַּעֲקֹר וַיִּסְקָלְהוּ (שם ה, צ). אף כֹּאן לְדִשְׁנוּ לְהַסִּיר דִּשְׁנוּ, ובלע"ז אֲדַשְׁרִיר ויעיר. כתרגומו, מגרפות שנוטל בהם הדשן, והן כמין כסוי קדרה של מתכת דק, ולו בית יד, ובלע"ז וַיִּדִּיל וּמִזְרָקוֹתָיו. לקבל בהם דם הזבחים: ומזלגותיו. כמין אונקליות כפופים, ומכה בהם בצמר ונתחבים זו, ומתהפכין בהן על גחלי המערכה שיהא ממחר שריפתן, ובלע"ז קְרֹאֲוִינִי"ש ובלשון חכמים נגוריות: ומחתותיו. בית קבול יש להם, ליטול בהן גחלים מן המזבח לשאתם על מזבח הפנימי לקטרת, ועל שם חתייתן קרויים מחתות, כמו לקחות אֵשׁ מִקִּיד (ישעיה ל, יד), לשון שאיבת אש ממקומה, וכן הַיִּסְקָה אֵשׁ אֵשׁ צִחִיקוֹ (משלי כז): לבל כליו. כמו כל כליו:

(4) מכבר. לשון כברה שקורין קריב"ש (זיעב) כמין לבוש עשוי לו למזבח, עשוי חורין חורין כמין רשת, ומקרא זה מסורס, וכה פתרונו, ועשית לו מכבר נחושת מעשה רשת:

(5) כרכב המזבח. סוצב, כל דבר המקיף סביב בעגול קרוי כרכב, כמו ששנינו בהכל שוחטין (חולין כה), אלו הן גולמי כלי עץ, כל שעמיד לשוף ולכרכב, והוא כמו שעושין חריצין עגולין בקרשי דפני התיבות וספסלי העץ, אף למזבח עשה חריץ סביבו, והיה רחבו אמה בדפנו לנוי, והוא לסוף שלש (ס"א שש) אמות של גבהו, כדברי האומר גבהו פי שנים כארכו, הא מה אני מקיים ושלש אמות קומתו, משפת סוצב ולמעלה, אבל סוצב להלן הכהנים, לא היה למזבח הנחשת, אלא על ראשו לפנים מקרנותיו, וכן שנינו בזבחים (סב), איזהו כרכוב, צין קרן לקרן, והיה רוחב אמה ולפנים מהן אמה של הלך רגלי הכהנים, שתי אמות הללו קרויים כרכוב. ודקדקנו שם, והכתיב תחת כרכוב המזבח מלמטה, למדנו שהכרכוב בדפנו הוא ולבוש המכבר תחתיו, ותירץ המתרגם, תרי הוי, חד לנוי, וחד לכהנים ולא ישתרגו, זה שצדופנו לנוי היה, ומתחתיו הלבשו המכבר, והגיע רחבו עד חצי המזבח, נמצא שהמכבר רחב אמה, והוא היה סימן לחצי גבהו, להבדיל צין דמים העליונים לדמים התחתונים, וכנגדו עשו למזבח בית עולמים, דוגמת חוט המקרא באמצעו. וכבש שהיו עולין בו, אף על פי שלא פירשו בענין זה, כבר שמענו בפרשת מזבח אדמה תעשה לי, ולא תעלה במעלות, לא תעשה לו מעלות בכבש שלו אלא בכבש חלק, למדנו שהיה לו כבש. כך שנינו במילתא (בחדש פ"א). ומזבח אדמה הוא מזבח הנחשת, שהיו ממלאין חללו אדמה במקום חנייתן, והכבש היה צדורס המזבח, מובדל מן המזבח מלא חוט השערה, ורגליו מגיעין עד אמה סמוך לקלעי החצר שצדורס, כדברי האומר י' אמות קומתו. ולדברי האומר דברים ככתבן, ג' אמות קומתו, לא היה אורך הכבש אלא י' אמות, כך מלאתי במשנה מ"ט מדות, וזה שהיה מובדל מן המזבח מלא החוט, במסכת זבחים (סב): למדנוה מן המקרא:

<p>7 And the staves thereof shall be put into the rings, and the staves shall be upon the two sides of the altar, in bearing it.</p>	<p>וְהִנָּבֵא אֶת־בְּדָיו בַּטְּבִעַת וַיַּעֲלֵ יֵת אֲרִיחֹהִי בַעֲזָקֶתָּ וְהָיוּ הַבְּדָיִם עַל־שְׁתֵּי צַלְעֹת וַיְהִיוּ אֲרִיחֵיָא עַל תְּרִינֵי הַמִּזְבֵּחַ בַּשָּׂאת אֹתוֹ: סֹטְרֵי מִדְּבַחָא בְּמַטְל יְתִיהָ:</p>	<p>7 והנבא את־בדיו בטבעת ויעל ית אריחיה בעזקתת והיו הבדים על־שתי צלעות ויהיו אריחיָא על תריני המזבח בשאת אתו: סוטרֵי מדבחה במטל יתיה:</p>
<p>8 Hollow with planks shalt thou make it; as it hath been shown thee in the mount, so shall they make it.</p>	<p>וְהָיוּ הַבְּדָיִם עַל־שְׁתֵּי צַלְעֹת וַיְהִיוּ אֲרִיחֵיָא עַל תְּרִינֵי הַמִּזְבֵּחַ בַּשָּׂאת אֹתוֹ: סֹטְרֵי מִדְּבַחָא בְּמַטְל יְתִיהָ:</p>	<p>8 נבוב לחת תעשה אתו כאשר הראה אתך בְּהַר כֵּן יַעֲשׂוּ: (ס)</p>
<p>9 And thou shalt make the court of the tabernacle: for the south side southward there shall be hangings for the court of fine twined linen a hundred cubits long for one side.</p>	<p>וְהָיוּ הַבְּדָיִם עַל־שְׁתֵּי צַלְעֹת וַיְהִיוּ אֲרִיחֵיָא עַל תְּרִינֵי הַמִּזְבֵּחַ בַּשָּׂאת אֹתוֹ: סֹטְרֵי מִדְּבַחָא בְּמַטְל יְתִיהָ:</p>	<p>9 וְעָשִׂיתָ אֶת חֲצֵר הַמִּשְׁכָּן לַפָּאָת נֹגְבִימָנָה קִלְעִים לַחֲצֵר שֵׁשׁ מִשְׁזָר מֵאָה בְּאֵמָה אֶרֶךְ לַפָּאָת הָאֶחָת:</p>
<p>10 And the pillars thereof shall be twenty, and their sockets twenty, of brass; the hooks of the pillars and their fillets shall be of silver.</p>	<p>וְהָיוּ הַבְּדָיִם עַל־שְׁתֵּי צַלְעֹת וַיְהִיוּ אֲרִיחֵיָא עַל תְּרִינֵי הַמִּזְבֵּחַ בַּשָּׂאת אֹתוֹ: סֹטְרֵי מִדְּבַחָא בְּמַטְל יְתִיהָ:</p>	<p>10 וְעַמֻּדָיו עֶשְׂרִים וְאֲדָנֵיהֶם עֶשְׂרִים נְחֹשֶׁת וְנִי הָעַמֻּדִים וְחִשְׁקֵיהֶם כֶּסֶף:</p>
<p>11 And likewise for the north side in length there shall be hangings a hundred cubits long, and the pillars thereof twenty, and their sockets twenty, of brass; the hooks of the pillars and their fillets of silver.</p>	<p>וְהָיוּ הַבְּדָיִם עַל־שְׁתֵּי צַלְעֹת וַיְהִיוּ אֲרִיחֵיָא עַל תְּרִינֵי הַמִּזְבֵּחַ בַּשָּׂאת אֹתוֹ: סֹטְרֵי מִדְּבַחָא בְּמַטְל יְתִיהָ:</p>	<p>11 וְכֵן לַפָּאָת צָפוֹן בְּאֶרֶךְ קִלְעִים מֵאָה אֶרֶךְ וְעַמֻּדָיו עֶשְׂרִים וְאֲדָנֵיהֶם עֶשְׂרִים נְחֹשֶׁת וְנִי הָעַמֻּדִים וְחִשְׁקֵיהֶם כֶּסֶף:</p>
<p>12 And for the breadth of the court on the west side shall be hangings of fifty cubits: their pillars ten, and their sockets ten.</p>	<p>וְהָיוּ הַבְּדָיִם עַל־שְׁתֵּי צַלְעֹת וַיְהִיוּ אֲרִיחֵיָא עַל תְּרִינֵי הַמִּזְבֵּחַ בַּשָּׂאת אֹתוֹ: סֹטְרֵי מִדְּבַחָא בְּמַטְל יְתִיהָ:</p>	<p>12 וְרֹחַב הַחֲצֵר לַפָּאָת יָם קִלְעִים חֲמִשִּׁים אֵמָה עַמֻּדֵיהֶם עֶשְׂרֵה וְאֲדָנֵיהֶם עֶשְׂרֵה:</p>
<p>13 And the breadth of the court on the east side eastward shall be fifty cubits.</p>	<p>וְהָיוּ הַבְּדָיִם עַל־שְׁתֵּי צַלְעֹת וַיְהִיוּ אֲרִיחֵיָא עַל תְּרִינֵי הַמִּזְבֵּחַ בַּשָּׂאת אֹתוֹ: סֹטְרֵי מִדְּבַחָא בְּמַטְל יְתִיהָ:</p>	<p>13 וְרֹחַב הַחֲצֵר לַפָּאָת קִדְמָה מִזְרְחָה חֲמִשִּׁים אֵמָה:</p>

- (7) בטבעות. בארבע טבעות שנעשו למכזר:
- (8) נבוב לוחות. כתרומתו תליל לוחין, לוחות עני שטים מכל זד והחלל באמצע, ולא יהא כולו עץ אחד, שיהא עזיו ה' אמות על ה' אמות, כמין סדן:
- (9) קלעים. עשוין כמין קלעי ספינה נקצים נקצים, מעשה קליעה ולא מעשה אורג, ותרומתו סדן כתרומתו של מכזר המתורגס סדן לפי שהן מנוקצין ככזרה: לפאה האחת. כל הרוח קרוי פאה:
- (10) ועמודיו עשרים. חמש אמות צין עמוד לעמוד: ואדניהם. של העמודים נחשת, האדנים יושבים על הארץ, והעמודים תקועין לתוכן, היה עושה כמין קונדסין שקורין פלא"ש, ארכן ו' טפחים ורחבן ג', וטבעת נחשת קצו צו באמצעו, וכורך שפת הקלע סביבו צמיחרים כנגד כל עמוד ועמוד, ותולה הקונדס דרך טבעתו באונקליות שבעמוד העשוי כמין וי"ו, ראשו וקוף למעלה וראשו אחד תקוע בעמוד, כאותן שעושין להניב דלחות שקורין גוני"ש, ורחב הקלע תלוי מלמטה, והיא קומת מחילות החצר: ווי העמודים. הם האונקליות: וחשוקיהם. מוקפות היו העמודים בחוטי כסף סביב, ואיני יודע אם על פני כולן, אם בראשם, ואם באמצעם, אך יודע אני שחשוק לשון חגורה, שכן מצינו צפילגש בגבעה, ועמו קמד למורים תבזשים (שופטים יט, י), תרגומו חשוקים:
- (13) לפאת קדמה מזרחה. פני המזרח קרוי קדם, לשון פנים, אחר, לשון אחורים, לפיכך המזרח קרוי קדם שהוא פנים, ומערב קרוי אחר, כמו דתרגס אונקלס היס האתרון (דברים יא, כד), ימא מערבא: חמשים

- 14 The hangings for the one side [of the gate] shall be fifteen cubits: their pillars three, and their sockets three.
- 15 And for the other side shall be hangings of fifteen cubits: their pillars three, and their sockets three.
- 16 And for the gate of the court shall be a screen of twenty cubits, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen, the work of the weaver in colours: their pillars four, and their sockets four.
- 17 All the pillars of the court round about shall be filleted with silver; their hooks of silver, and their sockets of brass.
- 18 The length of the court shall be a hundred cubits, and the breadth fifty every where, and the height five cubits, of fine twined linen, and their sockets of brass.
- 19 All the instruments of the tabernacle in all the service thereof, and all the pins thereof, and all the pins of the court, shall be of brass.
- וְחִמֹּשׁ עֲשָׂרָה אַמָּה קִלְעִים וְחִמִּישׁ עֲשָׂרֵי אַמִּין סָרְדֵי לִפְתָּהּ עַמֻּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה לְעֵבְרָא עַמֻּדֵיהוֹן תִּלְתָּא וְסִמְכֵיהוֹן תִּלְתָּא:
- וְלִפְתָּהּ הַשְּׂנִית חִמֹּשׁ עֲשָׂרָה קִלְעִים עַמֻּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה סָרְדִין עַמֻּדֵיהוֹן תִּלְתָּא וְסִמְכֵיהוֹן תִּלְתָּא:
- וְלִשְׁעַר הַחֲצֵר מִסְדָּו עֲשָׂרִים אַמָּה תִּכְלֹת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר מַעֲשֵׂה רֶקֶם עַמֻּדֵיהֶם אַרְבַּעַה וְאַדְנֵיהֶם אַרְבַּעַה:
- כָּל-עַמֻּדֵי הַחֲצֵר סָבִיב מִחֻשָּׁקִים כָּסֶף וְוִיהֶם כָּסֶף וְאַדְנֵיהֶם נְחֹשֶׁת:
- אַרְךָ הַחֲצֵר מֵאָה בָּאֻמָּה וְרֹחְבוֹ חֲמִשִּׁים בַּחֲמִשִּׁים וְקֹמָה חֲמִשׁ אַמּוֹת שֵׁשׁ מִשְׁזָר וְאַדְנֵיהֶם נְחֹשֶׁת:
- לְכָל כְּלֵי הַמִּשְׁכָּן בְּכָל עֲבֹדָתוֹ וְכָל-יִתְדֹתָיו וְכָל-יִתְדֵי הַחֲצֵר נְחֹשֶׁת: (ס)
- לְכָל מִנֵּי מִשְׁכָּנָא בְּכָל הַוִּלְחָנִיָּה וְכָל סְכוּהֵי וְכָל סִבֵּי דִרְתָּא דְנְחָשָׂא:

אמה. אותן נ' אמה לא היו סתומים כולם צקלעים, לפי ששם הפתח, אלא ט"ו אמה קלעים לכתף הפתח מכאן, וכן לכתף השנית, נשאר רחב חלל הפתח בנתיים כ' אמה, וזה שנאמר וְלִשְׁעַר הַחֲצֵר מִסְדָּו עֲשָׂרִים אַמָּה, וילון למסך כנגד הפתח, כ' אמה ארך כרוחב הפתח:

(14) עמודיהם שלשה. חמש אמות צין עמוד לעמוד, צין עמוד שצראש הדרום העומד במקצוע דרומית מזרחית, עד עמוד שהוא מן הג' שבמזרח ה' אמות, וממנו לשני חמש אמות, ומן השני לשלישי חמש אמות, וכן לכתף השנית, וארבעה עמודים למסך, הרי י' עמודים למזרח כנגד י' למערב:

(17) כל עמודי החצר סביב וגו'. לפי שלא פירש ווין וחשוקים ואדני נחשת אלא לצפון ולדרום, אבל למזרח ולמערב לא נאמר ווין וחשוקים ואדני נחשת, לכך צא ולמד כאן:

(18) ארך החצר. הצפון והדרום שמן המזרח למערב מאה באמה: ורחב חמשים בחמשים. חצר שבמזרח היתה מרובעת חמשים על חמשים, שהמשכן ארכו שלשים ורחבו עשר, העמיד מזרח פתחו בשפת נ' החיצונים של אורך החצר, נמצאו פְּלוֹ בחמשים הפנימיים, וכלה ארכו לסוף ל', נמצאו כ' אמה ריוח לאחוריו צין הקלעים שבמערב ליריעות של אחורי המשכן, ורחב המשכן עשר אמות באמצע רוחב החצר, נמצאו לו עשרים אמה ריוח לצפון ולדרום מן קלעי החצר ליריעות המשכן, וכן למערב, וחמשים על חמשים חצר לפניו (עירוצין כג): וקומוה חמש אמות. גובה מחיצות החצר, והוא רוחב הקלעים: ואדניהם נחושת. להציא אדני המסך, שלא תאמר לא נאמרו אדני נחושת אלא לעמודי הקלעים, אבל אדני המסך של מין אחר היו. כך נראה בעיני שלכך חזר ושנאן:

The Haftarah is I Kings 5:26 - 6:13 on page 214. On Shabbat Shekalim, Maftir is Exodus 30:11 - 16, and the Haftarah is the special Haftarah on page 231. When Shabbat Shekalim is Rosh Hodesh, read as before but combine the 6th and 7th aliyot from the parsha, and read the 7th aliya for Shabbat Rosh Hodesh on page 226. For Shabbat Zachor the maftir and haftarah are on page 233. On Rosh Hodesh that is not Shabbat Shekalim, the Maftir and Haftarah are on page 226.

<p>20 And thou shalt command the children of Israel, that they bring unto thee pure olive oil beaten for the light, to cause a lamp to burn continually.</p>	<p>וְאִתָּה תְּצַוְהוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיָּקִיחוּ אֵלָיךְ שֶׁמֶן זֵית זָךְ כֶּתִית לַמָּאֹר לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד:</p>	<p>תצוה</p>
<p>21 In the tent of meeting, without the veil which is before the testimony, Aaron and his sons shall set it in order, to burn from evening to morning before the LORD; it shall be a statute for ever throughout their generations on the behalf of the children of Israel.</p>	<p>בְּאֹהֶל מוֹעֵד מִחוּץ לַפֶּלֶכֶת אֲשֶׁר עַל־הָעֵדוּת יַעֲרֹךְ אֹתוֹ אַהֲרֹן וּבָנָיו מֵעֶרֶב עַד־בֹּקֶר לִפְנֵי יְהוָה חֲקֹת עוֹלָם לְדֹרֹתָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (ס)</p>	<p>21</p>
<p>XXVIII And bring thou near unto thee Aaron thy brother, and his sons with him, from among the children of Israel, that they may minister unto Me in the priest's office, even Aaron, Nadab and Abihu, Eleazar and Ithamar, Aaron's sons.</p>	<p>וְאִתָּה הִקְרַב אֵלָיךְ אֶת־אַהֲרֹן אֶחֱיֶיךָ וְאֶת־בָּנָיו אֲתוֹ מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכַהֲנוֹ־לִי אַהֲרֹן נָדָב וַאֲבִיהֶוא אֱלֶעָזָר וְאִיתָמָר בְּנֵי אַהֲרֹן:</p>	<p>XXVIII</p>
<p>2 And thou shalt make holy garments for Aaron thy brother, for splendour and for beauty.</p>	<p>וְעָשִׂיתָ בְּגָדֵי־קֹדֶשׁ לְאַהֲרֹן אֶחֱיֶיךָ לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת:</p>	<p>2</p>
<p>3 And thou shalt speak unto all that are wise-hearted, whom I have filled with the spirit of wisdom, that they make Aaron's garments to sanctify him, that he may minister unto Me in the priest's office.</p>	<p>וְאִתָּה תְּדַבֵּר אֶל־כָּל־חֲכָמֵי־לֵב אֲשֶׁר מָלֵאתִיו רוּחַ חֲכָמָה וְעָשׂוּ אֶת־בְּגָדֵי אַהֲרֹן לְקֹדֶשׁ לְכַהֲנוֹ־לִי:</p>	<p>3</p>

(19) לכל כלי המשכן. שהיו צריכין להקמתו ולהורדמו, כגון מקצות לתקוע יתדות ועמודים: יתדות. כמין נגרי נחושת עשויין ליריעות האהל ולקלעי החצר, קשורים במיתרים סביב סביב שפוליהן, כדי שלא תהא הרוח מגביהתן, ואיני יודע אם תחזין צורך, או קשורין וחלוין וכודן מכבד שפולי היריעות שלא ינועו צרות, ואומר אני, ששמן מוכיח עליהם שהם תקועין צורך, לכך נקראו יתדות, ומקרא זה מסייעני, אֶהֱלֵל לְךָ יְיָ יֵשַׁע וְתִמְלִיתוֹ לְנֶפֶשׁ (ישעיה לג, כ):

(20) זך. כל שמרים, כמו ששנינו במנחות (פז), מגרגרו צראש היות וכו': כתית. היותם היה כותש במכתשת ואינו טוחן צריחים, כדי שלא יבא שומרים, ואחר שהוציא טפה ראשונה, מכניסין לייחים וטוחנן, והשמן השני פסול למנורה וכשר למנחות, שנאמר כחית למאור, ולא כחית למנחות: להעלות נר תמיד. מדליק עד שמהא שלהבת עולה מאליה (שבת כא). תמיד. כל לילה ולילה קרוי תמיד, כמו שאתה אומר עלת סמיד (במדבר כה, ו), ואינה אלא מיום ליום. וכן במנחת חציתין נאמר תמיד (ויקרא ו, יג), ואינה אלא מִתְּחִילָתָהּ צִבְּקָה וּמִתְּחִילָתָהּ צִבְּקָה, אצל תמיד האמור בלחם הפנים, משבת לשבת הוא:

(21) מערב עד בוקר. תן לה מדה שמהא דולקת מערב ועד צוקר, ושיערו חכמים חצי לוג ללילי טבת הארוכין, וכן לכל הלילות, ואם יותר אין צדק כלום:

(1) ואתה הקרב אליך. לאחר שחגמור מלאכת המשכן:

<p>And these are the garments which they shall make: a breastplate, and an ephod, and a robe, and a tunic of chequer work, a mitre, and a girdle; and they shall make holy garments for Aaron thy brother, and his sons, that he may minister unto Me in the priest's office.</p>	<p>וְאֵלֶּה הַבְּגָדִים אֲשֶׁר יַעֲשׂוּ חֹשֶׁן וְאַפֻּד' וּמְעִיל וְכִתְנֹת תִּשְׁבֵּץ מִצְנֶפֶת וְאַבְנֵט וְעֹשֶׂי בִגְדֵי-קֹדֶשׁ לְאַהֲרֹן אָחִיד וּלְבָנָיו לְכַהֲנוֹ-לִי:</p> <p>וְאֵלֶּיךָ לְבוּשֵׁי דִיעֲבֹדוֹן חוֹשֶׁן וְאַפֻּדָא וּמְעִילָא וְכִתְנֹנִין מְרֻמָּצָן מִצְנָפָן וְהַמִּינִין וְיַעֲבֹדוֹן לְבוּשֵׁי קוֹדֶשָׁא לְאַהֲרֹן אָחִיד וּלְבָנָהוּ לְשִׁמְשָׁא קֳדָמִי:</p>
<p>And they shall take the gold, and the blue, and the purple, and the scarlet, and the fine linen.</p>	<p>וְהֵם יִקְחוּ אֶת-הַזָּהָב וְאֶת-הַתְּכֵלֶת וְאֶת-הָאַרְגָּמָן וְאֶת-תּוֹלַעַת הַשָּׁנִי וְאֶת-הַשֵּׁשׁ: (פ)</p> <p>וְהֵם יִקְחוּ יָסָבִין יֵת דִּהֶבָא וְיֵת תְּכֵלָא וְיֵת אַרְגָּמָנָא וְיֵת צִבְעֵי זְהוּרֵי וְיֵת בּוּצָא:</p>
<p>And they shall make the ephod of gold, of blue, and purple, scarlet, and fine twined linen, the work of the skilful workman.</p>	<p>וְעֹשֶׂי אֶת-הָאֶפֻּד זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן תּוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מְשֻׁזָּר מַעֲשֵׂה חָשָׁב:</p> <p>וְיַעֲבֹדוֹן יֵת אֶפֻּדָא דִּהֶבָא תְּכֵלָא וְאַרְגָּמָנָא צִבְעֵי זְהוּרֵי וּבּוּץ שְׁזִיר עוֹבֵד אֵימָן:</p>

(3) לקדשו לכהנו לי. לקדשו להכניסו צהונה על ידי הבגדים, שיהא כהן לי, ולשון כהונה שירות הוא, שנטריא"ה בלע"ז

(4) חושן. תכשיט כנגד הלז: ואפוד. לא שמעתי (שהוא לבוש) ולא מלאכי צבא פירוש תבניתו, ולזי אומר לי שהוא חגור לו מאחוריו, רחצו כרוחצ גב איש, כמין סינר שקורין פורז"נט שחוגרות השורות כשרוכבות על הסוסים, כך מעשהו מלמטה, שנאמר וְדָד חָגוּר אֶפֻּד דָּד (שמואל-ב' 3, יד), למדנו שהאפוד חגורה היא. ואי אפשר לומר שאין זו אלא חגורה לבדה, שהרי נאמר וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת הָאֶפֻּד (ויקרא ח, ז) ואחר כך וַיַּגֵּד אֹתוֹ בְּחֶזֶק הָאֶפֻּד (שם), ותרגם אונקלוס בְּחֶזֶק אֶפֻּדָא, למדנו שהחשש הוא החגור, והאפוד שם תכשיט לבדו. ואי אפשר לומר שעל שם שתי הכתפות שזו הוא קרוי אפוד, שהרי נאמר שתי כתפות האפוד, למדנו שהאפוד שם לבד, והכתפות שם לבד. לכך אני אומר שעל שם הסינר של מטה קרוי אפוד, על שם שאפודו ומקשטו זו, כמו שנאמר ויאפוד לו זו (שם), והחשש הוא חגור שלמעלה הימנו, והכתפות קצוות זו. ועוד אומר לי לזי, שיש ראייה שהוא מין לבוש, שתרגם יונתן ודוד חגור אפוד בד, פְּרָדוּט דְּבּוּץ, ותרגם כמו כן מעילין, פְּרָדוּטִין, במעשה תמר אחות אבשלום, כי כן תְּלַבֵּשׁ בָּנוֹת הַמֶּלֶךְ הַבְּחֻלֹת מַעֲלִים (שמואל-ב' יג, יח): ומעיל. הוא כמין חלוק, וכן הכתונת, אלא שהכתונת סמוך לבשרו, ומעיל קרוי חלוק העליון: תשבץ. עשוין משבצות לנוי, והמשבצות הם כמין גומות העשויות בתכשיטי זהב למושב קביעת אבנים טובות ומרגליות, כמו שנאמר בַּאֲבָנֵי הָאֶפֻּד מִשְׁבְּצוֹת זָהָב, ובלע"ז קוראין אותו קסטוני"ש מצנפת. כמין כיפת כובע שקורין קופי"א, שהרי במקום אחר קורא להם מגבעות, ומתרגמין פּוֹצְעִין (עיין יומא כה:). ואבנט. היא חגורה על הכתונת, והאפוד חגורה על המעיל, כמו שמצינו בסדר לבישתן, וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת הַכִּתְנֹת וַיַּגֵּד אֹתוֹ בְּחֶזֶק הָאֶפֻּד וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת הָאֶפֻּד: בגדי קדש. מתרומה המקודשת לשמי יעשו אותם:

(5) והם יקחו. אותם חכמי לב שיעשו הבגדים, יקבלו מן המתנדבים את הזהב ואת התכלת, לעשות מהן את הבגדים:

(6) ועשו את האפוד. אם באתי לפרש מעשה האפוד והחשן על סדר המקראות, הרי פירושן פרקים וישגה הקורא בנרופן, לכך אני כותב מעשיהם כמות שהוא, למען ירון הקורא זו, ואחר כך אפרש על סדר המקראות. האפוד עשוי כמין סינר של נשים רוכבות סוסים, וחוגר אותו מאחוריו כנגד לבו למטה מאליהו, רחצו כמדת רוחצ גבו של אדם ויותר, ומגיע עד עקביו, והחשש מחובר בראשו על פני רחצו מעשה אורג, ומאריך לכאן ולכאן כדי להקיף ולחגור זו, והכתפות מחוברות בחשב, אחת לימין ואחת לשמאל, מאחורי הכהן לשני קצות רחצו של סינר, וכשזוקפן עומדות לו על שני כתפיו, והן כמין שתי רצועות עשויות ממין האפוד, ארוכות כדי שיעור לזקפן אלל לארזי מכלן ומכלן, ונקפלות לפניו למטה מכתפיו מעט, ואבני השם קצוות בהם, אחת על כתף ימין ואחת על כתף שמאל, והמשבצות נתונות בראשיהם לפני כתפיו, ושתי עבותות זהב תחובות בשתי טבעות שזשן בשני קצות רחצו העליון, אחת לימין ואחת לשמאל, ושני ראשי השרשרות תקועים במשבצות לימין, וכן שני ראשי השרשרות השמאלית תקועין במשבצות שזכח שמאל, נמצא החשן חלוי במשבצות האפוד על לבו מלפניו, ועוד שתי טבעות שזני קצות החשן בתחתיתו, וכנגדם שתי טבעות שזתי כתפות האפוד מלמטה, בראשו התחתון המחובר בחשב, טבעות החשן

<p>7 It shall have two shoulder-pieces joined to the two ends thereof, that it may be joined together.</p>	<p>תָּרִין כְּתֻפִּין מִלְפָּנָיִם יִהְיוּ לָיָהּ עַל תָּרִין סְטֹרוֹתֶיהָ וַיִּתְּלָפֶה:</p>	<p>7 שְׁתֵּי כְתֻפֹת חֲבֵרֹת יִהְיֶה-לָּו אֶל-שְׁנֵי קְצוֹתָיו וְחָבֵר:</p>
<p>8 And the skilfully woven band, which is upon it, wherewith to gird it on, shall be like the work thereof and of the same piece: of gold, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen.</p>	<p>וְהָמָן תְּקוּנִיהָ דְעֻלּוֹתֶיהָ כְּעוֹבְדֵיהָ מִנִּיהָ יְהִי דְחֵבֶא תְּכָלֵא וְאַרְגָּמָא וְצִבְעֵי זָהָבִי וְבוּץ שָׁזִיר:</p>	<p>8 וַחֲשֹׁב אֶפְדָּתוֹ אֲשֶׁר עָלָיו כְּמַעֲשֵׂהוּ מִמָּנֹה יִהְיֶה זֶהָב תְּכָלֵת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר:</p>
<p>9 And thou shalt take two onyx stones, and grave on them the names of the children of Israel:</p>	<p>וְתִסֵּב יָת תְּרֵתִין אֲבְנֵי בִּירְלָא וְתִגְלֹף עֲלֵיהֶן שְׁמֵהֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>9 וְלָקַחְתָּ אֶת-שְׁתֵּי אֲבְנֵי-שָׁהֶם וּפְתַחְתָּ עֲלֵיהֶם שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>
<p>10 six of their names on the one stone, and the names of the six that remain on the other stone, according to their birth.</p>	<p>שֵׁשָׁה מִשְׁמֹתָם עַל הָאֶבֶן שְׁשָׁה אֲבָנָא חֲדָא וְיָת שְׁמֵהֶם שֵׁשָׁה דְאִשְׁתָּארוּ עַל אֲבָנָא תְּנִיחָא כְּתוּלְדָתְהוֹן:</p>	<p>שֵׁשָׁה מִשְׁמֹתָם עַל הָאֶבֶן הָאֶחָת וְאֶת-שְׁמוֹת הַשְּׁשָׁה הַנּוֹתָרִים עַל-הָאֶבֶן הַשֵּׁנִית כְּתוּלְדָתָם:</p>
<p>11 With the work of an engraver in stone, like the engravings of a signet, shalt thou engrave the two stones, according to the names of the children of Israel; thou shalt make them to be inclosed in settings of gold.</p>	<p>עוֹבֵד אוּמָן אֶבֶן טָבָא כְּתָב מִפְּרֵשׁ בְּגִלְף דְּעִזְקָא תִּגְלֹף יָת תְּרֵתִין אֲבָנֵי עַל שְׁמֵהֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִשְׁקַעַן מְרֻמָּצֵן דְּדָהָב תַּעֲבִיד יִתְהוֹן:</p>	<p>11 מַעֲשֵׂה חֶרֶשׁ אֶבֶן פְּתוּחִי חֲתָם תִּפְתַּח אֶת-שְׁתֵּי הָאֲבָנִים עַל-שְׁמֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִסִּבַּת מִשְׁבְּצוֹת זָהָב תַּעֲשֶׂה אֹתָם:</p>

אל מול טבעות האפוד שוכזים זה על זה, ומרכסן צפתיל תכלת תחוב בטבעות האפוד והחשן, שיהא תחתית החשן דבוק לחשב האפוד, ולא יהא נד וגדל, הולך וחוזר: זהב תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר. חמשה מינים הללו שזורין בכל חוט וחוט. היו מרדדין את הזהב כמין טסים דקין, וקולצין פתילים מהם, וטווין אותן חוט של זהב עם שש חוטין של תכלת, וחוט של זהב עם שש חוטין של ארגמן, וכן בתולעת שני, וכן בשש, שכל המינין חוטן כפול ששה וחוט של זהב עם כל אחד ואחד, ואחר כך שזור את כולם כאחד, נמצא חוטן כפול כ"ח, וכן מפורש בזמ' יומא (עב). ולמד מן המקרא הזה וירקעו את פחי הזהב וקצץ פתילים לעשות (את פתילי הזהב) בתוך התכלת ובתוך הארגמן וגו', למדנו שחוט של זהב שזור עם כל מין ומין: מעשה חושב. כבר פרשתי שהוא אריגת שתי קירות שאין נורת שני עצריהם דומת זו לזו:

(7) שתי כחפות וגו'. הסינר מלמטה, וחשב האפוד היא החגורה, וזמודה לו מלמעלה דוגמת סינר הנשים, ומגזו של כהן היו מחוברות בחשב שתי חתיכות כמין שתי רצועות רחבות, אחת כנגד כל כתף וכתף, וזוקפן על שתי כתפותיו עד שנקפלות לפניו כנגד החזה, ועל ידי חבורן לטבעות החשן נאחזין מלפניו כנגד לבו שאין נופלת, כמו שמפורש בענין, והיו זקופות והולכות כנגד כתפיו, ושתי אבני שהם קבועות בהן, אחת בכל אחת: אל שני קצותיו. אל רחבו של אפוד, שלא היה רחבו אלא כנגד גבו של כהן, וגבהו עד כנגד האזניים שקורין קודי"ש, שנאמר לא יִגְדְּרוּ בִּצְעָה (יחזקאל מד, יח), אין חוגרין במקום זיעה, לא למעלה מאזליהם ולא למטה ממחניהם, אלא כנגד אזליהם: וחבר. האפוד עם אותן שתי כתפות האפוד יחבר אותם בחשב למטה בחשב, ולא יארגם עמו, אלא אורגם לבד ואחר כך מחברם:

(8) וחשב אפדתו. חגור שעל ידו, הוא מאפדו ומתקנהו לכהן ומקסטו: אשר עליו. למעלה בשפת הסינר היא החגורה: כמעשהו. כאריגת הסינר מעשה חושב ומחמשת מינין, כך אריגת החשב מעשה חושב ומחמשת המינים: ממנו ידוה. עמו יהיה ארוג, ולא יארגנו לבד ויחברנו:

(10) כתולדותם. כסדר שנולדו, ראובן שמעון לוי יהודה דן ונפתלי, על האחת, ועל השנייה, גד אשר ישכר וזולן יוסף, ובנימין מלא, שכן הוא כתוב במקום תולדותו, כ"ה אותיות בכל אחת ואחת:

(11) מעשה חרש אבן. מעשה אומן של אבנים. חרש זה, דבוק הוא למיזה שלאחריו, ולפיכך הוא נקוד פתח בסופו, וכן קרש עֲזִים נָטָה קו (ישעיה מד, יג), חרש של עֲזִים. וכן קרש צָזָל מַעֲקֵד (שם יב), כל אלה דבוקים

- 12 And thou shalt put the two stones upon the shoulder-pieces of the ephod, to be stones of memorial for the children of Israel; and Aaron shall bear their names before the LORD upon his two shoulders for a memorial.
- 13 And thou shalt make settings of gold;
- 14 and two chains of pure gold; of plaited thread shalt thou make them, of wreathen work; and thou shalt put the wreathen chains on the settings.
- 15 And thou shalt make a breastplate of judgment, the work of the skilful workman; like the work of the ephod thou shalt make it: of gold, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen, shalt thou make it.
- 16 Four-square it shall be and double: a span shall be the length thereof, and a span the breadth thereof.
- וְשָׂמֶתְּ אֶת־שְׁתֵּי הָאֲבִנִּים עַל כְּתֹפֶת הָאֶפֶד אֲבִנֵי זָכָרֹן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָשָׂא אַהֲרֹן אֶת־שְׁמוֹתֵם לִפְנֵי יְהוָה עַל־שְׁתֵּי כְתָפָיו לְזִכָּרוֹן: (ס)
- וְעָשִׂיתָ מְשֻׁבָּצֵת זָהָב: וְתַעֲבִיד מְרֻמָּצֵן דָּהָב: וְשְׁתֵּי שָׁרְשָׁרֹת זָהָב שָׁהוֹר מְגֻבֵּלֹת תַּעֲשֶׂה אֹתָם מַעֲשֶׂה עֲבֹת וְנִתְתָּה אֹת־שָׁרְשָׁרֹת הָעֲבֹתָת עַל־הַמְּשֻׁבָּצֵת: (ס)
- וְעָשִׂיתָ חֹשֶׁן מְשֻׁפָּט מַעֲשֶׂה חֹשֶׁב כְּמַעֲשֶׂה אֶפֶד תַּעֲשֶׂנּוּ זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מְשֻׁזָּר תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ: וְתַעֲבִיד חֹשֶׁן דִּינָא עֹבֵד אוֹמֵן כְּעֹבֵד אֶפֶדָּא תַּעֲבִידָהּ דָּהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְצִבְעֵי זָהָרִי וּבִיץ שִׁזִּיר תַּעֲבִיד יְתִיהָ: וְרִבּוּעַ יְהִי עֵרָ זֶרֶתָּא אוֹרְפִיָּה וְזֶרֶתָּא פּוֹתִיָּה: וְרִבּוּעַ יְהִיָּה כְּפּוֹל זֶרֶת אֶרְכוֹ וְזֶרֶת רָחְבּוֹ: (ס)

ופתוחים: פתוחי חותם. כתרנומו קמצ מפרש קנלף דעקא, חרוזות האותיות צתוכן, כמו שחורלין חותמי טבעות שהם לחתום אגרות, כמצ ניכר ומפורש: על שמות: כמו צממות: מסבות משבצות. מוקפות האבנים צמשצנות זה, שעשה מושב האבן צוהצ כמין גומא למדת האבן, ומשקעה צמשצנות, נמלאת המשצלת סובצת את האבן סביב, ומחצר המשצלות צכתפות האפוד:

(12) לזכרון. שיהא רואה הקצ"ה את השצטים כתוצים לפניו, ויזכור צדקתם: (13) ועשית משבצות. מיעוט משצנות שמים, ולא פירש לך עתה צפרשה זו אלא מקצת צרכן, וצפרשת החשן גומר לך פירושן:

(14) שרשרות זהב. שלשלאות: מגבלות. לסוף גבול החשן מעשה חותם: מעשה עבות. מעשה קליעת חוטין, ולא מעשה נקצים וכפלים כאותן שעושין לצורות, אלא כאותן שעושין לעצקקאות שקורין אינשינשיר"ש (רוכפאס) (צילע צב): ונתתה את שרשרות. של עבותות העשויות מעשה עבות על משצנות הללו. ולא זה הוא מקום צוואת עשייתן של שרשרות ולא צוואת קציעותן, ואין מעשה האמור כאן לשון צווי, ואין ונתתה האמור כאן לשון צווי, אלא לשון עמיד, כי צפרשת החשן חוזר ומצוה על עשייתן ועל קציעותן, ולא נכתב כאן אלא להודיעך מקצת צורך המשצנות שזו לעשות עם האפוד, וכתב לך זאת, לומר לך המשצנות הללו יזקקו לך, לכשתעשה שרשרות מגבלות על החשן, תחנם על המשצנות הללו:

(15) חושן משפט. שמכפר על קלקול הדין. דבר אחר משפט, שמצבר דצרי וצמחתו אמת, דרישנמ"ט צלע"ז שהמשפט משמש ג' לשונות, דצרי טענות צעלי הדין, וגמר הדין, ועונש הדין, אס עונש מיתה אס עונש מכוח אס עונש ממון, וזה משמש לשון צירור דצרים, שמפרש ומצבר דצרי: כמעשה אפוד. מעשה חושב ומחמשת מינין:

(16) זרת ארכו וזרת רחבו. כפול, ומוטל לו לפניו כנגד לצו, שנאמר וקצו על לצ אהלן, תלוי צכתפות האפוד הצאות מאחוריו על כתפיו, ונקפלות ויורדות לפניו מעט, והחשן תלוי צהן צשרשרות וטבעות, כמו שמפורש צענין:

17 And thou shalt set in it settings of stones, four rows of stones: a row of carnelian, topaz, and smaragd shall be the first row;	וּמִלֹּאתָ בּוֹ מִלֵּאֵת אֶבֶן אַרְבַּעַה טוֹרִים אֶבֶן טוֹר אֶדְמָה וְכִרְמֶזֶת הַטּוֹר הָאֶחָד:	17
18 and the second row a carbuncle, a sapphire, and an emerald;	וְהַטּוֹר הַשֵּׁנִי נִפְדָּ סַפִּיר וְיַהֲלֹם:	18
19 and the third row a jacinth, an agate, and an amethyst;	וְהַטּוֹר הַשְּׁלִישִׁי לָשֶׁם שָׁבוּ וְהָחֳלָמָה:	19
20 and the fourth row a beryl, and an onyx, and a jasper; they shall be inclosed in gold in their settings.	וְהַטּוֹר הָרְבִיעִי תַרְשִׁישׁ וְשֵׁהֶם וַיִּשְׁפֹּה מְשַׁבְּצִים זָהָב יִהְיוּ בְּמִלּוֹאֲתָם:	20
21 And the stones shall be according to the names of the children of Israel, twelve, according to their names; like the engravings of a signet, every one according to his name, they shall be for the twelve tribes.	וְהָאֲבָנִים תִּהְיוּן עַל-שְׁמֹת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל שְׁתִּים עָשָׂה עַל-שְׁמֹתָם פְּתוּחֵי חוֹתָם אִישׁ עַל-שְׁמוֹ תִּהְיוּן לִשְׁנֵי עָשָׂר שִׁבְטִים:	21
22 And thou shalt make upon the breastplate plaited chains of wreathen work of pure gold.	וְעָשִׂיתָ עַל-הַחֹשֶׁן שְׁרָשֶׁת גְּבֻלֹת מַעֲשֵׂה עֲבֹת זָהָב וְהָחֹשֶׁן שְׁרָשֶׁת וְתַעֲבִיד עַל חוֹשְׁנָא תְכֵין מְתַחֲמֵן עוֹבֵד גְּדִילוֹ דְּדָהָב דְּכִי:	22
23 And thou shalt make upon the breastplate two rings of gold, and shalt put the two rings on the two ends of the breastplate.	וְעָשִׂיתָ עַל-הַחֹשֶׁן שְׁתֵּי טַבָּעוֹת זָהָב וְנָתַתָּ אֶת-שְׁתֵּי הַטַּבָּעוֹת עַל-שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן:	23
24 And thou shalt put the two wreathen chains of gold on the two rings at the ends of the breastplate.	וְנָתַתָּה אֶת-שְׁתֵּי עֲבֹתֵת הַזָּהָב וְנָתַתָּה אֶת-שְׁתֵּי הַטַּבָּעוֹת אֶל-קְצוֹת הַחֹשֶׁן:	24

- (17) ומלאת בו. על שם שהאזנים ממלאות גומות המסצרות המתקנות להן, קורא אותן כלשון מלואים:
- (20) משבצים זהב. יהיו הטורים במלואותם, מוקפים משצרות זהב בעומק שיעור שיתמלא בעוצי האבן, זהו לשון במלואותם, כשיעור מלוי עציץ של אזנים יהיה עומק המסצרות, לא פחות ולא יותר:
- (21) איש על שמו. כסדר תולדותם סדר האזנים, אודם לראובן, פטדה לשמעון, וכן כלם:
- (22) על החושן. בשציל החשן, לקצעם בטבעותיו, כמו שמפורש למטה בענין: שרשת. לשון שרשי חילן, המאחיזין לאילן להאחז ולהתקע בארץ, אף אלו יהיו מאחיזין לחשן, שבהם יהיה תלוי באפוד, והן שתי שרשרות האמורות למעלה בענין המסצרות, ואף שרשרות פתר מנחם בן סרוק לשון שרשים, ואמר שהר"ש יחירה, כמו מ"ם שצשלשום, ומ"ם שצריקס, ואיני רואה את דצריו, אלא שרשרת כלשון עברית כשלשלת כלשון משנה: גבלת. הוא מגבלות האמור למעלה, שחתקעם בטבעות שיהיו בגבול החשן, וכל גבול לשון קצה, אשומי"ל כלע"ז מעשה עבות. מעשה קליעה:
- (23) על החושן. לצורך החושן, כדי לקצעם זו. ולא יתכן לומר שמהא תחלת עשייתן עליו, שאם כן מה הוא שחוזר ואומר ונתת את שתי הטבעות, והלא כבר נמנים זו, היה לו לכתוב בתחלת המקרא, ועשית על קצות החשן שתי טבעות זהב, ואף ששרשרות נריך אחת לפתור כן: על שני קצות החושן. לשתי פאות שכנגד הנזאר לימנית ולשמאלית הנאים מול כחפות האפוד:

- 25 And the other two ends of the two wreathen chains thou shalt put on the two settings, and put them on the shoulder-pieces of the ephod, in the forepart thereof.
- 26 And thou shalt make two rings of gold, and thou shalt put them upon the two ends of the breastplate, upon the edge thereof, which is toward the side of the ephod inward.
- 27 And thou shalt make two rings of gold, and shalt put them on the two shoulder-pieces of the ephod underneath, in the forepart thereof, close by the coupling thereof, above the skilfully woven band of the ephod.
- 28 And they shall bind the breastplate by the rings thereof unto the rings of the ephod with a thread of blue, that it may be upon the skilfully woven band of the ephod, and that the breastplate be not loosed from the ephod.
- וְאֵת שְׁתֵּי קְצוֹת שְׁתֵּי הָעֲבֹתֹת וְיָת תִּתֵּן תְּרֵינִי גְדִילָן דָּעַל תְּרֵינִי תִתֵּן עַל-שְׁתֵּי הַמְּשַׁבְּצוֹת מִרְמָצָתָא וְתִתֵּן עַל כְּתָפֵי אֶל-מֹול פָּנָיו:
- וְעָשִׂיתָ שְׁתֵּי טַבְּעוֹת זָהָב וְשָׂמַתָּ אֹתָם עַל-שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן עַל-שְׁפָתוֹ אֲשֶׁר אֶל-עֵבֶר הָאִפֹּד (בְּסַפְרֵי סַפְרָא וְאִשְׁכְּנוּ הָאִפֹּד) בְּיָתָהּ:
- וְעָשִׂיתָ שְׁתֵּי טַבְּעוֹת זָהָב וְנִתְּתָהּ אֹתָם עַל-שְׁתֵּי כְתָפוֹת הָאִפֹּד מִלְמַטָּה מִמֹּול פָּנָיו לְעִמָּת מִחֲבֶרְתּוֹ מִמַּעַל לַחֹשֶׁב הָאִפֹּד:
- וְיִרְכְּסוּ אֶת-הַחֹשֶׁן מִטַּבְּעָתוֹ אֶל-טַבְּעַת הָאִפֹּד בַּפִּתִּיל תְּכֵלֶת לַהֲיוֹת עַל-חֹשֶׁב הָאִפֹּד וְלֹא-יִנָּח הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאִפֹּד:
- וְיִתְּחוּ יָת חוּשְׁנָא מְעֻזָּקְתִּיהָ לְעֻזָּקָא אִיפֹדָא בְּחוּשְׁנָא דְתִכְיִלָּתָא לְמַהֲוֵי עַל הַמֶּנֶן אִיפֹדָא וְלֹא יִתְפָּרֵק חוּשְׁנָא מֵעֻזָּקְרֵי אִיפֹדָא:

(24) ונתתה את שתי עבותות הזהב. הן הן שרשרות גבולות הכמוצות למעלה, ולא פירש מקום קבוען בחשן, עכשיו מפרש לך שיהא תוחז אמותן בצבעות, ומדע לך שהן הן הראשונות, שהרי צפרשת אלה פקודי לא הוכפלו:

(25) ואת שתי קצוות. של שתי העצמות, צ' ראשיהם של כל אחת ואחת: תתן על שתי המשבצות. הן הן הכמוצות למעלה צין פרשת החשן ופרשת האפוד, ולא פירש את צרכן ואת מקומן, עכשיו מפרש שיתקע בהן ראשי העצמות התמוצות בצבעות החשן לימין ולשמאל אלל הזואר, שני ראשי שרשרות הימנית תוקע במשבצות של ימין, וכן בשל שמאל שני ראשי שרשרות השמאלית: ונתתה. המשבצות על כתפות האפוד, אחת צו ואחת צו, נמלאו כתפות האפוד מחזיקין את החשן שלא יפול ובהן הוא תלוי, ועדיין שפת החשן התחמונה הולכת וצאה, ונוקשת על כריסו ואינה דבוקה לו יפה, לכן הושרך עוד צ' טבעות לתחמיתו, כמו שמפרש והולך: אל מול פניו. של אפוד, שלא יתן המשבצות בעבר הכתפות שכלפי המעיל, אלא בעבר העליון שכלפי החוץ, והוא קרוי מול פניו של אפוד, כי אותו עבר שאינו נראה אינו קרוי פנים:

(26) על שני קצוות החושן. הן שתי פאותיו התחמונות לימין ולשמאל: על שפתו אשר אל עבר האפוד ביתה. הרי לך שני סימניו, האחד שיחנס בשני קצות של תחמיתו, שהוא כנגד האפוד, שעליונו אינו כנגד האפוד, שהרי סמוך לזואר הוא, והאפוד נתון על מתניו, ועוד נתן סימן, שלא יקבעם בעבר החושן שכלפי החוץ, אלא בעבר שכלפי פנים, שנאמר ביתה, ואותו העבר הוא לצד האפוד, שחשב האפוד חוגרו לכהן, ונקפל הסיגר לפני הכהן על מתניו, וקצת כריסו מכאן ומכאן עד כנגד קצות החשן, וקצותיו שוכבין עליו:

(27) על שתי כתפות האפוד מלמטה. שהמשבצות נתונות צראשי כתפות האפוד העליונים, הצאים על כתפיו כנגד גרונו ונקפלות ויושרות לפניו, והטבעות אלה לימן צראשן השני שהוא מחובר לאפוד, והוא שנאמר לעומת מחברתו, סמוך למקום חבורן צאפוד למעלה מן החגורה מעט, שהמחברת לעומת החגורה, ואלו נתונים מעט בגובה זקיפת הכתפות, הוא שנאמר ממעל לחשב האפוד, והן כנגד סוף החשן, ונתן פתיל תכלת צאותן הטבעות וצבעות החשן, ורוכסן צאותן פתיל לימין ולשמאל, שלא יהא תחמית החשן הולך לפניו וחוזר לאחור ונוקש על כריסו, ונמלא מיושב על המעיל יפה: ממול פניו. בעבר החושן:

(28) וירכסו. לשון חבור, וכן מִרְכָּסֵי אִישׁ (תהלים לא, כא), חצורי חצרי רשעים. וכן וְרִקְקִים לְצִקָּה (ישעיה מ, ד), הרים הסמוכים זה לזה, שאי אפשר לירד לגיא שצנייהם אלא בקושי גדול, שמתוך סמיכתן הגיא זקופה ועמוקה,

<p>29 And Aaron shall bear the names of the children of Israel in the breastplate of judgment upon his heart, when he goeth in unto the holy place, for a memorial before the LORD continually. .</p>	<p>וַיִּטּוֹל אֶהָרֹן יֵת שְׁמֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בַּחֹשֶׁן דִּינָא עַל לְבָיָהּ בְּמִיעֲלִיָּה לְקֹדֶשׁא לְדִכְרָנָא קָדָם יי תְּדִירָא:</p>	<p>29 וַנִּשָּׂא אֶהָרֹן אֶת־שְׁמוֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בַּחֹשֶׁן הַמְּשָׁפֵט עַל־לִבּוֹ בִּבְאוֹ אֶל־הַקֹּדֶשׁ לְזִכְרוֹן לִפְנֵי־יְהוָה תָּמִיד:</p>
<p>30 And thou shalt put in the breastplate of judgment the Urim and the Thummim; and they shall be upon Aaron's heart, when he goeth in before the LORD; and Aaron shall bear the judgment of the children of Israel upon his heart before the LORD continually.</p>	<p>וַתִּתֵּן בַּחֹשֶׁן דִּינָא יֵת אוּרִיָּא וְתֻמִּיָּא וַיְהִי עַל לְבָא דְאֶהָרֹן בְּמִיעֲלִיָּה לְקָדָם יי וַיִּטּוֹל אֶהָרֹן יֵת דִּין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל לְבָיָהּ קָדָם יי תְּדִירָא:</p>	<p>30 וַנִּתְּ אֶל־חֹשֶׁן הַמְּשָׁפֵט אֶת־הָאוּרִים וְאֶת־הַתֻּמִּיִּם וַהֲיוּ עַל־לֵב אֶהָרֹן בִּבְאוֹ לִפְנֵי יְהוָה וַנִּשָּׂא אֶהָרֹן אֶת־מִשְׁפַּט בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל עַל־לִבּוֹ לִפְנֵי יְהוָה תָּמִיד: (ס)</p>
<p>31 And thou shalt make the robe of the ephod all of blue.</p>	<p>וַתַּעֲבִיד יֵת מְעִיל אֶפֻּדָא גְמִיר תַּכְלָא:</p>	<p>שלישי וַעֲשִׂיתָ אֶת־מְעִיל הָאֶפֻּד כָּלִיל תַּכְלֵת:</p>
<p>32 And it shall have a hole for the head in the midst thereof; it shall have a binding of woven work round about the hole of it, as it were the hole of a coat of mail that it be not rent.</p>	<p>וַיְהִי פּוּמִיָּה כַּפִּיל לְגֻמִּיָּה תּוּרָא יְהִי מִקְרָ לְפּוּמִיָּה סָחור סָחור עוֹבֵד מְחִי כַּפּוֹם שְׂרִין יְהִי לִיָּה דְלָא יִתְבָּזַע:</p>	<p>32 וַתְּהִי פִּי־רֹאשׁוֹ בְּתוֹכוֹ שֹׁפָה וַתְּהִי לְפִיו סָבִיב מַעֲשֵׂה אֲרָג כַּפִּי תַּחְרָא יְהִי־לּוֹ לֹא יִקְרַע:</p>
<p>33 And upon the skirts of it thou shalt make pomegranates of blue, and of purple, and of scarlet, round about the skirts thereof; and bells of gold between them round about:</p>	<p>וַתַּעֲבִיד עַל שְׂפּוּלוֹהִי רְמוֹנֵי תַּכְלָא וְאַרְגָּמָנָא וְצַבֵּעַ וְחֹרִי עַל שְׂפּוּלוֹהִי סָחור סָחור וְזִינִן דְּדָהָב בֵּינֵיהוֹן סָחור:</p>	<p>33 וַעֲשִׂיתָ עַל־שׁוּלְיוֹ רְמוֹנֵי תַּכְלֵת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי עַל־שׁוּלְיוֹ סָבִיב וּפַעֲמֹנֵי זָהָב בְּתוֹכָם סָבִיב:</p>
<p>34 a golden bell and a pomegranate, a golden bell and a pomegranate, upon the skirts of the robe round about.</p>	<p>זָנָא דְּדָהָב וְרְמוֹנָא זָנָא דְּדָהָב וְרְמוֹנָא עַל שְׂפּוּלֵי מְעִילָא סָחור סָחור:</p>	<p>34 פַּעֲמֹן זָהָב וְרְמוֹן פַּעֲמֹן זָהָב וְרְמוֹן עַל־שׁוּלֵי הַמְּעִיל סָבִיב:</p>

יהיו לזקקת מישור ונוחה לילך: להיות על חשב האפוד. להיות החשן דבוק אל חשב האפוד: ולא יזח. לשון ניתוק, ולשון ערבי הוא כדברי דונש בן לברט:

(30) האורים ואת התמים. הוא כתב שם המפורש שהיה נחתו צתוך כפלי החשן, שעל ידו הוא מאיר דבריו ומתמם את דבריו (יומא עג:). ובמקדש שני היה החשן, שאי אפשר לכהן גדול להיות מחוסר בגדים, אבל אותו השם לא היה צתוכו, ועל שם אותו הכתב הוא קרוי משפט, שנאמר וְשָׁאֵל לוֹ צִמְשֵׁט הָאוּרִים (במדבר כז, כא): את משפט בני ישראל. דבר שהם נשפטים ונוכחים על ידו אם לעשות דבר או לא לעשות. ולפי המדרש אגדה, שהחשן מכפר על מעוטי הדין נקרא משפט, על שם סליחת המשפט:

(31) את מעיל האפוד. שאפוד ניתן עליו לחגורה: כליל תכלת. כולו תכלת, שאין מין אחר מעורב בו: (32) והיה פי ראשו. פי המעיל בגזרה, הוא פתיחת בית האור: בתוכו. כמרגומו פְּסִיל לְגֻמִּיָּה, כפול לחורו, להיות לו לשפה כפילתו, והיה מעשה אורג ולא צמחט: כפי תחרא. למדנו שהשריונים שלהם פיהם כפול לחורו: לא יקרע. כדי שלא יקרע, והקורעו עוצר בלאו, שזה ממנין לאוין שבתורה, וכן לא יִצַּח החשן, וכן לא יִקְרַו מִמֶּנּוּ (שמות כה, טו), הנאמר בצדי הארון:

(33) רמוני. עגולים וחלולים היו, כמין רמונים העשויים כצנת תרנגולת: ופעמוני זהב. זגין עם עִנְקָלִין שצמחוס: בתוכם סביב. ציניהם סביב, צין שני רמונים פעמון אחד, דבוק ותלוי בשולי המעיל:

(34) פעמון זזהב ורמון וגו'. פעמון זזהב ורמון אללו:

<p>And it shall be upon Aaron to minister; and the sound thereof shall be heard when he goeth in unto the holy place before the LORD, and when he cometh out, that he die not.</p>	<p>וְהָיָה עַל־אַהֲרֹן לְשֶׁרֶת וַיְהִי עַל אַהֲרֹן לְשִׁמְשָׁא וְנִשְׁמָע קוֹלוֹ בְּבֹאוֹ אֶל־וַיִּשְׁתַּמַּע קְלִיָּה בְּמִיעָלֶיהָ הַקֹּדֶשׁ לִפְנֵי יְהוָה וּבִצְאתוֹ וּלְאֵל יָמוֹת: (ס)</p>	<p>35</p>
<p>And thou shalt make a plate of pure gold, and engrave upon it, like the engravings of a signet: HOLY TO THE LORD.</p>	<p>וַתַּעֲבִיד צִיצֵא דְדָהָב דְּכִי וְתִגְלֹף עָלָיו כְּתָב מִפָּרֶשׁ קֹדֶשׁ לַיהוָה:</p>	<p>36</p>
<p>And thou shalt put it on a thread of blue, and it shall be upon the mitre; upon the forefront of the mitre it shall be.</p>	<p>וְתָשִׁי יִתִּיהָ עַל חוּטָא דְּתַכִּילְתָּא וַיְהִי עַל מִצְנֶפֶתָא לְקַבִּיל אָפִי מִצְנֶפֶתָא יְהִי:</p>	<p>37</p>
<p>And it shall be upon Aaron's forehead, and Aaron shall bear the iniquity committed in the holy things, which the children of Israel shall hallow, even in all their holy gifts; and it shall be always upon his forehead, that they may be accepted before the LORD.</p>	<p>וְהָיָה עַל־מִצַּח אַהֲרֹן וְנִשָּׂא אַהֲרֹן אֶת־עֲוֹן הַקֹּדְשִׁים אֲשֶׁר יִקְדִּישׁוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכָל־מִתְּנַת קֹדְשֵׁיהֶם וְהָיָה עַל־מִצְחוֹ תָמִיד לְרָצוֹן לָהֶם לִפְנֵי יְהוָה:</p>	<p>38</p>
<p>And thou shalt weave the tunic in chequer work of fine linen, and thou shalt make a mitre of fine linen, and thou shalt make a girdle, the work of the weaver in colours.</p>	<p>וְתַרְמִיץ בְּתוֹנָא דְּבוּצָא וְתַעֲבִיד מִצְנֶפֶתָא דְּבוּצָא וְהָמֵן תַּעֲבִיד עוֹבֵד צִיִּיר:</p>	<p>39</p>

(35) ולא ימות. מכלל לאו אתה שומע הן, אם יהיו לו לא יתחייב מיתה, הא אם יכנס מחוסר אחד מן הבגדים הללו, חייב מיתה בידי שמים:

(36) ציץ. כמין טס של זהב היה, רוחב צ' אצבעות, מקיף על המנח מאוזן לאוזן (סוכה ה:):

(37) על פתיל תכלת. ובמקום אחר הוא אומר, ויִשְׁמָע עָלָיו פְּתִיל תְּכֵלֶת (שמות לט, לא), ועוד, כתיב כאן והיה על המנפפת, ולמטה הוא אומר והיה על מנח אהרן, ובשחיטת קדשים שנינו (זבחים יט, י:), שערו היה נראה בין איץ למנפפת שש מניח תפלין, למדנו שהמנפפת למעלה בגובה הראש, ואינה עמוקה להכנס בה כל הראש עד המנח, והאיץ מלמטה, והפתילים היו בנקדים, וחלויין בו בשני ראשים ובאמצעו, ששה בג' מקומות הללו, פתיל מלמעלה אחד מבחוץ ואחד מבפנים כנגדו, וקושר ראשי הפתילים מאחורי העורף שלשתן, ונמצא בין אורך הטס ופתילי ראשו מקיפין את הקדקדק, ופתיל האמצעי שבראשו קשור עם ראשי השנים, והולך על פני רוחב הראש מלמעלה, נמצא עשוי כמין כובע, ועל פתיל האמצעי הוא אומר והיה על המנפפת, והיה נותן האיץ על ראשו כמין כובע על המנפפת, והפתיל האמצעי מחזיקו שאינו נופל, והטס חלוי כנגד מנחו, ונתקיימו כל המקראות, פתיל על האיץ, ואיץ על הפתיל, ופתיל על המנפפת מלמעלה:

(38) ונשא אהרן. לשון סליחה, ואף על פי כן אינו זו ממשמעו, אהרן נושא את המשא של עון, נמצא מסולק העון מן הקדשים: את עון הקדשים. לרצות על הדם ועל החלב שקרצו בטומאה, כמו ששנינו (מנחות כה), אי זה עון הוא נושא, אם עון פגול הרי כבר נאמר לא ירצה, ואם עון נותר הרי נאמר לא יחשב, ואין לומר שיכפר על עון הכהן שהקריב טמא, שהרי עון הקדשים נאמר, ולא עון המקריבים, הא אינו מרצה אלא להכשיר הקרבן: ויהיה על מצחו תמיד. אי אפשר לומר שיהא על מנחו תמיד, שהרי אינו עליו אלא בשעת העבודה, אלא תמיד לרצות להם, אפילו אינו על מנחו, שלא היה כהן גדול עובד באותה שעה, ולדברי האומר עודה על מנחו מכפר ומרצה, ואם לאו אינו מרצה, נדרש על מנחו תמיד, מלמד שממשמש בו בעודו על מנחו, שלא יסיה דעתו ממנו:

(39) ושבת. עשה אותם משצנות משצנות, וכולם של שש:

<p>40 And for Aaron's sons thou shalt make tunics, and thou shalt make for them girdles, and head-tires shalt thou make for them, for splendour and for beauty.</p>	<p>וּלְבָנֵי אַהֲרֹן תַּעֲשֶׂה כִתְנֹת וְעִשִׂיתָ לָהֶם אֲבִנְטִים וּמִגְבְּעוֹת תַּעֲשֶׂה לָהֶם לְכָבוֹד וּלְתִפְאֶרֶת:</p>	<p>40 וּלְבָנֵי אַהֲרֹן תַּעֲשֶׂה כִתְנֹת וְעִשִׂיתָ לָהֶם אֲבִנְטִים וּמִגְבְּעוֹת תַּעֲשֶׂה לָהֶם לְכָבוֹד וּלְתִפְאֶרֶת:</p>
<p>41 And thou shalt put them upon Aaron thy brother, and upon his sons with him; and shalt anoint them, and consecrate them, and sanctify them, that they may minister unto Me in the priest's office.</p>	<p>וְהַלְבַשְׁתָּ אֹתָם אֶת־אַהֲרֹן אֶחָיד וְאֶת־בָּנָיו אִתּוֹ וּמִשַּׁחְתָּ אֹתָם וּמִלֵּאתָ אֶת־יָדָם וּקְדַשְׁתָּ אֹתָם וְכִהְנוּ לִי:</p>	<p>41 וְהַלְבַשְׁתָּ אֹתָם אֶת־אַהֲרֹן אֶחָיד וְאֶת־בָּנָיו אִתּוֹ וּמִשַּׁחְתָּ אֹתָם וּמִלֵּאתָ אֶת־יָדָם וּקְדַשְׁתָּ אֹתָם וְכִהְנוּ לִי:</p>
<p>42 And thou shalt make them linen breeches to cover the flesh of their nakedness; from the loins even unto the thighs they shall reach.</p>	<p>וַעֲשֶׂה לָהֶם מְכַנְסֵי־בָד דְּבוּץ לְכִסָּאָה בָּשָׂר עָרְיָא מִחֲרָצִין וְעַד יָרֵךְ יִהְיוּ:</p>	<p>42 וַעֲשֶׂה לָהֶם מְכַנְסֵי־בָד לְכִסּוֹת בָּשָׂר עָרוּהָ מִמְּתָנִים וְעַד־יָרְכִים יִהְיוּ:</p>
<p>43 And they shall be upon Aaron, and upon his sons, when they go in unto the tent of meeting, or when they come near unto the altar to minister in the holy place; that they bear not iniquity, and die; it shall be a statute for ever unto him and unto his seed after him.</p>	<p>וְהָיוּ עַל־אַהֲרֹן וְעַל־בָּנָיו בְּבָאָם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד אֹו בְּגִשְׁתָּם אֶל־הַמִּזְבֵּחַ לְשֶׁרֶת בִּקְדָּשׁ וְלֹא־יִשְׂאוּ עוֹן וּמָתוּ חֻקַּת עוֹלָם לוֹ וּלְזֶרְעוֹ אַחֲרָיו: (ס)</p>	<p>43 וְהָיוּ עַל־אַהֲרֹן וְעַל־בָּנָיו בְּבָאָם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד אֹו בְּגִשְׁתָּם אֶל־הַמִּזְבֵּחַ לְשֶׁרֶת בִּקְדָּשׁ וְלֹא־יִשְׂאוּ עוֹן וּמָתוּ חֻקַּת עוֹלָם לוֹ וּלְזֶרְעוֹ אַחֲרָיו: (ס)</p>
<p>XXIX And this is the thing that thou shalt do unto them to hallow them, to minister unto Me in the priest's office: take one young bullock and two rams without blemish,</p>	<p>וְזֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר־תַּעֲשֶׂה לָהֶם לְקַדָּשׁ אֹתָם לְכַתֵּן לִי לִקְחַת פֶּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר וְאַיִלִּים שְׁנַיִם תְּמִימִם:</p>	<p>רצעי וְזֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר־תַּעֲשֶׂה לָהֶם לְקַדָּשׁ אֹתָם לְכַתֵּן לִי לִקְחַת פֶּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר וְאַיִלִּים שְׁנַיִם תְּמִימִם:</p>
<p>2 and unleavened bread, and cakes unleavened mingled with oil, and wafers unleavened spread with oil; of fine wheaten flour shalt thou make them.</p>	<p>וּלְחִים פֶּטִיר וּגְרִיזִין פֶּטִירִין דְּפִילִן בְּמִשְׁחָ וְאַסְפּוּגִין פֶּטִירִין דְּמִשְׁחִין בְּמִשְׁחָ סֵלֶת דְּחֻטִּין תַּעֲבִיד יְתָהוּן:</p>	<p>2 וּלְחִים מִצּוֹת וְחֻלֵּת מִצּוֹת בְּלוּלֹת בְּשֶׁמֶן וּרְקִיקֵי מִצּוֹת מִשְׁתִּים בְּשֶׁמֶן סֵלֶת חֻטִּים תַּעֲשֶׂה אֹתָם:</p>

(40) ולבני אהרן תעשה כתנות. ארצעה צגדים הללו ולא יותר, כתונת, ואזנט, ומגבעות היא מלנפת, ומכנסים הכתוצים למטה צפרשה:

(41) והלבשת אותם את אהרן. אותם האמורין צהרן, חשן, ואפוד, ומעיל, וכתונת תשצן, מלנפת, ואזנט, וזין, ומכנסים, הכתוצים למטה צכולס: ואת בניו אתו. אותם הכתוצים צהס: ומשחת אותם. את אהרן ואת צניו צשמן המשחה: ומלאת את ידם. כל מלוי ידיס לשון חנוך, כשהוא כננס לדבר להיות מוחזק צו מאותו יוס והלאה, וצלשון לע", כשממנין אדם על פקודת דבר, נומן השליט צידו צית יד של עור שקורין גואר"טו", ועל ידו הוא מחזיקו צדבר, וקורין לאותו מסירה וויר"סטיר, והוא מלוי ידיס:

(42) ועשה להם. לאהרן ולצניו: מכנסי בד. הרי ח' צגדים לכהן גדול וארצעה לכהן הדיוט:

(43) והיו על אהרן. כל הצגדים האלה, על אהרן הראויין לו: ועל בניו. האמורין צהס: בבואם אל אהל מועד. להיכל וכן למשכן: ומתו. הא למדת, שהמשמש מחוסר צגדים, צמיחה: חקת עולם לו. כל מקום שנאמר חקת עולם, הוא גזירה מיד ולדורות לעכ צו:

(1) לקח. כמו קח, ושמי גזרות הן, אחת של קיסה ואחת של לקיסה, ולהן פמרון אחד: פר אחד. לכפר על מעשה העגל שהוא פר:

<p>And thou shalt put them into 3 one basket, and bring them in the basket, with the bullock and the two rams.</p>	<p>וְנָתַתָּ אוֹתָם עַל-סֵל אֶחָד וְתָקַרְבִּית אוֹתָם בְּסֵל וְאֶת- תּוֹרֵא וְאֶת שְׁנֵי הָאֵילִם:</p>	<p>3 וְנָתַתָּ אוֹתָם עַל-סֵל אֶחָד וְתָקַרְבִּית אוֹתָם בְּסֵל וְאֶת- תּוֹרֵא וְאֶת שְׁנֵי הָאֵילִם:</p>
<p>And Aaron and his sons thou 4 shalt bring unto the door of the tent of meeting, and shalt wash them with water.</p>	<p>וְאֶת-אַהֲרֹן וְאֶת-בָּנָיו תִּקְרִיב אֶל-פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְרָחֲצָתָם בַּמַּיִם:</p>	<p>4 וְאֶת-אַהֲרֹן וְאֶת-בָּנָיו תִּקְרִיב אֶל-פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְרָחֲצָתָם בַּמַּיִם:</p>
<p>And thou shalt take the 5 garments, and put upon Aaron the tunic, and the robe of the ephod, and the ephod, and the breastplate, and gird him with the skilfully woven band of the ephod.</p>	<p>וְלָקַחְתָּ אֶת-הַבְּגָדִים וְהַלְבַּשְׁתָּ אֶת-אַהֲרֹן אֶת- הַכֹּתֶנֶת וְאֶת מְעִיל הָאֶפֶד וְאֶת-הָאֶפֶד וְאֶת-הַחֹשֶׁן וְאָפַדְתָּ לוֹ בַּחֹשֶׁב הָאֶפֶד:</p>	<p>5 וְלָקַחְתָּ אֶת-הַבְּגָדִים וְהַלְבַּשְׁתָּ אֶת-אַהֲרֹן אֶת- הַכֹּתֶנֶת וְאֶת מְעִיל הָאֶפֶד וְאֶת-הָאֶפֶד וְאֶת-הַחֹשֶׁן וְאָפַדְתָּ לוֹ בַּחֹשֶׁב הָאֶפֶד:</p>
<p>And thou shalt set the mitre 6 upon his head, and put the holy crown upon the mitre.</p>	<p>וְשָׂמַתָּ הַמִּצְנֶפֶת עַל-רֹאשׁוֹ וְנָתַתָּ אֶת-נֹזֶר הַקֹּדֶשׁ עַל- הַמִּצְנֶפֶת:</p>	<p>6 וְשָׂמַתָּ הַמִּצְנֶפֶת עַל-רֹאשׁוֹ וְנָתַתָּ אֶת-נֹזֶר הַקֹּדֶשׁ עַל- הַמִּצְנֶפֶת:</p>
<p>Then shalt thou take the 7 anointing oil, and pour it upon his head, and anoint him.</p>	<p>וְלָקַחְתָּ אֶת-שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְיָצַקְתָּ עַל-רֹאשׁוֹ וּמִשַּׁחְתָּ אֹתוֹ:</p>	<p>7 וְלָקַחְתָּ אֶת-שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְיָצַקְתָּ עַל-רֹאשׁוֹ וּמִשַּׁחְתָּ אֹתוֹ:</p>
<p>And thou shalt bring his sons, 8 and put tunics upon them.</p>	<p>וְאֶת-בָּנָיו תִּקְרִיב וְהַלְבַּשְׁתָּם כֹּתֶנֶת:</p>	<p>8 וְאֶת-בָּנָיו תִּקְרִיב וְהַלְבַּשְׁתָּם כֹּתֶנֶת:</p>
<p>And thou shalt gird them with 9 girdles, Aaron and his sons, and bind head-tires on them; and they shall have the priesthood by a perpetual statute; and thou shalt consecrate Aaron and his sons.</p>	<p>וְהִתְקַדְּשׁוּ אֹתָם אֲבָנֹט אַהֲרֹן וּבָנָיו וְחִבְשֹׁתָם לָהֶם מִגִּבְעַת וְהִיָּתָה לָהֶם כְּהֻנָּה לְחֻקַּת עוֹלָם וּמִלֹּאֲתָ יָד-אַהֲרֹן וְיָד- בָּנָיו:</p>	<p>9 וְהִתְקַדְּשׁוּ אֹתָם אֲבָנֹט אַהֲרֹן וּבָנָיו וְחִבְשֹׁתָם לָהֶם מִגִּבְעַת וְהִיָּתָה לָהֶם כְּהֻנָּה לְחֻקַּת עוֹלָם וּמִלֹּאֲתָ יָד-אַהֲרֹן וְיָד- בָּנָיו:</p>
<p>And thou shalt bring the bullock 10 before the tent of meeting; and Aaron and his sons shall lay their hands upon the head of the bullock.</p>	<p>וְהִקְרַבְתָּ אֶת-הַפָּר לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וּסְמוּךְ אַהֲרֹן וּבָנָיו אֶת-יְדֵיהֶם עַל-רֹאשׁ הַפָּר:</p>	<p>10 וְהִקְרַבְתָּ אֶת-הַפָּר לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וּסְמוּךְ אַהֲרֹן וּבָנָיו אֶת-יְדֵיהֶם עַל-רֹאשׁ הַפָּר:</p>

- (2) ולחם מצות וחלת מצת ורקיקי מצות. הרי אלו ג' מינין, רצוכה, וחלות, ורקיקין. לחם מצות היא הקרויה למטה צענין חלת לחם שמן, על שם שנותן שמן צרצוכה כנגד החלות והרקיקין, וכל המינין צאים עשר עשר חלות (מנחות עו). בשמן. כשהן קמח, יוצק בהן שמן וצוללן (שם עה). משחים בשמן. אחר אפייתן מושחן כמין כ"ף יונית שהיא עשויה כנוץ שלנו (שם):
- (3) והקרבת אותם. אל מזבח המשכן ציום הקמח:
- (4) ורחצת. זו טבילת כל הגוף:
- (5) ואפדת. קשט ומקן החגורה והסינר סביבותיו:
- (6) נזר הקדש. זה הניזן: על המצנפת. כמו שפירשתי למעלה, על ידי הפתיל האמצעי ושני פתילין שצרראשו הקשורין שלשתן מאחורי העורף, הוא נותנו על המצנפת כמין כוזב:
- (7) ומשחת אותם. אף משיחה זו כמין כ"ף יונית, נותן שמן על ראשו, וצין ריסי עיניו, ומחצין באצבעו:
- (9) והיתה להם. מלוי ידים זה לכהונה עולם: ומלאת. על ידי הדברים האלה: יד אהרן ויד בניו. צמילוי ופקודת הכהונה:

11 And thou shalt kill the bullock before the LORD, at the door of the tent of meeting.	וַשְׁחַטְתָּ אֶת־הַפָּר לִפְנֵי יְהוָה וַתָּכֹס יֵת תּוֹרָא קָדָם יי בְּתַרְע מִשְׁפָּן זְמָנָא:	11 וַשְׁחַטְתָּ אֶת־הַפָּר לִפְנֵי יְהוָה וַתָּכֹס יֵת תּוֹרָא קָדָם יי בְּתַרְע מִשְׁפָּן זְמָנָא:
12 And thou shalt take of the blood of the bullock, and put it upon the horns of the altar with thy finger; and thou shalt pour out all the remaining blood at the base of the altar.	וְלָקַחְתָּ מִדָּם הַפָּר וְנָתַתָּה עַל־קַרְנֵת הַמִּזְבֵּחַ בְּאֶצְבְּעְךָ וְיֵת כָּל דָּמָא תִשְׁפּוֹךְ לִיסּוּדָא דְּמִדְּבַחָא:	12 וְלָקַחְתָּ מִדָּם הַפָּר וְנָתַתָּה עַל־קַרְנֵת הַמִּזְבֵּחַ בְּאֶצְבְּעְךָ וְיֵת כָּל דָּמָא תִשְׁפּוֹךְ לִיסּוּדָא דְּמִדְּבַחָא:
13 And thou shalt take all the fat that covereth the inwards, and the lobe above the liver, and the two kidneys, and the fat that is upon them, and make them smoke upon the altar.	וְלָקַחְתָּ אֶת־כָּל־הַחֵלֶב יֵת גִּזָּא וְיֵת חֲצָרָא דְּעַל כִּבְדָּא וְיֵת תְּרֵיתִין כּוֹלֵין וְיֵת תְּרֵבָא דְּעַל־יְהוֹן וְתִסִּיק לְמִדְּבַחָא:	13 וְלָקַחְתָּ אֶת־כָּל־הַחֵלֶב יֵת גִּזָּא וְיֵת חֲצָרָא דְּעַל כִּבְדָּא וְיֵת תְּרֵיתִין כּוֹלֵין וְיֵת תְּרֵבָא דְּעַל־יְהוֹן וְתִסִּיק לְמִדְּבַחָא:
14 But the flesh of the bullock, and its skin, and its dung, shalt thou burn with fire without the camp; it is a sin-offering.	וְיֵת בָּשָׂר תּוֹרָא וְיֵת מִשְׁכִּיָּה וְיֵת אִיכְלִיָּה תּוֹקִיד בְּנוֹרָא מִבְּרָא לְמִשְׁרִיתָא חֲטָאתָא הוּא:	14 וְאֶת־בָּשָׂר הַפָּר וְאֶת־עֹרֹו וְאֶת־פָּרְשׁוֹ תִשְׂרֹף בְּאֵשׁ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה חֲטָאת הוּא:
15 Thou shalt also take the one ram; and Aaron and his sons shall lay their hands upon the head of the ram.	וְיֵת דְּכָרָא חַד תִּסַּב וְיִסְמְכוּן אֹהֲרֹן וּבְנָוְהִי יֵת יְדֵיהוֹן עַל רִישׁ דְּכָרָא:	15 וְאֶת־הָאֵיל הָאֶחָד תִּקַּח וְיִסְמְכוּ אֹהֲרֹן וּבְנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הָאֵיל:
16 And thou shalt slay the ram, and thou shalt take its blood, and dash it round about against the altar.	וְיֵת בָּשָׂר יֵת דְּכָרָא וְתִסַּב יֵת דָּמִיָּה וְתוֹרִיק עַל מִדְּבַחָא סָחוֹר סָחוֹר:	16 וַשְׁחַטְתָּ אֶת־הָאֵיל וְלָקַחְתָּ אֶת־דָּמֹו וְזָרַקְתָּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:
17 And thou shalt cut the ram into its pieces, and wash its inwards, and its legs, and put them with its pieces, and with its head.	וְיֵת דְּכָרָא תְּפִלֵּיג לְאַבְרוֹהִי וְתַחֲלִיל גִּיּוֹה וּכְרַעְוִהי וְתַתִּין עַל אֲבְרוֹהִי וְעַל רִישִׁיָּה:	17 וְאֶת־הָאֵיל תִּנְתַּח לְנִתְחֵיו וְרַחֲצֶתָ קִרְבּוֹ וּכְרַעְיוֹ וְנָתַתָּ עַל־נִתְחֵיו וְעַל־רֹאשׁוֹ:
18 And thou shalt make the whole ram smoke upon the altar; it is a burnt-offering unto the LORD; it is a sweet savour, an offering made by fire unto the LORD.	וְתִסִּיק יֵת כָּל דְּכָרָא לְמִדְּבַחָא עֲלִיתָא הוּא קָדָם יי לְאַתְקַבְּלָא בְּרַעְוָא קוֹרְבָּנָא קָדָם יי הוּא:	18 וְהִקְטַרְתָּ אֶת־כָּל־הָאֵיל הַמִּזְבֵּחַ עֹלָה הוּא לַיהוָה רִיחַ נִיחּוֹחַ אִשָּׁה לַיהוָה הוּא:

(11) פתח אהל מועד. צחצר המשכן שלפני הפתח:

(12) על קרנות. למעלה, בקרנות ממש (וצחים נג.). ואת כל הדם. שירי הדם: אל יסוד המזבח.

כמין צליטת בית קבול עשוי לו סביב סביב לאחר שעלה אמה מן הארץ (מדות פ"ג מ"א):

(13) החלב המכסה את הקרב. הוא הקרום שעל הכרס שקורין טיל"א: ואת היתרת. הוא טקפשא

דכצקא שקורין איצר"ש (ראטפלייש): על הכבד. אף מן הכבד יטול עמה (ת"כ, ד):

(14) תשרף באש. לא מצינו חטאת חיצונה נשרפת אלא זו:

(16) וזרקת. בכלי, אוחז בזורק וזורק כנגד הקרן, כדי שיראה לכאן ולכאן, ואין קרבן טעון מתנה באצבע אלא

חטאת בלבד, אצל שאר וצחים אינן טעונין קרן ולא אצבע, שמתן דמם מחצי המזבח ולמטה, ואינו עולה בכבש, אלא

עומד בארץ וזורק: סביב. כך מפורש בשחיטת קדשים (וצחים נג.), שאין סביב אלא צ' מתנות שהן ארבע, האחת

צקן וזית זו, והאחת צקן שכנגדה צאלכסון, וכל מתנה נראית בשני צדי הקרן אילך ואילך, נמצא הדם נתון צד' רוחות

סביב, לכן קרוי סביב:

(17) על נתחיו. עם נתחיו, וסף על שאר הנתחים:

<p>19 And thou shalt take the other ram; and Aaron and his sons shall lay their hands upon the head of the ram.</p>	<p>וְתִסַּב יָת דְּכָרָא תַּנִּינָא וְיִסְמֹךְ אֶהָרָן וּבְנֵיהּ יָת יְדִיהֶן עַל רִישׁ דְּכָרָא:</p>	<p>חמישי וְלִקְחָתָּ אֶת הָאֵיל הַשֵּׁנִי וְסִמַּךְ אֶהָרָן וּבְנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הָאֵיל:</p>
<p>20 Then shalt thou kill the ram, and take of its blood, and put it upon the tip of the right ear of Aaron, and upon the tip of the right ear of his sons, and upon the thumb of their right hand, and upon the great toe of their right foot, and dash the blood against the altar round about.</p>	<p>וְתִסַּב מִדַּמֵּיהּ וְתִתֵּן עַל רוֹם אוֹרְנָא דְּאֶהָרָן וְעַל רוֹם אוֹרְנָא דְּבְנֵיהּ דִּימִינָא וְעַל אַלְיוֹן יְדֵהֶן דִּימִינָא וְעַל אַלְיוֹן רַגְלֵהֶן דִּימִינָא וְתִזְרוֹק יָת דָּמָא עַל מִדְּבָחָא סָחֹר סָחֹר:</p>	<p>20 וְשַׁחֲטָתָּ אֶת־הָאֵיל וְלִקְחָתָּ מִדָּמּוֹ וְנָתַתָּה עַל־תְּנוּךְ אָזְן אֶהָרָן וְעַל־תְּנוּךְ אָזְן בְּנָיו הַיְמָנִית וְעַל־בֶּהֶן יָדָם הַיְמָנִית וְעַל־בֶּהֶן רַגְלָם הַיְמָנִית וְזָרַקְתָּ אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:</p>
<p>21 And thou shalt take of the blood that is upon the altar, and of the anointing oil, and sprinkle it upon Aaron, and upon his garments, and upon his sons, and upon the garments of his sons with him; and he and his garments shall be hallowed, and his sons and his sons' garments with him.</p>	<p>וְתִסַּב מִן דָּמָא דְּעַל מִדְּבָחָא וּמִמַּשְׁחָא דְּרִבּוּתָא וְתִדִּי עַל אֶהָרָן וְעַל לְבוּשׁוֹי וְעַל בְּנוֹהֵי וְעַל לְבוּשֵׁי בְנֵיהּ עִמֵּיהּ וְיִתְקַדָּשׁ הוּא וּלְבוּשׁוֹי וּבְנֵיהּ וּלְבוּשֵׁי בְנֵיהּ עִמֵּיהּ:</p>	<p>21 וְלִקְחָתָּ מִן־הַדָּם אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ וּמִמַּשְׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְהִזִּיתָ עַל־אֶהָרָן וְעַל־בְּגָדָיו וְעַל־בְּנָיו וְעַל־בְּגָדֵי בְנָיו אֹתוֹ וְקִדָּשׁ הוּא וּבְגָדָיו וּבְנָיו וּבְגָדֵי בְנָיו אֹתוֹ:</p>
<p>22 Also thou shalt take of the ram the fat, and the fat tail, and the fat that covereth the inwards, and the lobe of the liver, and the two kidneys, and the fat that is upon them, and the right thigh; for it is a ram of consecration;</p>	<p>וְתִסַּב מִן דְּכָרָא תַּרְבָּא וְאַלְיָתָא וְיִתָּ תַּרְבָּא דְּחָפִי יָת גִּזָּא וְיִתָּ חֲצֵר כְּבָדָא וְיִתָּ תַּרְתִּין כּוֹלֵיוֹ וְיִתָּ תַּרְבָּא דְּעַלְיָהֶן וְיִתָּ שְׂקָא דִּימִינָא אֲרִי דְּכַר קִיּוֹרְבְּנָא הוּא:</p>	<p>22 וְלִקְחָתָּ מִן־הָאֵיל הַחֹלֵב וְהָאֲלִיָּה וְאֶת־הַחֹלֵבֹה הַמְכַסֶּה אֶת־הַקֶּרֶב וְאֶת־יִתְרַת הַכְּבֵד וְאֹתוֹ שְׁתֵּי הַכְּלִיֹּת וְאֶת־הַחֹלֵב אֲשֶׁר עֲלֵיהֶן וְאֶת שׁוֹק הַיְמָיִן כִּי אֵיל מִלְּאִים הוּא:</p>
<p>23 and one loaf of bread, and one cake of oiled bread, and one wafer, out of the basket of unleavened bread that is before the LORD.</p>	<p>וּפְתָא דְּלַחִים חֲדָא וּגְרִיצָתָא דְּלַחִים מִשַּׁח חֲדָא וְאַסְפּוּג חֲד מִסְּלָא דְּפִטִּירָא דְּקִדָּם יְיָ:</p>	<p>23 וְכֹכֶר לֶחֶם אַחַת וְחֹלֶת לֶחֶם שְׁמֹן אַחַת וְרִקִּיק אֶחָד מִסֵּל הַמִּצּוֹת אֲשֶׁר לִפְנֵי יְהוָה:</p>

(18) ריח ניחוח. נחת רוח לפני, שאמרתי ונעשה רצוני: אשה. לשון אש, והיא הקטרת איצרים שעל האש:
(20) תנוך. הוא הסחוס (ת"כ מילואים כ"א), גדר האמצעי שבחוץ האוזן, שקורין טנדרו"ס: בהן ידם. הגדל, ובפרק האמצעי:
(22) החלב. זה חלב הדקים או הקיצה (חולין מט:). והאליה. מן הכליות ולמטה, כמו שמפורש בזיקרא (ג, ט) שנאמר לַעֲמֵת הָעֵצָה יִסְקָנָהּ, מקום שהכליות יועלות, ובאמורי הפר לא נאמר אליה, שאין אליה קריבה אלא כבש וכבשה ואיל, אצל שור ועז אין טעונים אליה: ואת שוק הימין. לא מצינו הקטרה בשוק הימין עס האמורים, אלא זו בלבד: כי איל מלואים הוא. שלמים לשון שלמות, שהושלם כולו. מגיד הכחוצ שהמלואים שלמים, שמשימים שלום למזבח, ולעוצד העבודה, ולצעלים לכך אני מנריכו החזה, להיות לו לעוצד העבודה למנה, וזה משה ששימש במלואים, והשאר אכלו אהרן ובניו, שהם צעלים, כמפורש צענין:
(23) וכבר לחם. מן החלות: וחלת לחם שמן. ממין הרצוכה: ורקי. מן הרקיין אחד, מעשר שבכל מין ומין. ולא מצינו תרומת לחם הצא עם זבח נקטרת, אלא זו בלבד, שתרומת לחמי תודה ואיל נזיר נתונה לכהנים עם חזה ושוק, ומוזה לא היה למשה למנה, אלא חזה בלבד:

- 24 And thou shalt put the whole upon the hands of Aaron, and upon the hands of his sons; and shalt wave them for a wave-offering before the LORD.
- 24 וְשַׁמַּתָּ הַכֹּל עַל כַּפֵּי אַהֲרֹן וְעַל כַּפֵּי בָנָיו וְהִנַּפְתָּ אֹתָם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה:
- 25 And thou shalt take them from their hands, and make them smoke on the altar upon the burnt-offering, for a sweet savour before the LORD; it is an offering made by fire unto the LORD.
- 25 וְלָקַחְתָּ אֹתָם מִיָּדָם וְהִקְטַרְתָּ הַמִּזְבֵּחַתָּה עַל-הָעֹלָה לְרִיחַ נִיחֹחַ לִפְנֵי יְהוָה אֲשֶׁה הוּא לַיהוָה:
- 26 And thou shalt take the breast of Aaron's ram of consecration, and wave it for a wave-offering before the LORD; and it shall be thy portion.
- 26 וְלָקַחְתָּ אֶת-הַחֹזֶה מֵאֵיל הַמִּלֵּאִים אֲשֶׁר לְאַהֲרֹן וְהִנַּפְתָּ אֹתוֹ תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה וְהָיָה לָךְ לְמִנָּה:
- 27 And thou shalt sanctify the breast of the wave-offering, and the thigh of the heave-offering, which is waved, and which is heaved up, of the ram of consecration, even of that which is Aaron's, and of that which is his sons'.
- 27 וְקִדַּשְׁתָּ אֹתוֹ תְּנוּפָה וְאֵת שׁוֹק הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר הוֹנֵף וְאֲשֶׁר הוֹרֵם מֵאֵיל הַמִּלֵּאִים מֵאֲשֶׁר לְאַהֲרֹן וּמֵאֲשֶׁר לְבָנָיו:
- 28 And it shall be for Aaron and his sons as a due for ever from the children of Israel; for it is a heave-offering; and it shall be a heave-offering from the children of Israel of their sacrifices of peace-offerings, even their heave-offering unto the LORD.
- 28 וְהָיָה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו לְחֶק-עוֹלָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי תְרוּמָה הוּא וְתְרוּמָתָהּ יְהִי מֵאֵת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מִזִּבְחֵי שְׁלָמֵיהֶם תְּרוּמָתָם לַיהוָה:
- 29 And the holy garments of Aaron shall be for his sons after him, to be anointed in them, and to be consecrated in them.
- 29 וּבִגְדֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר לְאַהֲרֹן יִהְיוּ לְבָנָיו אַחֲרָיו לְמִשְׁחָה בָהֶם וּלְמִלֵּאֲבָם אֶת-יָדָם:

(24) על כפי אהרן וגו' והנפת. שניהם עסוקין צמנופה, הצעלים והכהן, הא כיצד, כהן מניח ידו תחת יד הצעלים ומניף, וצוה היו אהרן וצניו צעלים ומשה כהן: תנופה. מוליך ומציא למי שארבע רוחות העולם שלו, ותנופה מעכצת ומצטלת פורעניות ורוחות רעות. תרומה, מעלה ומוריד למי שהשמים והארץ שלו, ומעכצת טללים רעים (מנחות 33):

(25) על העולה. על האיל הראשון שהעלית עולה: לריח ניחוח. לנחת רוח למי שאמר ונעשה רצונו: אשה. לאש נתן: לה. לשמו של מקום:

(27) וקדשת את חזה התנופה ואת שוק התרומה וגו'. קדשם לדורות, להיות נוהגת תרומתם והנפתם צחה ושוק של שלמים, אבל לא להקטרה, אלא והיה לאהרן ולצניו לאכול: תנופה. לשון הולכה והצאה, וינטלי"ר צלע": הורם. לשון מעלה ומוריד:

(28) לחק עולם מאת בני ישראל. שהשלמים לצעלים, ואת החזה ואת השוק יתנו לכהן: כי תרומה הוא. החזה ושוק הזה:

(29) לבניו אחרייו. למי שצא בגדולה אחריו: למשחה. להתגדל בהם, שיש משיחה שהיא לשון שררה, כמו

<p>30 Seven days shall the son that is priest in his stead put them on, even he who cometh into the tent of meeting to minister in the holy place.</p>	<p>שִׁבְעַת יָמִים יִלְבָּשׁוּן כֹּהֵן תַּחְתּוֹתָיו מִבְּנֵי יִבְא אֶל־ אֹהֶל מוֹעֵד לְשֶׁרֶת בְּקֹדֶשׁ׃</p>	<p>30 שִׁבְעַת יָמִים יִלְבָּשׁוּן הַכֹּהֵן תַּחְתּוֹתָיו מִבְּנֵי יִבְא אֶל־ אֹהֶל מוֹעֵד לְשֶׁרֶת בְּקֹדֶשׁ׃</p>
<p>31 And thou shalt take the ram of consecration, and seethe its flesh in a holy place.</p>	<p>וְיָת דָּבַר קוֹרְבָנִיָּא תִּסַּב וּתְבַשִּׁיל יֵת בְּשָׂרֶיהָ בְּאֹתֶר קֹדֶשׁ׃</p>	<p>31 וְיָת אֵיל הַמִּלֻּאִים תִּקַּח וּבִשְׁלֵת אֶת־בָּשָׂרוֹ בַּמָּקָם קֹדֶשׁ׃</p>
<p>32 And Aaron and his sons shall eat the flesh of the ram, and the bread that is in the basket, at the door of the tent of meeting.</p>	<p>וַיִּכּוֹל אֶהֱרֹן וּבְנָוָהִי יֵת בָּשָׂר דְּכָרָא וְיֵת לַחֲמַא דִּבְסָלָא בְּתַרְע מִשְׁכָּן זְמָנָא׃</p>	<p>32 וְאָכַל אֶהֱרֹן וּבְנָיו אֶת־בָּשָׂר הָאֵיל וְאֶת־הַלֶּחֶם אֲשֶׁר בַּסָּל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד׃</p>
<p>33 And they shall eat those things wherewith atonement was made, to consecrate and to sanctify them; but a stranger shall not eat thereof, because they are holy.</p>	<p>וַיִּכְלוּן יִתְהוֹן דְּאִתְכַּפֵּר בְּהוֹן לְקִרְבָּא יֵת קוֹרְבָנִהוֹן לְקֹדֶשָׁא יִתְהוֹן וְחִילּוּנִי לֹא יִכּוֹל אַרִי קוֹדֶשָׁא אֲנֹן׃</p>	<p>33 וְאָכְלוּ אֹתָם אֲשֶׁר כָּפַר בָּהֶם לְמַלֵּא אֶת־יָדָם לְקֹדֶשׁ אֹתָם׃ וְזָר לֹא־יֹאכַל כִּי־קֹדֶשׁ הֵם׃</p>
<p>34 And if aught of the flesh of the consecration, or of the bread, remain unto the morning, then thou shalt burn the remainder with fire; it shall not be eaten, because it is holy.</p>	<p>וְאִם יִשְׁתַּאֵר מִבָּשָׂר קוֹרְבָנִיָּא וּמִן לַחֲמַא עַד צִפְרָא וְתוֹקִיד יֵת דְּאִשְׁתַּאֵר בְּנוֹרָא לֹא יִתְאָכִיל אַרִי קוֹדֶשָׁא הוּא׃</p>	<p>34 וְאִם־יִוָּתֵר מִבָּשָׂר הַמִּלֻּאִים וּמִן־הַלֶּחֶם עַד־הַבֶּקָר וְשִׂרְפֶתָּ אֶת־הַנּוֹתָר בָּאֵשׁ לֹא יֹאכַל כִּי־קֹדֶשׁ הוּא׃</p>
<p>35 And thus shalt thou do unto Aaron, and to his sons, according to all that I have commanded thee; seven days shalt thou consecrate them.</p>	<p>וְתַעֲבִיד לְאֶהֱרֹן וּלְבְנָוָהִי כְּדִין כָּל דְּפִקֻּדֵּית יִתְדִ שִׁבְעָא יוֹמִין תִּקְרִיב קוֹרְבָנֵהוֹן׃</p>	<p>35 וְעָשִׂיתָ לְאֶהֱרֹן וּלְבְנָיו כַּכָּה כָּל אֲשֶׁר־צִוִּיתִי אֹתְכָה שִׁבְעַת יָמִים תְּמַלֵּא יָדָם׃</p>

לְדָ נִסְתָּסִים לְמַעֲסָה (צמדצר יח, ח), אֵל פִּגְעוּ צְמִשְׁיָסִי (תהלים קה, טו): וְלִמְלֵא בָּם אֶת יָדָם. עַל יְדֵי הַצְּגָדִים הוּא נִתְּלַצֵּשׁ צִכְהוֹנָה גְּדוּלָּה׃

(30) שִׁבְעַת יָמִים. רִזְפוּיָן: יִלְבָּשׁוּן הַכֹּהֵן. אֲשֶׁר יָקוּם מִצְנִיּוֹ תַּחְתּוֹתָיו לְכַהֲנָה גְּדוּלָּה, כְּשִׁימְנוּהוּ לִהְיוֹת כֹּהֵן גָּדוֹל: אֲשֶׁר יִבָּא אֶל אֹהֶל מוֹעֵד. אוֹתוֹ כֹּהֵן הַמּוֹכֵן לְהִנָּסֵם לִפְנֵי וּלְפָנִים צִוִּים הַכְּפוּרִים, וְזֶהוּ כֹהֵן גָּדוֹל, שְׁאִין עֲזוּדַת יוֹם הַכְּפוּרִים כְּשֶׁרָה אֵלָּא צו (יומא עג.): תַּחְתּוֹתָיו מִבְּנָיו. מִלְּמַד, שֶׁאִם יֵשׁ לוֹ לִכְהֵן גָּדוֹל בֶּן מִמְּלֵא אִם מִקוּמוֹ, יִמְנוּהוּ כֹהֵן גָּדוֹל תַּחְתּוֹתָיו (ת"כ, טו): הַכֹּהֵן תַּחְתּוֹתָיו מִבְּנָיו. מִכֵּאֵן רִאִיָּה, כֹּל לִשְׁוֹן כֹּהֵן, לִשְׁוֹן פּוֹעֵל עוֹצֵד מִמֶּשׁ, לִפִּיכָן נִיגוֹן קְצִיר נִמְשָׁן לִפְנֵיו׃

(31) בַּמָּקוֹם קֹדֶשׁ. צִחֲרָא אֹהֶל מוֹעֵד, שֶׁהַשְּׁלָמִים הִלְלוּ קֹדֶשִׁי קֹדֶשִׁים הָיוּ׃

(32) פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד. כֹּל הַמִּזְבֵּחַ קְרוֹי כֵּן׃

(33) וְאָכְלוּ אֹתָם. אֶהֱרֹן וּבְנָיו, לִפִּי שֶׁהֵם צִעֲלִיָּהֶם: אֲשֶׁר כָּפַר בָּהֶם. לֹהֵם כֹּל זָרוֹת וּתִיעוּבֵי: לְמַלֵּא אֶת יָדָם. צִאִיל וְלֹהֵם הִלְלוּ: לְקֹדֶשׁ אֹתָם. שַׁעַל יְדֵי הַמִּלּוּאִים הִלְלוּ נִתְּמַלְאוּ יְדֵיהֶם וְנִתְּקַדְשׁוּ לְכַהֲנָה: כִּי קֹדֶשׁ הֵם. קֹדֶשִׁי קֹדֶשִׁים, וּמִכֵּאֵן לְמַדְנוּ אוֹהֲרָה לֹר הָאוֹכֵל קֹדֶשִׁי קֹדֶשִׁים, שֶׁנֶּחֱמַן הַמִּקְרָא טַעַם לְדַצֵּר מִשּׁוּם דְּקֹדֶשׁ הֵם׃

(35) וְעָשִׂיתָ לְאֶהֱרֹן וּלְבְנָיו כַּכָּה. שְׁנֵה הַכְּמוּצוּ וּכְפֹל לַעֲכָה, שֶׁאִם חָסַר דְּצֵר אֶחָד מִכֹּל הָאֲמֹר צִעֲנִין, לֹא נִתְּמַלְאוּ יְדֵיהֶם לִהְיוֹת כֹּהֲנִים, וְעֲזוּדָתָם פְּסוּלָה: אִתְּכָה. כְּמוֹ אוֹתָךְ: שִׁבְעַת יָמִים תְּמַלֵּא וְגוֹר. צִעֲנִין הִזְהוּ וּצְקִרְצִנוֹת הִלְלוּ כָּל יוֹם׃

<p>And every day shalt thou offer the bullock of sin-offering, beside the other offerings of atonement; and thou shalt do the purification upon the altar when thou makest atonement for it; and thou shalt anoint it, to sanctify it.</p>	<p>וּבַכֹּפֶרֶת תַּעֲשֶׂה לַיּוֹם עַל-הַכֹּפֶרֶת וְחַטָּאתָּה עַל-הַמִּזְבֵּחַ בְּכַפֶּרֶת עָלָיו וּמִשְׁחָתָה אֹתוֹ לְקַדְּשׁוֹ:</p> <p>וְתוֹרָא דְחַטָּאתָּה תַעֲבִיד לַיּוֹמָא עַל כְּפוּרִיא וְתַדְכִּי עַל מִדְבָּחָא בְּכַפְרוֹתָהּ עָלוּהִי וְתַרְבִּי יִתִּיה לְקַדְּשׁוֹתֶיהָ:</p>	<p>וּבַכֹּפֶרֶת תַּעֲשֶׂה לַיּוֹם עַל-הַכֹּפֶרֶת וְחַטָּאתָּה עַל-הַמִּזְבֵּחַ בְּכַפֶּרֶת עָלָיו וּמִשְׁחָתָה אֹתוֹ לְקַדְּשׁוֹ:</p>
<p>Seven days thou shalt make atonement for the altar, and sanctify it; thus shall the altar be most holy; whatsoever toucheth the altar shall be holy.</p>	<p>שִׁבְעַת יָמִים תַּכְפִּיר עַל הַמִּזְבֵּחַ וְקִדְשָׁתָהּ אֹתוֹ וְהָיָה הַמִּזְבֵּחַ קֹדֶשׁ קֹדָשִׁים כָּל-הַנִּגַּע בַּמִּזְבֵּחַ יִקְדָּשׁ: (ס)</p> <p>שִׁבְעָא יוֹמִין תַּכְפִּיר עַל מִדְבָּחָא וְתַקְדִּישׁ יִתִּיה וְהָיָה מִדְבָּחָא קֹדֶשׁ קוֹדְשִׁין כָּל דִּיקָרַב בְּמִדְבָּחָא יִתְקַדֵּשׁ:</p>	<p>שִׁבְעַת יָמִים תַּכְפִּיר עַל-הַמִּזְבֵּחַ וְקִדְשָׁתָהּ אֹתוֹ וְהָיָה הַמִּזְבֵּחַ קֹדֶשׁ קֹדָשִׁים כָּל-הַנִּגַּע בַּמִּזְבֵּחַ יִקְדָּשׁ: (ס)</p>
<p>Now this is that which thou shalt offer upon the altar: two lambs of the first year day by day continually.</p>	<p>וְזֶה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה עַל-הַמִּזְבֵּחַ כְּבָשִׂים בְּנֵי-שָׁנָה שְ�נָיִם לַיּוֹם תָּמִיד:</p> <p>וְדִין דְּתַעֲבִיד עַל מִדְבָּחָא אֲמַרִין בְּנֵי שָׁנָא תְרִין לַיּוֹמָא תְדִירָא:</p>	<p>וְזֶה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה עַל-הַמִּזְבֵּחַ כְּבָשִׂים בְּנֵי-שָׁנָה שְ�נָיִם לַיּוֹם תָּמִיד:</p>
<p>The one lamb thou shalt offer in the morning; and the other lamb thou shalt offer at dusk.</p>	<p>אֶת-הַכֹּבֶשֶׁת הָאֶחָד תַּעֲשֶׂה בִבְקָר וְאֶת הַכֹּבֶשֶׁת הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבִים:</p> <p>יֵת אֲמַרָא חֵד תַּעֲבִיד בְּצַפְרָא וְיֵת אֲמַרָא תְּנִינָא תַעֲבִיד בֵּין שְׁמֶשֶׁיָא:</p>	<p>אֶת-הַכֹּבֶשֶׁת הָאֶחָד תַּעֲשֶׂה בִבְקָר וְאֶת הַכֹּבֶשֶׁת הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבִים:</p>
<p>And with the one lamb a tenth part of an ephah of fine flour mingled with the fourth part of a hin of beaten oil; and the fourth part of a hin of wine for a drink-offering.</p>	<p>וְעִשְׂרוֹן סֹלֶת בָּלוּל בְּשֶׁמֶן בְּמִשְׁחָה כְּתִישָׁא רִבְעוֹת הִינָּה וְנִסְכָּא רִבְעוֹת הִינָּה חֲמֶרָא לְאֲמַרָא חֵד:</p> <p>וְעִשְׂרוֹן סֹלֶת בָּלוּל בְּשֶׁמֶן בְּמִשְׁחָה כְּתִישָׁא רִבְעוֹת הִינָּה וְנִסְכָּא רִבְעוֹת הִינָּה חֲמֶרָא לְאֲמַרָא חֵד:</p>	<p>וְעִשְׂרוֹן סֹלֶת בָּלוּל בְּשֶׁמֶן בְּמִשְׁחָה כְּתִישָׁא רִבְעוֹת הִינָּה וְנִסְכָּא רִבְעוֹת הִינָּה חֲמֶרָא לְאֲמַרָא חֵד:</p>
<p>And the other lamb thou shalt offer at dusk, and shalt do thereto according to the meal-offering of the morning, and according to the drink-offering thereof, for a sweet savour, an offering made by fire unto the LORD.</p>	<p>וְאֶת הַכֹּבֶשֶׁת הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבִים כְּמִנְחַת הַבֹּקֶר וְכִנְסָכָהּ תַעֲבִיד לָהּ לְאֲתַקְבֵּלָא בְּרִיעָא קוֹרְבָנָא קָדָם יי:</p> <p>וְיֵת אֲמַרָא תְּנִינָא תַעֲבִיד בֵּין שְׁמֶשֶׁיָא כְּמִנְחַת צַפְרָא וְכִנְסָכָהּ תַעֲבִיד לָהּ לְאֲתַקְבֵּלָא בְּרִיעָא קוֹרְבָנָא קָדָם יי:</p>	<p>וְאֶת הַכֹּבֶשֶׁת הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבִים כְּמִנְחַת הַבֹּקֶר וְכִנְסָכָהּ תַעֲשֶׂה-לָּהּ לִרְיִחַ נִיחָח אֲשֶׁה לַיהוָה:</p>

(36) על הכפורים. בשביל הכפורים, לכפר על המזבח מכל זרות ומיעוץ, ולפי שנאמר שבעת ימים תמלא ידם, אין לי אלא דבר הבא בשבילם, כגון האילים והלחם, אבל הבא בשביל המזבח, כגון פר שהוא לחטוי המזבח, לא שמענו, לכך הוצרך מקרא זה. ומדרש תורת כהנים (מילואים ט"ו) אומר, כפרת המזבח הוצרך, שמא החגדז איש דבר גזול במלאכת המשכן והמזבח: וחטאת. ותדפי, לשון מתנת דמים הנחונים באצבע קרוי חטוי: ומשחת אותו. בשמן המשחה, וכל המשיחות כמין כ"ף יונית:

(37) והיה המזבח קדש. ומה היא קדושתו, כל הנוגע במזבח יקדש, אפילו קרבן פסול שעלה עליו, קדשו המזבח להכשירו שלא ירד, מתוך שנאמר כל הנוגע וגו' יקדש, שומע אני צין ראוי צין שאינו ראוי, כגון דבר שלא היה פסולו בקדש, כגון הרובע והנרבע, ומוקצה, ונעזד, והטריפה, וכיוצא בהן, תלמוד לומר וזה אשר תעשה, הסמוך אחריו, מה עולה ראויה אף כל ראויה (ת"כ, ב. זכאים פג:), שנראה לו כצר ופסול משבא לעזרה, כגון הלן, והיוצא, והטמא, ושנשחט במשחט חוץ לזמנו וחוץ למקומו, וכיוצא בהן:

(40) ועשורון סולת. עשירית האיפה, מ"ג ציאים וחומש ציאה: בשמן כתיית. לא לחוצה נאמר כתיית, אלא להכשיר, לפי שנאמר כתיית למאור, ומשמע למאור ולא למנחות, יכול לפסלו למנחות, תלמוד לומר כאן כתיית, ולא נאמר כתיית למאור אלא למעט מנחות שאין צריך כתיית, שאף הטחון ברחיים כשר בהן (מנחות פו:). רבע הדיון. שלשה לוגין: ונסך. לספלים, כמו ששנינו במסכת סוכה (מח:), שני ספלים של כסף היו בראש המזבח, ומנוקזים כמין שני חוטמין דקים, נותן היין לתוכו, והוא מקלח ויוצא דרך החוטם, ונופל על גג המזבח, ומשם יורד לשיתין במזבח בית עולמים, ובמזבח הנחשת יורד מן המזבח לארץ:

42	It shall be a continual burnt-offering throughout your generations at the door of the tent of meeting before the LORD, where I will meet with you, to speak there unto thee.	עֲלֹת תָמִיד לְדֹרֹתֵיכֶם פֶּתַח אֹהֶל-מוֹעֵד לִפְנֵי יְהוָה אֲשֶׁר אֲוַעֵד לָכֶם שָׁמָּה לְדַבֵּר אֵלֶיךָ שָׁם: עֲלֹת תָּדִירָא לְדֹרֵיכוֹן בְּתַרְע מִשְׁכָּן זְמָנָא קָדָם יְיָ דְּאַזְמִין מִימְרֵי לְכוֹן תַּמָּן לְמַלְלָא עִמָּךְ תַּמָּן:	42
43	And there I will meet with the children of Israel; and [the Tent] shall be sanctified by My glory.	וְנִעַדְתִּי שָׁמָּה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִקְדָּשׁ בְּכְבוֹדִי: וְנִזְמִין מִימְרֵי תַמָּן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאַתְקַדֵּשׁ בִּיקְרִי:	43
44	And I will sanctify the tent of meeting, and the altar; Aaron also and his sons will I sanctify, to minister to Me in the priest's office.	וְקִדַּשְׁתִּי אֶת-אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת-הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת-אַהֲרֹן וְאֶת-בָּנָיו אֲקַדֵּשׁ לְכַהֵן לִי: וְאַקְדִּישׁ יֵת מִשְׁכָּן זְמָנָא וְיֵת מִדְבָּחָא וְיֵת אַהֲרֹן וְיֵת בְּנוֹהֵי אֲקַדִּישׁ לְשִׁמְשָׁא קֳדָמִי:	44
45	And I will dwell among the children of Israel, and will be their God.	וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיִיתִי לָהֶם לֵאלֹהִים: וְאַשְׁרֵי שְׁכִינָתִי בְּגוֹ בְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאַהֲנִי לַהוֹן לְאַלֹהֵי:	45
46	And they shall know that I am the LORD their God, that brought them forth out of the land of Egypt, that I may dwell among them. I am the LORD their God.	וַיֵּדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְשַׁכְנִי בְּתוֹכָם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם: (פ) וַיֵּדְעוּן אַרִי אָנָּא יְיָ אֱלֹהֵיהוֹן דְּאַפִּיקִית יְתָהוֹן מֵאֶרְעָא דְּמִצְרַיִם לְאַשְׁרָאָה שְׁכִינָתִי בִּינִיהוֹן אָנָּא יְיָ אֱלֹהֵיהוֹן:	46
XXX	And thou shalt make an altar to burn incense upon; of acacia-wood shalt thou make it.	וַתַּעֲבִיד מִדְבָּחָא לְאַקְטִירָא עֲלֻוְהֵי קִטְרֶת בּוֹסְמִין דְּאַשִּׁי שְׁטִין תַּעֲבִיד יְתִיהָ: וְעָשִׂיתָ מִזְבֵּחַ מִקְטֹר קִטְרֶת עֲצֵי שִׁטִּים תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ:	שְׁטִי
2	A cubit shall be the length thereof; and a cubit the breadth thereof; foursquare shall it be; and two cubits shall be the height thereof; the horns thereof shall be of one piece with it.	אֹמֶה אָרְכוֹ וְאַמָּה רָחְבוֹ רְבֹועַ יְהִיָּה וְאַמְתָּיִם קַמְתּוֹ מִמְּנוֹ קַרְנֵיהֶן: אַמְתָּא אֹרְכֶיהָ וְאַמְתָּא פּוֹתֶיהָ מְרֻבָּעַ יְהִי וְתַרְתִּין אַמִּין רֹמִיָּה מְנִיָּה קַרְנֵיהֶן:	2
3	And thou shalt overlay it with pure gold, the top thereof, and the sides thereof round about, and the horns thereof; and thou shalt make unto it a crown of gold round about.	וַתַּצְפֵּיתָ אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר אֶת-גִּגְוֹ וְאֶת-קִירְתָּיו סָבִיב וְאֶת-קַרְנֵיהֶן וְעָשִׂיתָ לָּו זָהָב סָבִיב: וְתַחְפִּי יְתִיהָ דְּהַב דְּכִי יֵת אֲגָרִיָּה וְיֵת פּוֹתֻלֹהֵי סָחֹר סָחֹר וְיֵת קַרְנֵיהֶן וְתַעֲבִיד לִיהָ זִיר דְּדְהַב סָחֹר סָחֹר:	3

(41) לריח ניחוח. על המנחה נאמר, שמנחת נסכים כולה כליל, וסדר הקרבתם, האיברים צמחלה ואחר כך המנחה, שנאמר עלה ומנחה (ויקרא כג, לו):

(42) תמיד. מיום אל יום, ולא יפסיק יום צנתיים: אשר אועד לכם. כשאקבע מועד לדבר אליך, שם אקבענו לזכר. ויש מרבותיו למדים מכאן, שמעל מזבח הנחשת היה הקצ"ה מדבר עם משה משהוקם המשכן, ויש אומרים מעל הכפורת כמו שנאמר ודברתי אִתְּךָ מֵעַל הַפֶּפֶרֶת (שמות כה, כג). ואשר אועד לכם האמור כאן אינו אמור על המזבח, אלא על אהל מועד הנזכר במקרא:

(43) ונועדתי שמה. אמועד עמם בדבור, כמלך הקובע מקום מועד לדבר עם עבדיו שם: ונקדש. המשכן: בכבודי. שחשבה שכינתו. ומדרש אגדה, אל תקרי צכודי אלא צמכודי, צמכודים שלי, כאן רמז לו מיסת בני אהרן ציוס הקמתו, וזהו שאמר משה הוא הָאֵשׁ דְּבָר ה' לאמר צְקֻרְצִי אֶקְדֵּשׁ (ויקרא י, ג), והיכן דָּבָר, ונקדש צכודי:

(46) לשכני בתוכם. על מנת לשכון אני צמכוס:

(1) מקטר קטורת. להעלות עליו קטור עשן סמים:

(3) את גגו. זה היה לו גג, אבל מזבח העולה לא היה לו גג, אלא ממלאים חללו אדמה בכל חנייתם: זר זרהב.

<p>And two golden rings shalt thou make for it under the crown thereof, upon the two ribs thereof, upon the two sides of it shalt thou make them; and they shall be for places for staves wherewith to bear it.</p>	<p>וְתַרְתִּין עֲזָקִין דְּדָהָב תַּעֲבִיד לִיה מִלְרַע לְזִירִיה עַל תַּרְתִּין זְוִיָּה תַּעֲבִיד עַל תַּרְדֵּן סְטְרוֹהִי וְיִהְיֶה לְאַתְרָא לְאַרְיִחָא לְמַטָּל יְתִיה בְּהוֹן:</p>	<p>וְשֵׁתִי טַבַּעַת זָהָב תַּעֲשֶׂה-לָּו מִתַּחַת לְזָרוֹ עַל שְׁתֵּי צַלְעֹתָיו תַּעֲשֶׂה עַל-שְׁנֵי צַדָּיו וְהָיָה לְבָתִּים לְבָדִים לְשֵׂאת אֹתוֹ בַּהֲמָה:</p>
<p>And thou shalt make the staves of acacia-wood, and overlay them with gold.</p>	<p>וְתַעֲבִיד יֵת אַרְיִחָא דְאַעֲי שְׁטִין וְתַחֲפִי יְתִהוֹן דְּהָבָא:</p>	<p>וְעָשִׂיתָ אֶת-הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתָ אֹתָם זָהָב:</p>
<p>And thou shalt put it before the veil that is by the ark of the testimony, before the ark-cover that is over the testimony, where I will meet with thee.</p>	<p>וְתַתִּין יְתִיה קָדָם פְּרוֹכְתָא דְעַל אֲרוֹנָא דְסִהְדוּתָא קָדָם קְפֹרְתָא דְעַל סִהְדוּתָא דְאַזְמִין מִימְרֵי לֵךְ תִּמְן:</p>	<p>וְנִתְּנָה אֹתוֹ לִפְנֵי הַפָּרֹכֶת אֲשֶׁר עַל-אֲרֹן הָעֵדֻת לִפְנֵי הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל-הָעֵדֻת אֲשֶׁר אֶנְעֵד לָךְ שָׁמָּה:</p>
<p>And Aaron shall burn thereon incense of sweet spices; every morning, when he dresses the lamps, he shall burn it.</p>	<p>וְיִקְטֹר עָלוּהִי אֶהְרֹן קְטֹרֶת בּוֹסְמִין בְּצֹפֶר בְּצֹפֶר בְּאַתְקִנוּתִיהָ יֵת בּוֹצִינָא יִקְטֹרְנָה:</p>	<p>וְהִקְטִיר עָלָיו אֶהְרֹן קְטֹרֶת סִמִּים בְּבֹקֶר בְּבֹקֶר בְּהִיטִיבוֹ אֶת-הַנֶּהֱרֹת יִקְטֹרְנָה:</p>
<p>And when Aaron lighteth the lamps at dusk, he shall burn it, a perpetual incense before the LORD throughout your generations.</p>	<p>וּבְאֵדְלָקוֹת אֶהְרֹן יֵת בּוֹצִינָא בֵּין שְׁמֵשָׁא יִקְטֹרְנָה קְטֹרֶת בּוֹסְמִין תְּדִירָא קָדָם יְיָ לְדִרְיֹכֹן:</p>	<p>וּבְהַעֲלֹת אֶהְרֹן אֶת-הַנֶּהֱרֹת בֵּין הָעֶרְבִים יִקְטֹרְנָה קְטֹרֶת תָּמִיד לִפְנֵי יְהוָה לְדֹרֹתֵיכֶם:</p>
<p>Ye shall offer no strange incense thereon, nor burnt-offering, nor meal-offering; and ye shall pour no drink-offering thereon.</p>	<p>לֹא תִסְקֹן עָלוּהִי קְטֹרֶת בּוֹסְמִין נּוֹכְרָאִין וְעֹלָתָא וּמִנְחָתָא וְנִסְכָּא לֹא תִנְסְכֹן עָלוּהִי:</p>	<p>לֹא-תַעֲלוּ עָלָיו קְטֹרֶת זָרָה וְעֹלָה וּמִנְחָה וְנִסֵּךְ לֹא תִסְכּוּ עָלָיו:</p>
<p>And Aaron shall make atonement upon the horns of it once in the year; with the blood of the sin-offering of atonement once in the year shall he make atonement for it throughout your generations; it is most holy unto the LORD.</p>	<p>וְיִכְפֹּר אֶהְרֹן עַל קַרְנֹתֶיהָ חֹדָא בְּשֵׁתָא מַדָּם חַטָּאת כַּפֹּרִיָּא חֹדָא בְּשֵׁתָא יִכְפֹּר עָלוּהִי לְדִרְיֹכֹן קֹדֶשׁ קֹדֶשִׁין הוּא קָדָם יְיָ:</p>	<p>וְכַפֵּר אֶהְרֹן עַל-קַרְנֹתָיו אֶחָת בַּשָּׁנָה מַדָּם חַטָּאת הַכַּפֹּרִים אֶחָת בַּשָּׁנָה יִכְפֹּר עָלָיו לְדֹרֹתֵיכֶם קֹדֶשׁ-קֹדָשִׁים הוּא לִיהוָה: (פ)</p>

מפטיר

קא סקוים

סימן הוא לכמה כהונה:

- (4) צלעותיו. כאן הוא לשון זויות כתר גומו, לפי שנאמר על שני זדיו, על שתי זויותיו שצנני זדיו: והיה. מעשה הטבעות האלה: לבתים לבדים. לכל צית מהיה הטבעות לזד:
- (6) לפני הפרכת. שם תאמר משוך מכנגד הארון אלפון או לדרוס, תלמוד לומר לפני הכפרת, מכון כנגד הארון מצמוץ:
- (7) לשון נקוי הבזיכין של המנורה מדשן הפחילות שנשרפו צלילה, והיה מטיבין בכל צקר וצקר: הנרות. לזי"ש בלע"ז, וכן כל נרות האמורות צמנורה, חוץ ממקום שנאמר שם העלאה, שהוא לשון הדלקה:
- (8) ובהעלות. כשיליקס להעלות להצמן: יקטירנה. בכל יום, פרס מקטיר שחרית, ופרס מקטיר בין הערבים:
- (9) לא תעלו עליו. על מזבח זה: קטרת זרה. שום קטורת של נדבה, כולן זרות לו חוץ מזו: ועולה ומנחה. ולא עולה ומנחה. עולה של צהמה ועוף, ומנחה היא של לחם:

11 And the LORD spoke unto Moses, **וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וּמִלִּיל יִי עִם מֹשֶׁה לְמִימָר:** כי תשא ויידבר יהוה אל־משה ומליל יי עם משה למימר: **לֵאמֹר:**

12 'When thou takest the sum of the children of Israel, according to their number, then shall they give every man a ransom for his soul unto the LORD, when thou numberest them; that there be no plague among them, when thou numberest them. **כִּי תִשָּׂא אֶת־רֹאשׁ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִפְקֻדֵיהֶם וְנָתַנוּ אִישׁ כֹּפֶר נַפְשׁוֹ לַיהוָה בַּפֶּקֶד אַתֶּם וְלֹא־יִהְיֶה בָהֶם נֶגֶף בַּפֶּקֶד אַתֶּם:**

13 This they shall give, every one that passeth among them that are numbered, half a shekel after the shekel of the sanctuary—the shekel is twenty gerahs—half a shekel for an offering to the LORD. **זֶהוּ יִתְּנוּ כָל־הָעֵבֶר עַל־הַפְּקָדִים מַחְצִית הַשֶּׁקֶל בַּשֶּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֲשָׂרִים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל מַחְצִית הַשֶּׁקֶל תְּרוּמָה לַיהוָה:**

14 Every one that passeth among them that are numbered, from twenty years old and upward, shall give the offering of the LORD. **כָּל הָעֵבֶר עַל־הַפְּקָדִים מִבֶּן עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה יִתֵּן אֶפְרָשִׁיתָא קָדָם יְיָ:**

15 The rich shall not give more, and the poor shall not give less, than the half shekel, when they give the offering of the LORD, to make atonement for your souls. **הָעֲשִׂיר לֹא־יִרְבֶּה וְהַדָּל לֹא יִמְעֹט מִמַּחְצִית הַשֶּׁקֶל לַתֵּת אֶת־תְּרוּמַת יְהוָה לְכַפֵּר עַל־נַפְשֵׁיכֶם:**

(10) וכפר אהרן. מתן דמיס: אחת בשנה. ציוס הכפורים, הוא שנאמר באחרי מות ויָאֵל קָל הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר לִפְנֵי ה' וְקָפַר עָלָיו (ויקרא טו, יח): חטאת הכפרים. הם פר ושעיר של יום הכפורים, המכפרים על טומאת מקדש וקדשיו: קדש קדשים. המזבח מקודש לדברים הללו בלבד, ולא לעבודה אחרת:

(12) כי תשא. לשון קבלה כתרומתו, כשתחפון לקבל סכום מנינס לדעת כמה הם, אל תמנע לגלגולת, אלא יתנו כל אחד מחצית השקל, ותמנה את השקלים ותדע מנינס: ולא יהיה בהם נגף. שהמנין שולט בו עין הרע, והדָּקָר צא עליהם, כמו שמצינו בימי דוד:

(13) זה יתנו. הראה לו כמין מטבע של אש ומשקלה מחצית השקל, ואמר לו כזה יתנו: העובר על הפקודים. דרך המונין מעבירין את הנמנין זה אחר זה, וכן כל אֲשֶׁר יַעֲבֹר פֶּסַח הַשָּׁבֵט (ויקרא כז, לב), וכן פֶּעֶזְרָה הָאֵלֶּף על ידי מוֹנֶה (ירמיה לג, יג): מחצית השקל בשקל הקדש. במשקל השקל שקצתי לך לשקול בו שקלי הקדש, כגון שקלים האמורין כפרשת ערכין ושדה אחוזה: עשרים גרה השקל. עכשיו פירש לך כמה הוא: גרה. לשון מעה, וכן בשמואל (א ב, לו) וצא להשפלות לו לאגורת פספס וְכָפַר לָסָם: עשרים גרה השקל. שהשקל השלם ד' זוזים, והזוז מחולקת חמש מעות, אלא צא והוסיפו עליו שמות, והעלוהו לשש מעה כסף, ומחצית השקל הזה שאמרתי לך, יתנו תרומה לה:

(14) מבין עשרים שנה ומעלה. למדך כאן, שאין פחות מכן עשרים יוצא לצבא, ונמנה בכלל אנשים: (15) לכפר על נפשותיכם. שלא תגפו על ידי מנין. דבר אחר לכפר על נפשותיכם, לפי שרמז להם כאן ג' תרומות, שנכתב כאן תרומת ה' ג' פעמים, אחת תרומת אדנים, שמנאן כשהתחילו בנדבת המשכן, ונתנו כל אחד ואחד מחצית השקל, ועלה למאת הככר, שנאמר וְקָסָף פְּקוּדֵי הָעֵדָה מֵאֶת פֶּכֶר (שמות לח, כה), ומהם נעשו האדנים שנאמר וַיְהִי מֵאֶת פֶּכֶר הָקָסָף וגו' (שם שם, כז). והשנית אף היא על ידי מנין, שמנאן משהוקם המשכן, הוא המנין האמור בתחלת חומש הפקודים, צִאָסָד לַחֲדָשׁ הַשָּׁנִי צִשְׁנָה הַשְּׁנִית (במדבר א, א), ונתנו כל אחד מחצית השקל, והן

16	<p>And thou shalt take the atonement money from the children of Israel, and shalt appoint it for the service of the tent of meeting, that it may be a memorial for the children of Israel before the LORD, to make atonement for your souls.'</p>	<p>וְלָקַחְתָּ אֶת-כֶּסֶף הַכֹּפָרִים מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָתַתָּ אוֹתוֹ עַל-עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד וְהָיָה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְזִכְרוֹן לִפְנֵי יְהוָה לְכַפֵּר עַל-נַפְשֵׁיכֶם: (פ)</p>	16
17	<p>And the LORD spoke unto Moses, saying:</p>	<p>וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וּמִלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לַלַּיְלָה:</p>	17
18	<p>'Thou shalt also make a laver of brass, and the base thereof of brass, wherewith to wash; and thou shalt put it between the tent of meeting and the altar, and thou shalt put water therein.</p>	<p>וְעָשִׂיתָ כִּיּוֹר נְחֹשֶׁת וּכְנוֹ נְחֹשֶׁת לְרַחֲצָהּ וְנָתַתָּ אוֹתוֹ בֵּין-אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וְנָתַתָּ שָׁמָּה מַיִם:</p>	18
19	<p>And Aaron and his sons shall wash their hands and their feet thereat;</p>	<p>וּרְחִצּוּ אֶהֱרֹן וּבָנָיו מִמָּנֹהוּ אֶת-יְדֵיהֶם וְאֶת-רַגְלֵיהֶם:</p>	19
20	<p>when they go into the tent of meeting, they shall wash with water, that they die not; or when they come near to the altar to minister, to cause an offering made by fire to smoke unto the LORD;</p>	<p>בְּבָאֵם אֶל-אֹהֶל מוֹעֵד וּרְחִצּוּ מַיִם וְלֹא יָמָתוּ אוֹ בִּגְשָׁתָם אֶל-הַמִּזְבֵּחַ לְשִׁרְתוֹ לְהִקְטִיר אֲשֶׁה לַיהוָה:</p>	20

לקנות מהן קרבות צבור של כל שנה ושנה, והשוו זהם עניים ועשירים, ועל אותה תרומה נאמר לכפר על נפשותיכם, שהקרבות לכפרה הם צאים. והשלישית היא תרומת המשכן, כמו שנאמר קל מרים פרוצת פסוק ונחשת (שמות לה, כד), ולא היתה יד כלם שזה, אלא איש איש מה שנדבו לבו:

(16) ונתת אותו על עבודת אהל מועד. למדת, שננטו למנוחם בתחלת נדבת המשכן אחר מעשה העגל, מפני שנכנס זהם מגפה, כמו שנאמר ויגף ה' את העם (שמות לב, לה), משל לאלף החציצה על בעליה שנפל זה דבר, ומשפסק, אמר לו לרועה בצקשה ממך, מנה את צאני ודע כמה נותרו זהם, להודיע שהיא חציצה עליו. ואי אפשר לומר שהמנין הזה הוא האמור צחומש הפקודים, שהרי נאמר בו צֶאֱחָד לְחֹדֶשׁ הַשָּׁנָה (במדבר א, א), והמשכן הוקם באחד לחודש הראשון, שנאמר צִיּוֹם הַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן צֶאֱחָד לְחֹדֶשׁ תָּקִים וגו' (שמות מ, ב), ומהמנין הזה נעשו האדנים משקלים שלו, שנאמר ויהי מלאת פכר הפסוק לַאֲחַת וגו' (שם לח, כז), הא למדת, שששים היו, אחת בתחלת נדבתן אחר יום הכפורים בשנה ראשונה, ואחת בשנה שנייה באייר משקלם המשכן. ואם תאמר, וכי אפשר ששנים היו ישראל שוים, ו' מאות אלף וגו' אלפים וה' מאות ונ', שהרי בכסף פקודי העדה נאמר כן, ובחומש הפקודים אף בו נאמר כן, ויהיו פל הפקדים שש מאות אלף ושלש מאות אלפים וחמשים מאות וחמשים (במדבר א, מו), והלא בשתי שנים היו, ואי אפשר שלא היו בשעת מנין הראשון בני י"ט שנה שלא נמנו, ובשנייה נעשו בני כ'. תשובה לדבר, אצל שנות האנשים בשנה אחת נמנו, אצל למנין יציאת מצרים היו שתי שנים, לפי שלציאת מצרים מונין מניסן, כמו ששנינו במסכת ראש השנה (ב), ונצנה המשכן בראשונה והוקם בשנייה, שנתחדשה שנה באחד בניסן, אצל שנות האנשים מונין למנין שנות עולם המתחילין מתשרי, נמלאו שני המנינים בשנה אחת, המנין הראשון היה בתשרי לאחר יום הכפורים, שנתרצה המקום לישראל לסלוח להם וננטו על המשכן, והשני באחד באייר: על עבודת אהל מועד. הן אדנים שנעשו בו:

(18) כיור. כמין דוד גדולה, ולה דדים המריקים צפיהם מים: וכנו. כתרומתו צסיסיה, מושב מתוקן לכיור: לרחצה. מושב על הכיור: ובין המזבח. מזבח העולה, שכחצו בו שהוא לפני פתח משכן אהל מועד, והיה הכיור משוף קמעא, ועומד כנגד אויר שצין המזבח והמשכן ואינו מפסיק כלל צנתיים, משום שנאמר ואת מִזְבֵּחַ הָעֹלָה שֶׁסָּחַ מִשָּׁפָן אֹהֶל מוֹעֵד (שמות מ, כט), כלומר מזבח לפני אהל מועד, ואין כיור לפני אהל מועד, הא כיצד, משוף קמעא כלפי הדורס, כך שנויה צוצחים (נט):

(19) את ידיהם ואת רגליהם. צנת אחת היה מקדש ידיו ורגליו, וכך שנינו צוצחים (יע:), כיצד קדוש ידיים ורגלים, מניח ידו הימנית על גבי רגלו הימנית, וידו השמאלית על גבי רגלו השמאלית, ומקדשן:

- 21 so they shall wash their hands
and their feet, that they die not;
and it shall be a statute for ever
to them, even to him and to his
seed throughout their
generations.⁷
- 22 Moreover the LORD spoke unto
Moses, saying:
- 23 'Take thou also unto thee the
chief spices, of flowing myrrh
five hundred shekels, and of
sweet cinnamon half so much,
even two hundred and fifty, and
of sweet calamus two hundred
and fifty,
- 24 and of cassia five hundred, after
the shekel of the sanctuary, and
of olive oil a hin.
- 25 And thou shalt make it a holy
anointing oil, a perfume
compounded after the art of the
perfumer; it shall be a holy
anointing oil.
- 26 And thou shalt anoint therewith
the tent of meeting, and the ark
of the testimony,
- 27 and the table and all the vessels
thereof, and the candlestick and
the vessels thereof, and the altar
of incense,
- וְרָחֲצוּ יְדֵיהֶם וְרַגְלֵיהֶם וְלֹא
יָמָתוּ וְהָיְתָה לָהֶם חֻק־עוֹלָם
לֹא וּלְזֶרְעוֹ לְדֹרֹתָם: (פ)
- וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּמַר
לְאַמֵּר:
- וְאַתָּה קַח־לָךְ בְּשָׂמִים רֹאשׁ
מִרְדְּדוּר חֲמֵשׁ מֵאוֹת
וְקִנְמָן־בָּשֶׂם מִחֲצִיתוֹ חֲמִשִּׁים
וּמֵאוֹתָיִם וְקִנְיָן־בָּשֶׂם חֲמִשִּׁים
וּמֵאוֹתָיִם:
- וְקִדְיָה חֲמֵשׁ מֵאוֹת בְּשֶׁקֶל
הַקֹּדֶשׁ וְשֶׁמֶן זֵית הָיִן:
- וַעֲשִׂיתָ אֹתוֹ שֶׁמֶן מִשְׁחַת־קֹדֶשׁ
רָקַח מִרְקַחַת מַעֲשֶׂה רָקַח
שֶׁמֶן מִשְׁחַת־קֹדֶשׁ יִהְיֶה:
- וּמִשְׁחַתָּ בּוֹ אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד
וְאֶת אֲרוֹן הָעֵדוּת:
- וְאֶת־הַשְּׁלֶחָן וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו
וְאֶת־הַמִּנְחָה וְאֶת־כָּלֶיהָ וְאֶת־
מִזְבֵּחַ הַקְטֹרֶת:
- וַיְקַדֵּשׁתָּ מִתְּקַל חֲמִישׁ מֵאוֹה
בְּסֻלְשֵׁי קוּדְשָׁא וּמִשְׁחָה זֵיתָא
מְלֵי הֵינָא:
- וְתַעֲבִיד יְתִיה מִשְׁחָ רַבּוֹת
קוּדְשָׁא בּוֹסָם מְבוֹסָם עוֹבֵד
בּוֹסָמְנוּ מִשְׁחָ רַבּוֹת קוּדְשָׁא
יְהִי:
- וְתִרְבִּי בֵּיה יֵת מִשְׁכָּן זִמְנָא
וְיֵת אֲרוֹנָא דְסִתְּהוּדָא:
- וְיֵת פְּתוּרָא וְיֵת כָּל מְנוּחָי
וְיֵת מִנְרֵתָא וְיֵת מְנַחָא וְיֵת
מִדְּבָחָא דְקִטְרֵת בּוֹסָמִיָּא:

(20) בבואם אל אהל מועד. להקטיר שחרית וצין הערבים קטרת, או להזות מדם פר כהן המשיח ושעירי עזודת אלילים: ולא ימותו. הא חס לא ירחצו ימותו, שצמורה נאמרו כללות, ומכלל לאו אתה שומע הן: אל המזבח. החיצון, שאין כאן ציאת אהל מועד אלא צחצר:

(21) ולא ימותו. לחייב מיתה על המשמש צמזמה ואינו רחוק ידיים ורגלים, שממיתה הראשונה לא שמענו אלא על הנכנס להיכל:

(23) בשמים ראש. חסוצים: וקנמן בשם. לפי שהקנמן קליפת עץ הוא, יש שהוא טוב ויש צו ריח טוב וטעם, ויש שאינו אלא כעץ, לכך הוצרך לומר קנמן צסם, מן הטוב: מחציתו חמשים ומאתים. מחצית הצאתו תהא חמשים ומאתים, נמצא כלו חמש מאות, כמו שיעור מר דרור, אס כן למה נאמר צו חלצין, גזרת הכתוב היא להציאו לחלצין, להרבות צו צ' הכרעות, שאין שוקלין עין צעין, וכך שנויה צכריתות (ה): וקנה בושם. קנה של צסם, לפי שיש קנים שאינם של צסם, הוצרך לומר צסם: חמשים ומאתים. סך משקל כולו:

(24) וקדה. שם שורש עשצ, וצלשון חכמים קציעה: הין. י"ב לוגין, ונחלקו צו חכמי ישראל, ר' מאיר אומר, צו שלקו את העקרין, אמר לו ר' יהודה, והלא לסוך את העקרין אינו סיפק, אלא שראוס צמים שלא יצלעו את השמן, ואחר כך הציף עליהם השמן, עד שקלט הריח וקפחו לשמן שעל העקרין:

(25) רוקח מרקחת. רוקח שם דצר הוא, והטעם מוכיח שהוא למעלה, והרי הוא כמו רקע, רגע, ואינו כמו רָגַע הַיָּם (ישעיה נא, טו), וכמו רִוְקַע הָאֶרֶץ (שם מז, ה), שהטעם למטה, וכל דצר המעורב צחצירו, עד שזה קופח מזה או ריח או טעם, קרוי מרקחת: רקח מרקחת. רקח העשוי על ידי אומנות ומעורבות: מעשה רוקח. שם האומן צדצר:

(26) ומשחת בו. כל המשיחות כמין כ"ף יונית, חוץ משל מלכים שהן כמין נזר:

28 and the altar of burnt-offering with all the vessels thereof, and the laver and the base thereof.	וְיִתְּ מִדְּבַחַת דְּעֹלֹתָא וְיִתְּ כָּל מְנוּחֵי וְיִתְּ כִּיּוֹרָא וְיִתְּ בְּסִיסָהּ:	28 וְאֶת־מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת־הַכִּיּוֹר וְאֶת־כַּנּוֹ:
29 And thou shalt sanctify them, that they may be most holy; whatsoever toucheth them shall be holy.	וְתִקְדָּשׁ יִתְהוֹן וְיִהְיוּ קֹדֶשׁ קֹדְשִׁין כָּל דִּיקְרַב בָּהוֹן יִתְקַדֵּשׁ:	29 וְקִדְשֵׁת אַתֶּם וְהָיוּ קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים כָּל־הַנִּגַּע בָּהֶם יִקְדָּשׁ:
30 And thou shalt anoint Aaron and his sons, and sanctify them, that they may minister unto Me in the priest's office.	וְיִתְּ אֶהֱרֹן וְיִתְּ בְּנוֹתָיו תְּרַבִּי וְתִקְדָּשׁ יִתְהוֹן לְשִׁמְשָׁא קֹדְמִי:	30 וְאֶת־אֶהֱרֹן וְאֶת־בָּנָיו תִּמְשַׁח וְקִדְשֵׁת אַתֶּם לְכַהֵן לִי:
31 And thou shalt speak unto the children of Israel, saying: This shall be a holy anointing oil unto Me throughout your generations.	וְעִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תִּמְלִיל לְמִימַר מִשַּׁח רַבּוֹת קֹדֶשׁ יִהְיֶה דִּין קֹדְמִי לְדִרְיֹכּוֹן:	31 וְאֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תִּדְבָּר לֵאמֹר שֶׁמֶן מִשְׁחַת־קֹדֶשׁ יִהְיֶה זֶה לִי לְדִרְתִּיכֶם:
32 Upon the flesh of man shall it not be poured, neither shall ye make any like it, according to the composition thereof; it is holy, and it shall be holy unto you.	עַל בֶּשָׂר אָדָם לֹא יִסָּךְ וּבְמִתְכַנְתּוֹ לֹא תַעֲשׂוּ כְּמֹדּוֹ קֹדֶשׁ הוּא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם:	32 עַל־בֶּשָׂר אָדָם לֹא יִסָּךְ וּבְמִתְכַנְתּוֹ לֹא תַעֲשׂוּ כְּמֹדּוֹ קֹדֶשׁ הוּא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם:
33 Whosoever compoundeth any like it, or whosoever putteth any of it upon a stranger, he shall be cut off from his people.	גִּבֹּר דִּיבְסִים דִּכְוִתִּיה וְדִיתִין מַגִּיהַ עַל חִילּוּנִי וְיִשְׁתַּיִצִי מֵעַמִּיהַ:	33 אִישׁ אֲשֶׁר יִרְקַח כְּמֹדּוֹ וְאֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ עַל־זָר וְנִכְרַת מֵעַמּוֹ: (ס)
34 And the LORD said unto Moses: 'Take unto thee sweet spices, stacte, and onycha, and galbanum; sweet spices with pure frankincense; of each shall there be a like weight.	וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה סֹב לָךְ בּוֹסְמִין נְטוּפָא וְשׁוּפָרָא וְחִלְבוֹנָתָא בּוֹסְמִין וְלִבְוִנָתָא דְּכִיתָא מִתְקַל בְּמִתְקַל יִהְיֶה:	34 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה קַח־לָךְ סָמִים נְטֹף וְשַׁחֲלִל וְחִלְבֹנֶת סָמִים וְלִבְנָה זָפָה בְּדָבָר יִהְיֶה:

(29) וקדשת אותם. משיחה זו מקדשתם להיות קדש קדשים, ומה היא קדושתם, כל הנוגע וגו', כל הראוי לכלי שרת, משכנכם לתוכו קדוש קדושת הגוף, להפסל ציוא, ולינה, וטבול יוס, ואינו נפדה לנאת לחולין, אצל דבר שאינו ראוי להם אין מקדשין. ושניה היא משנה שלימה אלל מזבח, מתוך שנאמר כל הנגע צמץ צמץ יקדש (שמות כט, לו), שומע אני צין ראוי צין שאינו ראוי, תלמוד לומר כצשים, מה כצשים ראויים אף כל ראויים. כל משיחת משכן וכהנים ומלכים מתורגס לשון רצוי, לפי שאין צורך משיחתם אלל לגדולה, כי כן יסד המלך שזה חנוך גדולתו, ושאר משיחות, כמו ריקיין משוחין וראשית שְׁמָנִים יִמָּשְׁחוּ (עמוס ו, ו), לשון ארמית צהן כלשון עברית:

(31) לדרתיתכם. מכאן למדו רבותינו לומר שכולו קיים לעמיד לנא (הוריות יא:). זה. בגימטריא תריסר לוגין הוו:

(32) לא ייסך. צשני יודיין, לשון לא יפעל, כמו לְמַעַן יִיטַב לָךְ (דברים ו, יח): על בשר אדם לא ייסך. מן השמן הזה עֲלָמוֹ: ובמתכנתו לא תעשו כמֹדּוֹ. צסכוס סממניו, לא תעשו אחר כמוהו צמסקל סממנין הללו, לפי מדת הין שמן, אצל אס פחת או רצה סממנין לפי מדת הין שמן, מותר, ואף העשוי צמתכונתו של זה, אין הסך ממנו חייב, אלל הרוקחו (כריתות ה): ובמתכנתו. לשון חשבון, כמו מתכנת הלצנים, וכן צמתכונתה, של קטורת:

(33) ואשר יתן ממנו. מאותו של משה: על זר. שאינו צורך כהונה ומלכות:

(34) נטף. הוא צרי, ועל שאינו אלל שרף הנוטף מעצי הקטף קרוי נטף, וצלע"ז גומ"א (גוממא), והצרי קורין לו טרי"אקה (טהעריאק): ושחלת. שורש צשס, חלק ומצהיר כצפורן, וצלשון המשנה קרוי כפורן, וזהו שתרגס

35 And thou shalt make of it incense, a perfume after the art of the perfumer, seasoned with salt, pure and holy.	וְעָשִׂיתָ אֹתָהּ קִטְרֶת רֶחַק בּוֹסֶם עוֹבֵד בּוֹסֶמְנוּ מְעָרֵב דְּכִי לְקוֹדֶשָׁא:	35 וְעָשִׂיתָ אֹתָהּ קִטְרֶת רֶחַק בּוֹסֶם עוֹבֵד בּוֹסֶמְנוּ מְעָרֵב דְּכִי לְקוֹדֶשָׁא:
36 And thou shalt beat some of it very small, and put of it before the testimony in the tent of meeting, where I will meet with thee; it shall be unto you most holy.	וְתִשְׁחֹק מִנֶּה וְתִדְּיק וְתִתִּין מִנֶּה קָדָם סִהְדוּתָא בְּמִשְׁכַּן זְמָנָא דְּאַזְמִין מִימְרֵי לָךְ תִּמְן קֹדֶשׁ קוֹדֶשִׁין תְּהִי לְכוּן:	36 וְתִשְׁחֹק מִנֶּה וְתִדְּיק וְתִתִּין מִנֶּה קָדָם סִהְדוּתָא בְּמִשְׁכַּן זְמָנָא דְּאַזְמִין מִימְרֵי לָךְ תִּמְן קֹדֶשׁ קוֹדֶשִׁין תְּהִי לְכוּן:
37 And the incense which thou shalt make, according to the composition thereof ye shall not make for yourselves; it shall be unto thee holy for the LORD.	וְקִטְרֶת בּוֹסֶמִין דְּתַעֲבִיד בְּדַמּוּתָהּ לֹא תַעֲבִידוּן לְכוּן קוֹדֶשָׁא תְּהִי לָךְ קָדָם יי:	37 וְהַקִּטְרֶת אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בְּמַתְכַּנְתָּהּ לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם קֹדֶשׁ תִּהְיֶה לָךְ לַיהוָה:
38 Whosoever shall make like unto that, to smell thereof, he shall be cut off from his people.'	גְּבַר דִּי־עֲבִיד דְּכִנְתָּהּ לְאַרְחָא בְּהַּ וְיִשְׁתִּיצִי מִעַמּוּהָ:	38 אִישׁ אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה כָמוֹהָ לְהָרִיחַ בְּהַּ וְנִכְרַת מִעַמּוּ: (ס)
XXXI And the LORD spoke unto Moses, saying:	וּמִלִּיל יי עִם מֹשֶׁה לְמִימַר:	XXXI וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:
2 'See, I have called by name Bezalel the son of Uri, the son of Hur, of the tribe of Judah;	חֲזִי דְרַבִּיתִּי בְּשׁוֹם בְּצַלָּאֵל בֶּר־אוּרִי בֶר־חֹזֵר לְשִׁבְטָא דִּיהוּדָה:	2 רְאֵה קָרָאתִי בְּשֵׁם בְּצַלָּאֵל בֶּן־אוּרִי בֶן־חֹזֵר לְמִטָּה יְהוּדָה:
3 and I have filled him with the spirit of God, in wisdom, and in understanding, and in knowledge, and in all manner of workmanship,	וְאַשְׁלִימִית עִמּוּהָ רֹחַ מֶן קָדָם יי בְּחָכְמָהּ וּבְסוּכְלָתָהּ וּבְמַדָּע וּבְכָל עֲבִידָא:	3 וְאַמְלֵא אֹתוֹ רֹחַ אֱלֹהִים בְּחָכְמָהּ וּבִתְבוּנָהּ וּבְדַעַת וּבְכָל־מְלָאכָה:

אוּנְקִלוֹס וְטוֹפְקָא: וְחַלְבָנָה. שֶׁסֶּרִיחוּ רַע, וְקוֹרִין לוֹ גַּלְזָּנָא (גַּלְזָּאן) וּמִנְהָה הַכְּחוּז בִּין סַמְמִי הַקְטוֹרֶת, לְלַמְדֵּנוּ שֶׁל יִקַּל זַעֲיִינוּ לְזַרֵּף עִמּוֹ בַּאֲגוּדַת תַּעֲנִיּוּתֵנוּ וְתַפְלָתֵנוּ אֶת פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁיִּהְיוּ נִמְנִין עִמּוֹ: סְמִים. אַחֲרִים: וְלִבְנָה זֹכֶה. מִכָּאן לְמַדּוּ רְצוּתֵנוּ (כְּרִיתוּתוֹ: י"א סַמְמִין נִאֲמָרוּ לוֹ לְמַשֶּׁה צְסִינִי, מַעוֹט סַמִּים שֵׁנִים, נֶטֶף וְשַׁחֲלָת וְחַלְבָנָה ג', הִרִי ה', סַמִּים, לְרִצּוֹת עוֹד כְּמוֹ אֱלֹהִים, הִרִי עֶשֶׂר, וְלִצְוָה, הִרִי י"א. וְאֵלֹהִים הֵן, הִרִי, וְהַנְּפֹרֶן, הַחֲלָצָה, וְהַלְצוּנָה, מוֹר, וְקִצְעָה, שְׂבֻלַת נֶרֶד, וְכִרְכּוֹס, הִרִי ח', שֶׁהַשְׂבֻּלָת וְנֶרֶד אֶחָד שֶׁהֵנֶרֶד דּוּמָה לְשְׂבֻלָת, הַקּוֹשֵׁט, וְהַקִּלּוּפָה, וְהַקְנָמוֹן, הִרִי י"א. צוּרִית כְּרִשְׁיָה אִינוּ נִקְטֵר, אֲלָא בּוֹ שְׁפִין אֶת הַנְּפֹרֶן לְלִצְנָה שֶׁהֵאָ נָאָה: בֶּרֶד בְּבֶרֶד יְהִידָה. אֵלֹהִים הַרְצָעָה הַנּוֹכְרִים כָּאֵן יִהְיוּ שׁוֹיִן מִשְׁקַל צִמְשָׁקֵל, כְּמִשְׁקָלוֹ שֶׁל זֶה כֶּךָ מִשְׁקָלוֹ שֶׁל זֶה, וְכֵן שְׁנֵינוּ, הִרִי וְהַנְּפֹרֶן וְהַחֲלָצָה וְהַלְצוּנָה מִשְׁקַל שְׂבָעִים שְׂבָעִים מִנֶּה. וְלִשׁוֹן צֶדֶק, נִרְאֶה זַעֲיִנִי שֶׁהוּא לִשׁוֹן יַחֲיד, אֶחָד צֶאֱחָד יִהְיֶה, זֶה כְּמוֹ זֶה: (35) מִמְּלָחָה. כְּתַרְגוּמוֹ מַעוֹרֵב, שֶׁיַּעֲרַב שְׁחִיקָתָן יִפָּה יִפָּה זֶה עִם זֶה, וְאוֹמֵר אֲנִי שְׂדוּמָה לוֹ וְיִקְרְאוּ הַמְּלָכִים (יּוֹנָה א'), מְלָשִׁין וְחֻלְלִין (יִזְחָקָל כו', כז'), עַל שֶׁסָּם שֶׁמֶהֲפִכִין אֶת הַמִּים צִמְשׁוֹת כְּשֶׁמִּנְהִיגִים אֶת הַסְּפִינָה, כֹּאֲדָם הַמֶּהֱפֵךְ צִפְּרִיִּים טְרוּפוֹת לַעֲרֹבָן עִם הַמִּים, וְכֵן דָּרַךְ שֶׁאֲדָם רֹאֶה לַעֲרֹב יִפָּה יִפָּה, מִהֲפֹכּוֹ צֶאֱצָע אוֹ צֶבֶן: מִמְּלָחָה טְהוֹר קֹדֶשׁ. מִמּוֹלַח יִהְיֶה, וְטְהוֹר יִהְיֶה, וְקֹדֶשׁ יִהְיֶה:

- (36) וְנִתְתָּה מִמְּנָה גוֹר. הִיא קִטְרֶת שֶׁכָּל יוֹם וְיוֹם שַׁעַל מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי שֶׁהוּא צֶאֱחָל מוֹעֵד: אֲשֶׁר אוֹעֵד לָךְ שְׂמָה. כָּל מוֹעֵדֵי דְצוֹר שֶׁאִקְבַּע לָךְ, אֲנִי קוֹבְעִים לְאוֹתוֹ מִקּוֹס:
- (37) בְּמַתְכַּנְתָּה. צִמְנִין סַמְמִינָה: קֹדֶשׁ תִּהְיֶה לָךְ לָהּ. שֶׁל תַּעֲשֶׂה אֲלָא לְשָׁמַי:
- (38) לְהָרִיחַ בְּהַּ. אֲלָא עוֹשֶׂה אֶתָּה בְּמַתְכַּנְתָּה מִשְׁלַךְ כְּדִי לְמַכְרָה לְצוֹר:
- (2) קָרָאתִי בְּשֵׁם. לַעֲשׂוֹת מִלְּאכְתִּי, אֶת צֶלְאֵל:
- (3) בְּחָכְמָה. מֶה שֶׁאֲדָם שׁוֹמַע דְּצִרִּים מֵאַחֲרִים וְלַמֵּד: וּבִתְבוּנָה. מִצִּין דְּכֶר מִלְּצוֹן מִתּוֹךְ דְּצִרִּים שְׁלַמֵּד:

4	to devise skilful works, to work in gold, and in silver, and in brass,	4	לַחֲשֹׁב מַחֲשָׁבֹת לַעֲשׂוֹת בְּזָהָב וּבַכֶּסֶף וּבַנְּחָשֶׁת: לְמַעֲבֹד בַּדָּהָב וּבַכֶּסֶף וּבַנְּחָשָׁא:
5	and in cutting of stones for setting, and in carving of wood, to work in all manner of workmanship.	5	וּבַחֲרֹשֶׁת אֲבָן לְמִלָּאָה וּבַחֲרֹשֶׁת עֵץ לַעֲשׂוֹת בְּכָל-מְלָאכָה:
6	And I, behold, I have appointed with him Oholiab, the son of Ahisamach, of the tribe of Dan; and in the hearts of all that are wise-hearted I have put wisdom, that they may make all that I have commanded thee:	6	וְאֲנִי הִנֵּה נִתְּתִי אֹתוֹ אֶת אֹהֱלִיאָב בֶּן-אֲחִיסָמָךְ לְשִׁבְטָא דָּדָן וּבְלֵב כָּל חַכְמֵי לְבָא יְהִיבִית חֲכָמָתָא וַיַּעֲבֹדוּ יָת כָּל דְּפִשְׁיִדְתָּךְ:
7	the tent of meeting, and the ark of the testimony, and the ark-cover that is thereupon, and all the furniture of the Tent;	7	אֹתוֹ אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת-הָאָרֹן לְעֵדוּת וְאֶת-הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עָלָיו וְאֶת כָּל-כְּלֵי הָאֹהֶל:
8	and the table and its vessels, and the pure candlestick with all its vessels, and the altar of incense;	8	וְאֶת-הַשֻּׁלְחָן וְאֶת-כְּלָיו וְאֶת-הַמְּנֹרָה הַטְּהוֹרָה וְאֶת-כָּל-כְּלֵיהָ וְאֶת מִזְבֵּחַ הַקְּטֹרֶת:
9	and the altar of burnt-offering with all its vessels, and the laver and its base;	9	וְאֶת מִזְבֵּחַ הָעֹלָה וְאֶת-כָּל-כְּלָיו וְאֶת-הַכִּיּוֹר וְאֶת-כְּנוֹ: וְאֶת מִזְבֵּחַ דְּעֹלָתָא וְאֶת כָּל מְנוּחֵי וְאֶת כִּיּוֹרָא וְאֶת בְּסִיסָהּ:
10	and the plaited garments, and the holy garments for Aaron the priest, and the garments of his sons, to minister in the priest's office;	10	וְאֶת בְּגָדֵי הַשָּׂרָד וְאֶת-בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֶת-בְּגָדֵי בָנָיו לְכַהֵן:

ובדעת. רוח הקדש:

(4) לחשוב מחשבות. אריגת מעשה חשב:

(5) ובחרשת. לשון אומנות, כמו סָרָשׁ סָרָשׁ (ישעיה מ, כ). ואונקלוס פירש, ושנה צפירושן, שאומן אֲזַנִּים קרוי אומן, ומרש עץ קרוי נגר: למלאת. להושיצה במצננות שלה במלואה, לעשות המצננות למדת מושב האבן ועוציה:

(6) ובלב כל חכם לב וגו'. ועוד שאר חכמי לב שזכר, וכל אשר נתתי בו חכמה, ועשו את כל אשר צויתך:

(7) ואת הארון לעדות. לזכר לוחות העדות:

(8) הטהורה. על שם זה טהור:

(10) ואת בגדי השרד. אומר אני לפי פשוטו של מקרא, שאי אפשר לומר שבגדי כהונה מדבר, לפי שנאמר אֲלֵס וְאֵת בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֵת בְּגָדֵי בָנָיו לְכַהֵן, אלא אלו בגדי השרד הם, בגדי התכלת והארגמן ותולעת שני האמורים בפרשת מסעות, וְנָתַנוּ עָלָיו בְּגָדֵי תַּכְלֶת (במדבר ד, יז), וְנָתַנוּ עָלָיו בְּגָדֵי אֲרָגָמָן (שם יג), וְנָתַנוּ עָלֵיהֶם בְּגָדֵי תוֹלַעַת שָׁנִי (שם ח), ונראין דברי, שנאמר וּמִן הַתַּכְלֶת וְהָאֲרָגָמָן וְתוֹלַעַת הַשָּׁנִי עָשׂוּ בְּגָדֵי שָׂרָד לְשָׂרָד בְּקֹדֶשׁ (שמות לט, א), ולא הוזכר שם עמהם, ואם בבגדי כהונה מדבר, לא מצינו באחד מהם ארגמן או תולעת שני בלא שם: בגדי השרד. יש מפרשים לשון עצודה ושיירות, כתרומתו לְבוּשֵׁי שְׂמוּשָׁא, ואין לו דמיון במקרא, ואני אומר שהוא לשון ארמי, כתרומתו של קלעים ותרומתו של מכזר, שהיו ארומים במחט, עשויים נקבים נקבים, לְבוּשֵׁי דִין בְּלַע"ז (שלינגווערק):

<p>and the anointing oil, and the incense of sweet spices for the holy place; according to all that I have commanded thee shall they do.'</p>	<p>וְאֵת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֶת־קִטְרֹת הַסַּמִּים לְקֹדֶשׁ כְּכֹל אֲשֶׁר־צִוִּיתִךָ יַעֲשׂוּ: (פ)</p>
<p>And the LORD spoke unto Moses, saying:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה לְמִימַר: לְאָמַר:</p>
<p>'Speak thou also unto the children of Israel, saying: Verily ye shall keep My sabbaths, for it is a sign between Me and you throughout your generations, that ye may know that I am the LORD who sanctify you.</p>	<p>וְאָתָּה דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אַךְ אֶת־שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמְרוּ כִּי אוֹת הוּא בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם לְדֹרֹתֵיכֶם לָדַעַת כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשְׁכֶם: וְאָתָּה מְלִיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִימַר בְּרַם יֵת יוֹמֵי שְׁבִיעַ דִּילִי תִּשְׁרוּן אָרִי אֵת הִיא בֵּין מִימָרִי וּבֵינֵיכֹן לְדֹרֵיכֹן לְמַדַּע אָרִי אָנָּה יְיָ מְקַדְּשְׁכֹן:</p>
<p>Ye shall keep the sabbath therefore, for it is holy unto you; every one that profaneth it shall surely be put to death; for whosoever doeth any work therein, that soul shall be cut off from among his people.</p>	<p>וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־הַשַּׁבָּת כִּי קֹדֶשׁ הוּא לָכֶם מִחֻלְלֶיהָ מוֹת יוֹמָת כִּי כָל־הַעֲשֵׂה בָּהּ מְלָאכָה וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִקֶּרֶב עַמִּיהָ: וְתִשְׁרוּן יֵת שַׁבְּתָא אָרִי קוֹדֶשׁ הִיא לָכֹן דִּיחֻלְלָהּ אִתְקַטְּלָא יִתְקַטִּיל אָרִי כָּל דִּיעֲבִיד בָּהּ עֲבִידְתָּא וְיִשְׁתַּיְצִי אָנְשָׁא הַהוּא מִגּוֹ עַמִּיהָ:</p>
<p>Six days shall work be done; but on the seventh day is a sabbath of solemn rest, holy to the LORD; whosoever doeth any work in the sabbath day, he shall surely be put to death.</p>	<p>שֵׁשֶׁת יָמִים יַעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת שְׁבֹתוֹן קֹדֶשׁ לִיהוָה כָּל־הַעֲשֵׂה מְלָאכָה בַּיּוֹם הַשַּׁבָּת מוֹת יוֹמָת: שְׁתַּא יוֹמִין תַּתְּעֲבִיד עֲבִידְתָּא וּבַיּוֹמָא שְׁבִיעָאָה שְׁבָא שַׁבְּתָא קוֹדֶשׁ קָדָם יְיָ כָּל דִּיעֲבִיד עֲבִידְתָּא בַּיּוֹמָא דְשַׁבְּתָא אִתְקַטְּלָא יִתְקַטִּיל:</p>
<p>Wherefore the children of Israel shall keep the sabbath, to observe the sabbath throughout their generations, for a perpetual covenant.</p>	<p>וּשְׁמְרוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשַּׁבָּת לַעֲשׂוֹת אֶת־הַשַּׁבָּת לְדֹרֹתָם בְּרִית עוֹלָם: וְיִשְׁרוּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יֵת שַׁבְּתָא לְמַעַבְד יֵת שַׁבְּתָא לְדֹרֵיהֶן קָיָם עָלֵם:</p>

(11) ואת קטורת הסמים לקדש. לזרז הקטרת ההיכל שהוא קדש: (13) ואתה דבר אל בני ישראל. ואתה, אף על פי שהפקדתיך לזוהרם על מלאכת המשכן, אל יקל בעיניך לדחות את השבת מפני אותה מלאכה: אך את שבתותי תשמורו. אף על פי שמהיו רדופין וזריזין צוריות המלאכה, שבת אל תדחה מפניה. כל אכין ורקין מעוטין, למעט שבת ממלאכת המשכן: כי אות היא ביני וביניכם. אות גדולה היא זיינו שצחרתי צכס, צהנחילי לכם את יום מנוחתי למנוחה: לדעת. האומות צה, כי אני ה' מקדשכם:

(14) מות יומת. אם יש עדים והתראה: ונכרתה. צלל התראה: מחלליה. הנוהג צה חול צקדושה: (15) שבת שבתון. מנוחת מרגוע ולא מנוחת עראי: (שבת שבתון. לכך כפלו הכתוב, לומר שאסור בכל מלאכה, אפילו אוכל נפש, וכן יום הכפורים שנאמר צו שצט שצטון הוא לָכֶם (ויקרא כג, לז), אסור בכל מלאכה, אבל יום טוב לא נאמר צו כי אם ציוס קראשון שצטון וציוס השמיני שצטון (שס, לט), אסורים בכל מלאכת עבודה, ומותרים צמלאכת אוכל נפש): קדש לה'. שמירת קדושה לשמיו וצמנות:

<p>17 It is a sign between Me and the children of Israel for ever; for in six days the LORD made heaven and earth, and on the seventh day He ceased from work and rested.'</p>	<p>בֵּינִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הוּא לְעֵלָם כִּי־שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה יְהוָה אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־ הָאָרֶץ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת וַיְנַפֵּשׁ: (ס)</p>	<p>17 בֵּינִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הוּא לְעֵלָם כִּי־שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה יְהוָה אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־ הָאָרֶץ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת וַיְנַפֵּשׁ: (ס)</p>
<p>18 And He gave unto Moses, when He had made an end of speaking with him upon mount Sinai, the two tables of the testimony, tables of stone, written with the finger of God.</p>	<p>וַיִּתֵּן אֶל־מֹשֶׁה כַּכֹּל לְדַבֵּר אֹתוֹ בְּהַר סִינַי שְׁנֵי לַחַת הָעֵדוּת לַחַת אֶבֶן כְּתָבִים בְּאֶצְבַּע אֱלֹהִים:</p>	<p>שני וַיִּתֵּן אֶל־מֹשֶׁה כַּכֹּל לְדַבֵּר אֹתוֹ בְּהַר סִינַי שְׁנֵי לַחַת הָעֵדוּת לַחַת אֶבֶן כְּתָבִים בְּאֶצְבַּע אֱלֹהִים:</p>
<p>XXXII And when the people saw that Moses delayed to come down from the mount, the people gathered themselves together unto Aaron, and said unto him: 'Up, make us a god who shall go before us; for as for this Moses, the man that brought us up out of the land of Egypt, we know not what is become of him.'</p>	<p>וַיֵּרָא הָעָם כִּי־בִשְׁשׁ מִשָּׁה לָרֶדֶת מִן־הַהָר וַיִּקְהָל הָעָם עַל־אַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו קוּמ עֲשֵׂה־לָנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יֵלְכוּ לִפְנֵינוּ כִּי־נָחַת מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֵעֵלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יָדַעְנוּ מַה־הָיָה לוֹ:</p>	<p>XXXII וַיֵּרָא הָעָם כִּי־בִשְׁשׁ מִשָּׁה לָרֶדֶת מִן־הַהָר וַיִּקְהָל הָעָם עַל־אַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו קוּמ עֲשֵׂה־לָנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יֵלְכוּ לִפְנֵינוּ כִּי־נָחַת מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֵעֵלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יָדַעְנוּ מַה־הָיָה לוֹ:</p>
<p>2 And Aaron said unto them: 'Break off the golden rings, which are in the ears of your wives, of your sons, and of your daughters, and bring them unto me.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֶל־הֶם אַהֲרֹן פָּרְקוּ נִזְמֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר בְּאָזְנֵי נְשֵׁיכֶם בְּנֵיכֶם וּבְנֹתֵיכֶם וְהָבִיאוּ אֵלַי:</p>	<p>2 וַיֹּאמֶר אֶל־הֶם אַהֲרֹן פָּרְקוּ נִזְמֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר בְּאָזְנֵי נְשֵׁיכֶם בְּנֵיכֶם וּבְנֹתֵיכֶם וְהָבִיאוּ אֵלַי:</p>

(17) וינפש. כהרגומו ונח, וכל לשון נפש הוא לשון נפש, שמשבז נפשו ונשימתו כהרגיעו מטורח המלאכה, ומי שכחבז בו לא ייעף ולא ייגע (ישעיה מ, כח), וכל פעלו כמאמר הכתיב מנוחה לעמנו, לַשָּׁמֶר האוזן מה שהיא יכולה לשמוע:

(18) ויתן אל משה וגר. אין מוקדם ומאוחר בצורה, מעשה העגל קודם לזווי מלאכת המשכן ימים רבים היה, שהרי ב"ז נתמזו נשתצרו הלוחות, וציוס הכפורים נתרצה הקב"ה לישראל, ולמחרת התחילו צנדצת המשכן והוקס צאחד צניסן. (ז"ע טובצ, דילמא הכל כסדר, וזווי הקב"ה למשה היה צארצעים ימים הראשונים, טרס עשותס העגל, וקודס רדמו מהר עשו העגל, ומשה לא הגיד לישראל זווי המשכן עד למחרת יוס הכפורים, שהיו ישראל מרוצים להקב"ה, וכן הוא צהדיא צוור ויקהל, אשר על כן צזווי הקב"ה כתיב מאת כל איש, דהיינו גס ערצ רצ, כמו שדרשו רצותינו ז"ל, איס איש, מלמד וכו', ומשה צזווי אמר לישראל, קחו מאתכם דייקא, ולא מערצ רצ, לפי שהס גרמו צנוקין וק"ל): ככלתו. כתיב חסר, שנמסרה לו תורה צמתנה ככלה לחתן, שלא היה יכול ללמוד כולה צזמן מועט כזה. דצר אחר, מה כלה מתקשטת כצ"ד קשטין, הן האמורים כספר ישעיה (ג, חכד), אף תלמיד חכס צריך להיות צקי כצ"ד ספרים: לדבר אחר. החקים והמשפטים שצואלה המשפטים: לדבר אחר. מלמד שהיה משה שומע מפי הגצורה, וחורין ושונין את ההלכה שניהס יחד: לחת. לחת כתיב, שהיו שמיחן שוות:

(1) כי בשש משה. כהרגומו לשון איחור, וכן צ קצו קצו (שופטים ה, כח), וַיִּחֲלוּ עד צוט (שס ג, כה), כי כשעלה משה להר אמר להם, לסוף ארצעים יוס אני צא צחור ו' שעות, כסצורים הס שלותו יוס שעלה מן המנין הוא, והוא אמר להם שלמים, ארצעים יוס ולילו עמו, ויוס עלייתו אין לילו עמו, שהרי צו' צסין עלה, נמלא יוס ארצעים כשצעה עשר צתמוז, צ"ו צא השטן וערצצ את העולם, והרעה דמות חשך ואלפלה וערצצויל, לומר ודאי מת משה לכך צא ערצצויל לעולם, אמר להם מת משה שכצר צאו שש שעות ולא צא וכו', כדאיתא כמסכת שצת (פט.), ואי אפשר לומר שלא טעו אלל ציוס המעונן, צין קודס חלות צין לאחר חלות, שהרי לא ירד משה עד יוס המחרת, שנאמר וַיִּשְׁפְּטֵמוּ מִמֶּקְרָת וַיַּעֲלוּ עֲלוֹת: אשר ילכו לפנינו. אלהות הרצה איוו להם: כי זה משה האיש. כמין דמות משה הרעה להם השטן, שנושאים אותו צאזיר רקיע השמים: אשר העלנו מארץ מצרים. והיה מורה לנו דרך אשר נעלה צה, עתה צריכין אנו לאלהות אשר ילכו לפנינו:

- 3 And all the people broke off the golden rings which were in their ears, and brought them unto Aaron.
- 4 And he received it at their hand, and fashioned it with a graving tool, and made it a molten calf; and they said: 'This is thy god, O Israel, which brought thee up out of the land of Egypt.'
- 5 And when Aaron saw this, he built an altar before it; and Aaron made proclamation, and said: 'To-morrow shall be a feast to the LORD.'
- 6 And they rose up early on the morrow, and offered burnt-offerings, and brought peace-offerings; and the people sat down to eat and to drink, and rose up to make merry.
- 7 And the LORD spoke unto Moses: 'Go, get thee down; for thy people, that thou broughtest up out of the land of Egypt, have dealt corruptly;
- וַיִּתְּפְּרוּ כָל-הָעָם אֶת-נִזְמֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר בְּאָזְנֵיהֶם וַיָּבִיאוּ אֶל-אַהֲרֹן:
- וַיִּקַּח מִיָּדָם וַיַּצַּר אֹתוֹ בַּחֲרֹט וַיַּעֲשֵׂהוּ עֵגֶל מִסִּכָּה וַיֹּאמְרוּ אֵלֶיהָ אֱלֹהֵינוּ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵעֲלֵנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:
- וַיֵּרָא אַהֲרֹן וַיִּבְנֶן מִזְבֵּחַ לִפְנֵינוּ וַיִּקְרָא אַהֲרֹן וַיֹּאמֶר חֲגֵל קָדָם יְיָ מָחָר: לִיהוֹה מָחָר:
- וַיִּשְׁכְּבוּ מָחָרָת וַיַּעֲלֹו עֹלֹת וַיִּגִּשּׁוּ שְׁלָמִים וַיִּשָּׁב הָעָם לֶאֱכֹל וּשְׁתֹּו וַיִּקְמוּ לִצְחָק: (פ)
- וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵּאמֹר: הֵרָא בִּי שַׁחַת עָמְךָ אֲשֶׁר הֵעֲלִיתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:
- וּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה אֵיזִיל חוֹת אֲרִי חֲבִיל עֲמֹךְ דָּאִסִּיקָתָא מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:

(2) באזני נשיכם. אמר אהרן כלבו, הנשים והילדים חסים בתכשיטיהן, שמא יתעכז הדבר, ובחור כך יצא משה, והם לא המחמינו ופרקו מעל ענמנו: פרקו. לשון זווי, מגזרת פרק ליחיד, כמו דברו מגזרת דרך: (3) ויתפרקו. לשון פריקת משא, כשנטלו מאזניהם נמלאו הם מפורקים מנומיהם, דישקריי"ר בלע"ז (ענטלאזטעט): את נזמי. כמו מנזמי, כמו קלאטי אַת דעיר (שמות ט, כט), מן העיר: (4) ויצר אותו בחרט. יש לתרגמו בשני פנים, האחד ויצר לשון קשירה, בחרט לשון סודר, כמו והמקפחות והתריטום (ישעיה ג, כב), ויצר פקרים פקף פקף פקריטום (מלכים ב, כג). והב' ויצר לשון זורה, בחרט כלי אומנות הזורפין שחורטין בו זורות זהב, כעט סופר החורט אותיות בלוחות ופנקסין, כמו וקצב עליו צחקט אלוש (ישעיה ח, א), וזהו שחרגס אונקלוס וצר יסיה צזיפא, לשון זיוף הוא, כלי אומנות שחורטין בו זהב אותיות ושקדים שקורין בלע"ז זיזי"ל (גרנצשטיכל), ומזיפין על ידו חותמות: עגל מסכה. כיון שהשליכו לאור צפור, צאו מכשפי ערצ רב שעלו עמהם ממזרים ועשאוהו כשפים, ויש אומרים מיכה היה שם, שיא מתוך דמוסי צנין שנחמער בו במזרים (סנהדרין קא:), והיה בידו שם וטם, שכתב בו משה עלה שור עלה שור להעלות ארונו של יוסף מתוך נילוס, והשליכו לתוך הפור, ויצא העגל: מסכה. לשון מחכת. דבר אחר, קס"ה קנטרין זהב היו בו, כגימטריא של מסכה: אלה אלהיך. ולא נאמר אלה אלהינו, מכאן שערצ רב שעלו ממזרים הם שנקלהו על אהרן והם שעשאוהו, ואחר כך הטעו את ישראל אחריו:

(5) וירא אהרן. שהיה בו רוח חיים, שנאמר צמציית שור אכל עשצ (תהלים קו, כ), וראה שהכליח מעשה שטן, ולא היה לו פה לדחותם לגמרי: ויבן מזבחה. לדחותם: ויאמר חג לה' מחר. ולא היום, שמא יצא משה קודם שיצדוהו, וזה פשוטו. ומדרשו בויקרא רבה (י, ג), דצרים הרצה ראה אהרן, ראה שור בן אחותו שהיה מוכיחם והרגוהו, וזהו ויבן (לשון צינה) מזבחה לפניו, ויבן מזבחה לפניו, ועוד ראה ואמר מוטב שיתלה בי הסרחון ולא זהב, ועוד ראה ואמר, אם הם צונים את המזבח, זה מציא לרור זה מציא אצן וגמלאות מלאכתן עשויה צבת אחת, מתוך שאני צונה אותו ומתעלל במלאכתו, צין כך וצין כך משה צא: חג לה'. כלבו היה לשמים, בטוח היה שיצא משה ויעדו את המקום:

(6) וישכימו. השטן וזוס כדי שיחטאו: לצחק. יש צמשמע הזה גלוי עריות, כמו שנאמר לצחק צי (בראשית לט, יז), ושפיכות דמים, כמו שנאמר קימו קא הנקרים וישחקו לקנינו (שמואל ב, ז, יד), אף כאן נהרג חור: (7) וידבר. לשון קושי הוא, כמו וידבר אַסם קשות (בראשית מב, ז): לך רד. רד מגדולתך, לא נתתי לך

<p>they have turned aside quickly out of the way which I commanded them; they have made them a molten calf, and have worshipped it, and have sacrificed unto it, and said: This is thy god, O Israel, which brought thee up out of the land of Egypt.'</p>	<p>סָטוּ בַּפְּרִיעַ מִן אֲרֻחָא דְּפִסִּידְתָּנוּן עֲבָדוּ לָהּוֹן עֵיגֵל מִתְּכָא וְסָגִידוּ לִיהּ וְדַבְּחוּ לִיהּ וְנִאמְרוּ אֱלִין דְּחִלְתָּךְ יִשְׂרָאֵל דְּאֶסְקִיד מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם:</p>	<p>סָרוּ מִתֶּר מִן־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוִּיתָם עָשׂוּ לָהֶם עֵגֶל מִסֶּכֶה וַיִּזְבְּחוּ־לֹו וַיִּשְׁתַּחֲווּ־לֹו וַיֹּאמְרוּ אֱלֹהִים אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵעֲלִיךָ מִמִּצְרַיִם:</p>
<p>And the LORD said unto Moses: 'I have seen this people, and, behold, it is a stiffnecked people.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה גְּלִי קִדְמִי עֲמָא הָרִין וְהָא עִם קָשִׁי קִדְל הוּא:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה רְאִיתִי אֶת־הָעָם הַזֶּה וְהִנֵּה עַם־קָשֶׁה־עֲרֹף הוּא:</p>
<p>Now therefore let Me alone, that My wrath may wax hot against them, and that I may consume them; and I will make of thee a great nation.'</p>	<p>וְכַעַן אֲנִי בְּעוֹתִיד מִן קִדְמִי וַיִּתְּסַף רוּגְזִי בָּהוֹן וְאֶשְׁחַצֵּינוּן וְאֶעֱבִיד יְתִיד לְעַם סָגִי:</p>	<p>וְעַתָּה תִּנְיַחָה לִּי וַיִּחַר־אַפִּי בָּהֶם וְאֶכְלֶם וְאֶעֱשֶׂה אוֹתָךְ לְגוֹי גָּדוֹל:</p>
<p>And Moses besought the LORD his God, and said: 'LORD, why doth Thy wrath wax hot against Thy people, that Thou hast brought forth out of the land of Egypt with great power and with a mighty hand?</p>	<p>וַיִּחַל מֹשֶׁה אֶת־פָּנָיו וַיִּהְיֶה אֵלָתָיו וַיֹּאמֶר לָמָּה יְהוָה יִחַרָה אַפְּךָ בְּעַמְּךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ מִמִּצְרַיִם בְּכַח גָּדוֹל וּבִיָּד חֲזָקָה:</p>	<p>וַיִּחַל מֹשֶׁה אֶת־פָּנָיו וַיִּהְיֶה אֵלָתָיו וַיֹּאמֶר לָמָּה יְהוָה יִחַרָה אַפְּךָ בְּעַמְּךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ מִמִּצְרַיִם בְּכַח גָּדוֹל וּבִיָּד חֲזָקָה:</p>
<p>Wherefore should the Egyptians speak, saying: For evil did He bring them forth, to slay them in the mountains, and to consume them from the face of the earth? Turn from Thy fierce wrath, and repent of this evil against Thy people.</p>	<p>לָמָּה יִימְרוּן מִצְרָאִי לִימִיר בְּבִישָׁא אֶפִּיקוּנוּן לְקַטְלָא יְתָהוֹן בֵּינֵי טוּרֵיָא וְלִשְׁחִיטָתָהוֹן מֵעַל אֶפִּי אֲרַעָא תוּב מִתְקוּף רוּגְזָךְ וְנִתִּיב מִן בִּשְׁתָּא דְּמִלִּילָתָא לְמַעַבְד לְעַמְּךָ:</p>	<p>לָמָּה יֹאמְרוּ מִצְרַיִם לֵאמֹר בָּרַעַה הוֹצִיאָם לְהָרֵג אֹתָם בְּהָרִים וּלְכַלֵּתָם מֵעַל פָּנָיו הָאֲדָמָה שׁוּב מִחֲרוֹן אַפְּךָ וְהִנָּחֵם עַל־הָרָעָה לְעַמְּךָ:</p>
<p>Remember Abraham, Isaac, and Israel, Thy servants, to whom Thou didst swear by Thine own self, and saidst unto them: I will multiply your seed as the stars of heaven, and all this land that I have spoken of will I give unto your seed, and they shall inherit it for ever.'</p>	<p>אֲדָכֵר לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיִשְׂרָאֵל עֲבָדֶיךָ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לָהֶם בְּךָ וּתְדַבֵּר אֲלֵהֶם אֲרָבָה אֶת־זֶרְעֶכֶם כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְכָל־הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר אָמַרְתִּי אֲתָן לְזֶרְעֶכֶם וְנִחַלְתִּי לָעָלָם:</p>	<p>זָכֹר לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיִשְׂרָאֵל עֲבָדֶיךָ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לָהֶם בְּךָ וּתְדַבֵּר אֲלֵהֶם אֲרָבָה אֶת־זֶרְעֶכֶם כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְכָל־הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר אָמַרְתִּי אֲתָן לְזֶרְעֶכֶם וְנִחַלְתִּי לָעָלָם:</p>

גדולה אלא בשצילים (צרכות לב), באומה שעה נחנדה משה מפי בית דין של מעלה: שחת עמך. שחת העם לא נאמר, אלא עמך, ערב רב שקבלת מעמך וגייירתם, ולא נמלכת בי, ואמרת טוב שידבקו גרים בשכינה, הם שחתו והשחיתו:

(9) קשה עורף. מחזירין קשי ערפס לנגד מוכיחים וממאנים לשמוע:

(10) הניחה לי. עדיין לא שמענו שהתפלל משה עליהם והוא אומר הניחה לי, אלא כאן פתח לו פתח והודיעו שהדבר תלוי בו, שאם יתפלל עליהם לא יכלס (שמו"ר מז, י):

(11) למה ה' יחרה אפך. כלום מתקנה אלא חכם בחכם, גבור בגבור:

(12) והנחם. התעשת מחשבה אחרת להיטיב להם: על הרעה. אשר חשבת להם:

- 14 And the LORD repented of the evil which He said He would do unto His people. וַיִּנָּחֵם יְהוָה עַל-הַתְּרָעָה אֲשֶׁר דִּבֶּר לַעֲשׂוֹת לְעַמּוֹ: (פ)
- 15 And Moses turned, and went down from the mount, with the two tables of the testimony in his hand; tables that were written on both their sides; on the one side and on the other were they written. וַיָּפֶן מֹשֶׁה מִן-הָהָר וַיֵּרֶד מִן-הָהָר וַיֵּשְׁנֵי לַחַת הָעֵדוּת בְּיָדוֹ לַחַת כְּתָבִים מִשְׁנֵי עֲבָרֵיהֶם מִזֶּה וּמִזֶּה הֵם כְּתָבִים: וְאַתָּפְנִי וְנָחַת מֹשֶׁה מִן טוֹרָא וְתָרִין לוֹחֵי סְהִדוּתָא בְּיָדֵיהּ לִוְחֵי כְּתִיבִין מִתָּרִין עֲבָרֵיהוֹן מִכָּא וּמִכָּא אֲנֹן כְּתִיבִין:
- 16 And the tables were the work of God, and the writing was the writing of God, graven upon the tables. וְהַלָּחַת מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים הָמָּה וְהַמְּכָתֵב מְכָתֵב אֱלֹהִים הוּא חָרוּת עַל-הַלָּחַת: וְלוֹחֵיָא עוֹבְדָא דִּי אֲנֹן וְכְתָבָא כְּתָבָא דִּי הוּא מְפָרֵשׁ עַל לִוְחֵיָא:
- 17 And when Joshua heard the noise of the people as they shouted, he said unto Moses: 'There is a noise of war in the camp.' וַיִּשְׁמַע יְהוֹשֻׁעַ אֶת-קוֹל הָעָם בִּרְעָה וַיֹּאמֶר אֶל-מֹשֶׁה קוֹל מִלְחָמָה בַּמַּחֲנֶה: וְשָׁמַע יְהוֹשֻׁעַ יָת קוֹל עֲמָא כִּד מִיבְבִּין וַאֲמַר לְמֹשֶׁה קוֹל קָרְבָא בַּמִּשְׁרִיתָא:
- 18 And he said: 'It is not the voice of them that shout for mastery, neither is it the voice of them that cry for being overcome, but the noise of them that sing do I hear.' וַיֹּאמֶר אֵין קוֹל עֲנוֹת גְּבוּרָה וְאֵין קוֹל עֲנוֹת חִלּוּשָׁה קוֹל עֲנוֹת אֲנָכִי שָׁמַע: וַאֲמַר לֹא קוֹל גְּבָרִין דְּנִצְחִין בְּקָרְבָא וְאִף לֹא קוֹל חִלְשִׁין דְּמַתְּבָרִין קוֹל דְּמַחֲזִיבִין אֲנָא שָׁמַע:
- 19 And it came to pass, as soon as he came nigh unto the camp, that he saw the calf and the dancing; and Moses' anger waxed hot, and he cast the tables out of his hands, and broke them beneath the mount. וַיְהִי כַּאֲשֶׁר קָרַב אֶל-הַמַּחֲנֶה וַיֵּרָא אֶת-הָעֵגֶל וּמַחֲלֵל וַיִּחַר-אַף מֹשֶׁה וַיִּשְׁלֹךְ מִיָּדוֹ אֶת-הַלָּחַת וַיִּשְׁבֶּר אֹתָם תַּחַת הָהָר: וַיָּחֹה כִּד קָרִיב לְמִשְׁרִיתָא וַיַּחֲזֵא יָת עֵגֶלָא וְחִנּוּגִין וְתַקְיָא רִיגְזָא דְּמֹשֶׁה וְרָמָא מִיָּדוֹהִי יָת לִוְחֵיָא וַתִּבְר וַתִּהְיוּ בְּשָׁפוּלֵי טוֹרָא:

(13) זכור לאברהם. אם עצרו על עשרת הדצרות, אזרהם אזיהם נחנסה בעשר נסיונות ועדיין לא קבל שכרו, מנהו לו ויאלו עשר צערי: לאברהם ליצחק ולישראל. אם לשרפה הם, זכור לאברהם שמסר עצמו להשרף עליך צאור כשדים, אם להריגה, זכור ליצחק שפשוט נאורו לעקידה, אם לגלות, זכור ליעקב שגלה לחרן (שמו"ר מד, ה), ואם אינן נזולין בזכותן, מה אתה אומר לי ואעשה אותך לגוי גדול, ואם כסא של שלש רגלים אינו עומד לפניך בשעת כעסך, קל וחמר לכסא של רגל אחד (ברכות לז). אשר נשבעת להם כך. לא נשבעת להם בדבר שהוא כלה, לא בשמים ולא בצורך, לא בזהרים ולא בגזעות, אלא כך, שאתה קיים ושצועתך קיימת לעולם, שנאמר צִי נִשְׁבַּעְתִּי נָאם ה' (בראשית כז, טז), וליצחק נאמר, וְהַקִּימוֹתִי אִתְּ הַשְׁבָּעָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם אָבִיךָ (שם כו, ג), וליעקב נאמר חָנִי אֵל שְׂדֵי פָרָה וְרָבָה (שם לה, יא), נשבע לו באל שדי:

(15) משני עבריהם. היו האותיות נקראות, ומעשה נסים היה (שבת קד).

(16) מעשה אלהים המה. כמשמעו, הוא בכבודו עשאו. דבר אחר, כאלה האומר לחצרו כל עסקיו של פלוני במלאכה פלונית, כך כל שעשועיו של הקב"ה צמורה: חרות. לשון חרת וחרט אחד הוא, שניהם לשון חיקוק, אנטליי"ר בלע"ז (איינשניידען):

(17) ברעה. זהרעו, שהיו מרעים ושמחים וזוחקים:

(18) אין קול ענות גבורה. אין קול הזה נראה קול עניית גבורים הזועקים נחון, ולא קול חלשים שזועקים וי, או ניסה: קול ענות. קול חרופין וגדופין, המענין את נפש שומען כשנאמרין לו:

(19) וישלך מידו וגו'. אמר, מה פסח שהוא אחד מן המצות, אמרה תורה כל זן נכר לא יאכל זו, התורה כולה כאן, וכל ישראל מומרים ואתנה להם: תחת ההר. לרגלי ההר:

<p>20 And he took the calf which they had made, and burnt it with fire, and ground it to powder, and strewed it upon the water, and made the children of Israel drink of it.</p>	<p>וַיִּקַּח אֶת־הָעֵגֶל אֲשֶׁר עָשׂוּ וַיִּשְׂרֹף בָּאֵשׁ וַיִּטְחֶנּוּ עַד דָּק וַיִּזְרֹךְ עַל־פְּנֵי הַמַּיִם וַיִּשְׁק אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃</p>	<p>20 וַיִּקַּח אֶת־הָעֵגֶל אֲשֶׁר עָשׂוּ וַיִּשְׂרֹף בָּאֵשׁ וַיִּטְחֶנּוּ עַד דָּק וַיִּזְרֹךְ עַל־פְּנֵי הַמַּיִם וַיִּשְׁק אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃</p>
<p>21 And Moses said unto Aaron: 'What did this people unto thee, that thou hast brought a great sin upon them?'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן מֶה עָשִׂיתָ לָךְ הָעָם הַזֶּה כִּי־הִבֵּאתָ עָלֵינוּ חַטָּאת גְּדֹלָה׃</p>	<p>21 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן מֶה עָשִׂיתָ לָךְ הָעָם הַזֶּה כִּי־הִבֵּאתָ עָלֵינוּ חַטָּאת גְּדֹלָה׃</p>
<p>22 And Aaron said: 'Let not the anger of my lord wax hot; thou knowest the people, that they are set on evil.</p>	<p>וַיֹּאמֶר אַהֲרֹן לֹא יִתְקַף רוּחִי אֲדַנִּי אֶתָּה יָדַעְתָּ יְיָ עַמָּא אֲרִי בְּבִישׁ הוּא׃</p>	<p>22 וַיֹּאמֶר אַהֲרֹן אֶל־יִתְחַר אָפִי אֲדַנִּי אֶתָּה יָדַעְתָּ אֶת־הָעָם כִּי בָרַע הוּא׃</p>
<p>23 So they said unto me: Make us a god, which shall go before us; for as for this Moses, the man that brought us up out of the land of Egypt, we know not what is become of him.</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ לִי עֲבִיד לָנָא דִּחְלָן דִּיהִכֵּן קִדְּמָנָא אֲרִי דִּין מֹשֶׁה גִּבְרָא דְאַסְקָנָא מֵאַדְרַע דְּמִצְרַיִם לֹא יָדַעְנָא מֶה הָיָה לוֹ׃</p>	<p>23 וַיֹּאמְרוּ לִי עֲשֵׂה־לָנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יֵלְכוּ לְפָנֵינוּ כִּי־זֶה מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֵעֵלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יָדַעְנוּ מֶה־הָיָה לוֹ׃</p>
<p>24 And I said unto them: Whosoever hath any gold, let them break it off; so they gave it me; and I cast it into the fire, and there came out this calf.'</p>	<p>וַיֹּאמְרִית לַחוּן לָמֵן דִּהֲבָא פְּרִיקוּ וַיִּהְיוּ לִי וַיִּתְּנוּהוּ בְּנִירָא וַנִּפֶּק עֵגֶל הַדִּין׃</p>	<p>24 וַאֲמַר לָהֶם לְמִי זֶהָב הִתְפַּקְדוּ וַיִּתְּנוּ־לִי וְאִשְׁלַכְתִּהוּ בָאֵשׁ וַיֵּצֵא הָעֵגֶל הַזֶּה׃</p>
<p>25 And when Moses saw that the people were broken loose—for Aaron had let them loose for a derision among their enemies—</p>	<p>וַיַּחֲזֵא מֹשֶׁה יְיָ עַמָּא אֲרִי בְּטִיל הוּא אֲרִי בְּטִילָנוּן אַהֲרֹן לְאַסְבוּתָהוֹן שׁוּם בִּישׁ לְדַרְיָהוֹן׃</p>	<p>25 וַיִּירָא מֹשֶׁה אֶת־הָעָם כִּי פָרַע הוּא כִּי־פָרַעַתָּה אַהֲרֹן לְשִׂמְצָה בְּקִמְיָהֶם׃</p>
<p>26 then Moses stood in the gate of the camp, and said: 'Whoso is on the LORD'S side, let him come unto me.' And all the sons of Levi gathered themselves together unto him.</p>	<p>וְקָם מֹשֶׁה בִּתְרַע מִשְׁרִיתָא וַיֹּאמֶר מִן דִּחְלִיא דִּי יִיתוֹן לְנָתִי וְאַתְּכִנְשׁוּ לְנָתִיהָ כָּל בְּנֵי לֵוִי׃</p>	<p>26 וַיַּעֲמֵד מֹשֶׁה בַּשַּׁעַר הַמַּחֲנֶה וַיֹּאמֶר מִי לַיהוָה אֵלַי וַיֵּאסְפוּ אֵלָיו כָּל־בְּנֵי לֵוִי׃</p>

- (20) ויזר. לשון נפוח, וכן יזורה על נוהו גפרית (איוב יח, טו), וכן כי חָסַם מִזְכָּה הַקָּשָׁת (משלי א, יז), שזורין זה דגן וקטניות: וישק את בני ישראל. נמכין לצדקס כסוּטוֹת, שלש מימות נדונו שם, אס יש עדים והתראה, כסיף, כמשפט אנשי עיר הנדחת שהן מרוזין, עדים בלא התראה, כמגפה, שנאמר ויגף ה' אֶת הָעָם, לא עדים ולא התראה, כהדרוקן (יומא סו:), שצדקוס המים ונצבו בטניהם:
- (21) מה עשה לך העם. כמה יסורים סבלת שיסרוך עד שלא תצא עליהם חטא זה:
- (22) כי ברע הוא. צדך רע הם הולכין תמיד, ונכסיונות לפני המקום:
- (24) ואמר להם. דבר אחד, למי זה לצד, והם מהרו והתפרקו ויחנו לוי: ואשליכוהו באש. ולא ידעתי שינא העגל הזה, וינא:
- (25) פרוע. מגולה, נמגלה שמא וקלוגו, כמו ופרע אֶת לאש הָאֵשָׁה (צמדזר ה, יח): לשמצה בקמיהם. להיות להם הדבר הזה לגנות כפי כל הקמים עליהם:
- (26) מי לה' אלי. ינא אלי: בני לוי. מכאן שכל השצט כשר (יומא שס):

<p>And he said unto them: 'Thus saith the LORD, the God of Israel: Put ye every man his sword upon his thigh, and go to and fro from gate to gate throughout the camp, and slay every man his brother, and every man his companion, and every man his neighbour.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה לְהֵם כְּהֵאמֹר יְהִנֶּה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שִׁמּוּ אִישׁ-חֶרְבּוֹ עַל-יָרְכּוֹ עֲבְרוּ וְשׁוּבוּ מִשְׁעַר לְשַׁעַר בְּמַחֲנֶה וְהָרְגוּ אִישׁ-אֶת-אֶחָיו וְאִישׁ אֶת-רֵעֵהוּ וְאִישׁ אֶת-קָרְבּוֹ: וַיֹּאמֶר יְהוָה לְהֵם כְּהֵאמֹר יְהִנֶּה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שִׁמּוּ אִישׁ-חֶרְבּוֹ עַל-יָרְכּוֹ עֲבְרוּ וְשׁוּבוּ מִשְׁעַר לְשַׁעַר בְּמַחֲנֶה וְהָרְגוּ אִישׁ-אֶת-אֶחָיו וְאִישׁ אֶת-רֵעֵהוּ וְאִישׁ אֶת-קָרְבּוֹ: וַיֹּאמֶר יְהוָה לְהֵם כְּהֵאמֹר יְהִנֶּה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שִׁמּוּ אִישׁ-חֶרְבּוֹ עַל-יָרְכּוֹ עֲבְרוּ וְשׁוּבוּ מִשְׁעַר לְשַׁעַר בְּמַחֲנֶה וְהָרְגוּ אִישׁ-אֶת-אֶחָיו וְאִישׁ אֶת-רֵעֵהוּ וְאִישׁ אֶת-קָרְבּוֹ:</p>	<p>27</p>
<p>And the sons of Levi did according to the word of Moses; and there fell of the people that day about three thousand men.</p>	<p>וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי-לֵוִי כְדִבְרַת מֹשֶׁה וַיִּפֹּל מִן-הָעָם בַּיּוֹם הַהוּא כִּשְׁלֹשַׁת אֲלָפֵי אִישׁ: וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי-לֵוִי כְדִבְרַת מֹשֶׁה וַיִּפֹּל מִן-הָעָם בַּיּוֹם הַהוּא כִּשְׁלֹשַׁת אֲלָפֵי אִישׁ: וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי-לֵוִי כְדִבְרַת מֹשֶׁה וַיִּפֹּל מִן-הָעָם בַּיּוֹם הַהוּא כִּשְׁלֹשַׁת אֲלָפֵי אִישׁ:</p>	<p>28</p>
<p>And Moses said: 'Consecrate yourselves to-day to the LORD, for every man hath been against his son and against his brother; that He may also bestow upon you a blessing this day.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מִלְּאֹו יְדְכֶם הַיּוֹם לַיהוָה כִּי אִישׁ בָּכְנוּ וּבְאֶחָיו וּלְתֵת עֲלֵיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מִלְּאֹו יְדְכֶם הַיּוֹם לַיהוָה כִּי אִישׁ בָּכְנוּ וּבְאֶחָיו וּלְתֵת עֲלֵיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מִלְּאֹו יְדְכֶם הַיּוֹם לַיהוָה כִּי אִישׁ בָּכְנוּ וּבְאֶחָיו וּלְתֵת עֲלֵיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה:</p>	<p>29</p>
<p>And it came to pass on the morrow, that Moses said unto the people: 'Ye have sinned a great sin; and now I will go up unto the LORD, peradventure I shall make atonement for your sin.'</p>	<p>וַיְהִי מִמָּחָרֶת וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-הָעָם אַתֶּם חָטֵאתֶם חַטָּאת גְּדֹלָה וְעַתָּה אֵעָלֶה אֶל-יְהוָה אוֹלִי אֲכַפֶּרָה בְּעֵד חַטֹּאתֵיכֶם: וַיְהִי מִמָּחָרֶת וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-הָעָם אַתֶּם חָטֵאתֶם חַטָּאת גְּדֹלָה וְעַתָּה אֵעָלֶה אֶל-יְהוָה אוֹלִי אֲכַפֶּרָה בְּעֵד חַטֹּאתֵיכֶם:</p>	<p>30</p>
<p>And Moses returned unto the LORD, and said: 'Oh, this people have sinned a great sin, and have made them a god of gold.'</p>	<p>וַיָּשָׁב מֹשֶׁה אֶל-יְהוָה וַיֹּאמֶר אֲנִי חָטָא הָעָם הַזֶּה חַטָּאתָה גְּדֹלָה וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם אֱלֹהִי זָהָב: וַיָּשָׁב מֹשֶׁה אֶל-יְהוָה וַיֹּאמֶר אֲנִי חָטָא הָעָם הַזֶּה חַטָּאתָה גְּדֹלָה וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם אֱלֹהִי זָהָב:</p>	<p>31</p>
<p>Yet now, if Thou wilt forgive their sin—; and if not, blot me, I pray Thee, out of Thy book which Thou hast written.'</p>	<p>וְעַתָּה אִם-תִּשָּׂא חַטֹּאתֵם וְאִם-אֵין מַחְנִי נָא מִסִּפְרָךְ אֲשֶׁר כָּתַבְתָּ: וְעַתָּה אִם-תִּשָּׂא חַטֹּאתֵם וְאִם-אֵין מַחְנִי נָא מִסִּפְרָךְ אֲשֶׁר כָּתַבְתָּ:</p>	<p>32</p>
<p>And the LORD said unto Moses: 'Whosoever hath sinned against Me, him will I blot out of My book.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה מִי אֲשֶׁר חָטָא-לִי אֶמְחִינֵה מִסִּפְרִי: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה מִי אֲשֶׁר חָטָא-לִי אֶמְחִינֵה מִסִּפְרִי:</p>	<p>33</p>

(27) כה אמר וגו'. והיכן אמר, זֶה לְאֵלֹהִים יִקְרָם (שמות כז, יט), כך שנויה צמכילתא (פסחא פי"ז): אחריו. מאמו, והוא ישראל:

(29) מלאו ידכם. אתם ההורגים אותם, דצצר זה תחנכו להיות כהנים למקום: כי איש. מכס ימלא ידו צצנו וצאחיו:

(30) אכפרה בעד חטאתכם. אשים כופר וקנוח וסמימה לנגד חטאתכם, להצדיל ציניכם וצין החטא: (31) אלהי זהב. אתה הוא שגרמת להם, שהשפעת להם זהב וכל חפצם, מה יעשו שלא יחטאו (יומא פו: דרכות ל.). משל למלך, שהיה מאכיל ומשקה את צנו ומקשטו, ותולה לו כיס צוארו ומעמידו צפתח בית זונות, מה יעשה הצן שלא יחטא (דרכות ס:):

(32) ועתה אם תשא חטאתם. הרי טוב, איני אומר לך מחני: ואם אין מחני. וזה מקרא קצר, וכן הרצה: מספרך. מכל המורה כולה, שלא יאמרו עלי שלא הייתי כדאי לזקש עליהם רחמים:

<p>34 And now go, lead the people unto the place of which I have spoken unto thee; behold, Mine angel shall go before thee; nevertheless in the day when I visit, I will visit their sin upon them.'</p>	<p>34 וְעַתָּה לֵךְ וְנָחָה אֶת־הָעָם אֶל אֲשֶׁר־דִּבַּרְתִּי לְךָ הַנֶּגֶה מִלְאָכִי יֵלֵךְ לִפְנֵיךָ וּבְיוֹם פָּקְדִי וּפָקְדֹתַי עֲלֵהֶם חֲטָאתָם:</p>
<p>35 And the LORD smote the people, because they made the calf, which Aaron made.</p>	<p>35 וַיִּגַּף יְהוָה אֶת־הָעָם עַל אֲשֶׁר עָשׂוּ אֶת־הָעֵגֹל אֲשֶׁר עָשָׂה אֹהֲרֹן: (ס)</p>
<p>XXXIII And the LORD spoke unto Moses: 'Depart, go up hence, thou and the people that thou hast brought up out of the land of Egypt, unto the land of which I swore unto Abraham, to Isaac, and to Jacob, saying: Unto thy seed will I give it—</p>	<p>XXXIII וַיִּדְבֹר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵךְ עֲלֶה מִזֶּה אֶתָּה וְהָעָם אֲשֶׁר הָעֵלִית מִמִּצְרַיִם אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלַיַּעֲקֹב לֵאמֹר לְזֶרְעֶךָ אֶתְנַנָּה:</p>
<p>2 and I will send an angel before thee; and I will drive out the Canaanite, the Amorite, and the Hittite, and the Perizzite, the Hivite, and the Jebusite—</p>	<p>2 וְשִׁלַּחְתִּי לִפְנֵיךָ מַלְאָךְ וְגֵרְשָׁתִי אֶת־הַכְּנַעֲנִי הָאֱמֹרִי וְהַחִתִּי וְהַפְּרִזִּי וְהַחִוִּי וְהַיְבוֹסִי:</p>
<p>3 unto a land flowing with milk and honey; for I will not go up in the midst of thee; for thou art a stiffnecked people; lest I consume thee in the way.'</p>	<p>3 אֶל־אָרֶץ זָבַת חֵלֶב וְדִבְשׁ כִּי לֹא אֵעֲלֶה בְּקִרְבְּךָ כִּי עַם־קָשֶׁה־עֹרֶף אַתָּה פֶּן־אֲכַלְךָ בְּדֶרֶךְ:</p>
<p>4 And when the people heard these evil tidings, they mourned; and no man did put on him his ornaments.</p>	<p>4 וַיִּשְׁמַע הָעָם אֶת־הַדְּבָר הָרָע הַזֶּה וַיִּתְאַבְּלוּ וְלֹא־שָׂתוּ אִישׁ עֲדָיו וַיִּנְּהוּ עֲלוֹהָיו:</p>

(34) אל אשר דברתי לך. יש כאן לך חזל דבור במקום אליך, וכן לדבר לו על אדוניהו (מלכים-א ב, יט): הנה מלאכי. ולא אני: וביום פקדי וגו'. עמה שמעתי אליך מלכותם יחד, ותמיד תמיד כשאפקוד עליהם עונותיהם, ופקדתי עליהם מעט מן העון הזה עם שאר העונות, ואין פורענות צאה על ישראל שאין זה קצת מפרעון עון העגל:

(35) ויגוף ה' את העם. מיטה צידי שמים, לעדים בלא התראה:

(1) לך עלה מזה. ארץ ישראל גבוה מכל הארצות, לכך נאמר עלה. דבר אחר, כלפי שאמר לו צעט הכעם לך רד, אמר לו צעט רצון לך עלה: אתה והעם. כאן לא אמר ועמך:

(2) וגרשתי את הכנעני וגו'. ששה אומות הן, והגרשתי עמד ופנה מפניהם מאליו:

(3) אל ארץ זבת חלב ודבש. אני אומר לך להעלותם: כי לא אעלה בקרבך. לכן אני אומר לך ושלחתי לפניך מלאך: כי עם קשה עורף אתה. וכששכינתי בקרבכם ואתם ממרים צי, מרצה אני עליכם זעם: אבל. לשון כליון:

(4) הדבר הרע. שאין השכינה שורה ומהלכת עמם: איש עדין. כחרים שניתנו להם בחורב כשאמרו נעשה ונשמע (שבת פח.):

<p>And the LORD said unto Moses: 'Say unto the children of Israel: 5 Ye are a stiffnecked people; if I go up into the midst of thee for one moment, I shall consume thee; therefore now put off thy ornaments from thee, that I may know what to do unto thee.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אִמַּר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲתֻם עִם קָשִׁי קָדָל שְׁעָה חָדָא אֶסְלִיק שְׂכִינְתִּי מִבֵּינְךָ וְאֶשְׁחִיבֶנְךָ וְכָעַן אֶעֱד תַּקֵּנוֹן זִינָךְ מִנֶּךָ גְּלִי קִדְמִי מָה אֶעֱשֶׂה לָּךְ:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אֲמַר אֶל־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲתֻם עִם־ 5 קָשָׁה־עֶרְף רָגַע אֶחָד אֶעֱלֶה בְּקִרְבְּךָ וּבְלִיתֶיךָ וְעַתָּה הוֹרֵד עֲדֶיךָ מֵעֲלֶיךָ וְאִדְעָה מָה אֶעֱשֶׂה לָּךְ:</p>
<p>And the children of Israel 6 stripped themselves of their ornaments from mount Horeb onward.</p>	<p>וַאֲעִדוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל יְת תַּקֵּנוֹן זִינָהוֹן מִטּוֹרָא דְּחוֹרֵב:</p>	<p>וַיִּתְנַצְּלוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־ 6 עֲדִים מִהַר חוֹרֵב:</p>
<p>Now Moses used to take the tent and to pitch it without the camp, 7 afar off from the camp; and he called it The tent of meeting. And it came to pass, that every one that sought the LORD went out unto the tent of meeting, which was without the camp.</p>	<p>וּמֹשֶׁה נָסִיב יְת מִשְׁכְּנָא וּפְרָסִיה לִיה מִבְּרָא לְמִשְׁרִיתָא אַרְחִיק מִן מִשְׁרִיתָא וְקָרִי לִיה מִשְׁכַּן בֵּית אוֹלְפָנָא וְהָיוּ כָל דְּתַבַּע אוֹלְפָן מִן קָדָם יְיָ נָפִיק לְמִשְׁכַּן בֵּית אוֹלְפָנָא דְּמִבְּרָא לְמִשְׁרִיתָא:</p>	<p>וּמֹשֶׁה יָקַח אֶת־הָאֹהֶל וַנִּשְׁתָּה־ 7 לוֹ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה הַרְחֵק מִן־ הַמַּחֲנֶה וְקָרָא לוֹ אֹהֶל מוֹעֵד וְהָיָה כָל־מִבְּקֵשׁ יְהוָה יֵצֵא אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד אֲשֶׁר מִחוּץ לַמַּחֲנֶה:</p>
<p>And it came to pass, when Moses 8 went out unto the Tent, that all the people rose up, and stood, every man at his tent door, and looked after Moses, until he was gone into the Tent.</p>	<p>וְהָיוּ כָד נָפִיק מֹשֶׁה לְמִשְׁכְּנָא קִיּוּמִין כָּל עַמָּא וּמִתְעַתְדִין גִּבְרַת בְּתַרְע מִשְׁכְּנֵיהּ וּמִסְתַּכְּלִין אַחֲרֵי מֹשֶׁה עַד דְּעָלִיל לְמִשְׁכְּנָא:</p>	<p>וְהָיָה כַּצָּאת מֹשֶׁה אֶל־הָאֹהֶל 8 יָקוּמוּ כָל־הָעָם וַיִּנָּצְבוּ אִישׁ פֶּתַח אֹהֱלוֹ וַהֲבִיטוּ אַחֲרֵי מֹשֶׁה עַד־בָּאוּ הָאֹהֱלָה:</p>
<p>And it came to pass, when Moses 9 entered into the Tent, the pillar of cloud descended, and stood at the door of the Tent; and [the LORD] spoke with Moses.</p>	<p>וְהָיוּ כָד עָלִיל מֹשֶׁה לְמִשְׁכְּנָא נְחִית עַמּוּדָא דְּעֻנָּא וְקָאִים בְּתַרְע מִשְׁכְּנָא וּמִתְמַלֵּל עִם מֹשֶׁה:</p>	<p>וְהָיָה כַּבֹּא מֹשֶׁה הָאֹהֱלָה 9 יֵרֵד עַמּוּד הָעָנָן וְעַמּוּד פֶּתַח הָאֹהֶל וְדַבֵּר עִם־מֹשֶׁה:</p>

(5) רגע אחד אעלה בקרובך ובליתך. אם אעלה בקרובך ואתם ממרים בי צקשיות ערפכם, אזעום עליכם רגע אחד, שהוא שיעור זעמי, שנאמר קָשִׁי קָדָל עַם יַעֲזָר זַעַם (ישעיה כו, כ), ואכלה אתכם, לפיכך טוב לכם שאשלח מלאך: ועתה. פורענות זו תלקו מיד, שתורידו עדיכם מעליכם: ואדעה מה אעשה לך. צפקודת שאר העון, אני יודע מה שצבזבי לעשות לך:

(6) את עדים מהר חורב. את קְעָדִי שֶהִיָּה צִדָם מִהַר חוֹרֵב:

(7) ומשה. מאותו עון והלאה: יקח את האהל. לשון הווה הוא, לוקח אהלו ונוטוהו מחוץ למחנה, אמר, מנודה לרצ מנודה לתלמיד: הרחק. אלפים אמה, כענין שנאמר אֵךְ רְחוֹק יְהִיָּה צִינִיָּכָם וַיָּצִיּוּ כָּל־לִפְסִים אֶמָּה צִמְדָּה (יהושע ג, ד): וקרא לו. והיה קורא לו אהל מועד, הוא בית ועד למבקשי תורה: כל מבקש ה'. מכאן למבקש פני זקן, כמקבל פני שכנה: יצא אל אהל מועד. כמו יוצא. דבר אחר והיה כל מבקש ה', אפילו מלאכי השרת כשהיו שואלים מקום שכנה, מצריהם אומרים להם הרי הוא צאהלו של משה:

(8) והיה. לשון הווה: כצאת משה מן המחנה. ללכת אל האהל: יקומו כל העם. עומדים מפניו, ואין יושבין עד שנתכסה מהם: והביטו אחרי משה. לשבח, אשרי ילוד אשה שכך מוצטת שהשכינה תכנס אחריה לפתח אהל:

(9) ודבר עם משה. כמו ומדַבֵּר עִם מֹשֶׁה. תרגומו ומתְמַלֵּל עִם מֹשֶׁה, שהוא כבוד השכינה, כמו וַיִּשְׁמַע אֶת הַקּוֹל מִדַּבֵּר לָאֵלִי (צמדבר ז, פט), ואינו קורא מדבר אליו, כשהוא קורא מדבר פתרונו הקול מדבר צינו לצין עצמו, וההדיוט שומע מאליו, וכשהוא קורא מדבר, משמע שהמלך מדבר עם ההדיוט:

10 And when all the people saw the pillar of cloud stand at the door of the Tent, all the people rose up and worshipped, every man at his tent door.

וְרָאָה כָּל-הָעָם אֶת-עַמּוּד הָעָנָן עֹמֵד בַּתַּחַת הָאֹהֶל וְכָם כָּל-הָעָם וַהֲשִׁתַּחוּוּ אִישׁ בְּתַח אֹהֶלוֹ:

10 וְרָאָה כָּל-הָעָם אֶת-עַמּוּד הָעָנָן עֹמֵד בַּתַּחַת הָאֹהֶל וְכָם כָּל-הָעָם וַהֲשִׁתַּחוּוּ אִישׁ בְּתַח אֹהֶלוֹ:

11 And the LORD spoke unto Moses face to face, as a man speaketh unto his friend. And he would return into the camp; but his minister Joshua, the son of Nun, a young man, departed not out of the Tent.

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה פָּנִים אֶל-פָּנִים כַּאֲשֶׁר יְדַבֵּר אִישׁ אֶל-רֵעֵהוּ וְשָׁב אֶל-הַמַּחֲנֶה וּמֹשֶׁה וַיֵּשָׁב בֶּן-נּוּן נָעַר לֹא יָמִישׁ מִתּוֹךְ הָאֹהֶל: (פ)

11 וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה פָּנִים אֶל-פָּנִים כַּאֲשֶׁר יְדַבֵּר אִישׁ אֶל-רֵעֵהוּ וְשָׁב אֶל-הַמַּחֲנֶה וּמֹשֶׁה וַיֵּשָׁב בֶּן-נּוּן נָעַר לֹא יָמִישׁ מִתּוֹךְ הָאֹהֶל: (פ)

12 And Moses said unto the LORD: 'See, Thou sayest unto me: Bring up this people; and Thou hast not let me know whom Thou wilt send with me. Yet Thou hast said: I know thee by name, and thou hast also found grace in My sight.

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-יְהוָה רְאֵה אֵתָּה אָמַר אֵלַי הֵעַל אֶת-הָעָם הַזֶּה וְאַתָּה לֹא הוֹדַעְתָּנִי אֵת אֲשֶׁר-תִּשְׁלַח עִמִּי וְאַתָּה אָמַרְתָּ יִדְעִיךָ בִּשְׁם וְגַם-מִצֵּאתָ חֵן בְּעֵינַי:

12 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-יְהוָה רְאֵה אֵתָּה אָמַר אֵלַי הֵעַל אֶת-הָעָם הַזֶּה וְאַתָּה לֹא הוֹדַעְתָּנִי אֵת אֲשֶׁר-תִּשְׁלַח עִמִּי וְאַתָּה אָמַרְתָּ יִדְעִיךָ בִּשְׁם וְגַם-מִצֵּאתָ חֵן בְּעֵינַי:

13 Now therefore, I pray Thee, if I have found grace in Thy sight, show me now Thy ways, that I may know Thee, to the end that I may find grace in Thy sight; and consider that this nation is Thy people.'

וְעַתָּה אִם-נָא מִצֵּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ הוֹדַעְנִי נָא אֵת-דַּרְכְּךָ וְאַדְעֶךָ לְמַעַן אֲמַצֵּא חֵן בְּעֵינֶיךָ וְרָאָה כִּי עַמֶּךָ הֲגֹי תִהְיֶה:

13 וְעַתָּה אִם-נָא מִצֵּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ הוֹדַעְנִי נָא אֵת-דַּרְכְּךָ וְאַדְעֶךָ לְמַעַן אֲמַצֵּא חֵן בְּעֵינֶיךָ וְרָאָה כִּי עַמֶּךָ הֲגֹי תִהְיֶה:

(10) והשתחוּ. לשכינה:

(11) ודבר ה' אל משה פנים אל פנים. ומתמלל עם משה: ושב אל המחנה. לאחר שנדבר עמו, היה שז משה אל המחנה, ומלמד לזקנים מה שלמד, והדבר הזה נהג משה מיום הכפורים עד שהוקם המשכן ולא יותר, שהרי בשבעה עשר בתמוז נשתצרו הלוחות (תענית כח:), וז"ל שרף את העגל ודן את החוטאים, וז"ל עלה, שנאמר וַיְהִי מִמָּחֳרָת וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָעָם וְגו' (שמות לב, ל), ועשה שם ארבעים יום וזקש רחמים, שנאמר וְאֶתְּנַפֵּל לְפָנֶיךָ ה' וְגו' (דברים ט, יח), ובראש חדש אלול נאמר לו ועלית בצק אל הר סיני, לקבל לוחות האחרונות, ועשה שם מ' יום, שנאמר בזה וְאֶתְּנַפֵּל עֲמָדָתִי צָהָר פְּנִימִים הָרָאשׁוֹנִים וְגו' (שם י, ו), מה הראשונים בראון אף האחרונים בראון, אמור מעתה, אמנעיים היו בכעס. זי בתשרי נתרצה הקב"ה לישראל בשמחה ובלב שלם, ואמר לו למשה קְלַחְתִּי דָּבָרְךָ, ומסר לו לוחות אחרונות, וירד והתחיל לזוותן על מלאכת המשכן, ועשאוהו עד אחד בניסן, ומשהוקם לא נדבר עמו עוד, אלא מהל מועד: ושב אל המחנה. תרגומו וְסָבַל לְמַעַרְיָא, לפי שהוא לשון הווה, וכן כל הענין, וראה כל העם וחזן, ונצבו וקיימין. והביטו, ומסתכלין. והשתחוּ, וְסָבַדִּין. ומדרשו, ודבר ה' אל משה שישב אל המחנה, אמר לו אני בכעס ואתה בכעס, אם כן מי יקרבם:

(12) ראה אתה אומר אלי. ראה, תן עיניך ולבך על דבריך, אתה אומר אלי וְגו' ואתה לא הודעתני וְגו', ואשר אמרת לי הִנֵּה אֶתְּנִי שְׁלַח מִלָּאָךְ (שמות כג, כ), אין זו הודעה, שאין אני חפץ בזה: ואתה אמרת יִדְעִיךָ בִּשְׁם. הכרתוך משאר בני אדם בשם חשיבות, שהרי אמרת לי הִנֵּה אֶתְּנִי צֵא אֶלְיָךְ צֵעֵב הָעָן וְגו' וגם צֵא יִמְיִינוּ לְעוֹלָם (שם יט, ט):

(13) ועתה. אם אמת שמצאתי חן בעיניך, הודיעני נא את דרכיך, מה שכר אתה נותן למוצאי חן בעיניך: ואדעך לַמַּעַן אֲמַצֵּא חֵן בְּעֵינֶיךָ. ואדע בזו מדת תגמולך, מה היא מציאת חן שמצאתי בעיניך, ופותרון לַמַּעַן אֲמַצֵּא חֵן, לַמַּעַן אֲכִיר כְּמֵה שְׂכָר מִצִּיאת הָחַן: וראה כי עמך הֲגֹי הוּא. שלא תאמר ואעשה אותך לגוי גדול, ואת אלה מעוז, ראה כי עמך הם מקדם, ואם בזה תמאס, איני סומך על היוצאים מחלצי שיתקיימו, ואת תשלוש השכר שלי בעם הזה תודיעני. ורבותינו דרשוהו במסכת ברכות (י, א), ואני ליישב המקראות על אופניהם ועל סדרם באתי:

- 14 And He said: 'My presence shall go with thee, and I will give thee rest.' וַיֹּאמֶר פָּנַי יֵלְכוּ וְהִנַּחְתִּי לְךָ: וְאָמַר שְׂכִינָתִי תִהְיֶה וְאָנִיחָה לְךָ:
- 15 And he said unto Him: 'If Thy presence go not with me, carry us not up hence.' וַיֹּאמֶר אֵלָיו אִם-אֵין פָּנֶיךָ הֹלְכִים אִלַּי-תַּעֲלֵנוּ מִזֶּה: וְאָמַר קְדַמֹּתִי אִם לִית שְׂכִינָתְךָ מִהֶלְכָּא בֵּינָנָא לֹא תִסְקַנָּא מִכָּא:
- 16 For wherein now shall it be known that I have found grace in Thy sight, I and Thy people? is it not in that Thou goest with us, so that we are distinguished, I and Thy people, from all the people that are upon the face of the earth? וּבִמְהֵרָא יִיבָדַע אִפּוּא כִּי-מִצָּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אָנִי וְעַמֶּךָ הֲלֹא בְּלִכְתָּךְ עִמָּנוּ וּנְפַלְיֵנוּ אֲנִי וְעַמֶּךָ מִכָּל-הָעָם אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי הָאֲדָמָה: (פ)
- 17 And the LORD said unto Moses: 'I will do this thing also that thou hast spoken, for thou hast found grace in My sight, and I know thee by name.' וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אֵף יֵת פְּתִיגְמָא הֲדִין דְּמִלִּילָתָא אַעֲבִיד אֲרִי אֲשַׁכְחָא רַחֲמִין קְדָמִי וְרַבִּיתְךָ בְּשׁוֹם:
- 18 And he said: 'Show me, I pray Thee, Thy glory.' וַיֹּאמֶר הֲרָאֲנִי נָא אֶת-כְּבוֹדְךָ: וְאָמַר אַחֲזִינִי כַּעַן יֵת יִקְרֶךְ:
- 19 And He said: 'I will make all My goodness pass before thee, and will proclaim the name of the LORD before thee; and I will be gracious to whom I will be gracious, and will show mercy on whom I will show mercy.' וַיֹּאמֶר אָנִי אַעֲבִיר כָּל-טוֹבִי עַל-פָּנֶיךָ וְקִרְאתִי בְּשֵׁם יְהוָה לְפָנֶיךָ וְחִנַּתִּי אֶת-אֲשֶׁר אֲחֹן וְרַחֲמֹתִי אֶת-אֲשֶׁר אֲרַחֵם: וְאָמַר אָנָּא אַעֲבֵר כָּל טוֹבִי עַל אַפְךָ וְאֶקְרִי בְּשֵׁמָא דִּיִּי קְדָמְךָ וְנֶאֱחֹן לְמִן דְּאֲחֹן וְאֲרַחֵם עַל מִן דְּאֲרַחֵם:
- 20 And He said: 'Thou canst not see My face, for man shall not see Me and live.' וַיֹּאמֶר לֹא תִוָּכַל לִרְאֹת אֶת-פָּנַי כִּי לֹא-יִרְאֵנִי הָאָדָם וְחָי:

(14) ויאמר פני ילכו. כתרגמו, לא אשלח עוד מלאך, אני בעצמי אלך, כמו ופניך הלכים בקרב (שמואל-צ'ז, יא):

(15) ויאמר אליו. צו אני חפץ, כי על ידי מלאך אל תעלנו מזה:

(16) ובמה יודע אפוא. יודע מציאת החן, הלא בלכתך עמנו, ועוד דבר אחר אני שואל ממך, שלא תשרה שכינתך עוד על אומות עובדי אלילים: ונפלינו אני ועמך. ונהיה מובדלים בדבר הזה מכל העם, כמו והפלה ה' בין מקנה ישקאל וגו' (שמות ט, ד):

(17) גם את הדבר הזה. שלא תשרה שכינתי עוד על עובדי אלילים אעשה, ואין דבריו של בלעם הרשע על ידי שריית שכינה, אלא נופל וגלוי עינים, כגון ואלו דברים יגבש (איוב ד, ז), שומעין על ידי שליח:

(18) ויאמר הראני נא את כבודך. ראה משה שהיה עת רצון ודבריו מקובלים, והוסיף לשאול להראותו מראית כבודו:

(19) ויאמר אני אעביר וגו'. הגיעה שעה שתרצה בכבודי מה שארשה אותך לראות, לפי שאני רוצה וסריך ללמדך סדר תפלה, שכשנכנס לבקש רחמים על ישראל, הזכרת לי זכות אבות, כסדר אמת תמה זכות אבות אין עוד תקוה, אני אעביר כל מדת טובי לפניך על הצור, ואחיה נפון צמעה: וקראתי בשם ה' לפניך. ללמדך סדר בקשת רחמים, אף אם תכלה זכות אבות. וכסדר זה שאתה רואה אותי מעוטף וקורא י"ג מדות (ראש השנה יז:), הוי מלמד את ישראל לעשות כן, ועל ידי שיזכירו לפני רחום וחנון, יהיו נענים, כי רחמי לא קלים: וחגותי את אשר אחון. אומן פעמים שארצה לחון: ורחמתי. עת שאחפון לרחם. עד כאן לא הבטיחו אלא עתים אענה ועתים לא אענה, אבל בשעת מעשה אמר לו הנה אנוכי פתח צרית, הבטיחו שאינן חוזרות ריקם (שם):

<p>21 And the LORD said: 'Behold, there is a place by Me, and thou shalt stand upon the rock.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ הָאֵל אֶתֶר מְתוֹקֵן קִדְמִי וְתַתְּעִיד עַל טֶנֶּא:</p>	<p>21 וַיֹּאמֶר יְהוָה הִנֵּה מְקוֹם אֵתִי וְנִצַּבְתָּ עַל-הַצּוּר:</p>
<p>22 And it shall come to pass, while My glory passeth by, that I will put thee in a cleft of the rock, and will cover thee with My hand until I have passed by.</p>	<p>וַיְהִי בְּמַעְבַּר יְקָרִי וְאַשְׁוִינָה בְּמַעֲרַת טֶנֶּא וְאֶגִּין בְּמִימְרִי עָלֶיךָ עַד דְּאֶעְבֵּר:</p>	<p>22 וַיְהִי בְּעֶבֶר כַּבְּדִי וְשִׁמְתִּיךָ בְּנִקְרַת הַצּוּר וְשִׁכַּתִּי כַּפִּי עָלֶיךָ עַד-עֲבָרִי:</p>
<p>23 And I will take away My hand, and thou shalt see My back; but My face shall not be seen.'</p>	<p>וְאֶעֱדִי יָת דְּבַרְתָּ יְקָרִי וְתַחֲזִי יָת דְּבַתְּרִי וְדִקְדָּמִי לֹא יִתְחַזֵּן:</p>	<p>23 וְהִסְרֹתִי אֶת-כַּפִּי וְרָאִיתָ אֶת- אֲחֹרַי וּפָנַי לֹא יֵרָאוּ: (פ) (סֵפֶק פֶּרֶשָׁה סְתוּמָה בְּכֶתֶר אֲרִם צִיבָה)</p>
<p>XXXIV And the LORD said unto Moses: 'Hew thee two tables of stone like unto the first; and I will write upon the tables the words that were on the first tables, which thou didst break.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה פָּסֵל לָךְ תַּבִּינִי לִוְחֵי אֲבָנִים כְּקִדְמָאִי וְאֶכְתוּב עַל לִוְחֵי אֵת פֶּתְחֵמָא דִּיהוּ עַל לִוְחֵי אֵת קִדְמָאִי דְּתִפְרַתָּא:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה פָּסֵל-לָךְ שְׁנֵי-לַחַת אֲבָנִים כְּרֹאשֵׁינִים וְכִתְבֹתֵי עַל- הַלַּחַת אֶת-הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל-הַלַּחַת הַרְּאשֵׁינִים אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ:</p>
<p>2 And be ready by the morning, and come up in the morning unto mount Sinai, and present thyself there to Me on the top of the mount.</p>	<p>וְהָיוּ זְמִין לְצַפְרָא וְתִסַּק בְּצַפְרָא לְטוֹרָא דְּסִינִי וְתַתְּעִיד קִדְמִי תַמָּן עַל רִישׁ טוֹרָא:</p>	<p>2 וְהָיָה נָכוֹן לְבֹקֶר וְעֹלִיתָ בְּבֹקֶר אֶל-הַר סִינִי וְנִצַּבְתָּ לִּי שָׁם עַל-רֹאשׁ הָהָר:</p>
<p>3 And no man shall come up with thee, neither let any man be seen throughout all the mount; neither let the flocks nor herds feed before that mount.'</p>	<p>וְאִישׁ לֹא יִסַּק עִמָּךְ וְאִף אִנָּשׁ לֹא יִתְחַזֵּי בְּכָל טוֹרָא אִף עֵנָא וְתוֹרֵי לֹא יִרְעוּ לְקִבִּיל טוֹרָא הַהוּא:</p>	<p>3 וְאִישׁ לֹא-יַעֲלֶה עִמָּךְ וְגַם- אִישׁ אֶל-יֶרֶא בְּכָל-הָהָר גַּם- הַצֹּאן וְהַבָּקָר אֶל-יֶרְעוּ אֶל- מוֹל הָהָר הַהוּא:</p>

(20) ויאמר לא תוכל וגו'. אף כשאעזיר כל טובי על פניך, איני נותן לך רשות לראות את פני:
(21) הנה מקום אתי. זהר אשר אני מדבר עמך תמיד, יש מקום מוכן לי לזרעך שאטמינך שם שלא תזוק, ומשם
תראה מה שמראה, וז פשוטו. ומדרשו, על מקום שהשכינה שם מדבר, ואומר המקום אתי ואינו אומר אני במקום,
שהקצ"ה מקומו של עולם ואין עולמו מקומו:
(22) בעבור כבודי. כשאעזור לפניך. בנקרת הצור. כמו העיני האנשים ההם פנקר (במדבר טז, יד),
יקרוי ערצי נטל (משלי ל, יז), חני קרתי ושתיתי מיס (ישעיה לז, כה), גזרה אחת להם: נקרת הצור. כריית הצור:
ושכותי כפי. מכאן שנחנה רשות למחזלים לחזל (ת"כ פ' ויקרא), ומרגומו ואגין דמימרי, כנוי הוא לדרך כבוד של
מעלה, שאינו צריך לסוכך עליו בזק ממש:
(23) והסרתי את כפי. ואעדי ית דצרת יקרי, כשתסתלק הנהגת כבודי מכנגד פניך, ללכת משם ולהלך:
וראית את אחורי. הראהו קשר של מפילין:
(1) פסל לך. הראהו מחצב סגפיריניון מתוך אהלו, ואמר לו הפסולת יהיה שלך, ומשם נתעשר משה הרצה:
פסל לך. אתה שצרת הראשונות, אתה פסל לך אחרות, משל למלך שהלך למדינת הים והניח ארוסתו עם השפחות,
מתוך קלקול השפחות יאל עליה שם רע, עמד שושבינה וקרע כתובתה, אמר, אם יאמר המלך להורגה, אומר לו עדיין
אינה אשתך, דק המלך ומלא שלא היה הקלקול אלא מן השפחות, נתרצה לה, אמר לו שושבינה, כתוב לה כתובה אחרת
שנקרעה הראשונה, אמר לו המלך, אתה קרעת אותה, אתה קנה לה נייר אחר ואני אכתוב לה בכתב ידי, כן המלך זה
הקצ"ה, השפחות אלו ערצ רב, והשושבין זה משה, ארוסתו של הקצ"ה אלו ישראל, לכך נאמר פסל לך:
(2) נכון. מזומן:
(3) ואיש לא יעלה עמך. הראשונות על ידי שהיו בתשואות וקולות וקהלות, שלטה בהן עין רעה, אין לך יפה

<p>And he hewed two tables of stone like unto the first; and 4 Moses rose up early in the morning, and went up unto mount Sinai, as the LORD had commanded him, and took in his hand two tables of stone.</p>	<p>וַיִּפְסֹל שְׁנֵי לַחֹת אֲבָנִים כַּקֶּדְמָאִי וְאֶקְדִּים מֹשֶׁה בַּצֹּפֶרָא וּסְלִיק לְטוֹרָא דְּסִינֵי כְּמָא דְפִקִּיד יְיָ יְהִיָּה וַנְּסִיב בְּיָדֵיהּ תְּרִין לֹחֵי אֲבָנִיָּא:</p>	<p>וַיִּפְסֹל שְׁנֵי לַחֹת אֲבָנִים כַּקֶּדְמָאִי וְנִשְׁלַם מֹשֶׁה בַּבֶּקֶר וַיַּעַל אֶל־הָרַר סִינַי כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ וַיִּקַּח בְּיָדוֹ שְׁנֵי לַחֹת אֲבָנִים:</p>
<p>And the LORD descended in the 5 cloud, and stood with him there, and proclaimed the name of the LORD.</p>	<p>וַאֲתַגְלִי יְיָ בַעֲנָא וְאַחַעֲתַד עֲמִיהּ תַּמָּן וַקְרָא בְּשֵׁמָא דִּיֵּי:</p>	<p>וַיֵּרֶד יְהוָה בְּעָנָן וַיִּתְנַצֵּב עִמּוֹ שָׁם וַיִּקְרָא בְּשֵׁם יְהוָה:</p>
<p>And the LORD passed by before 6 him, and proclaimed: 'The LORD, the LORD, God, merciful and gracious, long-suffering, and abundant in goodness and truth;</p>	<p>וְאַעֲבֵר יְיָ שְׁכִינְתִּיהּ עַל אִפּוּהִי וַקְרָא יְיָ אֱלֹהֵא רַחֲמָנָא וְחַנּוּן מְרַחֵם רַגְזוֹ וּמְסַגֵּי לְמַעַבְד טָבָן וְקִשּׁוּט:</p>	<p>וַיַּעֲבֵר יְהוָה אֶל־פָּנָיו וַיִּקְרָא יְהוָה אֱלֹהֵי רַחוּם וְחַנּוּן אֶרֶץ אֲפִים וְרַב־חֶסֶד וְאֱמֶת:</p>
<p>keeping mercy unto the 7 thousandth generation, forgiving iniquity and transgression and sin; and that will by no means clear the guilty; visiting the iniquity of the fathers upon the children, and upon the children's children, unto the third and unto the fourth generation.'</p>	<p>נָשִׁיר טִיבוֹ לְאַלְפֵי דְרִין שְׁבִיק לַעֲוֹן וְלַמְרֹד וּלְחֹבִין סִלַּח לְדַתִּיבִין לְאֻרִיתִיהּ וְלֹדֶלָא תִּיבִין לֹא מִזְפִּי מִסַּעַר חֻבִּי אֲבָהִן עַל בְּנִין וְעַל בְּנֵי בְנִין מְרַדִּין עַל דֶּר תְּלִיתָאִי וְעַל דֶּר רְבִיעֵאִי:</p>	<p>נֶזֶר (בספרי תימן נֶזֶר בְּנוֹן 7 רגילה) חֶסֶד לְאַלְפִים נֶשֶׁא עָוֹן וְנִשְׁפָּע וְחַטָּאָה וְנִקְחָה לֹא נִקְחָה פִקְדוֹ עֲזֵן אֲבוֹת עַל־ בְּנִים וְעַל־בְּנֵי בְנִים עַל־ שְׁלֹשִׁים וְעַל־רַבְעִים:</p>
<p>And Moses made haste, and 8 bowed his head toward the earth, and worshipped.</p>	<p>וְאַחֲרֵי מֹשֶׁה וַכְרַע עַל אֲרָעָא וּסְגִיד:</p>	<p>וַיַּמְהֵר מֹשֶׁה וַיִּקְד אֶרְצָה 8 וַיִּשְׁתַּחֲוֶה:</p>
<p>And he said: 'If now I have 9 found grace in Thy sight, O Lord, let the Lord, I pray Thee, go in the midst of us; for it is a stiffnecked people; and pardon our iniquity and our sin, and take us for Thine inheritance.'</p>	<p>וְאָמַר אִם כְּעַן אֲשַׁכַּחִית רַחֲמִין קְדָמָךְ יְיָ תַּתְּחַד כְּעַן שְׁכִינְתָא דִּיֵּי בִינָנָא אַרְי עִם קָשִׁי קְדָל הוּא וְתִשְׁבּוּק לְחֻבֵּבָא וְלַחֲטָאָנָא וְתִתְּחַסְּבֵנָא:</p>	<p>וַיֹּאמֶר אִם־נָא מְצָאתִי חֵן 9 בְּעֵינֶיךָ אֲדֹנָי יִלְדֶּ־נָא אֲדֹנָי בְּקִרְבָּנוּ כִּי עַם־קָשֶׁה־ עֹרֶף הוּא וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנֵינוּ וּלְחַטֹּאתֵינוּ וְנִתְּלַתָּנוּ:</p>

מן הנניעות:

(5) ויקרא בשם ה'. מתרגמין וקרא בשמא דה':

(6) יי' יי'. מדת רחמים היא, אחת קודם שיחטא, ואחת לאחר שיחטא וישוב (ראש השנה יז): אל. אף זו מדת רחמים, וכן הוא אומר, אֵלֵי אֵלֵי לְמַעַן עֲזָבְסָנִי (תהלים כז, ז), ואין לומר למדת הדין למה עזבתני, כך נמצאת במילתא (שירה פ"ג): ארך אפים. מאריך אפו, ואינו ממחר ליפרע, שמא יעשה תשובה: ורב חסד. לזריכים חסד, שאין להם זכויות כל כך: ואמת. לשלם שכר טוב לעושי רצונו:

(7) נוצר חסד. שהאדם עושה לפניו: לאלפים. לשני אלפים דורות. עונות, אלו הזדונות. פשעים, אלו המרדס שאדם עושה להכעיס: ונקח לא ינקח. לפי פשוטו משמע, שאינו מוותר על העון לגמרי, אלא נפרע ממנו מעט מעט. ורבותינו דרשו (יומא פו.), מנקה הוא לשנים ולא ינקה לשאין שנים: פוקד עון אבות על בנים. כשאוחזים מעשה אבותיהם צדיהם, שכזר פירש במקרא אחר לשונא: ועל רביעים. דור רביעי, נמצאת מדה טובה מרובה על מדת פורענות אחת לחמש מאות, שבמדה טובה הוא אומר נוצר חסד לאלפים:

(8) וימהר משה. כשראה משה שכינה עוזרתו ושמע קול הקריאה, מיד וישתחו:

(9) ילך נא ה' בקרבנו. כמו שהצטחנו, מאחר שאתה נושא עון, ואם עס קשה עורף הוא וימרו כך, ואמרת

10 And He said: 'Behold, I make a covenant; before all thy people I will do marvels, such as have not been wrought in all the earth, nor in any nation; and all the people among which thou art shall see the work of the LORD that I am about to do with thee, that it is tremendous.

11 Observe thou that which I am commanding thee this day; behold, I am driving out before thee the Amorite, and the Canaanite, and the Hittite, and the Perizzite, and the Hivite, and the Jebusite.

12 Take heed to thyself, lest thou make a covenant with the inhabitants of the land whither thou goest, lest they be for a snare in the midst of thee.

13 But ye shall break down their altars, and dash in pieces their pillars, and ye shall cut down their Asherim.

14 For thou shalt bow down to no other god; for the LORD, whose name is Jealous, is a jealous God;

15 lest thou make a covenant with the inhabitants of the land, and they go astray after their gods, and do sacrifice unto their gods, and they call thee, and thou eat of their sacrifice;

16 and thou take of their daughters unto thy sons, and their daughters go astray after their gods, and make thy sons go astray after their gods.

וַיֹּאמֶר הָאֱלֹהִים אֲנִי גֹזֵר קִים קִדְּם
כָּל עַמּוּד אֲעִבִיד פְּרִישׁוֹן
דֹּלָא אֲתִבְרִאוּ בְּכָל אֶרֶץ
וּבְכָל עַמּוּמָא וַיְחַזֵּי כָל עַמָּא
דְּאֵת בִּינְיָהוֹן יְת עֹבְדָא דִּי
אֲרִי דְחִיל הוּא דְאֵנָּה עֲבִיד
עַמּוּד:

טַר לָךְ יְת דְּאֵנָּה מִפְּקֻדָּה
יֻמָּא דִּין הָאֵנָּה מִתְרִידָה
מִן קִדְמָה יְת אֲמֹרָאִי
וּכְנַעֲנָאִי וְחִתָּאִי וּפְרִזְזָאִי
וְחִבּוּסָאִי וְיִבּוּסָאִי:

אֲסַתְמַר לָךְ דְּלִמָּא תִּגְזֹר
קִים לִיתִיב אֶרֶץ דְּאֵת
עֲלִיל עֲלֵה דְלִמָּא יְהִי
לְתַקְלָא בִּינְךָ:

אֲרִי יְת אִיגֻרִיהוֹן תִּתְרַעֲוֹן
וְיִת קִמְתָּהוֹן תִּתְבַּרְוִן וְיִת
אֲשִׁירֵיהוֹן תִּקְצְצֻן:

אֲרִי לֹא תִסְגֹּד לְשִׁעֻת
עַמּוּמָא אֲרִי יְיָ קִנָּא שְׁמִיה
אֵל קִנָּא הוּא:

דְּלִמָּא תִּגְזֹר קִים לִיתִיב
אֶרֶץ וַיִּשְׁעֹן בְּתַר טְעֻתָּהוֹן
וַיִּדְבַּחוּן לְטְעֻתָּהוֹן וַיִּקְרֹון
לָךְ וְתִיכּוֹל מִדְּבַחֵיהוֹן:

וְתִסַּב מִבְּנֵתָהוֹן לְבָנְךָ
וַיִּשְׁעֹן בְּנֵתָהוֹן בְּתַר
טְעֻתָּהוֹן וַיִּשְׁעֹן יְת בָּנְךָ
בְּתַר טְעֻתָּהוֹן:

וַיֹּאמֶר הָאֱלֹהִים אֲנִי גֹזֵר
כָּל עַמּוּד אֲעִבִיד אֶעֱשֶׂה
נִפְלְאוֹת אֲשֶׁר לֹא-נִבְרְאוּ
בְּכָל-הָאָרֶץ וּבְכָל-הָעֻמִּים
וְרָאָה כָּל-הָעָם אֲשֶׁר-אֵתָּה
בְּקִרְבּוֹ אֶת-מַעֲשֵׂה יְהוָה
כִּי-נִוְרָא הוּא אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה
עַמּוּד:

שְׁמַר-לָךְ אֶת אֲשֶׁר אֲנִי
מְצַוֶּה הַיּוֹם הִנְנִי גֹרֵשׁ מִפְּנֵיךָ
אֶת-הָאֲמֹרִי וְהַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי
וְהַפְּרִזִּי וְהַחִבּוּסִי וְהַיִּבּוּסִי:

הַשְׁמַר לָךְ פֶּן-תִּכְרֹת בְּרִית
לְיוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֵתָּה
בָּא עֲלֶיךָ פֶּן-יִהְיֶה לְמוֹקֵשׁ
בְּקִרְבְּךָ:

כִּי אֶת-מִזְבְּחֵיהֶם תִּתְּצֻן
וְאֶת-מִצְבְּתֵיהֶם תִּשְׁבְּרוּן וְאֶת-
אֲשֵׁרֵיהֶם תִּכְרֹתוּן:

כִּי לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לְאֵל אֲחֵרִי
יְהוָה קִנָּא שְׁמוֹ אֵל קִנָּא הוּא:

פֶּן-תִּכְרֹת בְּרִית לְיוֹשְׁבֵי
הָאָרֶץ וְיִזְנוּ אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶם
וְזָבְחוּ לְאֱלֹהֵיהֶם וְקִרְאוּ לָךְ
וְאָכַלְתָּ מִזִּבְחָם:

וְלִקַּחְתָּ מִבְּנֹתָיו לְבָנֶיךָ וְיִזְנוּ
בְּנֹתָיו אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶן וְיִזְנוּ
אֶת-בָּנֶיךָ אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶן:

על זאת פן אכלך דרך, אתה תסלח לעונינו וגו'. יש כי במקום אס: ונחלתנו. ותחנונו לך לנחלה (ס"א שחתן לנו נחלה) מיוחדת, זו היא בקשת ונפלינו אני ועמך, שלא תשרה שכנתך על האומות עובדי אלילים:
(10) כורת ברית. על זאת: אעשה נפלאות. לשון ונפלינו, שמהיו מוצדלים צו מכל האומות עובדי אלילים, שלא תשרה שכנתך עליהם:

(11) את האמורי וגו'. ו' אומות יש כאן, כי הגרגשי עמד ופנה מפניהם:

(13) אשריו. הוא אילן שעוצדים אותו:

(14) קנא שמו. מקנא להפרע ואינו מוותר. וזהו כל לשון קנאה, אוחז בנפשו ופורע מעוזציו:

(15) ואכלת מזבחם. כסבור אשה שאין עונש צאכילתו, ואני מעלה עליך כמודה בעבודתו, שמחוך כך אשה צא ולוקח מבנותיו לבניך (עבודה זרה ח.):

- 17 ¹⁷ אֱלֹהֵי מִסְכָּה לֹא תַעֲשֶׂה-לָּךְ: דַּחֲלוֹן דְּמַתְּכָא לָא תַעֲבִיד
Thou shalt make thee no molten gods.
לָךְ:
- 18 ¹⁸ אֶת-חֵג הַמִּצּוֹת תִּשְׁמֹר שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל מִצּוֹת אֲשֶׁר צִוִּיתִךָ לַמּוֹעֵד חֹדֶשׁ הָאָבִיב כִּי בַחֹדֶשׁ הָאָבִיב יָצֵאתָ מִמִּצְרָיִם:
The feast of unleavened bread shalt thou keep. Seven days thou shalt eat unleavened bread, as I commanded thee, at the time appointed in the month Abib, for in the month Abib thou camest out from Egypt.
יְת חַגָּא דְּפִטִּירָא תִּטְר שִׁבְעָא יוֹמִין תִּיכּוֹל פִּטִּירָא דְּפִקִּידִתָּךְ לְזִמֵּן יִרְחָא דְּאַבִּיבָא אֲרִי בִּיִרְחָא דְּאַבִּיבָא נִפְקִיתָא מִמִּצְרַיִם:
- 19 ¹⁹ כָּל-פֶּטֶר רֶחֶם לִי וְכָל-מִקְנֶךָ תִּזְכָּר פֶּטֶר שׁוֹר וְשֶׂה:
All that openeth the womb is Mine; and of all thy cattle thou shalt sanctify the males, the firstlings of ox and sheep.
כָּל פֶּתַח וָלֶדָא דִּילִי הוּא וְכָל בְּעִירָךְ תִּקְדִּישׁ דְּכָרִין בְּכוֹר תּוֹר וְאֹמֶר:
- 20 ²⁰ וּפֶטֶר חֲמוֹר תִּפְדֶּה בִשָּׂה וְאִם-לֹא תִפְדֶּה וְעִרְפָתוֹ כָּל בְּכוֹר בְּנֶיךָ תִּפְדֶּה וְלֹא-יֵרָאוּ פְנֵי רִיקָם:
And the firstling of an ass thou shalt redeem with a lamb; and if thou wilt not redeem it, then thou shalt break its neck. All the first-born of thy sons thou shalt redeem. And none shall appear before Me empty.
וּבּוֹכְרָא דְּחֲמֹרָא תִּפְרוֹק בְּאַמְרָא וְאִם לֹא תִפְרוֹק וְתִקְפִּיה כָּל בּוֹכְרָא דְּבָנֶךָ תִּפְרוֹק וְלֹא יִתְחַזּוּן קִדְמֵי רִיקָנִין:
- 21 ²¹ שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִשְׁבֹּת בְּחֹרֶיֶשׁ וּבִקְצִיר תִּשְׁבֹּת:
Six days thou shalt work, but on the seventh day thou shalt rest; in plowing time and in harvest thou shalt rest.
שֵׁשֶׁת יוֹמִין תַּפְלַח וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִּשְׁבֹּת בְּחֹרֶיֶשׁ וּבִקְצִירָא תִּנּוּחַ וּבִקְצִירָא תִּנּוּחַ:
- 22 ²² וְחֵג שִׁבְעַת תַּעֲשֶׂה לָּךְ בַּכּוֹרִי קֶצֶיר חֲטִיִּם וְחֵג הָאֵסִיף תִּקְוֹפַת הַשָּׁנָה:
And thou shalt observe the feast of weeks, even of the first-fruits of wheat harvest, and the feast of ingathering at the turn of the year.
וְחַג דְּשִׁבּוּעֵי תַעֲבִיד לָךְ בְּכוֹרֵי חֲטִיִּם חֲטִיִּין וְחַג דְּכַנְשָׂא בְּמַפְקָה דְּשָׁתָא:

(18) חֹדֶשׁ הָאָבִיב. חֹדֶשׁ הַבְּכוֹר, שֶׁהַמִּצְוָה מִתְּחַלֶּכֶת בְּיִשְׂרָאֵל:

(19) כָּל פֶּטֶר רֶחֶם לִי. זֶאֱמַר: וְכָל מִקְנֶךָ אֲשֶׁר תִּזְכָּר וְגו'. וְכָל מִקְנֶךָ אֲשֶׁר תִּזְכָּר בְּפֶטֶר שׁוֹר וְשֶׂה, אֲשֶׁר יִפְטוֹר זָכַר אֶת רַחֲמֵהּ. פֶּטֶר. לְשׁוֹן פְּתִיחָה, וְכֵן פֶּטֶר מֵיִם רַאשִׁית מְדוּן (מַשְׁלִי יז, יד). תִּיּוֹן שֶׁל תִּזְכָּר לְשׁוֹן נִקְבָּה הִיא, מוֹסַב עַל הַיּוֹלָדָת:

(20) וּפֶטֶר חֲמוֹר. וְלֹא שֶׁאֵר צִהֵמָה טַמְאָה: תִּפְדֶּה בִשָּׂה. נִתֵּן שֶׁה לִכְהֵן, וְהוּא חוֹלִין צִיד כֹּהֵן, וּפֶטֶר חֲמוֹר מוֹתֵר בְּעִזּוּדָה לְצִעִלִּים: וְעִרְפָתוֹ. עוֹרָפּוֹ צְקוּפִין, הוּא הַפְּסִיד מִמּוֹן כֹּהֵן, לְפִיכָךְ יוֹפְסֵד מִמּוֹנוֹ: כָּל בְּכוֹר בְּנֵיךָ תִּפְדֶּה. חֲמִשָּׁה סְלָעִים פְּדִיוֹנוֹ קָצוֹב, שֶׁנֶּאֱמַר וּפְדִיוֹ מִזֶּן חֹדֶשׁ תִּפְדֶּה (בְּמִדְבָּר יח, טז): וְלֹא יֵרָאוּ פְנֵי רִיקָם. לְפִי פִשּׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא, דָּבָר צִפְנִי עֲלָמוֹ הוּא, וְאִינוֹ מוֹסַב עַל הַבְּכוֹר, שֶׁאֵין צִמּוֹת בְּכוֹר רִאשִׁית פְּנִים, אֲלֵא אֲזִוְהָרָה אַחֶרֶת הִיא, וְכַשֵּׁתְעָלוּ לִרְגֵל לְרִאשׁוֹת, לֹא יֵרָאוּ פְנֵי רִיקָם, מִזֵּה עֲלִיכֶם לְהַצִּיא עוֹלֹת רִאשִׁית פְּנִים. וְלִפִּי מִדְרַשׁ זֵרִימָא, מִקְרָא יֵחַר הוּא, וּמוֹפְנָה לְגִזְרָה שׁוּיָה, לְלַמֵּד עַל הַעֲנָקָתוֹ שֶׁל עֶבֶד עֲבָרִי שֶׁהוּא חֲמִשָּׁה סְלָעִים מִכֶּל מִין וּמִין, כְּפִדְיוֹן בְּכוֹר, בְּמַסַּכַת קְדוּשִׁין (יז):

(21) בַּחֲרִישׁ וּבִקְצִיר תִּשְׁבֹּת. לְמַעַן נִזְכָּר חֲרִישׁ וּקְצִיר, יֵשׁ מִרְצוּתֵינוּ אֲדוֹמִים (רֹאשׁ הַשָּׁנָה ט.ו.), עַל חֲרִישׁ שֶׁל עֶרֶב שְׂדֵעִית הַכֹּנֶס לְשְׂדֵעִית וּקְצִיר שֶׁל שְׂדֵעִית הַיּוֹאֵל לְמוֹאֲשֵׁי שְׂדֵעִית, לְלַמֵּד שֶׁמּוֹסִיפִין מַחֲלוֹ עַל הַקֶּדֶשׁ, וְכֵן מִשְׁמַעוֹ, שֶׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וּצִיּוֹם הַשְּׂדֵעִי תִּשְׁבֹּת, וְעִזּוּדָתָהּ הַיָּמִים שֶׁהִתְרַחֵץ לָךְ, יֵשׁ שְׁנָה שֶׁהִתְרַחֵץ וְהַקְצִיר אֲסוּר, וְאֵין לָרִיךְ לִוְמֵר חֲרִישׁ וּקְצִיר שֶׁל שְׂדֵעִית, שֶׁהִרִי כָּזָב נֶאֱמַר שֶׁדָּךְ לֹא תִקְרַע וְגו' (וִיקְרָא כה, ז). וְיֵשׁ אֲדוֹמִים שֶׁאִינוֹ מִדְבָּר אֲלֵא בְּשָׂמָה, וְחֲרִישׁ וּקְצִיר שֶׁהוֹזַכַּר בּוֹ לִוְמֵר לָךְ, מֵה חֲרִישׁ רְשׁוּת אֶף קְצִיר רְשׁוּת, יֵאָדָּר קְצִיר הָעוֹמֵר שֶׁהוּא מִזֵּה, וְדוּחָה אֶת הַשָּׂמָה:

(22) בְּכוֹרֵי חֲטִיִּם. שֶׁאֵתָּה מִצִּיא צוֹ שְׂמִי הַלֶּחֶם מִן הַחֲטִיִּם. בְּכוֹרֵם שֶׁהִיא מִנְחָה רִאשׁוֹנָה הַצָּהָה מִן הַחֹדֶשׁ שֶׁל חֲטִיִּם לְמִקְדָּשׁ, כִּי מִנְחַת הָעוֹמֵר הַצָּהָה בְּפִסְחָה, מִן הַשְּׂעוּרִים הִיא: וְחַג הָאֵסִיף. זִמְנָן שֶׁאֵתָּה אֲדוֹסָף תִּצְאֶתָּ מִן הַשָּׂדֶה לְבֵית. אֲסִיפָה זֶה לְשׁוֹן הַכִּנְסָה לְבֵית, כִּמוֹ וְאֶסְפָּתוּ אֶל תּוֹךְ צִיתָךְ (דְּבָרִים כב, ז): תִּקְוֹפַת הַשָּׁנָה.

23	Three times in the year shall all thy males appear before the Lord God, the God of Israel.	שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה תְּלַת זְמָנִין בְּשָׁתָא יתחזון כָּל־זְכוּרֶיךָ אֶת־פְּנֵי הָאֵדֶן וְכֹל־זְכוּרֶיךָ קֶדֶם רַבּוֹן יִהְיֶה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עֲלֵמָא יי אֱלֹהָא דִּישְׂרָאֵל:	23
24	For I will cast out nations before thee, and enlarge thy borders; neither shall any man covet thy land, when thou goest up to appear before the LORD thy God three times in the year.	כִּי־אֹרִישׁ גּוֹיִם מִפְּנֶיךָ אֲרִי אֶתְרִיד עֲמֻמִּין מִן וְהִרְחַבְתִּי אֶת־גְּבֻלְךָ וְלֹא־יִחַמַּד אִישׁ אֶת־אֶרְצְךָ וְלֹא יִחַמִּיד אָנָּשׁ יֵת אֶרְעָךָ בַּעֲלֶתְךָ לִרְאוֹת אֶת־פְּנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה:	24
25	Thou shalt not offer the blood of My sacrifice with leavened bread; neither shall the sacrifice of the feast of the passover be left unto the morning.	לֹא־תִשְׁחַט עַל־חֶמֶץ דָּם־ לֹא תִפּוֹס עַל חֲמִיעַ דָּם זִבְחִי וְלֹא־יֵלִין לַבֶּקֶר זֶבַח חֵג הַפֶּסַח:	25
26	The choicest first-fruits of thy land thou shalt bring unto the house of the LORD thy God. Thou shalt not seethe a kid in its mother's milk.'	רֵאשִׁית בְּכוּרֵי אֲדָמָתְךָ רֵישׁ בְּכוּרֵי אֶרְעָךָ תִּבְרִי תָבִיא בֵּית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְבֵית מִקְדָּשָׁא דִּי אֱלֹהֶיךָ לֹא־תִבְשַׁל גְּדִי בַחֲלָב לֹא תִכְלוּן בֶּשֶׂר בַּחֲלָב: אָמַר: (פ)	26
27	And the LORD said unto Moses: 'Write thou these words, for after the tenor of these words I have made a covenant with thee and with Israel.'	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וַיֶּחֱתֹם לָךְ כְּתָב־לָךְ אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כִּי עַל־פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כָּרַתִּי אֶתְּךָ וְאֶת־יִשְׂרָאֵל:	שזיעי

שהיא בחזרת השנה, במחלת השנה הצאה: תקופת. לשון מסיצה והקפה: (23) כל זכורך. כל הזכרים שך. הרצה מזות בתורה נאמרו ונכפלו, ויש מהם שלש פעמים וארבע, לחייב ולענוש על מנין לאוין שזהם, ועל מנין עשה שזהם: (24) אוריש. כמרגומו וחסך, וכן החל קש (דברים ז, לא), וכן ויורש את האמרי (במדבר כא, לב), לשון גירושין: והרחבתי את גבולך. ואתה רחוק מצית הצחירה, ואינך יכול לראות לפני תמיד, לכך אני קובע לך שלשה רגלים הללו: (25) לא תשחט וגו'. לא תשחט את הפסח ועדיין חמץ קיים, אזורה לשוחט, או לזורק, או לאחד מצני חצורה (פסחים סג.). ולא ילין. כמרגומו, אין לינה מועלת בראש המזבח, ואין לינה אלא בעמוד השחר: זבח חג הפסח. אמריו, ומכאן אתה למד לכל הקטור חלצים ואזרים: (26) ראשית בכורי אדמתך. משנעת המינין האמורים בשבח ארץ, ארץ חסדה ופוערה ונפן וגו' (דברים ח, ח), ודבש, הוא דבש תמרים: לא תבשל גדי. אזורה לבשר וחלב, ושלשה פעמים כתוב בתורה, אחד לאכילה, ואחד להגאה, ואחד לאיסור בישול (חולין קטו.): גדי. כל וולד רך במשמע, ואף עגל וכבש, ממה שהוצרך לפרש בכמה מקומות גדי עזים, למדת שגדי סתם כל יונקים במשמע: בחלב אמו. פרט לעוף, שאין לו חלב אס, שאין איסורו מן התורה אלא מדברי סופרים: (27) את הדברים האלה. ולא אתה רשאי לכחוש תורה שבעל פה:

<p>And he was there with the LORD forty days and forty nights; he did neither eat bread, nor drink water. And he wrote upon the tables the words of the covenant, the ten words.</p>	<p>וַיְהִי־שָׁם עִם־יְהוָה אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה לֶחֶם לֹא אָכַל וּמַיִם לֹא שָׁתָה וַיִּכְתֹּב עַל־הַלָּחֹת אֶת־דִּבְרֵי הַבְּרִית עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים:</p>	<p>28 וַיְהִי־שָׁם עִם־יְהוָה אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה לֶחֶם לֹא אָכַל וּמַיִם לֹא שָׁתָה וַיִּכְתֹּב עַל־הַלָּחֹת אֶת־דִּבְרֵי הַבְּרִית עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים:</p>
<p>And it came to pass, when Moses came down from mount Sinai with the two tables of the testimony in Moses' hand, when he came down from the mount, that Moses knew not that the skin of his face sent forth beams while He talked with him.</p>	<p>וַיְהִי כִּד נָחַת מֹשֶׁה מִטּוֹרָא דְּסִינַי וַתְּרִין לוֹחֵי דְּתִשְׁבּוּתָא בִּידָא דְּמֹשֶׁה בְּמִיחֲתִיָּה מִן טוֹרָא וּמֹשֶׁה לֹא יָדַע אַרְי סְגִי זִיו יִקְרָא דְּאַפּוּהִי בְּמַלְלֻתִּיהָ עֲמִיהָ:</p>	<p>29 וַיְהִי בִּרְדַת מֹשֶׁה מִהַר סִינַי וּשְׁנֵי לַחֹת הָעֵדוּת בְּיַד־מֹשֶׁה בִּרְדָתוֹ מִן־הָהָר וּמֹשֶׁה לֹא יָדַע כִּי קָרַן עוֹר פָּנָיו בְּדַבְּרוֹ אִתּוֹ:</p>
<p>And when Aaron and all the children of Israel saw Moses, behold, the skin of his face sent forth beams; and they were afraid to come nigh him.</p>	<p>וַיֵּרָא אֶהְרֹן וְכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יְתִ מֹשֶׁה וְהָא סְגִי זִיו יִקְרָא דְּאַפּוּהִי וַדְּחִילוּ מִלֹּאֲתִקְרָבָא לְנֻתִיָּה:</p>	<p>30 וַיֵּרָא אֶהְרֹן וְכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־מֹשֶׁה וְהָנָה קָרַן עוֹר פָּנָיו וַיִּירָאוּ מִגֶּשֶׁת אֵלָיו:</p>
<p>And Moses called unto them; and Aaron and all the rulers of the congregation returned unto him; and Moses spoke to them.</p>	<p>וַיִּקְרָא לְהוֹן מֹשֶׁה וַתְּבוּ לְנֻתִיָּה אֶהְרֹן וְכָל רִבְרִבָּא בְּכַנְשָׁתָא וּמַלִּיל מֹשֶׁה עֲמֵהוֹן:</p>	<p>31 וַיִּקְרָא אֲלֵהֶם מֹשֶׁה וַיָּשָׁבוּ אֵלָיו אֶהְרֹן וְכָל־הַנְּשָׂאִים בַּעֲדָה וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם:</p>
<p>And afterward all the children of Israel came nigh, and he gave them in commandment all that the LORD had spoken with him in mount Sinai.</p>	<p>וַבְּתֵר בֶּן אֶתְקִרְבוּ כָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּפְקִידֵנוּן יְתִ כָּל דְּמַלִּיל יְיָ עֲמֵיהָ בְּטוֹרָא דְּסִינַי:</p>	<p>32 וְאַחֲרֵי־כֵן נִגְשׂוּ כָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּצְוֵם אֶת־כָּל־אִשָּׁר דִּבֶּר יְהוָה אִתּוֹ בְּהַר סִינַי:</p>
<p>And when Moses had done speaking with them, he put a veil on his face.</p>	<p>וַיִּשְׁצִי מֹשֶׁה מִקְּלָלָא עֲמֵהוֹן וַיִּהַב עַל אֶפְּוֹהִי בֵּית אִפִּי:</p>	<p>מפטיר וַיְכַל מֹשֶׁה מִדְּבַר אֲתָם וַיִּתֵּן עַל־פָּנָיו מָסוּחַ:</p>

(29) ויהי ברדת משה. כשהציא לוחות אחרונות ציוס הכפורים: כי קרן. לשון קרנים, שהאור מצהיק וזולט כמין קרן. ומהיכן זכה משה לקרני ההוד, רבותינו אמרו מן המערה, שנתן הקד"ה ידו על פניו, שנאמר וְשַׁפְתִּי כְּפִי (שמות לג, כז):

(30) וייראו מגשת אליו. צא וראה כמה גדולה כחה של עצירה, שעד שלא פשטו ידיהם בעצירה מהו אומר, ומראה פָּזוּד ה' פֶּאֶשׁ אֶכְלֵת צֶרֶשׁ הָהָר לְעִיגִי צָנִי יִשְׂרָאֵל (שמות כד, יז), ולא יראים ולא מזדעזעים, ומשעשו את העגל, אף מקרני הודו של משה היו מרתיעים ומזדעזעים:

(31) הנשאים בעדה. כמו נשיאי העדה: וידבר משה אליהם. שליחותו של מקום, ולשון הווה הוא כל הענין הזה:

(32) ואחרי כן נגשו. אחר שלמד לזקנים, חוזר ומלמד הפרשה או ההלכה לישראל. תנו רבנן, כיצד סדר המשנה, משה היה לומד מפי הגבורה, נכנס אהרן, שנה לו משה פרקו, נסתלק אהרן וישב לו לשמאל משה, נכנסו צניו, שנה להם משה פרקם, נסתלקו הם, ישב אלעזר לימין משה ואיתמר לשמאל אהרן, נכנסו זקנים, שנה להם משה פרקם, נסתלקו זקנים ישבו ללדדין, נכנסו כל העם, שנה להם משה פרקם, נמלא ציד כל העם א', ציד הזקנים צ', ציד בני אהרן שלשה, ציד אהרן ארבעה וכו', כדאיתא בעירובין (נד:):

(33) ויתן על פניו מסוה. כתרומתו מִתְּאֵפִי, לשון ארמי הוא בגמרא סְוִי לָצָא (כתובות סז:), ועוד בכתובות (ס). הוה קא מסוה לאפה, לשון הצטה, היה מסתכל זה, אף כאן מסוה, בגד הניתן כנגד הפרקוף ובית העינים, ולכבוד קרני ההוד שלא יזונו הכל מהם, היה נותן המסוה כנגדן, ונטלו צשעה שהיה מדבר עם ישראל, וצשעה שהמקום נדבר עמו עד לאתו, וצאחו ילא בלא מסוה:

34 But when Moses went in before the LORD that He might speak with him, he took the veil off, until he came out; and he came out; and spoke unto the children of Israel that which he was commanded.

וּבָבֹא מֹשֶׁה לִפְנֵי יְהוָה וַיְהִי כִּדְבַר אֲתֹרֶת הַמִּסְכָּה לְדַבֵּר אִתּוֹ יְסִיר אֶת־הַמִּסְכָּה עַד־צֵאתוֹ וַיֵּצֵא וַיְדַבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת אֲשֶׁר יִצְוֶה׃

34

35 And the children of Israel saw the face of Moses, that the skin of Moses' face sent forth beams; and Moses put the veil back upon his face, until he went in to speak with Him.

וּרְאוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־פָּנָיו מֹשֶׁה כִּי קָרַן עוֹר פָּנָיו מֹשֶׁה וַיְהִיב מֹשֶׁה אֶת־הַמִּסְכָּה עַל־פָּנָיו עַד־בֹּאוֹ לְדַבֵּר אִתּוֹ׃ (ס)

קלט פסוקים

The Haftarah is I Kings 18:1 – 18:39 on page 218. Sepharadim read I Kings 18:20 – 18:39. On Shabbat Parah, read Maftir and Haftarah on page 236.

XXXV And Moses assembled all the congregation of the children of Israel, and said unto them: 'These are the words which the LORD hath commanded, that ye should do them.

וַיִּקְהַל מֹשֶׁה אֶת־כָּל־עַדְתְּ וּכְנֹשׁ מֹשֶׁה יָת כָּל כְּנֹשְׁתָּא בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת אֲתֶם׃

ויקהל

2 Six days shall work be done, but on the seventh day there shall be to you a holy day, a sabbath of solemn rest to the LORD; whosoever doeth any work therein shall be put to death.

שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לָכֶם קָדֹשׁ שַׁבַּת שְׁבֻתוֹן לַיהוָה כָּל־הָעֹשֶׂה בּוֹ מְלָאכָה יוּמָת׃

2

3 Ye shall kindle no fire throughout your habitations upon the sabbath day.'

לֹא־תִבְעֲרוּ אֵשׁ בְּכָל־מִשְׁבְּתֵיכֶם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת׃ (פ)

3

4 And Moses spoke unto all the congregation of the children of Israel, saying: 'This is the thing which the LORD commanded, saying:

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־כָּל־עַדְתְּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לֵאמֹר׃

לוי

5 Take ye from among you an offering unto the LORD, whosoever is of a willing heart, let him bring it, the LORD'S offering: gold, and silver, and brass;

קָחוּ מֵאִתְּכֶם תְּרוּמָה לַיהוָה כָּל־נָדִיב לִבּוֹ וַיָּבִיֵּא אֶת תְּרוּמַת יְהוָה זָהָב וְכֶסֶף וְנָחָשׁ׃

5

(34) ודבר אל בני ישראל. וראו קרני ההוד צפניו, וכשהוא מסתלק מהם:

(35) והשיב משה את המסוה על פניו עד בואו לדבר אתו. וכשצא לדבר אתו נטלו מעל פניו:

(1) ויקהל משה. למחרת יום הכפורים כשירד מן ההר, והוא לשון הפעיל, שאינו אוסף אנשים צידים, אלא הן נאספים על פי דבורו, ומרגומו וקצגש:

(2) ששת ימים. הקדים להם אזהרה שבת לזווי מלאכת המשכן, לומר, שאינו דוחה את השבת:

(3) לא תבערו אש. יש מרבותינו אומרים, הצערה ללא יארת, ויש אומרים לחלק יארת (כנהדרין לה), יצמות:

(4) זה הדבר אשר צוה ה'. לי לאמר לכם:

(5) נדיב לבו. על שם שלבו נדבו קרוי נדיב לב. כנר פירשתי נדבת המשכן ומלאכתו במקום נואחתם:

6	and blue, and purple, and scarlet, and fine linen, and goats' hair;	וַיַּבְבֵּעַ וַתְּכַלֵּא וְאַרְגָּמָנָא וְזָהָבִי וּבֹיֵץ וְעֹזִי:	וַתְּכַלֵּלְתָּ וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעֹזִים:	6
7	and rams' skins dyed red, and sealskins, and acacia-wood;	וּמִשְׁכֵּי דְדֹכְרֵי מִסְמָקֵי וּמִשְׁכֵּי סִסְגֹּנָא וְאַעִי שִׁטִּין:	וְעֹרֹת אֵילִם מְאֻדָּמִים וְעֹרֹת תַּחֲשִׁים וְעֹצֵי שִׁטִּים:	7
8	and oil for the light, and spices for the anointing oil, and for the sweet incense;	וּמִשְׁחָא לְאַנְהֲרֹתָא וּבוֹסְמֵיָא לְמִשַּׁח רַבּוּתָא וְלִקְטֹרֶת בּוֹסְמֵיָא:	וְשֶׁמֶן לְמֵאֹר וּבִשְׁמִים לְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְלִקְטֹרֶת הַסַּמִּים:	8
9	and onyx stones, and stones to be set, for the ephod, and for the breastplate.	וְאַבְנֵי בֹרְלָא וְאַבְנֵי אֶשְׁלָמוּתָא לְשִׁקְעָא בְּאַיְפוּדָא וּבְחוּשָׁנָא:	וְאַבְנֵי-שֹׁהַם וְאַבְנֵי מְלֵאִים לְאַפֹּד וְלַחֹשֶׁן:	9
10	And let every wise-hearted man among you come, and make all that the LORD hath commanded:	וְכָל חֲכִימֵי לֵבָא דְבָכוּן יִיְתוּן וַיַּעֲבֹדוּן יְתָ כָּל דְּפִקִּידֵי יְיָ:	וְכָל-חֲכָם-לֵב בָּכֶם יָבֹאוּ וַיַּעֲשׂוּ אֶת כָּל-אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה:	10
11	the tabernacle, its tent, and its covering, its clasps, and its boards, its bars, its pillars, and its sockets;	יְתָ מִשְׁכְּנָא יְתָ פְּרָסִיָּה יְתָ חֹפְאִיָּה פּוֹרְפוּהִי דְּפּוּהִי עֲבֹרוּהִי עֲמוּדוּהִי וְסֻמְכוּהִי:	אֶת-הַמִּשְׁכָּן אֶת-אֹהֶלוֹ וְאֶת-מִכְסָּהוּ אֶת-קְרָסָיו וְאֶת-קְרָשָׁיו אֶת-עֲמֻדָּיו וְאֶת-אֲדָנָיו:	ישראל 11
12	the ark, and the staves thereof, the ark-cover, and the veil of the screen;	יְתָ אֲרוֹנָא וְיְתָ אֲרִיחֹהִי יְתָ כְּפֹרֶתָא וְיְתָ פְּרוּכְתָא דְּפָרְסָא:	אֶת-הָאָרֹן וְאֶת-בְּדָיו אֶת-הַכַּפֹּרֶת וְאֶת פְּרֻכַת הַמָּסָךְ:	12
13	the table, and its staves, and all its vessels, and the showbread;	יְתָ פִתּוּרָא וְיְתָ אֲרִיחֹהִי וְיְתָ כָּל מְנוּחֵי וְיְתָ לֶחֶם אִפִּיא:	אֶת-הַשֻּׁלְחָן וְאֶת-בְּדָיו וְאֶת כָּל-פִּלָּיו וְאֶת לֶחֶם הַפָּנִים:	13
14	the candlestick also for the light, and its vessels, and its lamps, and the oil for the light;	וְיְתָ מְנִרְתָּא דְּאַנְהֲרֵי וְיְתָ מְנֵהָ וְיְתָ בּוֹצִינְהָא וְיְתָ מִשְׁחָא דְּאַנְהֲרֹתָא:	וְאֶת-מְנִרְתַּת הַמֵּאֹר וְאֶת כָּלֶיהָ וְאֶת-נִרְתֵּיהָ וְאֶת שֶׁמֶן הַמֵּאֹר:	14
15	and the altar of incense, and its staves, and the anointing oil, and the sweet incense, and the screen for the door, at the door of the tabernacle;	וְיְתָ מִדְּבָחָא דְּקִטְרֹת בּוֹסְמֵיָא וְיְתָ אֲרִיחֹהִי וְיְתָ מִשְׁחָא דְּרַבּוּתָא וְיְתָ קִטְרֹת בּוֹסְמֵיָא וְיְתָ פְּרָסָא דִּתְרַעָא לְתַרְע מִשְׁכָּנָא:	וְאֶת-מִזְבַּח הַקְּטֹרֶת וְאֶת-בְּדָיו וְאֶת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֶת קִטְרֹת הַסַּמִּים וְאֶת-מָסַךְ הַפֶּתַח לְפֶתַח הַמִּשְׁכָּן:	15

(11) את המשכן. יריעות המחמנות הנראות צמוכו קרויס משכן: את אהללו. היא אהל יריעות עזים העשוי לגג: ואת מכסהו. מכסה עורות אילים והתחשים:

(12) ואת פרוכת המסך. פרוכת המחיצה. כל דצר המגין צין למעלה צין מכנגד קרוי מסך וסכך, וכן שָׁכַס בָּעֵלּוּ (איז א, 1), הִנְנִי שָׁךְ אֶת דְּרָכְךָ (הושע ב, ח):

(13) לחם הפנים. כצר פירשתי, על שם שהיו לו פנים לכאן ולכאן, שהיה עשוי כמין חיצה פרוזה:

(14) ואת כלֶיהָ. מלקחים ומחמנות: נרותיה. לזיני"ש צלע", ציכיס שהשמן והפחיתות נמוגין בהן: ואת שמן המאור. אף הוא נריך חכמי לב, שהוא משונה משאר שמנים, כמו שמפורש במנחות (פז.), מגרגרו צראש הזית, והוא כחית וזך:

16	the altar of burnt-offering, with its grating of brass, its staves, and all its vessels, the laver and its base;	אֶת־מִזְבֵּחַ הָעֹלָה וְאֶת־מִכְבָּר הַנִּחֲשָׁת אֲשֶׁר־לוֹ אֶת־בְּדָיו וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו אֶת־הַכִּיֹּר וְאֶת־כַּנּוֹ: יֵת מִדְּבָחָא דְעֻלְתָּא וִית סְרָדָא דִּנְחָשָׁא דִּילִיָּה יֵת אֲרִיחֻהִי וִית כָּל מְנוּהִי יֵת כִּיּוֹרָא וִית בְּסִיסִיָּה:	16
17	the hangings of the court, the pillars thereof, and their sockets, and the screen for the gate of the court;	יֵת סְרָדֵי דִּרְתָּא יֵת עֲמוּדוֹהֵי וִית סִמְכָהָא וִית פְּרָסָא דִּתְרַע דִּרְתָּא: אֶת קַלְעֵי הַחֹצֵר אֶת־עַמֻּדָיו וְאֶת־אֲדָנֶיהָ וְאֶת מָסַךְ שַׁעַר הַחֹצֵר:	17
18	the pins of the tabernacle, and the pins of the court, and their cords;	יֵת סְכֵי מִשְׁכָּנָא וִית סְכֵי דִּרְתָּא וִית אֲטוּנִיהוֹן: אֶת־יִתְדֵת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־יִתְדֵת הַחֹצֵר וְאֶת־מִיתְרֵיהֶם:	18
19	the plaited garments, for ministering in the holy place, the holy garments for Aaron the priest, and the garments of his sons, to minister in the priest's office.	יֵת לְבוּשֵׁי שְׂמוּשָׂא לְשִׁמְשָׂא בְּקֹדֶשׁ יֵת לְבוּשֵׁי קֹדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֶת־בְּגָדֵי בָנָיו לְכַהֵן: אֶת־בְּגָדֵי הַשָּׂרָד לְשָׂרֵת בְּקֹדֶשׁ אֶת־בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֶת־בְּגָדֵי בָנָיו לְכַהֵן:	19
20	And all the congregation of the children of Israel departed from the presence of Moses.	וַיִּצְאוּ כָל־עַדְת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִלִּפְנֵי מֹשֶׁה: וַיִּפְקּוּ כָל כְּנֻשְׁתָּא דְּבָנֵי יִשְׂרָאֵל מִן קֳדָם מֹשֶׁה:	20
21	And they came, every one whose heart stirred him up, and every one whom his spirit made willing, and brought the LORD's offering, for the work of the tent of meeting, and for all the service thereof, and for the holy garments.	וַאֲתוּ כָל גִּבֹּר דְּאִתְרַעֵי לִבִּיהּ וְכָל דְּאִשְׁלִימַת רִוּחִיהּ עֲמִיהּ אֵיתִיאוּ יֵת אִפְרָשׁוּתָא קֳדָם יי לַעֲבִידַת מִשְׁכָּן זִמְנָא וְלִכְל פּוֹלְחָנִיהּ וְלִלְבוּשֵׁי קֹדֶשׁ: וַיָּבֹאוּ כָל־אִישׁ אֲשֶׁר־נָשָׂא לִבּוֹ וְכָל אֲשֶׁר נָדְבָה רוּחוֹ אֹתוֹ הֵבִיאוּ אֶת־תְּרוּמַת יְהוָה לְמַלְאכַת אֹהֶל מוֹעֵד וְלִכְל־עֲבֹדָתוֹ וְלִבְגְדֵי הַקֹּדֶשׁ:	21
22	And they came, both men and women, as many as were willing-hearted, and brought nose-rings, and ear-rings, and signet-rings, and girdles, all jewels of gold; even every man that brought an offering of gold unto the LORD.	וּמִיתָן גּוֹבְרִיאַ עַל נִשְׂיָא כָל דְּאִתְרַעֵי לִבִּיהּ אֵיתִיאוּ שִׁירִין וְשִׁבִּין וְעִזְקִין וּמַחוּךְ כָּל מִן דְּדָהֵב וְכָל גִּבֹּר דְּאִרִּים אֲרָמוֹת דְּהָבָא קֳדָם יי: וַיָּבֹאוּ הָאֲנָשִׁים עַל־הַנָּשִׁים כָּל נָדִיב לֵב הֵבִיאוּ חָח וְנָזָם וְטַבַּעַת וְכוּמָז כָּל־כְּלֵי זָהָב וְכָל־אִישׁ אֲשֶׁר הֵנִיף תְּנוּפֶת זָהָב לַיהוָה:	22

(15) מסך הפתח. וילון שלפני המזרח, שלא היו שם קרשים ולא יריעות:
 (17) את עמודיו ואת אדניה. הרי חצר קרוי כאן לשון זכר ולשון נקבה, וכן דברים הרבה: ואת מסך שער החצר. וילון פרוש לזד המזרח עשרים אמה אמצעיות, של רוחצ החצר שהיה חמשים רחב, וסחומין הימנו לזד לפון ט"ו אמה, וכן לדרום, שנאמר וַתִּשָּׂא אֶת־הָאֵמָה קָלָעִים לַפֶּתַח (שמות כז, יד):
 (18) יתדות. לתקוע ולקשור בהם סופי היריעות בארץ, שלא ינועו ברוח: מיתריהם. חבלים לקשור:
 (19) בגדי השרד. לכסות הארון והשלחן והמנורה והמזבחות בשעת סילוק מסעות:
 (22) על הנשים. עם הנשים, וסמוכין אליהם. (מה שהתרגום הניח על כפשוטו, משום דלא מתרגם ויצאו האנשים וְאִתּוֹ גִּבְרִיָּא, כמו שמתרגם לעיל מיניה, רק מתרגם ומִיָּקָן, ורצה לומר שהביאו חס ונוס בעודן על הנשים, כמו שכתב רש"י על טו את העזים): חח. הוא תכשיט של זהב עגול, נתון על הזרוע, והוא העמיד: וכוּמָז. כלי זהב הוא, נתון כנגד אותו מקום לאשה, ורבותינו פירשו שם כומז, כאן מקום זמה:

- 23 And every man, with whom was found blue, and purple, and scarlet, and fine linen, and goats' hair, and rams' skins dyed red, and sealskins, brought them. וְכָל־אִישׁ אֲשֶׁר־נִמְצָא אֹתוֹ תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים וְעֹרֹת אֵילָם מְאָדָּמִים וְעֹרֹת תְּחָשִׁים הֵבִיאוּ:
- 24 Every one that did set apart an offering of silver and brass brought the LORD'S offering; and every man, with whom was found acacia-wood for any work of the service, brought it. כָּל דְּאָרִים אֲרָמוֹת כֶּסֶף וְנָחֵשׁ אֵיתִיאוּ יְת אִפְרָשׁוּתָא קָדָם יי וְכָל דְּאִשְׁחָכַח עֲמִיָּה אֲעִי שְׁטִין לְכָל עֲבִידַת פּוֹלְחָנָא אֵיתִיאוּ:
- 25 And all the women that were wise-hearted did spin with their hands, and brought that which they had spun, the blue, and the purple, the scarlet, and the fine linen. וְכָל־אִשָּׁה חֲכֻמַּת־לֵב בִּידָיָהּ טוֹו וַיָּבִיאוּ מִטּוֹוָה אֶת־הַתְּכֵלֶת וְאֶת־הָאַרְגָּמָן וְאֶת־תוֹלַעַת הַשָּׁנִי וְאֶת־הַשֵּׁשׁ:
- 26 And all the women whose heart stirred them up in wisdom spun the goats' hair. וְכָל־הַנָּשִׁים אֲשֶׁר נָשָׂא לִבָּן אֲתָנָה בַּחֲכֻמָּה טוֹו אֶת־הָעִזִּים:
- 27 And the rulers brought the onyx stones, and the stones to be set, for the ephod, and for the breastplate; וְהַנְּשָׂאִם הֵבִיאוּ אֶת אֲבֹנֵי הַשֹּׁהַם וְאֶת אֲבֹנֵי הַמְּלָאִים לְאַפֹּד וּלְחֹשֶׁן:
- 28 and the spice, and the oil, for the light, and for the anointing oil, and for the sweet incense. וְאֶת־הַבֹּשֶׂם וְאֶת־הַשָּׁמֶן לְמָאֹר וּלְשִׁמֹן הַמִּשְׁחָה וְלִקְטֹרֶת הַסַּמִּים:
- 29 The children of Israel brought a freewill-offering unto the LORD; every man and woman, whose heart made them willing to bring for all the work, which the LORD had commanded by the hand of Moses to be made. כָּל גִּבֹּר וְאִתָּא דְּאִתְרַעֵי לְבָהוֹן עֲמָהוֹן לְאִיתְחָא לְכָל עֲבִידַתָּא דְּפִקִּיד יי לְמַעַבְד בִּידָא דְּמִשְׁחָה אֵיתִיאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל נְדָבָתָא קָדָם יי:

(23) וכל איש אשר נמצא אצלו תכלת או ארגמן או תולעת שני או עורות אילים או חששים, כולם הביאו:

(26) טוו את העזים. היא הייתה אומנות יחירה, שמעל גזי העזים היו טווין אותם (שבת נט):

(27) והנשאים הביאו. אמר ר' נתן, מה ראו נשיאים להתנדב בחנוכה המזבח בתחלה, ובמלאכת המשכן לא התנדבו בתחלה, אלא כך אמרו נשיאים, יתנדבו לצור מה שמחנדים, ומה שמחסרין לנו משלימין אותו, כיון שהשלימו לצור את הכל, שנאמר והמלאכה קצתה דים (שמות לו, ז), אמרו נשיאים מה עלינו לעשות, הביאו את אצני השם וגו', לכך התנדבו בחנוכה המזבח בתחלה, ולפי שנתעללו מתחלה, נחסרה אות משמם, והנשאם כתיב:

<p>30 And Moses said unto the children of Israel: 'See, the LORD hath called by name Bezalel the son of Uri, the son of Hur, of the tribe of Judah.</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל הִזֵּוּ דְרָבִי יִי בְשׁוֹם בְּצֻלָּאֵל בֶּר אֹרִי בֶר חוּר לְשִׁבְטָא דְּיְהוּדָה:</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רְאוּ קָרָא יְהוָה בְּשֵׁם בְּצֻלָּאֵל בֶּן-אֹרִי בֶן-חוּר לְמִטָּה יְהוּדָה:</p>	<p>שלישי (שני)</p>
<p>31 And He hath filled him with the spirit of God, in wisdom, in understanding, and in all manner of workmanship.</p>	<p>וַיִּמְלֵא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים בְּחָכְמָה בְּתַבּוּנָה וּבְדַעַת וּבְכָל-מְלָאכָה:</p>	<p>וַיִּמְלֵא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים בְּחָכְמָה בְּתַבּוּנָה וּבְדַעַת וּבְכָל-מְלָאכָה:</p>	<p>31</p>
<p>32 And to devise skilful works, to work in gold, and in silver, and in brass,</p>	<p>וּלְחַשֵּׁב מַחֲשָׁבֹת לַעֲשׂוֹת בַּזָּהָב וּבַכֶּסֶף וּבַנְּחָשָׁא:</p>	<p>וּלְחַשֵּׁב מַחֲשָׁבֹת לַעֲשׂוֹת בַּזָּהָב וּבַכֶּסֶף וּבַנְּחָשָׁת:</p>	<p>32</p>
<p>33 and in cutting of stones for setting, and in carving of wood, to work in all manner of skilful workmanship.</p>	<p>וּבְחַרְשֵׁת אֶבֶן לְמִלָּאָה וּבְחַרְשֵׁת עֵץ לַעֲשׂוֹת בְּכָל- מְלָאכֶת מַחֲשָׁבֹת:</p>	<p>וּבְחַרְשֵׁת אֶבֶן לְמִלָּאָה וּבְחַרְשֵׁת עֵץ לַעֲשׂוֹת בְּכָל- מְלָאכֶת מַחֲשָׁבֹת:</p>	<p>33</p>
<p>34 And He hath put in his heart that he may teach, both he, and Oholiab, the son of Ahisamach, of the tribe of Dan.</p>	<p>וּלְהוֹרֹת נָתַן בְּלִבּוֹ הוּא וְאֶהֱלִיאֵב בֶּן-אֲחִיסָמָךְ לְמִטָּה-דָּן:</p>	<p>וּלְהוֹרֹת נָתַן בְּלִבּוֹ הוּא וְאֶהֱלִיאֵב בֶּן-אֲחִיסָמָךְ לְמִטָּה-דָּן:</p>	<p>34</p>
<p>35 Them hath He filled with wisdom of heart, to work all manner of workmanship, of the craftsman, and of the skilful workman, and of the weaver in colours, in blue, and in purple, in scarlet, and in fine linen, and of the weaver, even of them that do any workmanship, and of those that devise skilful works.</p>	<p>מִלָּא מֵאֵת חֲכָמַת-לֵב לַעֲשׂוֹת כָּל-מְלָאכֶת חָרָשׁ וְחָשֵׁב וְרָקֵם בְּתַכְלֵת וּבְאַרְגָּמָן בְּתוֹלַעַת הַשָּׁנִי וּבְשֵׁשׁ וְאַרְגָּ עֵשִׂי כָל- מְלָאכָה וְחָשְׁבֵי מַחֲשָׁבֹת:</p>	<p>מִלָּא מֵאֵת חֲכָמַת-לֵב לַעֲשׂוֹת כָּל-מְלָאכֶת חָרָשׁ וְחָשֵׁב וְרָקֵם בְּתַכְלֵת וּבְאַרְגָּמָן בְּתוֹלַעַת הַשָּׁנִי וּבְשֵׁשׁ וְאַרְגָּ עֵשִׂי כָל- מְלָאכָה וְחָשְׁבֵי מַחֲשָׁבֹת:</p>	<p>35</p>
<p>XXXVI And Bezalel and Oholiab shall work, and every wise-hearted man, in whom the LORD hath put wisdom and understanding to know how to work all the work for the service of the sanctuary, according to all that the LORD hath commanded.'</p>	<p>וַיַּעֲבִיד בְּצֻלָּאֵל וְאֶהֱלִיאֵב וְכָל גִּבֹּר חַכִּים לָבֹא דִּיהֵב יִי חֲכָמָא וְסוּכְלָתְנוּתָא בְּהוֹן לְמַדַּע לְמַעַבֵּד יֵת כָּל עֲבִידַת פּוֹלְחֵן קוֹדֶשָׁא לְכָל דְּפִשִׁיד יִי:</p>	<p>וַעֲשֵׂה בְצֻלָּאֵל וְאֶהֱלִיאֵב וְכָל אִישׁ חָכֵם-לֵב אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה חֲכָמָה וְתַבּוּנָה בְּהִמָּה לְדַעַת לַעֲשׂוֹת אֶת- כָּל-מְלָאכֶת עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ לְכָל אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה:</p>	<p>XXXVI</p>

(30) חור. צנה של מרים היה:

(34) ואהליאב. משצט דן, מן הירודין שצצטטים, מצני השפחות, והשוהו המקום לצלאל למלאכת המשכן, והוא מגדולי השצטטים, לקיים מה שנאמר ולא נפר שע לפני דל (איוצ לז, יט):

- 2 And Moses called Bezalel and Oholiab, and every wise-hearted man, in whose heart the LORD had put wisdom, even every one whose heart stirred him up to come unto the work to do it.
- 3 And they received of Moses all the offering, which the children of Israel had brought for the work of the service of the sanctuary, wherewith to make it. And they brought yet unto him freewill-offerings every morning.
- 4 And all the wise men, that wrought all the work of the sanctuary, came every man from his work which they wrought.
- 5 And they spoke unto Moses, saying: 'The people bring much more than enough for the service of the work, which the LORD commanded to make.'
- 6 And Moses gave commandment, and they caused it to be proclaimed throughout the camp, saying: 'Let neither man nor woman make any more work for the offering of the sanctuary.' So the people were restrained from bringing.
- 7 For the stuff they had was sufficient for all the work to make it, and too much.
- וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל-בְּצַלָּאֵל וְאֶל-אֹהֲלִיאָב וְאֶל-כָּל-אִישׁ חָכֵם-לֵב אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה חָכְמָה בְּלִבּוֹ כְּלָבּוֹ כְּלָבּוֹ לַעֲשׂוֹת אֶת-הַמְּלָאכָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ:
- וַיִּקְחוּ מִלִּפְנֵי מֹשֶׁה אֶת כָּל-הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר הָבִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לַמְּלָאכֶת עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ וְהֵם הָבִיאוּ אֵלָיו עוֹד נְדָבָה בִּבְקָר בִּבְקָר:
- וַיָּבֹאוּ כָּל-הַחֲכָמִים הָעֹשִׂים אֶת-כָּל-מְלָאכֶת הַקֹּדֶשׁ אִישׁ-אִישׁ מִמְּלָאכְתּוֹ אֲשֶׁר-הֵמָּה עֹשִׂים:
- וַיֹּאמְרוּ אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר מִרְבִּים הָעָם לְהָבִיא מִדֵּי הָעֲבֹדָה לַמְּלָאכָה אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ:
- וַיִּצְוֵה מֹשֶׁה וַיַּעֲבִירוּ קוֹל בְּמַחְנֵהוּ לֵאמֹר אִישׁ וְאִשָּׁה אַל-יַעֲשׂוּ עוֹד מְלָאכָה לַתְּרוּמַת הַקֹּדֶשׁ וַיִּכְלֹא הָעָם מִהֵבִיא:
- וְהַמְּלָאכָה הַיְּתֵמָה דִּימָה לְכָל-הַמְּלָאכָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ וְהוֹתֵר: (ס)
- וַיִּקְרָא מֹשֶׁה וַיִּקְרָא מֹשֶׁה וְאֹהֲלִיאָב וְכָל-חֲכָמֵי-לֵב אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה חָכְמָה בְּלִבּוֹ לַעֲשׂוֹת אֶת-הַמְּלָאכָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ:
- וַיִּקְחוּ מִלִּפְנֵי מֹשֶׁה אֶת כָּל-הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר הָבִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לַמְּלָאכֶת עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ וְהֵם הָבִיאוּ אֵלָיו עוֹד נְדָבָה בִּבְקָר בִּבְקָר:
- וַיָּבֹאוּ כָּל-הַחֲכָמִים הָעֹשִׂים אֶת-כָּל-מְלָאכֶת הַקֹּדֶשׁ אִישׁ-אִישׁ מִמְּלָאכְתּוֹ אֲשֶׁר-הֵמָּה עֹשִׂים:
- וַיֹּאמְרוּ אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר מִרְבִּים הָעָם לְהָבִיא מִדֵּי הָעֲבֹדָה לַמְּלָאכָה אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ:
- וַיִּצְוֵה מֹשֶׁה וַיַּעֲבִירוּ קוֹל בְּמַחְנֵהוּ לֵאמֹר אִישׁ וְאִשָּׁה אַל-יַעֲשׂוּ עוֹד מְלָאכָה לַתְּרוּמַת הַקֹּדֶשׁ וַיִּכְלֹא הָעָם מִהֵבִיא:
- וְהַמְּלָאכָה הַיְּתֵמָה דִּימָה לְכָל-הַמְּלָאכָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ וְהוֹתֵר: (ס)

(5) מדי העבודה. יומר מכדי לורך העבודה:

(6) ויכלא. לשון מניעה:

(7) והמלאכה היתה דים לכל המלאכה ומלאכת ההנאה היתה דים של עושי המשכן, לכל המלאכה של משכן לעשות אותה, ולהוטר: והוטר. כמו והקצד קט לצו (שמות ח, יא), והפוט קט מואב (מלכים-ב, ג, כד):

<p>And every wise-hearted man among them that wrought the work made the tabernacle with ten curtains: of fine twined linen, and blue, and purple, and scarlet, with cherubim the work of the skillful workman made he them.</p>	<p>וַיַּעֲבֹדוּ כָל חֲכָמִי לֵבָא בְּעֲבָדִי עֲבִידְתָּא יֵת מִשְׁכְּנָא עֶשֶׂר יִרְעֵן דְּבוּץ שְׁזִיר וְתַכְלָא וְאַרְגָּמָנָא וְצִבְעָה וְחֹרִי צִוְרֵת כְּרוּבִין עֹבֵד אוֹמֵן עֲבַד יִתְהוֹן:</p>	<p>וַיַּעֲשׂוּ כָל-חֲכָמִים לֵב בַּעֲשֵׂי הַמִּלָּאָה אֶת-הַמִּשְׁכָּן עֶשֶׂר יִרְעֵת שֵׁשׁ מְשֹׁר וְתַכְלֵת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי כְּרֻבִים מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב עָשָׂה אֹתָם: רצ"ע</p>
<p>The length of each curtain was eight and twenty cubits, and the breadth of each curtain four cubits; all the curtains had one measure.</p>	<p>אוֹרְכָא דִּירְעֵתָא חֲדָא עֶשְׂרִין וְחֲמִנֵי אַמִּין וּפְּוִתִּיא אַרְבַּע אַמִּין דִּירְעֵתָא חֲדָא מִשְׁתַּתָּא חֲדָא לְכָל יִרְעֵתָא:</p>	<p>אֶרְךְ הַיִּרְעֵה הָאֶחָת שְׁמֹנֶה וְעֶשְׂרִים בָּאָמָה וְרֹחַב אַרְבַּע בָּאָמָה הַיִּרְעֵה הָאֶחָת מִדָּה אֶחָת לְכָל-הַיִּרְעֵת: 9</p>
<p>And he coupled five curtains one to another; and the other five curtains he coupled one to another.</p>	<p>וּלְפִיָּף יֵת חֲמִישׁ יִרְעֵן חֲדָא עִם חֲדָא וְחֲמִישׁ יִרְעֵן לְפִיָּף חֲדָא עִם חֲדָא:</p>	<p>וַיַּחְבֵּר אֶת-חֲמִשׁ הַיִּרְעֵת אֶחָת אֶל-אֶחָת וְחֲמִשׁ יִרְעֵת חֲבֵר אֶחָת אֶל-אֶחָת: 10</p>
<p>And he made loops of blue upon the edge of the one curtain that was outmost in the first set; likewise he made in the edge of the curtain that was outmost in the second set.</p>	<p>וַעֲבַד עֲנוּבִין דְּתַכְלָא עַל סַפְתָּא דִּירְעֵתָא חֲדָא מִסְטָרָא בֵּית לֹפִי כֵן עֲבַד בְּסַפְתָּא דִּירְעֵתָא בְּסִטְרָא בֵּית לֹפִי תִּנְיָנָא:</p>	<p>וַיַּעַשׂ לָלֶאֱת תַּכְלֵת עַל שְׂפַת הַיִּרְעֵה הָאֶחָת מִקְצֶה בַּמַּחְבֶּרֶת כֵּן עָשָׂה בַּשְּׂפַת הַיִּרְעֵה הַקִּיצוֹנָה בַּמַּחְבֶּרֶת הַשֵּׁנִית: 11</p>
<p>Fifty loops made he in the one curtain, and fifty loops made he in the edge of the curtain that was in the second set; the loops were opposite one to another.</p>	<p>חֲמִשִּׁין עֲנוּבִין עֲבַד בִּירְעֵתָא חֲדָא וְחֲמִשִּׁין עֲנוּבִין עֲבַד בְּסִטְרָא דִּירְעֵתָא דְּבֵית לֹפִי תִּנְיָנָא מְכוֹנֵן עֲנוּבֵיָּא חֲדָא לְקַבִּיל חֲדָא:</p>	<p>חֲמִשִּׁים לָלֶאֱת עָשָׂה בִּירְעֵה הָאֶחָת וְחֲמִשִּׁים לָלֶאֱת עָשָׂה בְּקֶצֶה הַיִּרְעֵה אֲשֶׁר בַּמַּחְבֶּרֶת הַשֵּׁנִית מְקַבִּילַת הַלָּלֶאֱת אֶחָת אֶל-אֶחָת: 12</p>
<p>And he made fifty clasps of gold, and coupled the curtains one to another with the clasps; so the tabernacle was one.</p>	<p>וַעֲבַד חֲמִשִּׁין פִּוּרְפִין דְּדָהָב וּלְפִיָּף יֵת יִרְעֵתָא חֲדָא עִם חֲדָא בְּפִוּרְפִיא וְהָוָה מִשְׁכְּנָא חֵד:</p>	<p>וַיַּעַשׂ חֲמִשִּׁים קְרָסֵי זָהָב וַיַּחְבֵּר אֶת-הַיִּרְעֵת אֶחָת אֶל-אֶחָת בְּקְרָסִים וַיְהִי הַמִּשְׁכָּן אֶחָד: (פ)</p>
<p>And he made curtains of goats' hair for a tent over the tabernacle; eleven curtains he made them.</p>	<p>וַעֲבַד יִרְעֵן דְּמַעְזֵי לְפָרְסָא עַל מִשְׁכְּנָא חֲדָא עֶשְׂרִי יִרְעֵן עֲבַד יִתְהוֹן:</p>	<p>וַיַּעַשׂ יִרְעֵת עֲזִים לְאַהֲלֵ עַל-הַמִּשְׁכָּן עֶשְׂתֵּי-עֶשְׂרֵה יִרְעֵת עָשָׂה אֹתָם: 14</p>
<p>The length of each curtain was thirty cubits, and four cubits the breadth of each curtain; the eleven curtains had one measure.</p>	<p>אוֹרְכָא דִּירְעֵתָא חֲדָא תְּלָתִין אַמִּין וְאַרְבַּע אַמִּין פּוֹתִיא דִּירְעֵתָא חֲדָא מִשְׁתַּתָּא חֲדָא לְחֲדָא עֶשְׂרִי יִרְעֵן:</p>	<p>אֶרְךְ הַיִּרְעֵה הָאֶחָת שְׁלֹשִׁים בָּאָמָה וְאַרְבַּע אַמּוֹת רֹחַב הַיִּרְעֵה הָאֶחָת מִדָּה אֶחָת לַעֲשֵׂתִי עֶשְׂרֵה יִרְעֵת: 15</p>

<p>16 And he coupled five curtains by themselves, and six curtains by themselves.</p>	<p>וַיַּחְבֵּר אֶת־חֲמֵשׁ הַיְרִיעֹת וְלִפְיָהּ יָת חֲמִישׁ יִרְיעֹן לְחֹד וְיָת שֵׁית יִרְיעֹן לְחֹד:</p>	<p>16 וַיַּחְבֵּר אֶת־חֲמֵשׁ הַיְרִיעֹת לְבָד וְאֶת־שֵ�שׁ הַיְרִיעֹת לְבָד:</p>
<p>17 And he made fifty loops on the edge of the curtain that was outmost in the first set, and fifty loops made he upon the edge of the curtain which was outmost in the second set.</p>	<p>וַיַּעַבְד עֲנֻבִין חֲמִשִּׁין עַל סִפְתָּא דִּירִיעָתָא בְּסִטְרָא בֵּית לֹפִי וְחֲמִשִּׁין עֲנֻבִין עַבְד עַל סִפְתָּא דִּירִיעָתָא דְּבֵית לֹפִי תִּנְיָנָא:</p>	<p>17 וַיַּעַשׂ לָלֶאֱת חֲמִשִּׁים עַל שִׁפְת הַיְרִיעָה הַקִּיצָנָה בַּמַּחְבֵּרֶת וְחֲמִשִּׁים לָלֶאֱת עָשָׂה עַל־שִׁפְת הַיְרִיעָה הַחֹבֶרֶת הַשְּׁנִיָּת:</p>
<p>18 And he made fifty clasps of brass to couple the tent together, that it might be one.</p>	<p>וַיַּעַבְד פּוּרְפִין דְּנָחֶשׁ חֲמִשִּׁין לְלַפֵּא יָת מִשְׁכְּנָא לְמַהְוִי חָד:</p>	<p>18 וַיַּעַשׂ קְרָסִי נָחֶשֶׁת חֲמִשִּׁים לְחַבֵּר אֶת־הָאֹהֶל לְהִיָּת אֶחָד:</p>
<p>19 And he made a covering for the tent of rams' skins dyed red, and a covering of sealskins above.</p>	<p>וַיַּעַבְד חוּפָאָה לְמִשְׁכְּנָא דְּמִשְׁכֵּי דְּכָרִי מִסְּמָקִי וְחוּפָאָה דְּמִשְׁכֵּי סִסְגוּנָא מִלְּעִילָא:</p>	<p>19 וַיַּעַשׂ מִכְסֵּה לְאֹהֶל עֶרְת אֵילִם מְאֻדָּמִים וּמִכְסֵּה עֶרְת תַּחְשִׁים מִלְּמַעְלָה: (ס)</p>
<p>20 And he made the boards for the tabernacle of acacia-wood, standing up.</p>	<p>וַיַּעַבְד יָת דְּפִיָּא לְמִשְׁכְּנָא דְּאֵעִי שְׁטִין קִימִין:</p>	<p>חמ"ט וַיַּעַשׂ אֶת־הַקְּרָשִׁים לְמִשְׁכָּן עֲצֵי שִׁטִּים עֹמְדִים:</p>
<p>21 Ten cubits was the length of a board, and a cubit and a half the breadth of each board.</p>	<p>עֶשֶׂר אַמֹּת אַרְדּוּ הַקְּרֶשׁ וְאַמָּה וַחֲצִי הָאֻמָּה רֹחַב הַקְּרֶשׁ פּוֹתֵיָא דְּדָפָא חָד:</p>	<p>21 עֶשֶׂר אַמֹּת אַרְדּוּ הַקְּרֶשׁ וְאַמָּה וַחֲצִי הָאֻמָּה רֹחַב הַקְּרֶשׁ הָאֶחָד:</p>
<p>22 Each board had two tenons, joined one to another. Thus did he make for all the boards of the tabernacle.</p>	<p>תְּרִין צִירִין לְדָפָא חָד מְשֻׁלְבִין חָד לְקַבִּיל חָד בֵּין עַבְד לְכָל דְּפִי מִשְׁכְּנָא:</p>	<p>22 שְׁתֵּי יָדָת לְקַרְשׁ הָאֶחָד מְשֻׁלְבֹת אַחַת אֶל־אַחַת בֵּין עָשָׂה לְכָל קְרָשֵׁי הַמִּשְׁכָּן:</p>
<p>23 And he made the boards for the tabernacle; twenty boards for the south side southward.</p>	<p>וַיַּעַבְד יָת דְּפִיָּא לְמִשְׁכְּנָא עֶשְׂרִין דְּפִין לְרוּחַ עֵיבֵר דְּרוּמָא:</p>	<p>23 וַיַּעַשׂ אֶת־הַקְּרָשִׁים לְמִשְׁכָּן עֶשְׂרִים קְרָשִׁים לַפָּאָת נֹגֵב תִּימָנָה:</p>
<p>24 And he made forty sockets of silver under the twenty boards: two sockets under one board for its two tenons, and two sockets under another board for its two tenons.</p>	<p>וְאַרְבַּעִין סִמְכִין דְּכֶסֶף עַבְד תַּחֲת עֶשְׂרִין דְּפִין תְּרִין סִמְכִין תַּחֲת דָּפָא חָד לְתִרְיָן צִירוּהִי וְתִרְיָן סִמְכִין תַּחֲת דָּפָא חָד לְתִרְיָן צִירוּהִי:</p>	<p>24 וְאַרְבַּעִים אֲדָנִי־כֶסֶף עָשָׂה תַּחֲת עֶשְׂרִים הַקְּרָשִׁים שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחֲת־הַקְּרֶשׁ הָאֶחָד לְשְׁתֵּי יָדָתֵיו וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחֲת־הַקְּרֶשׁ הָאֶחָד לְשְׁתֵּי יָדָתֵיו:</p>
<p>25 And for the second side of the tabernacle, on the north side, he made twenty boards,</p>	<p>וְלִסְטֵר מִשְׁכְּנָא תִּנְיָנָא לְרוּחַ צְפוּנָא עַבְד עֶשְׂרִין דְּפִין:</p>	<p>25 וּלְצִלַּע הַמִּשְׁכָּן הַשְּׁנִיָּת לַפָּאָת צְפוֹן עָשָׂה עֶשְׂרִים קְרָשִׁים:</p>

<p>and their forty sockets of silver: 26 two sockets under one board, and two sockets under another board.</p>	<p>וְאַרְבָּעִין סִמְכֵיהוֹן דְּכֶסֶף תָּרִין סִמְכִין תַּחַת דְּפָא חַד וְתָרִין סִמְכִין תַּחַת דְּפָא חַד:</p>	<p>וְאַרְבָּעִים אֲדָנִיהֶם כֶּסֶף שְׁנֵי 26 אֲדָנִים תַּחַת הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד וְשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד:</p>
<p>27 And for the hinder part of the tabernacle westward he made six boards.</p>	<p>וְלִסְפִּי מִשְׁכָּנָא מְעַרְבָא עֲבַד שְׁתַּא דְּפִין:</p>	<p>27 וְלִירְכָתִי הַמִּשְׁכָּן יָמָה עָשָׂה שֵׁשֶׁה קָרְשִׁים:</p>
<p>28 And two boards made he for the corners of the tabernacle in the hinder part;</p>	<p>וְתָרִין דְּפִין עֲבַד לְזוּיִת מִשְׁכָּנָא בְּסוּפְהוֹן:</p>	<p>28 וְשְׁנֵי קָרְשִׁים עָשָׂה לְמִקְצֵת הַמִּשְׁכָּן בִּירְכָתָיִם:</p>
<p>29 that they might be double beneath, and in like manner they should be complete unto the top thereof unto the first ring. Thus he did to both of them in the two corners.</p>	<p>וְהָיוּ מְכֻנָּיִן מְלָרַע וְכַחֲדָא הָיוּ מְכֻנָּיִן בְּרִישִׁיהוֹן בְּעֻזְקָתָא חֲדָא כֵּן עֲבַד לְתַרְוֵיהוֹן לְתַרְתֵּין זָוִין:</p>	<p>29 וְהָיוּ תּוֹאמִם מְלֻמָּטָה וַיַּחֲדּוּ וְהָיוּ תָמִים אֶל-רֹאשׁוֹ אֶל- הַטֹּבֶעֶת הָאֶחָת בֵּין עָשָׂה לְשְׁנֵיהֶם לְשְׁנֵי הַמִּקְצֵעֹת:</p>
<p>30 And there were eight boards, and their sockets of silver, sixteen sockets: under every board two sockets.</p>	<p>וְהָיוּ תִּמְנִיָּא דְּפִין וְסִמְכֵיהוֹן דְּכֶסֶף שְׁתַּת עֶשֶׂר סִמְכִין תָּרִין סִמְכִין תָּרִין סִמְכִין תַּחַת דְּפָא חַד:</p>	<p>30 וְהָיוּ שְׁמֹנֶה קָרְשִׁים וְאֲדָנֵיהֶם כֶּסֶף שֵׁשֶׁה עֶשֶׂר אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד:</p>
<p>31 And he made bars of acacia-wood: five for the boards of the one side of the tabernacle,</p>	<p>וְעֲבַד עֲבְרֵי דְאֵעִי שְׁטִין חֲמִשָּׁא לְדָפִי סֹטֵר מִשְׁכָּנָא חַד:</p>	<p>31 וַיַּעַשׂ בָּרִיחֵי עֲצֵי שִׁטִּים חֲמִשָּׁה לְקִרְשֵׁי צֶלַע-הַמִּשְׁכָּן הָאֶחָת:</p>
<p>32 and five bars for the boards of the other side of the tabernacle, and five bars for the boards of the tabernacle for the hinder part westward.</p>	<p>וְחֲמִשָּׁא עֲבָרִין לְדָפִי סֹטֵר מִשְׁכָּנָא תִּנְיָנָא וְחֲמִשָּׁא עֲבָרִין לְדָפִי מִשְׁכָּנָא לְסוּפְהוֹן מְעַרְבָא:</p>	<p>32 וְחֲמִשָּׁה בָּרִיחִם לְקִרְשֵׁי צֶלַע-הַמִּשְׁכָּן הַשֵּׁנִית וְחֲמִשָּׁה בָּרִיחִם לְקִרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן לִירְכָתָיִם יָמָה:</p>
<p>33 And he made the middle bar to pass through in the midst of the boards from the one end to the other.</p>	<p>וְעֲבַד יֵת עֲבָרָא מְצִיעָאָה לְאֶעְבְּרָא בְּגוּ דְּפִיא מִן סִפִּי לְסִפִּי:</p>	<p>33 וַיַּעַשׂ אֶת-הַבָּרִיחַ הַתִּיכֹן לְבִלְתִּי בְּתוֹךְ הַקֶּרֶשִׁים מִן-תַּקְצָה אֶל-תַּקְצָה:</p>
<p>34 And he overlaid the boards with gold, and made their rings of gold for holders for the bars, and overlaid the bars with gold.</p>	<p>וַיֵּת דְּפִיא חֲפָא דְּהָבָא וַיֵּת עֻזְקָתָהוֹן עֲבַד דְּהָבָא אֲתֵרָא לְעֲבָרֵיא וְחֲפָא יֵת עֲבָרֵיא דְּהָבָא:</p>	<p>34 וְאֶת-הַקֶּרֶשִׁים צָפָה זָהָב וְאֶת-טֹבַעְתָּם עָשָׂה זָהָב בָּתִּים לְבָרִיחֵם וַיַּצֵּר אֶת- הַבָּרִיחִם זָהָב:</p>
<p>35 And he made the veil of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen; with the cherubim the work of the skilful workman made he it.</p>	<p>וְעֲבַד יֵת פְּרוּכְתָא דְּתַכְלָא וְאַרְגָּמָנָא וְצֹבַע זָהָרִי וּבּוּץ שִׁזִּיר עֹבֵד אוֹמֵן עֲבַד יֵתָה צוּרַת כְּרוּבִין:</p>	<p>35 וַיַּעַשׂ אֶת-הַפָּרֹכֶת תַּכְלֵת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב עָשָׂה אֹתָהּ כְּרֻבִים:</p>

<p>36 And he made thereunto four pillars of acacia, and overlaid them with gold, their hooks being of gold; and he cast for them four sockets of silver.</p>	<p>וַיַּעַשׂ לָהּ אַרְבַּעַת עַמֻּדֵי שֹׁטִין וַחֲפָנֵי דָהָב וַיַּהֲבֵן דָּהָב וַאֲתִיד לָהֶן אַרְבַּעַת סָמְכִין דְּכֶסֶף:</p>	<p>36 וַיַּעַשׂ לָהּ אַרְבַּעַת עַמֻּדֵי שֹׁטִים וַיִּצְפֹּם זָהָב וַיַּהֲבֵם זָהָב וַיִּצֶק לָהֶם אַרְבַּעַת אֲדָנִי-כָסֶף:</p>
<p>37 And he made a screen for the door of the Tent, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen, the work of the weaver in colours;</p>	<p>וַיַּעַבְד פָּרָסָא לַתְּרַע מִשְׁכַּנָּא דִּתְכֵּלָא וְאַרְגָּמָא וְצִבְע זָהָב וְיָהוּרִי וּבּוּץ שִׁזִּיר עֹבֵד צִיִּיר:</p>	<p>37 וַיַּעַשׂ מִסְכֵּה לַפֶּתַח הָאֹהֶל תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְעֵשׂ מְשֻׁזָּר מַעֲשֵׂה רָקִם:</p>
<p>38 and the five pillars of it with their hooks; and he overlaid their capitals and their fillets with gold; and their five sockets were of brass.</p>	<p>וַיֵּת עַמֻּדֵיהִי חֲמִשָּׁא וַיֵּת וַיַּהֲבֵן וַחֲפֵי רִישֵׁיהֶן וַכְּבוּשֵׁיהֶן דָּהָב וְסָמְכֵיהֶן חֲמִשָּׁא דְנְחָשָׁא:</p>	<p>38 וְאֶת־עַמֻּדָיו חֲמִשָּׁה וְאֶת־וַיַּהֲבֵם וְצִפָּה רִאשֵׁיהֶם וַחֲשָׁקֵיהֶם זָהָב וְאֲדָנֵיהֶם חֲמִשָּׁה נְחֹשֶׁת: (פ)</p>
<p>XXXVII And Bezalel made the ark of acacia-wood: two cubits and a half was the length of it, and a cubit and a half the breadth of it, and a cubit and a half the height of it.</p>	<p>וַיַּעַבְד בְּצִלְאֵל יֵת אֲרוֹנָא דְאֵעִי שֹׁטִין תְּרִיתִין אַמִּין וּפְלָגָא אֹרְכִיהָ וְאֲמָתָא וּפְלָגָא פּוֹתֵיהָ וְאֲמָתָא וּפְלָגָא רֹמְיהָ:</p>	<p>XXXVII וַיַּעַשׂ בְּצִלְאֵל אֶת־הָאָרֹן עֲצֵי שֹׁטִים אַמְתִּים וַחֲצִי אֲרָכּוֹ וְאֲמָה וַחֲצִי רָחְבּוֹ וְאֲמָה וַחֲצִי קִמְתּוֹ:</p>
<p>2 And he overlaid it with pure gold within and without, and made a crown of gold to it round about.</p>	<p>וַחֲפָהִי דָהָב דְּכִי מְגִי וּמִבְרָא עֹבֵד לִיה זִיר דָּהָב סָחוֹר סָחוֹר:</p>	<p>2 וַיִּצְפְּהוּ זָהָב טָהוֹר מִבֵּית וּמִחוּץ וַיַּעַשׂ לּוֹ זֶר זָהָב סָבִיב:</p>
<p>3 And he cast for it four rings of gold, in the four feet thereof: even two rings on the one side of it, and two rings on the other side of it.</p>	<p>וַאֲתִיד לִיה אַרְבַּע עֲזָקִין דָּהָב עַל אַרְבַּע זְוִיתֶיהָ וְתִרְתִּין עֲזָקִין עַל סַטְרֶיהָ חֹד וְתִרְתִּין עֲזָקִין עַל סַטְרֶיהָ תְּנִינָא:</p>	<p>3 וַיִּצֶק לּוֹ אַרְבַּע טַבַּעֲתֵי זָהָב עַל אַרְבַּע פַּעֲמֹתָיו וּשְׁתֵּי טַבַּעֲתֵי עַל־צִלְעוֹ הָאֶחָת וּשְׁתֵּי טַבַּעֲתֵי עַל־צִלְעוֹ הַשֵּׁנִית:</p>
<p>4 And he made staves of acacia-wood, and overlaid them with gold.</p>	<p>וַיַּעַבְד אֲרִיחֵי דְאֵעִי שֹׁטִין וַחֲפָא וַתַּהֲבֵן דָּהָב:</p>	<p>4 וַיַּעַשׂ בָּדִי עֲצֵי שֹׁטִים וַיִּצֶף אֹתָם זָהָב:</p>
<p>5 And he put the staves into the rings on the sides of the ark, to bear the ark.</p>	<p>וְאֵעִיל יֵת אֲרִיחָא בְּעִזְקָתָא עַל סַטְרֵי אֲרוֹנָא לְמַטֵּל יֵת אֲרוֹנָא:</p>	<p>5 וַיָּבֵא אֶת־הַבָּדִים בַּטַּבַּעֲתֵי עַל צִלְעֹת הָאָרֹן לְשֵׂאת אֶת־הָאָרֹן:</p>
<p>6 And he made an ark-cover of pure gold: two cubits and a half was the length thereof, and a cubit and a half the breadth thereof.</p>	<p>וַיַּעַבְד כְּפֹרֶתָא דָּהָב דְּכִי תְּרִיתִין אַמִּין וּפְלָגָא אֹרְכֶהָ וְאֲמָתָא וּפְלָגָא פּוֹתֵיהָ:</p>	<p>6 וַיַּעַשׂ כִּפְרֹת זָהָב טָהוֹר אַמְתִּים וַחֲצִי אֲרָכֶהָ וְאֲמָה וַחֲצִי רָחְבֶּהָ:</p>

(1) ויעש בצלאל. לפי שנתן נפשו על המלאכה יותר משאר חכמים, נקראת על שמו:

<p>7 And he made two cherubim of gold: of beaten work made he them, at the two ends of the ark-cover:</p>	<p>וַיַּעַבְדֵּם תְּרֵין כְּרוּבִין דְּדָהָב נִגִּיד עֲבַד יִתְּהוֹן מִתְרֵין סְטֵרִי כְּפֹרֶתָא:</p>	<p>7 וַיַּעַשׂ שְׁנֵי כְּרֻבִים זָהָב מִקְשָׁה עָשָׂה אֹתָם מִשְׁנֵי קְצוֹת הַכַּפֹּרֶת:</p>
<p>8 one cherub at the one end, and one cherub at the other end; of one piece with the ark-cover made he the cherubim at the two ends thereof.</p>	<p>כְּרוּבָא חַד מִסְטָרָא מְכָא וְכְרוּבָא חַד מִסְטָרָא מְכָא מִן כְּפֹרֶתָא עֲבַד יִתְּ כְּרוּבֵיא מִתְרֵין סְטֵרוֹהֵי:</p>	<p>8 כְּרוּב־אֶחָד מִקְצֵה מִזֶּה וְכְרוּב־אֶחָד מִקְצֵה מִזֶּה מִן הַכַּפֹּרֶת עָשָׂה אֶת־הַכְּרֻבִים מִשְׁנֵי (כ) קְצוּוֹתוֹ)ק' קְצוּתָיו]:</p>
<p>9 And the cherubim spread out their wings on high, screening the ark-cover with their wings, with their faces one to another; toward the ark-cover were the faces of the cherubim.</p>	<p>וַתְּהִי כְּרוּבֵיא פְּרִיסִין גְּדַפְיָהוֹן לְעִילָא מְטַלָּן בְּגַדְפִּיהוֹן עַל כְּפֹרֶתָא וְאַפִּיהוֹן חַד לְקַבִּיל חַד לְקַבִּיל כְּפֹרֶתָא הִיוּ אִפִּי כְּרוּבֵיא:</p>	<p>9 וַיְהִיו הַכְּרֻבִים פְּרָשֵׁי כַנָּפֵיהֶם לְמַעַלָּה סְכָכִים בְּכַנְפֵיהֶם עַל־הַכַּפֹּרֶת וּפְנֵיהֶם אִישׁ אֶל־אָחִיו אֶל־הַכַּפֹּרֶת הָיוּ פְּנֵי הַכְּרֻבִים: (פ)</p>
<p>10 And he made the table of acacia-wood: two cubits was the length thereof, and a cubit the breadth thereof, and a cubit and a half the height thereof.</p>	<p>וַעֲבַד יִתְּ פְתוּרָא דְאָעִי שְׁטִין תְּרֵתִין אַמִּין אוּרְכֵיהּ וְאַמְתָּא פּוּתִינִיה וְאַמְתָּא וּפְלָגָא רּוּמִיה:</p>	<p>10 וַיַּעַשׂ אֶת־הַשֻּׁלְחָן עֲצֵי שִׁטִּים אַמְתִּים אֶרְכּוֹ וְאַמָּה רָחְבּוֹ וְאַמָּה וְחֲצִי קַמָּתוֹ:</p>
<p>11 And he overlaid it with pure gold, and made thereto a crown of gold round about.</p>	<p>וַחֲפָא יִתִּיה דְּהָב דְּכִי נַעֲבַד לִיה זִיר דְּדָהָב סְחוֹר סְחוֹר:</p>	<p>11 וַיִּצָּף אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר וַיַּעַשׂ לוֹ זֶרֶזָהָב סָבִיב:</p>
<p>12 And he made unto it a border of a hand-breadth round about, and made a golden crown to the border thereof round about.</p>	<p>וַעֲבַד לִיה גְּדַנְפָא רּוּמִיה פּוּשְׁפָא סְחוֹר סְחוֹר וַעֲבַד זִיר דְּדָהָב לְגְדַנְפִיה סְחוֹר סְחוֹר:</p>	<p>12 וַיַּעַשׂ לוֹ מִסְגֶּרֶת טַפַּח סָבִיב וַיַּעַשׂ זֶרֶזָהָב לְמִסְגֶּרְתּוֹ סָבִיב:</p>
<p>13 And he cast for it four rings of gold, and put the rings in the four corners that were on the four feet thereof.</p>	<p>וְאַתִּיד לִיה אַרְבַּע עֲזָקִין דְּדָהָב וַיַּהֲב יִתְ עֲזָקְתָא עַל אַרְבַּע זְוִיָּתָא דְּלְאַרְבַּע רַגְלוֹהֵי:</p>	<p>13 וַיִּצֶק לוֹ אַרְבַּע טַבַּעֲתֵי זָהָב וַיִּתֵּן אֶת־הַטַּבַּעֲתֵי עַל אַרְבַּע הַפְּאֵת אֲשֶׁר לְאַרְבַּע רַגְלָיו:</p>
<p>14 Close by the border were the rings, the holders for the staves to bear the table.</p>	<p>לְקַבִּיל גְּדַנְפָא הִנָּא עֲזָקְתָא אַתְרָא לְאַרְיִחָא לְמַטְל יִתְ פְתוּרָא:</p>	<p>14 לְעֻמַּת הַמִּסְגֶּרֶת הָיוּ הַטַּבַּעֲתֵי בְּתֵימִם לְבַדִּים לְשֹׂאת אֶת־הַשֻּׁלְחָן:</p>
<p>15 And he made the staves of acacia-wood, and overlaid them with gold, to bear the table.</p>	<p>וַעֲבַד יִתְ אַרְיִחָא דְאָעִי שְׁטִין וַחֲפָא יִתְהוֹן דְּהָבָא לְמַטְל יִתְ פְתוּרָא:</p>	<p>15 וַיַּעַשׂ אֶת־הַבַּדִּים עֲצֵי שִׁטִּים וַיִּצָּף אֹתָם זָהָב לְשֹׂאת אֶת־הַשֻּׁלְחָן:</p>

- 16 And he made the vessels which were upon the table, the dishes thereof, and the pans thereof, and the bowls thereof, and the jars thereof, wherewith to pour out, of pure gold.
- 17 And he made the candlestick of pure gold: of beaten work made he the candlestick, even its base, and its shaft; its cups, its knops, and its flowers, were of one piece with it.
- 18 And there were six branches going out of the sides thereof: three branches of the candlestick out of the one side thereof, and three branches of the candlestick out of the other side thereof;
- 19 three cups made like almond-blossoms in one branch, a knop and a flower; and three cups made like almond-blossoms in the other branch, a knop and a flower. So for the six branches going out of the candlestick.
- 20 And in the candlestick were four cups made like almond-blossoms, the knops thereof, and the flowers thereof;
- 21 and a knop under two branches of one piece with it, and a knop under two branches of one piece with it, and a knop under two branches of one piece with it, for the six branches going out of it.
- 22 Their knops and their branches were of one piece with it; the whole of it was one beaten work of pure gold.
- 23 And he made the lamps thereof, seven, and the tongs thereof, and the snuffdishes thereof, of pure gold.
- 24 Of a talent of pure gold made he it, and all the vessels thereof.
- וַיַּעַשׂ אֶת־הַכֵּלִים אֲשֶׁר עַל־
הַשֻּׁלְחָן אֶת־קַעֲרֹתָיו וְאֶת־
כַּפְתָּיו וְאֶת מְנַקֵּיתָיו וְאֶת־
הַקְּשֹׁת אֲשֶׁר יִסֹּךְ בָּהֶן זָהָב
טָהוֹר: (פ)
- וַיַּעַשׂ אֶת־הַמְּנֹרֶה זָהָב טָהוֹר
מִקְשָׁה עֲשֵׂה אֶת־הַמְּנֹרֶה
יְרֻכָּה וְקִנֵּה גְבִיעֶיהָ כַּפְתֻּרֶיהָ
וּפְרָחֶיהָ מִמִּנְהָ הָיוּ:
- וְשֵׁשֶׁה קִנִּים יֵצְאִים מִצְדָּהּ
שְׁלֹשָׁה קִנֵּי מִנֹּלָה מִצְדָּהּ
הָאֶחָד וּשְׁלֹשָׁה קִנֵּי מִנֹּלָה
מִצְדָּהּ הַשֵּׁנִי:
- שְׁלֹשָׁה גְבָעִים מְשְׁקָדִים
בְּקִנָּה הָאֶחָד כַּפְתֹּר וּפְרָח
וּשְׁלֹשָׁה גְבָעִים מְשְׁקָדִים
בְּקִנָּה אֶחָד כַּפְתֹּר וּפְרָח
בֵּן לְשֵׁשֶׁת הַקִּנִּים הַיֵּצְאִים
מִן־הַמְּנֹרֶה:
- וּבַמְּנֹרֶה אַרְבָּעָה גְבָעִים
מְשְׁקָדִים כַּפְתֻּרֶיהָ וּפְרָחֶיהָ:
- וּכַפְתֹּר תַּחַת שְׁנֵי הַקִּנִּים
מִמִּנְהָ וּכַפְתֹּר תַּחַת שְׁנֵי
הַקִּנִּים מִמִּנְהָ וּכַפְתֹּר תַּחַת־
שְׁנֵי הַקִּנִּים מִמִּנְהָ לְשֵׁשֶׁת
הַקִּנִּים הַיֵּצְאִים מִמִּנְהָ:
- כַּפְתֻּרֵיהֶם וּקִנְתָּם מִמִּנְהָ
הָיוּ כָּלָה מִקְשָׁה אֶחָת זָהָב
טָהוֹר:
- וַיַּעַשׂ אֶת־נִרְתֵּיהָ שִׁבְעָה
וּמִלְקָחֶיהָ וּמַחְתֵּיתֶיהָ זָהָב
טָהוֹר:
- כָּכָר זָהָב טָהוֹר עֲשֵׂה אֹתָהּ
וְאֵת כָּל־כְּלֵיהָ: (פ)
- וַיַּעַבְדוּ יְת מִנְיָא דְעַל פְּתוּרָא
יְת מְגֹסוּדֵי וְיְת בְּזוּכֵי
וְיְת מְכִילְתֵּיהָ וְיְת קְסוּתָא
דִּיתְנַסְפָּךְ בְּהוֹן דְּדִהָב דְּכִי:
- וַיַּעַבְדוּ יְת מְנֹרְתָא דְּדִהָב
דְּכִי גִיד עֲבַד יְת מְנֹרְתָא
שְׂדֵה וּקִנָּה כְּלִידֵהָ
חִזְוִרְהָא וְשׁוּשְׁנֵהָ מִנְהָ הָיוּ:
- וְשֵׁתָא קִנִּין נִפְקִין מִסְטֵרְהָ
תְּלָתָא קִנֵּי מְנֹרְתָא מִסְטֵרְהָ
חַד וְתְּלָתָא קִנֵּי מְנֹרְתָא
מִסְטֵרְהָ תְּנִינָא:
- תְּלָתָא כְּלִידִין מְצִירִין
בְּקִנְיָא חַד חִזְוִר וְשׁוּשָׁן
וְתְּלָתָא כְּלִידִין מְצִירִין
בְּקִנְיָא חַד חִזְוִר וְשׁוּשָׁן
כֵּן לְשֵׁתָא קִנִּין דְּנִפְקִין מִן
מְנֹרְתָא:
- וּבַמְּנֹרְתָא אַרְבָּעָא כְּלִידִין
מְצִירִין חִזְוִרְהָא וְשׁוּשְׁנֵהָ:
- וְחִזְוִר תַּחְתּוֹת תְּרִין קִנִּין
דְּמִנְהָ וְחִזְוִר תַּחְתּוֹת תְּרִין
קִנִּין דְּמִנְהָ וְחִזְוִר תַּחְתּוֹת
תְּרִין קִנִּין דְּמִנְהָ לְשֵׁתָא קִנִּין
דְּנִפְקִין מִנְהָ:
- חִזְוִרֵיהוֹן וּקִנֵּיהוֹן מִנְהָ הָיוּ
כּוּלָּהּ גִּידָא חַדָּא דְּדִהָב
דְּכִי:
- וַיַּעַבְדוּ יְת בּוּצִינְהָא שִׁבְעָא
וְצִיבְתֵּהָ וּמַחְתֵּיתֵהָ
דְּדִהָב דְּכִי:
- כָּכָרָא דְּדִהָבָא דְּכִיָּא עֲבַד
יְתָהּ וְיְת כָּל מְנֵהָ:

And he made the altar of incense of acacia-wood: a cubit was the length thereof, and a cubit the breadth thereof, four-square; and two cubits was the height thereof; the horns thereof were of one piece with it.

וַיַּעֲבֹד יֵת מִדְּבָחָא דְקִטְרֵת בּוֹסְמִיא דְאָעִי שְׁטִין אִמְתָּא אֹרְכִיָּה וְאַמְתָּא פּוֹתִיָּה מְרַבַּע וְתַרְתִּין אֲמִין רוּמִיָּה מִנִּיָּה תְּנֹאֶה קֶרְנוֹהִי:

וַיַּעַשׂ אֶת־מִזְבֵּחַ הַקִּטְרֵת עֲצֵי שִׁטִּים אֲמָה אַרְבּוֹ וְאַמָּה רְחֹבּוֹ רְבֹוע וְאַמְתֵּימָל קִמְתּוֹ מִמְּנוּ הָיוּ קֶרְנָתָיו:

And he overlaid it with pure gold, the top thereof, and the sides thereof round about, and the horns of it; and he made unto it a crown of gold round about.

וַחֲפָא יְתִיָּה דְהַב דְּכִי יֵת אֲגִרִיָּה וְיֵת פּוֹתִלּוֹהִי סְחֹר סְחֹר וְיֵת קֶרְנוֹהִי וַעֲבַד לִיָּה זִיר דְּדִהַב סְחֹר סְחֹר:

וַיִּצָּף אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר אֶת־גָּזוֹ וְאֶת־קִירָתָיו סָבִיב וְאֶת־קֶרְנָתָיו וַיַּעַשׂ לוֹ זֶרֶךְ זָהָב סָבִיב:

And he made for it two golden rings under the crown thereof, upon the two ribs thereof, upon the two sides of it, for holders for staves wherewith to bear it.

וְתַרְתִּין עֲזָזִין דְּדִהַב עֲבַד לִיָּה מְלָרַע לְזִירִיָּה עַל תַּרְתִּין זְוִיָּתִיָּה עַל תַּרְתִּין סְטֹרוֹהִי לְאַתְרָא לְאַרְיִחָא לְמַטָּל יְתִיָּה בְּהוֹן:

וּשְׁתֵּי טַבַּעַת זָהָב עָשָׂה־לָּהּ מִתַּחַת לְזָרוֹ עַל שְׁתֵּי צַלְעָתָיו עַל שְׁנֵי צַדָּיו לְבִתִּים לְבָדִים לְשֹׂאת אֹתוֹ בָּהֶם:

And he made the staves of acacia-wood, and overlaid them with gold.

וַעֲבַד יֵת אֲרִיחָא דְאָעִי שְׁטִין וַחֲפָא יְתֵהוֹן דְּהַבָּא:

וַיַּעַשׂ אֶת־הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וַיִּצָּף אֹתָם זָהָב:

And he made the holy anointing oil, and the pure incense of sweet spices, after the art of the perfumer.

וַעֲבַד יֵת מִשְׁחָא דְרִבּוּתָא קוֹדֶשָׁא וְיֵת קִטְרֵת בּוֹסְמִיא דְכִי עוֹבֵד בּוֹסְמִנוּ:

וַיַּעַשׂ אֶת־שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה קֹדֶשׁ וְאֶת־קִטְרֵת הַסַּמִּים טָהוֹר מִעֲשֵׂה רֶקֶת: (ס)

And he made the altar of burnt-offering of acacia-wood: five cubits was the length thereof, and five cubits the breadth thereof, four-square, and three cubits the height thereof.

וַעֲבַד יֵת מִדְּבָחָא דְעֻלְתָּא דְאָעִי שְׁטִין חֲמִישׁ אֲמִין אֹרְכִיָּה וַחֲמִישׁ אֲמִין פּוֹתִיָּה מְרַבַּע וְתִלְתַּת אֲמִין רוּמִיָּה:

וַיַּעַשׂ אֶת־מִזְבֵּחַ הָעֻלָּה עֲצֵי שִׁטִּים חֲמֵשׁ אַמּוֹת אַרְבּוֹ וַחֲמֵשׁ־אַמּוֹת רְחֹבּוֹ רְבֹוע וְשִׁלְשׁ אַמּוֹת קִמְתּוֹ:

סזעי (רביעי)

And he made the horns thereof upon the four corners of it; the horns thereof were of one piece with it; and he overlaid it with brass.

וַעֲבַד קֶרְנוֹהִי עַל אַרְבַּע זְוִיָּתִיָּה מִנִּיָּה תְּנֹאֶה קֶרְנוֹהִי וַחֲפָא יְתִיָּה נְחָשָׁא:

וַיַּעַשׂ קֶרְנָתָיו עַל אַרְבַּע פְּנֵיתָיו מִמְּנוּ הָיוּ קֶרְנָתָיו וַיִּצָּף אֹתוֹ נְחֹשֶׁת:

And he made all the vessels of the altar, the pots, and the shovels, and the basins, the flesh-hooks, and the fire-pans; all the vessels thereof made he of brass.

וַעֲבַד יֵת כָּל מְנִי מִדְּבָחָא יֵת פְּסַכְתִּירוֹתָא וְיֵת מְגִרּוּפִיתָא וְיֵת מִזְרָקָא יֵת צִנּוּרִיתָא וְיֵת מַחְתִּיתָא כָּל מְנוּהִי עֲבַד נְחָשָׁא:

וַיַּעַשׂ אֶת־כָּל־כְּלֵי הַמִּזְבֵּחַ אֶת־הַסִּירָת וְאֶת־הַנְּעִים וְאֶת־הַמִּזְרָקָת אֶת־הַמְּזֻלָּגָת וְאֶת־הַמַּחְתֹּת כָּל־כְּלָיו עָשָׂה נְחֹשֶׁת:

And he made for the altar a grating of network of brass, under the ledge round it beneath, reaching halfway up.

וַעֲבַד לְמִדְּבָחָא סְרָדָא עוֹבֵד מְצַדָּא דְנְחָשָׁא תַּחוֹת סוּבִיבִיָּה מְלָרַע עַד פְּלִגִּיָּה:

וַיַּעַשׂ לַמִּזְבֵּחַ מִכְבָּר מַעֲשֵׂה רֶשֶׁת נְחֹשֶׁת תַּחַת כְּרַכְבּוֹ מִלְמַטָּה עַד־חֻצָּיו:

5 And he cast four rings for the four ends of the grating of brass, to be holders for the staves.	וַיִּצֹק אַרְבַּע טַבַּעֲתַי בְּאַרְבַּע וְאַחִיד אַרְבַּע עֲזָקִין בְּאַרְבַּע זְוִיָּתָא לְסִרְדָּא דְנִחְשָׁא אֲתָרָא לְאַרְיִחָיָא:	5 וַיִּצֹק אַרְבַּע טַבַּעֲתַי בְּאַרְבַּע הַקְּצֹזֹת לְמַכְבֵּר הַנִּחְשָׁת בָּתִּים לַבַּדִּים:
6 And he made the staves of acacia-wood, and overlaid them with brass.	וַיַּעַבְד יֵת אַרְיִחָיָא דְאַעִי שְׁטִין וַחֲפֵא יִתְהוֹן נִחְשָׁא:	6 וַיַּעַשׂ אֶת־הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וַיִּצֹף אֹתָם נִחְשָׁת:
7 And he put the staves into the rings on the sides of the altar, wherewith to bear it; he made it hollow with planks.	וַיִּבֵּא אֶת־הַבָּדִים בְּטַבַּעֲתַי עַל סִטְרֵי מַדְבָּחָא לְמַטְל יִתִּיה בְּהוֹן חֲלִיל לִוְחִין עֲבַד יִתִּיה:	7 וַיָּבֵא אֶת־הַבָּדִים בְּטַבַּעֲתַי עַל צִלְעֹת הַמִּזְבֵּחַ לְשֵׂאת אֹתוֹ בָּהֶם נָכוֹב לְחֹת עֲשֶׂה אֹתוֹ: (ס)
8 And he made the laver of brass, and the base thereof of brass, of the mirrors of the serving women that did service at the door of the tent of meeting.	וַיַּעַבְד יֵת כִּיּוֹרָא דְנִחְשָׁא וְיֵת בְּסִיסָה דְנִחְשָׁא בְּמַחְזִית נְשִׂיא דְאַתְחִין לְצִלָּאָה בְּתַרְע מִשְׁכַּן זְמָנָא:	8 וַיַּעַשׂ אֶת־הַכִּיּוֹר נִחְשָׁת וְאֵת כִּנּוֹ נִחְשָׁת בְּמִרְאֵת הַצִּבְאוֹת אֲשֶׁר צָבְאוּ פֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד: (ס)
9 And he made the court; for the south side southward the hangings of the court were of fine twined linen, a hundred cubits.	וַיַּעַבְד יֵת דְרִתָּא לְרוּחַ עִיבֵר דְרוּמָא סְרְדֵי דְרִתָּא דְבוּץ שְׂזִיר מֵאָה אַמִּין:	9 וַיַּעַשׂ אֶת־הַחֲצֵר לַפָּאָתוֹ נָגַב תִּימָנָה קִלְעֵי הַחֲצֵר שֵׁשׁ מִשְׁזָר מֵאָה בְּאַמָּה:
10 Their pillars were twenty, and their sockets twenty, of brass; the hooks of the pillars and their fillets were of silver.	עַמּוּדֵיהוֹן עֲשָׂרִין וְסֻמְכֵיהוֹן עֲשָׂרִין דְנִחְשָׁא וְוִי עַמּוּדֵיָא וְכַבּוּשִׂיהוֹן כֶּסֶף:	10 עַמּוּדֵיהֶם עֲשָׂרִים וְאַדְנִיָּהֶם עֲשָׂרִים נִחְשָׁת וְוִי הָעַמּוּדִים וַחֲשֻׁקֵיהֶם כֶּסֶף:
11 And for the north side a hundred cubits, their pillars twenty, and their sockets twenty, of brass; the hooks of the pillars and their fillets of silver.	וְלְרוּחַ צְפוֹנָא מֵאָה אַמִּין עַמּוּדֵיהוֹן עֲשָׂרִין וְסֻמְכֵיהוֹן עֲשָׂרִין דְנִחְשָׁא וְוִי עַמּוּדֵיָא וְכַבּוּשִׂיהוֹן כֶּסֶף:	11 וְלַפָּאָת צְפוֹן מֵאָה בְּאַמָּה עַמּוּדֵיהֶם עֲשָׂרִים וְאַדְנִיָּהֶם עֲשָׂרִים נִחְשָׁת וְוִי הָעַמּוּדִים וַחֲשֻׁקֵיהֶם כֶּסֶף:
12 And for the west side were hangings of fifty cubits, their pillars ten, and their sockets ten; the hooks of the pillars and their fillets of silver.	וְלְרוּחַ מַעֲרָבָא סְרְדֵי חֲמִשִּׁין אַמִּין עַמּוּדֵיהוֹן עֲשָׂרָא וְסֻמְכֵיהוֹן עֲשָׂרָא וְוִי עַמּוּדֵיָא וְכַבּוּשִׂיהוֹן כֶּסֶף:	12 וְלַפָּאָת־וֹם קִלְעִים חֲמִשִּׁים בְּאַמָּה עַמּוּדֵיהֶם עֲשָׂרָה וְאַדְנִיָּהֶם עֲשָׂרָה וְוִי הָעַמּוּדִים וַחֲשֻׁקֵיהֶם כֶּסֶף:

(7) נבוב לוחות. נבוב הוא חלול, וכן וְעָצֵי אֲרָצַע אֲלֻפְעוֹת נָבֹב (ירמיה נב, כא): נבוב לוחות. הלוחות של עצי שטים לכל רוח, והחלל באמצע:

(8) במראות הצבאות. צנות ישראל היו צידן מראות, שרואות בהן כשהן מתקטנות, ואף אותן לא עכבו מלהביא לנדבת המשכן, והיה מואס משה בהן, מפני שעשים ליצר הרע, אמר לו הקב"ה קבל, כי אלנו חציצין עלי מן הכל, שעל ידיהם העמידו הנשים צבאות רבות צמזרים, כשהיו בעליהם יגיעים בעבודת פרך, היו הולכות ומוליכות להם מאכל ומשתה ומאכליות אותם, ונוטלות המראות, וכל אחת רואה עצמה עם בעלה במראה, ומשדלתו בדברים, לומר אני נאה ממך, ומתוך כך מציאות לבעליהם לידי תאוה, ונוזקות להם, ומתעצרות ויולדות שם, שנאמר פֶּתַח הַסִּפּוֹת עוֹרֶקְשִׁיד (שיר השירים ח, ה), וזה שנאמר במראות הנוצרות, ונעשה הכיור מהם, שהוא לשום שלום בין איש לאשתו, להסקות ממים שצרכו למי שקנא לה בעלה ונסתרה, ונדע לך שהן מראות ממש, שהרי נאמר ונחשת התנופה שצעים ככר וגו' ויעש זה וגו', וכיור וכנו לא הוזכרו שם, למדת, שלא היה נחשת של כיור מנחשת התנופה, כך דרש רבי תנחומא (פקודי ט), וכן תרגם אוגוסטוס אֲמָרָא וְנִחְשָׁא, והוא תרגום של מראות, מירוא"ש בלע"ז (שפיגעל), וכן מצינו בישיעה (ג, כג), והג' לניס, מתרגמין וְנִחְשָׁא: אשר צבאו. להביא נדבתו:

13 And for the east side eastward fifty cubits.	וּלְפֶאתָ קִדְמָה מִזְרָחָה וּלְרוּחַ קִדְמוֹא מִדְּנֶחָא חֲמִשִּׁין אַמָּה:	וּלְפֶאתָ קִדְמָה מִזְרָחָה וּלְרוּחַ קִדְמוֹא מִדְּנֶחָא חֲמִשִּׁין אַמָּה:	13
14 The hangings for the one side [of the gate] were fifteen cubits; their pillars three, and their sockets three.	סְרָדֵי חֲמִישׁ עֶשְׂרָא אַמָּה לְעֵבְרָא עֲמוּדֵיהוֹן תְּלָתָא וְסִמְכֵיהוֹן תְּלָתָא:	קִלְעִים חֲמִש־עֶשְׂרָה אַמָּה אַל־הַכֶּתֶף עֲמוּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאַדְנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה:	14
15 And so for the other side; on this hand and that hand by the gate of the court were hangings of fifteen cubits; their pillars three, and their sockets three.	וּלְעֵבְרָא חֲנִינָא מִכָּא וּמִכָּא לְתַרְע דְּרֵתָא סְרָדֵי חֲמִישׁ עֶשְׂרָא אַמָּין עֲמוּדֵיהוֹן תְּלָתָא וְסִמְכֵיהוֹן תְּלָתָא:	וּלְכֶתֶף הַשְּׁנִית מִזָּה וּמִזָּה לְשַׁעַר הַחֹצֵר קִלְעִים חֲמִישׁ עֶשְׂרָה אַמָּה עֲמוּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאַדְנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה:	15
16 All the hangings of the court round about were of fine twined linen.	כָּל סְרָדֵי דְּרֵתָא סְחֹר סְחֹר דְּבוּץ שְׁזִיר:	כָּל־קִלְעֵי הַחֹצֵר סָבִיב שֵׁשׁ מִשְׁזָר:	16
17 And the sockets for the pillars were of brass; the hooks of the pillars and their fillets of silver; and the overlaying of their capitals of silver; and all the pillars of the court were filleted with silver.	וְסִמְכֵיא לְעֲמוּדֵיא דְּנֶחֱשָׁא וְוִי עֲמוּדֵיא וּכְבוּשִׁיהוֹן כֶּסֶף וְחִפּוּי רִישֵׁיהוֹן כֶּסֶף וְאַנּוֹן מְכַבְּשִׁין כֶּסֶף כָּל עֲמוּדֵי דְּרֵתָא:	וְהָאֲדָנִים לְעֲמֻדִים נְחֹשֶׁת וְוִי הָעֲמוּדִים וְחֲשׂוּקֵיהֶם כֶּסֶף וְצִפּוּי רִאשֵׁיהֶם כֶּסֶף וְהֵם מְחַשְּׁקִים כֶּסֶף כָּל עֲמֻדֵי הַחֹצֵר:	17
18 And the screen for the gate of the court was the work of the weaver in colours, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen; and twenty cubits was the length, and the height in the breadth was five cubits, answerable to the hangings of the court.	וּפְרָסָא דְּתַרְע דְּרֵתָא עֹבֵד צִיִּיר דְּתַכְלָא וְאַרְגָּמָא וְצִבְעֵי זָהָרִי וּבוּץ שְׁזִיר וְעֶשְׂרִין אַמָּין אוּרְכָא וְרוּמָא בְּפוּחֵיא חֲמִישׁ אַמָּין לְקִבִּיל סְרָדֵי דְּרֵתָא:	וּמִסְדֵּי שַׁעַר הַחֹצֵר מַעֲשֵׂה רָקִם תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר וְעֶשְׂרִים אַמָּה אֶרֶץ וְקוּמָה בְּרֹחַב חֲמִישׁ אַמּוֹת לְעֹמֶת קִלְעֵי הַחֹצֵר:	מפטיר
19 And their pillars were four, and their sockets four of brass; their hooks of silver, and the overlaying of their capitals and their fillets of silver.	וְעֲמוּדֵיהוֹן אַרְבַּעָא וְסִמְכֵיהוֹן אַרְבַּעָא דְּנֶחֱשָׁא וְוִיהוֹן כֶּסֶף וְחִפּוּי רִישֵׁיהוֹן וּכְבוּשִׁיהוֹן כֶּסֶף:	וְעֲמֻדֵיהֶם אַרְבַּעָה וְאַדְנֵיהֶם אַרְבַּעָה נְחֹשֶׁת וְוִיהֶם כֶּסֶף וְצִפּוּי רִאשֵׁיהֶם וְחֲשָׁקֵיהֶם כֶּסֶף:	19
20 And all the pins of the tabernacle, and of the court round about, were of brass.	וְכָל סִכּוּיָא לְמִשְׁכְּנָא וּלְדְּרֵתָא סְחֹר סְחֹר דְּנֶחֱשָׁא:	וְכָל־הַיְתָדוֹת לְמִשְׁכָּן וְלַחֹצֵר סָבִיב נְחֹשֶׁת: (ס)	קכז פסוקים

The Haftarah is I Kings 7:40 – 7:50 on page 221. Sepharadim read I Kings 7:13 – 7:26. On Shabbat Shekalim, Maftir is Exodus 30:11 – 16, and the Haftarah is the special Haftarah on page 231. On Shabbat Parah, read Maftir and Haftarah on page 236. On Shabbat HaHodesh, Maftir is Exodus 12:1 – 20, and the Haftarah is on page 240.

<p>These are the accounts of the tabernacle, even the tabernacle of the testimony, as they were rendered according to the commandment of Moses, through the service of the Levites, by the hand of Ithamar, the son of Aaron the priest.</p>	<p>אלה פקודי המשכן משכן העדות אשר פקד על פי משה עבד ה' איתמר בן אהרן הכהן: אליו מנינו משכן משכן ודודותא דאתמניאו על מירא דמשה פולחן ליואי בידא דאיתמר בר אהרן כהנא:</p>	<p>אלה פקודי המשכן משכן העדות אשר פקד על פי משה עבד ה' איתמר בן אהרן הכהן: פקודי</p>
<p>And Bezalel the son of Uri, the son of Hur, of the tribe of Judah, made all that the LORD commanded Moses.</p>	<p>ובצלאל בן אורי בר חור למטה יהודה עשה את כל אשר צוה יהוה את משה:</p>	<p>22 ובצלאל בן אורי בר חור למטה יהודה עשה את כל אשר צוה יהוה את משה:</p>
<p>And with him was Oholiab, the son of Ahisamach, of the tribe of Dan, a craftsman, and a skilful workman, and a weaver in colours, in blue, and in purple, and in scarlet, and fine linen.—</p>	<p>ועמיה אהליאב בר אחיסמך לשבט דן נגר ואומן וצייר בתכלא ובארגמא ובצבע וזהורי ובבוץא:</p>	<p>23 ואתו אהליאב בן אחיסמך למטה דן חרש וחשב ורקם בתכלת ובארגמן ובתולעת השני ובשש: (ס)</p>
<p>All the gold that was used for the work in all the work of the sanctuary, even the gold of the offering, was twenty and nine talents, and seven hundred and thirty shekels, after the shekel of the sanctuary.</p>	<p>כל דהבא דאתעביד לעבידתא בכל עבידת קודשא ויהוה דהב ארמוותא עשרין ותשע ככרין ושבע מאה ותלתין סלעין בסלעי קודשא:</p>	<p>24 כל הזהב העשוי למלאכה בכל מלאכת הקדש ויהיו זהב התנופה תשע ועשרים כפר ושבע מאות ושלשים שקל בשקל הקדש:</p>
<p>And the silver of them that were numbered of the congregation was a hundred talents, and a thousand seven hundred and three-score and fifteen shekels, after the shekel of the sanctuary:</p>	<p>וכסף מנינו פנשתא מאה ככרין ואלף ושבע מאה ושבעין וחמיש סלעין בסלעי קודשא:</p>	<p>25 וכסף פקודי העדה מאת כפר ואלף ושבע מאות וחמשה ושבעים שקל בשקל הקדש:</p>

(21) אלה פקודי. צפרשה זו נמנו כל משקלי נדבת המשכן לכסף ולזהב ולנחשת, ונמנו כל כליו לכל עבודתו: המשכן משכן. שני פעמים, רמז למקדש שנתמשכן בשני חורזנין על עונותיהן של ישראל: משכן העדות. עדות לישראל שיותר להם הקצ"ה על מעשה העגל, שהרי השרה שכנימו ציניהם: עבודת הלויים. פקודי המשכן וכליו, הוא עבודה המסורה ללויים צמדצר, לשאת ולהוריד ולהקים, איש איש למשאו המופקד עליו, כמו שאמור צפרשת נשא (צמדצר ד): ביד איתמר. הוא היה פקיד עליהם למסור לכל בית אב עבודה שעליו:

(22) ובצלאל בן אורי וגו' עשה אל כל אשר צוה ה' את משה. אשר צוה אותו משה אין כתיב כאן, אלא כל אשר צוה ה' את משה, אפילו דברים שלא אמר לו רבו, הסכימה דעמו למה שנאמר למשה צניני, כי משה צוה לצלאל לעשות תחלה כלים ואחר כך משכן, (לא לענין צווי להתנדב קאמר, דהא אדרבה להיפך צוה הקצ"ה צפרשת תרומה, מתחלה הכלים שלחן מנורה יריעות, ואחר כך ציווי הקרשים, וציווי משה רבינו ע"ה ריש ויקהל, תחלה המשכן ואהלו ואחר כך הכלים, הא מיירי לענין ציווי לפועל איך יפעול כסדר, ותמלא צפרשת כי תשא ראה קראתי בשם צלאל וגו', הוזכר מתחלה את אהל מועד, ואחר כך הכלים, אבל לענין להתנדב להכין מה שיהיו צריכין, מה לי מה שמתנדב תחלה, ועיין בתוספות פרק הרוואה (צרכות נה). ואם תאמר מנלן שמשנה רבינו ע"ה צוה לצלאל הפך הענין, ויש לומר, כיון דכתיב צפרשת ויקהל ויקרא משה אל צלאל ואל אהליאב וגו', וקצר מה שדיבר עמהם, והאי קרא מדכתיב כל אשר צוה ה' את משה, חזינו דהיה מצוה להם צהיפוך. ודוק היטב). אמר לו צלאל מנהג העולם לעשות תחלה בית ואחר כך משים כלים בתוכו, אמר לו כך שמעתי מפי הקצ"ה, אמר משה, צלל אל היית, כי וודאי כך צוה לי הקצ"ה, וכן עשה, המשכן תחלה ואחר כך עשה כלים:

(24) ככר. ששים מנה, ומנה של קדש כפול היה, הרי הככר ק"כ מנה, והמנה כ"ה סלעים, הרי ככר של קדש שלשת אלפים שקלים, לפיכך מנה צפרטרטר כל השקלים שפחותין צמנינם מג' אלפים, שאין מגיעין לככר:

<p>a beka a head, that is, half a shekel, after the shekel of the sanctuary, for every one that passed over to them that are numbered, from twenty years old and upward, for six hundred thousand and three thousand and five hundred and fifty men.</p>	<p>תקלא לגולגולתא פלגות סלעא בסלעי קודשא לכל דעבר על מנינא מבר עסרין שניין ולעילא לשית מאה ותלתא אלפין וחמיש מאה וחמשים:</p>	<p>בָּקַע לַגִּלְגָּלֶת מִחֻצֵּי הַשֶּׁקֶל בַּשֶּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ לְכָל הָעֶבֶר עַל־הַפְּקָדִים מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה לִשְׁש־מֵאוֹת אֵלֶּף וּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וְחֲמִישׁ מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים:</p>	<p>26</p>
<p>And the hundred talents of silver were for casting the sockets of the sanctuary, and the sockets of the veil: a hundred sockets for the hundred talents, a talent for a socket.</p>	<p>וְהָנֹחָה מֵאָה כֶּכֶרִי כֶסֶף לְאַחַתָּא יֵת סְמָכִי קוּדְשָׁא וְיֵת סְמָכִי פְרוּכְתָּא מֵאָה סְמָכִין לְמֵאָה כֶּכֶרִין כֶּכֶרָא לְסְמָכָא:</p>	<p>וַיְהִי מֵאֵת כֶּכֶר הַכֶּסֶף לְצֻקֹת אֶת אֲדָנֵי הַקֹּדֶשׁ וְאֵת אֲדָנֵי הַפָּרֹכֶת מֵאֵת אֲדָנִים לְמֵאֵת הַכֶּכֶר כֶּכֶר לְאֶדָן:</p>	<p>27</p>
<p>And of the thousand seven hundred seventy and five shekels he made hooks for the pillars, and overlaid their capitals, and made fillets for them.</p>	<p>וְיֵת אֵלֶּף וּשְׁבַע מֵאָה וּשְׁבַעִין וְחֲמִישׁ עֶבֶד וַיַּזְכֵּן לְעִמּוּדֵיָא וְחִפֵּי רִישֵׁיהוֹן וְכַפֵּישׁ יִתְהוֹן:</p>	<p>וְאֶת־הָאֵלֶּף וּשְׁבַע הַמֵּאוֹת וְחֲמִשָּׁה וּשְׁבַעִים עָשָׂה וַיַּזְכֵּן לְעִמּוּדֵיהֶם וַצִּפֶּה רִאשֵׁיהֶם וַחֲשַׁק אֹתָם:</p>	<p>ישראל 28</p>
<p>And the brass of the offering was seventy talents and two thousand and four hundred shekels.</p>	<p>וַנְחֹשׁ אֲרָמוּתָא שְׁבַעִין כֶּכֶרִין וְתַרְיֵן אֲלָפִין וְאַרְבַּע מֵאָה סְלַעִין:</p>	<p>וַנְחֹשֶׁת הַתְּנוּפָה שְׁבַעִים כֶּכֶר וְאַלְפִים וְאַרְבַּע־מֵאוֹת שֶׁקֶל:</p>	<p>29</p>
<p>And therewith he made the sockets to the door of the tent of meeting, and the brazen altar, and the brazen grating for it, and all the vessels of the altar,</p>	<p>וַעֲבַד בָּהּ יֵת סְמָכִי תַרְעַ מִשְׁכָּן וּמִנָּח וְיֵת מִדְּבַחָא דִּנְחֹשָׁא וְיֵת סְרָדָא דִּנְחֹשָׁא דִּילֵיהּ וְיֵת כָּל מְנִי מִדְּבַחָא:</p>	<p>וַיַּעַשׂ בָּהּ אֶת־אֲדָנֵי פֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְאֵת מִזְבֵּחַ הַנְּחֹשֶׁת וְאֶת־מִכְבַּר הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר־לוֹ וְאֵת כָּל־כְּלֵי הַמִּזְבֵּחַ:</p>	<p>30</p>
<p>and the sockets of the court round about, and the sockets of the gate of the court, and all the pins of the tabernacle, and all the pins of the court round about.</p>	<p>וְיֵת סְמָכִי דִּרְתָּא סְחוּר סְחוּר וְיֵת סְמָכִי תַרְעַ דִּרְתָּא וְיֵת כָּל סָפִי מִשְׁכָּנָא וְיֵת כָּל סָפִי דִּרְתָּא סְחוּר סְחוּר:</p>	<p>וְאֶת־אֲדָנֵי הַחֲצֵר סָבִיב וְאֶת־אֲדָנֵי שַׁעַר הַחֲצֵר וְאֵת כָּל־יִתְדֹת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־כָּל־יִתְדֹת הַחֲצֵר סָבִיב:</p>	<p>31</p>
<p>And of the blue, and purple, and scarlet, they made plaited garments, for ministering in the holy place, and made the holy garments for Aaron, as the LORD commanded Moses.</p>	<p>וּמִן תְּכֵלָא וְאַרְגָּמָא וּצְבַע זָהָרִי עֲבָדוּ לְבוּשֵׁי שְׂמוּשָׁא לְשִׁמְשָׁא בְּקוּדְשָׁא וַעֲבָדוּ יֵת לְבוּשֵׁי קוּדְשָׁא דְלֹאֲהֲרֹן כְּמָא דְּפָקִיד יְיָ יֵת מֹשֶׁה:</p>	<p>וּמִן־הַתְּכֵלֶת וְהָאֲרָגָמָן וְתוֹלַעַת הַשָּׁנִי עָשׂוּ בִגְדֵי־שָׂרָד לְשִׁרְתָּת בִּקְדָשׁ וַיַּעֲשׂוּ אֶת־בִּגְדֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר לְאַהֲרֹן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (פ)</p>	<p>XXXIX</p>

(26) בקע. הוא שם משקל של מחצית השקל: לשש מאות אלף וגר. כך היו ישראל, וכך עלה מנינם אחר שהוקם המשכן בספר צמדכר, ואף עתה צמדכר המשכן כך היו, ומנין חלאי השקלים של שש מאות אלף, עולה מאת ככר כל אחד של שלשת אלפים שקלים, כיצד, שש מאות אלף חלאין הרי ס' ג' מאות, אלף שלימים, הרי מאת ככר, והשלשת אלפים וחמש מאות וחמשים חלאין, עולין אלף ושבע מאות וחמשה ושבעים שקלים:

(27) לצקת. כתרמומו ללצקא: את אדני הקדש. של קרשי המשכן, שהם מ"ח קרשים, ולהן ז"ו אדנים, ואדני פרכת ארבעה, הרי מאה, וכל שאר האדנים נחשת כתיב צהם:

(28) וצפה ראשיהם. של עמודים מהן, שנכולן כתיב וצפה ראשיהם ושוקיהם כקפ:

- 2 And he made the ephod of gold, blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen. וַיַּעַשׂ אֶת־הָאֶפֶד זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר׃
- 3 And they did beat the gold into thin plates, and cut it into threads, to work it in the blue, and in the purple, and in the scarlet, and in the fine linen, the work of the skilful workman. וַיִּרְקְעוּ אֶת־פַּתֵּי הַזָּהָב וַיִּקְצֹץ פְּתִילִם לַעֲשׂוֹת בִּתּוּךְ הַתְּכֵלֶת וּבִתּוּךְ הָאֲרָגָמָן וּבִתּוּךְ תוֹלַעַת הַשָּׁנִי וּבִתּוּךְ הַשֵּׁשׁ מַעֲשֵׂה חָשָׁב׃
- 4 They made shoulder-pieces for it, joined together; at the two ends was it joined together. כְּתֹפֶת עָשׂוּ־לָו חֲבֵרֶת עַל־שְׁנֵי (כ' קצוותיו) קְצוֹתָיו חֶבֶר׃
- 5 And the skilfully woven band, that was upon it, wherewith to gird it on, was of the same piece and like the work thereof: of gold, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen, as the LORD commanded Moses. וַיַּחֲשֹׁב אֶפְדָּתוֹ אֲשֶׁר עָלָיו מִמֶּנּוּ הוּא כְּמַעֲשֵׂהוּ זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃ (ס)
- 6 And they wrought the onyx stones, inclosed in settings of gold, graven with the engravings of a signet, according to the names of the children of Israel. וַיַּעַשׂוּ אֶת־אֲבִנֵי הַשֹּׁהַם מִסֵּבֶת מִשְׁבָּצֹת זָהָב מִפְּתֹחַת פְּתוּחֵי חוּתָם עַל־שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃
- 7 And he put them on the shoulder-pieces of the ephod, to be stones of memorial for the children of Israel, as the LORD commanded Moses. וַיִּשֶׂם אֹתָם עַל כְּתֹפֶת הָאֶפֶד אֲבִנֵי זִכְרוֹן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃ (פ)
- 8 And he made the breastplate, the work of the skilful workman, like the work of the ephod: of gold, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen. וַיַּעַשׂ אֶת־הַחֹשֶׁן מַעֲשֵׂה חָשָׁב כְּמַעֲשֵׂה אֶפֶד זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר׃
- 9 It was four-square; they made the breastplate double; a span was the length thereof, and a span the breadth thereof, being double. רְבִיעַ הָיָה כְּפֹל עָשׂוּ אֶת־הַחֹשֶׁן זֶרֶת אֶרְכּוֹ וְזֶרֶת רָחְבּוֹ כְּפֹל׃

(1) וּמִן הַתְּכֵלֶת וְהָאֲרָגָמָן וְגו'. שֶׁ לֹא נֹאמַר כֵּן, וּמִכֵּן אֵינִי אוֹמֵר שֶׁאֵין צִוִּי שֶׁרָד הָלָלוּ צִוִּי כֹהֵנָה, שֶׁצִּוִּי צִוִּי כֹהֵנָה הָיָה שֶׁ, אֲלֹא הֵם צִוִּי שֶׁמִּכֵּסִים זֶהֱ כִּלִּי הַקֹּדֶשׁ זִשְׁעַת סְלוֹק מִסְעוֹת, שֶׁלֹּא הָיָה זֶהֱ שֶׁ: (3) וַיִּרְקְעוּ. כִּמוֹ לְלַקֵּעַ הָקֶרֶךְ (תַּהֲלִים קִלּוֹ), כְּתִרְגוֹמוֹ וְרִדְדוֹ טָסִין, הָיוּ מִרְדִּדִין מִן הַזֶּה, אֲשֶׁר "דִּרָּה זֶלַע" (אִוִּיזֶהֱנֶעֱ), טָסִין דְּקוֹת. כֵּן הוּא מִלְמַדֵּךְ הַיֵּךְ הָיוּ טוֹוִין אֶת הַזֶּה עִם הַחוּטִין, מִרְדִּים טָסִין דְּקִין, וְקוֹלָלִין מִהֵן פְּתִילִים לְאוֹרֶךְ הַטֶּס, לַעֲשׂוֹת אוֹתֵן פְּתִילִים מַעוֹרְצִים עִם כֹּל מִין וּמִין צִשְׁן וְאֶפֶד, שֶׁנֹּאמַר זֶהֱ זֶה, חוּט אֶחָד שֶׁל זֶהֱ עִם שֶׁהָ חוּטִין שֶׁל תְּכֵלֶת, וְכֵן עִם כֹּל מִין וּמִין, שֶׁכֹּל הַמִּינִין חוּטֵן כְּפֹל שֶׁהָ, וְהַזֶּה חוּט שֶׁצִּיעִי עִם כֹּל אֶחָד וְאֶחָד:

10	And they set in it four rows of stones: a row of carnelian, topaz, and smaragd was the first row.	וַיִּמְלֹאוּ-בָּזוֹ אַרְבַּע טֹרֵי אֲבֵן טֹר אָדָם פְּטָדָה וּבִרְקַת הַטֹּר הָאֶחָד: וְאֲשְׁלִימוּ בִּיהָ אַרְבַּע סִדְרֵינָא דְאֲבֵן טָבָא סִדְרָא קִדְמָאָה סִמְקֹן יִרְקֹן וּבִרְקֹן סִדְרָא חֲדָ:	10
11	And the second row, a carbuncle, a sapphire, and an emerald.	וְהַטֹּר הַשֵּׁנִי נִפְּדָ סַפִּיר וְסִדְרָא תַנְנִינָא אִזְמַרְגֵּדִין שְׁבִיזִי וְסַבְתָּלוֹם:	11
12	And the third row, a jacinth, an agate, and an amethyst.	וְהַטֹּר הַשְּׁלִישִׁי לָשֵׁם שָׁבוֹ וְסִדְרָא תְּלִיתָאָה קִנְפִּירִי טַרְקִיָּא וְעֵין עֹגְלָא: וְאֶחָלְמָה:	12
13	And the fourth row, a beryl, an onyx, and a jasper; they were inclosed in fittings of gold in their settings.	וְהַטֹּר הָרְבִיעִי תְּרִישִׁישׁ שֶׁהֶם וַיִּשְׁפָּה מִזֹּסְכַת מִשְׁבְּצַת זָהָב בְּמִלְאָתָם: וְסִדְרָא רְבִיעָאָה כְּרוֹם יָמָא וּבוּרְלָא וּפְנִיתִירִי מִשְׁקָעֵן מִרְמָצֵן בְּדֶהָב בְּאֲשִׁלְמוֹתֵהוֹן:	13
14	And the stones were according to the names of the children of Israel, twelve, according to their names, like the engravings of a signet, every one according to his name, for the twelve tribes.	וְהָאֲבָנִים עַל-שְׁמֹת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל הֵנָּה שְׁתֵּים עָשָׂרָה עַל-שְׁמֹתָם פְּתוּחֵי חֹתֶם אִישׁ עַל-שְׁמוֹ לְשָׁנִים עָשָׂר שְׁבֻט: וְאֲבָנִיָּא עַל שְׁמֹתָהּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵינִן תִּרְתָּא עֲשָׂרִי עַל שְׁמֹתֵהוֹן כְּתָב מִפְּרֶשׁ כְּגֹלָף דְּעֻקָּא גִבֵּר עַל שְׁמִיָּה לְתַרִּי עֲשָׂר שְׁבֻטִין:	14
15	And they made upon the breastplate plaited chains, of wreathen work of pure gold.	וַיַּעֲשׂוּ עַל-הַחֹשֶׁן שְׂרָשְׁרֹת גְּבֻלַת מַעֲשֶׂה עֲבֹת זָהָב טְהוֹר: וַעֲבָדוּ עַל חוֹשְׁנָא תְּכִין מִתְחַמֵּן עוֹבֵד גְּדִילוֹ דְּדֶהָב דְּכִי:	15
16	And they made two settings of gold, and two gold rings; and put the two rings on the two ends of the breastplate.	וַיַּעֲשׂוּ שְׁתֵּי מִשְׁבְּצַת זָהָב וּשְׁתֵּי טַבְּעֹת זָהָב וַיִּתְּנוּ אֶת-שְׁתֵּי הַטַּבְּעֹת עַל-שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן: וַעֲבָדוּ תְּרִיתִין מִרְמָצֵן דְּדֶהָב וְתִרְתִּין עֲזָקֹן דְּדֶהָב וַיַּחֲבֹּו יֵת תְּרִיתִין עֲזָקְתָּא עַל תְּרִין סְטֵרִי חוֹשְׁנָא:	16
17	And they put the two wreathen chains of gold on the two rings at the ends of the breastplate.	וַיִּתְּנוּ שְׁתֵּי הָעֲבֹתֹת הַזֹּהָב עַל-שְׁתֵּי הַטַּבְּעֹת עַל-קְצוֹת הַחֹשֶׁן: וַיַּחֲבֹּו תְּרִיתִין גְּדִילֵן דְּדֶהָב עַל תְּרִיתִין עֲזָקְתָּא עַל סְטֵרִי חוֹשְׁנָא:	17
18	And the other two ends of the two wreathen chains they put on the two settings, and put them on the shoulder-pieces of the ephod, in the forepart thereof.	וְאֵת שְׁתֵּי קְצוֹת שְׁתֵּי הָעֲבֹתֹת נָתַנוּ עַל-שְׁתֵּי הַמִּשְׁבְּצַת וַיִּתְּנֵם עַל-כְּתֹפֶת הָאֶפֶד אֶל-מוֹל פָּנָיו: וַיִּתְּנוּ תְּרִיתִין גְּדִילֵן דְּעַל תְּרִין סְטֵרוֹתֵי יַחֲבֹו עַל תְּרִיתִין מִרְמָצָתָא וַיַּחֲבִינוּ עַל כְּתָפֵי אִיפֹדָא לְקַבִּיל אֶפֶדֶי:	18
19	And they made two rings of gold, and put them upon the two ends of the breastplate, upon the edge thereof, which was toward the side of the ephod inward.	וַיַּעֲשׂוּ שְׁתֵּי טַבְּעֹת זָהָב וַיִּשְׁיִמוּ עַל-שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן עַל-שְׁפָתָו אֲשֶׁר אֶל-עֶבֶר הָאֶפֶד בִּיְתֵהּ: וַעֲבָדוּ תְּרִיתִין עֲזָקֹן דְּדֶהָב וּשְׁוִיָּא עַל תְּרִין סְטֵרִי חוֹשְׁנָא עַל סְפָתִיָּה דְּלַעֲבָרָא דְּאִיפֹדָא לְגָיו:	19

<p>20 And they made two rings of gold, and put them on the two shoulder-pieces of the ephod underneath, in the forepart thereof, close by the coupling thereof, above the skilfully woven band of the ephod.</p>	<p>וַיַּעֲשׂוּ שְׁתֵּי טַבַּעֲתַי זָהָב וַיִּתְּנוּם עַל-שְׁתֵּי כְתָפֵי הָאֶפֶד מִלְמַטָּה מִמּוֹל פָּנָיו לְעִמָּת מַחְבְּרָתוֹ מִמַּעַל לַחֹשֶׁב הָאֶפֶד:</p>	<p>20 וַיַּעֲשׂוּ שְׁתֵּי טַבַּעֲתַי זָהָב וַיִּתְּנוּם עַל-שְׁתֵּי כְתָפֵי הָאֶפֶד מִלְמַטָּה מִמּוֹל פָּנָיו לְעִמָּת מַחְבְּרָתוֹ מִמַּעַל לַחֹשֶׁב הָאֶפֶד:</p>
<p>21 And they did bind the breastplate by the rings thereof unto the rings of the ephod with a thread of blue, that it might be upon the skilfully woven band of the ephod, and that the breastplate might not be loosed from the ephod; as the LORD commanded Moses.</p>	<p>וַיִּבְרְסוּ אֶת-הַחֹשֶׁן מִטַּבַּעְתָּיו אֶל-טַבַּעֲתֵי הָאֶפֶד בַּפִּתִּיל תְּכֵלֶת לַהֲוִית עַל-חֹשֶׁב הָאֶפֶד וְלֹא-יִנָּח הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאֶפֶד כַּאֲשֶׁר צֻוְּהָ יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה: (פ)</p>	<p>21 וַיִּבְרְסוּ אֶת-הַחֹשֶׁן מִטַּבַּעְתָּיו אֶל-טַבַּעֲתֵי הָאֶפֶד בַּפִּתִּיל תְּכֵלֶת לַהֲוִית עַל-חֹשֶׁב הָאֶפֶד וְלֹא-יִנָּח הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאֶפֶד כַּאֲשֶׁר צֻוְּהָ יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה: (פ)</p>
<p>22 And he made the robe of the ephod of woven work, all of blue;</p>	<p>וַיַּעֲשֶׂה אֶת-מְעִיל הָאֶפֶד מַעֲשָׂה אֶרֶג כָּלִיל תְּכֵלֶת:</p>	<p>22 וַיַּעֲשֶׂה אֶת-מְעִיל הָאֶפֶד מַעֲשָׂה אֶרֶג כָּלִיל תְּכֵלֶת:</p>
<p>23 and the hole of the robe in the midst thereof, as the hole of a coat of mail, with a binding round about the hole of it, that it should not be rent.</p>	<p>וּפְתִיחַ מְעִילָא כְּפִיל לְגִוִּיָּה כְּפֹם שְׂרָן תֹּוֹרָא מִקְרָא לְפִתְיָה סָחוֹר סָחוֹר לֹא יִתְבַּזֵּעַ:</p>	<p>23 וּפְתִיחַ מְעִילָא כְּפִיל לְגִוִּיָּה כְּפֹם שְׂרָן תֹּוֹרָא מִקְרָא לְפִתְיָה סָחוֹר סָחוֹר לֹא יִתְבַּזֵּעַ:</p>
<p>24 And they made upon the skirts of the robe pomegranates of blue, and purple, and scarlet, and twined linen.</p>	<p>וַיַּעֲשׂוּ עַל-שׁוּלֵי הַמְעִיל רְמוֹנֵי תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְצִבְעֵי זָהָב וְחֹרֵי שִׁזִּיר:</p>	<p>24 וַיַּעֲשׂוּ עַל-שׁוּלֵי הַמְעִיל רְמוֹנֵי תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְצִבְעֵי זָהָב וְחֹרֵי שִׁזִּיר:</p>
<p>25 And they made bells of pure gold, and put the bells between the pomegranates upon the skirts of the robe round about, between the pomegranates:</p>	<p>וַיַּעֲשׂוּ פַעֲמָנֵי זָהָב טָהוֹר וַיִּתְּנוּ אֶת-הַפַּעֲמָנִים בְּתוֹךְ הָרְמוֹנִים עַל-שׁוּלֵי הַמְעִיל סָבִיב בְּתוֹךְ הָרְמוֹנִים:</p>	<p>25 וַיַּעֲשׂוּ פַעֲמָנֵי זָהָב טָהוֹר וַיִּתְּנוּ אֶת-הַפַּעֲמָנִים בְּתוֹךְ הָרְמוֹנִים עַל-שׁוּלֵי הַמְעִיל סָבִיב בְּתוֹךְ הָרְמוֹנִים:</p>
<p>26 a bell and a pomegranate, a bell and a pomegranate, upon the skirts of the robe round about, to minister in; as the LORD commanded Moses.</p>	<p>זָנָא וְרְמוֹנָא זָנָא וְרְמוֹנָא עַל שׁוּלֵי מְעִילָא סָחוֹר סָחוֹר לְשִׁמְשָׁא כְּמָא דְפִקִּיד יְיָ יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה: (ס)</p>	<p>26 זָנָא וְרְמוֹנָא זָנָא וְרְמוֹנָא עַל-שׁוּלֵי הַמְעִיל סָבִיב לְשִׁלְתַּת כַּאֲשֶׁר צֻוְּהָ יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה: (ס)</p>
<p>27 And they made the tunics of fine linen of woven work for Aaron, and for his sons,</p>	<p>וַיַּעֲשׂוּ אֶת-הַכְּתָנֹת שֵׁשׁ מַעֲשָׂה אֶרֶג לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו:</p>	<p>27 וַיַּעֲשׂוּ אֶת-הַכְּתָנֹת שֵׁשׁ מַעֲשָׂה אֶרֶג לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו:</p>
<p>28 and the mitre of fine linen, and the goodly head-tires of fine linen, and the linen breeches of fine twined linen,</p>	<p>וְיֵת מִצְנַפְתָּא דְּבוּצָא וְיֵת שְׂבַח קוֹבְעֵי דְּבוּצָא וְיֵת מְכַנְסֵי בוּצָא דְּבוּץ שִׁזִּיר:</p>	<p>28 וְיֵת הַמִּצְנַפֶּת שֵׁשׁ וְיֵת הַמְּקַבְעֹת שֵׁשׁ וְיֵת הַמְּכַנְסֵי הַבָּד שֵׁשׁ מַעֲשָׂה:</p>

<p>and the girdle of fine twined linen, and blue, and purple, and scarlet, the work of the weaver in colours; as the LORD commanded Moses.</p>	<p>וְיָת הַמִּינָא דְבוּץ שִׁיר וְתַכְלָא וְאַרְגָּמָא וְצִבְע וְחוּרֵי עוֹבֵד צִיִּיר כְּמַא דְּפָקִיד יְיָ יֵת מֹשֶׁה:</p>	<p>וְאֶת־הָאֲבֵט שֵׁשׁ מִשְׁזָר וְתַכְלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי מַעֲשֵׂה רָקִם כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)</p>	29
<p>And they made the plate of the holy crown of pure gold, and wrote upon it a writing, like the engravings of a signet: HOLY TO THE LORD.</p>	<p>וַעֲבָדוּ יֵת צִיצָא פְּלִילָא דְּקוֹדֶשָׁא דְּדָהֵב דְּכִי וְכָתְבוּ עָלֵיהִי כְּתָב מִפְּרָשׁ קֹדֶשׁ לִי:</p>	<p>וַיַּעֲשׂוּ אֶת־צִיץ נֹזֶר־הַקֹּדֶשׁ זָהָב טָהוֹר וַיִּכְתְּבוּ עָלָיו מִכְתָּב פִּתּוּחֵי חוֹתָם קֹדֶשׁ לַיהוָה:</p>	30
<p>And they tied unto it a thread of blue, to fasten it upon the mitre above; as the LORD commanded Moses.</p>	<p>וַיַּהֲבּוּ עָלֵיהִי חוּטָא דְּתַכְלֶתָא לְמַתָּן עַל מִצְנַפְתָּא מְלֵעִילָא כְּמַא דְּפָקִיד יְיָ יֵת מֹשֶׁה:</p>	<p>וַיִּתְּנוּ עָלָיו פֶּתִיל תַּכְלֶת לָתֵת עַל־הַמִּצְנַפֶּת מְלֻמַּעְלָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)</p>	31
<p>Thus was finished all the work of the tabernacle of the tent of meeting; and the children of Israel did according to all that the LORD commanded Moses, so did they.</p>	<p>וְשָׁלִימַת כָּל עֲבִידַת מִשְׁכָּנָא מִשְׁכָּן זִמְנָא וַעֲבָדוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל דְּפָקִיד יְיָ יֵת מֹשֶׁה כֵּן עָבָדוּ:</p>	<p>וַתֵּכֶל כָּל־עֲבֹדַת מִשְׁכָּן אֹהֶל מוֹעֵד וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה כֵּן עָשׂוּ: (פ)</p>	32
<p>And they brought the tabernacle unto Moses, the Tent, and all its furniture, its clasps, its boards, its bars, and its pillars, and its sockets;</p>	<p>וַאֲתִיאוּ יֵת מִשְׁכָּנָא לְוֵת מֹשֶׁה יֵת מִשְׁכָּנָא וְיֵת כָּל מְנוּחָי פּוֹרְפוּחָי דְּפוּחֵי עֲבֹדָהּ וְעַמּוּדוּחֵי וְסֻמְכוּחֵי:</p>	<p>וַיָּבִיאוּ אֶת־הַמִּשְׁכָּן אֶל־מֹשֶׁה אֶת־הָאֹהֶל וְאֶת־כָּל־כְּלָיו קַרְסָיו קַרְשָׁיו בְּרִיחָיו וְעַמּוּדָיו וְאַדְמִיָּיו:</p>	רצעי
<p>and the covering of rams' skins dyed red, and the covering of sealskins, and the veil of the screen;</p>	<p>וְיֵת חוּפָּאָה דְּמִשְׁפֵּי דְּכָרִי מְסֻמָּקִי וְיֵת חוּפָּאָה דְּמִשְׁפֵּי סִגּוּנָא וְיֵת פְּרוּכְתָּא דְּפֶרֶסָא:</p>	<p>וְאֶת־מִכְסֵּה עוֹרֹת הָאֵילָם הַמְּאָדָּמִים וְאֶת־מִכְסֵּה עֹרֹת הַתְּחָשִׁים וְאֶת פֶּרֶכֶת הַמָּסֹךְ:</p>	34

(31) לָתֵת עַל הַמִּצְנַפֶּת מְלֻמַּעְלָה. ועל ידי הפתילים היה מוסיצן על המצנפת כמין כתר, ואי אפשר לומר הניצן על המצנפת, שהרי בשחיטת קדשים שנינו (זבחים יט.), שערו היה נראה בין ניצן למצנפת ששם מניח תפילין, והניצן היה נחון על המצת, הרי המצנפת למעלה והניצן למטה, ומהו על המצנפת מלמעלה. ועוד הקשיטי זה, כאן הוא אומר ויתנו עליו פתיל תכלת, ובענין הנוואה הוא אומר וְשִׁמְטָא אֵלָיו עַל פֶּתִיל תַּכְלֶת (שמות כח, לו). ואומר אני, פתיל תכלת זה חוטין הן, לקשרו בהן במצנפת, לפי שהניצן אינו אלא מאוץ לאוץ וצמה יקשרנו במצחו, והיו קבועין בו חוטין תכלת לשני ראשיו ובאמצעיתו, שבהן קושרו ותולהו במצנפת כשהוא בראשו, ושני חוטין היו בכל קצה וקצה, אחת ממעל ואחת מתחת לזד מצחו, וכן באמצעו, שכן הוא נוח לקשור, ואין דרך קשירה בפחות משני חוטין, לכך נאמר על פתיל תכלת, ועליו פתיל תכלת, וקושר ראשיהם השנים כולם יחד מאחוריו למוט ערפו, ומוסיצו על המצנפת. ואל תחמה שלא נאמר פתילי תכלת, הואיל ומרוצין הן, שהרי מצינו בחשן ופסוד ויִרְכָּסוּ אֶת הַחֶשֶׁן וגו', ועל כרחק פחות משנים לא היו, שהרי בשתי קצות החשן היו ב' טבעות החשן, ובז' כתפות האפוד היו ב' טבעות האפוד שכנגדן, ולפי דרך קשירה ד' חוטין היו, ומכל מקום פחות משנים אי אפשר:

(32) ויעשו בני ישראל. את המלאכה ככל אשר צוה ה' וגו'.

(33) ויביאו את המשכן וגו'. שלא היו יכולין להקימו, ולפי שלא עשה משה שום מלאכה במשכן, הניח לו הקב"ה הקמתו, שלא היה יכול להקימו שום אדם, מחמת כווצד הקרשים שאין כח באדם לזקפן, ומשה העמידו, אמר משה לפני הקב"ה, איך אפשר הקמתו על ידי אדם, אמר לו עסוק אמה בידך, נראה כמקימו והוא נזקק וקם מאליו, וזה שנאמר (שמות מ, יז) הוּקַם הַמִּשְׁכָּן, הוּקַם מֵאִלָּיו. מדרש רבי תנחומא (פקודי י"א):

35	the ark of the testimony, and the staves thereof, and the ark-cover;	אֶת־אֲרוֹן הָעֵדוּת וְאֶת־כִּפְתּוֹ יֵת אֲרוֹנָא דְסִתְדוּתָא וְיֵת אֲרִיחֹהִי וְיֵת כְּפֹרֶתָא:	35	אֶת־אֲרוֹן הָעֵדוּת וְאֶת־כִּפְתּוֹ יֵת אֲרוֹנָא דְסִתְדוּתָא וְיֵת אֲרִיחֹהִי וְיֵת כְּפֹרֶתָא:
36	the table, all the vessels thereof, and the showbread;	יֵת פִּתּוּרָא יֵת כָּל מְנוּהֵי וְיֵת לֶחִים אֲפִיא:	36	אֶת־הַשֻּׁלְחָן אֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֵת לֶחֶם הַפָּנִים:
37	the pure candlestick, the lamps thereof, even the lamps to be set in order, and all the vessels thereof, and the oil for the light;	יֵת מְנִרְתָּא דְכִיתָא יֵת בּוֹצִינְהָא בּוֹצִינֵי סִדְרָא וְיֵת כָּל מְנֵהָ וְיֵת מִשְׁחָא דְאִנְהָרֻתָא:	37	אֶת־הַמְּנֹלֶה הַטָּהוֹרָה אֶת־נִרְתֶּיהָ נִרְתֵּי הַמַּעֲרֵכָה וְאֶת־כָּל־כֵּלֶיהָ וְאֵת שֶׁמֶן הַמָּאֹר:
38	and the golden altar, and the anointing oil, and the sweet incense, and the screen for the door of the Tent;	וְיֵת מִדְבַּחַּא דְדֹהָבָא וְיֵת מִשְׁחָא דְרִבּוּחָא וְיֵת קִטְרֵת בּוֹסְמִיא וְיֵת פָּרֶסָא דְתַרְעָא מִשְׁכָּנָא:	38	וְאֵת מִזְבֵּחַ הַזָּהָב וְאֵת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֵת קִטְרֵת הַסַּמִּים וְאֵת מָסַךְ פֶּתַח הָאֹהֶל:
39	the brazen altar, and its grating of brass, its staves, and all its vessels, the laver and its base;	יֵת מִדְבַּחַּא דְנַחֲשָׁא וְיֵת סִדְרָא דְנַחֲשָׁא דִילִיָּהּ יֵת אֲרִיחֹהִי וְיֵת כָּל מְנוּהֵי יֵת כִּיּוֹרָא וְיֵת בְּסִיסִיהָ:	39	אֹתוֹ מִזְבֵּחַ הַנְּחֹשֶׁת וְאֶת־מִכְבַּר הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר־לּוֹ אֶת־כִּפְתּוֹ וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו אֶת־הַכִּיּוֹר וְאֶת־כִּנּוֹ:
40	the hangings of the court, its pillars, and its sockets, and the screen for the gate of the court, the cords thereof, and the pins thereof, and all the instruments of the service of the tabernacle of the tent of meeting;	יֵת סִדְרֵי דֶרְתָּא יֵת עֲמוּדֵהָא וְיֵת סִמְכָהָא וְיֵת פָּרֶסָא לְתַרְעָא דֶרְתָּא יֵת אֲטוּנֹהִי וְיֵת סִפְהָא וְיֵת כָּל מְנֵי הוֹלְחָן מִשְׁכָּנָא לְמִשְׁכַּן זִמְנָא:	40	אֶת־קַלְעֵי הַחֹצֵר אֶת־עֲמֻדֶיהָ וְאֶת־אֲדָנֶיהָ וְאֶת־הַמָּסָךְ לְשַׁעַר הַחֹצֵר אֶת־מִיתְרֵיהֶם וְיִתְדֹתֶיהָ וְאֵת כָּל־כֵּלֵי עֲבֹדַת הַמִּשְׁכָּן לְאֹהֶל מוֹעֵד:
41	the plaited garments for ministering in the holy place; the holy garments for Aaron the priest, and the garments of his sons, to minister in the priest's office.	יֵת לְבוּשֵׁי שְׂמוּשָׂא לְשִׁמְשָׂא בְּקוֹדֶשֶׁת יֵת לְבוּשֵׁי קוֹדֶשֶׁת לְאֹהֲרֹן כֹּהֵנָא וְיֵת לְבוּשֵׁי בְנוֹהֵי לְשִׁמְשָׂא:	41	אֶת־בְּגָדֵי הַשָּׂרָד לְשִׁרְתִּי בְּקָדֹשׁ אֶת־בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאֹהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֶת־בְּגָדֵי בְנָיו לְכַהֵן:
42	According to all that the LORD commanded Moses, so the children of Israel did all the work.	כָּל דְּפִקִּיד יֵי יֵת מֹשֶׁה בֶן עֲבָדוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יֵת כָּל הוֹלְחָנָא:	42	כָּל־אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה בֶן עֲשׂוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת כָּל־הָעֲבֹדָה:
43	And Moses saw all the work, and, behold, they had done it; as the LORD had commanded, even so had they done it. And Moses blessed them.	וַחֲזָא מֹשֶׁה יֵת כָּל עֲבִידָתָא וְהָא עֲבָדוּ יֵתָּה כְּמָא דְּפִקִּיד יֵי בֶן עֲבָדוֹ וּבְרִיד יֵתָּהוֹן מֹשֶׁה:	43	וַיֵּרָא מֹשֶׁה אֶת־כָּל־הַמְּלָאכָה וְהִנֵּה עָשׂוּ אֹתָהּ כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה בֶּן עֲשׂוֹ וַיְבָרֶךְ אֹתָם מֹשֶׁה: (פ)
XL	And the LORD spoke unto Moses, saying:	וַיֹּמַר יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִימַר:	חמישי (שביעי)	וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

(43) ויברך אותם משה. אמר להם יהי רצון שחשורה שכינה צמעה ידיכם, ויהי נעם ה' לללוינו עלינו וגו' (תהלים 5, יז), והוא אחד מ"א מזמורים שצתפלה למשה:

<p>1 On the first day of the first 2 month shalt thou rear up the tabernacle of the tent of meeting.</p>	<p>בְּיוֹם־הַחֵדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ תָּקִים אֶת־מִשְׁכַּן אֹהֶל מִשְׁכַּן זְמָנָא: בְּיוֹם יִרְחָא קִדְמָאָה בְּחֹד</p>	<p>2 בְּיוֹם־הַחֵדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ תָּקִים אֶת־מִשְׁכַּן אֹהֶל מִשְׁכַּן זְמָנָא: בְּיוֹם יִרְחָא קִדְמָאָה בְּחֹד</p>
<p>And thou shalt put therein the 3 ark of the testimony, and thou shalt screen the ark with the veil.</p>	<p>וְשָׂמְתָה שָׁם אֶת אֲרוֹן הָעֵדוּת וְסָכַת עַל־הָאָרֶן אֶת־ הַפָּרֹכֶת: וּתְשִׁי תָמָן ית אֲרוֹנָא דְּסִהְדוּתָא וּתְטִיל עַל אֲרוֹנָא ית פְּרוּכְתָא:</p>	<p>3 וְשָׂמְתָה שָׁם אֶת אֲרוֹן הָעֵדוּת וְסָכַת עַל־הָאָרֶן אֶת־ הַפָּרֹכֶת: וּתְשִׁי תָמָן ית אֲרוֹנָא דְּסִהְדוּתָא וּתְטִיל עַל אֲרוֹנָא ית פְּרוּכְתָא:</p>
<p>And thou shalt bring in the 4 table, and set in order the bread that is upon it; and thou shalt bring in the candlestick, and light the lamps thereof.</p>	<p>וְהֵבֵאתָ אֶת־הַשֻּׁלְחָן וְעִרְכָתָּ אֶת־עֲרֻכּוֹ וְהֵבֵאתָ אֶת־ הַמְּנֹרָה וְהַעֲלִיתָ אֶת־נֵרֹתֶיהָ: וְתַעֲלִיל ית פְּתוּרָא וְתַסְדֵּר ית סִדְרִיהָ וְתַעֲלִיל ית מְנֹרָתָא וְתַדְלִיק ית בּוֹצִינְהָא:</p>	<p>4 וְהֵבֵאתָ אֶת־הַשֻּׁלְחָן וְעִרְכָתָּ אֶת־עֲרֻכּוֹ וְהֵבֵאתָ אֶת־ הַמְּנֹרָה וְהַעֲלִיתָ אֶת־נֵרֹתֶיהָ: וְתַעֲלִיל ית פְּתוּרָא וְתַסְדֵּר ית סִדְרִיהָ וְתַעֲלִיל ית מְנֹרָתָא וְתַדְלִיק ית בּוֹצִינְהָא:</p>
<p>And thou shalt set the golden 5 altar for incense before the ark of the testimony, and put the screen of the door to the tabernacle.</p>	<p>וְנִתְּתָה אֶת־מִזְבֵּחַ הַזֹּהֵב לְקִטְרֹת לִפְנֵי אֲרוֹן הָעֵדוּת וְשָׂמְתָה אֶת־מָסַךְ הַפֶּתַח לְמִשְׁכָּן: וְתַתִּין ית מִדְּבָחָא דְדִּהְבָא לְקִטְרֹת בּוֹסְמָיָא קֳדָם אֲרוֹנָא דְּסִהְדוּתָא וּתְשִׁי ית פְּרָסָא דְּתַרְעָא לְמִשְׁכָּנָא:</p>	<p>5 וְנִתְּתָה אֶת־מִזְבֵּחַ הַזֹּהֵב לְקִטְרֹת לִפְנֵי אֲרוֹן הָעֵדוּת וְשָׂמְתָה אֶת־מָסַךְ הַפֶּתַח לְמִשְׁכָּן: וְתַתִּין ית מִדְּבָחָא דְדִּהְבָא לְקִטְרֹת בּוֹסְמָיָא קֳדָם אֲרוֹנָא דְּסִהְדוּתָא וּתְשִׁי ית פְּרָסָא דְּתַרְעָא לְמִשְׁכָּנָא:</p>
<p>And thou shalt set the altar of 6 burnt-offering before the door of the tabernacle of the tent of meeting.</p>	<p>וְנִתְּתָה אֶת מִזְבֵּחַ הָעֹלָה לִפְנֵי פֶתַח מִשְׁכַּן אֹהֶל־מוֹעֵד: וְתַתִּין ית מִדְּבָחָא דְעֹלָתָא קֳדָם תַּרְעָ מִשְׁכָּנָא מִשְׁכַּן זְמָנָא:</p>	<p>6 וְנִתְּתָה אֶת מִזְבֵּחַ הָעֹלָה לִפְנֵי פֶתַח מִשְׁכַּן אֹהֶל־מוֹעֵד: וְתַתִּין ית מִדְּבָחָא דְעֹלָתָא קֳדָם תַּרְעָ מִשְׁכָּנָא מִשְׁכַּן זְמָנָא:</p>
<p>And thou shalt set the laver 7 between the tent of meeting and the altar, and shalt put water therein.</p>	<p>וְנִתְּתָה אֶת־הַכִּיּוֹר בֵּין־אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וְנִתְּתָה שָׁם מַיִם: וְתַתִּין ית כִּיּוֹרָא בֵּין מִשְׁכַּן זְמָנָא וּבֵין מִדְּבָחָא וְתַתִּין תָּמָן מַיָּא:</p>	<p>7 וְנִתְּתָה אֶת־הַכִּיּוֹר בֵּין־אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וְנִתְּתָה שָׁם מַיִם: וְתַתִּין ית כִּיּוֹרָא בֵּין מִשְׁכַּן זְמָנָא וּבֵין מִדְּבָחָא וְתַתִּין תָּמָן מַיָּא:</p>
<p>And thou shalt set up the court 8 round about, and hang up the screen of the gate of the court.</p>	<p>וְשָׂמְתָה אֶת־הַחֲצָר סָבִיב וְנִתְּתָה אֶת־מָסַךְ שַׁעַר הַחֲצָר: וּתְשִׁי ית דִּרְתָא סָחוּר סָחוּר וְתַתִּין ית פְּרָסָא דְּתַרְעָ דִּרְתָא:</p>	<p>8 וְשָׂמְתָה אֶת־הַחֲצָר סָבִיב וְנִתְּתָה אֶת־מָסַךְ שַׁעַר הַחֲצָר: וּתְשִׁי ית דִּרְתָא סָחוּר סָחוּר וְתַתִּין ית פְּרָסָא דְּתַרְעָ דִּרְתָא:</p>
<p>And thou shalt take the 9 anointing oil, and anoint the tabernacle, and all that is therein, and shalt hallow it, and all the furniture thereof; and it shall be holy.</p>	<p>וְלָקַחְתָּ אֶת־שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וּמִשַּׁחְתָּ אֶת־הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־ כָּל־אֲשֶׁר־בּוֹ וּקְדַשְׁתָּ אֹתוֹ וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְהָיָה קֹדֶשׁ: וְתַסֵּב ית מִשְׁחָא דְרִבּוּתָא וְתַרְבִּי ית מִשְׁכָּנָא וְיֵת כָּל דְּבִיָּה וְתַקְדִּישׁ יִתְּיָה וְיֵת כָּל מְנוּחֵי וְיֵהִי קוֹדֶשׁ:</p>	<p>9 וְלָקַחְתָּ אֶת־שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וּמִשַּׁחְתָּ אֶת־הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־ כָּל־אֲשֶׁר־בּוֹ וּקְדַשְׁתָּ אֹתוֹ וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְהָיָה קֹדֶשׁ: וְתַסֵּב ית מִשְׁחָא דְרִבּוּתָא וְתַרְבִּי ית מִשְׁכָּנָא וְיֵת כָּל דְּבִיָּה וְתַקְדִּישׁ יִתְּיָה וְיֵת כָּל מְנוּחֵי וְיֵהִי קוֹדֶשׁ:</p>
<p>And thou shalt anoint the altar 10 of burnt-offering, and all its vessels, and sanctify the altar; and the altar shall be most holy.</p>	<p>וּמִשַּׁחְתָּ אֶת־מִזְבֵּחַ הָעֹלָה וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וּקְדַשְׁתָּ אֶת־ הַמִּזְבֵּחַ וְהָיָה הַמִּזְבֵּחַ קֹדֶשׁ קֳדָשִׁים: וְתַרְבִּי ית מִדְּבָחָא דְעֹלָתָא וְיֵת כָּל מְנוּחֵי וְתַקְדִּישׁ ית מִדְּבָחָא וְיֵהִי מִדְּבָחָא קֹדֶשׁ קוֹדֶשִׁין:</p>	<p>10 וּמִשַּׁחְתָּ אֶת־מִזְבֵּחַ הָעֹלָה וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וּקְדַשְׁתָּ אֶת־ הַמִּזְבֵּחַ וְהָיָה הַמִּזְבֵּחַ קֹדֶשׁ קֳדָשִׁים: וְתַרְבִּי ית מִדְּבָחָא דְעֹלָתָא וְיֵת כָּל מְנוּחֵי וְתַקְדִּישׁ ית מִדְּבָחָא וְיֵהִי מִדְּבָחָא קֹדֶשׁ קוֹדֶשִׁין:</p>
<p>And thou shalt anoint the laver 11 and its base, and sanctify it.</p>	<p>וּמִשַּׁחְתָּ אֶת־הַכִּיּוֹר וְאֶת־כִּנּוֹ וּקְדַשְׁתָּ אֹתוֹ: וְתַרְבִּי ית כִּיּוֹרָא וְיֵת בְּסִיסָהּ וְתַקְדִּישׁ יִתְּיָה:</p>	<p>11 וּמִשַּׁחְתָּ אֶת־הַכִּיּוֹר וְאֶת־כִּנּוֹ וּקְדַשְׁתָּ אֹתוֹ: וְתַרְבִּי ית כִּיּוֹרָא וְיֵת בְּסִיסָהּ וְתַקְדִּישׁ יִתְּיָה:</p>

(3) וסכות על הארון. לשון הגנה, שהרי מחילה היטה:

(4) וערכת את ערכו. שמי מערכות של לחם הפנים:

- 12 And thou shalt bring Aaron and his sons unto the door of the tent of meeting, and shalt wash them with water. וְהִקְרַבְתָּ אֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְרָחַצְתָּ אֹתָם בַּמַּיִם: וְהִקְרִיב יְת אַהֲרֹן וְיֵת בְּנוֹהֵי לְתַרְע מִשְׁכָּן וּמִנָּא וְתַסְחִי יְתַהוֹן בַּמַּיִא:
- 13 And thou shalt put upon Aaron the holy garments; and thou shalt anoint him, and sanctify him, that he may minister unto Me in the priest's office. וְהִלַּבַשְׁתָּ אֶת־אַהֲרֹן אֶת־בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ וּמִשַּׁחְתָּ אֹתוֹ וְקִדְשָׁתָּ אֹתוֹ וְכִתֵּן לִי: וְתִלְבִּישׁ יְת אַהֲרֹן יְת לְבוּשֵׁי קֹדֶשׁא וְתַרְבִּי יְתִיה וְתַקְדִּישׁ יְתִיה וְיִשְׁמִישׁ קֹדְמִי:
- 14 And thou shalt bring his sons, and put tunics upon them. וְאֶת־בָּנָיו תִּקְרִיב וְהִלַּבַשְׁתָּ אֹתָם כִּתְנֹת: וְיֵת בְּנוֹהֵי תִקְרִיב וְתִלְבִּישׁ יְתַהוֹן כִּתְוִנִי:
- 15 And thou shalt anoint them, as thou didst anoint their father, that they may minister unto Me in the priest's office; and their anointing shall be to them for an everlasting priesthood throughout their generations.' וּמִשַּׁחְתָּ אֹתָם כַּאֲשֶׁר מִשַּׁחְתָּ אֶת־אַבְיָהֶם וְכִהְנֹו לִי וְהִיְתָה לְהִיֵּת לָהֶם מִשַּׁחְתָּם לְכֹהֲנֵת עוֹלָם לְדֹרֹתָם: וְתַרְבִּי יְתַהוֹן כְּמָא דְרַבִּיתָא יְת אַבְיָהוֹן וְיִשְׁמִישוֹן קֹדְמִי וְתַהֵי לְמַהֲנִי לַהוֹן רַבּוּתַהוֹן לְכֹהֲנֵת עֹלָם לְדֹרֵיהוֹן:
- 16 Thus did Moses; according to all that the LORD commanded him, so did he. וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ כֵּן עָשָׂה: (ס) וַעֲבַד מֹשֶׁה כְּכֹל דְּפַקִּיד יְיָ יְתִיה כֵּן עָבַד:
- 17 And it came to pass in the first month in the second year, on the first day of the month, that the tabernacle was reared up. וַיְהִי בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בַּשָּׁנָה הַשֵּׁנִית בַּאֲחָד לַחֹדֶשׁ הוּקַם הַמִּשְׁכָּן: וְתַהֵי בִּירְחָא קֹדְמָא בַּשְּׁתָּא תַנְיִיתָא בַּחֲד לִירְחָא אַתְקָם מִשְׁכָּנָא:
- 18 And Moses reared up the tabernacle, and laid its sockets, and set up the boards thereof, and put in the bars thereof, and reared up its pillars. וַיִּקַּם מֹשֶׁה אֶת־הַמִּשְׁכָּן וַיִּתֵּן אֶת־אַדְנָיו וַיִּשֶׂם אֶת־קַרְשָׁיו וַיִּתֵּן אֶת־בָּרִיחָיו וַיִּקַּם אֶת־עַמּוּדָיו: וַאֲקִים מֹשֶׁה יְת מִשְׁכָּנָא וַיַּהֲב יְת סְמֻכּוֹהֵי וַשּׁוֹי יְת דְּפוּהֵי וַיַּהֲב יְת עֲבְרוּהֵי וַאֲקִים יְת עַמּוּדוֹהֵי:
- 19 And he spread the tent over the tabernacle, and put the covering of the tent above upon it; as the LORD commanded Moses. וַיִּפְרֹשׂ אֶת־הָאֹהֶל עַל־הַמִּשְׁכָּן וַיִּשֶׂם אֶת־מַכְסֵּה הָאֹהֶל עָלָיו מִלְּמַעְלָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס) וַפִּרַס יְת פִּרְסָא עַל מִשְׁכָּנָא וַשּׁוֹי יְת חוּפָאָה דְּמִשְׁכָּנָא עֲלוּהֵי מִלְּעִילָא כְּמָא דְּפַקִּיד יְיָ יְת מֹשֶׁה:
- 20 And he took and put the testimony into the ark, and set the staves on the ark, and put the ark-cover above upon the ark. וַיִּקַּח וַיִּתֵּן אֶת־הָעֵדוּת אֶל־הָאָרֶן וַיִּשֶׂם אֶת־הַבָּדִים עַל־הָאָרֶן וַיִּתֵּן אֶת־הַכַּפֹּרֶת עַל־הָאָרֶן מִלְּמַעְלָה: וַנְּסִיב וַיַּהֲב יְת סְהֻדָּאָה בְּאַרְוֵנָא וַשּׁוֹי יְת אֲרִיחָאָה עַל אֲרֹנָא וַיַּהֲב יְת כְּפוּרְתָּא עַל אֲרֹנָא מִלְּעִילָא:

(19) ויפרש את האהל. הן יריעות העזים:

(20) את העדות. הלוחות:

21 And he brought the ark into the tabernacle, and set up the veil of the screen, and screened the ark of the testimony; as the LORD commanded Moses.	וַיָּבֵא אֶת־הָאָרֶן אֶל־הַמִּשְׁכָּן וַיִּשֶׂם אֶת פֶּרֶכֶת הַמָּסֹךְ וַיִּסְךָ עַל אֲרוֹן הָעֵדוּת כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)	21 וַיָּבֵא אֶת־הָאָרֶן אֶל־הַמִּשְׁכָּן וַיִּשֶׂם אֶת פֶּרֶכֶת הַמָּסֹךְ וַיִּסְךָ עַל אֲרוֹן הָעֵדוּת כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)
22 And he put the table in the tent of meeting, upon the side of the tabernacle northward, without the veil.	וַיִּתֵּן יְהוָה אֶת־הַשְּׁלֵחָן בְּאֹהֶל מוֹעֵד עַל יָרֵךְ הַמִּשְׁכָּן צִפְּנָהּ מִחוּץ לַפֶּרֶכֶת: וַיִּתֵּב יְהוָה יֵת פְּתוּרָא בְּמִשְׁכָּן זִמְנָא עַל שְׂדָא דְּמִשְׁכָּנָא צִפְּנָא מִבְּרָא לַפֶּרֶכֶת:	22 וַיִּתֵּן יְהוָה אֶת־הַשְּׁלֵחָן בְּאֹהֶל מוֹעֵד עַל יָרֵךְ הַמִּשְׁכָּן צִפְּנָהּ מִחוּץ לַפֶּרֶכֶת:
23 And he set a row of bread in order upon it before the LORD; as the LORD commanded Moses.	וַיַּעֲרֹךְ עָלָיו עֶרֶךְ לֶחֶם לִפְנֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)	23 וַיַּעֲרֹךְ עָלָיו עֶרֶךְ לֶחֶם לִפְנֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)
24 And he put the candlestick in the tent of meeting, over against the table, on the side of the tabernacle southward.	וַיִּשֶׂם יְהוָה אֶת־הַמְּנֹרֶה בְּאֹהֶל מוֹעֵד נֹכַח הַשְּׁלֵחָן עַל יָרֵךְ הַמִּשְׁכָּן נֹגֵבָהּ: וַיִּשֶׂם יְהוָה אֶת־הַמְּנֹרֶה בְּאֹהֶל מוֹעֵד נֹכַח הַשְּׁלֵחָן עַל יָרֵךְ הַמִּשְׁכָּן נֹגֵבָהּ:	24 וַיִּשֶׂם יְהוָה אֶת־הַמְּנֹרֶה בְּאֹהֶל מוֹעֵד נֹכַח הַשְּׁלֵחָן עַל יָרֵךְ הַמִּשְׁכָּן נֹגֵבָהּ:
25 And he lighted the lamps before the LORD; as the LORD commanded Moses.	וַיַּעַל הַנֵּרֹת לִפְנֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)	25 וַיַּעַל הַנֵּרֹת לִפְנֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)
26 And he put the golden altar in the tent of meeting before the veil;	וַיִּשֶׂם יְהוָה אֶת־מִזְבֵּחַ הַזָּהָב בְּאֹהֶל מוֹעֵד לִפְנֵי הַפֶּרֶכֶת: וַיִּשֶׂם יְהוָה אֶת־מִזְבֵּחַ הַזָּהָב בְּאֹהֶל מוֹעֵד לִפְנֵי הַפֶּרֶכֶת:	26 וַיִּשֶׂם יְהוָה אֶת־מִזְבֵּחַ הַזָּהָב בְּאֹהֶל מוֹעֵד לִפְנֵי הַפֶּרֶכֶת:
27 and he burnt thereon incense of sweet spices; as the LORD commanded Moses.	וַיִּקְטֹּר עָלָיו קֹטֶרֶת סַמִּים כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)	27 וַיִּקְטֹּר עָלָיו קֹטֶרֶת סַמִּים כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)
28 And he put the screen of the door to the tabernacle.	וַיִּשֶׂם יְהוָה אֶת־מָסַךְ הַפֶּתַח לַמִּשְׁכָּן: וַיִּשֶׂם יְהוָה אֶת־מָסַךְ הַפֶּתַח לַמִּשְׁכָּן:	28 וַיִּשֶׂם יְהוָה אֶת־מָסַךְ הַפֶּתַח לַמִּשְׁכָּן:
29 And the altar of burnt-offering he set at the door of the tabernacle of the tent of meeting, and offered upon it the burnt-offering and the meal-offering; as the LORD commanded Moses.	וַיִּתֵּן יְהוָה אֶת־מִזְבֵּחַ הַעֹלָה שָׁם פֶּתַח מִשְׁכָּן אֹהֶל־מוֹעֵד וַיַּעַל עָלָיו אֶת־הָעֹלָה וְאֶת־הַמִּנְחָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)	29 וַיִּתֵּן יְהוָה אֶת־מִזְבֵּחַ הַעֹלָה שָׁם פֶּתַח מִשְׁכָּן אֹהֶל־מוֹעֵד וַיַּעַל עָלָיו אֶת־הָעֹלָה וְאֶת־הַמִּנְחָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)
30 And he set the laver between the tent of meeting and the altar, and put water therein, wherewith to wash;	וַיִּשֶׂם יְהוָה אֶת־הַכִּיּוֹר בֵּין־אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין מִזְבֵּחַ הַעֹלָה וַיִּתֵּן שָׁמָּה מַיִם לְרִחֻצָּהּ: וַיִּשֶׂם יְהוָה אֶת־הַכִּיּוֹר בֵּין־אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין מִזְבֵּחַ הַעֹלָה וַיִּתֵּן שָׁמָּה מַיִם לְרִחֻצָּהּ:	30 וַיִּשֶׂם יְהוָה אֶת־הַכִּיּוֹר בֵּין־אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין מִזְבֵּחַ הַעֹלָה וַיִּתֵּן שָׁמָּה מַיִם לְרִחֻצָּהּ:

(22) על ירך המשכן צפונה. נחצי הנפוגי של רוחצ הבית (יומא לג): ירך. כתרומו נָדָא, כירך הזה שהוא נצדו של אדם:

(27) ויקטור עליו קטורת. שחרית וערבית, כמו שנאמר צָקֶר צָקֶר צָקֶר וְהִלָּח וגו' (שמות ל, ז):

(29) ויעל עליו וגו'. אף ביום השמיני למלוואים שהוא יום הקמת המשכן, שמש משה והקריב קרבנות נצור, חוץ מאותן שננטהו אהרן וזו ביום, שנאמר קרב קל המנצח וגו' (ויקרא ט, ז): את העולה. עולת החמיד: ואת המנחה. מנחת נסכים של תמיד, כמו שנאמר וְעָשָׂן סֶלֶת צִלּוּל צִשְׁמֵן וגו' (שמות כט, מ):

31	that Moses and Aaron and his sons might wash their hands and their feet thereat;	וְרָחֲצוּ מַמְנוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּבְנֵיהֶם אֶת־יְדֵיהֶם וְאֶת־רַגְלֵיהֶם: וּמִקֹּדְשֵׁין מִנִּיהַ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּבְנֵיהֶם יֵת יְדֵיהֶן וְיֵת רַגְלֵיהֶן:
32	when they went into the tent of meeting, and when they came near unto the altar, they should wash; as the LORD commanded Moses.	בְּבָאֵם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד וּבִקְרַבְתָּם אֶל־הַמִּזְבֵּחַ יִרְחֲצוּ כַאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)
33	And he reared up the court round about the tabernacle and the altar, and set up the screen of the gate of the court. So Moses finished the work.	וַיִּקָּם אֶת־הַחֲצֵר סָבִיב לַמִּשְׁכָּן וְלַמִּזְבֵּחַ וַיִּתֵּן אֶת־מָסַךְ שַׁעַר הַחֲצֵר וַיְכַל מֹשֶׁה אֶת־הַמְּלָאכָה: (פ)
34	Then the cloud covered the tent of meeting, and the glory of the LORD filled the tabernacle.	וַיִּכֶס הָעָנָן אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּכְבֹּד יְהוָה מְלֵא אֶת־הַמִּשְׁכָּן: מַפְטִיר
35	And Moses was not able to enter into the tent of meeting, because the cloud abode thereon, and the glory of the LORD filled the tabernacle.—	וְלֹא־יָכֹל מֹשֶׁה לָּבוֹא אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד כִּי־שָׁכַן עָלָיו הָעָנָן וַיִּכְבֹּד יְהוָה מְלֵא אֶת־הַמִּשְׁכָּן: (ס)
36	And whenever the cloud was taken up from over the tabernacle, the children of Israel went onward, throughout all their journeys.	וּבִהֲעֹלֹת הָעָנָן מֵעַל הַמִּשְׁכָּן יִסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּכָל מַסְעֵיהֶם: (פ)
37	But if the cloud was not taken up, then they journeyed not till the day that it was taken up.	וְאִם־לֹא יֵעֹלָה הָעָנָן וְלֹא יִסְעוּ עַד־יוֹם הָעֹלָתוֹ: (ס)
38	For the cloud of the LORD was upon the tabernacle by day, and there was fire therein by night, in the sight of all the house of Israel, throughout all their journeys.—	כִּי עָנָן יְהוָה עַל־הַמִּשְׁכָּן יוֹמָם וְאֵשׁ תִּהְיֶה לַיְלָה בּוֹ לַעֲיֹנֵי כָל־בֵּית־יִשְׂרָאֵל בְּכָל־מַסְעֵיהֶם: (פסוקים 35)

The Haftarah is I Kings 7:51 – 8:21 on page 223. Sepharadim read I Kings 7:40 – 7:50. On Shabbat Shekalim, Maftir is Exodus 30:11 – 16, and the Haftarah is the special Haftarah on page 231. On Shabbat Parah, read Maftir and Haftarah on page 236. On Shabbat HaHodesh, Maftir is Exodus 12:1 – 20, and the Haftarah is on page 240.

- (31) ורחצו ממנו משה ואהרן ובניו. יום שמיני למלואים השווה כולם לכהונה, ותרגומו ויקדשון מגיה, בו זיוס קדש משה עמהם:
- (32) ובקרבתם. כמו וצקרנס, כשיקדשו:
- (35) ולא יכול משה לבוא אל אהל מועד. וכמו אחד אומר, וצא משה אל אהל מועד (במדבר ז, פט), צא הכמוז השלישי והכריע ביניהם, כי שכן עליו הענן, כל זמן שהיה עליו הענן, לא היה יכול לצוא, נסתלק הענן, נכנס ומדבר עמו (פתיחה לת"כ ח):
- (38) לעיני כל בית ישראל בכל מסעיהם. בכל מסע שהיו נוסעים, היה הענן שוכן במקום אשר יחנו שם.

מקום חנייתם אף הוא קרוי מסע, וכן וַיֵּלֶךְ לְמַסְעָיו (בראשית יג, ג), וכן אֵלֶּה מַסְעֵי (במדבר לג, א), לפי שממקום
החנייה חזרו ונסעו, לכך נקראו כולן מסעות:

וַיִּקְרָא אֶל־מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר יְהוָה אֵלָיו
מֵאֵהֶל מוֹעֵד לֵאמֹר:

ויקרא

And the LORD called unto Moses, and spoke unto him out of the tent of meeting, saying:

דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם
אָדָם כִּי־יִקְרִיב מִכֶּם קָרְבָן לַיהוָה
מִן־הַבְּהֵמָה מִן־הַבָּקָר וּמִן־הַצֹּאן
תִּקְרִיבוּ אֶת־קָרְבָנְכֶם:

2

Speak unto the children of Israel, and say unto them: When any man of you bringeth an offering unto the LORD, ye shall bring your offering of the cattle, even of the herd or of the flock.

אִם־עֹלָה קָרְבָנוֹ מִן־הַבָּקָר זָכָר תָּמִים
יִקְרִיבֵנוּ אֶל־פֶּתַח אֵהֶל מוֹעֵד יִקְרִיב
אֹתוֹ לִרְצֹנוֹ לִפְנֵי יְהוָה:

3

If his offering be a burnt-offering of the herd, he shall offer it a male without blemish; he shall bring it to the door of the tent of meeting, that he may be accepted before the LORD.

וְסָמַךְ יָדוֹ עַל רֹאשׁ הָעֹלָה וְנִרְצָה לוֹ
לְכַפֵּר עָלָיו:

4

And he shall lay his hand upon the head of the burnt-offering; and it shall be accepted for him to make atonement for him.

וְשָחַט אֶת־בֶּן הַבָּקָר לִפְנֵי יְהוָה
וְהַקְרִיבוּ בְנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת־הַדָּם
וְזָרְקוּ אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב
אֲשֶׁר־פֶּתַח אֵהֶל מוֹעֵד:

ו

And he shall kill the bullock before the LORD; and Aaron's sons, the priests, shall present the blood, and dash the blood round about against the altar that is at the door of the tent of meeting.

וְהַפְשִׁיט אֶת־הָעֹלָה וְנָתַח אֹתָהּ
לְנִתְחֶיהָ:

6

And he shall flay the burnt-offering, and cut it into its pieces.

וְנָתְנוּ בְנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֵן אֵשׁ עַל־הַמִּזְבֵּחַ
וְעָרְכוּ עֵצִים עַל־הָאֵשׁ:

7

And the sons of Aaron the priest shall put fire upon the altar, and lay wood in order upon the fire.

וְעָרְכוּ בְנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת־הַנִּתְחִים
אֶת־הָרֹאשׁ וְאֶת־הַפֶּדֶר עַל־הָעֵצִים
אֲשֶׁר עַל־הָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ:

8

And Aaron's sons, the priests, shall lay the pieces, and the head, and the suet, in order upon the wood that is on the fire which is upon the altar;

וְקָרְבוּ וּכְרָעוּ יָרֵתָיו בְּמַיִם וְהִקְטִיר
הַכֹּהֵן אֶת־הַכֹּל הַמִּזְבֵּחַ עֹלָה אִשָּׁה
רֵיחַ־נִיחֹחַ לַיהוָה: (ס)

9

but its inwards and its legs shall he wash with water; and the priest shall make the whole smoke on the altar, for a burnt-offering, an offering made by fire, of a sweet savour unto the LORD.

וְאִם־מִן־הַצֹּאן קָרְבָנוֹ מִן־הַכְּשָׁשִׁים אוֹ
מִן־הָעִזִּים לְעֹלָה זָכָר תָּמִים יִקְרִיבֵנוּ:

ישראל

And if his offering be of the flock, whether of the sheep, or of the goats, for a burnt-offering, he shall offer it a male without blemish.

וְשָחַט אֹתוֹ עַל יָרֵךְ הַמִּזְבֵּחַ צָפֹנָה
לִפְנֵי יְהוָה וְזָרְקוּ בְנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים
אֶת־דָּמֹו עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:

11

And he shall kill it on the side of the altar northward before the LORD; and Aaron's sons, the priests, shall dash its blood against the altar round about.

וְנָתַח אֹתוֹ לְנִתְחָיו וְאֶת־רֹאשׁוֹ
וְאֶת־פֶּדְרוֹ וְעָרַךְ הַכֹּהֵן אֹתָם
עַל־הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל־הָאֵשׁ אֲשֶׁר
עַל־הַמִּזְבֵּחַ:

12

And he shall cut it into its pieces; and the priest shall lay them, with its head and its suet, in order on the wood that is on the fire which is upon the altar.

וְהִקְרִיב וְהִכְרִישׁ יָרֵתָן בְּמַיִם
וְהִקְלִיב הִפְתִּין אֶת־הַכֹּל וְהִקְטִיר
הַמִּזְבֵּחַ עָלֶיהָ הוּא אִשָּׁה רֵיחַ נִיחֻחַ
לַיהוָה: (פ)

13

But the inwards and the legs shall he wash with water; and the priest shall offer the whole, and make it smoke upon the altar; it is a burnt-offering, an offering made by fire, of a sweet savour unto the LORD.

שירת הים ועשרת הדברות

שירת הים

אֲזַי יְשִׁיר־מִשֶּׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת לֵי יְיָ וַיֹּאמְרוּ לֹא־מֶרְסָא	וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת לֵי יְיָ וַיֹּאמְרוּ לֹא־מֶרְסָא
וְרָכְבוּ רָמָה בָּיָם:	עָזִי וְזִמְרַת יְיָ בִּיהִי־לִי
לִישׁוּעָה	זֶה אֵלֵי וְאֲנֹהִי
אָבִי וְאֶרְמְמָנָהוּ:	יְיָ אִישׁ מִלְחָמָה יְיָ
שָׁמוֹ:	וּמִבְחָר
שְׁלֹשִׁי טַבְּעוּ בָיִם־סוּף:	מִרְכַּבַּת פָּרָעָה וַחֲיִילוֹ יָרָה בָּיָם
אָבִן:	תַּחֲמֹת יְכַסִּימוּ יָרְדּוֹ בַּמְצֹלֹת כְּמוֹ־
יְיָ תִרְעֶץ אֲזֹב:	יְמִינֶךָ יְיָ נֶאֱדָרִי בַכַּחַ
קִמְיָךְ	וּבִרְכָּב גְּאוּנֶךָ תִּתְרַס
אֶפְרָיִם גִּעְרָמוֹ מִיָּם	וּבְרוּחַ
נְזִלִים	נִצְבּוֹ כְּמוֹ־נֶדֶד
אֲזֹב אֶרְדֶּף אֲשִׁיג	אָמַר
נִפְשִׁי	אֶחָדֶךָ שָׁלַל תִּמְלֹאֲמוֹ
בְּרוּחְךָ כִּסְמוֹ יָם	נִשְׁפָּת
אֲדִירִים:	צִלְלוּ כְּעוֹפֶרֶת בְּמַיִם
כְּמִכָּה נֶאֱדָר בַּקֶּדֶשׁ	מִי
פֶּלֶא:	נִזְרָא תַּחֲלֹת עֲשֵׂה
בַּחֲסִדְךָ עִם־נְוֹ גְּאֻלָּתְךָ	נְחִית
קִדְשֶׁךָ:	נִתְלַת בְּעֻזְךָ אֶל־גִּוָּה
אֲחִזִּי יִשְׁבִּי פְלִשְׁתִּי:	תִּיל
אֲדֹם	אֲזַי נִבְחָלוּ אֱלֹפֵי
כָּל יִשְׁבֵּי כְנָעַן:	נִמְגֹו
וּפְחַד	תִּפְּל עֲלֵיהֶם אִימָתָה
יַעֲבֹר עִמָּךְ יְיָ	עַד־
קִנִּיתְךָ:	עַד־יַעֲבֹר עִם־נְוֹ
לְשִׁבְתְּךָ פְּעֻלָּתְךָ יְיָ	מִכֹּן
	מִקֶּדֶשׁ אֲדָנִי בּוֹנֵנוּ

יְדִיָּהּ: יי ו ימלך לעלם ועד: כי
 בא סוס פרעה ברכבו ובפרשיו בים
 ויבני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים:
 וישב יי עליהם

עשרת הדברות בטעם עליון

אנכי יהוה אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים: לא יהיה לך אלהים
 אחרים על-פני לא תעשה לך פסל וכל-תמונה אשר בשמים וממל על אשר בארץ
 מתחת ואשר במים מתחת לארץ לא תשתחוו להם ולא תעבדם כי אנכי יהוה
 אלהיך אל קנא פקד עון אבת על-בנים על-שלישים ועל-רביעים לשנאי ועשה חסד
 לאלפים לאהבי ולשמרי מצותי: (ס) לא תשא את-שם-יהוה אלהיך לשוא כי לא
 ינקה יהוה את אשר-ישא את-שמו לשוא: (פ)
 זכור את-יום השבת לקדשו ששת ימים תעבד ועשית כל-מלאכתך ויום השביעי
 שבתו ליהוה אלהיך לא תעשה כל-מלאכה אתה ובנך ובהתך עבדך ואמתך ובהמתך
 וגרך אשר בשעריך כי ששת-ימים עשה יהוה את-השמים ואת-הארץ את-הים
 ואת-כל-אשר-בם וינח ביום השביעי על-כן ברח יהוה את-יום השבת ויקדשהו: (ס)
 כבד את-אביך ואת-אמך למען יארכיו ימך על האדמה אשר-יהוה אלהיך נתן
 לך: (ס) לא תרצח: (ס) לא תנאף: (ס) לא תגנב: (ס) לא תענה ברעך
 עד שקר: (ס) לא תחמד בית רעך לא-תחמד אשת רעך ועבדו ואמתו ושורו
 וחמרו וכל אשר לרעך: (פ)

הפטר

הפטר שמו

יִשְׁעִיהוּ כ"ז-כ"ח:י"ג

Isaiah 27:6 – 28:13

הַבָּאִים יִשְׂרָאֵל יִשְׁרָשׁ יַעֲקֹב יִצְיִן וּפְרַח
יִשְׂרָאֵל וּמִלֵּאֵי פָנֵי-תֵבֶל תִּנּוּבָהּ: (פ)

XXVII:6

In days to come shall Jacob take root, Israel shall blossom and bud; And the face of the world shall be filled with fruitage.

הַכֹּמֶקֶת מִכֶּהוּ הִכָּהוּ אִם-כִּתְּרָג הִרְגִּיו
הִרְגָּה:

7

Hath He smitten him as He smote those that smote him? Or is he slain according to the slaughter of them that were slain by Him?

בְּסֹאסָאָה בְּשִׁלְחָהּ תִּרְיַבְנָה הָגָה
בְּרוּחוֹ תִקְשָׁה בְּיוֹם קָדִים:

8

In full measure, when Thou sendest her away, Thou dost contend with her; He hath removed her with His rough blast in the day of the east wind.

לִכְן בּוֹזֵאת יִכָּפֵר עֲוֹן-יַעֲקֹב וְזֶה כָּל-
פְּרִי הַסֵּר חֲטָאתוֹ בְּשׁוּמוֹ כָּל-אֲבֵנֵי
מִזְבֵּחַ כְּאֲבֵנֵי-גֶר מִנְפָצוֹת לֹא-יָקֻמוּ
אֲשֶׁרִים וְחַמָּנִים:

9

Therefore by this shall the iniquity of Jacob be expiated, And this is all the fruit of taking away his sin: When he maketh all the stones of the altar as chalkstones that are beaten in pieces, So that the Asherim and the sun-images shall rise no more.

כִּי עִיר בְּצִוְרָהּ בְּדָד נֹזֶה מִשְׁלַח וְנִעְזָב
כַּמִּדְבָּר שָׁם יִרְעָה עֵגֶל וְשָׁם יִרְבֵּץ
וְכֹלָה סִעֲפִיָּה:

10

For the fortified city is solitary, A habitation abandoned and forsaken, like the wilderness; There shall the calf feed, and there shall he lie down, And consume the branches thereof.

בִּיבֹשׁ קִצְיָהּ תִשְׁכַּרְנָה נָשִׁים בָּאוֹת
מֵאֵירוֹת אוֹתָהּ כִּי לֹא עִם-בִּינוֹת הוּא
עַל-כֵּן לֹא-יִרְחַמֵּנוּ עֲשֹׂהוּ וַיִּצְרוּ לֹא
יִחַנְּנוּ: (פ)

11

When the boughs thereof are withered, They shall be broken off; The women shall come, and set them on fire; For it is a people of no understanding; Therefore He that made them will not have compassion upon them, And He that formed them will not be gracious unto them.

וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יִחַבֵּט יְהוָה מִשְׁבַּלֹּת
הַנָּהָר עַד-נַחַל מִצְרַיִם וְאֹתָם תִּלְקָטוּ
לְאַחַד אֶחָד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (פ)

12

And it shall come to pass in that day, That the LORD will beat off [His fruit] From the flood of the River unto the Brook of Egypt, And ye shall be gathered one by one, O ye children of Israel.

וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יִתְקַע בְּשׁוֹפָר גָּדוֹל
וּבָאוּ הָאֲבָדִים בְּאֶרֶץ אַשּׁוּר וְהַנִּדְחִים
בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְהִשְׁתַּחֲוּ לַיהוָה בְּהַר
הַקֹּדֶשׁ בִּירוּשָׁלַם: (פ)

13

And it shall come to pass in that day, That a great horn shall be blown; And they shall come that were lost in the land of Assyria, And they that were dispersed in the land of Egypt; And they shall worship the LORD in the holy mountain at Jerusalem.

הוּי עֲטֶרֶת גִּאוֹת שִׁכְרֵי אֶפְרַיִם וַיִּצְיִן
נָבֵל צִבִּי תִפְאֶרְתּוֹ אֲשֶׁר עַל-רֹאשׁ גִּיא-
שְׁמָנִים הִלְוִי יָיִן:

XXVIII:1

Woe to the crown of pride of the drunkards of Ephraim, And to the fading flower of his glorious beauty, Which is on the head of the fat valley of them that are smitten down with wine!

הִנֵּה חֲזַק וְאִמָּץ לְאֹדִי כֹזֵם בָּרָד
שֶׁעַר קָטַב כֹּזֵם מִים כְּבִירִים שֹׁטְפִים
הַנִּיחַ לָאֶרֶץ בָּרָד:

2

Behold, the Lord hath a mighty and strong one, As a storm of hail, a tempest of destruction, As a storm of mighty waters overflowing, That casteth down to the earth with violence.

בְּרִגְלֵיהֶם תִּדְמָסֶנָּה עֵטְרַת גְּאוֹת שְׂכוּרֵי אֶפְרַיִם:	3	The crown of pride of the drunkards of Ephraim Shall be trodden under foot;
וְהַיִּתָּה צִיצִת נָבֵל צְבִי תִפְאַרְתּוֹ אֲשֶׁר עַל-רֹאשׁ גִּיּוֹ שְׁמָנִים כְּבֹכֹרֶה בְּטָרֶם לִזְנוֹן אֲשֶׁר יִרְאֶה הִרְאָה אוֹתָהּ בְּעוֹדָה בְּכַפּוֹ יִבְלַעְנָה: (ס)	4	And the fading flower of his glorious beauty, Which is on the head of the fat valley, Shall be as the first-ripe fig before the summer, Which when one looketh upon it, While it is yet in his hand he eateth it up.
בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה יְהוָה זָבֵאוֹת לְעֵטְרַת צְבִי וְלַצִּפֹּרֶת תִּפְאַרֶה לְשֹׂאֵר עַמּוֹ:	5	In that day shall the LORD of hosts be For a crown of glory, and for a diadem of beauty, Unto the residue of His people;
וְלִרְוַח מִשְׁפָּט לִיּוֹשֵׁב עַל-הַמִּשְׁפָּט וְלִגְבוּרָה מְשִׁיבֵי מִלְחָמָה שְׁעָרָה: (ס)	6	And for a spirit of judgment to him that sitteth in judgment, And for strength to them that turn back the battle at the gate.
וְגַם-אֵלֶּה בִּינִין שָׁגוּ וּבִשְׁכָּר תָּעוּ כְּתוּב וְנִבִּיא שָׁגוּ בִשְׁכָּר נִבְלָעוּ מִן-חֵינִין תָּעוּ מִן-הַשְׁכָּר שָׁגוּ בִּרְאָה פָּקוּ פְּלִילִיָּה:	7	But these also reel through wine, And stagger through strong drink; The priest and the prophet reel through strong drink, They are confused because of wine, They stagger because of strong drink; They reel in vision, they totter in judgment.
כִּי כָּל-שֻׁלְחָנוֹת מָלְאוּ קִיא צָאָה בְּלִי מְקוֹם: (פ)	8	For all tables are full of filthy vomit, and no place is clean.
אֶת-מִי יוֹרֶה דַּעַה וְאֶת-מִי יִבִּין שְׁמוּעָה גְּמוּלֵי מִחֻלָּב עֵתִיקֵי מִשְׁדָּדִים:	9	Whom shall one teach knowledge? And whom shall one make to understand the message? Them that are weaned from the milk, Them that are drawn from the breasts?
כִּי צוֹ לִצְוֹ צוֹ לִצְוֹ קוֹ לָקוּ קוֹ לָקוּ זְעִיר שָׁם זְעִיר שָׁם:	10	For it is precept by precept, precept by precept, Line by line, line by line; Here a little, there a little.
כִּי בִלְעָגִי שִׁפָּה וּבִלְשׁוֹן אַחֲרֵת יִדְבֹּר אֶל-הָעָם הַזֶּה:	11	For with stammering lips and with a strange tongue Shall it be spoken to this people;
אֲשֶׁר אָמַר אֲלֵיהֶם זֹאת תִּמְנוּחָה הַנִּיחוּ לַעֲיֹף וְזֹאת תִּמְרָגָעָה וְלֹא אָבּוּא שְׁמוּעָה:	12	To whom it was said: 'This is the rest, Give ye rest to the weary; And this is the refreshing'; Yet they would not hear.
וְהָיָה לָהֶם דִּבְרֵי-יְהוָה צוֹ לִצְוֹ צוֹ לִצְוֹ קוֹ לָקוּ קוֹ לָקוּ זְעִיר שָׁם זְעִיר שָׁם לְמַעַן יִלְכוּ וּכְשָׁלוּ אַחֲוֹר וְנִשְׁפְּרוּ וְנִקְשְׁוּ וְנִלְכְּדוּ: (פ)	13	And so the word of the LORD is unto them Precept by precept, precept by precept, Line by line, line by line; Here a little, there a little; That they may go, and fall backward, and be broken, And snared, and taken.
יִשְׁעִיהוּ כ"ט:כ"ג-כ"ג		Isaiah 29:22 – 23
לָכֵן כֹּה-אָמַר יְהוָה אֵל-בֵּית יַעֲקֹב אֲשֶׁר פָּדָה אֶת-אֲבֹרָהֶם לֹא-עֲתָה יִבוֹשׁ יַעֲקֹב וְלֹא עֲתָה פָּנָיו יִחְוָרוּ:	XXIX:22	Therefore thus saith the LORD, who redeemed Abraham, concerning the house of Jacob: Jacob shall not now be ashamed, Neither shall his face now wax pale;

כִּי בִּרְאֹתוֹ יִלְדְּיוּ מַעֲשֵׂה יָדַי בְּקִרְבּוֹ
יִקְדְּשׁוּ שְׁמִי וְהִקְדִּישׁוּ אֶת־קִדְּשׁ יַעֲקֹב
וְאֶת־אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל יַעֲרִיצוּ:

23

When he seeth his children, the work of My hands, in the midst of him, That they sanctify My name; yea, they shall sanctify the Holy One of Jacob, And shall stand in awe of the God of Israel.

הפטרת וארא

יחזקאל כ"ח:ה-כ"ט:ח"א

Ezekiel 28:25 - 29:21

כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה בְּקִבְצִי אֶת־בֵּית
יִשְׂרָאֵל מִן־הָעַמִּים אֲשֶׁר נָפְצוּ בָם
וְנִקְדְּשְׁתִּי בָם לְעֵינֵי הַגּוֹיִם וְיָשְׁבוּ עַל־
אֲדָמָתָם אֲשֶׁר נָתַתִּי לְעַבְדִּי לְיַעֲקֹב:

XXVIII:25

Thus saith the Lord GOD: When I shall have gathered the house of Israel from the peoples among whom they are scattered, and shall be sanctified in them in the sight of the nations, then shall they dwell in their own land which I gave to My servant Jacob.

וְיָשְׁבוּ עָלֶיהָ לְבִטָּח וּבְנוּ בָתִּים וְנִטְעוּ
כַּרְמִים וְיָשְׁבוּ לְבִטָּח בַּעֲשׂוֹתַי שְׁפָטִים
בְּכָל הַשְּׂאֵטִים אֲתֵם מְסַבִּיבוֹתָם וַיָּדְעוּ
כִּי אֲנִי יְהוִה אֱלֹהֵיהֶם: (פ)

26

And they shall dwell safely therein, and shall build houses, and plant vineyards; yea, they shall dwell safely; when I have executed judgments upon all those that have them in disdain round about them; and they shall know that I am the LORD their God.'

בַּשָּׁנָה הָעֲשָׂרִית בָּעֶשְׂרֵי בִּשְׁנָיִם עָשָׂר
לַחֹדֶשׁ הַזֶּה דְּבַר־יְהוִה אֵלַי לֵאמֹר:

XXIX:1

In the tenth year, in the tenth month, in the twelfth day of the month, the word of the LORD came unto me, saying:

בֶּן־אָדָם שִׁים פָּנֶיךָ עַל־פַּרְעֹה מֶלֶךְ
מִצְרַיִם וְהִנָּבֵא עָלָיו וְעַל־מִצְרַיִם
כָּלָה:

2

'Son of man, set thy face against Pharaoh king of Egypt, and prophesy against him, and against all Egypt;

דִּבֶּר וְאָמַרְתָּ כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה
הִנְנִי עָלֶיךָ פַּרְעֹה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם הַתַּנִּים
הַגְּדֹל הַרְבֵּץ בְּתוֹךְ יְאֻרָּיו אֲשֶׁר אָמַר
לִי יְאֻרִי וְאֲנִי עָשִׂיתִנִּי:

3

speak, and say: Thus saith the Lord GOD: Behold, I am against thee, Pharaoh King of Egypt, The great dragon that lieth In the midst of his rivers, That hath said: My river is mine own, And I have made it for myself.

וְנָתַתִּי (כ' חַחִיִּים) [ק' חַחִים] בְּלַחֲיֶיךָ
וְהִדְבַקְתִּי דָגַת־יְאֻרֶיךָ בְּשִׁשְׁשִׁיתֶיךָ
וְהַעֲלִיתִיךָ מִתּוֹךְ יְאֻרֶיךָ וְאֵת כָּל־דָּגַת
יְאֻרֶיךָ בְּשִׁשְׁשִׁיתֶיךָ תִּדְבֹּק:

4

And I will put hooks in thy jaws, and I will cause the fish of thy rivers to stick unto thy scales; and I will bring thee up out of the midst of thy rivers, and all the fish of thy rivers shall stick unto thy scales.

וְנִטְשְׁתִּיךָ הַמִּדְבָּרָה אוֹתָךְ וְאֵת כָּל־
דָּגַת יְאֻרֶיךָ עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה תִּפּוּל לֹא
תִּאסָּף וְלֹא תִקְבָּץ לַחֲנִית הָאָרֶץ וּלְעֹף
הַשָּׁמַיִם נִתְּתִיךָ לְאִכְלָה:

5

And I will cast thee into the wilderness, Thee and all the fish of thy rivers; Thou shalt fall upon the open field; Thou shalt not be brought together, nor gathered; To the beasts of the earth and to the fowls of the heaven Have I given thee for food.

וַיָּדְעוּ כָל־יֹשְׁבֵי מִצְרַיִם כִּי אֲנִי יְהוִה
יַעַן הָיוּתָם מְשֻׁעָנֵת קִנְיָה לְבֵית יִשְׂרָאֵל:

6

And all the inhabitants of Egypt shall know That I am the LORD, Because they have been a staff of reed To the house of Israel.

בְּתַפְשָׁם בְּךָ (כ' בכפך) [ק' בכף]
תִּרְוֹץ וּבִקְעֶתָ לָהֶם כָּל־כֶּתֶף
וּבְהִשָּׁעֵנָם עָלֶיךָ תִּשָּׁבֵר וְהַעֲמִדָה
לָהֶם כָּל־מִתְנָה: (ס)

7

When they take hold of thee with the hand, thou dost break, And rend all their shoulders; And when they lean upon thee, thou breakest, And makest all their loins to be at a stand.

לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוֹה הִנְנִי
מְבִיא עָלֶיךָ חֶרֶב וְהִכְרַתִּי מִמֶּנּוּ אָדָם
וּבְהִמָּה:

8

Therefore thus saith the Lord GOD: Behold, I will bring a sword upon thee, and will cut off from thee man and beast.

וְהָיְתָה אֶרֶץ־מִצְרַיִם לְשָׁמָמָה וְחֲרָבָה
וַיֵּדְעוּ כִּי־אֲנִי יְהוֹה יַעַן אָמַר יְאֹר לִי
וְאֲנִי עָשִׂיתִי:

9

And the land of Egypt shall be desolate and waste, and they shall know that I am the LORD; because he hath said: The river is mine, and I have made it.

לָכֵן הִנְנִי אֵלֶיךָ וְאֶל־יְאֹרֶיךָ וְנָתַתִּי אֶת־
אֶרֶץ מִצְרַיִם לְחֲרָבוֹת חֶרֶב שָׁמָמָה
מִמִּגְדֹּל סֹנֵה וְעַד־גְּבוּל כּוּשׁ:

10

Therefore, behold, I am against thee, and against thy rivers, and I will make the land of Egypt utterly waste and desolate, from Migdol to Syene even unto the border of Ethiopia.

לֹא תַעֲבֹר־בָּהּ רֶגֶל אָדָם וְרֶגֶל בְּהֵמָה
לֹא תַעֲבֹר־בָּהּ וְלֹא תֵשֵׁב אַרְבָּעִים
שָׁנָה:

11

No foot of man shall pass through it, nor foot of beast shall pass through it, neither shall it be inhabited forty years.

וְנָתַתִּי אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם שָׁמָמָה בְּתוֹךְ
אֲרָצוֹת נִשְׁמוֹת וְעָרֶיהָ בְּתוֹךְ עָרִים
מְחֲרָבוֹת תִּהְיוּ שָׁמָמָה אַרְבָּעִים שָׁנָה
וְהַפַּצְתִּי אֶת־מִצְרַיִם בְּגוֹיִם וְזִרְיָתָם
בְּאֲרָצוֹת: (ס)

12

And I will make the land of Egypt desolate in the midst of the countries that are desolate, and her cities among the cities that are laid waste shall be desolate forty years; and I will scatter the Egyptians among the nations, and will disperse them through the countries.

כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנָי יְהוֹה מֶלֶךְ אַרְבָּעִים
שָׁנָה אֶקְבֹּץ אֶת־מִצְרַיִם מִן־הָעַמִּים
אֲשֶׁר־נִפְצְצוּ שָׁמָּה:

13

For thus saith the Lord GOD: At the end of forty years will I gather the Egyptians from the peoples whither they were scattered;

וְשִׁבַּתִּי אֶת־שְׁבוֹת מִצְרַיִם וְהִשְׁבַּתִּי
אֹתָם אֶרֶץ פַּתְרוֹס עַל־אֶרֶץ מִכְנֹרָתָם
וְהָיוּ שָׁם מַמְלָכָה שְׁפִלָּה:

14

and I will turn the captivity of Egypt, and will cause them to return into the land of Pathros, into the land of their origin; and they shall be there a lowly kingdom.

מִן־הַמַּמְלָכוֹת תִּהְיֶה שְׁפִלָּה וְלֹא־
תִּתְנַשֵּׂא עוֹד עַל־הַגּוֹיִם וְהִמְעַטְתִּים
לְבִלְתִּי רְדוֹת בְּגוֹיִם:

15

It shall be the lowliest of the kingdoms, neither shall it any more lift itself up above the nations; and I will diminish them, that they shall no more rule over the nations.

וְלֹא יִהְיֶה־עוֹד לְבֵית יִשְׂרָאֵל לְמִבְטָח
מִזִּכִּיר עוֹן בְּפִנּוֹתָם אַחֲרֵיהֶם וַיֵּדְעוּ כִּי
אֲנִי אֲדֹנָי יְהוֹה: (פ)

16

And it shall be no more the confidence of the house of Israel, bringing iniquity to remembrance, when they turn after them; and they shall know that I am the Lord GOD.

וַיְהִי בְּעֶשְׂרִים וּשְׁבַע שָׁנָה בְּרֵאשִׁוֹן
בְּאַתָּד לַחֹדֶשׁ הָיָה דְּבַר־יְהוֹה אֵלַי
לֵאמֹר:

17

And it came to pass in the seven and twentieth year, in the first month, in the first day of the month, the word of the LORD came unto me, saying:

בֶּן־אָדָם נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ־בָּבֶל
הָעֶבֶד אֶת־חֵילוֹ עֲבָדָה גְּדוּלָּה
אֶל־צֹר כָּל־רֹאשׁ מִקָּרָח וְכָל־
כְּתָף מְרוּטָה וְשָׂכָר לֹא־הָיָה לוֹ
וּלְחֵילוֹ מִצֹּר עַל־הָעֲבָדָה אֲשֶׁר־עָבַד
עָלֶיהָ: (ס)

18

'Son of man, Nebuchadrezzar king of Babylon caused his army to serve a great service against Tyre; every head was made bald, and every shoulder was peeled; yet had he no wages, nor his army, from Tyre, for the service that he had served against it;

לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הִנְנִי נֹתֵן
לְנְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ־בָּבֶל אֶת־אֶרֶץ
מִצְרַיִם וְנִשְׂא הַמָּנָה וְשָׁלַל שְׁלָלָהּ וּבָזָז
בָּזָה וְהִיתָה שָׂכָר לְחֵילוֹ:

19

Therefore thus saith the Lord GOD: Behold, I will give the land of Egypt unto Nebuchadrezzar king of Babylon; and he shall carry off her abundance, and take her spoil, and take her prey; and it shall be the wages for his army.

פָּעַלְתוּ אֲשֶׁר־עָבַד בָּהּ נָתַתִּי לוֹ אֶת־
אֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר עָשׂוּ לִי נָאֻם אֲדֹנָי
יְהוִה:

20

I have given him the land of Egypt as his hire for which he served, because they wrought for Me, saith the Lord GOD.

בַּיּוֹם הַהוּא אֶצְמִית קֶרֶן לְבֵית יִשְׂרָאֵל
וְיִלְךְ אֲתָן פֶּתַח־וֹן פֶּה בְּתוֹכָם וַיֵּדְעוּ כִּי־
אֲנִי יְהוִה: (פ)

21

In that day will I cause a horn to shoot up unto the house of Israel, and I will give thee the opening of the mouth in the midst of them; and they shall know that I am the LORD.'

הפטרת בא

ירמיהו מ"ו:י"ג-כ"ח

Jeremiah 46:13 – 28

הַדָּבָר אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוִה אֶל־יִרְמְיָהוּ
הַנָּבִיא לָבוֹא נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל
לְהַכּוֹת אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם:

XLVI:13

The word that the LORD spoke to Jeremiah the prophet, how that Nebuchadrezzar king of Babylon should come and smite the land of Egypt.

הִגִּידוּ בְּמִצְרַיִם וּבְהַשְׁמִיעוּ בְּמִגְדוֹל
וּבְהַשְׁמִיעוּ בְּנֹף וּבְתַחְפָּנְחָס אָמְרוּ
הַתִּיַצֵּב וְהִכֵּן לָךְ פֶּי־אֶקְלָה חֶרֶב
סָבִיבָיִךְ:

14

Declare ye in Egypt, and announce in Migdol, And announce in Noph and in Tahpanhes; Say ye: 'Stand forth, and prepare thee, For the sword hath devoured round about thee.'

מָדוּעַ נִסְתָּף אַבְיֵרִיךָ לֹא עָמַד כִּי יְהוִה
הִדְפּוּ:

15

Why is thy strong one overthrown? He stood not, because the LORD did thrust him down.

הִרְבֵּה כּוּשַׁל גַּם־נָפַל אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ
וַיֹּאמְרוּ קוּמָה וְנִשְׁבַּח אֶל־עַמּוּנוֹ וְאֶל־
אֶרֶץ מוֹלִדְתָּנוּ מִפְּנֵי חֶרֶב הַיּוֹנָה:

16

He made many to stumble; Yea, they fell one upon another, And said: 'Arise, and let us return to our own people, And to the land of our birth, From the oppressing sword.'

קָרְאוּ שָׁם פֶּרֶעַה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם שָׁאוֹן
הָעֶבֶר הַמוֹעֵד:

17

They cried there: 'Pharaoh king of Egypt is but a noise; He hath let the appointed time pass by.'

חִי־אֲנִי נָאֻם־הַמֶּלֶךְ יְהוִה צְבָאוֹת שְׁמוֹ
כִּי כְתוּב בְּהָרִים וּכְכַרְמֶל בַּיָּם
יָבוֹא:

18

As I live, saith the King, Whose name is the LORD of hosts, Surely like Tabor among the mountains, And like Carmel by the sea, so shall he come.

כְּלִי גֹזֶלָה עָשִׂי לָךְ יוֹשֶׁבֶת בְּתַמְצָרִים
כִּי־נָף לַשָּׁמָה תִּהְיֶה וְנִצְתָה מֵאֵין
יֹושֵׁב: (ס)

19 O thou daughter that dwellest in Egypt, Furnish thyself to go into captivity; For Noph shall become a desolation, And shall be laid waste, without inhabitant.

עֲגֹלָה יִפְהַ־פִּיָּה מִצָּרִים קָרַץ מִצָּפוֹן
בָּא בָּא:

20 Egypt is a very fair heifer; But the gadfly out of the north is come, it is come.

גַּם־שֹׁכְרֶיהָ בְּקִרְבָּהּ כְּעֹגְלֵי מִרְבֵּק כִּי־
גַם־הִנָּמָה הִפְנוּ נֶסֶו וַיִּחְדְּדוּ לֹא עָמְדוּ כִּי
יוֹם אִיָּרָם בָּא עֲלֵיהֶם עַת פִּקְדָתָם:

21 Also her mercenaries in the midst of her Are like calves of the stall, For they also are turned back, they are fled away together, They did not stand; For the day of their calamity is come upon them, The time of their visitation.

קוֹלָהּ כְּנִחְשׁ יִלָּךְ כִּי־בִתּוּלִי יִלְכוּ
וּבְקִרְדָּמוֹת בָּאוּ לָהּ כַּחֲטָבֵי עֲצִים:

22 The sound thereof shall go like the serpent's; For they march with an army, And come against her with axes, As hewers of wood.

כָּרְתוּ יַעְרָהּ נְאֻם־יְהוָה כִּי לֹא יִתְקַר
כִּי רַבּוּ מֵאֲרָבָה וְאֵין לָהֶם מִסְפָּר:

23 They cut down her forest, saith the LORD, Though it cannot be searched; Because they are more than the locusts, And are innumerable.

הַבִּישָׁה בְּתַמְצָרִים נִתְּנָה בְיַד עַם־
צָפוֹן:

24 The daughter of Egypt is put to shame; She is delivered into the hand of the people of the north.

אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל
הִנְנִי פּוֹקֵד אֶל־אֲמוֹן מִנָּא וְעַל־פִּרְעֹה
וְעַל־מִצְרַיִם וְעַל־אֱלֹהֵיהֶם וְעַל־מְלָכֵיהֶם
וְעַל־פִּרְעֹה וְעַל הַבֹּטְחִים בּוֹ:

25 The LORD of hosts, the God of Israel, saith: Behold, I will punish Amon of No, and Pharaoh, and Egypt, with her gods, and her kings; even Pharaoh, and them that trust in him;

וְנִתְּנִים בְּיַד מְבַקְשֵׁי נַפְשָׁם וּבְיַד
נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ־בָּבֶל וּבְיַד עֲבָדָיו
וְאַחֲרֵי־כֵן תִּשְׁקֹן כִּימֵי־קֹדֶם נְאֻם־
יְהוָה: (פ)

26 and I will deliver them into the hand of those that seek their lives, and into the hand of Nebuchadrezzar king of Babylon, and into the hand of his servants; and afterwards it shall be inhabited, as in the days of old, saith the LORD.

וְאַתָּה אֶל־תִּירָא עַבְדִּי יַעֲקֹב וְאַל־
תַּחַת יִשְׂרָאֵל כִּי הִנְנִי מוֹשְׁעֶךָ מִרְחוֹק
וְאַתָּה זֵרְעֶךָ מֵאֶרֶץ שָׁבוֹם וְשָׁב יַעֲקֹב
וְשָׁקֵט וְשָׁאַן וְאֵין מַחְרִיד:

27 But fear not thou, O Jacob My servant, Neither be dismayed, O Israel; For, lo, I will save thee from afar, And thy seed from the land of their captivity; And Jacob shall again be quiet and at ease, And none shall make him afraid.

וְאַתָּה אֶל־תִּירָא עַבְדִּי יַעֲקֹב נְאֻם־יְהוָה
כִּי אִתִּי אָנִי כִּי אַעֲשֶׂה כָלָה בְּכָל־
הַגּוֹיִם וְאֲשֶׁר הִדְחָתִיךָ שָׁמָּה וְאַתָּה לֹא־
אַעֲשֶׂה כָלָה וְיִסְרְתִיךָ לְמִשְׁפָּט וְנִקְמָה
לֹא אֲנַקֶּךָ: (פ)

28 Fear not thou, O Jacob My servant, saith the LORD, For I am with thee; For I will make a full end of all the nations whither I have driven thee, But I will not make a full end of thee; And I will correct thee in measure, But will not utterly destroy thee.

הפטרת בשלח

סופטים ד'ז'-ה'ל"א

Judges 4:4 – 5:31

וְדִבּוּרָה אִשָּׁה נְבִיאָה אֲשֶׁת לַפִּידוֹת
הִיא שִׁפְטָה אֶת־יִשְׂרָאֵל בְּעֵת הַהִיא:

IV:4 Now Deborah, a prophetess, the wife of Lappidoth, she judged Israel at that time.

וְהָיָא יוֹשֶׁבֶת תַּחַת־תֶּמֶר דְּבוֹרָה בֵּין
הַרְמָה וּבֵין בֵּית־אֵל בְּתֵר אֶפְרַיִם
וַיַּעַל אֵלֶיהָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִמְשָׁפֶט:

5 And she sat under the palm-tree of Deborah
between Ramah and Beth-el in the hill-country
of Ephraim; and the children of Israel came up to
her for judgment.

וַתִּשְׁלַח וַתִּקְרָא לְבָרַק בֶּן־אֲבִינוֹם
מִקְדֵּשׁ נַפְתָּלִי וַתֹּאמֶר אֵלָיו הֲלֹא צִוֵּהוּ
יְהוָה אֱלֹהֵי־יִשְׂרָאֵל לָךְ וּמִשְׁכַּת בְּתֵר
תָּבוֹר וּלְקַחְתָּ עִמָּךְ עֶשְׂרֵת אֲלָפִים אִישׁ
מִבְּנֵי נַפְתָּלִי וּמִבְּנֵי זְבֻלֹן:

6 And she sent and called Barak the son of
Abinoam out of Kedesh-naphtali, and said unto
him: 'Hath not the LORD, the God of Israel,
commanded, saying: Go and draw toward mount
Tabor, and take with thee ten thousand men of
the children of Naphtali and of the children of
Zebulun?

וּמִשְׁכַּתִּי אֵלָיָה אֶל־נָחַל קִישׁוֹן אֶת־
סִיסְרָא שֶׁר־צָבָא יָבִין וְאֶת־רֶכְבּוֹ וְאֶת־
הַמוֹנֶה וְנִתְּתִיהוּ בְיָדִי:

7 And I will draw unto thee to the brook Kishon
Sisera, the captain of Jabin's army, with his
chariots and his multitude; and I will deliver him
into thy hand.

וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ בָּרַק אִם־תֵּלְכִי עִמִּי
וְהִלַּכְתִּי וְאִם־לֹא תֵלְכִי עִמִּי לֹא אֵלָּךְ:

8 And Barak said unto her: 'If thou wilt go with
me, then I will go; but if thou wilt not go with
me, I will not go.'

וַתֹּאמֶר הֲלָךְ אֵלָּךְ עִמָּךְ אָפֶס כִּי לֹא
תְהִיָּה תַפְאֲרֶתְךָ עַל־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר אַתָּה
הוֹלֵךְ כִּי בִיד־אִשָּׁה יִמָּכַר יְהוָה אֶת־
סִיסְרָא וַתָּקֶם דְּבוֹרָה וַתֵּלֶךְ עִם־בָּרַק
קָדְשָׁה:

9 And she said: 'I will surely go with thee;
notwithstanding the journey that thou takest
shall not be for thy honour; for the LORD will
give Sisera over into the hand of a woman.' And
Deborah arose, and went with Barak to Kedesh.

וַיִּזְעַק בָּרַק אֶת־זְבֻלֹן וְאֶת־נַפְתָּלִי
קָדְשָׁה וַיַּעַל בְּרִגְלָיו עֶשְׂרֵת אֲלָפֵי אִישׁ
וַתַּעַל עִמּוֹ דְּבוֹרָה:

10 And Barak called Zebulun and Naphtali together
to Kedesh; and there went up ten thousand men
at his feet; and Deborah went up with him.

וְחֶבֶר הַקֵּינִי נִפְרָד מִזֵּין מִבְּנֵי חֶבֶב
חֲתָן מִשָּׁה נִיט אֶחָלוּ עַד־אֵילֹן (כ)
בְּצַעֲנִים] (ק) בְּצַעֲנַיִם אֲשֶׁר אֶת־
קָדֵשׁ:

11 Now Heber the Kenite had severed himself from
the Kenites, even from the children of Hobab the
father-in-law of Moses, and had pitched his tent
as far as Elon-bezaananim, which is by Kedesh.

וַיֹּגִדוּ לְסִיסְרָא כִּי עָלָה בָרַק בֶּן־
אֲבִינוֹם הַר־תָּבוֹר:

12 And they told Sisera that Barak the son of
Abinoam was gone up to mount Tabor.

וַיִּזְעַק סִיסְרָא אֶת־כָּל־רֶכְבּוֹ תִשַּׁע
מֵאוֹת רֶכֶב בְּרֹזָל וְאֶת־כָּל־הָעָם אֲשֶׁר
אִתּוֹ מִחֶרֶשֶׁת הַגּוֹיִם אֶל־נָחַל קִישׁוֹן:

13 And Sisera gathered together all his chariots,
even nine hundred chariots of iron, and all the
people that were with him, from
Harosheth-goiim, unto the brook Kishon.

וַתֹּאמֶר דְּבוֹרָה אֶל־בָּרַק קוּם כִּי זֶה
הַיּוֹם אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֶת־סִיסְרָא בְיָדֶךָ
הֲלֹא יְהוָה יֵצֵא לִפְנֶיךָ וַיִּרֶד בָּרַק מִתֶּר
תָּבוֹר וְעֶשְׂרֵת אֲלָפִים אִישׁ אַחֲרָיו:

14 And Deborah said unto Barak: 'Up; for this is the
day in which the LORD hath delivered Sisera into
thy hand; is not the LORD gone out before thee?'
So Barak went down from mount Tabor, and ten
thousand men after him.

וַיִּהְיֶה וַיִּהְיֶה אֶת־סִיסְרָא וְאֶת־כָּל־
הָרֶכֶב וְאֶת־כָּל־הַמַּחֲנֶה לְפִי־חֶרֶב
לִפְנֵי בָרַק וַיֵּרֶד סִיסְרָא מֵעַל
הַמָּרְכָבָה וַיָּנֶס בְּרַגְלָיו:

15

And the LORD discomfited Sisera, and all his
chariots, and all his host, with the edge of the
sword before Barak; and Sisera alighted from his
chariot, and fled away on his feet.

וּבָרַק רָדַף אַחֲרֵי הָרֶכֶב וְאַחֲרֵי
הַמַּחֲנֶה עַד חֲרֹשֶׁת־גֹּיִם וַיִּפֹּל כָּל־
מַחֲנֶה סִיסְרָא לְפִי־חֶרֶב לֹא נִשְׁאַר
עַד־אֶחָד:

16

But Barak pursued after the chariots, and after the
host, unto Harosheth-goiim; and all the host of
Sisera fell by the edge of the sword; there was not
a man left.

וְסִיסְרָא נָס בְּרַגְלָיו אֶל־אֹהֶל יַעֲלֵ אִשֶּׁת
חֶבֶר חֲשִׁינִי כִּי שָׁלוֹם בֵּין יָבִין מֶלֶךְ־
חֲצֹר וּבֵין בֵּית חֶבֶר חֲשִׁינִי:

17

Howbeit Sisera fled away on his feet to the tent of
Jael the wife of Heber the Kenite; for there was
peace between Jabin the king of Hazor and the
house of Heber the Kenite.

וַתֵּצֵא יַעֲלִי לִקְרֹאת סִיסְרָא וַתֹּאמֶר
אֵלָיו סוּרָה אֲדֹנָי סוּרָה אֵלַי אֶל־
תִּירָא וַיָּסֹר אֵלֶיהָ הָאֹהֶל וַתִּכְסֶּהוּ
בִּשְׂמִיכָה:

18

And Jael went out to meet Sisera, and said unto
him: 'Turn in, my lord, turn in to me; fear not.'
And he turned in unto her into the tent, and she
covered him with a rug.

וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ הַשְׁקִינִי־נָא מִעֵט־מַיִם
כִּי צָמָאֲתִי וַתִּפְתָּח אֶת־נְאוֹד הַחֶלֶב
וַתִּשְׁקֶהוּ וַתִּכְסֶּהוּ:

19

And he said unto her: 'Give me, I pray thee, a
little water to drink; for I am thirsty.' And she
opened a bottle of milk, and gave him drink, and
covered him.

וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ עֲמֵד פֶּתַח הָאֹהֶל וְהָיָה
אִם־אִישׁ יָבֹא וּשְׁאַלְךָ וְאָמַר הִישָׁפָה
אִישׁ וְאָמַרְתְּ אֵין:

20

And he said unto her: 'Stand in the door of the
tent, and it shall be, when any man doth come
and inquire of thee, and say: Is there any man
here? that thou shalt say: No.'

וַתִּקַּח יַעֲלִי אִשֶּׁת־חֶבֶר אֶת־יָתֵד הָאֹהֶל
וַתִּשֶׂם אֶת־הַמַּקְבֵּת בִּיָּדָהּ וַתִּכּוּא אֵלָיו
בַּלָּאט וַתִּתְקַע אֶת־הַיָּתֵד בְּרַקְתּוֹ
וַתִּצָּנַח בָּאָרֶץ וְהוּא־נָרְדָּם וַיָּעַף וַיָּמָת:

21

Then Jael Heber's wife took a tent-pin, and took
a hammer in her hand, and went softly unto him,
and smote the pin into his temples, and it pierced
through into the ground; for he was in a deep
sleep; so he swooned and died.

וַהֲגֵה בָרַק רָדַף אֶת־סִיסְרָא וַתֵּצֵא יַעֲלִי
לִקְרֹאתוֹ וַתֹּאמֶר לוֹ לָךְ וְאֶרְאֶךָ אֶת־
הָאִישׁ אֲשֶׁר־אַתָּה מִבְּקֵשׁ וַיָּבֹא אֵלֶיהָ
וַהֲגֵה סִיסְרָא נָפַל מֵת וְהַיָּתֵד בְּרַקְתּוֹ:

22

And, behold, as Barak pursued Sisera, Jael came
out to meet him, and said unto him: 'Come, and
I will show thee the man whom thou seekest.'
And he came unto her; and, behold, Sisera lay
dead, and the tent-pin was in his temples.

וַיִּכְנַע אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַהוּא אֶת יָבִין
מֶלֶךְ־כְּנָעַן לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:

23

So God subdued on that day Jabin the king of
Canaan before the children of Israel.

וַתִּלָּךְ יַד בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל תְּלוּךְ וַקְשָׁה עַל
יָבִין מֶלֶךְ־כְּנָעַן עַד אֲשֶׁר הִכְרִיתוּ אֶת
יָבִין מֶלֶךְ־כְּנָעַן: (פ)

24

And the hand of the children of Israel prevailed
more and more against Jabin the king of Canaan,
until they had destroyed Jabin king of Canaan.

וַתִּשָּׂא דְבוֹרָה וּבָרַק בֶּן־אֲבִינוֹם (ס)
בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר: (ס)

V:1

Then sang Deborah and Barak the son of
Abinoam on that day, saying:

בַּפֶּרַע פָּרְעוֹת בְּיִשְׂרָאֵל (ס)
בְּהִתְנַדֵּב עִם בָּרְכוּ יְהוָה: (ס)

2 When men let grow their hair in Israel, When
the people offer themselves willingly, Bless ye the
LORD.

שָׁמְעוּ מְלָכִים הֶאֱזִינוּ רִנָּה (ס) אֲנֹכִי
לַיהוָה אֲנֹכִי אֲשִׁירָה (ס) אֶזְמַר
לַיהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: (ס)

3 Hear, O ye kings; give ear, O ye princes; I, unto
the LORD will I sing; I will sing praise to the
LORD, the God of Israel.

יְהוָה בִּצְאָתְךָ מִשֵּׁעִיר (ס) בִּצְעָדְךָ
מִשֶּׂדֶה אֶדוֹם (ס) אֶרֶץ רָעָשָׁה גַם־
שָׁמַיִם נָטְפוּ (ס) גַּם־עָבִים נָטְפוּ
מַיִם: (ס)

4 LORD, when Thou didst go forth out of Seir,
When Thou didst march out of the field of Edom,
The earth trembled, the heavens also dropped,
Yea, the clouds dropped water.

הָרִים נָזְלוּ מִפְּנֵי יְהוָה (ס) יְנֵה סִינֵי
מִפְּנֵי יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: (ס)

5 The mountains quaked at the presence of the
LORD, Even yon Sinai at the presence of the
LORD, the God of Israel.

בִּימֵי שָׁמְגָר בֶּן־עֲנַת (ס) בִּימֵי יֵעֹל
חָדְלוּ אֶרְחָוֹת (ס) וְהִלְכִי נְתִיבוֹת
יִלְכוּ אֶרְחָוֹת עַקְלָלוֹת: (ס)

6 In the days of Shamgar the son of Anath, In the
days of Jael, the highways ceased, And the
travellers walked through byways.

חָדְלוּ פְּרוֹנוֹן בְּיִשְׂרָאֵל חָדְלוּ (ס)
עַד שִׁקְמָתִי דְּבוֹרָה שִׁקְמָתִי אִם־
בְּיִשְׂרָאֵל: (ס)

7 The rulers ceased in Israel, they ceased, Until that
thou didst arise, Deborah, That thou didst arise a
mother in Israel. .

יִבְחַר אֱלֹהִים חֲדָשִׁים אִזְ לָתָם
שְׁעָרִים (ס) מִגֵּן אִם־יִרְאָה
וְלִמָּח (ס) בְּאַרְבָּעִים אֶלֶף
בְּיִשְׂרָאֵל: (ס)

8 They chose new gods; Then was war in the gates;
Was there a shield or spear seen Among forty
thousand in Israel?

לִבִּי לַחֲזֻקֵי יִשְׂרָאֵל (ס) הִתְנַדְּבִים
בָּעַם בָּרְכוּ יְהוָה: (ס)

9 My heart is toward the governors of Israel, That
offered themselves willingly among the people.
Bless ye the LORD.

רֹכְבֵי אֲתָנוֹת צֹחָרוֹת (ס) יֹשְׁבֵי עַל־
מַדִּינָה וְהִלְכִי עַל־דֶּרֶךְ שִׁיחוֹ: (ס)

10 Ye that ride on white asses, Ye that sit on rich
cloths, And ye that walk by the way, tell of it;

מִקּוֹל מְחַצְצִים בֵּין מִשְׁאָבִים (ס) שָׁם
יִתְנוּ צִדְקוֹת יְהוָה (ס) צִדְקַת פְּרוֹנוֹן
בְּיִשְׂרָאֵל (ס) אִזְ יִרְדּוּ לַשְּׁעָרִים עִם־
יְהוָה: (ס)

11 Louder than the voice of archers, by the
watering-troughs! There shall they rehearse the
righteous acts of the LORD, Even the righteous
acts of His rulers in Israel. Then the people of the
LORD went down to the gates.

עוֹרֵי עוֹרֵי דְּבוֹרָה (ס) עוֹרֵי עוֹרֵי
דְּבָרֵי־שִׁיר (ס) קוֹם בָּרַק וְשָׁבָה
שְׁבִיךָ בֶן־אַבִּינוֹם: (ס)

12 Awake, awake, Deborah; Awake, awake, utter a
song; Arise, Barak, and lead thy captivity captive,
thou son of Abinoam.

אִזְ יָכַד שְׁלִיד לְאֲדִירִים עִם (ס)
יְהוָה יָכַד־לִי בַּגְּבוּרִים: (ס)

13 Then made He a remnant to have dominion over
the nobles and the people; The LORD made me
have dominion over the mighty.

מִנֵּי אֶפְרַיִם שָׁרֵשׁ בְּעַמְלֶק (ס)
אֶחָרֶיךָ בְּנִימִין בְּעַמְמִידָה (ס) מִנֵּי
מִזְבֻּלָּן יֵרְדוּ מִחֻקִּים (ס) וּמִזְבֻּלָּן
מִשְׁכִּים בְּשֶׁבֶט סֹפֵר: (ס)

14 Out of Ephraim came they whose root is in
Amalek; After thee, Benjamin, among thy
peoples; Out of Machir came down governors,
And out of Zebulun they that handle the
marshal's staff.

וְשָׂרֵי בִישְׁשָׁכָר עִם־דִּבְרָה (ס)
וַיִּשְׁשָׁכָר כֵּן בָּרַק בְּעַמֶּק שֵׁלַח
בְּרִגְלָיו (ס) בְּפִלְגֹת רְאוּבֵן גְּדֹלִים
חֻקֵּי־לֵב: (ס)

15 And the princes of Issachar were with Deborah;
As was Issachar, so was Barak; Into the valley they
rushed forth at his feet. Among the divisions of
Reuben There were great resolves of heart.

לָמָּה יִשְׁבֶּתָּ בֵּין הַמִּשְׁפָּתִים (ס)
לִשְׁמֹעַ שִׁרְקוֹת עֲדָרִים (ס) לְפִלְגֹת
רְאוּבֵן גְּדֹלִים חֻקֵּי־לֵב: (ס)

16 Why satest thou among the sheep-folds, To hear
the pipings for the flocks? At the divisions of
Reuben There were great searchings of heart.

גִּלְעָד בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן שָׁכֵן (ס) וְדָן
לָמָּה יָגוּר אֲנִיּוֹת (ס) אֲשֶׁר יֹשֵׁב לְחוּף
יָמִים (ס) וְעַל מִפְּרָצָיו יִשְׁכֹּן: (ס)

17 Gilead abode beyond the Jordan; And Dan, why
doth he sojourn by the ships? Asher dwelt at the
shore of the sea, And abideth by its bays.

זְבֻלֹן עִם חֲרָף נִפְשׁוֹ (ס) לָמוֹת
וְנִפְתָּלִי עַל מְרוֹמֵי שָׂדֶה: (ס)

18 Zebulun is a people that jeopardated their lives unto
the death, And Naphtali, upon the high places of
the field.

בָּאוּ מְלָכִים נִלְחָמוּ (ס) אִזְּ נִלְחָמוּ
מְלָכֵי כְנָעַן (ס) בְּתַעֲנָךְ עַל־מִי
מִגִּדּוֹ (ס) בָּצַע כֶּסֶף לֹא לָקְחוּ: (ס)

19 The kings came, they fought; Then fought the
kings of Canaan, In Taanach by the waters of
Megiddo; They took no gain of money.

מִן־שָׁמַיִם נִלְחָמוּ (ס) הַכּוֹכָבִים
מִמְּסֻלוֹתָם נִלְחָמוּ עִם־סִיסְרָא: (ס)

20 They fought from heaven, The stars in their
courses fought against Sisera.

נָחַל קִישׁוֹן גָּרַפָם (ס) נָחַל קְדוּמִים
נָחַל קִישׁוֹן (ס) תִּדְרֹכֵי נִפְשִׁי
עַז: (ס)

21 The brook Kishon swept them away, That
ancient brook, the brook Kishon. O my soul,
tread them down with strength.

אִזְ הִלְמוּ עֲקֵבֵי־סוּס (ס) מִדְּהָרוֹת
דְּהָרוֹת אֲבִירָיו: (ס)

22 Then did the horsehoofs stamp By reason of the
prancings, the prancings of their mighty ones.

אֹרֻי מְרוֹז אָמַר מִלֶּאךָ יְהוָה אֹרֻי
אֹרֻר יִשְׁבִּיָּה (ס) כִּי לֹא־בָאוּ
לְעֻזַּת יְהוָה (ס) לְעֻזַּת יְהוָה
בְּגִבּוֹרִים: (ס)

23 'Curse ye Meroz', said the angel of the LORD,
'Curse ye bitterly the inhabitants thereof, Because
they came not to the help of the LORD, To the
help of the LORD against the mighty.'

תְּבַרֶךְ מְנַשִּׁים יַעַל אִשֶּׁת חֶבֶר
הַקֵּינִי (ס) מְנַשִּׁים בְּאֶהֱל
תְּבַרֶךְ: (ס)

24 Blessed above women shall Jael be, The wife of
Heber the Kenite, Above women in the tent shall
she be blessed.

מִים שָׁאֵל חֶלֶב נָתַנָּה (ס) בְּסִפֶּל
אֲדִירִים הִקְרִיבָה חֲמָאָה: (ס)

25 Water he asked, milk she gave him; In a lordly
bowl she brought him curd.

יָדָהּ לִיָּתֵד תְּשַׁלְּחָנָה (ס) וַיְמִינָהּ
לְהִלְמוֹת עַמְלִים (ס) וְהִלְמָה סִיסְרָא
מִחֶקֶה רָאשׁוֹ (ס) וּמִחַצֵּה וּחִלְפָה
רָקֶתוֹ: (ס)

26

Her hand she put to the tent-pin, And her right hand to the workmen's hammer; And with the hammer she smote Sisera, she smote through his head, Yea, she pierced and struck through his temples.

בֵּין רַגְלֶיהָ כָּרַע נָפַל שָׁכַב (ס) בֵּין
רַגְלֶיהָ כָּרַע נָפַל (ס) בְּאֶשֶׁר כָּרַע שָׁם
נָפַל שָׁדוּד: (ס)

27

At her feet he sunk, he fell, he lay; At her feet he sunk, he fell; Where he sunk, there he fell down dead.

בְּעֵד הַחֲלוֹן נִשְׁקָפָה וַתִּיבֹב אִם
סִיסְרָא בְּעֵד הָאֶשְׁנָב (ס) מִדּוּעַ בָּשַׁשׁ
רָכְבוֹ לָבוֹא (ס) מִדּוּעַ אָחָרָיו פָּעַמִּי
מִרְכָּבוֹתָיו: (ס)

28

Through the window she looked forth, and peered, The mother of Sisera, through the lattice: 'Why is his chariot so long in coming? Why tarry the wheels of his chariots?

חֲכָמוֹת שְׂרוּתֶיהָ תַעֲנִינָה (ס) אַף־הִיא
תָּשִׁיב אֲמָרֶיהָ לָהּ: (ס)

29

The wisest of her princesses answer her, Yea, she returneth answer to herself:

הֲלֹא יִמְצְאוּ וְיַחֲלֶקוּ שָׁלָל (ס) רַחֵם
רַחֲמָתִים לְרֹאשׁ גִּבּוֹר (ס) שָׁלָל
צָבָעִים לְסִיסְרָא (ס) שָׁלָל צָבָעִים
רַקְמָה (ס) צָבַע רַקְמָתִים לְצִוְאָרִי
שָׁלָל: (ס)

30

'Are they not finding, are they not dividing the spoil? A damsel, two damsels to every man; To Sisera a spoil of dyed garments, A spoil of dyed garments of embroidery, Two dyed garments of broidery for the neck of every spoiler?

כֵּן יֵאבְדוּ כָּל־אֹיְבָיָהּ יְהוָה וְאֶהְיֶינָה
כְּצֹאת הַשֶּׁמֶשׁ בְּגִבּוֹרָתוֹ (ס) וַתִּשְׁקֹט
הָאָרֶץ אַרְבָּעִים שָׁנָה: (פ)

31

So perish all Thine enemies, O LORD; But they that love Him be as the sun when he goeth forth in his might. And the land had rest forty years.

הפטרת יתרו

ישעיהו ו'א'-ו'ז

Isaiah 6:1 – 7:6

בְּשַׁנַּת־מוֹת הַמֶּלֶךְ עֲזִיָּהוּ וַאֲרָאָה אֶת־
אֲדֹנָי יֹשֵׁב עַל־פֶּסֶא רָם וְנִשָּׂא וְשׁוּלְיוֹ
מִלְאִים אֶת־הַהִיכָל:

VI:1

In the year that king Uzziah died I saw the Lord sitting upon a throne high and lifted up, and His train filled the temple.

שָׂרָפִים עֹמְדִים | מִמַּעַל לֹא שֵׁשׁ כְּנָפִים
שֵׁשׁ כְּנָפִים לְאֶחָד בְּשֵׁתִים | יְכַסֶּה כַּנּוֹ
וּבְשֵׁתִים יְכַסֶּה רַגְלָיו וּבְשֵׁתִים יַעֲוֹפֶה:

2

Above Him stood the seraphim; each one had six wings: with twain he covered his face and with twain he covered his feet, and with twain he did fly.

וַקְרָא זֶה אֶל־זֶה וַאֲמַר קָדוֹשׁ | קָדוֹשׁ
קָדוֹשׁ יְהוָה צְבָאוֹת מְלֵא כָּל־הָאָרֶץ
כְּבוֹדוֹ:

3

And one called unto another, and said: Holy, holy, holy, is the LORD of hosts; The whole earth is full of His glory.

וַיָּנֻעוּ אֲמוֹת הַסָּפִים מִקּוֹל הַקּוֹרָא
וַהֲבִית יִמְלָא עָשָׁן:

4

And the posts of the door were moved at the voice of them that called, and the house was filled with smoke.

וַאֲמַר אֲוִי-לִי כִי-נִדְמִיתִי כִּי אִישׁ טָמֵא-
שִׁפְתַּי אֲנִכִּי וּבִתְוֹךְ עַם-טָמֵא שִׁפְתַּי
אֲנִכִּי יוֹשֵׁב כִּי אֶת-הַמֶּלֶךְ יִהְיֶה צְבָאוֹת
רָאוּ עֵינַי:

Then said I: Woe is me! for I am undone; Because
I am a man of unclean lips, And I dwell in the
midst of a people of unclean lips; For mine eyes
have seen the King, The LORD of hosts.

5

וַיַּעַף אֵלַי אֶחָד מִן-הַשִּׁרְפִּים וּבְיָדוֹ
רִצְפָּה בְּמִלְקָחִים לָקַח מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ:

Then flew unto me one of the seraphim, with a
glowing stone in his hand, which he had taken
with the tongs from off the altar;

6

וַיַּגֵּעַ עַל-פִּי וַיֹּאמֶר הִנֵּה נָגַע זֶה עָלַי-
שִׁפְתֶיךָ וְסֵר עֲוֹנֶךָ וְחַטְאתְךָ תִּכָּפֵר:

and he touched my mouth with it, and said: Lo,
this hath touched thy lips; And thine iniquity is
taken away, And thy sin expiated.

7

וַאֲשַׁמְעֵ אֶת-קוֹל אֲדֹנָי אֲמַר אֶת-
מִי אֲשַׁלַּח וּמִי יֵלֶךְ-לָנוּ וַאֲמַר הִנְנִי
שֹׁלְחִנִי:

And I heard the voice of the Lord, saying: Whom
shall I send, And who will go for us? Then I said:
'Here am I, send me.'

8

וַיֹּאמֶר לִּי וַאֲמַרְתָּ לְעַם הַזֶּה שְׁמָעוּ
שְׁמָעוּ וְאַל-תִּבְיִנוּ וּרְאוּ רְאוּ וְאַל-
תִּדְעוּ:

And He said: 'Go, and tell this people: Hear ye
indeed, but understand not; and see ye indeed,
but perceive not.

9

הַשְׁמֹן לִב-הָעָם הַזֶּה וְאָזְנוֹ הַכֶּבֶד
וְעֵינָיו הַשֹּׁעַ פֶּן-יִרְאֶה בְּעֵינָיו וּבְאָזְנוֹ
יִשְׁמָע וּלְבָבוֹ יָבִין וְשֹׁב וּרְפָא לוֹ:

Make the heart of this people fat, and make their
ears heavy, and shut their eyes; lest they, seeing
with their eyes, and hearing with their ears, and
understanding with their heart, return, and be
healed.'

10

וַאֲמַר עַד-מָתִי אֲדֹנָי וַיֹּאמֶר עַד אֲשֶׁר
אִם-שָׂאוּ עָרִים מֵאֵין יוֹשֵׁב וּבָתִּים מֵאֵין
אָדָם וְהָאֲדָמָה תִּשָּׁאָה שְׁמָמָה:

Then said I: 'Lord, how long?' And He answered:
'Until cities be waste without inhabitant, and
houses without man, And the land become
utterly waste,

11

וְרָחַק יִהְיֶה אֶת-הָאָדָם וּרְבֵּה הָעֲזוּבָה
בְּקֶרֶב הָאָרֶץ:

And the LORD have removed men far away, and
the forsaken places be many in the midst of the
land.

12

וְעוֹד בָּהֶ עֲשִׂרְיָה וְשִׁבְּה וְחֵיתָה לְבָעַר
כָּאֵלֶּה וּכְאֵלֹון אֲשֶׁר בִּשְׁלֹכְתָּ מִצְּבֹת
בָּם זֶרַע קֹדֶשׁ מִצְּבֹתָה: (פ)

And if there be yet a tenth in it, it shall again be
eaten up; as a terebinth, and as an oak, whose
stock remaineth, when they cast their leaves, so
the holy seed shall be the stock thereof.'

13

וַיְהִי בִימֵי אָחָז בֶּן-יֹותָם בֶּן-עֲזַרְיָהוּ
מֶלֶךְ יְהוּדָה עָלָה רִצְיִן מֶלֶךְ-אַרָּם
וּפְקַח בֶּן-רִמְלִיָּהוּ מֶלֶךְ-יִשְׂרָאֵל
יְרוּשָׁלַם לְמַלְחָמָה עָלֶיהָ וְלֹא יָכַל
לְהִלָּחֵם עָלֶיהָ:

And it came to pass in the days of Ahaz the son of
Jotham, the son of Uzziah, king of Judah, that
Rezin the king of Aram, and Pekah the son of
Remaliah, king of Israel, went up to Jerusalem to
war against it; but could not prevail against it.

VII:1

וַיִּגְדַּל לְבַית דָּוִד לֵאמֹר נָחָה אָרָם עָלַי-
אֶפְרַיִם וַיִּנָּע לְבָבוֹ וּלְבַב עַמּוֹ כְּנוּעַ
עֲצֵי-יַעַר מִפְּנֵי-רוּחַ: (ס)

And it was told the house of David, saying: 'Aram
is confederate with Ephraim.' And his heart was
moved, and the heart of his people, as the trees of
the forest are moved with the wind.

2

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־יִשְׁעִיָּהוּ צֵא־נָא
לִקְרֹאת אֶחָז וְשָׁאֵר יָשׁוּב בְּנֵה
אֶל־קִצֵּה תַעֲלֵל הַבִּרְכָּה הָעֲלִיזָה
אֶל־מִסְלַת שְׂדֵה כֹּבֵס:

3

Then said the LORD unto Isaiah: 'Go forth now to meet Ahaz, thou, and Shear-jashub thy son, at the end of the conduit of the upper pool, in the highway of the fullers' field;

וְאָמַרְתָּ אֵלָיו הִשְׁמֵר וְהִשְׁקֵט אֶל־תִּירָא
וְלִבְבְּךָ אֶל־יֵלֶד מִשְׁנֵי זַנְבוֹת הָאוֹרִים
הָעֲשָׂנִים הָאֵלֶּה בַּחֲרִי־אָרְ רִצִּין וְאַרְם
וּבֶן־רִמְלִיָּהוּ:

4

and say unto him: Keep calm, and be quiet; fear not, neither let thy heart be faint, because of these two tails of smoking firebrands, for the fierce anger of Rezin and Aram, and of the son of Remaliah.

יֵעַן כִּי־יַעַן עָלֶיךָ אָרָם רָעָה אֶפְרַיִם
וּבֶן־רִמְלִיָּהוּ לֹאמֹר:

5

Because Aram hath counselled evil against thee, Ephraim also, and the son of Remaliah, saying:

נֵעַלָה בִּיהוּדָה וְנִקְיִצְנָה וְנִבְקַעְנָה
אֵלֵינוּ וְנִמְלִיךְ מֶלֶךְ בְּתוֹכָהּ אֵת בֶּן־
טַבְּאֵל: (פ)

6

Let us go up against Judah, and vex it, and let us make a breach therein for us, and set up a king in the midst of it, even the son of Tabeel;

יִשְׁעִיָּהוּ ט'ו' ט'ו'

Isaiah 9:5 – 6

כִּי־יֵלֵד יֵלֵד־לָנוּ בֶּן נִתֵּן־לָנוּ וְנִתְּחִי
הַמְּשָׁרָה עַל־שִׁכְמוֹ וְיִקְרָא שְׁמוֹ פֶּלֶא
יֹעֵץ אֶל גִּבּוֹר אַב־עַד שַׁר־שָׁלוֹם:

IX:5

For a child is born unto us, a son is given unto us; and the government is upon his shoulder; and his name is called Pele-joez-el-gibbor Abi-ad-sar-shalom;

(כ' לֹם רִבְה) [ק' לְמַרְבָּה] הַמְּשָׁרָה
וְלִשְׁלוֹם אֵין־קֵץ עַל־כִּסֵּא דָוִד
וְעַל־מַמְלַכְתּוֹ לְהַכִּין אֹתָהּ וְלִסְעָדָהּ
בְּמִשְׁפָּט וּבִצְדָקָה מִעַתָּה וְעַד־עוֹלָם
קִנְיָתָהּ יִהְיֶה צְבָאוֹת תַּעֲשֶׂה־זֹאת: (פ)

6

That the government may be increased, and of peace there be no end, upon the throne of David, and upon his kingdom, to establish it, and to uphold it through justice and through righteousness From henceforth even for ever. The zeal of the LORD of hosts doth perform this.

הפטרות משפטים

יִרְמְיָהוּ ל"ד:ח' – כ"ז

Jeremiah 34:8 – 22

הַדְּבָר אֲשֶׁר־הִנִּיחָה אֶל־יִרְמְיָהוּ מֵאֵת
יְהוָה אַחֲרֵי כָרַת הַמֶּלֶךְ צִדְקִיָּהוּ
בְּרִית אֶת־כָּל־הָעָם אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלַם
לִקְרֹא לָהֶם דָּרוֹר:

XXXIV:8

The word that came unto Jeremiah from the LORD, after that the king Zedekiah had made a covenant with all the people that were at Jerusalem, to proclaim liberty unto them;

לְשַׁלַּח אִישׁ אֶת־עַבְדּוֹ וְאִישׁ אֶת־
שִׁפְחָתוֹ הָעִבְרִי וְהָעִבְרִיָּה חֲפְשִׁים
לְבִלְתִּי עֲבַד־בָּם בִּיהוּדִי אָחִיהוּ אִישׁ:

9

that every man should let his manservant, and every man his maidservant, being a Hebrew man or a Hebrew woman, go free; that none should make bondmen of them, even of a Jew his brother;

וַיִּשְׁמְעוּ כָּל-הַשָּׂרִים וְכָל-הָעָם אֲשֶׁר-
בָּאוּ בְּבְרִית לְשַׁלַּח אִישׁ אֶת-עַבְדּוֹ
וְאִישׁ אֶת-שִׁפְחָתוֹ חֲפְשִׁים לְבָלְתִּי
עַבְדֵּם עוֹד וַיִּשְׁמְעוּ וַיִּשְׁלְחוּ:

10 and all the princes and all the people hearkened,
that had entered into the covenant to let every
one his man-servant, and every one his
maid-servant, go free, and not to make bondmen
of them any more; they hearkened, and let them
go;

וַיָּשׁוּבוּ אַחֲרֵי-כֵן וַיָּשׁוּבוּ אֶת-הָעַבְדִּים
וְאֶת-הַשִּׁפְחֹת אֲשֶׁר שְׁלָחוּ חֲפְשִׁים
(כ' ויכבישום) [ק' ויכבשום] לַעֲבָדִים
וּלְשִׁפְחֹת: (פ)

11 but afterwards they turned, and caused the
servants and the handmaids, whom they had let
go free, to return, and brought them into
subjection for servants and for handmaids;

וַיְהִי דְבַר-יְהוָה אֶל-יִרְמְיָהוּ מֵאֵת
יְהוָה לֵאמֹר:

12 therefore the word of the LORD came to
Jeremiah from the LORD, saying:

כֹּה-אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲנֹכִי
כָּרַתִּי בְרִית אֶת-אֲבוֹתֵיכֶם בְּיוֹם
הוֹצֵאִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית
עַבְדִּים לֵאמֹר:

13 Thus saith the LORD, the God of Israel: I made a
covenant with your fathers in the day that I
brought them forth out of the land of Egypt, out
of the house of bondage, saying:

מִמָּקֶץ שִׁבְעֵי שָׁנִים תִּשְׁלַח אִישׁ אֶת-אָחִיו
הָעִבְרִי אֲשֶׁר-יִמְכַר לָךְ וְעַבְדְּךָ שֵׁשׁ
שָׁנִים וְשִׁלַּחְתּוֹ חֲפְשִׁי מֵעִמָּךְ וְלֹא-שָׁמְעוּ
אֲבוֹתֵיכֶם אֵלַי וְלֹא הִטּוּ אֶת-אָזְנָם:

14 'At the end of seven years ye shall let go every
man his brother that is a Hebrew, that hath been
sold unto thee, and hath served thee six years,
thou shalt let him go free from thee'; but your
fathers hearkened not unto Me, neither inclined
their ear.

וַתָּשׁוּבוּ אַתֶּם הַיּוֹם וַתַּעֲשׂוּ אֶת-הַיִּשָּׁר
בְּעֵינַי לִקְרֹא דְרוֹר אִישׁ לְרֵעֵהוּ
וַתַּכְרֶתוּ בְרִית לִפְנֵי מִי אֲשֶׁר-נִקְרָא
שְׁמִי עָלָיו:

15 And ye were now turned, and had done that
which is right in Mine eyes, in proclaiming
liberty every man to his neighbour; and ye had
made a covenant before Me in the house whereon
My name is called;

וַתָּשׁוּבוּ וַתַּחֲלִלּוּ אֶת-שְׁמִי וַתָּשׁוּבוּ אִישׁ
אֶת-עַבְדּוֹ וְאִישׁ אֶת-שִׁפְחָתוֹ אֲשֶׁר-
שְׁלַחְתֶּם חֲפְשִׁים לְנַפְשָׁם וַתַּכְבְּשׁוּ אֹתָם
לְהִיּוֹת לָכֶם לַעֲבָדִים וּלְשִׁפְחֹת: (ס)

16 but ye turned and profaned My name, and caused
every man his servant, and every man his
handmaid, whom ye had let go free at their
pleasure, to return; and ye brought them into
subjection, to be unto you for servants and for
handmaids.

לְכֵן כֹּה-אָמַר יְהוָה אֱתֶם לֹא-שָׁמַעְתֶּם
אֵלַי לִקְרֹא דְרוֹר אִישׁ לְאָחִיו וְאִישׁ
לְרֵעֵהוּ הִנְנִי קֹרֵא לָכֶם דְרוֹר נְאֻם-
יְהוָה אֶל-הַחֲרֹב אֶל-הַדָּבָר וְאֶל-
הָרָעָב וַנִּתְּתִי אֶתְכֶם (כ' לזועה) [ק'
לזועה] לְכָל מַמְלָכֹת הָאָרֶץ:

17 Therefore thus saith the LORD: Ye have not
hearkened unto Me, to proclaim liberty, every
man to his brother, and every man to his
neighbour; behold, I proclaim for you a liberty,
saith the LORD, unto the sword, unto the
pestilence, and unto the famine; and I will make
you a horror unto all the kingdoms of the earth.

וַנִּתְּתִי אֶת-הָאֲנָשִׁים הָעֹבְרִים אֶת-
בְּרִיתִי אֲשֶׁר לֹא-הִקְיֵמוּ אֶת-דְּבַרִּי
הַבְּרִית אֲשֶׁר כָּרַתוּ לִפְנֵי הָעֵגֹל אֲשֶׁר
כָּרַתוּ לְשָׁנִים וַיַּעֲבְרוּ בֵּין בְּתָרָיו:

18 And I will give the men that have transgressed My
covenant, that have not performed the words of
the covenant which they made before Me, when
they cut the calf in twain and passed between the
parts thereof;

שְׂרֵי יְהוּדָה וְשְׂרֵי יְרוּשָׁלַם הַסֹּרְסִים
וְהַכֹּהֲנִים וְכָל עַם הָאָרֶץ הַעֲבָרִים בֵּין
בְּתָרֵי הָעֵגֹל:

19

the princes of Judah, and the princes of Jerusalem,
the officers, and the priests, and all the people of
the land, that passed between the parts of the calf;
.

וְנָתַתִּי אוֹתָם בְּיַד אֹיְבֵיהֶם וּבְיַד
מִבְקָשֵׁי נַפְשָׁם וְהִיתָה נִבְלָתָם לְמֵאֲכָל
לְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְבִהֲמַת הָאָרֶץ:

20

I will even give them into the hand of their
enemies, and into the hand of them that seek
their life; and their dead bodies shall be for food
unto the fowls of the heaven, and to the beasts of
the earth.

וְאֶת־צִדְקִיָּהוּ מֶלֶךְ־יְהוּדָה וְאֶת־שָׂרָיו
אֶתֵּן בְּיַד אֹיְבֵיהֶם וּבְיַד מִבְקָשֵׁי נַפְשָׁם
וּבְיַד חֵיל מֶלֶךְ בָּבֶל הָעֹלִים מֵעֲלֵיכֶם:

21

And Zedekiah king of Judah and his princes will I
give into the hand of their enemies, and into the
hand of them that seek their life, and into the
hand of the king of Babylon's army, that are
gone up from you.

הִנְנִי מְצַוָּה נְאֻם־יְהוָה וְהִשְׁבַּתִּים אֶל־
הָעִיר הַזֹּאת וְנִלְחֲמוּ עָלֶיהָ וְלָכְדוּהָ
וְשָׂרְפָהּ בָּאֵשׁ וְאֶת־עָרֵי יְהוּדָה אֶתֵּן
שָׁמָמָה מֵאִין יָשָׁב: (פ)

22

Behold, I will command, saith the LORD, and
cause them to return to this city; and they shall
fight against it, and take it, and burn it with fire;
and I will make the cities of Judah a desolation,
without inhabitant.

ירמיהו ל"ג:כ"ה-כ"ו

Jeremiah 33:25 – 26

כֹּה אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל
וְלֵאמֹר חֲקוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא־שָׁמַתִּי:

XXXIII:25

Thus saith the LORD: If My covenant be not with
day and night, if I have not appointed the
ordinances of heaven and earth;

גַּם־זָרַע יַעֲקֹב וְדָוִד עַבְדִּי אֲמַאֵס
מִקַּחַת מִזְרְעוֹ מִשְׁלֵי אֶל־זָרַע
אֲבֹרָהֶם יִשְׁתַּק וְיַעֲקֹב בִּי־כֹ
אֲשׁוּב) (ק' אָשִׁיב] אֶת־שְׁבוּתָם
וְרַחֲמִיתִם: (פ)

26

then will I also cast away the seed of Jacob, and of
David My servant, so that I will not take of his
seed to be rulers over the seed of Abraham, Isaac,
and Jacob; for I will cause their captivity to
return, and will have compassion on them.'

הפטרת תרומה

מלכים א' ה':כ"ו-כ"ז

I Kings 5:26 – 6:13

וַיְהִי־הָיָה וַתֵּן חֶכְמָה לְשִׁלֹּמֹה כַּאֲשֶׁר
דִּבֶּר־לּוֹ וַיְהִי שָׁלֵם בֵּין חִירָם וּבֵין
שִׁלֹּמֹה וַיִּכְרְתוּ בְרִית שְׁנִיָּהם:

V:26

And the LORD gave Solomon wisdom, as He
promised him; and there was peace between
Hiram and Solomon; and they two made a league
together.

וַיַּעַל הַמֶּלֶךְ שִׁלֹּמֹה מִסּ מִכָּל־יִשְׂרָאֵל
וַיְהִי הַמָּס שְׁלָשִׁים אֶלֶף אִישׁ:

27

And king Solomon raised a levy out of all Israel;
and the levy was thirty thousand men.

וַיִּשְׁלָחֵם לְבִנְיָנָה עֶשְׂרֵת אֲלָפִים
בְּחֹדֶשׁ חֲלִיפּוֹת חֹדֶשׁ יִהְיוּ בְּלִבְנוֹן
שְׁנַיִם חֳדָשִׁים בְּבֵיתוֹ וְאַדְנִירָם עַל־
הַמָּס: (ס)

28

And he sent them to Lebanon, ten thousand a
month by courses: a month they were in
Lebanon, and two months at home; and
Adoniram was over the levy.

וַיְהִי לְשִׁלֹּמֹה שְׁבַע־עֶלְפִּים אֶלֶף נֹשֵׂא סִבָּל
וּשְׁמֹנִים אֶלֶף חֲצָב בָּהָר:

29

And Solomon had threescore and ten thousand
that bore burdens, and fourscore thousand that
were hewers in the mountains;

לְבַד מְשָׁרֵי הַנֹּצְבִים לְשִׁלְמָה
אֲשֶׁר עַל-הַמֶּלֶאכָה שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים
וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת הָרָדִים בָּעֵם הָעֹשִׂים
בַּמֶּלֶאכָה: (ס)

30

besides Solomon's chief officers that were over the work, three thousand and three hundred, who bore rule over the people that wrought in the work.

וַיִּצְוּ הַמֶּלֶךְ וַיִּסְעוּ אַבְנִים גְּדֹלוֹת
אַבְנִים יְקָרוֹת לִיסֵד הַבַּיִת אַבְנֵי גִזִּית:

31

And the king commanded, and they quarried great stones, costly stones, to lay the foundation of the house with hewn stone.

וַיִּפְסְלוּ בְנֵי שְׁלֹמֹה וּבְנֵי חִירוֹם
וְהַגְּבָלִים וַיַּכְיֵנוּ הָעֵצִים וְהָאֲבָנִים
לְבִנוֹת הַבַּיִת: (פ)

32

And Solomon's builders and Hiram's builders and the Gebalites did fashion them, and prepared the timber and the stones to build the house.

וַיְהִי בִשְׁמוֹנִים שָׁנָה וָאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה
לְצֵאת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ-מִצְרַיִם
בִּשְׁנָה הָרְבִיעִית בְּחֹדֶשׁ זוֹ הוּא הַחֹדֶשׁ
הַשֵּׁנִי לַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה עַל-יִשְׂרָאֵל וַיִּבֶן
הַבַּיִת לַיהוָה:

VI:1

And it came to pass in the four hundred and eightieth year after the children of Israel were come out of the land of Egypt, in the fourth year of Solomon's reign over Israel, in the month Ziv, which is the second month, that he began to build the house of the LORD.

וְהַבַּיִת אֲשֶׁר בָּנָה הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה לַיהוָה
שְׁשִׁים-אַמָּה אָרְכוֹ וְעֶשְׂרִים רָחְבוֹ
וּשְׁלֹשִׁים אַמָּה קוֹמָתוֹ:

2

And the house which king Solomon built for the LORD, the length thereof was threescore cubits, and the breadth thereof twenty cubits, and the height thereof thirty cubits.

וְהָאוֹלָם עַל-פְּנֵי הַיִּכָּל הַבַּיִת עֶשְׂרִים
אַמָּה אָרְכוֹ עַל-פְּנֵי רָחֵב הַבַּיִת עֶשֶׂר
בָּאַמָּה רָחְבוֹ עַל-פְּנֵי הַבַּיִת:

3

And the porch before the atemple of the house, twenty cubits was the length thereof, according to the breadth of the house; and ten cubits was the breadth thereof before the house.

וַיַּעַשׂ לַבַּיִת חַלּוֹנֵי שְׁקָפִים אֲטוּמִים:

4

And for the house he made windows broad within, and narrow without.

וַיִּבֶן עַל-קִיר הַבַּיִת (כ' יִצְעוּ) [ק'
יִצְעוּ] סָבִיב אֶת-קִירוֹת הַבַּיִת סָבִיב
לְהִיכָל וּלְדָבָר וַיַּעַשׂ צִלְעוֹת סָבִיב:

5

And against the wall of the house he built a side-structure round about, against the walls of the house round about, both of the temple and of the sanctuary; and he made side-chambers round about;

(כ' הִיצְעוּ) [ק' הִיצְעוּ] תַּתְּחִתָּנָה חֲמִשָּׁה
בָּאַמָּה רָחְבָּהּ וְהַתִּיכְנָה שֵׁשׁ בָּאַמָּה
רָחְבָּהּ וְהַשְּׁלִישִׁית שֶׁבַע בָּאַמָּה רָחְבָּהּ
כִּי מִגִּדְרוֹת נָתַן לַבַּיִת סָבִיב חוּצָה
לְבִלְתִּי אֲחֹז בְּקִירוֹת-הַבַּיִת:

6

the nethermost story of the side-structure was five cubits broad, and the middle was six cubits broad, and the third was seven cubits broad; for on the outside he made rebatements in the wall of the house round about, that the beams should not have hold in the walls of the house.—

וְהַבַּיִת בְּהִבְנָתוֹ אֲבֹן-שְׁלֹמֹה מִסֵּעַ נִבְנָה
וּמִקְבּוֹת וְחִגְרוֹן כָּל-כְּלֵי בַרְזֶל לֹא-
נִשְׁמַע בַּבַּיִת בְּהִבְנָתוֹ:

7

For the house, when it was in building, was built of stone made ready at the quarry; and there was neither hammer nor axe nor any tool of iron heard in the house, while it was in building.—

פָּתַח הַצֵּלַע הַתִּיכְנָה אֶל-כִּתְּף הַבַּיִת
הַיְמָנִית וּבָלוּלִים יַעֲלוּ עַל-הַתִּיכְנָה
וּמִן-הַתִּיכְנָה אֶל-הַשְּׁלֹשִׁים:

8

The door for the clowest row of chambers was in the right side of the house and they went up by winding stairs into the middle row, and out of the middle into the third.

וַיִּבֶן אֶת־הַבַּיִת וַיְכַלֶּהוּ וַיִּסְפֹּן אֶת־
הַבַּיִת גִּבִּים וּשְׂדֵרֹת בָּאֲרָזִים:

9 So he built the house, and finished it; and he covered in the house with planks of cedar over beams.

וַיִּבֶן אֶת־(כ' הַיְצוּעַ) [כ' הַיְצוּעַ] עַל־
כָּל־הַבַּיִת חֲמֵשׁ אַמּוֹת קוֹמָתוֹ וַיִּאָּחֲזוּ
אֶת־הַבַּיִת בַּעֲצֵי אֲרָזִים: (פ)

10 And he built the stories of the side-structure against all the house, each five cubits high; and they rested on the house with timber of cedar.

וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֶל־שְׁלֹמֹה לֵאמֹר:

11 And the word of the LORD came to Solomon, saying:

הַבַּיִת הַזֶּה אֲשֶׁר־אַתָּה בֹנֶה אִם־תֵּלֵךְ
בְּחֻקָּתַי וְאֶת־מִשְׁפָּטַי תַּעֲשֶׂה וְשִׁמְרָתָה
אֶת־כָּל־מִצְוֹתַי לִלְכֹת בָּהֶם וְהִקְמַתִי
אֶת־דְּבָרִי אֲתָךְ אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֶל־דָּוִד
אָבִיךָ:

12 'As for this house which thou art building, if thou wilt walk in My statutes, and execute Mine ordinances, and keep all My commandments to walk in them; then will I establish My word with thee, which I spoke unto David thy father;

וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא אֶעְזֹב
אֶת־עַמִּי יִשְׂרָאֵל: (פ)

13 in that I will dwell therein among the children of Israel, and will not forsake My people Israel.'

הפטר תצוה

יחזקאל מ"ג:י"א-כ"ז

Ezekiel 43:10 – 27

אַתָּה בֶן־אָדָם הִגַּד אֶת־בַּיִת־יִשְׂרָאֵל
אֶת־הַבַּיִת וּפְלָמוֹ מַעֲוֹנוֹתֵיהֶם וּמִדְּרוֹ
אֶת־תְּכֵנִיּוֹת:

XLIII:10 Thou, son of man, show the house to the house of Israel, that they may be ashamed of their iniquities; and let them measure accurately.

וְאִם־נִכְלְמוּ מִכָּל אֲשֶׁר־עָשׂוּ צוּרַת
הַבַּיִת וּתְכוּנָתוֹ וּמוֹצָאָיו וּמוֹבְאָיו
וְכָל־צוּרָתוֹ וְאֵת כָּל־חֻקָּתָיו וְכָל־
צוּרָתוֹ וְכָל־תּוֹרָתוֹ הַיּוֹדֵעַ אוֹתָם וְכָתֹב
לְעֵינֵיהֶם וַיִּשְׁמְרוּ אֶת־כָּל־צוּרָתוֹ
וְאֵת־כָּל־חֻקָּתָיו וַעֲשׂוּ אוֹתָם:

11 And if they be ashamed of all that they have done, make known unto them the form of the house, and the fashion thereof, and the goings out thereof, and the comings in thereof, and all the forms thereof, and all the ordinances thereof, and all the forms thereof, and all the laws thereof, and write it in their sight; that they may keep the whole form thereof, and all the ordinances thereof, and do them.

זֹאת תוֹרַת הַבַּיִת עַל־רֹאשׁ הָהָר כָּל־
גִּבְלוֹ סָבִיב | סָבִיב קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים הִנֵּה־
זֹאת תוֹרַת הַבַּיִת:

12 This is the law of the house: upon the top of the mountain the whole limit thereof round about shall be most holy. Behold, this is the law of the house.

וְאֵלֶּה מִדּוֹת הַמִּזְבֵּחַ בְּאַמּוֹת אַמָּה
וְטַפַּח וְחִיק הָאֵמָה וְאַמָּה־רֹחֵב וּגְבוּלָהּ
אֶל־שְׂפָתָהּ סָבִיב זֶרֶת הָאֶחָד וְזֶה גֹב
הַמִּזְבֵּחַ:

13 And these are the measures of the altar by cubits—the cubit is a cubit and a handbreadth: the bottom shall be a cubit, and the breadth a cubit, and the border thereof by the edge thereof round about a span; and this shall be the base of the altar.

וּמִחִיק הָאָרֶץ עַד־הָעֶזְרָה תִּתְחַתּוֹנֶה
שְׁתֵּים אַמּוֹת וּרְחֹב אַמָּה אֶחָת
וּמִהָעֶזְרָה תִּקְטָנֶה עַד־הָעֶזְרָה
תִּגְדֹּלֶה אַרְבַּע אַמּוֹת וּרְחֹב הָאֵמָה:

14 And from the bottom upon the ground to the lower settle shall be two cubits, and the breadth one cubit; and from the lesser settle to the greater settle shall be four cubits, and the breadth a cubit.

וְהַהָרָאֵל אַרְבַּע אַמּוֹת (כ)
וּמֵהָאֲרָאֵל] וְהָאֲרָאֵל וְלִמְעָלָה
הַקֶּרְנוֹת אַרְבַּע:

15 And the hearth shall be four cubits; and from the hearth and upward there shall be four horns.

(כ' וְהָאֲרָאֵל] וְהָאֲרָאֵל שְׁתֵּים
עָשָׂרָה אֶרֶךְ בַּשְּׁתֵּים עָשָׂרָה רָחֵב
רְבֹועַ אֵל אַרְבַּעַת רַבְעִיו:

16 And the hearth shall be twelve cubits long by twelve broad, square in the four sides thereof.

וְהָעִזָּה אַרְבַּע עָשָׂרָה אֶרֶךְ בְּאַרְבַּע
עָשָׂרָה רָחֵב אֵל אַרְבַּעַת רַבְעִיהָ
וְהַגְּבוּל סָבִיב אוֹתָהּ חֲצִי הָאֲמָה
וְהַחִיק־לָהּ אֲמָה סָבִיב וּמַעַלְתָּהּ פְּנוֹת
קָדִים:

17 And the settle shall be fourteen cubits long by fourteen broad in the four sides thereof; and the border about it shall be half a cubit; and the bottom thereof shall be a cubit about; and the steps thereof shall look toward the east.

וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן־אָדָם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי
יְהוִה אֱלֹהֵי חֻקֹּת הַמִּזְבֵּחַ בַּיּוֹם
הַעֲשׂוֹתוֹ לַהֲעֵלֹת עָלָיו עֹלָה וְלִזְרֹק
עָלָיו דָּם:

18 And He said unto me: 'Son of man, thus saith the Lord GOD: These are the ordinances of the altar in the day when they shall make it, to offer burnt-offerings thereon, and to dash blood against it.

וְנָתַתָּה אֶל־הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם אֲשֶׁר הֵם
מִזֶּרֶע צָדוֹק הַקֹּרְבָּיִם אֵלַי נָאִם אֲדֹנָי
יְהוִה לְשִׁרְתָּנִי פֶר בֶּן־בָּקָר לַחֲטָאתָ:

19 Thou shalt give to the priests the Levites that are of the seed of Zadok, who are near unto Me, to minister unto Me, saith the Lord GOD, a young bullock for a sin-offering.

וְלָקַחְתָּ מִדָּמּוֹ וְנָתַתָּה עַל־אַרְבַּע
קֶרְנוֹתָיו וְאֶל־אַרְבַּע פְּנוֹת הָעִזָּה
וְאֶל־הַגְּבוּל סָבִיב וְחִטָּאת אוֹתָהּ
וּכְפַרְתָּהּ:

20 And thou shalt take of the blood thereof, and put it on the four horns of it, and on the four corners of the settle, and upon the border round about; thus shalt thou purify it and make atonement for it.

וְלָקַחְתָּ אֶת הַפֶּר הַחֲטָאת וּשְׂרָפוּ
בַּמִּבְרָא הַבַּיִת מִחוּץ לַמִּקְדָּשׁ:

21 Thou shalt also take the bullock of the sin-offering, and it shall be burnt in the appointed place of the house, without the sanctuary.

וּבַיּוֹם הַשֵּׁנִי תִקְרִיב שְׁעִיר־עִזִּים תָּמִים
לַחֲטָאת וְחִטָּאוּ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ כַּאֲשֶׁר
חִטָּאוּ בַּפֶּר:

22 And on the second day thou shalt offer a he-goat without blemish for a sin-offering; and they shall purify the altar, as they did purify it with the bullock.

בְּכֻלּוֹתָהּ מִחֲטָא תִקְרִיב פֶּר בֶּן־בָּקָר
תָּמִים וְאַיִל מִן־הַצֹּאן תָּמִים:

23 When thou hast made an end of purifying it, thou shalt offer a young bullock without blemish, and a ram out of the flock without blemish.

וְהִקְרַבְתָּם לִפְנֵי יְהוִה וְהִשְׁלִיכוּ
הַכֹּהֲנִים עֲלֵיהֶם מֶלַח וְהָעִלוּ אוֹתָם
עֹלָה לַיהוָה:

24 And thou shalt present them before the LORD, and the priests shall cast salt upon them, and they shall offer them up for a burnt-offering unto the LORD.

שִׁבְעַת יָמִים תַּעֲשֶׂה שְׁעִיר־חֲטָאת לַיּוֹם
וּפֶר בֶּן־בָּקָר וְאַיִל מִן־הַצֹּאן תָּמִימִים
יַעֲשׂוּ:

25 Seven days shalt thou prepare every day a goat for a sin-offering; they shall also prepare a young bullock, and a ram out of the flock, without blemish.

שבעת ימים יכפרו את־המזבח וטהרו
אתו ומלאו יָדוֹ:

26

Seven days shall they make atonement for the altar and cleanse it; so shall they consecrate it.

ויכלו את־הימים (ס) והיה ביום
השמיני והלֹאֵה יַעֲשׂוּ הַכֹּהֲנִים עַל־
הַמִּזְבֵּחַ אֶת־עֹלוֹתֵיכֶם וְאֶת־שְׁלָמֵיכֶם
וּרְצָאתִי אֹתְכֶם נָאִם אֲדֹנָי יְהוֹה: (ס)

27

And when they have accomplished the days, it shall be that upon the eighth day, and forward, the priests shall make your burnt-offerings upon the altar, and your peace-offerings; and I will accept you, saith the Lord God.'

הפטרת כי תשא

מלכים א י"ח:א'–ל"ט

I Kings 18:1 – 39

ויהי ימים רבים ודבר־יהוה היה אל־
אליהו בשנה השלישית לאמר לך
הרעה אל־אחאב ואתנה מטר על־פני
הארמה:

XVIII:1

And it came to pass after many days, that the word of the LORD came to Elijah, in the third year, saying: 'Go, show thyself unto Ahab, and I will send rain upon the land.'

וילך אליהו להראות אל־אחאב
והרעב חזק בשמרון:

2

And Elijah went to show himself unto Ahab. And the famine was sore in Samaria.

ויקרא אחאב אל־עבדיו אשר על־
הבית ועבדיו היה ירא את־יהוה
מאד:

3

And Ahab called Obadiah, who was over the household.—Now Obadiah feared the LORD greatly;

ויהי בהכרית אייכל את נביאי יהוה
ויקח עבדיו מאה נביאים ויחביאם
חמשים איש במערה וכלכלם לחם
ומים:

4

for it was so, when Jezebel cut off the prophets of the LORD, that Obadiah took a hundred prophets, and hid them fifty in a cave, and fed them with bread and water.—

ויאמר אחאב אל־עבדיו לך בארץ
אל־כל־מעיני המים ואל כל־הנחלים
אולי נמצא חציר ונחיה סוס ופֶּרֶד
ולוא נכרית מהבהמה:

5

And Ahab said unto Obadiah: 'Go through the land, unto all the springs of water, and unto all the brooks; peradventure we may find grass and save the horses and mules alive, that we lose not all the beasts.'

ויחלקו להם את־הארץ לעבר־בה
אחאב הלך בדרך אחד לבדו
ועבדיו הלך בדרך־אחר לבדו:

6

So they divided the land between them to pass throughout it: Ahab went one way by himself, and Obadiah went another way by himself.

ויהי עבדיו בדרך והנה אליהו
לקראתו ויכרהו ויפל על־פניו ויאמר
האנֶתָה זֶה אֲדֹנָי אֱלֹהֶיךָ:

7

And as Obadiah was in the way, behold, Elijah met him; and he knew him, and fell on his face, and said: 'Is it thou, my lord Elijah?'

ויאמר לוֹ אני לך אֶמֶר לאֲדֹנֶיךָ הִנֵּה
אליהו:

8

And he answered him: 'It is I; go, tell thy lord: Behold, Elijah is here.'

ויאמר מה חטאתי כִּי־אתָה נתַּן אֶת־
עבֶדְךָ בִּיד־אחאב להמיתני:

9

And he said: 'Wherein have I sinned, that thou wouldest deliver thy servant into the hand of Ahab, to slay me?'

תִּיּוֹ יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ אִם־יִשְׁגֹּי וּמִמְלָכָה
אֲשֶׁר לֹא־שָׁלַח אֶדְנִי שָׁם לְבַקֵּשְׁךָ
וְאָמְרוּ אֵין וְהִשְׁבִּיעַ אֶת־הַמֶּמְלָכָה
וְאֶת־הַגֹּי כִּי לֹא יִמָּצְאָכָה:

10 As the LORD thy God liveth, there is no nation or kingdom, whither my lord hath not sent to seek thee; and when they said: He is not here, he took an oath of the kingdom and nation, that they found thee not.

וַעֲתָה אַתָּה אָמַר לְךָ אָמַר לְאֶדְנֶיךָ
הִנֵּה אֵלֵיָּהוּ:

11 And now thou sayest: Go, tell thy lord: Behold, Elijah is here.

וְהָיָה אֲנִי אֶלְךָ מֵאֲתָךְ וְרוּחַ יְהוָה
יִשְׁאָף עָלַי אֲשֶׁר לֹא־אֲדַע וּבֹאֲתִי
לְהַגִּיד לְאַחָאָב וְלֹא יִמָּצְאָךְ וְהִרְגֵנִי
וְעַבְדְּךָ יֵרָא אֶת־יְהוָה מִנְעָרִי:

12 And it will come to pass, as soon as I am gone from thee, that the spirit of the LORD will carry thee whither I know not; and so when I come and tell Ahab, and he cannot find thee, he will slay me; but I thy servant fear the LORD from my youth.

הֲלֹא־הִגַּד לְאֶדְנִי אֵת אֲשֶׁר־עָשִׂיתִי
בְּהַרְגִי אִיזָבֵל אֵת נְבִיאֵי יְהוָה וְאַחָאָב
מִנְבִּיאֵי יְהוָה מֵאָה אִישׁ חֲמִשִּׁים
חֲמִשִּׁים אִישׁ בַּמֶּעָרָה וְאָכְלִים לֶחֶם
וּמַיִם:

13 Was it not told my lord what I did when Jezebel slew the prophets of the LORD, how I hid a hundred men of the LORD'S prophets by fifty in a cave, and fed them with bread and water?

וַעֲתָה אַתָּה אָמַר לְךָ אָמַר לְאֶדְנֶיךָ
הִנֵּה אֵלֵיָּהוּ וְהִרְגֵנִי: (ס)

14 And now thou sayest: Go, tell thy lord: Behold, Elijah is here; and he will slay me.'

וַיֹּאמֶר אֵלֵיָּהוּ חַי יְהוָה צְבָאוֹת אֲשֶׁר
עֲמַדְתִּי לְפָנָיו כִּי הַיּוֹם אֶרְאֶה אֵלָיו:

15 And Elijah said: 'As the LORD of hosts liveth, before whom I stand, I will surely show myself unto him to-day.'

וַיֵּלֶךְ עַבְדֵּיהוּ לִקְרֹאת אַחָאָב וַיֵּגַד־לּוֹ
וַיֵּלֶךְ אַחָאָב לִקְרֹאת אֵלֵיָּהוּ:

16 So Obadiah went to meet Ahab, and told him; and Ahab went to meet Elijah.

וַיְהִי כִּרְאוֹת אַחָאָב אֶת־אֵלֵיָּהוּ וַיֹּאמֶר
אַחָאָב אֵלָיו הֲאֵתָה זֶה עֹבֵר יִשְׂרָאֵל:

17 And it came to pass, when Ahab saw Elijah, that Ahab said unto him: 'Is it thou, thou troubler of Israel?'

וַיֹּאמֶר לֹא עָכַרְתִּי אֶת־יִשְׂרָאֵל כִּי אִם־
אַתָּה וּבֵית אָבִיךָ בַּעֲזוֹבְכֶם אֶת־מִצְוֹת
יְהוָה וּתְלַךְ אַחֲרֵי הַבְּעָלִים:

18 And be answered: 'I have not troubled Israel; but thou, and thy father's house, in that ye have forsaken the commandments of the LORD, and thou hast followed the Baalim.

וַעֲתָה שְׁלַח קִבֹּץ אֵלַי אֶת־כָּל־יִשְׂרָאֵל
אֶל־הָר הַכַּרְמֶל וְאֶת־נְבִיאֵי הַבַּעַל
אַרְבַּע מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים וּנְבִיאֵי הָאֲשֵׁרָה
אַרְבַּע מֵאוֹת אֲכָלִי שִׁלְחָן אִיזָבֵל:

19 Now therefore send, and gather to me all Israel unto mount Carmel, and the prophets of Baal four hundred and fifty, and the prophets of the Asherah four hundred, that eat at Jezebel's table.'

וַיִּשְׁלַח אַחָאָב בְּכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְבֹּץ
אֶת־הַנְּבִיאִים אֶל־הָר הַכַּרְמֶל:

20 And Ahab sent unto all the children of Israel, and gathered the prophets together unto mount Carmel.

וַיִּגַּשׁ אֵלֵיהֶוּ אֶל-כָּל-הָעָם וַיֹּאמֶר עַד-
מָתִי אַתֶּם פֹּסְחִים עַל-שְׁתֵּי הַסַּעֲפִים
אִם-יְהוָה הָאֱלֹהִים לָכֵן אַחֲרָיו וְאִם-
הַבַּעַל לָכֵן אַחֲרָיו וְלֹא-עָנוּ הָעָם אֹתוֹ
דָּבָר:

21 And Elijah came near unto all the people, and said: 'How long halt ye between two opinions? if the LORD be God, follow Him; but if Baal, follow him.' And the people answered him not a word.

וַיֹּאמֶר אֵלֵיהֶוּ אֶל-הָעָם אֲנִי נֹתַרְתִּי
נָבִיא לַיהוָה לְבַדִּי וּנְבִיאֵי הַבַּעַל
אַרְבַּע-מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים אִישׁ:

22 Then said Elijah unto the people: 'I, even I only, am left a prophet of the LORD; but Baal's prophets are four hundred and fifty men.

וַיִּתְּנוּ-לָנוּ שְׁנַיִם פָּרִים וַיִּבְחָרוּ לָהֶם
הַפָּר הָאֶחָד וַיִּנְתְּחֻהוּ וַיְשִׁימוּ עָל-
הַעֲצִים וְאֵשׁ לֹא יָשִׁימוּ וְאֲנִי אַעֲשֶׂהוּ
אֶת-הַפָּר הָאֶחָד וַיִּנְתְּתִי עַל-הַעֲצִים
וְאֵשׁ לֹא אָשִׂים:

23 Let them therefore give us two bullocks; and let them choose one bullock for themselves, and cut it in pieces, and lay it on the wood, and put no fire under; and I will dress the other bullock, and lay it on the wood, and put no fire under.

וַקְרָאתֶם בְּשֵׁם אֱלֹהֵיכֶם וְאֲנִי אֶקְרָא
בְּשֵׁם-יְהוָה וְהָיָה הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר-יַעֲנֶה
בְּאֵשׁ הוּא הָאֱלֹהִים וַיַּעַן כָּל-הָעָם
וַיֹּאמְרוּ טוֹב הַדָּבָר:

24 And call ye on the name of your god, and I will call on the name of the LORD; and the God that answereth by fire, let him be God.' And all the people answered and said: 'It is well spoken.'

וַיֹּאמֶר אֵלֵיהֶוּ לְנְבִיאֵי הַבַּעַל בַּחֲרוּ
לָכֶם הַפָּר הָאֶחָד וַעֲשׂוּ רֹאשֹׁנָה כִּי
אַתֶּם הַרְבֵּים וַקְרָאוּ בְּשֵׁם אֱלֹהֵיכֶם
וְאֵשׁ לֹא תִשְׂימוּ:

25 And Elijah said unto the prophets of Baal: 'Choose you one bullock for yourselves, and dress it first; for ye are many; and call on the name of your god, but put no fire under.'

וַיִּקְחוּ אֶת-הַפָּר אֲשֶׁר-נָתַן לָהֶם וַיַּעֲשׂוּ
וַיִּקְרָאוּ בְּשֵׁם-הַבַּעַל מִבֹּקֶר וְעַד-
הַצָּהָרִים לֹאמַר הַבַּעַל עֲנֵנוּ וְאִין קוֹל
וְאִין עֲנָה וַיִּפְסְחוּ עַל-הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר
עָשָׂה:

26 And they took the bullock which was given them, and they dressed it, and called on the name of Baal from morning even until noon, saying: 'O Baal, answer us.' But there was no voice, nor any that answered. And they danced in halting wise about the altar which was made.

וַיְהִי בַצָּהָרִים וַיַּחֲתֹל בָּהֶם אֵלֵיהֶוּ
וַיֹּאמֶר קְרָאוּ בְּקוֹל-גָּדוֹל כִּי-אֱלֹהִים
הוּא כִּי שִׁיחַ וְכִי-שִׁיג לוֹ וְכִי-יִדְרֹךְ לוֹ
אוֹלֵי יָשָׁן הוּא וַיִּקְצֹץ:

27 And it came to pass at noon, that Elijah mocked them, and said: 'Cry aloud; for he is a god; either he is musing, or he is gone aside, or he is in a journey, or peradventure he sleepeth, and must be awaked.'

וַיִּקְרָאוּ בְּקוֹל גָּדוֹל וַיִּתְּגְדְּדוּ כַּמִּשְׁפָּטִים
בַּחֲרִבּוֹת וּבְרִמְמָחִים עַד-שִׁפְךָ דָּם
עֲלֵיהֶם:

28 And they cried aloud, and cut themselves after their manner with swords and lances, till the blood gushed out upon them.

וַיְהִי כַעֲבַר הַצָּהָרִים וַיִּתְּנַבְּאוּ עַד
לַעֲלוֹת הַמִּנְחָה וְאִין-קוֹל וְאִין-עֲנָה
וְאִין קָשָׁב:

29 And it was so, when midday was past, that they prophesied until the time of the offering of the evening offering; but their was neither voice, nor any to answer, nor any that regarded.

וַיֹּאמֶר אֵלָיו לְכָל־הָעָם גִּשּׁוּ אֵלַי
וַיִּגְשׁוּ כָל־הָעָם אֵלָיו וַיִּרְפָּא אֶת־מִזְבֵּחַ
יְהוָה הַהָרוּס׃

30 And Elijah said unto all the people: 'Come near unto me'; and all the people came near unto him. And he repaired the altar of the LORD that was thrown down.

וַיִּקַּח אֵלָיו שְׁתֵּים עָשָׂר אֲבָנִים
כְּמִסְפַּר שְׁבָטֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הָיָה
דְּבַר־יְהוָה אֵלָיו לֵאמֹר יִשְׂרָאֵל יְהִיָּה
שְׁמֶךָ׃

31 And Elijah took twelve stones, according to the number of the tribes of the sons of Jacob, unto whom the word of the LORD came, saying: 'Israel shall be thy name.'

וַיִּבְנֶה אֶת־הָאֲבָנִים מִזְבֵּחַ בְּשֵׁם יְהוָה
וַיַּעַשׂ תַּעֲלָה כְּבִית סָאתִים זָרַע סָבִיב
לְמִזְבֵּחַ׃

32 And with the stones he built an altar in the name of the LORD; and he made a trench about the altar, as great as would contain two measures of seed.

וַיַּעֲרֹךְ אֶת־הָעֵצִים וַיִּנְתַּח אֶת־הַפָּר
וַיִּשֶׂם עַל־הָעֵצִים׃

33 And he put the wood in order, and cut the bullock in pieces, and laid it on the wood.

וַיֹּאמֶר מָלְאוּ אַרְבַּעָה כַּדִּים מַיִם וַיִּצְקוּ
עַל־הָעֵלָה וְעַל־הָעֵצִים וַיֹּאמֶר שְׁנֹו
וַיִּשְׁנֹו וַיֹּאמֶר שְׁלֹשׁוּ וַיִּשְׁלֹשׁוּ׃

34 And he said: 'Fill four jars with water, and pour it on the burnt-offering, and on the wood.' And he said: 'Do it the second time'; and they did it the second time. And he said: 'Do it the third time'; and they did it the third time.

וַיִּלְכוּ הַמַּיִם סָבִיב לְמִזְבֵּחַ וְגַם אֶת־
הַתַּעֲלָה מָלְאוּ־מַיִם׃

35 And the water ran round about the altar; and he filled the trench also with water.

וַיְהִי בַעֲלֹת הַמִּנְחָה וַיִּגַּשׂ אֵלָיו
הַנְּבִיא וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהֵי אַבְרָהָם
יִצְחָק וַיִּשְׂרָאֵל הַיּוֹם יִיָּדַע כִּי־אַתָּה
אֱלֹהִים בְּיִשְׂרָאֵל וְאֲנִי עַבְדְּךָ (כ')
וּבְדַבְרִיד) (ק' וּבְדַבְרֶיךָ) עָשִׂיתִי אֶת
כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה׃

36 And it came to pass at the time of the offering of the evening offering, that Elijah the prophet came near, and said: 'O LORD, the God of Abraham, of Isaac, and of Israel, let it be known this day that Thou art God in Israel, and that I am Thy servant, and that I have done all these things at Thy word.

עֲנֵנִי יְהוָה עֲנֵנִי וַיַּדְעוּ הָעָם הַזֶּה כִּי־
אַתָּה יְהוָה הָאֱלֹהִים וְאַתָּה הִסַּבְתָּ אֶת־
לְבָבם אַחֲרָיִת׃

37 Hear me, O LORD, hear me, that this people may know that Thou, LORD, art God, for Thou didst turn their heart backward.'

וַתִּפֹּל אֵשׁ־יְהוָה וַתֹּאכַל אֶת־הָעֵלָה
וְאֶת־הָעֵצִים וְאֶת־הָאֲבָנִים וְאֶת־הָעֹפֶר
וְאֶת־הַמַּיִם אֲשֶׁר־בַּתַּעֲלָה לַחֲכָה׃

38 Then the fire of the LORD fell, and consumed the burnt-offering, and the wood, and the stones, and the dust, and licked up the water that was in the trench.

וַיִּרְא כָל־הָעָם וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם
וַיֹּאמְרוּ יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים יְהוָה הוּא
הָאֱלֹהִים׃

39 And when all the people saw it, they fell on their faces; and they said: 'The LORD, He is God; the LORD, He is God.'

הפטר ויקהל

וַיַּעַשׂ חִירָם אֶת־הַכִּיֹּרוֹת וְאֶת־הַיָּעִים
וְאֶת־הַמְּזֻרְקוֹת וַיְכַל חִירָם לַעֲשׂוֹת
אֶת־כָּל־הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר עָשָׂה לַמֶּלֶךְ
שְׁלֹמֹה בֵּית יְהוָה:

VII:40

And Hiram made the pots, and the shovels, and the basins. So Hiram made an end of doing all the work that he wrought for king Solomon in the house of the LORD:

עַמֻּדִים שְׁנַיִם וּגְלִילֹת הַכַּתְרֹת אֲשֶׁר־עַל־
רֹאשׁ הָעַמֻּדִים שְׁתֵּי וְהַשְּׂבָכוֹת שְׁתֵּי
לְכַסּוֹת אֶת־שְׁתֵּי גְלִילֹת הַכַּתְרֹת אֲשֶׁר
עַל־רֹאשׁ הָעַמֻּדִים:

41

the two pillars, and the two bowls of the capitals that were on the top of the pillars; and the two networks to cover the two bowls of the capitals that were on the top of the pillars;

וְאֶת־הָרַמְנִים אַרְבַּע מֵאוֹת לְשְׁתֵּי
הַשְּׂבָכוֹת שְׁנֵי־טוּרִים רַמְנִים לְשִׁבְכָה
הָאֶחָת לְכַסּוֹת אֶת־שְׁתֵּי גְלִילֹת הַכַּתְרֹת
אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הָעַמֻּדִים:

42

and the four hundred pomegranates for the two networks, two rows of pomegranates for each network, to cover the two bowls of the capitals that were upon the top of the pillars;

וְאֶת־הַמְּכֻנוֹת עָשָׂר וְאֶת־הַכִּיֹּרוֹת
עָשָׂרָה עַל־הַמְּכֻנוֹת:

43

and the ten bases, and the ten lavers on the bases;

וְאֶת־הַיָּם הָאֶחָד וְאֶת־הַבָּקָר שְׁנַיִם־
עָשָׂר תַּחַת הַיָּם:

44

and the one sea, and the twelve oxen under the sea;

וְאֶת־הַסִּירֹת וְאֶת־הַיָּעִים וְאֶת־
הַמְּזֻרְקוֹת וְאֵת כָּל־הַכֵּלִים (כ)
הָאֵלֶּה] אֲשֶׁר עָשָׂה חִירָם
לַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בֵּית יְהוָה נְחֹשֶׁת
מְמַרְט:

45

and the pots, and the shovels, and the basins; even all these vessels, which Hiram made for king Solomon, in the house of the LORD, were of burnished brass.

בְּכַפֵּר הַיַּרְדֵּן יָצָאם הַמֶּלֶךְ בְּמַעְבָּה
הָאֲדָמָה בֵּין סְכוֹת וּבֵין צָרְתָן:

46

In the plain of the Jordan did the king cast them, in the clay ground between Succoth and Zarethan.

וַיִּנָּח שְׁלֹמֹה אֶת־כָּל־הַכֵּלִים מְרֹב
מְאֹד מְאֹד לֹא נִתְקַר מִשְׁקַל הַנְּחֹשֶׁת:

47

And Solomon left all the vessels unweighed, because they were exceeding many; the weight of the brass could not be found out.

וַיַּעַשׂ שְׁלֹמֹה אֶת־כָּל־הַכֵּלִים אֲשֶׁר בֵּית
יְהוָה אֵת מִזְבֵּחַ הַזָּהָב וְאֶת־הַשְּׁלֶחָן
אֲשֶׁר עָלָיו לֶחֶם הַפָּנִים זָהָב:

48

And Solomon made all the vessels that were in the house of the LORD: the golden altar, and the table whereupon the showbread was, of gold;

וְאֶת־הַמְּנֹרוֹת חֲמִשׁ מִיְמִין וְחֲמִשׁ
מִשְׁמָאוֹל לִפְנֵי הַדְּבִיר זָהָב סָגוֹר
וְהַפָּרָח וְהַנֶּרֶת וְהַמְּלָקָחִים זָהָב:

49

and the candlesticks, five on the right side, and five on the left, before the Sanctuary, of pure gold; and the flowers, and the lamps, and the tongs, of gold;

וְהַסְּפֹת וְהַמְּזֻמָּרוֹת וְהַמְּזֻרְקוֹת
וְהַכַּפּוֹת וְהַמַּחְתּוֹת זָהָב סָגוֹר וְהַפָּתוֹת
לְדִלְתוֹת הַבַּיִת הַפְּנִימִי לְקֹדֶשׁ
הַקֹּדְשִׁים לְדִלְתֵי הַבַּיִת לְהִיכָל
זָהָב: (פ)

50

and the cups, and the snuffers, and the basins, and the pans, and the fire-pans, of pure gold; and the hinges, both for the doors of the inner house, the most holy place, and for the doors of the house, that is, of the temple, of gold.

הפטרת פקודי

מלכים א' ז':כ"א-כ"ח

I Kings 7:51 - 8:21

וַתִּשְׁלֹם כָּל-הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר עָשָׂה
הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בֵּית יְהוָה וַיָּבֵא שְׁלֹמֹה
אֶת-קְדָשָׁיו דָּגָד אֲבִיו אֶת-הַכֶּסֶף וְאֶת-
הַזָּהָב וְאֶת-הַכֵּלִים נָתַן בְּאֲצִרוֹת בֵּית
יְהוָה: (פ)

VII:51

Thus all the work that king Solomon wrought in the house of the LORD was finished. And Solomon brought in the things which David his father had dedicated, the silver, and the gold, and the vessels, and put them in the treasuries of the house of the LORD.

אָז יָקָהַל שְׁלֹמֹה אֶת-זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת-
כָּל-רָאשֵׁי הַמִּטּוֹת נְשִׂאֵי הָאָבוֹת לְבְנֵי
יִשְׂרָאֵל אֶל-הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה יְרוּשָׁלַם
לְהַעֲלוֹת אֶת-אֲרוֹן בְּרִית יְהוָה מֵעִיר
דָּוִד הִיא צִיּוֹן:

VIII:1

Then Solomon assembled the elders of Israel, and all the heads of the tribes, the princes of the fathers' houses of the children of Israel, unto king Solomon in Jerusalem, to bring up the ark of the covenant of the LORD out of the city of David, which is Zion.

וַיָּקָהְלוּ אֶל-הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה כָּל-אִישׁ
יִשְׂרָאֵל בִּירַח הָאֲתָנִים בַּחֹג הוּא
הַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי:

2

And all the men of Israel assembled themselves unto king Solomon at the feast, in the month Ethanim, which is the seventh month.

וַיָּבֹאוּ כָל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשָּׂאוּ הַכֹּהֲנִים
אֶת-הָאֲרוֹן:

3

And all the elders of Israel came, and the priests took up the ark.

וַיַּעֲלוּ אֶת-אֲרוֹן יְהוָה וְאֶת-אֹהֶל מוֹעֵד
וְאֶת-כָּל-כֵּלֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר בָּאֹהֶל
וַיַּעֲלוּ אֹתָם הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם:

4

And they brought up the ark of the LORD, and the tent of meeting, and all the holy vessels that were in the Tent; even these did the priests and the Levites bring up.

וְהַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה וְכָל-עֵדַת יִשְׂרָאֵל
הַנוֹעֲדִים עָלָיו אֹתוֹ לִפְנֵי הָאֲרוֹן
מִזִּבְחִים צֹאן וּבָקָר אֲשֶׁר לֹא-יִסְפְּרוּ
וְלֹא יִמְנֶוּ מִרְבּוֹ:

5

And king Solomon and all the congregation of Israel, that were assembled unto him, were with him before the ark, sacrificing sheep and oxen, that could not be told nor numbered for multitude.

וַיָּבֹאוּ הַכֹּהֲנִים אֶת-אֲרוֹן בְּרִית יְהוָה
אֶל-מְקוֹמוֹ אֶל-דְּבִיר הַבַּיִת אֶל-קֹדֶשׁ
הַקֹּדְשִׁים אֶל-תַּחַת כְּנָפֵי הַכְּרוּבִים:

6

And the priests brought in the ark of the covenant of the LORD unto its place, into the Sanctuary of the house, to the most holy place, even under the wings of the cherubim.

כִּי הַכְּרוּבִים פָּרְשִׁים כְּנָפֵיהֶם אֶל-
מְקוֹם הָאֲרוֹן וַיִּסְכּוּ הַכְּרוּבִים עַל-
הָאֲרוֹן וְעַל-בִּדְיוֹ מִלְּמַעְלָה:

7

For the cherubim spread forth their wings over the place of the ark, and the cherubim covered the ark and the staves thereof above.

וַיֵּאָרְכוּ הַבָּדִים וַיֵּרְאוּ רָאשֵׁי הַבָּדִים
מִן-הַקֹּדֶשׁ עַל-פְּנֵי הַדְּבִיר וְלֹא יֵרְאוּ
הַחוּצָה וַיְהִיו שָׁם עַד הַיּוֹם הַזֶּה:

8

And the staves were so long that the ends of the staves were seen from the holy place, even before the Sanctuary; but they could not be seen without; and there they are unto this day.

אִין בָּאוֹנוֹן לֹק שְׁנֵי לַחֹת הָאֲבָנִים
אֲשֶׁר הֵנִיחַ שָׁם מֹשֶׁה בְּחֹרֵב אֲשֶׁר כָּרַת
יְהוָה עִם־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּצֵאתָם מֵאֶרֶץ
מִצְרָיִם:

9 There was nothing in the ark save the two tables
of stone which Moses put there at Horeb, when
the LORD made a covenant with the children of
Israel when they came out of the land of Egypt.

וַיְהִי בְצֵאת הַכֹּהֲנִים מִן־הַקֹּדֶשׁ וַהֲעִנָּן
מָלֵא אֶת־בֵּית יְהוָה:

10 And it came to pass, when the priests were come
out of the holy place, that the cloud filled the
house of the LORD,

וְלֹא־יָכְלוּ הַכֹּהֲנִים לַעֲמֹד לְשֶׁרֶת מִפְּנֵי
הָעֲנָן כִּי־מָלֵא כְבוֹד־יְהוָה אֶת־בֵּית
יְהוָה: (פ)

11 so that the priests could not stand to minister by
reason of the cloud; for the glory of the LORD
filled the house of the LORD.

אָז אָמַר שְׁלֹמֹה יְהוָה אָמַר לְשָׁכֹן
בְּעֶרְפֹּל:

12 Then spoke Solomon: The LORD hath said that
He would dwell in the thick darkness.

בָּנֵה בְנִיתִי בֵּית זָבֹל לְךָ מְכוֹן לְשִׁבְתֶּךָ
עוֹלָמִים:

13 I have surely built Thee a house of habitation, A
place for Thee to dwell in for ever.

וַיִּסָּב הַמֶּלֶךְ אֶת־פָּנָיו וַיְבָרֶךְ אֶת כָּל־
קְהֵל יִשְׂרָאֵל וְכָל־קְהֵל יִשְׂרָאֵל עָמַד:

14 And the king turned his face about, and blessed
all the congregation of Israel; and all the
congregation of Israel stood.

וַיֹּאמֶר בָּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר
דִּבֶּר בְּפִיו אֶת דְּוֹד אָבִי וַבְּיָדוֹ מָלֵא
לֵאמֹר:

15 And he said: 'Blessed be the LORD, the God of
Israel, who spoke with His mouth unto David my
father, and hath with His hand fulfilled it, saying:

מִן־הַיּוֹם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶת־עַמִּי אֶת־
יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם לֹא־בִחַרְתִּי אֶת־עִיר
מִכָּל־שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל לְבָנוֹת בַּיִת לַהֲיוֹת
שְׁמִי שָׁם וְאֶבְחַר בְּדָוִד לַהֲיוֹת עַל־עַמִּי
יִשְׂרָאֵל:

16 Since the day that I brought forth My people
Israel out of Egypt, I chose no city out of all the
tribes of Israel to build a house, that My name
might be there; but I chose David to be over My
people Israel.

וַיְהִי עִם־לִבִּב דָּוִד אָבִי לְבָנוֹת בַּיִת
לְשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:

17 Now it was in the heart of David my father to
build a house for the name of the LORD, the God
of Israel.

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־דָּוִד אָבִי יֵעַן אֲשֶׁר
הָיָה עִם־לִבְּךָ לְבָנוֹת בַּיִת לְשְׁמִי
הִשִּׁיבְתָּ כִּי הָיָה עִם־לִבְּךָ:

18 But the LORD said unto David my father:
Whereas it was in thy heart to build a house for
My name, thou didst well that it was in thy heart;

כָּךְ אַתָּה לֹא תִבְנֶה הַבַּיִת כִּי אִם־
בְּנֵךְ הַיָּצֵא מִחֲלָצֶיךָ הוּא־יִבְנֶה הַבַּיִת
לְשְׁמִי:

19 nevertheless thou shalt not build the house; but
thy son that shall come forth out of thy loins, he
shall build the house for My name.

וַיִּקָּם יְהוָה אֶת־דְּבָרוֹ אֲשֶׁר דִּבֶּר וְאִקָּם
תַּחַת דָּוִד אָבִי וַאֲשָׁבוּ עַל־כִּסֵּא יִשְׂרָאֵל
כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה וַאֲבָנֶה הַבַּיִת לְשֵׁם
יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:

20 And the LORD hath established His word that He
spoke; for I am risen up in the room of David my
father, and sit on the throne of Israel, as the
LORD promised, and have built the house for the
name of the LORD, the God of Israel.

וְאֵשֶׁם שֵׁם מָקוֹם לְאֹרֶן אֲשֶׁר־שָׁם
בְּרִית יְהוָה אֲשֶׁר כָּרַת עִם־אֲבוֹתֵינוּ
בְּהוֹצִיאוֹ אֹתָם מִמִּצְרָיִם: (ס)

21

And there have I set a place for the ark, wherein is the covenant of the LORD, which He made with our fathers, when He brought them out of the land of Egypt.'

מפטיר לשבת ראש חודש

נמדנר כ"ח:ט'-ט"ו

Numbers 28:9-15

וביום השבת שני-כבשים בני-שנה
תמימם ושני עשרונים סלת מנחה
בלולה בשמן ונסכו:

XXVIII:9

And on the sabbath day two he-lambs of the first year without blemish, and two tenth parts of an ephah of fine flour for a meal-offering, mingled with oil, and the drink-offering thereof.

עלת שבת בשבתו על-עלת התמיד
ונסכה: (פ)

10

This is the burnt-offering of every sabbath, beside the continual burnt-offering, and the drink-offering thereof.

ובראשי חדשיכם תקריבו עליה
ליתנה פרים בני-בקר שנים ואיל
אחד כבשים בני-שנה שבעה תמימם:

11

And in your new moons ye shall present a burnt-offering unto the LORD: two young bullocks, and one ram, seven he-lambs of the first year without blemish;

ושלשה עשרונים סלת מנחה בלולה
בשמן לפר האחד ושני עשרונים סלת
מנחה בלולה בשמן לאיל האחד:

12

and three tenth parts of an ephah of fine flour for a meal-offering, mingled with oil, for each bullock; and two tenth parts of fine flour for a meal-offering, mingled with oil, for the one ram;

ועשרון עשרון סלת מנחה בלולה
בשמן לכבש האחד עליה בית נחת
אשה ליהוה:

13

and a several tenth part of fine flour mingled with oil for a meal-offering unto every lamb; for a burnt-offering of a sweet savour, an offering made by fire unto the LORD.

ונספיהם חצי ההין יהיה לפר
ושלישת ההין לאיל ורביעת ההין
לכבש יין זאת עלת חדש בחדשו
לחדשי השנה:

14

And their drink-offerings shall be half a hin of wine for a bullock, and the third part of a hin for the ram, and the fourth part of a hin for a lamb. This is the burnt-offering of every new moon throughout the months of the year.

ושעיר עזים אחד לחטאת ליהוה
על-עלת התמיד יעשה ונסכו: (ס)

15

And one he-goat for a sin-offering unto the LORD; it shall be offered beside the continual burnt-offering, and the drink-offering thereof.

הפטרת שבת ראש חודש

ישעיהו ס"ו:א'-כ"ד

Isaiah 66:1-24

כה אמר יהוה השמים כסאי והארץ
הדם רגלי איזה בית אשר תבנו-לי
ואיזה מקום מנוחתי:

LXVI:1

Thus saith the LORD: The heaven is My throne, and the earth is My footstool; where is the house that ye may build unto Me? And where is the place that may be My resting-place?

ואת-כל-אלה ידי עשתי ויהיו
כל-אלה נאם-יהוה ואל-זה אביט
אל-עני ונכה-רוח וחרד על-דברי:

2

For all these things hath My hand made, and so all these things came to be, saith the LORD; but on this man will I look, even on him that is poor and of a contrite spirit, and trembleth at My word.

שֹׁחֵט הַשּׁוֹר מִכַּחֲאִישׁ זֹבַח הַשֶּׁה
עָרַף כָּלֵב מַעֲלָה מִנְחָה דֵם־חֲזִיר
מִזְבִּיר לִבְנֵה מִבְרָךְ אֹן גַּם־הֵמָּה
בָּחֲרוּ בְּדַרְכֵיהֶם וּבִשְׂקוּצֵיהֶם נַפְשָׁם
חִפְצָה:

גַּם־אֲנִי אֲבַחֵר בְּתַעֲלָלֵיהֶם וּמִגִּוְרָתָם
אָבִיא לָהֶם יֶעַן קִרְאָתִי וְאִין עֲוֹנָה
דְּבַרְתִּי וְלֹא שָׁמְעוּ וַיַּעֲשׂוּ הָרַע בְּעֵינַי
וּבְאֲשֶׁר לֹא־חִפְצָתִי בָּחֲרוּ: (ס)

שָׁמְעוּ דְּבַר־יְהוָה הַחֲרָדִים אֶל־דְּבָרוֹ
אָמְרוּ אֲחֵיכֶם שְׂנְאֵיכֶם מְנַדִּיכֶם לְמַעַן
שְׁמִי יִכְבֵּד יְהוָה וְנִרְאָה בְּשִׂמְחַתְכֶם
וְהֵם יִבְשׁוּ:

קוֹל שְׂאוֹן מַעִיר קוֹל מֵהֵיכַל קוֹל יְהוָה
מִשָּׁלֹם גְּמוּל לְאֵיבָיו:

בְּטָרִם תַּחִּיל יִלְדָה בְּטָרִם יָבֹוא חֶבֶל
לָהּ וְהַמְלִיטָה זָכָר:

מִי־שָׁמַע כְּזֹאת מִי רָאָה כְּאַלֶּה
הַיּוֹחֵל אֶרֶץ בְּיוֹם אֶחָד אִם־יִוָּלֵד גּוֹי
פַּעַם אַחַת כִּי־תִלָּה גַם־יִלְדָה צִיּוֹן
אֶת־בְּנֵיהָ:

הֲאֲנִי אֲשַׁבֵּיר וְלֹא אוֹלִיד יֹאמֶר
יְהוָה אִם־אֲנִי הַמוֹלִיד וְעַצְרָתִי אָמַר
אֶל־הַיּוֹד: (ס)

שִׂמְחוּ אֶת־יְרוּשָׁלַם וְגִילוּ בָּהּ
כָּל־אֲהַבָּיהָ שִׂישׁוּ אַתָּה מְשׁוֹשׁ
כָּל־הַמְתַּאבְּלִים עָלֶיהָ:

לְמַעַן תִּינָקוּ וּשְׂבַעְתֶּם מִשָּׁד תִּנְחַמֶּיהָ
לְמַעַן תִּמְצְאוּ וְהִתְעַנְּגֶתֶם מִיֵּזַב כְּבוֹדָהּ:
(ס)

כִּי־כֵהוּ אָמַר יְהוָה הִנְנִי נֹטֶה־אֶלֶיָּהּ
כְּנָהָר שָׁלוֹם וּכְנַחַל שׁוֹטֵף כְּבוֹד גּוֹיִם
וַיִּנָּקֶתָם עַל־צֵד תִּנְשְׂאוּ וְעַל־בְּרָכִים
תִּשָּׂעֲשְׂעוּ:

כְּאִישׁ אֲשֶׁר אָמַר תִּנְחַמְנִי כֵן אֲנֻכִּי
אֲנַחֲמֶכֶם וּבִירֹשָׁלַם תִּנְחַמְנוּ:

He that killeth an ox is as if he slew a man; he
that sacrificeth a lamb, as if he broke a dog's
neck; He that offereth a meal-offering, as if he
offered swine's blood; he that maketh a
memorial-offering of frankincense, as if he
blessed an idol; according as they have chosen
their own ways, and their soul delighteth in their
abominations;

Even so I will choose their mockings, And will
bring their fears upon them; Because when I
called, none did answer; When I spoke, they did
not hear, But they did that which was evil in Mine
eyes, And chose that in which I delighted not.

Hear the word of the LORD, Ye that tremble at
His word: Your brethren that hate you, that cast
you out for My name's sake, have said: 'Let the
LORD be glorified, That we may gaze upon your
joy', But they shall be ashamed.

Hark! an uproar from the city, Hark! it cometh
from the temple, Hark! the LORD rendereth
recompense to His enemies.

Before she travailed, she brought forth; Before
her pain came, She was delivered of a man-child.

Who hath heard such a thing? Who hath seen
such things? Is a land born in one day? Is a nation
brought forth at once? For as soon as Zion
travailed, She brought forth her children.

Shall I bring to the birth, and not cause to bring
forth? Saith the LORD; Shall I that cause to bring
forth shut the womb? Saith thy God.

Rejoice ye with Jerusalem, And be glad with her,
all ye that love her; Rejoice for joy with her, All
ye that mourn for her;

That ye may suck, and be satisfied With the breast
of her consolations; That ye may drink deeply
with delight Of the abundance of her glory.

For thus saith the LORD: Behold, I will extend
peace to her like a river. And the wealth of the
nations like an overflowing stream, and ye shall
suck thereof: Ye shall be borne upon the side, and
shall be dandled upon the knees.

As one whom his mother comforteth, So will I
comfort you; and ye shall be comforted in
Jerusalem.

וּרְאִיתֶם וְשֵׁשׁ לַבָּכִים וְעֲצָמוֹתֵיכֶם
כִּדְשָׁא תִפְרַחְנָה וְנוֹדְעָה יַד־יְהוָה
אֶת־עֲבָדָיו וְזַעַם אֶת־אֹיְבָיו: (ס)

כִּי־הִנֵּה יְהוָה בָּאֵשׁ יָבוֹא וְכִסּוּפָה
מִרְכָּבָתוֹ לְהַשִּׁיב בַּחֲמָה אַפּוֹ וְגַעְרָתוֹ
בְּלִהְבֵי־אֵשׁ:

כִּי בָאֵשׁ יִתְנַה נִשְׁפָּט וּבְחֶרֶב
אֶת־כָּל־בָּשָׂר וְרַבּוֹ חֲלָלֵי יְהוָה:

הַמְתַּקְדָּשִׁים וְהַמְטַהֲרִים אֶל־הַגְּזוֹת
אַחֵר (כ' אַחֵר) [ק' אַחֵר] בְּתוֹךְ אֲכָלֵי
בָּשָׂר הַחֲזִיר וְהַשֶּׁקֶץ וְהָעֶכְבֹּר וְחִדּוֹ
יִסָּפוּ נְאֻם־יְהוָה:

וְאֲנִי מַעֲשִׂיהֶם וּמַחְשְׁבֹתֵיהֶם בָּאֵה
לְקַבֵּץ אֶת־כָּל־הַגּוֹיִם וְהַלְשֹׁנוֹת וּבָאוּ
וְרָאוּ אֶת־כְּבוֹדִי:

וְשִׁמְתִּי בָהֶם אוֹת וְשִׁלַּחְתִּי מֵהֶם
פְּלִיטִים אֶל־הַגּוֹיִם תַּרְשִׁישׁ פּוּל וְלֹד
מִזְכֵּי קֶשֶׁת תִּבְל וַיּוֹן הַאֲיִים הָרַחֲקִים
אֲשֶׁר לֹא־שָׁמְעוּ אֶת־שְׁמִיעִי וְלֹא־רָאוּ
אֶת־כְּבוֹדִי וְהִגִּידוּ אֶת־כְּבוֹדִי בְּגוֹיִם:

וְהֵבִיאוּ אֶת־כָּל־אֲחֵיכֶם מִכָּל־הַגּוֹיִם
מִנְחָה לִיהוָה בְּסוּסִים וּבְרֶכֶב
וּבְצִבִּים וּבְפָרָדִים וּבְכַרְפוֹת עַל
הַר קָדְשִׁי יְרוּשָׁלַם אָמַר יְהוָה בָּאֲשֶׁר
יָבִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמִּנְחָה בְּכֵלִי
טָהוֹר בֵּית יְהוָה:

וְגַם־מֵהֶם אֶקַּח לַכֹּהֲנִים לְלוֹיִם אָמַר
יְהוָה:

כִּי כַאֲשֶׁר הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ
הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עִמָּדִים לִפְנֵי
נְאֻם־יְהוָה כֵּן יַעֲמֹד זֶרְעֲכֶם וְשִׁמְכֶם:

וְהָיָה מִדֵּי־חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ וּמִדֵּי שָׁבָת
בְּשַׁבָּתוֹ יָבוֹא כָל־בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת
לִפְנֵי אָמַר יְהוָה:

And when ye see this, your heart shall rejoice, and
your bones shall flourish like young grass; and the
hand of the LORD shall be known toward His
servants, and He will have indignation against
His enemies.

For, behold, the LORD will come in fire, And His
chariots shall be like the whirlwind; to render His
anger with fury, And His rebuke with flames of
fire.

For by fire will the LORD contend, And by His
sword with all flesh; And the slain of the LORD
shall be many.

They that sanctify themselves and purify
themselves to go unto the gardens, behind one in
the midst, Eating swine's flesh, and the detestable
thing, and the mouse, Shall be consumed
together, saith the LORD.

For I [know] their works and their thoughts; [the
time] cometh, that I will gather all nations and
tongues; and they shall come, and shall see My
glory.

And I will work a sign among them, and I will
send such as escape of them unto the nations, to
Tarshish, Pul and Lud, that draw the bow, to
Tubal and Javan, to the isles afar off, that have not
heard My fame, neither have seen My glory; and
they shall declare My glory among the nations.

And they shall bring all your brethren out of all
the nations for an offering unto the LORD, upon
horses, and in chariots, and in fitters, and upon
mules, and upon swift beasts, to My holy
mountain Jerusalem, saith the LORD, as the
children of Israel bring their offering in a clean
vessel into the house of the LORD.

And of them also will I take for the priests and
for the Levites, saith the LORD.

For as the new heavens and the new earth, which
I will make, shall remain before Me, saith the
LORD, so shall your seed and your name remain.

And it shall come to pass, that from one new
moon to another, and from one sabbath to
another, shall all flesh come to worship before
Me, Saith the LORD.

וַיֵּצְאוּ וְרָאוּ בַּפְּגְרֵי הָאֲנָשִׁים הַפְּשָׁעִים
בִּי כִּי תוֹלַעְתָּם לֹא תָמוּת וְאִשָּׁם לֹא
תִכְבֶּה וְהֵיוּ דְרָאוֹן לְכָל־בָּשָׂר׃ וְהָיָה
מִדֵּי חֹדֶשׁ בַּחֲדָשׁוֹ וּמִדֵּי שַׁבָּת בַּשַּׁבָּתוֹ
יָבוֹא כָל בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי אֲמֹר יְהוָה׃

24

And they shall go forth, and look Upon the
carcasses of the men that have rebelled against
Me; For their worm shall not die, Neither shall
their fire be quenched; And they shall be an
abhorring unto all flesh.

הפטרת שבת מחר חודש

סמאל א כ:י"ח-מ"ז

I Samuel 20:18-42

וַיֹּאמֶר־לוֹ יְהוֹנָתָן מָחָר הַחֹדֶשׁ וּנְפָקְדָתָּ
כִּי יִפְקֹד מוֹשְׁבֶּךָ׃

XX:18

And Jonathan said unto him: 'To-morrow is the
new moon; and thou wilt be missed, thy seat will
be empty.

וְשִׁלַּשְׁתָּ תַּרְדּוּ מָאֹד וּבֹאֲתָ אֶל־הַמָּקוֹם
אֲשֶׁר־נִסְתַּרְתָּ שָׁם בְּיוֹם הַמַּעֲשֶׂה
וַיִּשְׁבֶּתָּ אֵצֶל הָאֵבֶן הָאֵזֶל׃

19

And in the third day thou shalt hide thyself well,
and come to the place where thou didst hide
thyself in the day of work, and shalt remain by
the stone Ezel.

וְאֲנִי שְׁלַשֶׁת תַּחֲצִים צִדָּה אֹרֶה
לְשִׁלַּח־לִי לְמַטְרָה׃

20

And I will shoot three arrows to the side-ward, as
though I shot at a mark.

וְהִנֵּה אֲשַׁלַּח אֶת־הַנֶּעֱר לְךָ מֵצֵא
אֶת־הַחֲצִים אִם־אָמַר אֲמֹר לְנֹעַר
הִנֵּה הַחֲצִים׃ מִמֶּנּוּ וְהִנֵּה קָחְנוּ וּבָאָה
כִּי־שָׁלוֹם לָךְ וְאִין דָּבָר חַי־יְהוָה׃

21

And, behold, I will send the lad: Go, find the
arrows. If I say unto the lad: Behold, the arrows
are on this side of thee; take them, and come; for
there is peace to thee and no hurt, as the LORD
liveth.

וְאִם־כֵּה אָמַר לְעֹלָם הִנֵּה הַחֲצִים
מִמֶּנּוּ וְהִלָּאָה לְךָ כִּי שְׁלַחְךָ יְהוָה׃

22

But if I say thus unto the boy: Behold, the arrows
are beyond thee; go thy way; for the LORD hath
sent thee away.

וְהִדְבַּר אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אֲנִי וְאַתָּה הִנֵּה
יְהוָה בֵּינִי וּבֵינֶךָ עַד־עוֹלָם׃ (ס)

23

And as touching the matter which I and thou
have spoken of, behold, the LORD is between me
and thee for ever.'

וַיִּסְתַּר דָּוִד בַּשָּׂדֶה וַיְהִי הַחֹדֶשׁ וַיָּשָׁב
הַמֶּלֶךְ (כ' ע"ל) [ק' אֶל־] לֶאֱכֹל׃

24

So David hid himself in the field; and when the
new moon was come, the king sat him down to
the meal to eat.

וַיֵּשֶׁב הַמֶּלֶךְ עַל־מוֹשְׁבּוֹ כַּפְּעַם בְּפְעַם
אֶל־מוֹשֵׁב הַקִּיר וַיָּקֶם יְהוֹנָתָן וַיָּשָׁב
אֲבִנֶר מִצֵּד שְׂאוֹל וַיִּפְקֹד מְקוֹם דָּוִד׃

25

And the king sat upon his seat, as at other times,
even upon the seat by the wall; and Jonathan
stood up, and Abner sat by Saul's side; but David's
place was empty.

וְלֹא־דִבֶּר שְׂאוֹל מֵאַוְמָה בְּיוֹם הַהוּא
כִּי אָמַר מִקְרָה הוּא בָּלְתִּי טָהוֹר הוּא
כִּי־לֹא טָהוֹר׃ (ס)

26

Nevertheless Saul spoke not any thing that day;
for he thought: 'Something hath befallen him,
he is unclean; surely he is not clean.'

וַיְהִי מִמָּחָרֵת הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי וַיִּפְקֹד
מְקוֹם דָּוִד (פ') וַיֹּאמֶר שְׂאוֹל
אֶל־יְהוֹנָתָן בְּנֹו מַדּוּעַ לֹא־בָא בֶן־יִשִּׁי
גַם־תָּמוּל גַּם־הַיּוֹם אֶל־הַלֶּחֶם׃

27

And it came to pass on the morrow after the new
moon, which was the second day, that David's
place was empty; and Saul said unto Jonathan his
son: 'Wherefore cometh not the son of Jesse to
the meal, neither yesterday, nor to-day?'

וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שָׁאוּל נִשְׁאֵל נִשְׁאֵל
דָּוִד מִעַמּוּדֵי עַד־בֵּית לָחֶם:

28 And Jonathan answered Saul: 'David earnestly asked leave of me to go to Beth-lehem;

וַיֹּאמֶר שְׁלַחֵנִי זֶה כִּי זִבַּח מִשְׁפָּחָה
לָנוּ בָּעִיר וְהוּא צְוֶה־לִּי אָחִי וְעַתָּה
אִם־מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אִמְלֹטָה נָא
וְאֶרְאֶה אֶת־אָחִי עַל־כֵּן לֹא־בָא
אֶל־שֻׁלְחַן הַמֶּלֶךְ: (ס)

29 and he said: Let me go, I pray thee; for our family hath a sacrifice in the city; and my brother, he hath commanded me; and now, if I have found favour in thine eyes, let me get away, I pray thee, and see my brethren. Therefore he is not come unto the king's table.'

וַיִּחַר־אַף שָׁאוּל בִּיהוֹנָתָן וַיֹּאמֶר
לֹא בֶן־נָעוּת הַמִּרְדּוֹת הֲלֹא יָדַעְתִּי
כִּי־בָחַר אֶתְּהָ לְבֶן־יִשְׁי לְבִשְׁתָּךְ
וּלְבִשְׁת עֶרְוַת אִמִּי:

30 Then Saul's anger was kindled against Jonathan, and he said unto him: 'Thou son of perverse rebellion, do not I know that thou hast chosen the son of Jesse to thine own shame, and unto the shame of thy mother's nakedness?

כִּי כָל־הַיָּמִים אֲשֶׁר בֶּן־יִשְׁי חַי
עַל־הָאֲדָמָה לֹא תִכּוֹן אֶתְּהָ וּמַלְכוּתְךָ
וְעַתָּה שְׁלַח וְקַח אֹתוֹ אֵלַי כִּי בֶן־מוֹת
הוּא: (ס)

31 For as long as the son of Jesse liveth upon the earth, thou shalt not be established, nor thy kingdom. Wherefore now send and fetch him unto me, for he deserveth to die.'

וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שָׁאוּל אָבִיו וַיֹּאמֶר
אֵלָיו לָמָּה יוֹמַת מָה עָשָׂה:

32 And Jonathan answered Saul his father, and said unto him: 'Wherefore should he be put to death? what hath he done?'

וַיִּטֵּל שָׁאוּל אֶת־הַחֲנִית עָלָיו לְהַכּוֹתוֹ
וַיֵּדַע יְהוֹנָתָן כִּי־כָלָה הָיָא מֵעַם אָבִיו
לְהָמִית אֶת־דָּוִד: (ס)

33 And Saul cast his spear at him to smite him; whereby Jonathan knew that it was determined of his father to put David to death.

וַיָּקָם יְהוֹנָתָן מֵעַם הַשְּׁלָחַן בְּחַר־יָאָר
וְלֹא־אָכַל בַּיּוֹם־הַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי לָחֶם כִּי
נִעְצַב אֶל־דָּוִד כִּי הִכְלִמוֹ אָבִיו: (ס)

34 So Jonathan arose from the table in fierce anger, and did eat no food the second day of the month; for he was grieved for David, and because his father had put him to shame.

וַיְהִי בַּבֹּקֶר וַיֵּצֵא יְהוֹנָתָן הַשָּׂדֶה
לְמוֹעֵד דָּוִד וְנָעַר קָטָן עִמּוֹ:

35 And it came to pass in the morning, that Jonathan went out into the field at the time appointed with David, and a little lad with him.

וַיֹּאמֶר לְנָעֲרוֹ רֵץ מָצָא נָא אֶת־הַחֲצִים
אֲשֶׁר אֲנֹכִי מוֹרֶה הַנָּעַר רֵץ וְהוּא־יִרְה
הַחֲצִי לְהַעֲבֵרוֹ:

36 And he said unto his lad: 'Run, find now the arrows which I shoot.' And as the lad ran, he shot an arrow beyond him.

וַיָּבֹא הַנָּעַר עַד־מְקוֹם הַחֲצִי אֲשֶׁר יָרָה
יְהוֹנָתָן וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנָּעַר
וַיֹּאמֶר הֲלֹא הַחֲצִי מִמָּוֶה וְהִלָּאָה:

37 And when the lad was come to the place of the arrow which Jonathan had shot, Jonathan cried after the lad, and said: 'Is not the arrow beyond thee?'

וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנָּעַר מִהֲרָה
חֻשָּׁה אַל־תַּעֲמֹד וַיִּלָּקֵט נֹעַר יְהוֹנָתָן
אֶת־[הַחֲצִי] [ק' תַּחְצִים] וַיָּבֹא
אֶל־אֲדֹנָיו:

38 And Jonathan cried after the lad: 'Make speed, hasten, stay not.' And Jonathan's lad gathered up the arrows, and came to his master.

וַתֵּדַע לֹא־יָדָע מֵאוּמָה אֶדָּ וַיְהוֹנָתָן
וַיֵּדוּד יָדְעוּ אֶת־הַדָּבָר: (ס)

39 But the lad knew not any thing; only Jonathan and David knew the matter.

וַיִּתֵּן וַיְהוֹנָתָן אֶת־כְּלָיו אֶל־הַנָּעַר
אֲשֶׁר־לוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ הִבֵּיָה הָעִיר:

40 And Jonathan gave his weapons unto his lad, and said unto him: 'Go, carry them to the city.'

וַחֲדָה כַּאֲשֶׁר בָּא וַיֵּדוּד קָם מֵאֲצֶל הַגִּבּוֹ וַיִּפֹּל
לְאַפּוֹ אֶרְצָה וַיִּשְׁתַּחוּ שְׁלֹשׁ פְּעָמִים
וַיִּשָּׁקוּ אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ וַיִּבְכּוּ אִישׁ
אֶת־רֵעֵהוּ עַד־דָּוָד הִגְדִּיל:

41 And as soon as the lad was gone, David arose out of a place toward the South, and fell on his face to the ground, and bowed down three times; and they kissed one another, and wept one with another, until David exceeded.

וַיֹּאמֶר וַיְהוֹנָתָן לְדָוִד לֵךְ לְשָׁלוֹם אֲשֶׁר
נִשְׁבַּעְנוּ שְׁנֵינוּ אֲנַחְנוּ בְּשֵׁם יְהוָה לֵאמֹר
יְהוָה יִהְיֶה בֵּינִי וּבֵינְךָ וּבֵין זֶרְעִי וּבֵין
זֶרְעֶךָ עַד־עוֹלָם: (פ)

42 And Jonathan said to David: 'Go in peace, forasmuch as we have sworn both of us in the name of the LORD, saying: The LORD shall be between me and thee, and Between my seed and thy seed, for ever.'

הפטרת פרשת שקלים

The Maftir for Parashat Shekalim is Exodus 30:11-16.

מלכים ז' כ"א-כ"ב

II Kings 12:1-17

בֶּן־שֶׁבַע שָׁנִים יְהוֹאָשׁ בְּמָלְכוֹ: (פ)

XII:1

Jehoash was seven years old when he began to reign.

בְּשֶׁנֶת־שֶׁבַע לַיהוָה מָלַךְ יְהוֹאָשׁ
וְאַרְבָּעִים שָׁנָה מָלַךְ בִּירוּשָׁלַם וּשְׁמֹ
אִמּוֹ צִבְיָה מִבְּאֵר שֶׁבַע:

2

In the seventh year of Jehu began Jehoash to reign; and he reigned forty years in Jerusalem; and his mother's name was Zibiah of Beer-sheba.

וַיַּעַשׂ יְהוֹאָשׁ הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה
כָּל־יָמָיו אֲשֶׁר הוֹלָהוּ וַיְהוֹדָע הַכֹּהֵן:

3

And Jehoash did that which was right in the eyes of the LORD all his days wherein Jehoiaada the priest instructed him.

רַק הַמָּקוֹמוֹת לֹא־סָרוּ עוֹד הָעָם מִזִּבְחִים
וּמִקְטָרִים בַּמָּקוֹמוֹת:

4

Howbeit the high places were not taken away; the people still sacrificed and offered in the high places.

וַיֹּאמֶר יְהוֹאָשׁ אֶל־הַכֹּהֲנִים כָּל־כֶּסֶף
הַקֹּדְשִׁים אֲשֶׁר־יוֹבֵא בֵּית־יְהוָה כֶּסֶף
עוֹבֵר אִישׁ כֶּסֶף נַפְשׁוֹת עָרְכוּ כָּל־כֶּסֶף
אֲשֶׁר יַעֲלֶה עַל לֵב־אִישׁ לְהָבִיא בֵּית
יְהוָה:

5

And Jehoash said to the priests: 'All the money of the hallowed things that is brought into the house of the LORD, in current money, the money of the persons for whom each man is rated, all the money that cometh into any man's heart to bring into the house of the LORD,

יִקְחוּ לָהֶם הַכֹּהֲנִים אִישׁ מֵאֵת מִכָּרוֹ
וְהֵם יִחְזְקוּ אֶת־בְּדָק הַבַּיִת לְכָל
אֲשֶׁר־יִמָּצֵא שָׁם בְּדָק: (פ)

6

let the priests take it to them, every man from him that bestoweth it upon him; and they shall repair the breaches of the house, wheresoever any breach shall be found.'

וַיְהִי בְּשֶׁנֶת עֶשְׂרִים וּשְׁלֹשׁ שָׁנָה לַמָּלָךְ
יְהוֹאָשׁ לֹא־חִזְקוּ הַכֹּהֲנִים אֶת־בְּדָק
הַבַּיִת:

7

But it was so, that in the three and twentieth year of king Jehoash the priests had not repaired the breaches of the house.

וַיִּקְרָא הַמֶּלֶךְ יְהוֹאָשׁ לַיהוֹיָדָע
הַכֹּהֵן וְלַכֹּהֲנִים וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מָדוּעַ
אֵינְכֶם מְחַזְּקִים אֶת-בֵּדֶק הַבַּיִת
וְעַתָּה אַל-תִּקְחוּ-כֶסֶף מֵאֵת מְכַרְיֶכֶם
כִּי-לְבֶדֶק הַבַּיִת תִּתְּנֶהוּ:

8 Then king Jehoash called for Jehoiada the priest, and for the other priests, and said unto them: 'Why repair ye not the breaches of the house? now therefore take no longer money from them that bestow it upon you, but deliver it for the breaches of the house.'

וַיֵּאָתּוּ הַכֹּהֲנִים לְבַלְתִּי קַחַת-כֶּסֶף
מֵאֵת הָעָם וּלְבַלְתִּי חַזֵּק אֶת-בֵּדֶק
הַבַּיִת:

9 And the priests consented that they should take no longer money from the people, neither repair the breaches of the house.

וַיִּלָּח יְהוֹיָדָע הַכֹּהֵן אֶרְוֹן אֶחָד וַיִּקַּב
חֹר בְּדֻלְתּוֹ וַיִּתֵּן אֹתוֹ אֶצֶל הַמִּזְבֵּחַ
(כ' בַּיָּמִין) [ק' מִיָּמִין] בְּבֹא-אִישׁ בֵּית
יְהוָה וַנִּתְּנוּ שָׁמָּה הַכֹּהֲנִים שְׁמֹרֵי הַסֶּף
אֶת-כָּל-הַכֶּסֶף הַמּוֹבָא בֵּית-יְהוָה:

10 And Jehoiada the priest took a chest, and bored a hole in the lid of it, and set it beside the altar, on the right side as one cometh into the house of the LORD; and the priests that kept the threshold put therein all the money that was brought into the house of the LORD.

וַיְהִי כִּרְאוֹתָם כִּי-רַב הַכֶּסֶף בְּאֶרְוֹן
וַיַּעַל סֹפֵר הַמֶּלֶךְ וְהַכֹּהֵן הַגָּדוֹל וַיִּצְרוּ
וַיִּמְנוּ אֶת-הַכֶּסֶף הַנִּמְצָא בֵּית-יְהוָה:

11 And it was so, when they saw that there was much money in the chest, that the king's scribe and the high priest came up, and they put up in bags and counted the money that was found in the house of the LORD.

וַנִּתְּנוּ אֶת-הַכֶּסֶף הַמִּתְכַּן עַל-(כ'
יד)[ק' יָדַי] עֲשֵׂי הַמְּלָאכָה (כ'
הַפְּקָדִים) [ק' הַמְּפַקְדִים] בֵּית יְהוָה
וַיּוֹצִיאוּהוּ לַחֲרָשֵׁי הָעֵץ וְלַבָּנִים הַעֲשִׂים
בֵּית יְהוָה:

12 And they gave the money that was weighed out into the hands of them that did the work, that had the oversight of the house of the LORD; and they paid it out to the carpenters and the builders, that wrought upon the house of the LORD,

וְלַגִּדְרִים וְלַחֲצָבֵי הָאֲבָן וּלְקִנּוֹת
עֵצִים וְאֲבָנֵי מַחְצָב לְחֹזֵק אֶת-בֵּדֶק
בֵּית-יְהוָה וְלִכְלֹל אֲשֶׁר-יֵצֵא עַל-הַבַּיִת
לְחֻזְקָה:

13 and to the masons and the hewers of stone, and for buying timber and hewn stone to repair the breaches of the house of the LORD, and for all that was laid out for the house to repair it.

אָךְ לֹא יַעֲשֶׂה בֵּית יְהוָה סִפּוֹת כֶּסֶף
מִזְמָרוֹת מִזְרְקוֹת חֲצָצְרוֹת כָּל-כְּלֵי
זָהָב וְכָלִי-כֶסֶף מִן-הַכֶּסֶף הַמּוֹבָא
בֵּית-יְהוָה:

14 But there were not made for the house of the LORD cups of silver, snuffers, basins, trumpets, any vessels of gold, or vessels of silver, of the money that was brought into the house of the LORD;

כִּי-לְעֲשֵׂי הַמְּלָאכָה יִתְּנוּהוּ וַחֲזָקוּ-בּוֹ
אֶת-בֵּית יְהוָה:

15 for they gave that to them that did the work, and repaired therewith the house of the LORD.

וְלֹא יַחֲשְׁבוּ אֶת-הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר יִתְּנוּ
אֶת-הַכֶּסֶף עַל-יָדָם לָתֵת לְעֲשֵׂי
הַמְּלָאכָה כִּי בְּאֵמֶנָה הֵם עֹשִׂים:

16 Moreover they reckoned not with the men, into whose hand they delivered the money to give to them that did the work; for they dealt faithfully.

כֶּסֶף אֲשֶׁם וְכֶסֶף חַטָּאוֹת לֹא יוֹבָא בֵּית
יְהוָה לַכֹּהֲנִים יְהוֹיָ: (פ')

17 The forfeit money, and the sin money, was not brought into the house of the LORD; it was the priests.

מפטיר לפרשת זכור

דברים כ"ה: י"ז-י"ט

Deuteronomy 25:17-19

זְכוֹר אֶת אֲשֶׁר-עָשָׂה לְךָ עַמְלֶק בְּדַרְךָ
בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם:

XXV:17

Remember what Amalek did unto thee by the way as ye came forth out of Egypt;

אֲשֶׁר קָרָךְ בְּדַרְךָ וַיִּזְנֹב בְּךָ
כָּל-הַנְּחָשִׁים אַחֲרֶיךָ וְאַתָּה עִנֵּי
וַיִּגַע וְלֹא יָרָא אֱלֹהִים:

18

how he met thee by the way, and smote thee hindmost of thee, all that were enfeebled in thy rear, when thou wast faint and weary; and he feared not God.

וְהָיָה בְּהֵנִיחַ יְהוָה אֶל-תִּיבְךָ וְלֹךְ
מִכָּל-אֹיְבֶיךָ מִסְבִּיב בְּאַרְצְךָ אֲשֶׁר
יְהוָה-אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחֲלָה לְרִשְׁתָּהּ
תִּמְחָה אֶת-זֵכֶר עַמְלֶק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם לֹא
תִשְׁכַּח: (פ)

19

Therefore it shall be, when the LORD thy God hath given thee rest from all thine enemies round about, in the land which the LORD thy God giveth thee for an inheritance to possess it, that thou shalt blot out the remembrance of Amalek from under heaven; thou shalt not forget.

הפטרות פרשת זכור

שמואל א ט"ו: כ"ג-ל"ד

I Samuel 15:2-34

כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת פָּקְדֹתִי אֶת
אֲשֶׁר-עָשָׂה עַמְלֶק לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר-שָׁם
לוֹ בְּדַרְךָ בְּעֹלְתוֹ מִמִּצְרָיִם:

XV:2

Thus saith the LORD of hosts: I remember that which Amalek did to Israel, how he set himself against him in the way, when he came up out of Egypt.

עֲתָה לֵךְ וְהַכִּיתָה אֶת-עַמְלֶק
וְהַחֲרַמְתָּם אֶת-כָּל-אֲשֶׁר-לוֹ וְלֹא
תַחֲמַל עָלָיו וְהַמֹּתָה מֵאִישׁ עַד-אִשָּׁה
מֵעַלְלִי וְעַד-יוֹנֵק מִשּׁוֹר וְעַד-שֶׁה מִגָּמֶל
וְעַד-חֲמוֹר: (ס)

3

Now go and smite Amalek, and utterly destroy all that they have, and spare them not; but slay both man and woman, infant and suckling, ox and sheep, camel and ass.

וַיִּשְׁמַע שְׁאוּל אֶת-הָעָם וַיִּפְקְדֵם
בְּטֵלַיִם מֵאֲתָיִם אַלֶּף רִגְלֵי וְעֶשְׂרֵת
אַלְפִים אֶת-אִישׁ יְהוּדָה:

4

And Saul summoned the people, and numbered them in Telaim, two hundred thousand footmen, and ten thousand men of Judah.

וַיָּבֹא שְׁאוּל עַד-עִיר עַמְלֶק וַיַּרְב
בְּנַחַל:

5

And Saul came to the city of Amalek, and lay in wait in the valley.

וַיֹּאמֶר שְׁאוּל אֶל-הַכִּנִּיטִי לְכוּ סְרוּ רְדוּ
מִתּוֹךְ עַמְלֵקִי פֶן-אֶסְפְּדָם עִמּוֹ וְאַתָּה
עֲשִׂיתָה חֶסֶד עִם-כָּל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
בְּעֹלֹתָם מִמִּצְרָיִם וַיִּסָּר קִינִי מִתּוֹךְ
עַמְלֶק:

6

And Saul said unto the Kenites: 'Go, depart, get you down from among the Amalekites, lest I destroy you with them; for ye showed kindness to all the children of Israel, when they came up out of Egypt.' So the Kenites departed from among the Amalekites.

וַיִּךְ שְׁאוּל אֶת-עַמְלֶק מִחַוִּילָה בּוֹאֵךְ
שׁוּר אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי מִצְרָיִם:

7

And Saul smote the Amalekites, from Havilah as thou goest to Shur, that is in front of Egypt.

וַיִּתְּפֹשׂ אֶת־אַגַּג מֶלֶךְ־עַמְלֵק חַי
וְאֶת־כָּל־הָעָם הַחֲרִים לְפִי־חֶרֶב:

8 And he took Agag the king of the Amalekites alive, and utterly destroyed all the people with the edge of the sword.

וַיַּחְמַל שְׂאוּל וְהָעָם עַל־אַגַּג וְעַל־מִיטְבַּ
הַצֹּאֵן וְהַבְּקָר וְהַמִּשְׁנִים וְעַל־הַכְּרִים
וְעַל־כָּל־הַטּוֹב וְלֹא אָבוּ הַחֲרִימָם
וְכָל־הַמְּלָאכָה נִמְכְּזָה וְנָמַס אֹתָהּ
הַחֲרִימוּ: (פ)

9 But Saul and the people spared Agag, and the best of the sheep, and of the oxen, even the young of the second birth, and the lambs, and all that was good, and would not utterly destroy them; but every thing that was of no account and feeble, that they destroyed utterly.

וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֶל־שְׁמוּאֵל לֵאמֹר:

10 Then came the word of the LORD unto Samuel, saying:

נִחַמְתִּי כִּי־הִמְלַכְתִּי אֶת־שְׂאוּל לְמֶלֶךְ
כִּי־שָׁב מֵאַחֲרַי וְאֶת־דְּבָרִי לֹא הָקִים
וַיִּחַר לְשְׁמוּאֵל וַיִּזְעַק אֶל־יְהוָה
כָּל־הַלַּיְלָה:

11 'It repenteth Me that I have set up Saul to be king; for he is turned back from following Me, and hath not performed My commandments.' And it grieved Samuel; and he cried unto the LORD all night.

וַיִּשְׁכֶּם שְׁמוּאֵל לִקְרֹאת שְׂאוּל בַּבֹּקֶר
וַיִּגֹּד לְשְׁמוּאֵל לֵאמֹר בָּא־שְׂאוּל
הַכְּרַמְלָה וְהִנֵּה מַצִּיב לִי יָד וַיִּסַּב
וַיַּעֲבֹר וַיֵּרֶד הַגִּלְגָּל:

12 And Samuel rose early to meet Saul in the morning; and it was told Samuel, saying: 'Saul came to Carmel, and, behold, he is setting him up a monument, and is gone about, and passed on, and gone down to Gilgal.'

וַיָּבֹא שְׁמוּאֵל אֶל־שְׂאוּל וַיֹּאמֶר לוֹ
שְׂאוּל בָּרוּךְ אַתָּה לַיהוָה הִקְיַמְתִּי
אֶת־דְּבַר יְהוָה:

13 And Samuel came to Saul; and Saul said unto him: 'Blessed be thou of the LORD; I have performed the commandment of the LORD.'

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל וּמָה קוֹל־הַצֹּאֵן הַזֶּה
בְּאָזְנִי וְקוֹל הַבְּקָר אֲשֶׁר אֲנֹכִי שֹׁמֵעַ:

14 And Samuel said: 'What meaneth then this bleating of the sheep in mine ears, and the lowing of the oxen which I hear?'

וַיֹּאמֶר שְׂאוּל מֵעַמְלֵקִי הֵבִיאוּם אֲשֶׁר
חָמַל הָעָם עַל־מִיטְבַּ הַצֹּאֵן וְהַבְּקָר
לְמַעַן זָבַח לַיהוָה אֱלֹהֵיךָ וְאֶת־הַיּוֹתֵר
הַחֲרַמְנוּ: (פ)

15 And Saul said: 'They have brought them from the Amalekites; for the people spared the best of the sheep and of the oxen, to sacrifice unto the LORD thy God; and the rest we have utterly destroyed.'

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־שְׂאוּל הֲרָף וְאִגִּידָה
לְךָ אֵת אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֵלַי הַלַּיְלָה
(כ' וַיֹּאמְרוּ) [ק' וַיֹּאמֶר] לוֹ דַּבֵּר: (ס)

16 Then Samuel said unto Saul: 'Stay, and I will tell thee what the LORD hath said to me this night.' And he said unto him: 'Say on.'

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל תְּלוֹא אִם־קִטְּנָה אַתָּה
בְּעֵינֶיךָ רֹאשׁ שְׁבָטֵי יִשְׂרָאֵל אַתָּה
וַיִּמְשַׁחְךָ יְהוָה לְמֶלֶךְ עַל־יִשְׂרָאֵל:

17 And Samuel said: 'Though thou be little in thine own sight, art thou not head of the tribes of Israel? And the LORD anointed thee king over Israel;

וַיִּשְׁלַחְךָ יְהוָה בְּדֶרֶךְ וַיֹּאמֶר לְךָ
וְהַחֲרַמְתָּה אֶת־הַחַטָּאִים אֶת־עַמְלֵק
וְנִלְחַמְתָּ בּוֹ עַד כָּל־וָתֵּם אֹתָם:

18 and the LORD sent thee on a journey, and said: Go and utterly destroy the sinners the Amalekites, and fight against them until they be consumed.

וְלָמָּה לֹא־שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה וַתַּעַט
אֶל־הַשָּׁלָל וַתַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה:
(ס)

19 Wherefore then didst thou not hearken to the voice of the LORD, but didst fly upon the spoil, and didst that which was evil in the sight of the LORD?

וַיֹּאמֶר שְׂאוּל אֶל־שְׁמוּאֵל אֲשֶׁר שָׁמַעְתִּי
בְּקוֹל יְהוָה וְאֵלֶיךָ בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר־שְׁלַחְנִי
יְהוָה וָאָבִיא אֶת־אַגַּג מֶלֶךְ עַמְלֵק
וְאֶת־עַמְלֵק הִחָרַמְתִּי:

20 And Saul said unto Samuel: 'Yea, I have hearkened to the voice of the LORD, and have gone the way which the LORD sent me, and have brought Agag the king of Amalek, and have utterly destroyed the Amalekites.

וַיִּקַּח הָעָם מִהַשָּׁלָל צֹאן וּבָקָר רֵאשִׁית
הַחֲרָם לְזִבְחַת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּגִלְגָּל:
(ס)

21 But the people took of the spoil, sheep and oxen, the chief of the devoted things, to sacrifice unto the LORD thy God in Gilgal.'

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הַחֲפִיץ לַיהוָה בַּעֲלֹת
וּזְבָחִים כְּשָׁמַע בְּקוֹל יְהוָה הִנֵּה שָׁמַע
מִזְבַּח טוֹב לְהִקְשִׁיב מִחֶלֶב אֵילִים:

22 And Samuel said: 'Hath the LORD as great delight in burnt-offerings and sacrifices, As in hearkening to the voice of the LORD? Behold, to obey is better than sacrifice, And to hearken than the fat of rams.

כִּי חַטָּאת־קָסָם מְרִי וְאָוֶן וּתְרָפִים
הַפְּצָר יַעַן מָאֲסָתָּ אֶת־דְּבַר יְהוָה
וַיִּמָּאֲסֶךְ מִמֶּלֶךְ: (ס)

23 For rebellion is as the sin of witchcraft, And stubbornness is as idolatry and teraphim. Because thou hast rejected the word of the LORD, He hath also rejected thee from being king.'

וַיֹּאמֶר שְׂאוּל אֶל־שְׁמוּאֵל חָטָאתִי
כִּי־עָבַרְתִּי אֶת־פִּי־יְהוָה וְאֶת־דְּבָרֶיךָ
כִּי יֵרָאֲתִי אֶת־הָעָם וְאֲשַׁמַּע בְּקוֹלָם:

24 And Saul said unto Samuel: 'I have sinned; for I have transgressed the commandment of the LORD, and thy words; because I feared the people, and hearkened to their voice.

וְעַתָּה שָׂא נָא אֶת־חַטָּאתִי וְשׁוּב עִמִּי
וְאֶשְׁתַּחֲוֶה לַיהוָה:

25 Now therefore, I pray thee, pardon my sin, and return with me, that I may worship the LORD.'

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־שְׂאוּל לֹא
אָשׁוּב עִמָּךְ כִּי מָאֲסָתָה אֶת־דְּבַר
יְהוָה וַיִּמָּאֲסֶךְ יְהוָה מִמֶּנִּיּוֹת מֶלֶךְ
עַל־יִשְׂרָאֵל: (ס)

26 And Samuel said unto Saul: 'I will not return with thee; for thou hast rejected the word of the LORD, and the LORD hath rejected thee from being king over Israel.'

וַיִּסָּב שְׁמוּאֵל לָלֶכֶת וַיִּחַזַּק
בְּכַנְף־מַעֲיָלוֹ וַיִּקְרַע: (ס)

27 And as Samuel turned about to go away, he laid hold upon the skirt of his robe, and it rent.

וַיֹּאמֶר אֵלָיו שְׁמוּאֵל קִרַּע יְהוָה
אֶת־מַמְלָכְוֹת יִשְׂרָאֵל מֵעַלֶיךָ הַיּוֹם
וַנִּתְּנָה לְרַעְיָה הַטּוֹב מִמֶּךָ: (ס)

28 And Samuel said unto him: 'The LORD hath rent the kingdom of Israel from thee this day, and hath given it to a neighbour of thine, that is better than thou.

וְגַם נִצַּח יִשְׂרָאֵל לֹא יִשְׁקַר וְלֹא יִנָּחַם
כִּי לֹא אָדָם הוּא לְהִנָּחַם:

29 And also the Glory of Israel will not lie nor repent; for He is not a man, that He should repent.'

וַיֹּאמֶר חָטָאתִי עַתָּה כַּכְדָּנִי נָא נִגֵּד
זִקְנֵי־עַמִּי וְנִגֵּד יִשְׂרָאֵל וְשׁוּב עִמִּי
וְהִשְׁתַּחֲוִיתִי לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ:

30 Then he said: 'I have sinned; yet honour me now, I pray thee, before the elders of my people, and before Israel, and return with me, that I may worship the LORD thy God.'

וַיָּשָׁב שְׁמוּאֵל אַחֲרֵי שְׁאוּל וַיִּשְׁתַּחֲוֶה שְׁאוּל לַיהוָה: (ס)

31 So Samuel returned after Saul; and Saul worshipped the LORD.

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הִגִּישׁוּ אֵלַי אֶת-אַגַּג מֶלֶךְ עַמְלֵק וַיֵּלֶךְ אֵלָיו אַגַּג מֵעַדְנָת וַיֹּאמֶר אַגַּג אָכֵן סֵר מֵרֵמֹנֹת: (ס)

32 Then said Samuel: 'Bring ye hither to me Agag the king of the Amalekites.' And Agag came unto him in chains. And Agag said: 'Surely the bitterness of death is at hand.'

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל כַּאֲשֶׁר שִׁבְלָה נָשִׁים חֲרָפָה בֶּן-תִּשְׁכַּל מִנָּשִׁים אִמָּה וַיִּשְׁפֹּךְ שְׁמוּאֵל אֶת-אַגַּג לִפְנֵי יְהוָה בְּגִלְגָּל: (ס)

33 And Samuel said: As thy sword hath made women childless, So shall thy mother be childless among women. And Samuel hewed Agag in pieces before the LORD in Gilgal.

וַיֵּלֶךְ שְׁמוּאֵל הָרָמָתָה וְשְׁאוּל עָלָה אֶל-בֵּיתוֹ גִּבְעַת שְׁאוּל:

34 Then Samuel went to Ramah; and Saul went up to his house to Gibeath-shaul.

מפטיר לפרשת פרה

זמזנר י"ט:א'-כ"ז

Numbers 19:1-22

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן לֵאמֹר:

XIX:1 And the LORD spoke unto Moses and unto Aaron, saying:

זֶאת חֻקַּת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה לֵאמֹר דִּבְרוּ אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ אֵלֶיהָ פָּרָה אֲדָמָה תְּמִימָה אֲשֶׁר אֵין-בָּהּ מוֹם אֲשֶׁר לֹא-עָלָה עָלֶיהָ עַל:

2 This is the statute of the law which the LORD hath commanded, saying: Speak unto the children of Israel, that they bring thee a red heifer, faultless, wherein is no blemish, and upon which never came yoke.

וַנִּתְּנָהּ אֵתָּהּ אֶל-אַלְעָזָר הַכֹּהֵן וְהוֹצִיאָהּ אֵתָּהּ אֶל-מַחֲוֵץ לַמַּחֲנֶה וְשָׁחַט אֵתָּהּ לִפְנָיו:

3 And ye shall give her unto Eleazar the priest, and she shall be brought forth without the camp, and she shall be slain before his face.

וְלָקַח אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן מִדָּמָהּ בְּאֶצְבָּעוֹ וְהִזָּה אֶל-נֹכַח פְּנֵי אֹהֶל-מוֹעֵד מִדָּמָהּ שִׁבְעַת פְּעָמִים:

4 And Eleazar the priest shall take of her blood with his finger, and sprinkle of her blood toward the front of the tent of meeting seven times.

וְשָׂרָף אֶת-הַפָּרָה לְעֵינָיו אֶת-עוֹרָהּ וְאֶת-בְּשָׂרָהּ וְאֶת-דָּמָהּ עַל-פְּרָשָׁה יִשְׂרָף:

5 And the heifer shall be burnt in his sight; her skin, and her flesh, and her blood, with her dung, shall be burnt.

וְלָקַח הַכֹּהֵן עֵץ אֶרְזוֹ וְאַזְזֹב וְשִׁנִּי תוֹלַעַת וְהִשְׁלִיךְ אֶל-תּוֹךְ שָׂרֶפֶת הַפָּרָה:

6 And the priest shall take cedar-wood, and hyssop, and scarlet, and cast it into the midst of the burning of the heifer.

וְכַבֵּס בְּגָדָיו הַכֹּהֵן וְרָחַץ בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְאַחֲרַיִךְ יָבֹא אֶל-הַמַּחֲנֶה וְטָמֵא הַכֹּהֵן עַד-הָעֶרֶב:

7 Then the priest shall wash his clothes, and he shall bathe his flesh in water, and afterward he may come into the camp, and the priest shall be unclean until the even.

וְהִשְׂרַף אֹתָהּ יִכְבֹּס בְּגָדָיו בַּמַּיִם וְרָחַץ
בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד-הָעֶרֶב:

8 And he that burneth her shall wash his clothes in water, and bathe his flesh in water, and shall be unclean until the even.

וְאִסְפוּ אִישׁ טְהוֹר אֶת אֲפֵר הַפָּרָה
וְהִנִּית מִחוּץ לַמַּחֲנֶה בְּמָקוֹם טְהוֹר
וְהָיְתָה לְעֹדֶת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁמַרְתָּ
לְמִי נִדָּה חֲטָאת הוּא:

9 And a man that is clean shall gather up the ashes of the heifer, and lay them up without the camp in a clean place, and it shall be kept for the congregation of the children of Israel for a water of sprinkling; it is a purification from sin.

וְכִבֹּס הָאִסְפוּ אֶת-אֲפֵר הַפָּרָה
אֶת-בְּגָדָיו וְטָמֵא עַד-הָעֶרֶב וְהָיְתָה
לְבִנְיָן יִשְׂרָאֵל וְלַגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכָם לְחֻקַּת
עוֹלָם:

10 And he that gathereth the ashes of the heifer shall wash his clothes, and be unclean until the even; and it shall be unto the children of Israel, and unto the stranger that sojourneth among them, for a statute for ever.

הַנֹּגֵעַ בְּמֵת לְכָל-נֶפֶשׁ אָדָם וְטָמֵא
שִׁבְעַת יָמִים:

11 He that toucheth the dead, even any man's dead body, shall be unclean seven days;

הוּא יִתְחַטֵּא-בּוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי יִטְהַר וְאִם-לֹא יִתְחַטֵּא בַּיּוֹם
הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי לֹא יִטְהַר:

12 the same shall purify himself therewith on the third day and on the seventh day, and he shall be clean; but if he purify not himself the third day and the seventh day, he shall not be clean.

כָּל-הַנֹּגֵעַ בְּמֵת בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם
אֲשֶׁר-יָמוּת וְלֹא יִתְחַטֵּא אֶת-מִשְׁכַּן
יְהוָה טָמֵא וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא
מִיִּשְׂרָאֵל כִּי מִי נִדָּה לֹא-זָרַק עָלָיו
טָמֵא יִהְיֶה עוֹד טְמֵאתוֹ בּוֹ:

13 Whosoever toucheth the dead, even the body of any man that is dead, and purifieth not himself—he hath defiled the tabernacle of the LORD—that soul shall be cut off from Israel; because the water of sprinkling was not dashed against him, he shall be unclean; his uncleanness is yet upon him.

זֹאת הַתּוֹרָה אָדָם כִּי-יָמוּת בְּאֶהֱלָ
כָל-הַבָּא אֶל-הָאֶהֱלָ וְכָל-אֲשֶׁר בְּאֶהֱלָ
יִטָּמֵא שִׁבְעַת יָמִים:

14 This is the law: when a man dieth in a tent, every one that cometh into the tent, and every thing that is in the tent, shall be unclean seven days.

וְכָל כֵּל פְּתוּחַ אֲשֶׁר אֵין-צִמִּיד פְּתִיל
עָלָיו טָמֵא הוּא:

15 And every open vessel, which hath no covering close-bound upon it, is unclean.

וְכָל אֲשֶׁר-יִגַּע עַל-פְּנֵי הַשָּׂדֶה
בְּחֵלֶל-חֶרֶב אוֹ בְּמֵת אוֹ-בְעֵצָם אָדָם
אוֹ בְּקִבְרֵי יִטָּמֵא שִׁבְעַת יָמִים:

16 And whosoever in the open field toucheth one that is slain with a sword, or one that dieth of himself, or a bone of a man, or a grave, shall be unclean seven days.

וְלִקְחוּ לַטָּמֵא מֵעֵפֶר שְׂרֵפֶת הַחֲטָאת
וְנָתַן עָלָיו מֵיִם חַיִּים אֶל-כָּלִי:

17 And for the unclean they shall take of the ashes of the burning of the purification from sin, and running water shall be put thereto in a vessel.

וְלָקַח אֶזְזֹב וְטָבַל בַּמַּיִם אִישׁ טְהוֹר
וְהִזָּה עַל-הָאֶהֱלָ וְעַל-כָּל-הַכֵּלִים
וְעַל-הַנֶּפֶשׁוֹת אֲשֶׁר הָיוּ-שָׁם וְעַל-הַנֹּגֵעַ
בְּעֵצָם אוֹ בְּחֵלֶל אוֹ בְּמֵת אוֹ בְּקִבְרֵי:

18 And a clean person shall take hyssop, and dip it in the water, and sprinkle it upon the tent, and upon all the vessels, and upon the persons that were there, and upon him that touched the bone, or the slain, or the dead, or the grave.

וַהֲתָה הַטָּהוֹר עַל-הַטָּמֵא בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי
וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וַחֲטָאוּ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי
וַכִּבֶּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָהַר בָּעֶרְב׃

19 And the clean person shall sprinkle upon the
unclean on the third day, and on the seventh day;
and on the seventh day he shall purify him; and
he shall wash his clothes, and bathe himself in
water, and shall be clean at even.

וְאִישׁ אֲשֶׁר-יִטְמָא וְלֹא יִתְחַטֵּא
וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִתּוֹךְ הַקֹּהֵל
כִּי אֶת-מִקְדָּשׁ יְהוָה טָמֵא מִי נִדָּה
לֹא-זָרַק עָלָיו טָמֵא הוּא׃

20 But the man that shall be unclean, and shall not
purify himself, that soul shall be cut off from the
midst of the assembly, because he hath defiled the
sanctuary of the LORD; the water of sprinkling
hath not been dashed against him: he is unclean.

וְהִיְתָה לָהֶם לְחֻקַּת עוֹלָם וּמִנָּה
מִי-הִנִּידָה יַכֶּבֶס בְּגָדָיו וְהִנְגַּל בַּמַּיִם
הַנִּידָה יִטְמָא עַד-הָעֶרֶב׃

21 And it shall be a perpetual statute unto them; and
he that sprinkleth the water of sprinkling shall
wash his clothes; and he that toucheth the water
of sprinkling shall be unclean until even.

וְכָל אֲשֶׁר-יַגֵּעַ-בּוֹ הַטָּמֵא יִטְמָא וְהַנֶּפֶשׁ
הַנִּגָּעַת הַטָּמֵא עַד-הָעֶרֶב׃ (פ)

22 And whatsoever the unclean person toucheth
shall be unclean; and the soul that toucheth him
shall be unclean until even.

הפטרת פרשת פרה

יחזקאל ל"ו:ט"ז-ל"ח

Ezekiel 36:16-38

וַיְהִי דְבַר-יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר׃

XXXVI:16 Moreover the word of the LORD came unto me,
saying:

בֶּן-אָדָם בֵּית יִשְׂרָאֵל יֹשְׁבִים
עַל-אֲדָמָתָם וַיִּטְמְאוּ אוֹתָהּ בְּדַרְכָּם
וּבַעֲלִילוֹתָם כְּטִמְאַת הַנִּדָּה הִיְתָה
דַּרְכָּם לִפְנֵי׃

17 'Son of man, when the house of Israel dwelt in
their own land, they defiled it by their way and by
their doings; their way before Me was as the
uncleanness of a woman in her impurity.

וְאֲשַׁפָּךְ חֲמָתִי עֲלֵיהֶם עַל-חַדָּם
אֲשֶׁר-שָׁפְכוּ עַל-הָאָרֶץ וּבְגִלּוּלֵיהֶם
טִמְאוּהָ׃

18 Wherefore I poured out My fury upon them for
the blood which they had shed upon the land,
and because they had defiled it with their idols;

וְאֶפֶיץ אֹתָם בַּגּוֹיִם וַיִּזְרוּ בְּאַרְצוֹת
כְּדַרְכָּם וַכְּעִלּוֹתָם שִׁפְטֵתִים׃

19 and I scattered them among the nations, and
they were dispersed through the countries;
according to their way and according to their
doings I judged them.

וַיָּבֹאוּ אֶל-הַגּוֹיִם אֲשֶׁר-בָּאוּ שָׁם
וַיַּחֲלִלוּ אֶת-שֵׁם קֹדֶשִׁי בְּאֹמַר לָהֶם
עַם-יְהוָה אֱלֹהֵי וּמֵאֲרָצוֹ יָצָאוּ׃

20 And when they came unto the nations, whither
they came, they profaned My holy name; in that
men said of them: These are the people of the
LORD, and are gone forth out of His land.

וְאֶחְמַל עַל-שֵׁם קֹדֶשִׁי אֲשֶׁר חָלָלְתָּ
בֵּית יִשְׂרָאֵל בַּגּוֹיִם אֲשֶׁר-בָּאוּ שָׁמָּה׃
(פ)

21 But I had pity for My holy name, which the house
of Israel had profaned among the nations,
whither they came.

לִכֵּן אֹמַר לְבֵית-יִשְׂרָאֵל כֹּה אָמַר
אֲדַנִּי יְהוָה לֹא לְמַעַנְכֶם אֲנִי עֹשֶׂה
בֵּית יִשְׂרָאֵל כִּי אִם-לְשֵׁם-קֹדֶשִׁי אֲשֶׁר
חָלָלְתֶם בַּגּוֹיִם אֲשֶׁר-בָּאתֶם שָׁם׃

22 Therefore say unto the house of Israel: Thus saith
the Lord God: I do not this for your sake, O
house of Israel, but for My holy name, which ye
have profaned among the nations, whither ye
came.

וְקִדְשָׁתִי אֶת־שְׁמִי הַגָּדוֹל הַמְחָלָל
בְּגוֹיִם אֲשֶׁר חָלְלָתֶם בְּתוֹכָם וַיֵּדְעוּ
הַגּוֹיִם כִּי־אֲנִי יְהוָה נֶאֱמַר אֲדֹנִי יְהוָה
בְּהִקְדָּשִׁי בְּכֶם לְעֵינֵיהֶם:

23 And I will sanctify My great name, which hath been profaned among the nations, which ye have profaned in the midst of them; and the nations shall know that I am the LORD, saith the Lord GOD, when I shall be sanctified in you before their eyes.

וְלִקְחֹתִי אֶתְכֶם מִן־הַגּוֹיִם וּקְבַצְתִּי
אֶתְכֶם מִכָּל־הָאֲרָצוֹת וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם
אֶל־אֲדֹמַתְכֶם:

24 For I will take you from among the nations, and gather you out of all the countries, and will bring you into your own land.

וְזָרַקְתִּי עֲלֵיכֶם מַיִם טְהוֹרִים וְטָהַרְתֶּם
מִכָּל טְמְאוֹתֵיכֶם וּמִכָּל־גִּלּוּלֵיכֶם
אֶטְהַר אֶתְכֶם:

25 And I will sprinkle clean water upon you, and ye shall be clean; from all your uncleannesses, and from all your idols, will I cleanse you.

וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב חָדָשׁ וְרוּחַ חָדָשׁ
אֶתֵּן בְּקִרְבְּכֶם וְהִסְרֹתִי אֶת־לֵב הָאֵבֶן
מִבְּשָׂרְכֶם וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב בָּשָׂר:

26 A new heart also will I give you, and a new spirit will I put within you; and I will take away the stony heart out of your flesh, and I will give you a heart of flesh.

וְאֶת־רוּחִי אֶתֵּן בְּקִרְבְּכֶם וְעָשִׂיתִי אֵת
אֲשֶׁר־בְּחָקִי תֵּלְכוּ וּמִשְׁפָּטִי תִשְׁמְרוּ
וְעָשִׂיתֶם:

27 And I will put My spirit within you, and cause you to walk in My statutes, and ye shall keep Mine ordinances, and do them.

וַיֵּשְׁבֻתֶם בָּאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְאֲבֹתֵיכֶם
וְהָיִיתֶם לִי לְעָם וְאֲנִי אֶהְיֶה לָכֶם
לֵאלֹהִים:

28 And ye shall dwell in the land that I gave to your fathers; and ye shall be My people, and I will be your God.

וְהוֹשַׁעְתִּי אֶתְכֶם מִכָּל טְמְאוֹתֵיכֶם
וְקָרָאתִי אֶל־הַדָּגָן וְהִרְבֵּיתִי אוֹתוֹ
וְלֹא־אֶתֵּן עֲלֵיכֶם רָעָב:

29 And I will save you from all your uncleannesses; and I will call for the corn, and will increase it, and lay no famine upon you.

וְהִרְבֵּיתִי אֶת־פְּרִי הָעֵץ וְהִנְגִּבְתִּי הַשָּׂדֶה
לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא תִקְחוּ עוֹד חֶרֶפֶת רָעָב
בְּגוֹיִם:

30 And I will multiply the fruit of the tree, and the increase of the field, that ye may receive no more the reproach of famine among the nations.

וְזָכַרְתֶּם אֶת־דַּרְכֵיכֶם הָרָעִים
וּמַעַלְלֵיכֶם אֲשֶׁר לֹא־טוֹבִים
וְנִקְטַטְתֶּם בְּפָנֵיכֶם עַל עוֹנֵיכֶם
וְעַל תּוֹעֲבוֹתֵיכֶם:

31 Then shall ye remember your evil ways, and your doings that were not good; and ye shall loathe yourselves in your own sight for your iniquities and for your abominations.

לֹא לְמַעַנְכֶם אֲנִי־עוֹשֶׂה נֶאֱמַר אֲדֹנִי יְהוָה
יִדְעֶה לָכֶם בּוֹשׁוּ וְהִפְלִמוּ מִדַּרְכֵיכֶם
בֵּית יִשְׂרָאֵל: (ס)

32 Not for your sake do I this, saith the Lord GOD, be it known unto you; be ashamed and confounded for your ways, O house of Israel.

כֹּה אָמַר אֲדֹנִי יְהוָה בְּיוֹם טַהַר אֶתְכֶם
מִכָּל עוֹנוֹתֵיכֶם וְהוֹשַׁבְתִּי אֶת־הָעָרִים
וְנִבְנוּ הַחֲרֻבוֹת:

33 Thus saith the Lord GOD: In the day that I cleanse you from all your iniquities, I will cause the cities to be inhabited, and the waste places shall be builded.

והָאָרֶץ הַנִּשְׁמָה תַּעֲבֹד תַּחַת אֲשֶׁר
הִיְתָה שְׁמָמָה לְעֵינֵי כָל-עוֹבֵר:

34 And the land that was desolate shall be tilled, whereas it was a desolation in the sight of all that passed by.

וְאָמְרוּ הָאָרֶץ הַלֵּזֶל הַנִּשְׁמָה הִיְתָה
כְּגֹן-עֵדֶן וְהָעָרִים הַחֲרָבוֹת וְהַנִּשְׁמֹת
וְהַנִּהְרָסוֹת בְּצִוְרוֹת יִשְׁבוּ:

35 And they shall say: This land that was desolate is become like the garden of Eden; and the waste and desolate and ruined cities are fortified and inhabited.

וַיֵּדְעוּ הַגּוֹיִם אֲשֶׁר יִשְׁאַרֹּ סְבִיבוֹתֶיכֶם
כִּי אֲנִי יְהוָה בְּנִיתִי הַנִּהְרָסוֹת נָטַעְתִּי
הַנִּשְׁמָה אֲנִי יְהוָה דִּבַּרְתִּי וְעָשִׂיתִי:
(ס)

36 Then the nations that are left round about you shall know that I the LORD have builded the ruined places, and planted that which was desolate; I the LORD have spoken it, and I will do it.

כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה עוֹד זֹאת אֲדַרֵּשׁ
לְבֵית-יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת לָהֶם אֲרָבָה
אֹתָם כְּצֹאן אָדָם:

37 Thus saith the Lord GOD: I will yet for this be inquired of by the house of Israel, to do it for them; I will increase them with men like a flock.

כְּצֹאן קִדְשִׁים כְּצֹאן יְרוּשָׁלַם
בְּמוֹעֲדֶיהָ כֹּן תִּהְיֶינָה הָעָרִים הַחֲרָבוֹת
מְלֵאוֹת צֹאן אָדָם וַיֵּדְעוּ כִּי-אֲנִי יְהוָה:
(פ)

38 As the flock for sacrifice, as the flock of Jerusalem in her appointed seasons, so shall the waste cities be filled with flocks of men; and they shall know that I am the LORD.'

הפטרת פרשת החודש

The Maftir for Parashat HaHodesh is Exodus 12:1-20.

יחזקאל מ"ה:ט"ז-מ"ו:י"ח

Ezekiel 45:16-46:18

כָּל הָעָם הָאָרֶץ יִהְיוּ אֶל-הַתְּרוּמָה
הַזֹּאת לְנָשִׂיא בִּישְׂרָאֵל:

XLV:16 All the people of the land shall give this offering for the prince in Israel.

וְעַל-הַנָּשִׂיא יִהְיֶה הָעוֹלוֹת וְהַמִּנְחָה
וְהַזֶּסֶךְ בַּחֲגִים וּבְחֻדְשִׁים וּבִשְׁבָּתוֹת
בְּכָל-מוֹעֲדֵי בֵּית יִשְׂרָאֵל הוּא-יַעֲשֶׂה
אֶת-הַחֲטָאת וְאֶת-הַמִּנְחָה וְאֶת-הָעוֹלָה
וְאֶת-הַשְּׁלָמִים לְכַפֵּר בְּעֵד
בֵּית-יִשְׂרָאֵל: (ס)

17 And it shall be the prince's part to give the burnt-offerings, and the meal-offerings, and the drink-offerings, in the feasts, and in the new moons, and in the sabbaths, in all the appointed seasons of the house of Israel; he shall prepare the sin-offering, and the meal-offering, and the burnt-offering, and the peace-offerings, to make atonement for the house of Israel.

כֹּה-אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה בְּרִאשׁוֹן בָּאֶתֶד
לְחֹדֶשׁ תִּקַּח פֶּרֶךְ-בֶּן-בָּקָר תָּמִים
וְחִטָּאתָ אֶת-הַמִּקְדָּשׁ:

18 Thus saith the Lord GOD: In the first month, in the first day of the month, thou shalt take a young bullock without blemish; and thou shalt purify the sanctuary.

וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדָּמָם הַחֲטָאת וַנָּתַן
אֶל-מְזוֹזֹת הַבַּיִת וְאֶל-אַרְבַּע פְּנוֹת
הָעֹזָה לַמִּזְבֵּחַ וְעַל-מְזוֹזֹת שַׁעַר
הַחֲצָר הַפְּנִימִית:

19 And the priest shall take of the blood of the sin-offering, and put it upon the door-posts of the house, and upon the four corners of the settle of the altar, and upon the posts of the gate of the inner court.

וְכֵן תַּעֲשֶׂה בַּשְּׁבִיעָה בַּחֹדֶשׁ מֵאִישׁ שְׁגָה
וּמִפְתִּי וּכְפָרָתָם אֶת־הַבַּיִת:

20 And so thou shalt do on the seventh day of the month for every one that erreth, and for him that is simple; so shall ye make atonement for the house.

בְּרֵאשׁוֹן בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ
יִהְיֶה לָכֶם הַפֶּסַח חֹג שִׁבְעוֹת יָמִים
מִצּוֹת יֹאכֵל:

21 In the first month, in the fourteenth day of the month, ye shall have the passover; a feast of seven days; unleavened bread shall be eaten.

וְעָשָׂה הַנָּשִׂא בְיָוֶם הַהוּא בַּעֲדוֹ וּבְעֵד
כָּל־עַם הָאָרֶץ פָּר חַטָּאת:

22 And upon that day shall the prince prepare for himself and for all the people of the land a bullock for a sin-offering.

וּשְׁבַעַת יְמֵי־הַחֹג יַעֲשֶׂה עֹלָה לַיהוָה
שִׁבְעַת פָּרִים וּשְׁבַעַת אֵילִים תְּמִימִם
לְיוֹם שְׁבַעַת הַיָּמִים וְחִטָּאת שְׁעִיר
עֲזִים לְיוֹם:

23 And the seven days of the feast he shall prepare a burnt-offering to the LORD, seven bullocks and seven rams without blemish daily the seven days; and a he-goat daily for a sin-offering.

וּמִנְחָה אֵיפָה לֶפָר וְאֵיפָה לְאֵיל יַעֲשֶׂה
וְשֶׁמֶן הֵינן לְאֵיפָה:

24 And he shall prepare a meal-offering, an ephah for a bullock, and an ephah for a ram, and a hin of oil to an ephah.

בַּשְּׁבִיעִי בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בְּחֹג
יַעֲשֶׂה כָאֵלֶּה שְׁבַעַת הַיָּמִים כַּחַטָּאת
כְּעֹלָה וּכְמִנְחָה וּכְשֶׁמֶן: (ס)

25 In the seventh month, in the fifteenth day of the month, in the feast, shall he do the like the seven days; to the sin-offering as well as the burnt-offering, and the meal-offering as well as the oil.

כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה שַׁעַר הַחֲצָר
הַפְּנִימִית הַפְּנֶה קָדִים יִהְיֶה סָגוּר שֵׁשֶׁת
יָמֵי הַמַּעֲשֶׂה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִפְתָּח וּבַיּוֹם
הַחֹדֶשׁ יִפְתָּח:

XLVI:1 Thus saith the Lord GOD: The gate of the inner court that looketh toward the east shall be shut the six working days; but on the sabbath day it shall be opened, and in the day of the new moon it shall be opened.

וּבָא הַנָּשִׂא דָרֶךְ אֹיָלִם הַשַּׁעַר מִחוּץ
וְעָמַד עַל־מְזוֹזַת הַשַּׁעַר וְעָשׂוּ הַכֹּהֲנִים
אֶת־עֹלֹתוֹ וְאֶת־שְׁלָמָיו וְהִשְׁתַּחֲוָה
עַל־מִפְתָּן הַשַּׁעַר וַיֵּצֵא וְהַשַּׁעַר
לֹא־יִסָּגֵר עַד־הָעֶרֶב:

2 And the prince shall enter by the way of the porch of the gate without, and shall stand by the post of the gate, and the priests shall prepare his burnt-offering and his peace-offerings, and he shall worship at the threshold of the gate; then he shall go forth; but the gate shall not be shut until the evening.

וְהִשְׁתַּחֲוּוּ עִם־הָאָרֶץ פֶּתַח הַשַּׁעַר
הַהוּא בַּשְּׁבָתוֹת וּבַחֲדָשִׁים לִפְנֵי יְהוָה:

3 Likewise the people of the land shall worship at the door of that gate before the LORD in the sabbaths and in the new moons.

וְהָעֹלָה אֲשֶׁר־יִקְרֹב הַנָּשִׂא לַיהוָה
בְּיוֹם הַשְּׁבָת שֵׁשֶׁה כְּבָשִׂים תְּמִימִם
וְאֵיל תָּמִים:

4 And the burnt-offering that the prince shall offer unto the LORD shall be in the sabbath day six lambs without blemish and a ram without blemish;

וּמִנְחָה אֵיפָה לְאֵיל וּלְכִבְשִׂים מִנְחָה
מִתַּת יָדוֹ וְשֶׁמֶן הֵינן לְאֵיפָה: (ס)

5 and the meal-offering shall be an ephah for the ram, and the meal-offering for the lambs as he is able to give, and a hin of oil to an ephah.

וּבַיּוֹם הַחֹדֶשׁ פָּר בֶּן־בָּקָר תְּמִימִם
וְשֵׁשֶׁת כְּבָשִׂים וְאֵיל תְּמִימִם יִהְיוּ:

6 And in the day of the new moon it shall be a young bullock without blemish; and six lambs, and a ram; they shall be without blemish;

וְאֵיפָה לַפָּר וְאֵיפָה לְאֵילַן יַעֲשֶׂה מִנְחָה
וְלִכְבָּשִׁים כַּאֲשֶׁר תִּשְׁיֹג יָדוֹ וְשֶׁמֶן הֵינּוּ
לְאֵיפָה:

וּבְבוֹא הַנָּשִׂיא דֶּרֶךְ אֵילָם הַשְּׁעָר יָבוֹא
וּבְדֶרֶכוֹ יֵצֵא:

וּבְבוֹא עַם-הָאָרֶץ לִפְנֵי יְהוָה
בְּמוֹעֲדִים הַבָּא דֶּרֶךְ-שַׁעַר צָפוֹן
לְהִשְׁתַּחֲוֹת יֵצֵא דֶּרֶךְ-שַׁעַר נֹגֵב וְהַבָּא
דֶּרֶךְ-שַׁעַר נֹגֵב יֵצֵא דֶּרֶךְ-שַׁעַר צָפוֹן
לֹא יָשׁוּב דֶּרֶךְ הַשְּׁעָר אֲשֶׁר-בָּא בּוֹ כִּי
נִכְחָז (כ' יֵצֵאוּ) (ק' יֵצֵא):

וְהַנָּשִׂא בְּתוֹכָם בְּבוֹאָם יָבוֹא וּבִצְאתָם
יֵצֵאוּ:

וּבַחֲגִים וּבְמוֹעֲדִים תִּהְיֶה הַמִּנְחָה
אֵיפָה לַפָּר וְאֵיפָה לְאֵילַן וְלִכְבָּשִׁים
מִתַּת יָדוֹ וְשֶׁמֶן הֵינּוּ לְאֵיפָה: (פ')

וְכִי-יַעֲשֶׂה הַנָּשִׂא נִדְבָּה עֹלָה
אוֹ-שְׁלָמִים נִדְבָּה לַיהוָה וּפָתַח
לוֹ אֶת-הַשְּׁעָר הַפָּנִי קָדִים וַעֲשֶׂה
אֶת-עֹלָתוֹ וְאֶת-שְׁלָמָיו כַּאֲשֶׁר יַעֲשֶׂה
בְּיוֹם הַשַּׁבָּת וַיֵּצֵא וְסָגַר אֶת-הַשְּׁעָר
אַחֲרָי צֵאתוֹ:

וְכִבֹּשׁ בֶּן-שָׁנָתוֹ תָּמִים תַּעֲשֶׂה עֹלָה
לַיּוֹם לַיהוָה בִּבְקָר בִּבְקָר תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ:

וּמִנְחָה תַעֲשֶׂה עָלָיו בִּבְקָר בִּבְקָר
שְׁשִׁית הָאֵיפָה וְשֶׁמֶן שְׁלִישִׁית הַהֵינּוּ
לָרֶס אֶת-הַסֶּלֶת מִנְחָה לַיהוָה חֲקוּת
עוֹלָם תָּמִיד:

(כ' וַעֲשׂוּ) (ק' יַעֲשׂוּ) אֶת-הַכֹּבֶשׂ
וְאֶת-הַמִּנְחָה וְאֶת-הַשֶּׁמֶן בִּבְקָר בִּבְקָר
עוֹלֹת תָּמִיד: (ס)

כֹּה-אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה כִּי-יִתֵּן הַנָּשִׂא
מִתְּנָה לְאִישׁ מִבְּנָיו נִחְלָתוֹ הִיא לְבָנָיו
תִּהְיֶה אֲחֻזָּתָם הִיא בְּנִחְלָה: (ס)

and he shall prepare a meal-offering, an ephah
for the bullock, and an ephah for the ram, and
for the lambs according as his means suffice, and
a hin of oil to an ephah.

And when the prince shall enter, he shall go in by
the way of the porch of the gate, and he shall go
forth by the way thereof.

But when the people of the land shall come before
the LORD in the appointed seasons, he that
entereth by the way of the north gate to worship
shall go forth by the way of the south gate; and he
that entereth by the way of the south gate shall
go forth by the way of the north gate; he shall
not return by the way of the gate whereby he
came in, but shall go forth straight before him.

And the prince, when they go in, shall go in in
the midst of them; and when they go forth, they
shall go forth together.

And in the feasts and in the appointed seasons the
meal-offering shall be an ephah for a bullock,
and an ephah for a ram, and for the lambs as he is
able to give, and a hin of oil to an ephah.

And when the prince shall prepare a
freewill-offering, a burnt-offering or
peace-offerings as a freewill-offering unto the
LORD, one shall open for him the gate that
looketh toward the east, and he shall prepare his
burnt-offering and his peace-offerings, as he
doth on the sabbath day; then he shall go forth;
and after his going forth one shall shut the gate.

And thou shalt prepare a lamb of the first year
without blemish for a burnt-offering unto the
LORD daily; morning by morning shalt thou
prepare it.

And thou shalt prepare a meal-offering with it
morning by morning, the sixth part of an ephah,
and the third part of a hin of oil, to moisten the
fine flour: a meal-offering unto the LORD
continually by a perpetual ordinance.

Thus shall they prepare the lamb, and the
meal-offering, and the oil, morning by morning,
for a continual burnt-offering.

Thus saith the Lord God: If the prince give a gift
unto any of his sons, it is his inheritance, it shall
belong to his sons; it is their possession by
inheritance.

וְכִי־יִתֵּן מִתְּנָה מִנְחָלָתוֹ לְאֶחָד מֵעֲבָדָיו
וְהָיְתָה לוֹ עַד־שְׁנַת הַדְּרוֹר וְשָׁבָת
לְנָשִׂיא אָדָם נִחְלָתוֹ בְּנָיו לָהֶם תִּהְיֶה:

17

But if he give of his inheritance a gift to one of his servants, it shall be his to the year of liberty; then it shall return to the prince; but as for his inheritance, it shall be for his sons.

וְלֹא־יִקַּח הַנָּשִׂיא מִנְחָלַת הָעָם לְהוֹנִתָם
מֵאֲחֻזָּתָם מֵאֲחֻזָּתוֹ יִנְחַל אֶת־בְּנָיו לְמַעַן
אֲשֶׁר לֹא־יִפְצוּ עַמִּי אִישׁ מֵאֲחֻזָּתוֹ:

18

Moreover the prince shall not take of the people's inheritance, to thrust them wrongfully out of their possession; he shall give inheritance to his sons out of his own possession; that My people be not scattered every man from his possession.'